

PRÆLECTIONES
IN DUOS LIBROS
FEUDALIUM

Consuetudinum, moribus, & monumentis illustratos.

His accedunt. Prima dissertatio de fructibus feudi. Secunda de
meliorationibus feudi, titulus de Regulis juris,
titulus de Verborum significatione.

AUCTORE
FRANCISCO ANTONIO MAGLIANI
REGIO AQUILÆ AUDITORE.

NEAPOLI MDCCLXXV.

SUPERIORUM FACULTATE.

*Cum hoc volumen capere non posset leges feudales
Europa, & Tabulas clientelares, ideo has ex-
ponemus tomo separato, cui titulus erit, Præ-
notiones feudorum Europæ.*

15:5.77

I N D E X

T I T U L O R U M, & §§

L I B R I II.

T I T U L U S I.

<p>DE his qui feudum dare possunt, & (qui non :) & qualiter adquirantur, & retineantur. p. 1</p> <p style="padding-left: 2em;">§. I. De laicis infeudantibus. 1</p> <p style="padding-left: 2em;">§. II. De prohibita infeudandi facultate. 2</p> <p style="padding-left: 2em;">§. III. De aliis, qui infeudare possunt. 3</p> <p style="padding-left: 2em;">§. IV. De Clericis infeudantibus. 5</p> <p style="padding-left: 2em;">§. V. De nobis infeudari solitis. 6</p> <p style="padding-left: 2em;">§. VI. De Capitulo infeudante. 9</p> <p style="padding-left: 2em;">§. VII. De moribus. 10</p> <p style="text-align: center;">T I T U L U S II.</p> <p style="padding-left: 2em;">De Feudo Guardie, & Gastaldie. 11</p> <p style="padding-left: 2em;">§. VIII. De Guardie, & Gastaldia feudo. 11</p> <p style="padding-left: 2em;">§. IX. De natura Feudi Guardie & Gastaldie. 12</p> <p style="padding-left: 2em;">§. X. De probatione Guardie, & Gastaldie. 14</p> <p style="text-align: center;">T I T U L U S III.</p> <p style="padding-left: 2em;">Qui successores Feudum dare teneantur. 15</p> <p style="padding-left: 2em;">§. XI. De Ecclesiastica expectativa. 15</p> <p style="padding-left: 2em;">§. XII. De laicali expectativa. 19</p> <p style="text-align: center;">T I T U L U S IV.</p> <p style="padding-left: 2em;">Si de investitura feudi controversa fuerit. 20</p> <p style="padding-left: 2em;">§. XIII. De Competenti feudorum foro. 20</p> <p style="padding-left: 2em;">§. XIV. De feudi qualitate. 22</p> <p style="padding-left: 2em;">§. XV. De alluvione feudali. 24</p> <p style="padding-left: 2em;">§. XVI. De moribus. 28</p> <p style="text-align: center;">T I T U L U S V.</p> <p style="padding-left: 2em;">Quibus modis feudum amittatur. 29</p>	<p style="padding-left: 2em;">§. XVII. De bello, & adulterio. 30</p> <p style="padding-left: 2em;">§. XVIII. De aggressione, & libello. 33</p> <p style="padding-left: 2em;">§. XIX. De morte, & refutatione. 34</p> <p style="padding-left: 2em;">§. XX. De feudi devolutione. 36</p> <p style="text-align: center;">T I T U L U S VI.</p> <p style="padding-left: 2em;">Episcopum, vel Abbatem, vel Abbatissam, vel Dominum plebis Feudum dare non posse. 39</p> <p style="padding-left: 2em;">§. XXI. De verita titulorum Ecclesie infeudatione. 39</p> <p style="padding-left: 2em;">§. XXII. De successione masculorum, & devolutione. 41</p> <p style="padding-left: 2em;">§. XXIII. De vitio corporis. 43</p> <p style="padding-left: 2em;">§. XXIV. De Moribus. 44</p> <p style="text-align: center;">T I T U L U S VII.</p> <p style="padding-left: 2em;">De Natura Feudi. 45</p> <p style="padding-left: 2em;">§. XXV. De substantia, natura, & accidentibus feudorum. 45</p> <p style="text-align: center;">T I T U L U S VIII.</p> <p style="padding-left: 2em;">De successione Feudi. 48</p> <p style="padding-left: 2em;">§. XXVI. De ordinatione defuncti in feudo. 48</p> <p style="padding-left: 2em;">§. XXVII. De Moribus. 53</p> <p style="text-align: center;">T I T U L U S IX.</p> <p style="padding-left: 2em;">Qui successores teneantur. 54</p> <p style="padding-left: 2em;">§. XXVIII. De Laici investientis obligatione. 54</p> <p style="padding-left: 2em;">§. XXIX. De Clerici investientis obligatione. 55</p> <p style="text-align: center;">T I T U L U S X.</p> <p style="padding-left: 2em;">De contentione inter Dominum, & fidelem, de investitura feudi. 57</p> <p style="padding-left: 2em;">§. XXX. De iudicio feudali. 57</p> <p style="padding-left: 2em;">§. XXXI. De modo probandi. 59</p>
---	--

	§. xxxii.			§. xlv.	
De probatione Gastaldie .		60	De Origine feudalis successionis .		81
TITULUS XI.			§. xlv.		
De pigori dato feudo quid juris sit .		62	De lege Conradi Salici .		84
	§. xxxiii.		§. xlvi.		
De Gastaldie controversia .		62	De lege Lotharii .		86
	§. xxxiv.		§. xlvi.		
De conditione Gastaldie .		62	De jure representationis in linea collaterali .		88
TITULUS XII.			TITULUS XX.		
De contentione inter me, & Dominum de portione feudi fratris mei defuncti .		63	De beneficio Fratris, & qualiter Frater in Beneficium Fratris succedat .		91
	§. xxxv.		§. xlvii.		
De controversia feudi paterni .		63	De prohibita fratris successione .		91
TITULUS XIII.			§. xlviii.		
De alienatione feudi .		65	De casibus, in quibus frater fratri succedit .		92
	§. xxxv.				
De facultate vasalli in feudo .		65	TITULUS XXI.		
	§. xxxvi.		De feudo sine culpa non amittendo .		93
De prohibita feudi alienatione in Ecclesiam .		66	§. xlix.		
TITULUS XIV.			De justa feudi privatione .		93
De feudo Marchie, vel Ducatus, vel Comitatus .		69	TITULUS XXII.		
	§. xxxvii.		Quo tempore miles investituram petere debeat .		96
De feudi regalis investitura, & successione .		69	§. l.		
	§. xxxviii.		De tempore petendi investituram .		96
De feudo Capitanei .		71	§. li.		
	§. xxxix.		De causis excusationum .		98
De feudo fratris .		72	§. lii.		
TITULUS XV.			De verita Domini facultate .		100
An maritus succedat uxori in beneficio .		72	§. liii.		
	§. xl.		De sententia Parium .		100
De abrogato in feudis Pratoris edito .		73	TITULUS XXIII.		
	§. xli.		De contentione inter Dominum, & vasallum de investitura feudi .		102
De Senatusconsulto Orphiciano .		74	TITULUS XXIV.		
TITULUS XVI.			Quemadmodum Feudum ad filiam pertineat .		103
De feudis datis minimis vasalibus quid juris sit .		75	§. liv.		
TITULUS XVII.			De relevio, & Origine .		104
Quibus modis feudum amittatur .		76	TITULUS XXV.		
	§. xlii.		Quibus modis feudum constitui potest .		106
De secreto non revelando .		76	§. lv.		
TITULUS XVIII.			De Acquisitione feudi .		106
Apud quem, vel quos controversia feudi definiatur .		77	§. lvi.		
	§. xlixi.		De Seniore Laico, & Clerico .		108
De controversia regalis feudi, et origine jurisdictionis feudalis .		78	§. lvii.		
TITULUS XIX.			De Moribus .		108
Constitutiones feudales Domini Lotharii Imperatoris quas ante januam Beati Petri in Civitate Romana observandas condidit .		81	TITULUS XXVI.		
			Si de investitura inter Dominum, & vasallum lis oriatur .		109
			§. lviii.		
			De probatione feudi secularis .		110
					§. lix.

	§. lix.	111		§. xv.	111
De probatione feudi Ecclesiastici.			De Clerici.		146
	§. lx.	112		§. xvi.	148
De electione probandi.			De Monacho.		148
TITULUS XXVII.				§. xvii.	148
De feudo dato in vicem legis commissorie reprobando.		114	De privato Nobili, & Rustico.		148
	§. lxi.	114		§. xviii.	150
De pacto commissorio in feudis.			De imperfecto, & seruo.		150
	§. lxii.	116		§. xix.	151
De investitura vetanda.			De investitura per procuratorem.		151
TITULUS XXVIII.				§. xx.	153
De usu mediolanensium secundam quosdam.		117	De Necessitate fidelitatis.		153
LIBER II.			TITULUS IV.		
TITULUS I.			Quid precedere debeat an investitura, vel fidelitas.		153
De feudi recognitione.		119	TITULUS V.		
	§. i.	119	Qualiter jurare debeat vasallus Domino fidelitatem.		154
De Rerum divisione.				§. xxi.	154
	§. ii.	122	De iurejurando vasatico.		154
De feudo communi, & cavene.				§. xxii.	155
	§. liii.	125	De iurejurando domestico.		155
De feudo pecuniario.				§. xxiii.	155
TITULUS II.			De iurejurando subditi.		155
Quid sit investitura.		129	TITULUS VI.		
	§. iv.	129	De forma fidelitatis.		157
Investitura unde, quid, quotuplex, modus.				§. xxiv.	158
	§. v.	134	De mutua inter dominum, & vasallum fidelitate.		158
De Domino possidente.			TITULUS VII.		
	§. vi.	135	De nova forma fidelitatis.		159
De vasallo possidente.				§. xxv.	160
	§. vii.	136	De obligatione Domini.		160
De pactis investiturae.				§. xxvi.	160
TITULUS III.			De moribus.		160
Per quos fiat investitura, & per quos recipiatur.		137	TITULUS VIII.		
	§. viii.	138	De Investitura de re aliena facta.		161
De nova, & veteri infeudatione.				§. xxvii.	161
	§. ix.	139	De evictione feudi.		161
De rebus, que infeudari non possunt.				§. xxviii.	162
	§. x.	140	De Domino, & vasallo sciente, vel ignorante.		162
De Decimis infeudatis.				§. xxix.	163
	§. xi.	142	De facultate vasalli in feudo.		163
De permissa rerum feudaliu alienatione.				§. xxx.	164
	§. xii.	143	De servitute feudali.		164
De personis, que investiri possunt.				§. xxxi.	165
	§. xiii.	144	De augmento feudi.		165
De infante, & minore.				§. xxxii.	166
	§. xiv.	145	De vetita vasalli facultate.		166
De filiofam.			TITULUS IX.		
			Qualiter olim poterat feudum alienari.		167

§. xxxiii. De incerto alienationis jure. 167
 §. xxxiv. De jure prelationis. 169
TITULUS X.
 Quis dicatur Dux, Marchio, Comes, Capitaneus, vel Vavasor. 170
 §. xxxv. De titulis, & ordine vasallorum. 170
 §. xxxvi. De Capitaneis, & Poteslatibus. 171
 §. xxxvii. De Ducibus. 172
 §. xxxviii. De Marchionibus. 173
 §. xxxix. De Comitibus. 175
 §. xl. De successione regalium dignitatum. 177
 §. xli. De Vavasoribus. 178
TITULUS XI.
 De successione fratrum, vel gradibus succedentium in feudo. 181
 §. xlii. De successione descendentium. 181
 §. xliii. De feminarum successione. 183
 §. xliv. De casibus, in quibus femina succedit. 185
 §. xlv. De successione Collateralium. 186
 §. xlvi. De probatione feudi. 187
TITULUS XII.
 De fratribus de novo beneficio investitis. 188
 §. xlvii. De successione fratrum in feudo novo. 188
TITULUS XIII.
 De Investitura, quam Titius accepit a fempronio. 189
TITULUS XIV.
 De vasallo decrepita aetatis, qui feudum refusavit, ut filii investirentur. 190
TITULUS XV.
 De investitura in maritum facta. 192
 §. xlviii. De questione feudali. 193
TITULUS XVI.
 De controversia feudi apud Pares terminanda. 194
TITULUS XVII.
 De eo, qui sibi, vel heredibus suis ma-

sculis & feminis investituram accipit. 196
 §. xlix. De recognitione feudi. 197
TITULUS XVIII.
 De duobus fratribus a Capitaneo investitis. 198
TITULUS XIX.
 An removeri debeant testes, qui pares esse desierunt. 199
TITULUS XX.
 De controversia inter Episcopium, & vasallum. 200
 §. l. De judicio Parium. 200
TITULUS XXI.
 De milite vasallo, qui arma bellica deposuit. 201
 §. li. De vasallo clerico. 201
 §. lii. De casibus, in quibus clerici succedunt. 203
TITULUS XXII.
 De Milite vasallo, qui contumax est. 204
 §. liii. De citatione, & contumacia. 205
 §. liiv. De juris ordine non servato. 207
 §. liv. De moribus. 209
TITULUS XXIII.
 In quibus causis feudum amittatur. 209
 §. lvi. De feudi definitione. 210
 §. lvii. Oberti culpa. 212
TITULUS XXIV.
 Que fuit prima causa beneficii amittendi. 213
 §. lviii. De investiture renovatione. 213
 §. lix. De contumacia. 214
 §. lx. De imminente periculo. 215
 §. lxi. De justitie negatione. 216
 §. lxii. De delatore. 217
 §. lxiii. De carceribus. 218
 §. lxiv. De constituenda feudorum amissione. 218
 §. lxv.

	§. lxxv.		§. lxxxvii.	
De feudo aperto ob feloniam, cui cedat.	220	De iudicis officio.	244	
TITULUS XXV.			§. lxxxviii.	
Si de feudo vasallus ab aliquo interpellatus fuerit, & Dominus eum defendere noluerit.	221	De feudi controversia.	244	
TITULUS XXVI.			§. lxxxviiii.	
Si de Feudo defuncti contentio fit inter Dominum, & agnatos Vasalli.	222	De rustico, & milite.	246	
	§. lxxvi.		§. lxxxix.	
De feudali prescriptione.	223	De Comitibus auctoritate.	246	
	§. lxxvii.		§. xc.	
De usufructus feudalis prescriptione.	226	De mercatore, & rustico.	247	
	§. lxxviii.		§. xci.	
De prescriptione tertii.	227	De feudo advocatie.	248	
	§. lxxix.		§. xcii.	
De prescriptione utriusque domini.	227	De pena furti, bello, pascuis.	250	
	§. lxxx.	TITULUS XXVIII.		
De prescriptione feudi Ecclesiastici.	228	Hic finitur lex, deinde consuetudines regni incipiunt.	251	
	§. lxxxi.		§. xciii.	
De inutili prescriptione.	229	De bello.	251	
	§. lxxxii.		§. xciv.	
De pacto investiturae.	230	De obsidione.	253	
	§. lxxxiii.	TITULUS XXIX.		
De viribus investiturae.	230	De filiis natis ex matrimonio ad Morganaticam contracto.	253	
	§. lxxxiv.	TITULUS XXX.		
De subfeudo & generali bonorum alienatione.	231	De feudo femine.	257	
	§. lxxxv.		§. xcvi.	
De feudi controversia.	232	De feminarum successione.	258	
	§. lxxxvi.	TITULUS XXXI.		
De successione feudi.	234	Si vasallus feudo privetur, cui deferatur.	259	
	§. lxxxvii.		§. xcvi.	
De pluribus vasalli heredibus in fidelitate.	235	De feudi devolutione.	260	
	§. lxxxviii.	TITULUS XXXII.		
De pluribus Senioris heredibus.	237	Qui testes sunt necessarii ad novam investituram probandam.	261	
	§. lxxxix.		§. xcvii.	
De minore non jurame.	237	De nova investitura probatione.	261	
	§. lxxx.		§. xcviii.	
De modis amittendi feudum.	238	De veteris investitura probatione.	262	
	§. lxxxxi.	TITULUS XXXIII.		
De amissione proprietatis.	240	De Consuetudine recti feudi.	263	
	§. lxxxii.		§. xcix.	
De Moribus.	241	De acquisitione feudi.	263	
TITULUS XXVII.			§. c.	
De pace tenenda, & ejus violatoribus.	241	De litis jurejurando.	265	
	§. lxxxiii.		§. ci.	
De homicidio.	242	De jurejurando calumnie.	267	
	§. lxxxiv.		§. cii.	
De vulnere, & injuria.	243	De Seniore non accusando.	269	
	§. lxxxv.		§. ciii.	
De clerico pacis violatore.	244	De controversia inter dominum, & vasallum.	269	

TITULUS XXXIV.			
De lege Conradi.	269	De restitutione feudi alienati.	186
§. CIV.		TITULUS XLIII.	
De foro feudali.	270	De controversia inter vassallum, & alium de beneficio.	287
§. CV.		TITULUS XLIV.	
De non alienanda feudi proprietate.	271	Quid juris, si post alienationem feudi vassallus id recuperavit.	287
§. CVI.		§. CXX.	
De feudo non alienando, & subfeudo.	272	De feudo non alienando.	287
TITULUS XXXV.		§. CXXI.	
De Clerico, qui investituram facit.	275	De feudo recuperato.	288
§. CVII.		TITULUS XLV.	
De obligatione Clerici investientis.	275	An Agnatus, vel filius defuncti possit retinere feudum, repudiata hereditate.	288
TITULUS XXXVI.		§. CXXII.	
An mutus, vel alius imperfectus feudum retineat.	276	De differentia agnati, & filii.	289
§. CVIII.		TITULUS XLVI.	
De feudo ab imperfectis retinendo.	276	An apud iudicem, vel Curiam Domini questio feudi debeat terminari.	291
TITULUS XXXVII.		§. CXXIII.	
An ille, qui interfecit fratrem Domini sui feudum amittat.	277	De diffidio feudali.	292
TITULUS XXXVIII.		TITULUS XLVII.	
De vassallo, qui contra constitutionem Lotharii Regis beneficium alienavit.	278	Qualiter Dominus proprietate feudi privetur.	292
§. CIX.		TITULUS XLVIII.	
De restitutione feudi.	279	De feudo non habente propriam feudi naturam.	292
TITULUS XXXIX.		§. CXXIV.	
De Alienatione paterni feudi.	279	De feudo improprio.	292
§. CX.		TITULUS XLIX.	
De solemnitate alienationis.	279	De eo, qui finem fecit agnato de feudo paterno.	293
§. CXI.		TITULUS L.	
De foro feudali.	280	De Natura Successionis feudi.	294
§. CXII.		TITULUS LI.	
De feloniam, & culpa.	281	De Capitaneo, qui curiam vendidit, an intelligatur beneficium vendidisse.	295
TITULUS XL.		§. CXXV.	
De Capitulis Comadi.	282	De venditione curtis.	295
§. CXIII.		§. CXXVI.	
De renovatione investitura.	282	De diffidio Successionis.	296
§. CXIV.		§. CXXVII.	
De revocanda alienatione.	282	De feloniam filii.	297
§. CXV.		§. CXXVIII.	
De feudali servitio.	283	De controversia filie, & agnati.	298
§. CXVI.		TITULUS LII.	
De feloniam Prelati.	284	De prohibita feudi alienatione per Lotharium.	298
TITULUS XLI.		§. CXXIX.	
De controversia inter masculum & feminam de beneficio.	285	De pena vassalli alienantis, atque illegitima alienatione.	299
§. CXVII.			
De diffidio fratris, & sororis.	285		
§. CXVIII.			
De diffidio senioris, femine & emptoris.	285		
TITULUS XLII.			
De controversia inter dominum, & emptorem feudi.	286		

§. cxxx.		§. cxlvii.	
De obligatione vasalli.	300	Definitio regalium.	319
TITULUS LIII.		§. cxlviii.	
De Pace tenenda inter subditos, & juramento firmata, & vindicanda; & de pena iudicibus apposta, qui eam vindicare, & iustitiam facere neglexerint.	301	De regaliis Italie sub Friderico.	321
§. cxxxii.		TITULUS LVII.	
De pace iurejurando firmata.	301	Quot testes sunt necessarii ad probandam feudi ingratitude.	322
§. cxxxiii.		TITULUS LVIII.	
De pacis violatore.	302	De Notis feudorum.	322
§. cxxxiiii.		§. cxlix.	
De conventiunculis.	303	De feudo camere.	322
§. cxxxv.		§. cl.	
De Episcoporum auctoritate, & tributis.	304	De novae investiturae probatione.	323
§. cxxxvi.		§. cli.	
De iurejurando puberum.	305	De re communi in feudum danda.	323
TITULUS LIV.		§. clii.	
De Allodiis.	306	De controversia inter vasallum, & seniores.	324
§. cxxxvii.		DISSERTATIO I.	
De iurisdictione non vendenda.	306	C A P. I.	
TITULUS LV.		De iure vasalli percipiendi fructus.	362
De prohibita feudi alienatione per Fridericum.	307	C A P. II.	
§. cxxxviii.		De Definitione, & Appellatione fructus.	364
De feudo non alienando.	307	C A P. III.	
§. cxxxix.		De divisione fructuum.	366
De investiturae petitione.	309	C A P. IV.	
§. cxxxix.		De facultate, atque onere fructuum.	369
De edicto Regis eundi ad exercitum.	310	C A P. V.	
§. cxl.		De fructibus devoluti feudi ex felonia.	373
De vetita feudorum regalium divisione.	311	C A P. VI.	
§. cxli.		De fructibus feudi devoluti ex linea interitu.	378
De successione feudi individui.	311	DISSERTATIO II.	
§. cxlii.		C A P. I.	
De filii felonia.	315	De Potestate vasalli excolendi feudum.	383
§. cxliiii.		C A P. II.	
De felonia subvasalli.	315	De Definitione, & divisione meliorationum.	385
§. cxliv.		C A P. III.	
De foro feudali.	317	De dominio, & devolutione meliorationum.	388
§. cxlv.		C A P. IV.	
De feudo ligio.	317	De iure domini, & heredis vasalli in petendis meliorationibus.	392
TITULUS LVL.			
Quae sint Regaliae.	319		
§. cxlvi.			
De nomine regalium.	319		

PRÆLECTIONES

IN DUOS LIBROS FEUDALIIUM CONSUEUDINUM

LIBER I.

TITULUS I.

*De his qui feudum dare possunt, & (qui non)
& qualiter adquiratur, & retineatur.*

Eudista de clientelariibus in Italia moribus acturus, primum ab iis, qui feudum dare possunt, exorditur; deinde originem attingit, postremo nonnullas denominationes, & qualitates declarat. Verum quia de origine satis in prologom. tantum de personis feuda conferentibus, & feudorum qualitate differere decrevi.

De laicis infeudantibus.

Quilibet feudum concedere poterit, qui rei suae liberam habet alienandi facultatem, siue laicus, siue clericus, femina, aut masculus, siue Comes, Marchio, Dux, supremus Princeps, Imperator, Rex, siue privatus, nobilis, aut rusticus fuerit *b. r., l. f. 3.* De femina, & privato dubitatum est, quia jurisdictionem ex infeudatione ortam habere non possunt, nec dignitate fulgent. Obtinuit tamen, nam si femina a jurisdictionis exercitio renouetur, id jus civile constituit, cui Europae consuetudo renunciavit, ut in Regnis Hispaniae, Britanniae, Bohemiae, Hungariae, Daniae, Ducatibus, praesertim cum hodie iurisdictione patrimonialis evaserit. Si femina, aut privatus jurisdictionem consequitur, non ipse infeudationis actus, sed lex feudalis attribuit, quae cuique liberam suam

De Laicis infeudantibus.

Inarum rerum administrationem habenti infeudationem, ex qua ta-
cite iurisdictionio nascitur, concedit, Gudelin. *de jur. feud. par.* 11.
c. 1. n. 1. Buddingh *differ. de Orig. & Nat. contr. feud.* §. 35.,
Christin. *decif. Belg. 10.* vi. 8. n. 4. obstat Frider. 1. *in* 11. f.
27. §. 5. ubi Rusticis armorum usum interdicit, igitur feuda,
quæ militare servitium requirunt, non concedunt. Male: rusticis,
arma verantur, ne lædant, homicidia committant, ne seditiones
facienti auxilium præbeant. Neque hic iurisdictionis nomen, merum,
mixtumque imperium continet, sed inter suæ curiæ convasallos,
seu pares potestatem complectitur. Quod ex moribus Italiæ, faci-
le oriri poterat, dum civilia bella, repressaliæ, privatæ inimici-
tiæ, seu fœdæ continuo arderent. Mihi tamen nullum in media
ætate infeudationis exemplum a Rusticis actum occurrit.

§. II.

De prohibita infeudandi facultate.

Ex hac regula excipitur ille, qui liberam rei suæ administrati-
onem non tenet, sicut Furiosus, prodigus, minor, mutus & sur-
dus, maritus in re dotali. Furiosus, quia voluntate caret, nec con-
trahere valet, nec obligari, nec intelligit, quid agit, & furor est
mentis ad omnia cæcitas l. 5. l. 40. D. de R. J. Prodigus, cui
Prætor bonis interdixit, furioso comparatur, non simpliciter, sed
respectu obligationum, & bonorum, ut sicut furiosus bona sua
alienare, aut se obligare nequit, ita & prodigus, etsi in ceteris
plurimum differant d. l. 40. l. 6. de V. O. Minor de suo allode
investituram agere prohibetur 11. f. 3. pr., quia bona sua sine cu-
ratoris auctoritate alienare nequit. Ante orationem D. Severi, Ter-
tyllo & Clemente Cols. tum mobiles, tum immobilis res sola
tutoris, aut curatoris auctoritas recte alienabat, postea D. Seve-
rus in rebus immobilibus decretum magistratus exegit l. 8. §. 1.
l. 1. §. 2. D. de Rebus eor. qui sub tut. quod de pupillo etiam
leniendum. Mutus & surdus a natura non potest feudum consti-
tuere, quia suam voluntatem declarare non valet, si ex accidente
talis evasit, scriptura, aliove gestu suam mentem exprimit, recte
infeudat, Sönsbec. *part. vi* n. 25. & 26., Rothius *in Pand. feud.*
cap. v. q. 30. Quæsitum est, an huiusmodi personæ vel iudicii
imbecillitate, vel naturæ impedimento detenti, ne bona sua ad-
ministrarent, si feudum de novo concedere velint, tutoris, & cura-
toris auctoritas sufficiat. Negat Rothius *loc. cit. q. 29. & 30. de*
mino.

minore, & muto & furdo: non recte: nam infeudare nihil aliud est, quam allodium administrare, quod sæpe necessitatis causa, & meliore Minoris conditione celebratur. Si administratio conceditur tutori, aut curatori, cur infeudatione gauda, etsi Prætoris decreto, quum res immobilis sit, indigeat, Joan. Fleischerus *Inst. juris feudat. cap. VI. §. 19.* Struv. *f. j. f. Cap. v. 4. 4.* Maritus dotem in feudum dare non potest, quia lex julia de fundo dotali alienationem inhibet *Inst. quibus. alien.* Procurator etsi universalis res Domini non infeudat, quia administratio quamvis libera, donandi jus non habet *l. 7. D. de donat. l. 28. §. 2. D. de pact., Scrad. par. VI. c. I. n. 71.* nisi ad infeudationem specialiter constituatur.

Filiusfamil. de peculio Castrensi, vel quasi, infeudat, quia libera de eo administratione fruitur, non de peculio profectitio, nec adventitio, cujus usufructus patri acquiritur, quum hoc, inconsulto Patre, alienare non possit *l. ult. §. 5. C. de bonis, quæ liber.* Sed si filius proprietatem simul, & usufructum habeat, inter vivos recte infeudat, non causa mortis, quia testamenti factio Patri, non filio a lege data est, nec patris consensu indiget *Wissenbac. ad d. §. 5. Rothi. loc. cit. q. 28. Struv. loc. cit. A. S. l. 63. D. de procurator.*

§. III.

De actis, qui infeudare possunt.

Si hujusmodi personæ omnino private suam alode infeudant, multo magis Imperator, & quilibet in suo dominio Princeps supremus, bona & patrimonialia, & domanialia infeudare potest, modo salus publica non periclitetur, immo feuda majora nempe ducatum, Marchionatum, Comitatum imperio aperta infeudare tenentur, ne vires imperii deficerent. Hæc feuda, quæ imperio aperiuntur, vel sunt Electoralia, vel Principum, & Comitum, vel minora. Si quis ex Electoribus decedat, feudum electorale caducum evadit, & Imperator statim conferre debet, ne Electorum numerus diminueretur. Excipi oportet Regnum Bohemæ, cum extincta regali familia Bohemæ jus eligendi novum Regem sibi vindicent. Verum in collatione Electoratus Imperator Electorum consensu, moribus jam receptis, indiget. Sicut Imperator Sigismundus in Concilio Constantiensi an. 1417. Fridericum Burgavium Norimbergensem de Marchia Brandenburgica consensu Electorum investivit, Joan. Fleischerus *Inst. jur. feud. cap. vi. §. 4.* Ducatus, & co-

De aliis, qui infeudare possunt:

& ceteras majores clientelas consensu quoque omnium statuum confert, ut *lib. II. tit. 10.* dicam. Duces quoque, Comites, Marchiones, quos Lombardia *Capitaneos*, vel *valvasores majores* dixit, recte infeudant §. *ult. h. t.*, quorum clientes simpliciter valvasores, vel vassos dominicos, vel Regis valvasores dicebat. Sæpe tamen Gallia vassos dominicos vocabat eos, qui a Rege loca, & prædia fiscalia in feudum acceperant, in subditos jurisdictionem ad vectigalia, & census exercebant, Cujac. *hic*, janus a Costa *ad cap. v. lib. II. decret. tit. I.*, Roth. *loc. cit. q. 12.* A valvasoribus simpliciter dictis qui feuda cognoscerent, minores valvasores, vel valvasini dicebantur. De Ducibus, & Comitibus, inquit, *hic* feudista, *Dux, Marchio, & Comes similiter feudum dare possunt, qui proprie Regni, vel Regis Capitanei dicuntur. Sunt & alii, qui ab istis feuda accipiunt, qui proprie Regis, vel Regni Valvasores dicuntur: Sed hodie Capitanei appellantur, qui & ipsi feuda dare possunt. Ipsi vero, qui ab eis accipiunt feudum, minores valvasores dicuntur.* Jus Longobardicum quatuor vasallorum ordines distinguit, valvasores majores, valvasores minores, valvasinos, & minimos valvasores, ut feudista *prin. & fine h. t.* declarat, & constitutio Conradi Salici majorum & minorum valvalorum, apud Cujac. *in fine de feudis*, & Gotofr. *eo. meminit.* Et intelligere videtur Innoc. III. *in Regeſto edit. Baluzii epist. 88.* qui Ferrariensi, Papiensi, & Placentino Episcopis scribit, *Apostolicæ Sedis negotia fiducius vobis committimus exequenda consilium, & auxilium venerabilium fratrum nostrorum Archiepiscoporum & Episcoporum, & Dilectorum filiorum Rectorum, Potestatum Consulium, Marchionum, Comitum, & aliorum nobilium Lombardiæ duximus requirendum.* Et in *lib. II. tit. 10.* dabo.

Præterea in fine ait, *notandum est autem, quod illud beneficium, quod a Regis Capitaneis, aut Regis, vel Regni valvasoribus aliis impenditur, proprie jure feudi censebitur. Illud vero, quod a minoribus in alios transfertur, non jure feudi judicatur: (licet aliter in Curia Mediolanensi observetur) sed quando voluerint, recte auferre queunt: nisi Romam cum illis in exercitu perrexerint: quo casu in jus feudi transit, & adjudicatur: vel nisi aliquid propter feudum acceperint: tunc enim nisi restituto pretio auferre non possunt.* Feudum, quod a Capitaneis, & Regis valvasoribus datur, est proprium; quod vero a minoribus iterum subinfertur, non est feudum, etsi Mediolanenses feudum putarent, quando lubet, revocant. Exceptis casibus, nisi Valvasinus Romam in expeditione perrexerit, dum Imperator Coronam accipit, aut si aliquid propter seu-

Lib. I. Feudorum.

feudum dederit, tunc nisi pretio restituto, auferre non potest, *d. §. ult. b. t. Vultej. lib. I. c. 4. n. 14.* Et hæc jure vetere: hodie valvalor major, aut minimus feudum sine culpa, causa cognita auferre æqueunt, quum proprium censetur *l. f. 21. Alver. hic n. 7. Glor. hic in fin.*

§. IV.

De Clericis infendantibus.

Tantum de laicis: nunc ad clericos. Et quidem S. Pontifex bona suæ Ecclesiæ, videlicet D. Petri patrimonium, & latifundia recte infeudat, non autem ceterarum ecclesiarum, nisi legitimi administratoris, hoc est Episcopi consensus interveniat. In rebus arduis, sicut Cardinalium, ita & in infeudatione magni momenti consilium adhibere solet, *cap. xvii. de elect. in 6.* Sic Innoc. III. *lib. xv. Ep. 114.* ubi ~~Marsualdus Dei & Ecclesiæ inimicus,~~ cum defeviret, & Siciliam ferro flammaque vastaret, & Pontifex esset balius regni, Marascallum in Siciliæ liberationem misit, qui cum multa egisset in compensationem laborum castrum Nimphæ, quod olim Eugenius Papa pro octingentis libris Cencio Fraxapani, & O. & C. obligarat, denariorum lucensium, & deinde Innoc. hic pecuniam solvit, & in feudum huic Marscalco dedit *ibi: cum omnibus pertinentiis, & utilitatibus suis tibi pro summa mille librarum Proveniensium de senatu de fratrum nostrorum consilio obligavimus, tamdiu tam a te, quam tuis heredibus destinendum. donec prædicta pecunia tibi, vel eis esset integre persoluta ex tunc ad Romanam Ecclesiam libere reverfurum. Ne autem si fructus, quas ex eodem castro perciperes, computare cogeres in sortem, plus ad incommodum, quam commodum tuum hæc obligatio redundaret, vel si aliud faceres, pro temporali lucro animæ dispendium patereris, cum sis obsequiis nostris in Marscaltie officio deputatus, prædictum castrum in feudum tibi tamquam Marscalco nostra de solita sedis apostolicæ liberalitate concessimus, ita tamen quod nostro concessio nec nobis, nec successoribus nostris præjudicium generaret, quominus illud recolligere valeremus, feudo tamen tua vita durante. Cum igitur tibi persolverimus pecuniam prætaxatam, & tu nobis legitimam refutationem feceris super ea, ne super feudo ipso propter hoc valeas molestari illud tibi juxta prædictæ concessionis tenorem auctoritate apostolica confirmamus.*

Legatus a latere in provinciis licet beneficiorum collationem habeat, & ecclesiastico, non laico patronatui derogare valeat, *cap. vi. de offic. leg.,*

De Clericis infeudantibus.

leg., tamen infeudare bona ecclesiarum suae provinciae non conceditur, Thomasin. *de P. & N. e D. lib. 1. par. 2. c. 52. n. 2.*, Curt. *par. 2. q. 13.*, Rosent. *cap. iv. 16. 4.* Imo beneficiorum collatio legis competens, est usurpatio, & tunc cepit, cum Pontifices mandata de providendo, & reservationes beneficiorum in diversis orbis catholici diocesis, contra Episcoporum jura sibi adrogassent. Tunc legatus vicem Pontificis gerens, facile beneficia conferebat, *cap. iv. de supplen. negl. Pralat.* Hæc reservatio Alexandrum III. auctorem habet, late Florens *in tit. decr. de rescrip.*, Janus a Costa *eo.*, Thomasin. *loc. cit. n. 7.*

§. V.

De rebus infeudari solitis.

Præter Pontificem, Primates, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Abbatissæ, Præpositi bona suorum Ecclesiarum nondum infeudata de novo in feudum concedere possunt, si S. Pontificis licentia, Capituli consensus, & justa causa interveniat *pr. b. r. ibi.* feudum autem dare possunt Archiepiscopus, Episcopus, Abbatissæ, Præpositus, si antiquitus consuetudo eorum fuerit feudum dare *i. f. 6.*, *cap. 8. in fi. de rebus eccl. alien.* Justa causa est, necessitas, pietas, utilitas, incommoditas, Extrav. *ambitiosa*, quæ est Pauli II. an. 1467. non ubique recepta, præsertim si de terrarum, vineolarum, alteriusve rei immobilis modici pretii infeudatione agitur, Vallenf. *tit. decr. de rebus eccl. §. 2. 3.*, Strav. *S. J. f. cap. v. A. 9.* In rebus infeudari solitis nulla canonica opus est solemnitate, quia non alienatio, seu nova infeudatio, sed antiquæ infeudationis executio dicitur; si antiquitus consuetudo eorum fuerit feudum dare, inquit his feudista. Vox *antiquitus* non est solita infeudatio, quid Interpretes vexat? *Statuti 30. annos* requirunt, quia hoc spatium jus feudale cognoscit *i. f. 26. §. si quis per triginta*: male: nam res ecclesie non nisi 40. an. præscribuntur *cap. 4. de prescript.*, Nov. *vel. 131. c. 6.* Alii tempus immemorabile exigunt; non recte: quia bona ecclesie breviori spatio acquirantur. Alii 100. annos admittunt. Lege indigemus, igitur arbitrio judicis utendum, qui & numero actuum, ceterisque circumstantiis attendamabit, Vultej. *lib. 1. cap. v. n. 14.* Gudelin. *par. 11. c. 1. n. 8.*, Roth. *loc. cit. q. 4.* Rem itaque semel in feudum concessam, si aperiri aut feloniam vasalli, aut lineæ interitus contingat, Prælati sine ulla juri,

juris canonici solemnitate infeudare valet, 1. f. 6. Duaren. cap. v. n. 4., Sonsbec. par. vi. n. 1.

Quin imo plus dicam; feudista voce *antiquitus* duplicem bonorum Ecclesie infeudationem distinguere videtur. Si Prælatus de novo bona suæ Ecclesie infeudare velit, solemnitates a legibus Imperii, & Ecclesie regulis inductas servare, videlicet olim consensum Episcopi, Advocati Ecclesie, Patroni, concilii provincialis, capituli, & totius collegii, hodie Episcopi, Capituli, & S. Pontificis compellitur, can. 39. XVII. q. IV. Boehmer. de feudis Eccles. c. III. §. 3. P. da Marca de C. S. & I. lib. VI. c. 14. Si jam infeudata, & ad Ecclesie domanium devoluta iterum infeudare velit, potest, quin solemnities servet, si consuetudo infeudandi in ea provincia, vel diæcesi, occurrat, quam vox *antiquitus* ostendit, & Urbanus Pontifex in 1. f. 6. intellexit. Verum quia salus Ecclesie sive universalis, sive particularis, suprema lex est, hodie si necessitas, & utilitas suadeat, si militari protectione indigeat, si vasallorum numerus domi, militiæque adversus aliorum injurias, usurpationes, & rapinas adjuvare potest, de novo bona infeudare, vel infeudari solita rursus clientelæ pacto subijcere non prohibetur, cum utilitas & Ecclesie necessitas has infeudationes excogitasset, Frieder. Schenck. bic pr. n. 13. dicam ad 1. f. 6.

Hæc juris regula declaratur (1) tunc rem infeudari solitam iterum sub clientela dare potest, si ecclesia pro Dei cultu, & ministrorum sustentatione his bonis non egeat; hinc Urbanus II. in Concilio Placentiæ celebrato an. 1094. can. qui in 2. dist. 20. refertur, aliquam sine titulo ordinationem, hoc est certæ ecclesie adnexam fieri vetuit. Constante propemodum ab initio ecclesie usque ad Alexandrum III. nemo absque Ecclesia civitatis, pagi, vel martyrio, vel Monasterio ordinari poterat, secus ordinatio irrita erat, & laicus manebat, Concil. Chalcedo. can. 6. in c. 1. dist. 70., ut Joseph quoque Aegyptius vertit, sed recte Zonaras ad d. can. vi. & Balsamon ad can. 2. ejusdem Concilii de exercitio ordinis, non de charactere intelligunt. Carolus M. hunc canonem in Conventu Aquisgranensi retinuit, & in omnibus conciliis recantatum, Cujas bic, Florens in præfat. de Antiquo jure patr., Janus a Costa ad cap. 2. 4. 16., & 23. lib. III. decret. tit. 5. Alexander III. primus titulum patrimonii in Concil. Later. can. 5. qui in cap. 4. de præben. jacet, introduxit, quem ceteri Pontifices secuti sunt, imo Trident. sess. 21. c. 2. etiam pensionem sufficere sanxit, quo jure utimur. Urbanus itaque sine ecclesia, id est fructibus prædiorum alicujus ecclesie, unde se alat, clericum ordinari prohibuit,

quæ titulos dixit *d. 1. f. 6.*, omnino alienari & vetuit, & proinde in feudum concedi, cum usufructus vafallo cedat, & clericorum sustentatio periret. (2) Si hanc rem ecclesiæ devolutam Prælatus mensæ, hoc est censui bonorum ecclesiæ incorporat, seu describat, tunc desinit res dici infeudari solita, eamque si iterum concedere velit, solemnitate uti oportet. Unde vero hæc descriptio, applicatio, & incorporatio præsumitur? Dissensio est: placet, tunc præsumi, si Prælatus in libro bonorum suæ mensæ describat, aut si declarat se nolle iterum infeudare; si his actibus, similibusve incorporatio non contingat, tempore opus est, quod, cum a jure definitum non fuerit, judicis religioni relinquitur *l. 1. §. 2. D. de jure deliber.* Nam justa causa læpe longum tempus elabitur ut si bellum, si inimicitia, si valetudo impediat, quominus infeudet, nec tamen incorporatio arguitur, *Sonsbec. par. VIII. n. 8.*

(3) Si mutatur rei conditio: nempe si Ecclesia tempore infeudationis erat locuples, postea tempore devolutionis, inops; Prælatus reinfeudare prohibetur, ne Dei cultus deficiat, & Ministrorum alimonia pereat, *cap. 2. de feud. ibi si videris expedire*; aut si damnum ex hac secunda infeudatione ecclesia sentiat, cum re indigeat. Dum tamen Prælatus infeudat, veteris investituræ modum immutare nequit, ut si prima investitura solos masculos, ipse etiam fæminas invitat, fæminæ pro non appositis habentur. Si ad longius tempus successionem extendit: si Universitati, aut collegio infeudat, quum spem devolutionis impediat, si potentiori, a quo servitia exigere non valet. Nisi benemerita, servitia, & amor ejus, cujus filia investituræ, aliter suadeant, tunc primæ investituræ ordinem Prælatus immutare potest, *Bohmer. de feud. Eccles. cap. III. §. 10.* Et oportet specialiter servitia, & merita recenseri, *arg. l. 27. D. de donat.* ubi Aquilius merita enarrat, quæ a Nicoltrato præceptore suo acceperat, *Schenck pr. h. t. n. 23.* Suis consanguineis autem recte infeudat, quum hujusmodi æque ac exteri, imo melius servire ecclesiæ possint *d. cap. 2. modo dolus malus abfuerit, Roth. loc. cit. q. 7., Duaren. cap. VI. de feud. n. 5., & ecclesia damnum non sentiat, ut si Prælatus duo feuda suo consanguineo infeudat, cum duos alios vafallos acquirere potuisset, infeudatio corrumpitur, quia vafalli armis, & consilio, & servitio ecclesiam juvant. Hinc Landolphus Mediolanensis Archiepiscopus, qui an. 980. sub Ottone II. Floruit, Mediolanensium civium odia contraxit, quia bonis ecclesiæ abutebatur, teste Landolpho Seniore in *Hist. Mediol. lib. II. c. 17.**

Quo

Quo in tempore Landulphus omnes milites majores, quorum virtute Archiepiscopum teneret, expoliatis injuste clericis ecclesiarum per detestandam investituram plebes illas dando sublevarit. Quin etiam propinquis, quos in Carcanensi Oppido habebat, de B. Ambrosii Archiepiscopatus bonis quibus ipse fruebatur indignus, quadraginta millia modios terræ fructuum, ut illos, ultra omnes ditaret vicinos, per feudum dedit. Cum semper Ecclesia infeudaverit bona iis, quorum virtute jura sua tueretur, præsertim dum Barbarorum incursionibus fervescerent, Theod. de Niem. de privil. & juribus imperii sub Ottone I. de quo, inquit, Archiepiscopos quoque, & Episcopos Ducatibus, & Comitibus, & Baronibus communiuit, quibus nobiles, & potentes vasallos (hoc est subteudatarios) subjecit, ut semper essent ad resistendum etiam manu forti paganis, & hæreticis in opportuno tempore fortiores. Et Henricus Wolterus in Chronico Bremensi apud Meibom. 10. 11. scriptor. Germ. p. 104. de Ottone X. Abbate Rastendensi, narrat, plura bona Monasterii vendidisse, & in horum bonorum venditorum compositionem, quædam alia bona comparavit, videlicet decimam in Oldenbroke quam emit a militibus de Lunsberge ad feudum Archiepiscopi Bremensis. Idem decimam in North-broke, quam emit a Ludolfo, & Henrico Comitibus de Oldenberge, & Brockbuten: cujus proprietatem ad Monasterium Rastedense fundatoris largitione pertinebat. Quæ tamen decima progenitorum ipsorum Comitum ab Abbatibus nostris in feudum data fuerat, ut ipsi, & eorum heredes monasterium defenderent.

§. VI.

De Capitulo infeudante.

Sede vacante, Capitulum res solitas infeudari Ecclesiæ jam a pertas sine solemnitate infeudare rursus potest, quia tempore interregni Capitulum jurisdictionem, seu administrationem Prælati representat, hoc est in bonorum administrationem & jurisdictionis exercitium succedit; dissen. Boehmer de feud. Eccl. c. 111. §. 13. neque hic actus est ordinis Episcopalis, sed jurisdictionis, ergo ad Capitulum transit. Nam origo jurisdictionis capituli hæc est, ut, Episcopo naturaliter, vel civiliter nempe, degradatione, vel suspensione, mortuo, aut absente, Clerus statim jurisdictionem assumebat, etsi majora negotia futuro Episcopo reservaret, ut Clerus Romanus apud Cyprian. epist. 5. 11. & 29. fatetur, Thomasm. de V. & N. E. D. lib. 111. par. 1. c. 7. n. 13., & proinde

inde potest beneficium conferre, quod ad collationem Episcopi, & Capituli pertinet, quia jus Episcopi Capitulo accrescit, & ejus jurisdictioni spirituali, aut temporali succedit *cap. VII. ne sede vacan. in 6. cap. 3. de supplen. negl. Prælat. in VI.*, ergo etiam bona Ecclesiæ infeudat. Errat inde *Scrad. par. IV. c. 2. n. 32.*, Rosent. *cap. IV. 26. n. 1. feud. Eccl. c. III. §. 12.* ceteri, qui Cathedralis Ecclesiæ capitulum excipiunt, & bona infeudari solita in feudum conferre non posse sentiunt. Hæc exceptio unde constat? inepta est. Imo capitulum, sede vacante, dum reinfeudat, nihil innovat, sed priorem infeudationem exequitur; jus canonicum, sede vacante, nihil innovare constituit. *Rothi. loc. cit. q. 8.* Magis si capitulum bona ab Episcopi bonis separata possidet, etiam, vivo, aut mortuo Episcopo, sine ejus consensu, infeudat, *Redoan. de rebus eccl. non alien. q. 60. n. 5.* Si de novo feuda concedere vellet, & collatio, ad Episcopum simul, & Capitulum pertineret, tunc non potest. His infeudationibus rite peractis nihil obnititur jusjurandum, quod tempore consecrationis Episcopus, vel Metropolitano, vel Pontifici de rebus Ecclesiæ non alienandis præstat *cap. 2. de feud.* Denique clerici de rebus suis titulo successionis, donationis, aut fortunæ quæsitis recte feuda constituunt; non de beneficiis, eorumque redditibus, quorum dispensatores, & usuarii tantum censentur; sed hodie, ex abusu, de redditibus infeudare possunt. Monachi quia nihil habent, etsi nihil iis deficiat, & omnia monasterio dedicarunt, non infeudant, *auth. ingressi C. de SS. Eccl.*

§. VII.

De moribus.

Receptis Europæ moribus hodie nemo sive Dux, Comes, Marchio, sive nobilis, ignobilis, sive famina potest bona sua clientelaribus pactis supponere, præsertim in Regno Neapolitano, & Siculo, nisi is consensat, qui summa fruitur potestate. Ratio, quia nemini fidelitas juranda est, & hominum præstandum, nisi ei, qui nullum recognoscit superiorem. Populus enim sive tacite, sive expresse omnia jura in Principis manus signavit, & neminem nisi eum superiorem veneratur, obedit, tributa solvit, & jam Principi jus quæsitum est, quo spoliandus non est. Leo & Anthemius AA. an. 468. in l. 1. C. *Ut nemo ad suum patrocini.* sanxerunt, nobiles potentiores, centum auri libras solvere, si rusticos in suam clientelam suscipiant, mediocris fortunæ, bonorum

rum amissione plecti, quasi bona Rusticorum, & Vicariorum, in fraudem fisci, vel alterius vindicent, & defendenda suscipiant. Concinat *titulus Cod. ne liceat potent.* Et *Frid. II. in const. ut universis*, *Const. ad subjectorum*, Baronibus, Comitibus, & Prælatibus inhibet, ne vassallos, & Regnicolas in suam clientelam susciperent, quos *Recommandatos* dicit, nisi regale privilegium ostendant, quod repetiit Robertus *in cap. cum est nostri cura*. Nam Fridericus in *const. quia frequenter rationem reddit. Nos etenim, qui sumus Domini personarum absque nostræ serenitatis assensu, personas servitiis perpetuis, aut conditionibus nolumus obligari*, Gotofr. & Groenewegen *add. l. 1. & 2. & b. t.*

T I T U L U S H.

De Feudo Guardia, & Gastaldia.

Hic titulus in veteribus exemplaribus non erat, sed præcedens ad titulum usque quintum durabat; postea Glossatoribus facilitatis causa dividere placuit. Similitudinem eam superiore continet, in cujus fine dictum est, qui minimus valvalor feudum, nisi restituto pretio, revocare non possit; & quis feudum Gastaldie, & Guardia sine pretio revocatur, non immerito de hoc agit.

§. VIII.

De Guardia, & Gastaldia feudo.

Guardia feudum est, si quis Mævio castrum, territorium, vel domum committat, ut eam custodiat, & in recompensationem ad dies vite, vel ad certum tempus, aut fructus illius prædii a Guardiano percipientes, aut aliud sub obligatione fidelitatis clientelariæ concedit. Unde Guardia non est feudum, sed feudum ob guardiam, quæ est modus, seu conditio acquirendi feudum. Guardia custodiant denotat, *Groti. in proleg. Hist. Goth., Hætom. hic, & Andr. n. 3., Cujac. l. f. r. §. item illud, Henric. a Lochterem differ. feud. improprie an. 1750. §. 8.* feudum Gastaldie est illa pensio, vel prædium, aut res mobilis, quæ alicui jure feudi conceditur, ut castrum, vel civitatem, vel provinciam gubernet, vel res familiares administret. Sicut feudum advocatiæ pro patrocínio, cancellariæ pro libellorum expeditione, aperturæ seu aperibile proprietas seniores juvenis tempore belli conceduntur. His, simili-

bulve officii feuda, sive clientelares pensiones adnexæ erant, **Scho**
nick *hic n. 5.* Gastaldus, Gastaldeus, Gastaldio, Castaldus **ident**
 sunt, vox germanica a *gast*, & *haltem* composita, hoc est olim
 ministrum, postea etiam Civitatum præfectos, & arcium guber-
 natores denotans, & dici potest *feudum præfectura*, aut *aulæ*,
Lochteren *loc. cit.* **Struv. S. j. f. cap. IV. A. 19.**, **Abbas de Nuce**
ad chronic. Leon. ostien. lib. I. c. 14.

Gastaldiorum mentio in chartis & legibus, Italiæ præsertim oc-
 currit, nec simplicem castrorum, & Civitatum gubernatorem **osten-**
dit, sed & qui res fisci, aut Principis patrimonium gerit. **Unde**
 sæpius dicitur **Thesaurarius**, regii fisci æconomus, locorum, ur-
 bium, villarum, montium, fodinarum, silvarum, & similiarum,
 quæ ad fiscum pertinebant, & **Comiti** sacrarum largitionum &
 patrimonii Imperatoris apud Romanos comparari potest, **Pratil.**
differ. de primis Capuæ Comitibus. Qui urbium regimini præerant,
 militari, civili, & criminali auctoritate fruebantur, feudatarii etiam
 precarii erant, deinde Principum liberalitate ad filios **successio**
 transit, quod primum in Gastaldiatu Aquini, Teani, Calatiæ,
 Aclerniæ, Telesinæ, S. Agatæ aliisque in regno Neapolitano præ-
 cipue seculo IX. & X. contigit, & adjungi cepit, **Comes**, & **Do-**
minus, quia successio hereditaria evasit, atque in hos Gastaldiatu
 divisum exhibet ducatum Beneventanum **Peregrin. Dissert. de Ducat.**
Beneven. in antiq. provin. an tribu., Pratil. loc. cit.

§. IX.

De natura Feudi Guardie & Gastaldie.

Conditio Feudi Guardie, & Gastaldie est, anno durare, quo
 elapso, *potest jure auferri, etiam pretio pro eo dato, non restituito,*
nisi ad certum tempus datum fuerit, inquit hic Feudista, & in 1.
f. II. & cap. extraod. 94. Ratio, quia officia tam jure Roma-
 no, quam longobardo, anno tantum durant, vel quia Italia
 hæc officia anni spatio dare soleret, finito anno, feudum quod
 his annexum erat, expirat, neque ante annum sine justa causa
 auferri potest, nisi ad certum tempus datum sit, quo transactio,
 definit. Aut si intra statutum tempus possessor decedat, nihil ad
 heredes transmittit, quia est personale, hoc est personæ industriam
 senior elegit, sed morte dantis durat. Dum hæc feudi species vel
 finito tempore, vel feloniam revocatur, senior pretium tempore in-
 vestituræ pro officio acceptum restituere non tenetur. Nec id ini-
 quum

quam est, quia sibi imputare debet, si initio non deliberavit; an tale officium, nempe Civitatis, Villæ, Territorii, Castri sibi lucrum afferret, quod solutum pretium superare posset. Et recte Ardizio in sum. c. 30. hoc vocat Feudum pro villicaria, decaria, & vicaria comitaria, quum Gastaldus est quidem actor, & villicus, pro cuius administratione aliquid sibi percipere poterat, Thom. de Marin. de Gener. feud. tit. 28. & 29., Sonsbec. par. v. n. 3.

Iusta revocationis causa erit, si feloniam vasallus committat, si Gastaldio domini fructus non conservat, sed dissipat, si in horreum non condat, consumat, si damnum prædio, aut civitati afferat. Custos seu vasallus feudi Guardiam excubias non agat, hostem admittat, si animalia immittat, aut quoque modo officium non gerat. Imperator Theodos. in l. 9. C. de SS. Eccl. immunitatis privilegium denegat his, qui sub prætextu decanorum eo frui contendunt, & interim suis officiis funguntur, & ab aliis muneribus se subtrahere conantur. Hinc patet hæc feuda esse impropria, & clientelorum singulacra, quia non sunt perpetua, quoniam ante successione inventionem propria vocarentur.

Quamvis anno durare soleant, pacto tamen fieri potest, ut ad vitam, aut ad heredes quoque transeat, sicut in Alzecone contigit, de quo Paul. Diaconus in excerpt. edi. Peregr. cap. 29. narrat, per hæc tempora Bulgarorum Dux Alzecone nomine incertum quam ob causam a sua gente digressus Italiam pacifice introjens cum omni sui ducatus exercitu ad Regem Grimoaldum venit, & se serviturum, atque in ejus patria habitaturum promittens. Quem ille ad Romoaldum filium suum Beneventum dirigens, ut ei cum suo populo loca ad habitandum concedere deberet, præcepit: quod Romoaldus gratanter excipiens eidem spatiosa ad habitandum loca, quæ usque ad illud tempus deserta erant, contribuit, scilicet Saepianum, Bovianum, & Iserniam, & alias cum suis territoriis civitates, ipsumque Alzeconem, mutata dignitatis nomine, de Duce Gastaldium vocitari præcepit. Alzeconis adventus fuit an. 676., & Cuiac. loc. cit. inquit, Alzeconem illa oppida, & Civitates tenuisse jure Gastaldiam non perpetuo, & proprio Feudi jure. Rectius Peregrin. loc. cit. sentit eum nomine Gastaldum fuisse, sed revera jure perpetuo Feudum habuisse, quia Paulus Bulgaros ad suam usque ætatem illas sedes incoluisse affirmet. Alzecono enim, deposito Ducis nomine, ne parem sibi Grimoaldus creare videretur, perpetuo Gastaldatum suscepit. Et merito: ut gratus Alzeconis animus sponte se Grimoaldi largitæ exhibens proprio Feudo remuneraretur.

De probatione Guardie, & Gastaldie.

Denique Feudista in §. fin. h. t. addit, Si vero Gastaldi aliquid nomine proprii Feud possederint non valebunt propterea possessionem sibi defendere, nisi per pares curtis, vel breve testatum potuerint probare, se antequam Gastaldi essent, vel postquam desierunt esse, investituram accepisse, Hic Interpretes certant: dicam. Quidam nomine proprii feudi castrum tenebat, & ab eodem seniore gastaldus illius castri, vel prædii declaratus est, illudque ignoranter sub gastaldie titulo accepit; deinde anno elapso, idem senior castrum revocare velit; Vasallus autem opponit esse feudum rectum, non gastaldiam, idcirco revocari non posse. In hac contentione probatio incumbit vasallo, & paribus Curie, vel brevi testato, hoc est publica scriptura probare debet, se, investituram de illo castro accepisse, antequam Gastaldio evasisset, vel postquam Gastaldus esse desit, de illo castro jure proprii feudi investitum, seu in proprium Feudum senioris voluntate commutasse, & ea Gastaldia rectum Feudum factum. Cur probatio incumbit vasallo? Est qualitas officii, seu Gastaldie, aut Guardie, ex qua beneficii qualitas præsumitur: officium est annale, ergo & beneficium, quod ei in hæret, tale censetur.

Adest alia præsumtio, quia hujusmodi Gastaldi, aut Guardiani sæpe bona senioris subripiebant, eaque jure Feudi aut proprii, aut improprii tenere vellent, aut sua allodia esse afferent 1. f. 10., & Rex Rotharius in lib. 11. LL. longobar. tit. 17. Si Gastaldus, aut quilibet Actor Regis post susceptas, & commissas sibi ad gubernandum Regis curtis aut casas, aliquid per garathinx, id est donationem, ab alio quocumque factam conquiescit, sit illi stabile, si per præceptionem indulgentia Regis in eam fuerit confirmatum: aliquid quidquid, ut supra dictum est, post susceptam administrationem per garathinx adquisierit, hoc totum Regi adquirat, & non ad suum proprium nomen vendicet, nec ipse, nec heres ejus. Ratio legis est, quia donatio contemplatione administrationis, seu officii facta præsumitur, nisi aliter constet. Exemplo Episcopi qui ad Episcopatum nihil habens promotus, si postea emerit prædia, de bonis ecclesie emisse præsumitur cap. 1. 3. & 4. de pecul. Cler. Et Justinianus recte Episcopis testandi jus dedit de bonis ante ordinationem, non post, quæsitis ausb. licentiam C. de Episc. & cler., conf. Thomasin. de V. & N. E. D. par. 111. lib. 2. c. 40. & seqq. De.

Denique, dum senior gastaldiam, vassallus feudum rectum esse asserat, etsi possideat, vassallus nisi recti feudi investituram probet, non vincet, quia eodem modo, & jure, quo possessionem obtinuit, possidere præsumitur. Nam licet juris regula sit, cum, qui possidet, aliis non possidentibus, in pari causa, potior esse, sive justam, sive vitiosam possessionem habeat, onusque probandi in adversarium reicit, *l. ult. D. de acquir. posses. l. 9. §. 4. D. de publiciana, l. 24. D. de R. V.* Attamen hac in re vassallus vitiosam feudi possessionem habere constat, ex specie feudi, quod possidet. Sicut uxor ex bonis mariti, officialis filci, ex filco acquisivisse præsumitur, *l. 51. D. de donat. inter vir. & uxor.* Nec obstat *l. f. 26.* ubi lite inter seniore, & vassallum orta, possessoris sacramento dirimitur, Textus de veri feudi possessione loquitur, & vassallus anno sciente Domino possedit. Sed hic textus disponit de feudo Gastaldie, in quo nulla veri feudi possessio cadit, idcirco occupasse præsumitur, dicam ad *l. f. 4. §. item si vassallus.* Quod si probare nequeat, præscriptione xxx. an. recte defenditur, si perpetua possessione, & seniore sciente servitia uti de recto feudo præstiterit, quia voluntatis senioris mutatio de Gastaldiatu in rectum feudum præsumitur; quicquid amplius Rosent. *cap. VI. 80. n. 8.* exigat.

T I T U L U S III.

Qui successores Feudum dare teneantur.

Actum supra est de feudo improprio, & præsertim Gastaldie, & Guardie, quod vivo vassallo, etiam a seniore auferri valet. Hic docet, an, senior de feudo, suo vassallo adhuc vivente, investire aliquem possit, & quomodo hæc investitura senioris successorem obliget.

§. XI.

De Ecclesiastica emphyteutiva.

Hic titulus duas continet partes: in prima docet, Prælati successorem non cogi adimplere investituram, quam Prædecessor de feudo contraxerat, quod alius vassallus adhuc vivens tenebat: in secunda loquitur de laico, qui simili modo infeudavit. Finge: Archiepiscopus, Episcopus, Abbas, Abbatisa investituram illius feudi, quod alius detinebat, hac conditione Sabino fecit, ut post obitum ejus, qui possidet, habeat: antea decessit Episcopus, quam ille qui

qui feudum possidet, ejus successor hanc investituram agere, & confirmare non cogitur, hic *l. 1. f. 9. & 11. f. 35.* Nam Clericus non est heres clerici defuncti, nec in jus ejus universum, sed in jus Ecclesiasticum, non titulo hereditario, sed electionis succedit. Atque hæc feudalis *expectativa* vocatur, hoc est *promissio domini de feudo in eventum, si sibi apertum fuerit alteri conferenda.* Lodov. Boehmer. *de Expect. feud. §. 8.* Quæ in feudo ecclesiastico, & seculari non improbat, quamvis beneficia Ecclesiastica promitti non debeant, antequam vocent, ne votum captandæ mortis inducatur, & posterior ætas *gratias expectativas*, collationem ad *vacaturam*, dixit, quas Alexander III. in Concil. later. III. can. 8. *Ne Ecclesiastica Ministeria, seu etiam beneficia, vel Ecclesia alicui tribuantur, seu promittantur, antequam vacent, nec desiderare quis mortem proximi videatur, in cujus locum & beneficium se crediderit successurum.* Cum enim id etiam in ipsis Gentilium legibus invenitur prohibitum; turpe nimis est, & divini plenum animadversione iudicium, si locus in Dei Ecclesia futura successione expectatio habeat, quam etiam damnare ipsi Gentiles homines curaverunt, damnavit, *Concil. Basiliense, Ecclesia Gallicana & Trident. sess. 24. de præben. cap. 19.* consentit, conf. Thomasin. *de V. & N. E. D. lib. 11. c. 43.*, Duaren. *de sacris lib. vi. c. 1.*, Florens *ad cap. 9. & 19. de præben.* P. de Marca *de C. S. & I. lib. VI. c. 9.* Quomodo autem in feudo ecclesiastico valeat? ratio reddi potest, mores Longobardorum votum captandæ mortis neglexerunt. Imo feudistæ id non inpotuit, cum compilatio feudalis ante Concilium Lateranense contigisset. Huc Senec. *lib. vi. de Benef. c. 38.*, *Demades Athenis eum qui necessaria funeribus venditabat, damnavit; cum probasset magnum lucrum optasse, quod contingere illi sine multorum morte non poterat. Quæri tamen solet, an merito damnatus sit? Fortasse optavit, non ut multis venderet, sed ut care, ut parvo sibi constarent quæ venditurus esset. Cum crederet negotiatio ex empto, & vendito, quare votum ejus in unam partem trahis, quum lucrum ex utraque sit? Prætoræ omnes licet, qui in ista negotiatione sunt, damnos, omnes enim idem volunt, idem intra se optant. Magnam hominum partem damnabis cui enim non ex alieno commodo lucrum? Miles bellum optat, in gloriam. Agricola anno-na caritas erigit. Eloquentia exceptat pretium litium numerus. Medicis gravis annus in quæstu est. Institores delicatiorum mercium inventus corrupta locupletat. Nulla tempestate, nullo igne ledantur tecta, jacebit opera fabrilis. Unius votum deprehensum est, omnium simile est. An tu Aruntium, & Aterium, & ceteros, qui captandorum testamentorum artem professi sunt, non putas eadem habere, quæ*

que designantes, & libidinosos vota? illi quorum mentes optant nesciunt, hi familiarissimum quemque ex quo propter amicitiam rei plurimum est, mori cupiunt. Illorum damno nemo vivit, hos quibus differt exhaurit. Optant ergo non tantum ut accipiant, quod turpi servitute meruerunt, sed etiam ut tributo gravi liberentur. Non est itaque dubium, quin hi magis quod damnatum est in uno optent quibus quisque morte profuturus est, vita nocet. Omnium tamen istorum vota sunt impunita. Denique se quisque consulat, & in secretum pectoris sui recedat, & inspiciat, quid tacitus optaverit. Quam multa sunt vota, quae etiam sibi fateri pudet, quam pauca quae facere coram teste possimus. Sed non etiam quicquid reprehendendum etiam damnandum est.

Primae itaque hujus partis ratio est, quia Praelati successor non jure hereditario, sed electione, & consecratione in ejus locum subingreditur, cap. 1. de praeben., nihilque juris ab antecessore habet, igitur ejus factum servare non cogitur cap. 5. de Instit. quem juris veteris tenentur, ~~non inciperent ab heredibus, vel contra heredes, ut~~ a defuncto, vel contra defunctum, non inciperent ab heredibus, vel contra heredes, sit. C. ut action. ab her. Et si Justinianus abrogaverit, in clericis tamen duravit, quam Cuiac. in l. 217. D. de U. S. equissimam merito vocat. Idem de precariis ad naturam feudorum accommodatis statuit Imp. Lothar. in l. 2. lib. II. LL. longobar. tit. 10. De precariis quoque, quae a Rectoribus Ecclesiarum irrationabiliter fiebant, & se suosque successores pena gravi obligabant, ut facta ejus nequirent dissolvere; praecipimus ut nemo successor antecessoris sui poena statuta sit obligatus; sed suae providentiae sit concessum, ut si antecessor ejus res ecclesiae irrationabiliter distribuerit, ab ejusdem Ecclesiae Rectore ad jus tenendum revocetur, & in l. 4. eo., Cuiac. l. f. 1. §. si vero.

Ab hac regula feudista excipit, primo, nisi ille qui investituram accepit, nomine ejus feudi in possessionem missus sit, eo consensiente qui detinet. Hujus sententia, inquit Glossa, haec est, quia fortan iusta causa primus vasallus cecidit, & secundus in feudi possessionem missus reale jus consequitur, ne duo in solidum possidere dicantur. Errat Glossa & magna Interpretum turba in hoc textu pugnat; nam hic secundus vasallus consensu primi possessoris in possessionem immittitur; quid ejus assensu opus erat, si ipse omne jus amiserat, & nihil cedere poterat, quum nihil haberet. Recte Boehmer. de feud. Eccles. c. III. §. 21. intelligit, secundum hac abusiva investitura, quam missionem in possessionem feudista appellat, aliquid juris consequi, quod primo vasallo non

nocet. Nam prior vasallus fructus & commoditates percipit, & uti fructuarius consideratur. Huic opinioni & subnecto; hic possessoris consensus necessario aliquid juris novo vasallo tribuere debet, quod non fructus, non commoditas esse potest, secus refutatio censeretur, de qua textus non meminit; sed abusiva investitura, simplici detentione apud priorem vasallum relicta, existimari debet. Ex hac possessione jure quaesita Praelati successor hanc immisionem, quae est vera investitura, non simplex investiendi promissio, rati habere cogitur, ne jus alteri quaesitum laedat. Atque sic Pistoris rationes, cui glossa placuit, desituuntur *lib. II. q. 27. n. 46.*

Et Boehm. loc. cit. concludit, *de tali investitura abusiva loqui feudistam vel inde liquet, quod praesupponat casum quo quis investituram acceperit, b. e. expectativam, & nomine ejus expectativa scilicet in possessionem missus feudi sit, quibus verbis actualis immissio in possessionem denotari nequit, cum alias de feudo antiquus possessor decedere deberet, quod absurdum esse, alias observari, sed potius investitura abusiva, quae sit symbolica. insarumentibus, aliisque solemnibus actibus indigitatur, ad hunc effectum, ut jus in re consequatur, quod missionis in possessionem, seu traditionis appellatione denotare voluit feudista. Effectus domini, & juris feudi translatio, & in nostro textu antiquioris possessoris consensus requiritur, ut reprobaretur dispositio de hereditate viventis, nisi ille consentiret, de cujus bonis agitur, l. fin. C. de pact. Et hanc expectativam merito Boehmerus loc. cit. §. 20. qualificatam dicit, cum jus in re pariat, nec eam in Ecclesiasticis beneficiis Alex. III. vel Innocent. III. improbarunt cap. 8. 9. 19. de praeben. cap. 7. 14. & 19. de concess. praeben. Sed iis simplex expectativa displicuit, quae in nuda promissione consistit, ut nuper dictum est.*

Secundo: *Sed si ille, qui feudum possidet, prius decesserit quam ille, qui investituram fecit: jure cogitur eam ratam habere. Ratio est, quia obligatio jam cepit a defuncto, & in successorem transmittitur, II. f. 35., & jus feudale semper exprimit, si Praelatus investitor, ante decedat, quam feudi possessor, & quod Praelati successor non obligatur; e contra igitur si, Praelato investitore vivente, apertum fuerit, adversus eum, ejusque successorem agi potest. Aut si expectativa plurimum Ecclesiae favet, cum de infeudatione alicui potentiori faciunda agatur, qui jura Ecclesiae strenue tuetur. Aut si merita suadeant. Aut si capituli consensus accessit, quia capitalum non moritur; & obligatio durat, & ipsa Ecclesia infeudasse videtur, Pistor loc. cit. n. 16., Rothius loc. cit. q. 39.*
Que-

Quemadmodum si donatio, investitura, aut quilibet contractus nomine dignitatis, jurisdictionis, & loci, non personæ celebratur, successorem obligat, etsi ipse non jure hereditario, sed proprio veniat *cap. 14. de off. de leg., cap. 5. de rescrip. in vi.*, ubi Bonifacius VIII. statuit, quod si alicui beneficium cum clausula *usque ad beneplacitum Pontificis* concedetur, mortuo Pontifice, expirat, secus si dicatur *usque ad beneplacitum apostolicæ sedis*, quia sedes apostolica, dignitas, & jurisdictio nunquam desinit P. Gregor. *de Republ. lib. VIII. cap. ult. n. 52. §. IX. de expectiva seculari* idem intelligi oportet.

§. XII.

De laicali expectativa.

Secunda textus pars agit de laico, qui feudalem quoque expectativam constituit, laici vero *isdem modis omnibus, quibus supra dicimus, si aliis investituram debentur, serventur, si rationibus staverint, omnimodo eam adimplere compelluntur*. Si itaque senior feudum alienum in casum mortis possessoris, aut felonie alteri concedat, & ante possessorem decedat, ejus heres investituram ratam habere cogitur, quia heres defuncti personam representat, & ex ejus facto lucrum sensit & *ex qua persona quis lucrum capit, ejus factum prestare debet*, Ulpian. in *l. 149. D. de R. J.*, etiamsi in investitura nulla heredis mentio occurrat *l. 62. D. eo.* Attamen obstat; investituram senior sub conditione egit, si mihi, vel nobis feudum fuerit apertum, si antequam feudum aperiretur, senior decedat, conditio defecisse videtur, quæ acti formam dedit, igitur ejus heres eam servare non tenetur. Respondet, clausula *si mihi, vel nobis* tanti non est, ut heredem non obliget, sicut stipulatio, quæ est stricti juris, si concipiatur *spondes mihi habere hincere*, hoc est futurum, ut mihi habere, & obtinere fundam illum E. C. liceat, quum præsertim in emptione venditione servaretur, M. Varro *de R. R. lib. II.*, hæc tam ad heredes stipulatoris, quam promissoris transit *l. 38. §. sicut 5. D. de V. O.* ibi Duran. & Giphon. Magis de investitura hac dicendum est, quæ non pauca ex contractu bonæ fidei assumit, Pistor *lib. II. q. 26.*, Rothi. *loc. cit. q. 40.*

TITULUS IV.

Si de investitura feudi controversia fuerit.

Superius de feudi acquisitione actum est, hic de feudorum controversiis, & in tres partes dividitur: in prima de investituræ controversia: in secunda de feudi qualitate: in tertia de alluvione, seu naturali clientelæ accessione, atque incremento disponit.

§. XIII.

De Competenti feudorum foro.

Prima pars: *Si autem controversia inter dominum, & fidelem de feudi investitura fuerit, quid juris sit, videmus. Et si investitura facta fuerit coram paribus curtis, aut in brevi testato: recte eum, qui investitus est, cogitur dominus mittere in feudi possessionem. Si vero fuerit in possessione: & mora fuerit ei controversia, ei defensio detur propter possessionem. Si autem non fuerit in possessione, nec supradictis modis poterit probare, tunc illius erit defensio, qui investituram dicitur fecisse. Si inter militem, & seniore[m] controversia de feudi investitura oritur, ut miles obtineat, paribus curtis, hoc est convalallis, & brevi testato, eam probare tenetur, qua probata, Dominus, in feudi possessionem immittere cogitur. Aut si miles probare non potuit, sed in possessione reperitur, jurare se investituram accepisse debet, & vincit. Verum si nec probat, nec possidet, Dominus jurejurando obtinebit, *princ. b. s.* Ex quo constat, novam investituram vel paribus Curie probari, vel brevi testato; pares tres, aut duos saltem instrumento clientelari subscribi oportet *II. f. 2.*, modo senior pares habeat, secus extranei sufficient, *II. f. 32.* Aut si pares sint, sed iis investituram probare non potest, brevi testato indiget. Breve testatum est publicum instrumentum his tribus aut duobus Paribus subscriptum, & confirmatum, chartula, vel *pittacium* dici potest *l. 5. C. de erog. milit. pittacium* idem ac Epistola brevis, codicillus. Atque in Ecclesia, hæc pittacia, qui ordinati erant, ab ordinatoribus accipiebant, mensem & diem, ordinationis declarantia, Balsamon *ad can. 17. Apostolor. ibi Bevereg. Diploma instrumentum, breve regium.* Joana Costa *ad Cap. v. de jure patron.* Acta legitime investitura, senior vasallum in vacuum, hoc est liberam, nec ab alio occupatam feudi possessionem mittere cogitur, nec liberatur, si id, quod interest, præ-*

Rare

stare velit, atque si in mora erit, omnem utilitatem solvet *II. f. 7. in fin.* nec datur locus poenitentiae, quia miles jus ex investitura, & fidelitatis juramento quaesivit *II. f. 26. §. si facta.*

Si autem vasallus probare non potest, sed possidet, tantum ejus sacramento creditur, quia possessio justum titulum attribuit, & praesumit, quum possessio commodum fuerit, adversarium ad onera petitoris compellere *l. 24. D. de R. V., II. f. 33. in fin.* Verum haec possessio saltem annalis & bona fide, & justo titulo, sciente, & patiente Domino esse debet, quia dolus nemini favet *d. II. f. 33. ibi Gotofr., Alver. hic n. 6., Glof. hic v. in possessione.* Ex hoc cognoscitur discrimen inter jus civile, & feudale: jure civili, actore non probante, reus absolvitur, nec juramento opus est *l. 4. C. de edendo*, jure feudali, si vasallus nihil probat, judex, si sibi videbitur, juramentum seniori deferet, qui cum XII. sacramentalibus juret, vel jusjurandum referat *II. f. 33. §. Sacramentum Cuja. hic I. f. 1. si autem*, nempe se, vel patrem suum de eo feudo investitum fuisse; nec testes adhibere tenetur, *I. f. 26. in fin. mentum Cuja. hic I. f. 1. si autem, I. f. 26. in fin.*

Ex his constat, jure longobardico feudali in universa Europa recepto, orta clientelari controversia, quae dominum concernit, Pares Curiae judicare, quibus jurisdictio competit, ne dominus in sua causa judicaret. Eoque vel vasallus, vel dominus eligit, licet in eligendo potior domini conditio aestimetur, nec dominus, nec Pares jurare coguntur, cum jusjurandum fidelitatis initio ab iis praestitum, clauulam *de justitia recte administranda* contineat. Si autem dominus Pares Curiae non habeat, extraneos testes adhibebit, ac si causa feudalis non esset. Et sola feudi qualitas jurisditionem extra causas feudales non tribuit, quia jurisdictio feudalis ex contractu feudali, atque ipsa investitura descendit, igitur quoties feudalis contractus non occurrat, filet. Si contentio non inter dominum, & vasallum, sed inter duos vasallos sit, dominus judicabit *I. f. 18. & 22. II. f. 16. 39. & 55. Kuchelbecker dissert. de jure, & modo cognoscendi de feudis imperii antiquo §. VI.* Nec refert, an vasallus ab Ecclesia, an a Praelato, an a laico feudum recognoscat. Praelatus est judex competens simul cum Paribus Curiae in causis feudalibus *cap. VII. de Foro comp.* Sede vacante Capitulum in feudalem jurisdictionem non succedit, cum haec jure extraordinario competat, nisi feudum Episcopo, & Capitalo commune fuerit, *Boehm. de feud. Eccl. cap. IV. §. 13. Strykii examen juris feud. cap. XXV. q. 6. & seqq.* Hanc feudalem jurisdictionem ex primava feudorum consuetudine ortam

De Competenti feudorum foro.

ortam Conradus Salicus Imp. 11. f. 34. Lotharius, & Fridericus Imp. confirmarunt, Joan. Schilterus *Instit. juris feud. cap. x. n. 2.*

Diversam in §. *si vero b. t.* Speciem proponit: Si vero feudum aliquis habuerit, de quo nulla controversia est: & dixerit se investituram alterius feudi accepisse ab eodem domino, nec in possessione fuerit, nec predictis probationibus probare poterit, licet domini esset defensio. Ex ordine tamen, quia aliunde vassallus est, remittitur domino ex æquitate defensio. Si itaque vassallus ob eodem seniore duplex feudum possideat: de uno nulla vertitur controversia, de altero vassallus ab eo investituram accepisse inquit, si nec in possessione reperitur, nec paribus, aut brevi testato probare poterit, tunc simplici senioris assertione tota dirimitur controversia §. *si vero b. t.* quin juret, 11. f. 58. §. 2. Ratio, est æquitas ex reverentia erga seniore nata, quia jam constat ex alio feudo, de quo non controvertitur, esse senioris, & major reverentia illi præstanda, qui vere est senior, quam ei, de quo, an sit senior, dubitatur, 11. f. 2. §. 1. 11. f. 33. §. 1., sicut patrono, & parentibus iurandum calumnie remittitur, cum reverentia his debita ita suadeat, l. 34. §. 4. *D. de iurejur. Vassal.* us, & tota parium Curia præstare seniori obsequia coguntur.

§. XIV.

De feudi qualitate.

Secunda pars: omnis feudi qualitas respicit, an paternum, an novum, an totum, an pars, an perpetuo, an ad tempus datum fuerit, an sub conditione pignoris, an sub lege feudi teneatur, & possideatur; an guardia, an verum feudum sit. Exemplum: agnatus, inquit, feudum ad se pertinere jure successionis, quia est paternum, senior dicit esse novum: Feudista in §. *cum autem b. t.* Cum autem quis dixerit, feudum ad se per successionem pertinere, asserendo illud esse paternum. Si fuerit in possessione medietatis, vel alicujus partis: vel cambium proprietatis nomine, illius feudi habuerit, vel aliis justis rationibus illud esse paternum probare potuerit. jure obtinebit: si vero probare non potuerit, predicto modo, dabitur & defensio cum duodecim sacramentalibus. Distinguit, si agnatus medietatem, aut minorem feudi partem possideat, & aliam partem domini possideat, vel eam cum domino, aut fratre suo permutavit, accepto alodio, quod cambium vocat; aut aliis probationibus feudi antiquitatem probabit, vincet; secus cum XI r. sacra-
men-

mentalibus, se partem illam ex divisione forsitan habuisse jurare debeat. Intentio vasalli est, ut in feudo ipse etsi collateralis succedat, quia in paterno feudo quilibet sive descendens, sive collateralis succedit, modo a primo acquirente descendat; sed in feudo novo collateralis non succedit. Hic vasallus reperiebatur in medietate feudi paterni, altera medietas ad alterum agnatum, quia feudum erat juris longobardorum, pertinebat, & mortuo sine liberis agnato, in ejus medietatem successit, quia feudum fuerat paternum, quamvis senior negaret.

Dispositio hujus responsi ratione, & jure juvatur: nam qui partem quiete possidet, etiam jus in residuo habere præsumitur, ne eadem res diverso jure censeatur; modo partem illam anni spatio possederit, sciente, & non contradicente domino, ut supra dictum est, & magis pro feudo antiquo, quam novo præsumimus. Hæc tamen præsumptio tanti non æstimanda, quia non infertur, si probo partem feudi esse paternam, ergo totum feudum est paternum, sed pro altera parte, quam contendo, dabitur mihi sacramentum, ut præsumptio crescat, & mea intentio senioris actionem elidat *11. f. 33. §. sacramentum*, secus si totum esset meum, tunc & singulæ partes meæ esse præsumuntur, *Andr. bic n. 6., Alver. bic n. 2.* Inter modos, quibus suam intentionem vasallus probare potest, feudiffa ponit cambium, *vel cambium proprietatis nomine illius feudi habuerit*; hoc est si dominus accipit a vasallo utile feudi dominium, & dominus ei aliam rem in directo, & utile dominio concedit, modo vasallus consentiat, quod permutare, & cambiare dicitur, & coram paribus, vel brevi testato fieri debebat, sicut in media ætate omnis venditio, & cambium scriptura, vel adhibitis testibus perfici solebat, hinc tot formulæ permutationis, & cambii, & venditionis, quas Marcellus, Bignonius, Lindenborgius, Sirmundus, Ecclesia Mindensis referunt, *Lex Baiivarior. tit. XV. l. 8. Commutatio*, hoc est, quod cambios talem qualem emptio habeat firmitatem. *Lex Salica tit. 39.* Quia meo consensu partem cum domino permutavi *1. f. 21.*, etsi eam nunc non habeam, jurejurando vincam.

De altera feudi qualitate hic dubitatur, an esset feudum guardiæ, an simplex, & rectum? Et in *§. item si vasallus b. t.* statuitur, *item si vasallus possederit castrum quod dixerit se pro feudo tenere: & contra dominum per guardiam dixerit, se ei dedisse, domini est probatio. Et si poterit probare, tunc ille, qui tenet, domino debet restituere, vel probare per pares curtis, vel per breve testatum. Postquam in guardiam suscepisset, se a domino pro feudo*
inve-

De feudi qualitate:

investituram accepisse. Domino vero in probatione deficiente, tunc illius erit defensio, qui possidet. Si vasallus castrum, territorium, aliudve possidet, & uti rectum feudum tenere contendit, senior jure guardiæ dedisse intendit. Probatio incumbit seniori, qui si probat, vasallus restituit: nisi vasallus curiæ paribus vel brevi testato probet, se de castro illo, etsi jure Gastaldicæ fuisse investitum, tamen postea voluntate senioris illum jure proprii feudi accepisse; cui si senior non obloquitur, vasallo datur *defensio*, hoc est jurabit; quia etsi actore nihil probante, reus absolvendus, tamen iudex, si sibi videbitur, ob cautelam dabit *l. 31. D. de jurejur.*, glod. *hic v. certis*.

Obstat *l. f. 2. §. fin.* in quo si Gastaldus, inquit, aliquid nomine proprii feudi possideat, ei, non domino probationem incumbere; hic vero dominus probat. Alverot. *ibi n. 9.* varias refert theses; ipse sic respondet; in *d. §. fin.* constabat, vasallum fuisse Gastaldum; in hoc *§. item si vasallus*, non constabat, sed dominus simpliciter id asserbat, idcirco dominus probat, *l. f. 23.* Ratio, cur in hac specie dominus probet, quia fatetur in feudum vasallo concessisse castrum, *investituram non negat*, sed *causam*, videlicet jure Guardicæ, vel Gastaldicæ dedisse contendit, quam probare cogitur, cum in verum feudum vasallus accepisse præsumatur. Domino probante, vasallus restituere debet, imo non restituerit, si prius jure Gastaldicæ, postea, mutata senioris voluntate, jure recti feudi accepisse probaverit, Afflict. *hic n. 2.* Eadem controversia agitur in *§. similiter b. 2.*, si quis castrum, vel aliam rem feudalem possidet, debet restituere domino, si dominus rem illam non jure feudi, sed pignoris dedisse probat, nisi ipse possessor, se, post pignorationem rem illam nomine feudi reb eodem domino recepisse probaverit: si dominus nihil probat, vasallus possessor se defendere, hoc est jurare debet. Intelligendum, si hæc possessio saltem annalis fuerit, & magis si 30. an. possederit, & domino scienti servitia præstiterit. Ex his patet, intentata a domino actione, vasallum exceptionem proponere, quæ senioris actionem repellit, Ravenna *hic & Alver.*

§. XV.

De alluvione feudali.

Tertia pars: Agitur hic, an incrementum, quod feudó accessit, fuerit, vel non feudale? *Si quis de manso uno feudi nomine investituram acceperit, & dixerit quod omne incrementum pertineat ad eum per investituram: Si dominus reservaverit sibi aliquid in ipso*

15730

curte tunc oportebit fidelem incrementi investituram per patres curtis, vel per breve testatum probare. Sed si dominus in ipsa curte nihil sibi retinuit: tunc omne incrementum jure feudi fidelis obtinebit. Si vero fidelis in possessione incrementi fuerit, non oportebit eum investituram probare sed jurare. Finge: Mævius senior territorium, seu mansum Titio in feudum concessit, deinde huic feudo aliquid videlicet alluvione, vel insula juxta mansum in flumine nata accrevit: quaeritur, an hoc incrementum ad vasallum, an ad Dominum pertineat? Feudista distinguit: si dominus in curte, hoc est villa aliquid, nempe locum habitationis, iter, hortum, aut viridarium, sibi reservaverit, incrementum sequitur dominum; si nihil reservavit, feudum cum omni incremento ipsi vasallo concessum praesumitur, & si dominus possidet, restituere debet. Si Dominus nihil reservavit, & vasallus est in possessione incrementi, vincet, si, absque alia probatione, juraverit. Verum si Dominus incrementum possideat, & quid reservavit, vasallus brevi testato vel paribus etiam se tueri debet. Jusjurandum vasalli est: *Manus est ager, qui continet XII. terræ jugera, quæ bunnuaris, hoba, acra dicuntur. Duplex est secularis, & ecclesiasticus; secularis erat fundus, unde se, & familiam suam quis tueri & alere posset, & domino censum, seu heredium referret. Ecclesiasticus diversas continebat species; alius erat apus, alius vestitus; apus nihil aliud ostendit, quam praedium nudum, sine indumento rustico: vestitus erat praedium rusticum suppellectili instructum, hoc est mancipiis, colonis, armentis, quæ ad terram colendam sunt necessaria, lex Romana fundum instructum vocat. Hic mansus vestitus in dotem parochiarum a Regibus Francorum ab omni onere immunis assignatus erat, nec aliquam Ecclesiam sine hujusmodi manso ædificari permittebant. Verum cum Caroli M. leges una cum stirpe majestatem fere amisissent, Carolo simplice, & Hugone Capeto deinde regnantibus, Ecclesiarum mansus non modo oneribus, & tributis, sed & rapinis, & infeudationi militum subjeci cepit, etsi infeudationis vitium ante invaluisset, Nicol. Maistre de Bonis Eccl. lib. III. c. I. § 2., Cujac. hic.*

Manus est ager, qui continet XII. terræ jugera, quæ bunnuaris, hoba, acra dicuntur. Duplex est secularis, & ecclesiasticus; secularis erat fundus, unde se, & familiam suam quis tueri & alere posset, & domino censum, seu heredium referret. Ecclesiasticus diversas continebat species; alius erat apus, alius vestitus; apus nihil aliud ostendit, quam praedium nudum, sine indumento rustico: vestitus erat praedium rusticum suppellectili instructum, hoc est mancipiis, colonis, armentis, quæ ad terram colendam sunt necessaria, lex Romana fundum instructum vocat. Hic mansus vestitus in dotem parochiarum a Regibus Francorum ab omni onere immunis assignatus erat, nec aliquam Ecclesiam sine hujusmodi manso ædificari permittebant. Verum cum Caroli M. leges una cum stirpe majestatem fere amisissent, Carolo simplice, & Hugone Capeto deinde regnantibus, Ecclesiarum mansus non modo oneribus, & tributis, sed & rapinis, & infeudationi militum subjeci cepit, etsi infeudationis vitium ante invaluisset, Nicol. Maistre de Bonis Eccl. lib. III. c. I. § 2., Cujac. hic.

De utrisque mansis frequens in Ecclesia, & chartis occurrit mentio, Krantz. lib. IV. Vandal. c. 15. Nec cunctatus Adolphus trecentos quoque mansos permisit Duci ut per manum ejus assignentur in dotem Ecclesie Aldenburghensi, § cap. 36. Chron. Lubecense ad an. 1153. Remisit quoque eo tempore Comes Holzatiæ Duci trecentos mansos de beneficio, qui oblatis sunt per manus Ducis Vicetino Episcopo in dotem Ecclesie Aldenborgensis. Et ad an. 124. Es dederunt Comites (ideest Holzatiæ)

duos mansos in villa luffowe cum omni jure, & libertate. Imp. Ludovicus lib. 1. Capp. 91. Sancitum est unicuique ecclesie unus mansus integer absque ullo servitio adscribatur, & presbyteri, in eis constituti non de decimis, neque de oblationibus fidelium, non de domibus neque atris, vel hortis juxta Ecclesiam positis, neque de prescripto manso, aliquod servitium faciant preter Ecclesiasticum. Et lib. 11. capit. 5. lib. v. 45. & lib. 111. LL. Longobar. tit. 1. 46. Si forte in alio loco ecclesia sit constructa quæ tamen necessaria sit, & nihil in dotis habuerit, volumus ut secundum jussionem domini ac Genitoris nostri unus mansus cum XII. bunuariis de terra arabili detur, & mancipia duo a liberis hominibus, quæ in eadem ecclesia officium audire debent, ut sacerdotes ibi possint esse, & divinus cultus fieri; quod si hoc populus facere noluerit, destruat.

Locum, in quo hæc reservatio, & alluvio contigit curtem appellat, quæ domum, villam, territorium, jurisdictionem, Regis aulam, & locum, ex quo redditus percipitur, in barbarorum legibus significat. Lex Salica tit. vi. §. 3. Si quis canem custodem domus, sive curtis, qui in dio ligari solet, no damnus faciat post solis occasum furatus fuerit vel occiderit, Dc. den. qui faciunt sol. vx. Et tit. 36. §. 4. Lex Aleman. tit. x. xi. & xxxi. Et tit. lxxxii. territorio accipit, ibi, Si enim domum intra Curtem incendiderit. Pro Regia Curte, & Fisco lib. 11. LL. Long. tit. 14. 1. Sed proprie apud Longobardos Curtis ostendit integram Dynastiam, seu præfecturam, aut mavis, prædium cum amplo terrarum tractu, fundis, agris, pratis, fluminibus, domiciliis, villis, pagis, instructum, & jurisdictione, quam patrimoniale dico, præditum. Et respondet Germanorum in medio ævo advocatiis, & dominiis, ad quæ certi vassalli, & Ministeriales feuda in illis possidentes pertinebant. Unde apud Longobardos occurrunt pares Curtis, hoc est vassalli, qui in illa Curte, vel ex moribus Germanorum, in illa advocatia, & dominio, feuda possidebant, Henri. Gottl. Franchius singular. de feudis Curtis, & extra. Curtem. Et nos in prolegom.

Ad rem redeo: apud veteres quærebatur, an accessio alluvionis ad fructuarium pertineret? negabat Paul. 111. sent. 6. §. 21. accessio alluvionum ad fructuarium fundum, quia fructus fundi non est, non pertinet. Affirmabat Ulpian. in l. 9. §. 4. D. de usufr. huic vicinus tractatus est, qui solet in eo, quod accessio tractari; & placuit alluvionis quoque usumfructum ad fructuarium pertinere. Cujac. hic diffentionem declarat. male: recte Merilli. ad l. 16. D. de servit. Noodt lib. 1. de usufr. c. 6. & Schulting. ad Paul. loc. cit. Paulum a Ulpiano dissentire negant. Nam dum Paulus negat

negat alluvionis accessionem ad fructuarium pertinere, proprietatem alluvionis, quæ est Domini, intelligit, sed usufructum alluvionis fructuario non negat, sicut nec Ulpianus dissentit. Adeoque feudista a Jctis non dissidet. Præsertim Germani, prædia vel occupata, vel propria Comitibus, seu vassallis loco stipendii concedebant, Tacit. de M. G. c. xxvi. Carolus Spenerus de rebus feudalis jurisprudentia §. v. n. Hæc vero alluvio tam in alodio, quam feudo tunc procedit, cum ager feudalis non est limitatus, nec assignatus, quia in agro limitato alluvio locum non habet, sed in occupatorio dumtaxat permittitur l. 16. D. de acquir. rer. dom. Nam hic ager est certa quadam mensura divisus, nec minui, nec augeri, sicut lacus potest l. 12. D. eo. & passim Flaccus, Hyginus, & Urbicus docent. Victis enim hostibus eorum agros populus Romanus Militibus limitatos assignabat, sicut vetustæ ætatis consuetudo erat, Georg. Buchananus rer. scoticar. lib. iv. Pictus igitur exactis Kennetus agros pro virtute cujusque suis divisit.

Utriusque ratio hæc est. alluvio est accretio cuius agri ex alterius detractione sensim a flumine facta, & intelligere non possumus quantum quovis temporis momento adiciat, sive terra, arena, lignum, aliudve fuerit. Hoc alluvionis jure gaudet, qui feudum non limitatum, nec assignatum, sed arcifinium, prope flumen possidet. Sicut in agris ad Molam, & Isolam sitis judicatum in Hollandia docet Grotius de J. B. & P. lib. II. c. 8. n. 12. De his limitatis agris intellexit Philippus Hispaniarum Rex an. 1559. dum alluvionum lucra sibi vindicavit, Voet ad tit. D. de A. R. D. n. 15. Nec interest, an qui feudum possidet, dominus sit, an creditor, jure pignoris, an emphyteuta jure utilis dominii, quin pensio augeatur, vel onus servitii in vasallo crescat l. 16. & 18. §. 1. D. de pignor. act. l. 3. C. de alluvion. Franc. Stypmannus de jure maritimo par. II. cap. v. n. 491. Apud Romanos triplex erat agri genus, limitatus, assignatus, & arcifinius. Limitatus, est ager ab hostibus devictis captus, publicus Populi Romani, privatis possidendus certis finibus deinde concessus, intra quos jus possessoris consistebat. Agros enim ab hostibus captos, vel colonia in eos ducta, vel milites, vel privati titulo emptionis, aut conductionis a populo Romano accipiebant, vel veteribus possessoribus relinquebantur l. 16. D. de A. R. D. l. 11. D. R. V. Si aliqua agri portio indivisa supererat, ager publicus sive subcesivus dicebatur. Ager assignatus est mensura comprehensus, ut privatorum agrorum mensuræ aguntur. Arcifinius, sic dictus, teste Varrone, quod fines arcendis hostibus idoneos habeat, nempe flumina, mon-

tes, fossas, silvas, arbores, aquarum divergia, præsertim, dum Barbarorum incurio R. Imperium diripiebat, Stypmannus *loc. cit.* Grotius *de J. B. Et P. lib. II. c. 3. §. 16.* Nec etiam alluvio clientelæ accedit, si hæc antequam investitura fieret, feudo accesserit, etsi senior ignorasset, secus si scivisset *l. 13. §. 14. de Actio. emp. §. 3. Inst. de empt.* Denique incrementum, sicut principale, cui accedit, feudale censetur, atque si magnum fuerit, vasalli servitium augeri oportet, Andr. *hic n. 10. & in differ. de Augmento feudi dicam.*

Præterea in *§. fin. b. r.* iterum de incremento agit, cujus hæc est species: Marchio, aut Comes in suo Comitatu subfeudum, cum omni incremento quod obveniret, constituit, si accrescit aliquid, vivente Comite, incrementum erit subfeudatarii. Si autem Marchio, vel Comes sine herede decedat, & feudum ad Principem, a quo tenebat, revertitur, vel ad agnatum, si vivit; quod accrevit post Comitum mortem, non subfeudatarii, sed Principis, vel agnati erit, atque hæc est vera *§. species.* Ratio, quia extincto investitoris jure, etiam jus subfeudatarii perit, sive investitor morte, sive refutatione, aut feloniam jus suum amittat *r. f. 5. §. rursus, Glos. & Alver. ad hunc §.* Quid autem si incrementum non natura, sed arte, atque industria vasalli feudo accrescant? Si melioratio est uti domus & erit vasalli, si servitus ad feudum spectabit, *II. f. 8. §. si vasallus, ibi dicam, & in Dissert. de Meliorationibus feudi.*

§. XVI.

De Moribus.

Novissima Gentium feudalium consuetudo, & lex in hoc titulo Curiam feudalem immutavit. Lites de feudis Flandriæ, Senatores Curie Flandricæ, quo simul Flandriæ sunt vasalli, cognoscunt. Olim in Hollandia Pares Curie judicabant, hodie Curia provincialis, & si appellatur, etiam suprema Curia, salva vasallis subinfeudantibus, prima circa subinfeudationes cognitione, & prærogativa, Voet *ad tit. D. de judic. n. 132. 133.* In Hassia, Juliaceasi, Montensi, & Wirtembergico Ducatibus, Palatinatu Rheno, Episcopatu Bambergensi, & Wirtzburgensi, Burggraviatu Norico, Silesia, Belgio; & Archiepiscopatibus Moguntino, Trevirensi, Coloniensi, Terris Brandenburgensibus, Pomeranicis, Clivenfisibus, Palatinis, Megapolitanis, adhuc Pares Curie judicant. In Bavaria, Austria, Ducatu Magdeburgensi, Halberstadiensis,

Ter-

Terris Brunsvicensibus, Hollaticis, Anhaltinis causæ feudales coram Tribunali dirimuntur. In Saxonia Electorali, coram Regimine, judiciis provincialibus, aut si majoris momenti sint, etiam judicio appellationum cognoscuntur, Joan. Schilter. *Inst. juris feud. cap. x. n. 2. n. Fleischerus Inst. jur. feud. c. xxii. §. 7. De feudis Imperii dicam ad I. f. 14.*

Jure Regni Neapolitani sub Longobardis, & Nortmannis ante Monarchiæ institutionem, causas feudales Paribus Curiae cognitae constanter affirmo, quum tum omnino jus Longobardicum feudale servaretur. Erecta Monarchia Parium jurisdictio filuit, & si feudum esset planum, non quaternatum, Justitarius Provinciae cognosceret. Frider. in Const. *justitiarum nomen, ibi, de feudis etiam, & rebus feudalibus ipsi cognoscant, præter questiones de Castris, & Baronis, & magnis feudis, quæ in quaternionibus dohana nostræ scripta sunt, quæ omnia singulariter cognitioni nostræ Curiae reservamus.* Item statuitur in Const. *justitiarum per provincias, Const. Praesides.* Magister autem Justitarius Magnæ Curiae de feudis quaternatis, Comitatus videlicet, Baronis, Civitatibus castris, & magnis feudis, quæ in quaternionibus dohana nostræ Baronum inveniuntur in scriptis, cognoscebat, inquit, Const. *Magnæ Curiae, & Const. statuimus, ut Magnæ Curiae.* Si vero Provinciae justitarius de feudis quaternatis cognoscere voluisset, causa coram fisci patrono, & procuratore regiae Curiae agenda erat, & definienda, postea ad Regiam Curiam transmittenda, Const. *Praesides.* Hodie si damnum, vel lucrum fisci concurrat, Regia Camera, si solius partis lucrum vertitur, M. Curia judicat. Sed omnes causas feudales regulariter Sacrum Consilium finit, *Pragm. III. de Offic. Sacr. Conf. apud Tapiam lib. II. rubr. 2. juris Regni, & ad Const. statuimus.*

T I T U L U S V.

Quibus modis feudum amittatur.

HActenus quomodo feuda acquirantur, & retineantur, nunc quomodo amitti possint, etsi ordinis ratio lædatur: Et has amittendi causas recenset, bellum, cucurbitationem, aggressionem, homicidium, libellum, pignus, mortem, refutationem, & devolutionem.

§. XVII.

De bello, & adulterio.

Bellum: si vassallus seniore in bello dimicantem, nec mortuum, nec lethaliter vulneratum reliquerit *prin. b. r.* Si enim dominus praelium Campestre habuerit, & vassallus cum morantem in ipso praelio dimiserit non mortuum, nec ad mortem vulneratum, feudum amittere debet, & *l. 1. f. 21. §. si quis, 11. f. 24. §. 2. 11. f. 28. §. 1., 11. f. 57., & Modestinus in l. 3. §. ult. Menander in l. 6. §. 1. & ult. D. de re milit.* Sive publicum, sive privatum fuerit bellum. Ratio est vassalli ingratitude, qua sicut donatio jure civili revocatur, & manumissus in servitutem redigitur, ita vassallus feudum amittit. Non recte Afflicti. *bic n. 7.* sensit, si praelium campestre non immineat, vassallum dominum alibi periclitantem adjuvare non debere, cum semper hæc obligatio duret, sive periculum in praelio, sive in pace contingat, ~~non solum in fine. Abominabile est, ex quibus causis feudum amittitur. Imo verum est, tunc vassallus tenetur non solum se defendere, sed etiam dominum, quia hæc est mali exempli; ut Paul. in l. 38. §. 5. D. de poenis,~~ inquit, qui abortionis poculum dederit, etsi dolo non faciat, *quia mali exempli res est*, humilior in metallum, honestior in insulam, amissa bonorum parte, relegatur. Aut si in militia non armis, sed otio vacat, & necessitas urgeat, quia idem est non interesse bello, & inutiliter interesse *l. f. 21.*, ut qui vitiose cavet, vel satisfat, non videtur cautum *l. 6. D. qui satisfat. cog.*

Excipitur: si vassallus inhabilis evasit, vel brachio abscisso, aut erare, aufugisset, quum ejus opera seniori non proffit, *l. f. 21. in fin. ibi, si potuerit.* Si tamen clamoribus prodesse potest, tenetur, exemplo servi erga dominum, cui manu, armis, clamoribus, & objectu corporis auxilium ferre debet, ne vassallus feudo cadat, & servus in Silanianum incidat, *l. 19. D. ad Silan.* Secus si ipsemet aliquam corporis partem mutilasset, ne pugnaret. Hinc non immerito Augustus Equitis Romani bona hastæ subjecit, dum filiis adolescentibus, quominus armis tractandis apti forent, pollices amputavit, *Sueton. in Aug. cap. 24. Equitem Romanum, quod duobus filiis adolescentibus, causa detractandi sacramenti pollices amputasset, ipsum bonaque subjecit hasta.* Et Menander *in l. 4. §. 11. D. de re milit.* exilio, & bonorum parte patrem mulctat, qui tempore belli filium suum militiæ subtrahit. Aut si bellum injustum sit, tunc dominum tueri, non vero hostem lædere debet, hoc est ditiones sui senioris

ab

ab hostica invasione defendere . Verum nihil interest , an aperto mare , an insidiis bellum geratur ; an si inter vassallos dubium fuerit , an senior iustum , aut iniustum bellum suscipiat , Duaren. cap. 14. n. 7. , Sarader. par. VI. c. 6. n. 87. Aut , nisi vassallus fuisset , vitam amisisset , quicum ipse non magis vitæ senioris , quam propriæ consulere teneatur ; & prima charitas a nobis incipit , Curt. par. IV. n. 8. , etsi aliter Hadrian. in l. 1. §. 28. de D. ad Silanian. de servis rescripsisset , ut suam Domini saluti atponere non deberent ; recte , quia servus Romanis uti brutum , & gleba æstimabatur . Alias exceptiones lib. III. dedi , & ad II. f. 28. dicam .

Cucurbitatio : Item si fidelis cucurbitaverit dominum , idest , cum uxore ejus concubuerit , vel concumber se exercuerit , aut cum ea turpiter luserit ; vel si cum filia , aut cum sorore domini concubuerit (hæc ita obtinent , si in domo domini maneat) jure feudum amittere censetur . Cucurbitatio a barbara voce corbita , hoc est stupro , & infamia dicitur , est justa privationis causa . §. item si h. t. I. f. 17. II. f. 57. videlicet , si illicite senioris uxorem cognoscat , quia uxor viri dignitatem , honorem , nobilitatem , forum , & domicilium retinet , una persona , seu corpus cum viro censetur , eique injuria illata in virum redundat , ut lib. III. dictum est . Aut concubere se exercuerit , hoc est si amatorii litteris , illecebriis , promissionibus , corruptis ancillis , osculis , quæ sunt fornicationis initia , ejus pudicitiam expugnare tentaverit , quum in maleficiis sola voluntas spectetur l. divus D. ad l. Cornel. ad sicc. Recte de hac adulterii gravitate scribit Philo judæus lib. de Decalogo , eadem certe opera subvertuntur tres familiae . Is cujus conjugium violatur , nuptialia vota perdidit , & spem proliæ legitimæ , nec minus incommodi accipiunt reliquæ duæ domus adulteri , & adulteræ quandoquidem amba repletur dedecore , contumelia , probrisque turpissimis . Quod si numerosæ fuerint istæ familiae , multis cognationibus , affinitatibusque implicite , totam civitatem accendet hoc flagitium , obambulans per ora civium . Permolestum est enim dubitare de liberis : & quoties parum integre servatur uxoris pudicitia , verus pater certe cognosci non potest . Itaque dum res in obscuro latet , adulter in subrepunt pro legitimis , alienarum familiarum sinceritatem depravant , hereditatem paternam , alioqui nihil ad se pertinentem , usurpant .

Hujusmodi jurium læsio barbararum quoque Gentium sævitiem promovit . Rex Rotharius lib. I. LL. Long. 32. l. 2. sanxit , si quis liber , vel servus cum uxore sua liberum , aut servum fornicantem inve-

invenerit, potestatem habeat eos ambos occidendi: & si eos occiderit, non requirantur. Imper. Guido p̄nam ordinariam statuit, nempe ut adultera, & adulter marito lælo ad sumendam vindictam traderentur. Si venundati in idem crimen incidissent, in fisci servitutem redigebantur. Si virgo sponte ab ingenuo corrupta esset, eam parentes exheredare poterant, & si ingenuus consensu parentum ducere vellet, pro culpa xx. sol. componet, si alterutris nuptiæ displicerent, centum solidosolvere tenebatur, quorum dimidia fisco, altera mundualdo defloratæ virginis cedebat, *lib. I. LL. Long. tit. 34.*

Nec refert, an mortuo seniore, vassallus rem cum ejus uxore vidua habeat, quæ omnes honores ex defuncto retinet, si vota secunda non petat *l. 8. D. de Senator.*, quia non dicitur amplius uxor senioris, in quem injuria non redundat, *Scrad. par. IX. c. 2. n. 5.*, *Rosent. cap. x. 27. n. 9.* dissentit *Schenck bic n. 5.* Aut si sponsam sive de præsentis, sive de futuro, quia non modo matrimonium violari, sed & spes futuri matrimonii prohibetur *l. 13. §. 3. D. ad l. jul. de adult.* Aut sororem senioris, ~~si in ejus domo maneat, prin. b. t. II. f. 24.~~ *§. 2.* & a longobardis virgo in ~~capillis dici solent;~~ quia nupta, exit a familia, & injuria non fratri, sed marito proprie illata censetur Ego hac de re valde dubito, quia dedecus non modo maritum, sed & fratrem uxoris afficit, qui si vassallum feudo privat, æquitatem sectatur, *Mozzius tract. ex quibus caus. feud. am. n. 65.* Aut neptem ex filio; sed cur non etiam neptem ex filia? Ratio, quia filia nuptiis exiit a familia, igitur ejus filia seu nepos non reperitur in familia senioris, & feudista docet, licet *Rosent. loc. cit. n. 37.* dubitet. Aut si filiam senioris, vel nurum, hoc est filii senioris uxorem violaverit, *prin. bic.* Interpretes concubinam, & meretricem addunt, quod displicet, ut *lib. III. probatum.* Meretrix, quam *Tertullianus publicarum libidinum victimam* vocat, dicitur, quæ corpore quæstum facit, & sat erit, si duos cum mercede admittit, aliosque admittere parata *l. 43 D. de R. N.*, *Juret. ad Symmach. lib. v. epist. 66.* In his casibus feudum amittitur, sive ipsæ consenserint sponte, vel blanditiis motæ, ut de raptu sanxit Imp. in *l. un. §. 5. C. de raptu Virgin. l. I. §. 5. D. de injur.*, quia consensus blanditiis præstitus *violentia* appellatur, recte *Augustin. de moribus eccl. lib. I. c. 22. n. 41.* *Nihil est tamen tam durum atque ferreum, quod non amoris igne vincatur.* Has illicitas conjunctiones, exercitationes, actus, sollicitationes, tactusque impudicos feudista *bic* satis latine ludum dicit, & *Catul. Hymen. ludite ut lubet & brevi liberos date,* & *lib. IV. dictum.*

§. XVIII.

De aggressione, & libello.

Aggressio: hoc est, si vassallus seniore[m] adoritur, inque eum irruat, sive personam, sive bona, videlicet castrum, civitatem, provinciam, vicum, etiamsi senior in eo non degat, §. *similiter b. t.* *Similiter si dominum assalierit, vel castrum domini sciens, dominum, vel dominam ibi esse. Item si fratrem suum occiderit, vel nepotem, id est filium fratris, II. f. 24. §. potro.* Aut aggre- diatur illum locum, in quo uxor, aut filius senioris reperitur, quia eos lædit, seniore[m] lædere videtur, magis si pater Domini degat, *Scrader. par. IX. c. 3. n.* Assaultus contigit, dum pedibus vel equis in terra vel mare vassallus dominum invadit, & in eum committit. Impetus ad bona, & personam domini pertinet. Aggres- sio, si locum senioris insidiando ~~circumdat~~. Ut lex Cornelia verberationem a pulsatione distinguit, pulsare est sine dolore, verberare est cum dolore cædere, l. 5. *D. de injur.* Lædit fidelitatis jusjurandum, quo vitam, & bona sive animi, sive corporis domini conserva- turum se obligavit, II. f. 6. & 7. Excipitur, si errore, aut igno- rantia non supina seniore[m] aggre diatur, *Andr. ad d. §. similiter. Homicidium*, ut si fratrem suum occidat, aut filium fratris §. *item si b. t.* II. f. 37. vel ut totam hereditatem obtineat, vel ut solus in feudo succedat, tunc sine dedecore in Curia manere non potest. Aut si *parricidium* in casibus legis Pompejæ committat, II. f. 24. §. *ult.*, *Rosent. cap. x. 36. n. II.* Si vero fratrem Domini inter- ficit, feudo non cadit *d. II. f. 37.*, nisi proditorie, quum ob pro- ditionem in Curia Domini comparere non possit, *Glof. bic v. fra- trem*, *Alver. ad §. similiter b. t.* *Schenck bic.* Cur si vassus fra- trem suum occidens, feudo cadit, & si necat fratrem senioris non- privatur? mihi videtur hac in re delinquere, ut feudum, vel here- ditatem obtineret, magis peccat dum proprium, quam dum alien- um sanguinem spargit. Ceterum nævis feudistæ id tribuendum.

Libellus: id est si libellario nomine amplius medietate in feudum dederit §. *aut si b. t.*, I. f. 13. recte tamen Cujac. & Hotom. medietate feudi corrigunt, quia olim etiam totum feudum aliena- nare poterat, II. f. 44., postea usque ad medietatem, & si plus medietatis, invito Domino, alienasset, quod excederet, amit- tebat *d. §. aut si, & II. f. 38.* Et sicut vassallo per libellum feu- dum alienare non licet, ita & domino feudi proprietatem, nisi

vasallus consensiat, Imp. Conradus *lib. 112. LL. Long. tit. VIII. l. 4.* Insuper & omnibus modis prohibemus, ut nullus senior de beneficio suorum militum cambium, aut precariam, aut libellum sine eorum consensu facere presumat: illa vero, quae tenent proprietario jure, aut per praeceptum suum, sive per rectum libellum, sive per precariam, nemo eos injusto devestire audeat. Hodie omnis commercii species in feudo vetita est *II. f. 52. & 55.* nisi Dominus consensiat. Quid sit libellus, sive contractus libellarius *lib. 111. dictum est*; hic exemplum dumtaxat dabo, ex Leone Ostiens. in *ebron. M. Casini lib. 1. c. 18.* Hic Abbas fecit libellum quibusdam hominibus de Termute, de omnibus rebus Sancti Benedicti, quas ibi possidebamus pro censu *XIV. solidorum, & medietate totius pastionis.* Et P. Damianus *lib. IV. epist. 12.*

Eadem ratione, si plus medietate pro pignore feudum obligaverit §. aut si b. v. ibi aut pro pignore plus medietate obligaverit, ita ut transactum permittat. Obscuritas latet in voce transactum, Cujacius distractionem legit. Alver. exponit, hoc est dimittat apud creditorem suum, ut sua sit nominis transactionis; vel ex Baldo, debito non soluto, res penes creditorem remaneat. Andreas transactum intelligit negligentiam, quasi diligenter non curet, cura non debeat alienare, & distrahere; si alienat, diligenter feudum curare non dicitur. Hotoman. *transacto anno* legit, quia pignus prohibetur, quod plus anno tenebatur, ne vasallus fructibus careat, se, suosque equos alere non posset. Placet Cujacii, Alveroti, Baldi interpretatio, etsi mens Andreæ ab his non absit. Prohibetur itaque vasallo, plus medietate feudi pignori, permissa creditori distractione, quod pignus consultum *in II. f. 8. in fi.* dicitur, quia maxime creditori consulitur. Hodie nec totum, nec pars feudi sine consensu Domini alienari potest, *II. f. 52. & 55.*

§. XIX.

De morte, & refutatione.

Morte, vel refutatione: Rursus si fidelis minus medietate, libellario nomine feudum dederit, & sine herede decesserit, & feudum ad dominum redierit: vel postquam ad libellum dederit, vel pignori obligaverit, & domino refutaverit: tunc ille qui ab eo acceperit, nullo jure adversus dominium se tueri poterit. Regula est, transacto feudo in alium a vasallo, si postea ad seniore, morte, aut refutatione vasalli, devolvatur, senior illud ab acceptore impune revo-

revocabit. Finge, vasallus medietatem feudi, libellari nomine Mævio dederit, vel pignori obligavit, postea vasallus sine herede decedat, aut domino refutat, Dominus a Mævio statim, secuta morte, vel refutatione, revocare poterit, §. *rurfus b. s. modo feudum* fuerit novum; si antiquum, excluso seniore, ad agnatos redit. In feudo novo ratio senioris est extinctio juris vasallitici, igitur jus acceptoris perit. An acceptator contra allodiales vasalli heredes de evictione agere valeat? Distinguendum: si acceptor sciebat feudum esse alienum, vel aliis obligatum, vel venditorem sine descendentibus esse, & feudum ad seniore post vasalli obitum devolvi, & in hac alienatione consensus domini intervenit, & acceptor specialiter evictionem stipulatus est, tunc contra allodiales heredes agere ad pretii restitutionem potest. Si ignorabat vasallum descendentibus carere, si dominus consensit, juribus nostræ Curiz salvis, pretium obtinebit, si dominus non consensit, pretium quoque amittit, quia contra legem emit, que feudorum alienationem prohibet, *Afflic. hic n. 7. An de feudo vendente, ubi §. vasallus*, qui Mævio feudum alienavit, feloniam committat, qua feudo privandus est, an dominus a Mævio feudum avocabit? Maxime, quia jus vasalli feloniam perit, igitur jus Mævii, seu acceptoris interire necesse est. Vasallus male versatus est in feudo, meritoque expelli, instar conductoris a fundo conducto, potest, *l. 3. C. de locato*. Hodie nec mors, nec refutatio expectatur, sed statim senior revocabit, excepta subinféudatione *II. f. 55.* sive vasallus nomine libelli, pignoris, emphyteusis, aliove alienaverit.

Hinc ex hoc textu Ratio, atque exceptio deducitur. Ratio: quia vasallus suum feudum potest domino refutare, etiamsi juri suo noceat, quoties refutatio tempestive fiat, nec in fraudem alterius peragatur. Tempore belli, alteriusve imminentis periculi temere refutat, feudumque retinere compelli potest. Nec is, qui in eo feudo jus questum vindicat, adversus dominum agere poterit. Natura enim feudi est, ut libere sine domini consensu refutari possit, *II. f. 38.* igitur Mævius, qui a vasallo feudum accepit, refutatione vasalli jus suum amittit, nec recuperat, nisi dominus consensiat, quia jus suum ad dominum rediit. Nec vasallus quid facere in feudo potest, quod in domini præjudicium, etiam post vasalli mortem, vergat. Quin imo si dominus alienationi consenserit, & vasallus sine herede decesserit, a Mævio, in quem alienavit, revocabit, quia Mævius sciebat, aut scire debuerat, lineæ interitu feudum ad dominum reverti, cum clausula in assensu apposita, *juribus nostræ Curie salvis*, *Afflic. hic n. 1.* Exceptio est: etiam jure novissimo

mo vassallus impune, & sine domini consensu feudum contractu libellario, vel emphyteusi in proximum agnatum alienat, aut investituram habuerit, clausula, ut ipse, & tui heredes, cui ipse dederit, possideant, II. f. 39. I. f. 13. §. si vero. De modo revocationis jure Regni Neap. lib. III. Jurispr. diximus.

§. XX.

De feudi devolutione.

Devolutio: cujus species proponitur in §. item si h. t. Item si fuerint duo fratres, & unus investituram feudi acceperit, si postea feudum cum fratre dividerit, & ille, qui feudi partem accepit, postea plus medietate vendiderit, & sine legitimo herede decesserit, feudum ad dominum revertitur. Et textus de feudo novo loquitur, idcirco pacto opus erat, ut frater fratri succederet. Finge, Mævius & Sabinus fratres de feudo investiti sunt, aut unus nomine utriusque investituram obtinuit, hac conditione, ut unus alteri succederet. Peracta feudi inter se divisione, Sabinus ultra medietatem suæ partis alienavit, postea sine herede feudali decessit. Queritur, an Mævius frater, an senior succedat? Feudista hic senioreni admittit. Ratio dubitandi, quia lex vetus alienationem partis majoris dimidia vetabat d. §. aut si; dum Sabinus respectu suæ partis plus dimidia alienavit, dimidiam alienasse non videtur, quia dimidia dimidiæ respectu totius dimidia non dicitur. Sed ratio feudistæ est, quia illud, quod pro diviso possidemus, non pars, sed totum est, & pars, quæ Sabino obvenit, non pars, sed integrum feudum erat. Ex hac juris regula constat (1) hanc Sabini medietatem ad senioreni devolvi I. f. 21. §. 2. II. f. 24. §. denique, (2) omne feudum dividi posse, modo non sit primogenituræ, aut Ducatus, Comitatus, Marchionatus, (3) hoc est maxime sine legitimo herede; recte Hotom. pro sine reponit etsi: nomine heredis venit filius, & filius non succedit patri in feudo novo, si pater feudo ob sui culpam privatur, quum patris delictum in novo, & antiquo feudo filiis noceat, II. f. 26. §. si vassallus. Si enim pater feloniam in dominum, vel extraneum committit, & feudum est novum, exclusis descendens suis, nempe filiis, atque agnatis, feudum ad dominum redit. Nisi Dominus expresse filiorum, agnatorumve contemplatione clientelam concessisset, tunc delictum patris, nec filiis, nec agnatis simultanee investitis nocet. Si feudum est antiquum, distingui oportet, si feloniam in dominum, ejusque

familiam commisit, exclusis omnibus delinquentis descendantibus, feudum ad dominum devolvitur. Tandiu quidem, quamvis delinquens, ejusque descendentes superant. His extinctis, clientis ad agnatos pertinet, quibus feloniam vasalli nocere non poterat. Si extraneum deliquit, exclusis descendantibus, agnati succedunt, quamvis jure in terris Saxonice vigente, hac in re, filii admittantur, II. f. 24. §. ult. II. f. 37. Voet ad lib. 38. D. digres. de feudis n. 117. Fleischer. Instit. juris feud. cap. XXI. §. 9. & 10. & ad d. II. f. 24. prolixius dicam.

Deliquit vasallus in dominum, dum feudum, sine domini consensu alienavit, & alienatione statim adquisitum est domino, nec alter frater amplius succedere potest, cap. VI. de Rescrip. in VI. delictum unius fratri in feudo novo, non antiquo, nocet: Novum feudum unus frater ab altero fratre accipit; feudum antiquum frater non a fratre, sed a genere, pacto, & providentia recognoscit, unde delictum unius agnati altero agnato non prejudicat, II. f. 26. §. Titius, Afflict. hic n. 20. (4.) ~~possit potest~~, at frater fratri in feudo novo succedat, si feudum morte vacat, secus si culpa, quia seniori aperitur, quum culpa fratris statim sit seniori apertum, & proinde alteri acquiri non potest, Alver. hic n. 3. Hodie omnis alienatio, sive totius, sive partis sine domini consensu prohibetur II. f. 52. & 55. & d. §. item si de alienatione medietatis silet.

Devolvitur & feudum, si vasallus illud, vel totum, vel partem alienat, sine domini consensu, quod in curte, vel extra curtem domini habet, in loco, ubi dominus districtum, vel honorem exercet; & ad dominum redit, §. pen. & ult. b. t. Item si quis feudum habuerit in curte domini sui, non poterit ipsum feudum in aliqua parte libellario nomine alicui sine consensu domini sui dare, vel pignori obligare. Similiter si extra curtem desinuerit, & dominus districtum habuerit, vel alium honorem, etsi alienaverit sine domini voluntate, jure ad dominum revertitur. A jure veteri, atque medio casus hujusmodi excipitur, si vasallus feudum in curte domini possideat, vel in loco, ubi dominus jus dicit. Nam nomine curtis villa, prætorium, domus regis, domus senioris continentur; & feudum in curte est, si vasallus ex camera, & cavena domini aliquid annum nempe 20. aut 40. solidos jure feudi percipit, ex cellario tot vini amphoras, quotannis, vel singulis mensibus recipit, ex quodam vectigali quandam portionem, vel prædium habet, gloss. And. Alver. hic, Hotom. in comment. verb. feud. v. curtis. Feudum quoque in curte dicitur, si intra territorium senioris est; extra curtem si extra territorium concedentis constituitur, sicut Rex Pruf.

Pruffæ, in fientia quædam feuda confert, Rothi. in *pand. feud.* cap. III. §. 43. & 44. *Districtus* nomine comprehenditur iurifdictio II. f. 54. a diftringendo, hoc eft coercere. *Lex Long. lib. II. tit. 43. 2. De manfione vero, nifi de ingenuitate aut de hereditate, non fit opus obferuare: de ceteris vero cauffis per diftrictionem Comitum ad mallum veniant.*

Nam poft R. imperii majeflratem Magiftratum iurifdictio, merum, mixtumque imperium vendi, delegari, in dotem dari, vel pignori, a privatis, & principibus cepit. Et ex magna fervorum, propriorum hominum, adfcriptorum, & fimilium copia iurifdictio patrimonialis nata eft, de qua Joan. Voet. ad tit. D. de iurifdict. n. 45. *Noftis ac Gentium plerarumque moribus iurifdictionem, & imperium fepe confiderari tanquam quid patrimoniale, quod rei, caftro, territorio coheret, & una cum re Principali etiam pignori obligari, ac ad univerfales, aut particulares Succelfores Ducum, Principum, Comitum, Baronum, nobilium, aliorumque fimilium jure fuffeffionis, legati, donationis, venditionis, permutacionis, aut prefcriptionis transferri potefl: cujus etiam iurifdictionis, veluti rei incorporatis intuitu actio confefforia, aut negatoria, interdicta uti poffidetis, aliaque retinenda, vel recuperanda poffeffionis remedia, locum habent adverfus eos, qui iurifdictionis terminos excedunt, vel eam exercent, quæ ipsis non competit. Dividiturque vulgo Barbaris denominationibus, in altam, mediam, & baffam, ad quas revocantur omnia, quæ jure Romano imperii, iurifdictionis, ac notionis appellatione veniebant; ita ut alta quidem, feu fuffima jus gladii, merumque imperium completatur, media tutela dationes, mulctandi, fuffuffandi, annone curande, iudicum eligendorum, pratorum ruralium conffituendorum jus: baffa vero, feu infima cauffarum pecuniariarum cognitionem, & defuffionem familiaque contineat. Et Zachar. Harmann. de feudis ~~impugnandis~~, inquit. Ingenui Germaniæ, antiquioris fundos ad prædicta ~~avita~~ ~~dominibus~~ propriis inffrufta poffiderunt, in quos domesticis coercitionibus, & caffigationibus animadvertabant, quæ tandem in iurifdictionem, quæ dicitur, patrimonialem tranfit. Et Gudelin. de jure novif. lib. v. c. 13. in fin. Groeneweg. ad l. un. C. ubi conveniat. Jure Romano iurifdictio, & imperium erat perfonale, feudis, & territorio non coheret. Hinc quilibet fere privatus in fervos fundo adfcriptos, in villis, & territoriis iurifdictione patrimonialem, de qua hic feudifla, exercebat. Præter iurifdictionem, quam Principes, Comites, Duces, Marchiones titulo infeudationis, donationis, venditionis, pignoris, dotis, & fimilium concedebant, quæ in hoc §.*

tam

tam patrimonialis, quam regalis intelligi potest, id quod vetitum, ne jurisdictione, quæ plurimi tunc fiebat, frauderetur. Hodie quilibet alienatio sine domini venia prohibetur.

Ex his patet, duplicem esse ingratitude speciem, *delicti*, ut adulterium, homicidium, aggressionem, deserere seniore in bello; *contractus*, ut ad libellum dationem, alienationem, oppignorationem, & hæc tantum in titulo recentur. Quamvis ingratitude omnes amissionis causas recolligat, a Romanis nunquam fere punita; sed a Longobardis & Italiae moribus satis beneficii amissione coercetur, Senec. lib. III. de benef. c. 16.

T I T U L U S VI.

Episcopum, vel Abbatem, vel Abbatissam, vel Dominum plebis Feudum dare non posse.

Prosequitur alios modos, quibus feuda ad seniore devolvuntur; videlicet prohibitam rerum Ecclesiasticarum infeudationem, masculorum extinctionem, & vitium corporis.

§. XXI.

De vetita titularum Ecclesie infeudatione.

Inquit feudista: Item si Episcopus, vel Abbas, vel Abbatissa, vel dominus plebis feudum dederit de rebus Ecclesiarum, quæ eis subiectæ sunt, & tituli vocantur, nullum habet vigorem, secundum hoc quod constitutum est a Papa Urbano in Sancta Synodo, hoc est illud, quod post ejus decretum fuerit datum: quod autem ante datum fuerit, firmiter permanere debet. Idem juris est, si Præpositus vel Abbatissa, vel alia Ecclesiastica persona, quæ antiquitus non sit solita in feudum dare: scilicet ut quod dederit, de jure non valeat. Episcopus, Abbas, Abbatissa, vel Dominus plebis, hoc est Præpositus, seu Æconomus, qui redditus ecclesiasticos a plebeis id est colonis, & villicis ecclesie exigit, non possunt infeudare bona de mensa, & domanio ecclesie, quæ tituli vocantur, hoc est prædia ministris ecclesie assignata, sine quibus nemo ordinari poterat, & alii debebant, sicut Urbanus Papa in Concil. Placentie instituit, & supra tit. I. dictum est. Hunc Prælatus feudista hic dominum Plebis vocat, hoc est Parochum Ecclesie, & plebs Ecclesia parochialis, vel Episcopalis nuncupatur; plebanus, hoc est qui huic Ecclesie præ-

præstet, & gubernat, Petr. Damian. *lib. iv. epist. 12. Sunt etiam qui plebes secularibus tradunt, & infra plebanos pro parochianis accipit, sed pro Parocho, seu Prælato occurrit in diplomate Ottonis Ducis Brunsvicen. an. 1331. apud Augustin. de Leyser de feudis Brunsvicensibus §. 35. ibi, Hermannus plebanus Ecclesie Sancti Clementis in Lutere dimidium mansum dicte Ecclesie sua pecunia comparavit.* Suspicio hunc locum etiam intelligi de servitio militari, quod Episcopi, & Abbates Imperatori præstare tenebantur, idcirco milites valallos alebant, eisque bona Ecclesie infeudabant, quod Urbanus II. deinceps vetuit, ne in titularibus prædiis infeudationes fierent. Quinimo Boehm. *tit. decret. de Rebus Eccl. alien. §. 24. nomine tituli Ecclesias parochiales intelligit, quas Prælati sine justa causa infeudabant, & hunc Abusum Urbanus II. impedit. Verum exceptionibus, quas Pontifex concedit, constat mensalia Ecclesie bona intelligere.*

Neminem latet, tunc magnum in Ecclesia abusum irrepisse, dum Prælati bona Ecclesie militibus, aliisque infeudarent, ut semper armatos milites potius ad gloriam, quam Ecclesie defensionem, & utilitatem haberent, atque ut benemeritis, favori, & sanguini prodesse, Chron. Lubecense ad an. 1247. Petrus de Luna contra omnium vota de Ecclesiasticis decimis Carolum VI. Francorum Regem infeudavit, Paul. Aemil. *de Gestis franc. lib. x. Hæc bona si Prælati infeudant, infeudatio non valet, & res ad Ecclesiam redeat. Duos casus excipit, si ea bona infeudari solita fuerint, & infeudationes ante decretum ejus factæ sint prin. b. t., & supra probavi. Si opinio Boehmeri subsisteret, Pontifex non excepsisset, cum undique Concilia adversus Ecclesiarum infeudationes reclamarent. Sic Petr. Damian. *lib. iv. epist. 12. Cum non modo quæ emphyteuseos sunt locata, contractu, vel jure proveniunt, sive etiam quæ libellario nomine pensitantur: sed illa quoque, quæ sub nudo beneficii vocabulo sæculares accipiunt, revocari de cetero, atque restitui Ecclesiis nullo modo possunt? Ita quippe manus diripientium diabolica tenacitæ glutinis inviscantur, ut quolibet modo semel acceperint, Ecclesiis reddere sua bona nullatenus acquiescant, & non modo ipsi dum vivunt, proprietario quasi jure possideant, sed in posteros sui generis eminens possidenda transmittant. Petunt tibi sæculares Ecclesiastica prædia, importunos se ingerunt, supplicantes insistunt, & non sub astipulationibus momenti, sed tantum forte nomine beneficii, quod utique tantundem est, ac si adamantino stylo tabulis æris scriberentur. Scio Ecclesias titulos in Conciliis, & monumentis appellari; Concil. Remense II. an. 813. can. 20. ut presbyteris de minore titulo ad**

maiores non liceat transmigrare. Concil. Turon. III. an. 813. cap. 14. *de titulo minori ad majorem migrare nulli presbytero licitum fit, sed in eo permaneat, ad quem ordinatus est. Quod si inventus fuerit contra statuta id facere, eadem feriatur sententia, qua Episcopus, si de minore ad majorem transmigraverit sedem; & Lupus Ferrariensis episcopus. xxix. ibi Baluzius.* Sed an Urbanus eos intelligere voluerit, suspicor, potius a communi Interpretum Schola non discedo, quæ bona Ecclesiæ mensalia divino cultui, & clericorum alimentis, & portionibus destinata, declarat, Petrus Schultzius dissert. de feudo Gratia cap. III. §. 4.

§. XXII.

De successione masculorum, & devolutione.

Masculorum extinctio: si quis investituram accepit sub hac conditione, seu clausula, ut ejus descendentes masculi, & femina illud habere possint, admisso semel masculino, femina amplius non succedit: Quin etiam si quis eo tenore feudum accepit, ut ejus descendens masculi, & femina illud habere possint, relicto masculino, ulterius femina non admittuntur. Finge, Mævius investituram habuit pro se, & descendibus masculis, & feminis: Mævius decessit, relicto filio mare, & femina, masculus, exclusa femina, succedit; si masculus iste sine masculino decessat, nihilominus femina, hoc est soror sua non admittitur, sed feudum ad dominum re- nit. Nam in re feudali undique ab Europæis, & extra cognita, semper in pari causa, & sane incerta, prædium potius jure allodii, quam clientelæ teneri obtinuit. Feuda potius propria, quam impropria existimarunt, quibus substantialia, & naturalia, ut Interpretes loquuntur, integra inhærent. Patet feuda, præsumi masculina, non feminina, nisi probetur feminis etiam concessa, easque sicut mares succedere, quia quælibet res ordinarii juris esse intelligitur. Et quamvis viros inter clarissimos de feudorum origine dissentio incideret, in eo tamen conspirare omnibus placuit, ea militiæ aut agendæ, aut actæ, bellicique sudoris contemplatione a Principibus concessa, atque invaluisse. Et quo quis promptior, aptiorque militiæ onera subiret, eo magis feudalem Principum liberalitatem experiri poterat. Militia imbecilliori feminarum sexui non convenit, idcirco & natura, & Gentium mores a feudis plerumque arcuerunt.

Olim, constat bona fiduciaria Dominum ita concessisse, ut penes eum facultas revocandi, uti libuerit, remaneret. Postea, ut significaretur ad vasalli posteros transire, additum est in-

48 De successione masculorum, & devolutione
 vestituræ pro se, & heredibus dari, quorum nomine non nisi ma-
 res intelligebat. Nec tunc feudorum divisio in fœminina, & ma-
 sculina, hereditaria, aut mixta innotescere ceperat. Posteriori eta-
 te, ne locus disceptationibus daretur, additum est, Sibi & maribus
 tribui, Henr. Gribnerus dissert. de feudis Imper. masculinis §. 12.
 Jus tamen Longobardicam, investituram, pro se, & heredibus,
 vel masculis, & feminis, pro maribus interpretatur. Apud
 Longobardis sapientes disputatum, an si convenerit, ut masculi,
 & fœminæ in feudo succederent, vasallus decedat, relicto filio,
 & filia, uterque succedat? ratio dubitandi est, quia masculus,
 & fœmina sunt *re*, & *verbis* conjuncti, l. 142. D. de U. S. Ni-
 hilominus non modo fœmina, & masculus simul non admittuntur,
 sed & fœmina masculo superstite, nunquam succedit, etiamsi ma-
 sculus remotior, & fœmina proximior fuerit, I. f. 8. v. filia, II. f. 17.
 18. 30. Ratio, quia copula &, verba, non sensum jungit, & ordinem
 ostendit, quasi diceret, non superstitite masculo, fœmina succedat, Alver. ad
 §. quin etiam h. r. 2., Andr. hic n. 2. & Affliet. n. 1. alia utitur ra-
 tione, quia tamen ~~est conditio sua~~, ut fœmina descendentes succe-
 dant, ~~hic non est fœmina descendens masculi~~, de cuius successione
 agitur, sicut ei favor, & collateralis, postquam filius successio-
 nis agitur de feudo filii & desinit esse patris, persona mutata, cum
 ipsi crederent, fœmina semel exclusa, amplius non succedere.
 Sed non ne soror a primo acquirente descendit?

Ex his duplex nascitur regula: prima, fœmina semel exclu-
 sa, semper repelli: secunda, extante masculo, fœmina non
 succedit I. f. 8. §. 1. I. f. 24. II. f. 11. 36. & 50. Curt.
 par. III. p. 27. Attamen de prima regula dissentio Interpre-
 tibus occurrit, sed mihi in lib. 2. jurispr. feud. distinctio pla-
 cuit: si concessio, sive investitura simplex fuerit, fœmina semel
 exclusa, semper exclusa censeatur: si suspensiva, donec masculus
 superest, succedat, masculo deficiente, quam distinctionem innuit
 feudista in II. f. 17. Voet ad lib. II. dig. digres. de feud. n. 61. Gude-
 lin. par. III. 3. n. 9. Cum in investitura, pro se, & heredibus suis
 masculis, & feminis voluntas domini, & vasalli favore fœmina-
 rum, deficientibus masculis, concurrat. Et satis vox donec ma-
 sculus superest, fœmina excludatur, ostendit, quam suspensivam,
 si ita loqui fas est, exclusionem inducit, Mozzius de naturalibus
 feudor. n. 104. Sicut legatum Titia relicto, donec nubat, non
 præsens, sed in annos singulos Labeo deberi putavit, l. 17. D. de
 annuis leg. sic donec masculus vivit, jus fœminæ non preemptum,
 sed sopitum dicitur. Et nobis Vultejus, Struvius, Pistor, Schilte-
 rus, Fleischerus, aliique conveniunt. §. XXIII.

§. XXIII.

De vitio corporis.

Vitium corporis: de quo in §. ult. h. t., *Mutus feudum retinere non potest, scilicet qui nullo modo loquitur: sed si feudum fuerit magnum (Cujac. legit paternum) quo ei ablato se exhibere non valeat: tantum ei relinqui debet unde se sustinere possit. Et his omnibus casibus feudum amittitur & ad dominum revertitur.* Feudista de feudo paterno, & novo intelligi potest: si de feudo paterno, hic mutus, surdus, cecus, claudus, vel altere imperfectus talis a natura esse intelligendus, & feudum amittit, II. f. 36., merito: quia feudum est beneficium militare, & qui militiam servitio vacare, consilium dare, seniores in periculo constitutum praeponere, inter Pares Officio judicis defungi nequit, nec beneficium pertinet ad eum, qui Officium gerere non potuit, aut debet, II. f. 21. feudo indignus evadit, persectum cum in Italia quilibet privatus, aut Princeps, vel dux, Marchio, aut comes defensione, armatis hominibus, ad se suaque tuenda, ardentibus bellis, indigeret. Si de feudo novo, & mutus ex accidente hic intelligitur, qui post investituram sibi factam, mutus linguam amittit, etiam feudum amittit, quia causa ad non causam redacta est, & conditione sine causa repeti potest l. i. D. de condit. caus. Attamen jus feudale tam prorsus nullo ex natura, quam ex accidente alimenta a feudo subministrata praebet, si feudum fuerit magnum, hoc est fructuosum, ut exponit Hotom., qui tacite Cujacium arguit; ambo tamen de feudo paterno intelligunt, ob verbum *retinere*, quod proprium est feudi paterni. At tam *retinere*, quam *acquirere* feudo antiquo, & novo convenire possunt. Sicut in Concil. Chalcedon. an. 451. act. 11. & 12. celebrato Bassianus, & Stephanus exauctorati, seu depositi fuerunt, sed ex Ecclesiae Ephesinae arario ducentos aureos quovis anno, ne pauperes essent, *nutrimenti gratia*, & *consolatione* habuerunt, ut ipsummet Concilium loquitur. Modo vitium fuerit perpetuum: temporale suspendit feudum, sed amitti non permittit. Cur autem ob hoc vitium corporis feudum ad seniores, & non ad agnatos pertinet? Et quidem si feudum est novum, ad seniores redit, quia in eo collaterales, & descendentes non succedunt, si culpam pater committat, II. f. 26. §. *si vassallus culpam*. Aut in specie textus descendens linea a primo acquirente non supererat. Si est antiquum, ad agnatos, non dominum redit, Andr. hic n. 8. ibi Lipar., Afflict. hic §.

mutus n. 2. & 3. Curt. par. v. n. 12., & agnati huic muto alimenta præstare tenentur, D. Ludewig. lib. 11. feud. opusc. 2. differ. 12. lit. (99.) Conf. Vultej. lib. iv. de feud. cap. ix. n. 14. & Klammer. in Promptuar. juris tit. iv. §. 31. Prolixius ad 11. f. 26. dicam.

§. XXIV.

De Moribus.

Hodie nemo infeudare potest, nisi solus Princeps ut 1. f. 1. dictum. De feudali feminarum successione Europæi mores dissentiunt. In feudis Ecclesiæ Fuldensis etiam hodie fæmina, si est proximior, quam masculus, succedit, conf. Fleischerus *Inst. jur. feud. cap. v. §. 10.* Feuda Imperii omnia masculina præsumuntur, si ad fæminas transeunt, a jure ordinario abhorret, Henricus Gribnerus de *feudis imperii masculinis sect. 2. §. 3.* Jure Alemannico, sicut nec Clerici, agricolæ, infamiæ notati, ita & fæminæ non succedunt, Gribner. *loc. cit. §. 2.* In Belgio, & Francia jûris regula est, fæminas feudorum successione capaces esse, nisi dictum specialiter fuerit, ut soli mares succederent, sive de feudis minoribus, sive majoribus agatur. Sicut in Ditionibus Flandriæ, Hannoniæ, Zelandiæ, Namurci, Brabantiæ, & Luxemburgi sæpissime contingit, Gudelin. *de feud. par. III. c. 3. n. 3.* Germani gens militaris dedecori reputarunt, mulieri parere, cum militiæ præesse, justitiam administrare, & comitia sub dio conscribere Principibus conveniat. Quamvis consuetudo in quibusdam Germaniæ provinciis admittat, & feuda, in quibus fæminæ succedunt, contra juris Longobardici regulam, propria existiment, Carolus Spenerus *de feudalis jurisprudentiæ navis §. 7.*

In feudis Ecclesiasticis oblati, ut fuldensibus, Colonensibus, Hirschfeldensibus, Monasteriensibus, Zeodicensibus, Trevirensibus, Osnaburgensibus, proximior gradu, sive mas, sive fæmina sit, succedit, & si ejusdem gradus sint, omnes admittuntur. Nec jus Longobardicum hic convenit, quod feuda oblata ignorat, & tantum data cognoscit. Sed naturalis ratio, atque æquitas fæminas ad successionem invitat, quæ non proprie ex liberalitate domini, sed offerentis arbitrio succedunt, dum earum Parentes bona sua obtulerunt, deinde ab iisdem Ecclesiis in feudum acceperunt. Nec tam crudeliter cum vasallo agendum, qui sua liberalitate originem his feudis constituit, nec in constituendo suum sanguinem spernere voluit, nec fæmina, quæ succedit, alienum acquirit, sed suum bene-

beneficium recipit. Præterea hodie fæmina per substituturam domi, militiæque servit, jurisdictionem, vel civilem, vel criminalem feudo adhærentem exercere potest *cap. 4. de arbitr. Strykius in usus modern. Pandect. tit. de judic. §. 9.* vix ad senioris consilium evocatur, sapius pro servitio militari pecuniam, aut armatos homines præstat, Henning. Boehmer. *de feud. Eccl. c. IV. §. 7. & 8.* Fatendum est, in feudis oblati fæminas succedere, vel simul cum masculis, vel deficientibus masculis, sicut in investitura convenit, quam non jus Longobardicum, aut natura feudi, aut consuetudo, sed pactum, placitumque dirigit.

Jure Regni Neapolitani, antequam Rogerius monarchiam instituit, juris Longobardici regula obtinebat *superstitibus masculis, fæminas non succedere*, nisi decipiam. Nec familia Normannica de feudali successione aliquid sanxit, sed mores Longobardicos cum Neustria statuti, legibusve mixtos servare voluit. Svevica Stirps, nempe Frider. II. primus fæminas ad successionem, hoc pacto invitavit, ut masculus fæminæ, stirpis maximus minori, constituto fæminæ seu sorori paragio, vita & militia minori fratri præferatur, *Const. ut de successione, Const. in aliquibus, Const. comitibus & prolixè in Codice juris feudalis R. Neap. lib. I. dicam.* Denique mutus, surdus, cæcus, Clericus, moribus Europæis a feudi successione non excluduntur, modo fidelitatis jusjurandum & servitia, quæ adhuc hodie vigent, per substitutos præstent, Groenewegen *b. 1. Voet. lib. 38. D. digress. de feud. n. 64.*

T I T U L U S VII.

De Natura Feudi.

His præmissis, naturam feudi declarare aggreditur. Auctor unicam naturalem beneficii qualitatem exponit, nempe ne feudum sine culpa amittatur. Sed præcognosci oportet, in feudo sicut in quolibet contractu, tria distingui, quæ ad substantiam, naturam, atque accidenis pertinent.

§. XXV.

De substantia, natura, & accidente feudorum.

De substantia feudi est translatio utilis domini, retento dominio dirigente, mutua fidelitas inter dominum, & vasallum, & si unum ex his deficit, ne feudum quidem improprium nascitur. Feudum nec concipi, nec dari potest absque fidei lege,

ge, & ubi fides abest, alia penitus diversa utilis dominii species constituitur. Omnia enim negatia, pacta, contractus, res, demta essentia, esse desinunt, cui pactis derogari non potest, cum essentia rerum, humanorumque actuum, jus publicum in rebus creatis componat. An investitura sit de substantia feudi? Christoph. Lynckerus *dissert. 1680. de feudo pecuniario* §. 2. affirmat, licet per æquipollens suppleri possit.

De *natura* feudi est, ut ad heredes transeat, in re immobili consistat, servitium, investituræ renovatio, facultas subinfeudandi, immissio in feudi possessionem, nec interesse præstando liberari, ascendentem descendenti non succedere, non alienetur, nisi dominus, si novum; agnati, & dominus, si antiquum fuerit, consensiant. Præsumi proprium, non improprium; antiquum, non novum, in probatione felonix non duos, sed quinque testes requiri. libere pleurumque refutari; in generali bonorum alienatione non comprehendendi; non servari jus accrescendi; ab agnato retineri posse, & hereditatem repudiari; posse in eo sine domini consensu servitutem imponi; sicut & transigere, & compromittere, quin dominus consensiat, modo seniori non noceat; non posse a domino alienari, sine vasalli consensu; solos mares legitimos & naturales in eo succedere, qui a primo acquirente descendunt; triginta annorum spatium præscribi, quo alienatum jus revocandi perit; competentem judicem esse dominum, Pares Curix, si causa feudalis occurrat, secus judicem ordinarium; non præstari jusjurandum calumnix; vasallos de feudo litigantes non posse jurisdictionem senioris, & parium prorogare; in investitura castri, civitatis, & territorii pertinentias, jus aquarum, **venationis**, omniumque fructuum perceptionem contineri, ut jus Longobardicum in his duobus libris passim ostendit.

Ad *accidens* clientelæ pertinet quodlibet pactum, quod in investitura apponi possit, esse, & abesse, quin ejus substantiam, attingeret, læderetque, nec credendum, nisi probetur. Finge pacto fieri valet, ut fãmina, vel frater fratri in feudo novo succedat; vasallus servitium non præstet, vel insolitum præstet. Ut sine consensu senioris alienetur, feudum soldatæ ad heredes transeat, beneficium non amittat, si servitia non præstet, præsertim filii ex secunda uxore forsitan ignobili nascituri non succedant, & similia, quæ naturam feudi immutare extendere, coerciare, vel diminuerè possunt. Modo non sit pactum turpe, vel impossibile, tunc investituram, sicut ceteros contractus, vitiat, l. 31. *D. de O. & A. Mozzius tract. de substantiabus, natural. & accidens. feudorum.* Qui

Qui substantialia, & naturalia in jure feudali, & civili continent, in innumeros incidit errores, ut contra Cujacium eruditus probatum est, & initio regulam omni plerumque ætate in clientelis veram proponit, feudum sine culpa vasallo eripi non potest. Natura feudi hæc est, si Princeps investierit Capitaneos suos de aliquo feudo, non potest eos devestire sine culpa, idest Marchiones, & Comites, & ipsos qui proprio hodie appellantur Capitanei. Etli olim a domino, uti placuerat, revocari poterat, sicut hodie Magistratus in Gallia a Rege conferuntur, sub formula, *quamdiu nobis placebit*. Inducta vero successione, statutum, nemini feudum auferri, nisi justa adfuerit causa II. f. 34. §. 2., Hotom. *hic*, & Corradus Imper. in lib. III. LL. Long. tit. 8. l. ult. sanxit, Conradus Dei Gratia Romanorum Imperator Augustus omnibus Sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus, nostrisque tam presentibus, quam futuris notum esse volumus quod ad reconciliandos animos seniorum, & militum, vel ad invicem semper inveniantur concordæ, & ut fideliter, & perseveranter nobis, & suis senioribus serviant deo, & præcipiant, & serventur, ut nullus miles Episcoporum, Abbatum, & Abbatissarum, Marchionum, vel Comitum, vel omnium, qui beneficium de nostris publicis beneficiis, aut Ecclesiarum prædiis nunc tenet, aut teneat, aut hactenus injuste perdidit, tam de nostris majoribus valvasoribus, quam eorum militibus, SINE CERTA, & CONVICTA CULPA SUUM BENEFICIUM NON PERDAT, nisi secundum consuetudinem antecessorum nostrorum, & judicium parium suorum.

Si itaque Imperator, vel Princeps, aut eorum Successores, sine causa non auferunt feudum, quod Comiti, Duci, vel Marchioni cencefferunt, qui improprie Capitanei dicuntur, ut Cujac. & Hotom. corrigunt: nam aliud est Dux, Comes, Marchio, aliud Capitaneus, de quo in tit. XIV. b. libr., & satis feudista in II. f. 53. distinguit. Idem est, si investitura si facta a Capitaneis, & majoribus valvasoribus, qui proprie hodie Capitanei appellantur. Si vero facta fuerit a minoribus, vel minimis Valvasoribus aliud erit. Tunc enim possunt devestiri non habita ratione Culpæ: nisi fecerint hostem Romæ, tunc enim idem est in minimis, quod in majoribus valvasoribus: vel nisi emerint feudum: tunc enim pretium restituendum est secundum antiquam rationabilem usum Moderni (Mediolani) autem non ita subtiliter cernentes, dicunt idem observandum in minimis, quod dictum est in majoribus valvasoribus. Si hujusmodi Comites, Marchiones, vel Duces sui feudi portionem, vel totum subinfeudant, vel suum allodium in clientelam concedunt, subvassallis, & vassallis etiam sine causa eripere non possunt, qui majores

jores valvafores dicuntur. Nec major valvafor, quod minori dedit, sine cauffa aufert. Hinc infeudationis gradus oriuntur, & quisque impune privari non potest; merito: quia feudum est contractus, & ex contractu quilibet obligatur, etiam Princeps, cum ex eo jus contrahentes acquirant, quo injuste non sunt fpoliandi. Aut fi fponfe Princeps investiat, & privilegium, aut Gratia dici poffet, tamen induitur obligatione contractus jurifgentium, quo Princeps tenetur. Si tamen minor valvafor minimo valvafino dederit, quia jure feudi non cenfetur, etiam sine culpa aufert: nam minor, aut minimus valvafinus nobilem non faciunt, & ei, cui feudum donatur, plebejus remanet, non naturam feudi, fed potius precarii habet. Duo excipiuntur casus, (1) fi valvafinus *hostem Romæ fecerit*, hoc est, Romam cum Imperatore ad accipiendam imperii coronam a Pontifice proficifcatur; hostem facere, est apud exercitum esse; & id ob laborem permittitur, & infra dicam, (2) nisi emerit feudum, tunc emptor potest pretium repetere, fi venditor revocare velit, ne duplici damno afficiatur, Cujac. 1. f. 3. Hotom., & Andr. *bic*. Ex noviffimo autem Italiae jure, vel ut Cujac. corrigit, Mediolanenfium, ficut major valvafor sine cauffa feudum revocare non potest, ita nec minor, aut minimus ab ipsis, vel ipsi, nisi convicta culpa, revocant 1. f. 22. II. f. 10., conf. Curt. *par.* II. §. *quarto principaliter*.

T I T U L U S VIII.

De fucceffione Feudi.

QUoniam fucceffio ad feudi naturam, aucto clientelari jure, pertinet, de fucceffione agit, & quatuor declarat, (1) vetitam vafalli de feudo difponendi facultatem, (2) fucceffionem defcendentium, (3) fucceffionem collateralium, (4) & filiarum exclusionem.

§. XXVI.

De ordinatione defuncti in feudo.

In jure feudali duo acquirendi clientelas modi recensentur, *investitura*, & *fucceffio*: Investitura est proprius, & primæus acquirendi modus; fucceffio non dicitur proprie adquisitio, quia nemo fuccedere valet, nisi feudum ab eo, cui vult fuccedere, adquisitum intelligatur, & fucceffor jam jus vindicat, in re, cui fuccedere contendit. Fucceffionis nomine non quilibet, fed tantum intesta

ta

ta continetur. Hodie omnis successio duplex est, hereditaria, & feudalis, utramque temporibus variasse constat, & prima ab altera triplici ex capite distat. (1) in feudis non promiscue heredes succedunt, sed illi tantum, quos lex, vel loci consuetudo invitat, nempe soli mares, qui & familiam conservare, & militare servitium præstare possunt, I. f. I. 8. 13. II. f. 34. §. *profecto*, non adoptivi, non naturales, non extranei, non rescripto Principis legitimated, ut *libro II. f. 26.* dicam. (2) Successio hereditaria est in universum jus defuncti, videlicet commoda, atque onera, non raro in pænam, l. 62. l. 108. D. de R. J. l. 20. D. ad l. jul. *Repetund.* feudalis successio est in rem singularem, nempe feudi, non in æs alienum, nisi quod ob feudi utilitatem contractum est, II. f. 45. (3) hereditas est successio in jus defuncti, successio clientelaris est in jus primi acquirentis, & aditio, cui, non ultimo possessori succeditur.

Sicut in fideicommissio familiæ relicto contingit, in quo heres fideicommissarius non heredi fiduciario, sed fideicommissentis succedit, quum bona restitui iussa, non sint heredis fiduciarii, sed ejus, qui restitui mandavit. Heres fiduciarius ad dies vitæ possedit, & jus suum morte perit, l. 67. D. de leg. 2. Henr. de Cocceii *dissert. de feudo hereditario mixto ann. 1701.* §. 10. Neque ab inventis feudorum originibus inducta, sed seculo IX. & X. nata; neque in omnibus feudis admittitur, sed nonnulla excipi ceperunt, ut Gastaldicæ, Guardicæ, Soldaticæ, de camera, cavena II. f. 10. Nec heredis mentio omnes heredum species comprehendit, sed liberos, & masculos, quos non voluntas vasalli, sed lex feudalis, natura feudi, & pactum concedentis, & investituræ tenor ad successionem vocat, quam vasalli voluntas, vel inter vivos, aut causa mortis intervertere non potest. Hinc feudista in *princ. b. t. nulla ordinatione defuncti in feudo manente, vel valente.* Non potest igitur pater uni filiorum feudum prælegare, aut extraneum instituere, aut inæqualiter inter filios feudum dividere; nec quod individuum est, ut Marchionatus, comitatus feudum inter filios partiri, cum maximus stirpis succedere debeat, P. Greg. Synt. *lib. VI. c. 18. n. 4.*

Si quis igitur deceaserit, filiis, & filiabus superstibus: succedunt tantum filii equaliter, vel nepotes ex filio loco sui patris. Qua de re si vasallus filiis, & filiabus superstibus, decedat, filii tantum succedant, simul cum nepotibus, qui patrem suum representant, *princ. b. t. & I. f. I. §. 3. II. f. II. II. f. 9. §. donare.* Et si unus hereditatem repudiat, feudum accipere nequit,

quit, cum utrumque retinere, vel utrumque repudiare debeat, sive emancipati, sive sui fuerint. An exheredati? Nonnullis placet, si iusta sit exheredationis causa, non succedere. Male: Nam filius non beneficio patris, sed patroni auctoritate, quam perpetuo in clientela vindicat, feudum consequitur; non a patre, sed a maioribus suis recognoscit. Et quamvis filius feudum habere non possit, nisi hereditatem adeat, II. f. 45., tamen de culpa, aut dolo non meretur argui, dum ipse velit esse heres, sed nequit, cum pater exheredaverit, Hotom. & Cujac. *hic*, Curt. *par. III. §. expedita n. 6.* Hæc circumscripta disponendi facultas in feudo tantum ex pacto & providentia antiquo, non autem novo, aut hereditario procedit. Nam de feudo novo, aut mere hereditario vassallus consensu senioris recte testatur, sicut a contrario sensu probat II. f. 39., ab his filius exheredari potest. In feudo enim antiquo filiorum exheredatio non cadit, quod si filius ingratitude nem in patrem commiserit, quæ paternam pietatem superaverit, exheredatio valet, si dominus consensiat, tunc curiam senioris infamat, Stryki. *Exam. juris feud. cap. XIV. q. 7.* Quod mihi non aridet, quum jus filii in feudo succedendi, non a patre sed a primo Adquirente depondeat. Neque feudum antiquum in legitimam filio computari potest, sed jure singulari feudum habet, & legitimam deinde in paterno allodio petit, Fleischer. *Inst. juris feud. cap. XIV. §. 21.* Aut si dispositio feudi utilitatem respiciat; aut de fructibus testetur; vel agnatorum consensus accedat, qui nascituris non nocet. Rolent. *cap. VII. 4.*, Cradere *par. VII. c. 2.*, Rothius *in pand. feud. cap. XIV. q. 2. & 3.*, Andr. *hic*, Christin. *to. VI. dec. begl. 29.* Decedente itaque patre, prima succedendi causa est liberorum, exclusis filiabus, & nepotum, qui jure representationis in hac linea in infinitum usque in locum sui patris succedunt *prin. b. r. I. f. 1. §. 3.*

Ex re nata oritur quæstio ex illis hujus textus verbis, *succedunt tantum filii equaliter, vel nepotes ex filiis loco sui patris*, an nepos patruum excludat? Quæ in omnibus plerumque Europæ ditionibus acta est: Bartholomæus de Capua pro patruo, hoc est Roberto Neapolis Rege contra nepotem Hungariæ Regem scripsit, & prolixè *hic Afflict. disposit.* Distinguan: si fuerit feudum juris Longobardorum, & pater filios, & nepotes reliquit, nepotes jure representationis in stirpe cum patruis, sicut jure civili, succedunt. Quæ representatio in infinitum jure Romano, & Germanico ambulat. Si autem soli fratrum filii sine patruo concurrant, tunc in capita ad defuncti patris hereditatem succedunt, sicut etiam in Spi-

Spirentibus Comitis Carolus V. an. 1529. sanxit, & in feudis, ut *tit. XIX. b. l. dicam* servari nihil prohibet. Post fratres, fratrumque filios successio in capita, servata gradus prærogativa contingit, *auth. post fratres C. de legit. hered.* Balthasar. Klammer in *Promptuar. juris tit. IV. §. 8. & seqq.* Gudelin. *de jure novis. lib. II. c. 15.* Si feudum fuerit juris francorum, nepos excludit patrum, cum patrem suum in Ducatu, Comitatu, Baronia, Marchionatu, & Principatu repræsentet.

Deficiente linea descendente, succedunt collaterales §. *boc quoque b. t. II. f. 31., II. f. 50.* Collateralis duplici modo consideratur: vel est collateralis respectu primi acquirentis, & non succedit, quia in feudo novo frater non succedit fratri, nec alius collateralis admitti potest: vel collateralis sumitur respectu ultimi decedentis, hoc est a primo acquirente descendens, & succedit, & tunc non collateralis, sed descendens dicitur. Finge: Rex mihi feudum concessit, est feudum novum, in quo non frater meus, sed filius meus nepos, pronepos, abnepos, & deinceps succedunt. Et transitu de me ad filium meum, evasit antiquum. Si filius meus sine filiis decedat, non frater meus succedit, sed feudum ad dominum redit. Hinc juris regula est, in feudo non alios succedere, quam qui a primo acquirente descendunt. Nec sola agnatio sat erit, sed requiritur, ut ab eo descendat, qui primo adquisivit, *II. f. 11. Sonsbec. par. IX. n. 88. Ferrer. Montan. lib. III. c. 2. §. secundo ordine.* Et quamvis jure Justiniano sublata fuerit agnationis, & cognationis differentia, *Nov. 118. c. 4.*, in feudis tamen jus antiquum servatur, & proinde tantum agnati, qui familiarum præsidium sustinent, succedunt *II. f. 11.*

Nam extranei, fæminæ, cognati, imo & agnati a primo acquirente legitime non descendentes, feudali successione non fruuntur. Excipitur feudum fæmineum, in quo consuetudine, aut pacto fæminæ, & proinde cognati succedunt, modo a primo acquirente descendunt. Nec vinculi duplicitas, seu fortius ligamem juvat, ut si frater germanus, & consanguineus concurrant, æqualiter succedunt, etsi frater germanus ex utroque latere jungatur, quia ambo a primo acquirente descendunt. Frater uterinus in feudo a communi matre adquisito, aut a materna linea, consanguineum excludit, non vero fratrem germanum, qui simul cum eo æqualiter vocatur, si feudum fuerit juris longobardici; si franci, primogenitus succedit, *Rosent. cap. VII. 57. n. 4. Struv. S. J. F. cap. IX. 6. 2.* Balthasar Klammer in *Promptuar. juris tit. IV. §. 5. n. 1.* Nec refert, an feudum fuerit ex pacto, an hereditarium, licet in hereditario tam filius,

filius, quam agnatus non modo heres primi acquirentis, sed & proximie defuncti, sit oportet, Andr. in II. f. 45. n. 1. & 2. Pistor lib. II. q. I. n. 72. Vultej. lib. I. c. IX. n. 210. & 212. Denique hæc successio collateralis, sicut descendens, in infinitum usque extenditur, modo successor a primo acquirente se descendere probaverit, I. f. I. §. hoc quoque, II. f. 31. nec obstat noster §. ibi usque ad septimum gradum, qui de jure veteri intelligitur, II. f. 50. Curt. par. II. 3. par. princ. n. 48. Pistor lib. II. q. 19. n. 28. & 29., Duren. c. II. n. 15.

Si frater meus alienaverit partem suam feudi, vel fecerit investiri filiam suam, si moriatur sine herede masculino, nihilominus reverteritur ad me, & olim observabatur usque ad quartum gradum tantum secundum quosdam: hoc ideo quia postea non vocatur feudum paternum. Alii autem dicunt usque ad septimum gradum. Finge: Mævius & Cajus fratres in paterno feudo successerunt, acta divisione, Mævius medietatem, Cajus alteram obtinuit. Mævius partem suam (licite jure veteri) alienavit, deinde sine filio masculino decessit, ejus pars ad Cajum Fratrem redit. Nam si vasallus legitime feudum alienat, primo filius, si extat, secundo agnatus, excluso seniore, revocat filius, dum revocat, vivo patre, pretium restituit, & in revocando omnes agnatos excludit. Quæro, an ut agnati, vel filii revocare possint, opus sit, ut alienationem lex prohibeat? Afflict. hic §. hoc quoque n. 14. recte distinguit: Si contra legem alienavit, vivo alienatore, revocant, si permittente lege, videlicet olim libello, vel medietate, post mortem alienatoris revocant. Nec in feudis servatur l. 7. C. de restitut. milit. quæ inquit a patre gesta, filium ad irritum revocare non posse. Aut si Mævius de sua parte filiam investivit, & sine herede masculino decedat, nihilominus, etiam exclusa filia, ad Cajum redit. Merito: quia etiam consensu senioris famina in præjudicium agnatorum non succedit. Filia utitur fruitur feudo, donec ejus pater vivit, ipso decedente, agnati revocant, Hotom. hic & Alver. n. 2. De revocatione in II. f. 26. §. titius, & II. f. 39. agam. Quare si pater refutat feudum domino, ut filiam investiat, refutatio corrumpit, quia agnatis nocet; neque feudum novum evadit, sed antiquum remanet. Atque hæc de feudo paterno, in quo frater fratri succedit, seu agnati invicem admittuntur. At in feudo novo frater non succedit fratri, nisi investitura expresserit, ut nuper diximus §. ult. b. t. I. f. 20. Thom. de Marin. de Gen. feud. tit. XII. n. 1. & 12. Gudelin. par. III. c. 2. n. 5. & 6.

Filia vero non succedit in feudo, nisi investitura fuerit facta in patre,

trè, UT FILII, ET FILIÆ SUCCEDUNT IN FEUDUM (tunc enim succedit filia, filiis non extantibus) vel nisi investita fuerint. Et * hęc de feudo paterno. In alio vero feudo, quod habuit initium tantum a fratribus non succedit unus alteri, siue una investitura, siue duabus; nisi hoc fuerit dictum expressum, ut alter alteri succedat. Sicut frater fratri in feudo novo non succedit, ita & filiam tam a novo, quam antiquo feudo jus feudale repellit. Si itaque vasallus filios non habeat, & filiam suam consensu domini de feudo investit, investitura valet, donec pater filiæ vivat, patre mortuo, feudum ad agnatos pertinet, & investituram revocant, nisi dictum sit, ut filii, & filiæ succederent, tunc, deficientibus masculis, etiamsi non exprimatur, ipsa succedit §. filia vero b. t. II. f. 17. I. f. I. §. 3. I. f. 6. §. I., II. f. 36., Thomas de Marin. loc. cit. tit. XI. & in laudatis textibus dicam.

§. XXVII.

De Moribus.

Nonnullis Europæ moribus sine Senioris consensu vasallus in testamento disponit. Sicut in feudis Imperii hereditariis, in Sicilia; & in Rego Neapolitano pater filiam, etsi proximiorē præterire, & masculum remotiorē instituere, potest (ut in Codice feud. RR. Neapol. & Sicil. dicam) in Gallia feudalis conditio instar patrimonii, in Burgundia, feudis Delphinatus, & consuetudine Biturgium obtinuit, P. Greg. Synt. lib. VI. c. 18. n. 3. Hinc Gudelin. de feudis par. III. c. I. n. II. inquit. Si jus moribus nunc introductum respicias, feuda redacta sunt ad instar reliquorum, quæ in patrimonio sunt; ac vendi, donari, transferrique aliter inter vivos, & testamento, saltem certo modo, sicut postea dicam, solent, nec non jure heredis capi, non secus quam alia res: & quando in illis succeditur raro ex tenore investituræ rationem, aut formam successionis perpendimus, aut tanquam in beneficium primi acquirentis, sed quasi in bona ultimi possessoris aliquem. succedere censemus.

De Gallia scribit Alteler. de O. F. cap. VI. Sed hodie aliter usu venit, ut feuda vendi, & alienari omnino possint sine voluntate domini, quia feuda desciverunt a sui natura, & patrimonii jure censentur. Sed domino volenti debentur ΕΙΣΔΕΧΤΑ: non assensienti integrum est ΕΠΟΡΤΗΝΤΕΩΣ. nec non eo jure, quo utimur feudum Ecclesie vendi potest, sed cum sua causa: quo casu ne quid domino prin-

principali desideraretur, quod Ecclesia sit immortalis, militiaque inhabilis, cogitur Ecclesia pro hominem, a quo debita obsequia exhibeantur, quoque mortuo fidelitas redintegretur. In Gallia feudum, si fidelitatem, & servitia excipias, allodium censetur, & tam inter vivos, quam causa mortis alienari potest Guliel. de Benedict. ad cap. Raynutius de testam. vv. & uxorem nomine Adelsiam v. decis. n. 3. & seqq. Christin. ad LL. Municip. tit. IV. art. 5. n. 1. & tom. v. decis. Belg. 267. n. 5. Et prolixius in II. f. 50. dicam.

T I T U L U S IX.

Qui successores teneantur.

Egit de vasalli successoribus, nunc ad senioris successores transit, qui investituram fecit, an eam ratihabere teneantur, idcirco Cujac. tituli epigraphem legit, *qualiter heres investitoris tenetur.*

§. XXVIII.

De Laici investientis obligatione.

Et distinguit laici investientis successorem, a clerici concedentis in dignitate, personatu, aut officio successore; qua distinctione nulla melior in his libris excogitari potuit. *Si quis investitus fuerit de alieno feudo POST MORTEM EJUS, vel si quis fuerit investitus SUB CONDITIONE ALIQUA, VEL TEMPORE, QUO NULLUS ERAT INVESTITUS: Sive premoriatur tenens feudum, sive investitor, sive investitus: investitor, & investitoris heredes tenentur investito, vel heredi ejus veniente tempore, vel conditione: licet alii dicant, si moriatur investitus antequam tenens feudum, vel ante conditionem existentem, vel ante tempus, quod heredes ejus non debeant investiri. Nam si quis fuerit investitus pure de alieno feudo, non valet habita investitura.*

Si quis laicus de suo alodio, aut jure Marvium investivit, postea de eodem feudo verbali investitura Cajum sub conditione, si, vel quando Marvius feudi possessor sine herede, seu maribus decedat: quae investitura de caducitate appellatur, & valet. Nec interest, an prius moriatur investiens, an Marvius, quia semper investiens, aut, ipso defuncto, heres sive suus, sive extraneus ad realem investituram tenetur. Recte: quia omnis obligatio, quae competit defuncto, vel contra eum, ad heredem transit, etiam si conditio post mor-

mortem extiterit §. 4. *Inst. de V. O.* Quid enim est heres? Ipsa defuncti persona. Quid est defunctus? Persona in herede vivens, unde quod pure, vel sub conditione Defunctus promisit, heres exequi compellitur. Nam feudum comparatur stipulationi, quæ sub conditione facta, si conditio nondum evenit, spem ad heredem transmittit. Est actus viventium, non ultimæ voluntatis, contractui, non legato accedit; cum legatarius conditionalis spem legati ad heredem non transmittat l. 42. *D. de O. & A. h. un.* §. 7. *C. de Cad. vol.*, sed obligatio in stipulatione morte promissoris non extinguitur l. 57. *D. de V. O.* Quamvis alii, ut *bid* feudista refert, hoc est Placentini, hanc investituræ speciem reprobassent l. f. 27. ibi dicam. Nec omnis investitura de feudo vasalli adhuc viventis valet, sed ea tantum, quæ conditionem, vel tacite, vel expresse contineat, si feudi possessor, ejusque heredes decedant: aut, si morte vasalli possessoris, ejusque heredum Domino aperiat: aut si vasallus possessor feloniam committat, quæ heredibus nocere possit: aut refutatione, inhabilitate, & quolibet modo feudum aperiat; Cujac. l. f. 5., Alver. *hic n. 4.*, Boehmer. *de Natura, & ind. expectat. feud. cap. I. §. 21. 22. & 23.* dixi lib. 3.

§. XXIX.

De Clerici investientis obligatione.

De Clerico autem eandem investituram peragente distinguitur: si decedat, antequam mævius feudi possessor fato cedat, aut antequam conditio, vel dies extiterit, ruit investitura. Nec ejus successor Cajam in feudi possessionem, devoluto deinde feudo, immittere obligatur. Unde hic feudista, inquit, *nisi fuerit facta (investitura) ab aliqua Ecclesiastica persona; tunc enim si præsumitur investitor, antequam feudum tenens, vel conditio, vel tempus existat: non obligatur successor illius. Hoc probatur per legem Lotharii de precariis, & hoc intelligendum est in vasallis, qui feudi successionem non habent.* Aliud dici oportet, si hæc investitura in Ecclesiæ utilitatem vergat, tunc successor adimplere tenetur. Exemplo mutui, quod a Prælate contractum in Ecclesiæ commodum versum est, Nov. 120. c. 6. §. 3. Ex qua *aut. hoc jus porrectum C. de SS. Eccl. Alex. III. in cap. 1. de deposit.* Innoc. III. in cap. 4. *de fidejussor.* Hoc enim mutuum, Ecclesiæ nomine contractum Prælati probare cogitur, in Ecclesiæ utilitatem versum esse, seus Ecclesiæ non solvit. Neque ab hac probatione creditus liberatur.

tur. Quod si Praelatus simul cum Capitulo mutuum contraxit, Ecclesia exceptione non factae versionis uti non potest *cap. 4. de fidejussor.* Et quod de mutuo diximus, ad ceteros contractus extendi posse videtur, conf. Boehm. *tit. Decr. de Depos. §. 32. & seqq.* Si vero feudum quacumque devolutionis specie, ipsi Clerico aperiatur, aut, eo vivente, conditio, vel dies extiterit, investituram ipse, vel ejus successor adimplere tenetur. Ratio in *tit. 3. h. t.* jacet.

Sicut de precariis statutum est. Sane in barbarorum ætate bona Ecclesiarum præ ceteris contractibus precariae titulo dari solebant. Liber Sextus *Capp. Franc. 320.* jubet, neminem bona Ecclesiarum invadere, diripere, vel alienare, præsumere, nisi sub *precaria* possideat. De quinquennio in quinquennium renovari oportebat, *lib. v. Capp. Franc. 126.* Formulas exhibet Lindeborg. in formulis solemnibus, 19. 22. 25. 27. 29. unam seligo, nempe 22. qua quis bona sua Monasterio S. Mariæ, & Petri, & Pauli donavit, deinde in precariam accepit, *Ego res proprietatis meae, in loco qui dicitur ill. per epistolam donationis ad ipsum Monasterium vestrum delegavi. Propterea expetii a vobis, & vos petitionem meam non denegastis, ut res ipsas, quam diu ad vivo, sub usu beneficii vestri tenere, & usuare debeam, & alibi ipsas res alienare pontificium (hoc est facultatem) non habeam. Et post meum quoque discessum cum omni re emeliorata ad ipsum Monasterium absque ulla expectata traditione, vos rectores ipsius Monasterii in eorum faciant revocare potestatem, & dominationem. Et ut in postmodum aliquod præjudicium ex hoc generare non debeam, propterea hanc precariam vobis, vel ipsi Monasterio vestro, emittendam decrevi, ut neque ego, neque ullus de heredibus meis, quamvis per longinqua spacia ipsas res repetere non debeamus. Quod qui fecerit inferat vobis, vel partibus ipsius Monasterii, suisque Rectoribus auri lib. unam, argenti pondo duo, & præsens precaria firma permaneant. Et ut alia precaria de quinquennio in quinquennium renoventur, istam vero non sit necesse renovare, sed per semetipsam omni tempore obtineat firmitatem.*

Statuit & Imp. Lothar. in l. 2. LL. long. lib. III. 10. De precariis, qua a Rectoribus Ecclesiarum irrationabiliter fiebant, & se suosque successores pena gravi obligabant, ut facta ejus nequirent dissolvere, præcipimus, ut nemo successor in antecessoris sui pena statura sit obligatus. Sed sua providentia concessum, ut si antecessor ejus res Ecclesia irrationabiliter distribuerit, ab eo eadem Ecclesia ad jus tenendum reddentur. Precaria est genus contractuum, quod vel cum Ecclesiis, vel cum privatis fieri solebat,

bat, eratque usufructus rei immobilis, quem clericus, vel laicus ab Ecclesia ad tempus, vel ad vitam acciperet; aut si quis rem suam Ecclesie offerret, & ab ea in usufructum recipiebat, Chron. Lantshamens. Præterea matrona quædam illustris Cunigund nomine res proprietatis sue in villis Niwenheim, Strazheim, atque in Westheim Sancti Nazario tradidit, quas a præfato Archiepiscopo (hoc est Hattono Mogantiz Præfate) & Abate (Liuthero) cum aliis rebus Sancti Nazarii de Monasterio Sanctimonialium cognomento Rotbaba, in precariam accepit. Et Flodoard. in Hist. Remens. Eccl. lib. 11. præfate. inquit, bujus quoque temporibus Suavegotta Regina Remensi Ecclesie tertiam partem Villæ Virisiaci per testamenti paginam delegasse reperitur. Quam partem villæ ipse quoque Præsul (idest Mapinius) Teudchildi præfate Regine filie, usufructuario per precariam, salvo Ecclesie jure, concessit: ita dumtaxat, ut post ejus obitum absque ullo præjudicio, sicut ab eo meliorata fuisset, ad ditionem Remensis revocaretur Ecclesia. Et passim in Annalibus exempla occurrunt; & quædam feudis speciebus dici poterat.

T I T U L U S X.

De contentione inter Dominum, & fidelem, de investitura feudi.

Supra actum est de obligatione successoris domini, hic de contentione inter vasallum, & seniore, quæ tres partes includit: prima de probatione feudali: secunda de inopia probationis: tertia de senioris jurejurando loquitur. Fateor in his libris tam assidue tantologiam dominari, ut animum meum defatigando projiciat.

§. XXX.

De judicio feudali.

Prima pars: Si contentio fuerit inter dominum, & fidelem, de investitura feudi, per pares Curie dirimatur. Alii enim testes etsi idonei sunt, admissenai non sunt. Finge: Sabinus in luo Comitatu, vel Majores sui feuda contulerunt, ex quibus Curiam, ejusque Pares adquisiverunt. Sabinus credit unum ex his feudis legitime devolutum, & Mævium investit. Postea Sabinus in feudi possessionem immittere renuit, & mihi investituram fecisse negat. Quæritur quomodo Mævius investituram probare possit? Regula juris est, omnes clientelarum controversias paribus Curie, vel brevi testato quodammodo diri-

H

diri mendas. Si itaque vasallo dominus de investitura controversiam moveat, paribus Curiz, vel brevi testato quæstio solvatur oportet; quamvis alii testes extranei omni exceptione maiores fuerint. Hoc est si quæstio de nova investitura contingat, cum vetus investitura etiam per extraneos, modo idoneos, probari possit, aut si Dominus pares non habeat, *princ. h.t., l. f. 4., l. f. 26., l. f. 2., l. f. 11., l. f. 16., l. f. 34., Imp. Conrad. in l. 4. lib. 111. L.L. Long. tit. 8. Si contentio emerferis inte seniore, & militem, quamvis Pares adjudicaverint illum suo beneficio tenere debere; & ille dixerit hoc injuste, vel odio factum esse, ipse suum beneficium teneat, donec senior, & ille, quem culpatur, cum paribus ad nostram præsentiam veniant: & ibi causa juste determinetur. Si autem pares ejus culpati in iudicio seniorum desecerint, ille, qui culpatur, suum beneficium teneat, donec ipse cum suo seniore, & paribus, ad nostram præsentiam veniat. Senior vero, & miles ejus, qui culpatur, qui ad nos venire debuerint, sex hebdomadas, antequam iter accipiant, ei, cum quo litigaverint, innolescent. Hoc autem de majoribus vassalibus observatur. De minoribus vero in regno nostro, aut ante Missum nostrum, eorum causa finiatur. Qua Conradus appellacionem, & nonnulla reservavit, Gudelin. par. vi. c. 1., Freder. a Sande ad consuetud. Gelria tract. de iudiciis feudali. c. 1. §. 1. Et eleganter Augustus Jenichen oratione de iudicio feudali, & in prolegom. elegantius dixi.*

Verum tunc Parium iurisdictionis cognoscit, cum causa fuerit feudalis, quæ ex nexu, & relatione feudi oriri solet, videlicet si de obsequiis, investitura, fidelitate, iurejurando, feloniam, devolutione, servitio, relevio, adoha, successione, iure senioris in personam vasalli, & vicissim, alienatione, aliove clientelari contractu, & similibus, quæ ex substantia, vel feudi natura descendunt, quæstio instituat, *l. f. 20., l. f. 39. l. f. 55. §. pen. Fleischerus Instit. juris feud. c. 22. §. 2.* sicut Romanis speciales in quibusdam causis magistratus, iudex fiscalis de rebus fisci, quem Nerva; Prætor tutelaris de tutelis, quem Antoninus; Prætor fideicommissarius de fideicommissis, quem Claudius primum creavit. Jus quoque Romanum diversos iurisdictionis gradus cognovit, videlicet *Forum militare*, quo in causa civili, vel criminali Miles coram suo Duce conveniretur, unde Anastasius in *l. ult. §. 3. C. de re milit.* hoc iudicium *Ducianum* dicit, *l. pen. C. de iudic.* sive miles militem, sive paganus militem in jus vocaret *l. 6. C. de iurisdic. om. iud. Forum studiosorum*, quo Academicæ Rectori, vel Episcopo causas tantum civiles studiosorum cognoscendi *Frider. I. Ænobardus in Authent. habita C. Ne filius pro patre, jus coneredidit. Forum Clau-*

rico-

seu privilegium Clementi Principum auctoritate concessum, ut clerici coram suis Episcopis jus suum experirentur, cap. 12. & 18. de foro compet. Et varie in utroque Codice, Justiniani Novellis sancitum constat. Forum senatorum, eorumque Clarissimi sunt, dum in causis civilibus in Senatores, & Clarissimos in Urbe Praefectus praetorio, vel urbi, vel Magister officiorum jussu Principis, in Provinciis Praeses jurisdictionem exerceat. In criminalibus, ubi deliquerint, conveniantur *tit. C. ubi Senatores*. I. C. ubi de Crim. Et quod Moeres hodie popularum curias, & diversas artium species distinguere.

Sic in media aetate Parvus iudicium, annuente summae Auctoritatis imperio invaluit, & recepta est. Si tamen causa feudalis non agatur, iudex loci ordinarius cognoscat; ut si de alluvione feudali praedio adjuncta, quam allodiale vicini praedium sibi vindicat; de tributo clientelae causa Reipublicae imposito; de pignore, deposito, mutuo, annuo redditu, aliisque contenditur: non pares curiae, nec lenior, sed iudex allodialis iudicabit, Sander *loc. cit.* §. 2. Christin. 10. VI. dec. Belg. 81. n. 2. & seqq.

§. XXXI.

De modo probandi.

Postea subdit, inopia tamen probationum, dirimatur per religionem clientuli possessoris feudi, vel cum duodecim sacramentalibus secundum quosdam. Ceterum si dominus possideat, etiam per suum iusjurandum, cum duodecim sacramentalibus dirimatur. Merito noster feudista hic docet, & distinguit. Si dominus feudum possideat, & vasallus investituram illius feudi ab eo recepisse inquit, paribus Curiae, vel brevi testato vasallus probare tenetur: si probare nequit, & ipse possideat, cum XII. sacramentalibus jurare debet. Aut si dominus in possessione reperiatur, etiam cum XII. conjuratoribus jurabat. Singulare est juris feudalis, quod actore non probante, non statim reus absolvitur, imo et si possessor sit, debet juramento cum sacramentalibus se tueri, & praesumptiones contra se purgare, quod jure Romano aliud obtinet. Nam possessio titulum praesumit, qui et si verus non apparet, iurejurando suspicionem diluit, quae iudicis animum movere posset II. f. 33. §. sacramentum. In jure feudali duplex defensio jurata occurrit; vel vasallus solus, vel cum XII. sacramentalibus jurat. Solus, si anno, sciente domino, & tacente possederit; cum sacramentalibus, si anno non possedit, *princ. t. t.*, & I. f. 20. in fin., II. f. 33. §. & cum datur.

De modo probandi.

Quelibet in media ætate controversia, aut *duello*, *ferro candente*, aut *jurejurando* dirimebatur, cum innocentie præsidium, aut malitie punitionem, superstitione quadam in his, ut & in *cruce*, *aqua salida*, vel *frigida* Eucharistie Sacramento, collocarent, ut *lib. iv. jurispr.* diximus, & *Struvius in Histor. juris cap. ix. §. 5. & seqq.* Nec tantum provocatus, aut in iudicium, hoc est apud Comites, Scabinos, ceterosque vocatus jurabat, sed alios ad suæ innocentie probationem admittebat, quos *conjuratores*, *conpurgatores*, *purgatores*, & *sacramentales* nuncupari in Barbarorum legibus, & chartis constat. Hi sacramentales jurabant, se ex conscientia, & credulitate credere, se existimare verum esse, quod vasallus, aut dominus assererat, sive Pares Curie, sive Assertoris propinqui hujusmodi sacramentales essent. Jusjurandum vasalli, aut domini de scientia, jusjurandum sacramentalium de credulitate erat, religionis, & probitatis comprobandæ causa adhibitum. Nec numerum constitutum controversia, sed modo tres quatuor, quinque, duodecim, viginti, modo plures requirebat, *Guelin. de feud. par. vi. c. 4. n. 3.*

In jure feudali vasallus cum XII. sacramentalibus jurat, quorum sex consanguinei, & sex extranei esse possunt; Dominus, si lubet, cum parentibus, aut cum vasallis aut cum parentibus vasalli, etiam mixtis extraneis, jurare poterit, *Montan. de feudis lib. v. c. 5. in fin.* Lex Alemannica *tit. vi. §. 7.* ista sacramenta debent esse jurata, ut illi conjuratores manus suas super capsam ponant, & ille solus, cui causa requiritur verba tantum dicat, & super omnium manus suam ponat, ut sic illi Deus adjuvet, vel illa reliquie ad illas manus, comprehensas habet ut de illa causa, unde interpellatus est, culpabilis non sit. *Titulo 53.* duodecim sacramentalium meminit; Lex Baivarior. *tit. 3.* unum, & tres in causis levioribus, *tit. 6.* sex in vindicando agro, vel prato. Lex Frisionum *tit. 1. §. 3.* in eo, qui litum hoc est hominem, qui ingenuitatem suam pretio manciparet, occidisse negat, tres juratores. Lex Baivar. *tit. 7. §. 15.* in causa divortii 12. sacramentales, & similia requirit.

§. XXXII.

De probatione Gastaldie.

Excipit noster feudista. *Nisi clientulus sit Castaldus, vel actor domini, tunc enim tantum sue, idest domini religioni statur, nisi ba-*

habeat testes pares idoneos. Nam aliquando malignando multa bona auferuntur domino, hoc modo. Et hoc colligitur per legem, qua est in titulo, de acquisitione actorum Regis in Lombardia. Idem dicendum est de Guardia. Hoc est, si dominus cum vasallo de investitura feudi contendat, & vasallus in possessione feudi fuerit, controversia jurejurando vasalli cum XII. sacramentalibus dirimitur. Si vero dominus possideat, & vasallus in probatione deficiat, jurejurando dominus cum XII. sacram. obtinebit. Sed si Castaldus, vel actor domini contendat sibi de feudo investituram esse actam, solius domini jurejurando, etiam non adhibitis sacramentalibus, credendum, nisi Castaldus per pares Curiae se investituram accepisse probaverit. Castaldus hic intelligitur rei dominicae conservator, defensor, administrator, sive hoc munus a Rege, sive a privato susceperit. Saepe non bona fide administrabat, cum vel res domini usurparet, vel a debitis rebus, & lucris eximeret. Et si Castaldus in rei usurpatae possessione existat, nihilominus, ne perjurio locus daretur, si in probatione deficiat, controversia non ejus jurejurando, sed alia legitima probatione definienda est.

Merito feudista affert constitutionem Lotharii in lib. II. LL. Long. tit. 17. l. 2. Concedimus & Gastaldiis nostris, curtes nostras providentibus ut si proprio eorum pretio res emerint, aut quolibet justo contractu adquisierint, sicut lex illas res ad nostram partem concedit, ita nos eas illis concedimus, si in servitio nostro fideles inventi fuerint. Rex Rotharius eodem tit. l. 1. Si Gastaldius, aut quislibet actor Regis, post susceptas, & commissas sibi ad gubernandum curtes, aut casas Regis, aliquid per garabinx, id est donationem, ab alio quocumque factum conquiserit, sit illi stabile, si per preceptionem indulgentiae Regis in eum fuerit confirmatum: alioquin quidquid, ut supra dictum est, post susceptam administrationem per garabinx adquisierit, hoc totum Regi adquirat, & non ad suum proprium nomen vindicat, nec ipse, nec heres ejus. Et Rex Luitprand. lib. I. LL. Long. 34. l. 1. Si quis Gastaldius, aut actor Regis, Curtem Regiam habens ad gubernandum, ex ipsa Curte alicui sine jussione Regis casam tributarium, terram, sylvam, vites, vel pratum ausus fuerit donare, aut si amplius, quam jussio Regis fuerit, dare praesumpserit, vel querere neglexerit, quod per fraudem ablatum est, omne quidquid contra jussione Regiam facere ausus fuerit, in duplum octogilt (hoc est octo capita) componat sicut qui rem regiam futurus fuerit. Post alia, legis rationem reddit, quod multas fraudes a Gastaldiis, vel actoribus nostris factas invenimus, unde jam multas fatigationes habuimus; nam quod a nostris decessori-

foribus cuicumque datum est, stabili ordine volumus permanere, sicut & illud, quod nos dedimus, aut in antea dederimus.

T I T U L U S XL.

De pignori dato feudo quid juris sit.

Andreas, Alverotus, Afflicus, & Cujacius, hunc titulum superiori attexunt, ceteri sejungunt.

§. XXXIII.

De Gastaldie controversia.

Similis Gastaldie controversia aliam proponitur quaestio. Similiter si quis voluerit dicere de pignore sibi dato se investitum esse, non credatur suo juramento, sed testibus idoneis paribus domus, vel Curie. Nempe si creditor debitoris pignus possideat, illudque jure feudi possidere certat, jurata dumtaxat religio non prodest, sed paribus Curie, vel brevi testato investituram probere tenetur. Finge, Seniori Titius pecuniam dedit, senior suum allodium pignori obligaverit: senior debitum solvens, suum allodium petebat. Titius illud possidens, non jure pignoris, sed feudi possidere asserbat, aut postea ab eodem seniore fuisse investitum, idcirco restituere nollet, ut II. f. 33. Ratio est, quia initium possessionis est vitiosum, cum jure pignoris possidere cepisset, & clere rem nomine pignoris traditam fuisse confiterit. Verum si origo possessionis fuisset feudalis, & anno possiderit, jurejurando obtinebit, I. f. 26., aut post pignoris constitutionem, triginta annis jure feudi habuerit, tunc hanc praescriptione se tuebitur II. f. 26. §. si quis per triginta.

§. XXXIV.

De conditione Gastaldie.

Præterea in §. ult. b. i. inquit, insuper sciendum, feudum Guardia, & Castaldie, quocumque hora vult, auferri posse a domino scilicet post annum. Joan. Gonnus Commentatione de feudo Gastaldie, & Christoph. Lorber Instit. juris feudalis German. & Longobar. lib. II. tit. v. §. 125. probare conantur, Gastaldos, simplices fuisse vel Regis, vel privatorum in Longobardico Italiae Regno administratores, atque

que actotes, & feudum Gastaldie nihil aliud esse quam munus, quo quis prædio, vel villæ, ad æconomiam gerendam, & jurisdictionem, forte prædio coherentem, exercendam, præficitur. Quod munus nihil differt ab eo jure, quod hodie munera plerumque concedi videmus. Nec obstat si in jure feudali feudum gastaldie, vel guardie passim occurrat, quia vox *feudum* abusive sumitur, & ambigua est, & sæpius rem quæcumque, vel jus, cum libertate revocandi concessum ostendit. Generalem sateri oportet in Italia fuisse consuetudinem, qua Reges, Comites, Duces, & Marchiones, prædiorum, aliarumve rerum administrationibus Gastaldos tanquam mandatarios præficiebant. Attamen propter administrationis laborem, mercedem, quam consuetudinum Compiler *feudum Gastaldie* dicit, jure feudi, etsi improprii constituebant. Nec ratio suadet, cur vox *feudum* in istis libris pro simplici administrationis munere accipiatur, cum in ea ætate quælibet res, vel jus in feudum dari solet. Nec refert si non investitura, sed simplex mandatum interveniat, nam feudista feudum improprium appellat. Hujus natura hæc est, ut post annum a seniore revocari possit, quod primævæ feudorum rationi apprime convenit & satis *vis. 2.* dictum est. Exemplo Magistratus Romani a pluribus Barbarorum moribus in mediâ ætate retento, Ekkehardus junior *de casibus Monasterio S. Galli cap. 15. ibi, fit itaque in annum decanus nobis: & quia quotannis MORE ROMANO officia apud nos mutari solent.*

T I T U L U S XII.

De contentione inter me, & Dominum de portione feudi fratris mei defuncti.

Hic titulus olim præcedentis pars erat, quem postea Glossographus divisit.

§. XXXV.

De controversia feudi paterni.

Si contentio fuerit inter me, & dominum de portione feudi fratris mei defuncti, dicendo paternum esse & sic me debere succedere illi vero minime tanquam habuerim partem meam, siue possideo, siue alienavi, dabitur jusjurandum, scilicet patrem meum jure investitum fuisse, licet non possideam portionem fratris mei

mei. Si vero nullam partem habuero illius feudi, nec mihi nec domino dabitur jusjurandum, nisi propter supradictam rationem domino; non ut ego propter hoc aliud meum feudum amittam. Si tamen vassallus poterit probare paternum fuisse sive possideat, sive non, obtinebit. Alioquin nisi probet paternum fuisse, nisi possideat dominus abtinebit.

In quo hæc proponitur species. Mævius, & Sabinus æqualiter feudo paterno successerunt, acta divisione, quisque portionem suam habuit; Sabinus sine herede decedit. Inter Mævium, & seniore contentio oritur; Mævius vindicat portionem sui fratris, tanquam agnatus, & feudum esse paternum asserit: Senior novum contendit, & proinde ad devolutionem agit. Feudista distinguit: Si Mævius fratris sui portionem possidet, aut alteri alienavit, obtinebit; si patrem suum, vel alium ascendentem jure investitum fuisse juraverit. Aut nullam possidet partem; tunc nec Mævio, nec seniori dabitur jusjurandum, & senior vincet, nisi Mævius brevi testato, aut paribus Curie probaverit, atque omni probatione deficiat, dominus jurabit *l. f. 33. §. sacramentum*: Nam si Mævius brevi testato, aut paribus Curie probet sive possideat, sive non, vincet; si his probationibus deficiat, nisi possideat, obtinere nequit. Neque tamen hæc contentio nocet vassallo in altero feudo quod ab eodem seniore recognoscit.

Hic probandi, atque obtinendi modus rationi innititur. Dum enim Mævius partem Sabini fratris possidet, totum feudum jure possidere præsumitur, cum possidentis melior existimetur conditio, & si juret, obtinere necesse est, ex regula, possidenti defensio datur *l. f. 4. §. 1. l. f. 58. §. 4*. Aut eam partem alienavit. Verum vox alienavit nos vexat, quum Mævius possidere non dicatur. Glossa accipit, pro locavit, & recte Mævius tunc possidet. Andr. pro vera alienatione senioris consensu facta intelligit, & pretium loco rei successit: & qui pretium habet, ipsam rem habere videtur, quod in rebus universalibus, uti est hereditas, & feudum, procedit, *l. 22. D. de petit. hered.* Merito: nam qui per alium possidet, ipse possidere videtur; & qui consensu domini alienavit, pretium eodem consensu senioris habet. Hinc non recte Interpretes, inter quos Cujac. pro permutavit, domino, a quo aliam rem recepit, capiunt. Cum feudista inter possidere, & alienare distinguit; qui rem permutatam tenet, possessor appellatur, quia una res alteri succedens, eadem res semper remaneat, ac si priorem possideret. Denique hæc Mævii possessio annalis, sicut in aliis textus feudalis locis intelligitur.

At-

Attamen huic communi interpretum consensui obstat Franc. Somsbec. par. xv. n. 45., qui textum non de contentione veteris, vel novi feudi intelligit, quasi agnatus antiquum, dominus ~~novum~~ offeret. Sed quia Dominus dederat defuncto novum, postea ~~ipsum~~ medietatem libelli nomine suo fratri alienavit, vel jure feudi dedit. Mortuo fratre vero vasallo, dominus feudum tanquam novum vindicat, quia sine liberis decesseret: frater agnatus illam partem vindicare sibi, quia feudum antiquum esse contendit. Atque ex hac specie feudista respondet; cui, ut consentiret, textum *ibi habuerint partem meam, legit medium*, emendat. Non suadet nam senior Mazvius successorem negat, quia partem suam habuerit, si frater ei ad libellum dedisset, partem habere non diceretur; nec correctio juvat, secus lenioris ratio nimis inepta fuit, hoc est, ideo Mazvius nihil a defuncto. Fratre obtinere debeat, quia ejus feudi partem jure libelli habuit; quæ ratio quidem claudicat.

T I T U L U S XII

De alienatione feudi.

Liberam, atque in quibusdam casibus circumscriptam de feudo disponendi facultatem aggreditur, quæ in Italia propter diversas Curiarum, & urbium consuetudines, diversas mutationes recepit.

XXXV.

De facultate vasalli in feudo.

Vasallus in clientela utile fruitur dominio, interdicta possessoria, actionem, exceptionem, confessoriam, negatoriam, de damno infecto, aquæ pluriæ accendæ, novi operis nunciationem, interdictum quod vi, aut clam exercet. Atque antiquitus sine senioris voluntate totum, vel partem alienare poterat, quia pars domini, & fructus, potestas alienandi censetur, 1. f. 5. 11. f. 44. Vultej. lib. 1. c. 10. n. 57., Sando ad Consuetud. Gelvæ tit. 2. c. 1., Christin. 10. VI. dec. Belg. 63. Nec tamen jus certum in Italia, sed diversæ locorum consuetudines modo totum, modo partem, modo statutam alienandi speciem vasallo permittebant, Somsbec. par. XII. n. 70.

Nam vasallo duplex jus in feudo competit, *in re*, & *ad rem*: in re est dominium utile, seu feudalis usufructus, qui jus percipien-

piendi omnes ex feudo fructus, & utilitates complectitur. Eoque facultatem subinfeudandi, servitutem acquirendi, & imponendi ad tempus servitutem, refutandi, & transigendi, salva feudi substantia, & pactis, I. f. 4. §. 5. II. f. 8. §. 1. II. f. 26. §. *beneficium* II. f. 34. §. 2. II. f. 55. acquirit. Jus ad rem concedit vasallo actionem, qua ad possessionis traditionem, vel de evictione dominum compellit, cogit, & dominum ex obligatione, seu personali actione ut fidei vasallo ex feudali contractu debitam observer, II. f. 26. §. *dominus*, II. f. 33. §. 1. II. f. 47. Jus tamen feudum alienandi non penes vasallum, sed utrumque residet: vasallus feudum alienare nequit, nisi dominus consensiat, & dominus directum dominium distrahere prohibetur, nisi vasallus consensiat, I. f. 5. II. f. 9. & 55. Alienatio & domini translationem, ejusque diminutionem, & obligationem continet, ut II. f. 55. dicam.

§. XXXVI.

De prohibita feudi alienatione in Ecclesiam.

Hic titulus antiquum jus, & certam alienandi speciem exhibet. Clientulus initio propemodum beneficiorum, totum feudum, vel partem, vel medietatem alienare, hoc est ad libellum dare poterat, quin senior consentiret, & si ultra medietatem alienaret, illam partem amitteret. Nec Ecclesie, sed privato dumtaxat alienare permittitur, quia datio ad libellum nunquam ad dominum rediret, cum Ecclesia sit immortale corpus, non moritur, recipit, & nunquam restituit; & senioris conditio deterior evaderet, sicut ipsamet Ecclesia justitie cultrix fateretur. Sic feudista h. t. statuit. *Si clientulus voluerit partem suam feudi alienare, id est medietatem sine domini voluntate poterit hoc facere; ulterius progredi non potest, secundum justum, & verum usum; alioquin & feudum amittit, & non valet, quod actum est. Quod dictum est alienare, intelligas de libello, (huc consuetudini derogatum est per legem lotbarii.) Medietatem vero irrationabiliter considerantes dicunt clientulum etiam alienare posse in totum, & sine domini voluntate. Inde potest presumi si clientulus fecerit libellum in perpetuum de feudo suo alicui Ecclesie, non valet: ideo scilicet, quia nunquam reversurum sit ad dominum, CUM ECCLESIA NON DESINAT ESSE HERES. Quod observandum est, & in privato ex natura perpetui libelli. Ecclesia enim cultrix, & auctrix justitie non patitur contra justitiam aliquid fieri in se,*
vel

vel in alterum. Privatus vero sepe obviat justitiae. Etenim nec Alexander III. nec D. Thomas Cantuariensis, ne alii celeberrimi in controversiis de Ecclesiastica libertate Christi Heroes Henrici II. Angliæ Regis capitulum illud damnarunt, nempe feudum Regis non esse dandum Ecclesiæ in perpetuum sine Regis licentia. Unde amortizatio cum dominiis Europæ propemodum nata, in nonnullis citius, in aliis sero adprobata, cujus rationes P. Gregor. de Republ. lib. III. c. 7. n. 40., Bodin. de Republ. lib. v. c. 2. atque a Romanis Imperatoribus primum inducta, dabunt, Ludov. Servinus apud Hospinian. lib. IV. de Monach. c. 20. Verum quæ causa est, cur in Galliis, & in aliis multis regionibus Clericis prædia sine licentia Principis habere non liceat? Hujus rei ratio est, quod cum prædia fere omnia, vel feudorum Dominus, vel iis, qui censuales appellantur, pensiones, & tributa debeant, quæ ex mutatione possessorum illis pendere solent, extinguerentur: nec censui censendo fundi amplius ulli essent, id est nec emerentur, nec venderentur, si Ecclesiastici eos acquirerent. Etenim Ecclesiæ, Collegia, & Civitates, quibus olim res templorum, id est adificiorum idolis sacratorum ab Ethnicis oblatas Imperatores tribuerunt. Denique corpora omnia, & Universitates manus mortuæ vocantur: quia legionibus similes sunt, ex quibus, licet multi decedant, tamen cum in eorum locum alii subjiciantur, eadem existimantur, ut idem populus, idem Magistratus, qui ab hinc centum annis fuerunt, quamvis ex illis nemo supersit. Et ex Alfeno Vazø in l. 76. D. de judic. constat. In Regno Neapolitano ante Monarchiam invaluit, & hodie ex rescripto Ferdinandæ IV. servatur. In Gallia, Hispania, Belgia, Venetiis, Anglia, & alibi viget.

Qua Principis licentia, sive inter vivos, sive causa mortis alodium, vel feudum quis Ecclesiæ, aut Collegio relinquere vellet, indigebat, ut Romulus Remensis Ecclesiæ Præsul, plura voluntate Regis eidem Ecclesiæ donavit, teste Flodoard. lib. II. c. 4. Cujus adhuc testamenti pagina in archivo Remensis Ecclesiæ conservatur, cum auctoritate Childeberti Regis: quo petitur idem Rex præfate Præsule per Sommatium Diaconum vicum venerabilem hoc testamentum confirmare decrevit: scilicet ut terras, vineas, & mancipia, quæ ad Ecclesiam præcipue Remensem, vel ad cetera loca SS. prædictus Pontifex delegaverat, si quis hereditibus ipsius iniuste usurpare præsumpserit, omnimodis ea recipiendi Sacerdotes eorundem locorum liberam valent habere potestatem.

Nec tantum Supremi Principis consensus expeiebatur, sed et Seniois, & vasalli voluntate opus erat. Principis consensus: qui

De prohibita feudi alienatione in Ecclesia.

Princeps vetat, ne quis bona sua, sive jure optimo maximo possessa, sive clientelari necui subiecta, Ecclesiis, Collegiisque alienaret. Senioris voluntas: cuius interest cognoscere, ut ille, qui suum feudum, seu rem suam sub lege fidei ab eo datum habent, servare possit servare, vel ipsam devolutionis passuram possit. Vassallus assensus: quoniam ipse illi Seniori, & non alteri servitium prestat, & fidelitatem jurare promissit. Sic Theobaldus Comes Blefensis, quicquid, & sua S. Noherto Archiepiscopo Magdeburgensi, obtulit, apud Sugerum 1171, 11. in junio p. m. 121. Didicimus enim Principem illi magis amplissimas habere possessiones, & castra quamplurima, nec commode facile posse **MANCIPARI ALICUI RELIGIONI**, tum propter Regni munitionem, tum propter **MULTORUM NOBILIIUM**, qui ejus Principis **BENEFICIARIUM ERANT**, destructionem.

Ordericus Vital. lib. v. H. E. ad an. 1074. aliam feudum concessionem Ecclesie factam consensu Senioris refert; Gulielmus Miles cognomento Pantol, consulente venerabili Mainerio Abbate amico suo, & **CONCEDENTE ROGERIO COMITE DOMINO SUO**, dedit S. Ebrulfo Ecclesias de Norum, quarum una constructa est in honore S. Petri, & altera in honore S. Cirici martyris. Tunc etiam dedit totam decimam de Norum, propriumque plessicium, (hoc est, domum suburbana) & partem Silve a ponte Ogereti, partemque suam unius terre, que Molens dicitur & alterius, que ultra torrentem sita est, & vulgo Rupices dicitur, Ipse postremum totum **FEUDUM** Gulielmi de Maloi (in quo fere xxx. acra (hoc est, mensuræ) terre sunt) concessit. Quamvis Eugenius III. capta ab Infidelibus Edeffa, & imminente Hierosolymis, atque Antiochie periculo, sacrum bellum indixerit, scriptis ad Ludovicum VII. Francorum Regem, & universos in Galliis Fideles literis, cuique, si allodia, pecuniamque non haberent, feuda jure pignoris Ecclesiis dare ob belli necessitatem, sine domini consensu, concesserit, Epist. ad Ludovicum, quam Otto Frisigens. lib. III. c. 34. refert, ubi SS. Pontifex, inquit, liceat eis etiam terras, sive ceteras possessiones (postquam commoniti propinqui (en retractus) sive Domini ad quorum feudum pertinent, pecuniam commodare, aut noluerint, aut non valuerint) Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis, vel aliis quoque fidelibus libere sine ulla reclamacione impignorare.

Constantiter igitur jus in Europa viguit, feuda in Ecclesias, aliudve Collegium alienari non posse, nisi Dominus consentiret, ne servitia, & devolutio impedirentur. In Ecclesiam itaque jure Libellatico, aliudve feudum dari non potest; sed tantum in extraneum, & concordans si sine herede decedat, feudum sine omni onere seniori aperitur, quia resolutio jure datoris, jus acceptoris perit

perit §. *effi clientulus b. t.*, II. f. 8. §. I. II. f. 9. Primus vero Imp. Lotharius in Italia omnem feudorum vetuit alienationem quolibet contractu celebratam. Huic constitutioni, quæ futuris, non præteritis alienationibus consuluit, suam Frider. I. Imp. addit, qua & futuras, & præteritas prohibuit, & delevit, II. f. 52. & 55. Quod si senioris consensus intervenit, defuncto alienatore sine filiis, nihilominus penes eum, qui libellum accepit, remanet; quia Domini consensus contractum extendit, & in persona ejus, cui in libellum datum est, pro liberis suis dedisse, sicut principale feudum, præsumitur. Aut si proximo agnato vasallus feudum vel in totum, vel partem refutaverit, etsi Dominus non consensit, refutatio valet, §. *fratri vero b. t.*, quia hæc non est alienatio, aut libellatio, sed refutatio II. f. 39., modo proximiori, non remotiori agnato refutetur, secus alienationis naturam excipit. Demique in §. *ult. b. t.* inquit, in feudis regalibus successionem non cognosci, quam postea ulus invenit, ut *in tit. seq. dicam.*

T I T U L U S XIV.

De feudo Marchia, vel Ducatus, vel Comitatus.

Superiori titulo de feudo regali meminit, in hoc iterum declarat, & in tres partes dividit. Prima de regalis feudi investitura: secunda de subfeudi successione: tertia de duobus fratribus de feudo novo investitis quomodo succedant, agit.

§. XXXVII.

De feudi regalis investitura, & successione.

Prima pars: feudista §. *ult.* antecedentis tituli, inquit, *item in feudo Comitatus, vel Marchia, vel aliarum dignitatum non est successio secundum rationabilem usum: sed hodie hoc est usurpatum.* Et *princ. b. t.* subdit, *de Marchia, vel Ducatu, vel Comitatu, vel aliqua legali (lego regali) dignitate si quis investitus fuerit per beneficium ab Imperatore: ille tantum debet habere, heres enim non succedit ullo modo, nisi ab Imperatore per investituram adquisierit.*

Ante Barbararum Gentium migrationes nulla feudorum vestigia in Europæis Ditionibus apparent. Primum Franci Magnæ Germaniæ populi feudalibus titulis, nempe *Ducibus, Comitibus, Mar-*
chio-

De feudi regalis investitura, & successione.
 chionibus, & Baronibus, originem præstiterunt, quam eorum Dux Chlo-
 devæus, fugato Romanorum Præfeco, Syagrio, & cælo Alarico
 Wisigothorum Rege, victisque Alemanno, impesum in Galliis si-
 bi constituit, provincias, civitates, & territoria Ducibus, & Co-
 mitibus administrare cepit. Aliis jura fiscalia, redditus, pecuniasque
 concessit, sed omnes sub lege fidelitatis, & precario titulo investit
 vit. Nulla successio, nulla filiorum, heredumque contemplatio
 adhuc investita erat, nisi specialis Principis licentia intercederet,
 qua filius patri in Comitatu succedere posset. Eorum opera ma-
 gis in bello, quam in pace, magis in publicis Placitis, quam in
 provincialium, Civitatum, & territoriorum administratione valebat.
 Postea Principum liberalitate, & politico quodam Imperii arcano
 Comitibus, & Ducibus successio in feudis concessa obtinuit, ut
 tit. XIX. b. l. dicam, & prolixè in prologom.

In Italiam primus Alboinus Longobardorum Rex feuda induxit, ini-
 tio precaria, a voluntate Regis dependentia, deinde successione acqui-
 sierunt. Hinc merito feudista *hic* statuit, Comitum, aut Ducum, vel
 Marchionum filium non posse patri in Comitatu, Ducatu, vel Mar-
 chionatu succedere, nisi ab Imperatore per investituram adquisierit, &
 ad veram hujusmodi feudorum originem respicit, quæ in Italia præ-
 fertim initio Longobardici imperii servata est. Nam non modo
 feudum Comitatus, Ducatus, & Marchionatus, sed etiam quodli-
 bet beneficium a privato concessum olim instar precarii, postea
 instar usufructus, qui morte fructuarii expirat, nec heredes reco-
 gnoscit, sed a successione abhorret. Sæpissime Principes, quin &
 Privati industriam, rei militaris peritiam, in pace consilium, &
 prudentiam, in bello fortitudinem vasalli seligebant, quæ hominis
 Dotes successione effugiunt, quum merita, sicut & pænæ, inter
 personalia jura recenseantur. Morte itaque Ducis, vel Comitum,
 feudum evadit caducum, nec eorum heres successione sperare po-
 terit, nisi ab Imperatore tanquam de novo feudo investituram
 impetraverit. Neque ante successione, divisio in feudum anti-
 quum, & novum cognita erat.

Consuetudine in media ætate, labente recti regiminis ratione, recep-
 tum, ut regales Dignitates, videlicet Ducatus, Comitatus, Marchiona-
 tus, Baroniam, & Principatus successionemitterent. Imperatoris ita-
 que, aut Regis Italiae licentia, Comitum heres investituram Civitatum,
 provincialium, & territoriorum Italiae accipere debebat, ut in his
 feudis succedere posset, ut assidue Principis liberalitas ad recte beate-
 que populos regendum, & in fidelitate erga se, & Principis perso-
 nam & jura continendum invitaret, irritaret, & promoveret. Assidua

quo-

quoque vafallorum petitio jus filiorum, & descendentium prius incertum, certum peperit. Nec amplius in arbitrio concedentis erat, an investire, vel non, vellet, sed cogeretur, nisi iusta de causa recusaret. Sic Albertus Krantzius *lib. x. Saxonie c. 37. & 33.* celeberrimam de Ducatu Slewichensi controversia coram Sigismundo Imperatore deinde directam describit, in qua ratio occurrit, *Nam feudum omnium gentium unanimi consensu ad filios pertinere post patrem, modo id legitime postuletur a domino, nec subsint amittendi cause graviores. Paratos esse Duces, nullis in Regem criminibus obnoxios, nec paternam luentes culpam, a Rege feudum humiliter postulare.*

Postea introductum est in his regalibus dignitatibus successionem admittere, sed an Comitum, vel Ducum usurpatione? an Principum liberalitate? Feudista §. *ult. tit. anteced. Sed hodie hoc est usurpatum.* Plures Interpretes abulum, seu veram usurpationem intelligunt. Sed non ego: sententia feudistæ est, assidua Principum in Comitum, & Ducum heredes confirmatione, liberalitate, & indulgentia, contigisse, ut hæc feuda successores haberent, & quidem in infinitum, modo a primo Adquirente descenderent. Nec dividi, sicut cetera beneficia, possunt, sed in iis maximus stirpis succedit, unde *jus primogeniture*, quod in universa Europa propemodum receptum, de quo in II. f. 55. dicam.

§. XXXVIII.

De feudo Capitanei.

Hæc de feudis regalibus: in aliis vero feudis, quæ non immediate a supremo Principe recognoscuntur, sed a Capitaneis, aut majoribus valvaloribus, vel minoribus quis tenet, primo linea descendens succedit, quæ si deficiat, transversalis subingreditur, modo a primo acquirente proveniat; utraque in infinitum se porrigit, nec duplex proprie, sed una dici potest. Si Capitanei, vel valvafores majores, vel minores investiti fuerint de beneficio: filii vel nepotes ex parte filiorum succedunt. Si vero unus ex his filiis, vel nepotibus sine descendantibus masculini sexus hereditibus mortuus fuerit, prædicti fratres, vel nepotes per investituram patris, & avi in beneficium succedunt. Et similiter intelligendum est in consobrinis. I. f. I. §. 2. I. f. 8. Capitaneus hic, est qui a Marchione, Comite, vel Duce feudum cognoscit, non raro major valvalor, vel regni valvalor vocatur, II. f. 10., I. f. 7. & 14.

Ex his suspicari possumus, feudorum successionem prius in feudis,

72
De feudo Capitanei.
dis, quæ privati concedebant, invaluisse, quam quæ supremi Principes elargiri solerent, Cum Principum ratio in feudis privatorum vix elucere videatur. Principes precario jure investiebant, ut Comitum, Ducum, & Marchionum animos allicerent, & ab iis dependerent. Privati, ut liberalitatem exercendo, vassallos adquirent.

§. XXXIX.

De feudo fratris.

Ad alia se confert feudista: *Si duo fratres simul investiti fuerint de beneficio novo, & non de paterno: si unus eorum sine descendantibus masculini sexus mortuus fuerit, dominus succedit, non frater: nisi pactum fuerit in investitura, quod frater fratri succedat. Per pactum enim frater succedit, non dominus. Et quod diximus de fratribus, ut unus alii succedat per pactum: idem dicendum est de filiabus, si hoc pactum conciliet: & sic per pactum filie succedunt.* Hæc tamen successio non in omni feudo, sed paterno dumtaxat obtinet. Etenim si duos fratres de novo beneficio Titius investivit, & unus ex his sine filio masculo decedat, alter frater non succedit, sed Titius senior excipit; nisi dictum fuerit, ut alter alteri succederet, & tunc succedit, non jure accrescendi, quod jus clientelæ vix cognoscit, sed pacto investituræ, quod universam successionem, & naturam clientelæ regit; sicut pacto fieri potest, ut etiam fœmina vassalla evaderet, §. *si duo b. t.*, l. f. 1. §. 2. l. f. 8. II. f. 11. II. f. 12. II. f. 18.. Nam, ut quis succedat, ex liberis, sive posteris ejus, qui primum feudum adquisivit, descendere oportet, Gudelin. *de feud. par.* III. c. 2. n. 4. & 5. Sonsbet. *par.* IX. n. 80.

T I T U L U S X V.

An maritus succedat uxori in beneficio.

Vetusto Quiritum jure, uxor, celebratis confarreatione, & coemptione nuptiis, in manum viri, hoc est potestatem conveniebat, inter eos mutua erat successio. Verum cum hic nuptiarum ritus exolescere cepisset, aut raro exerceri, supervenit Prætoris edictum, unde vir, & uxor, quo omnibus lineis deficientibus, vir uxori intestatæ, & vicissim, succedebat, Noodt *lib.* II. *probab.* c. 9. Heinec. *antiquit. lib.* I. 10. 6.

§. XL.

§. XL.

De abrogato in feudis Prætoris edicto.

Hoc Prætoris edictum ab omnibus exulat clientelle, & maritus uxori sine filio, aut alio descendente decedenti non succedit *princ. b. t. Si femina habens beneficium (& maritum) moriatur : nullo modo succedit in beneficium maritus, nisi specialiter investitus fuerit, & 11. f. 13., & valet cap. 85. extraord. Si maritus de feudo suæ uxoris investitur, ea absente, nisi nominatim quasi gerenda uxoris negotium investitur : sibi acquirit feudum ea sciente, vel jubente. Si vero uterque infimul investitur, pro parte sibi proficiunt : nisi cum iano dicta distinctione factum fuerit. Et dicimus etiam, ut, si unus ante alterum sine herede decesserit, quod alterius pars domino adquiratur. Sive uxor habet feudum antiquum, & sine heredibus decedit, sive feudum novum obtinet, & etiam illi liberis decedit, semper ad leniorem devolvitur.*

Nam maritus non descendit a primo acquirente, nec in investitura vocatus est, igitur uti extraneus consideratur. Nisi specialiter in investitura senioris invitatus, tunc non virtute successione, sed investitura, senioris voluntate, atque expresso pacto celebrata, feudum acquirit.

Exemplum præstat Lorber *Inst. juris feud. lib. III. tit. 5. §. 353.* ubi Philippus Colonienfis Ecclesiæ Prælati an. 1188. *indict. VII.* hoc pactitium feudum concedit. *Scire volumus omnes in Christo renatos, quod castrum Scadecke, & advocatiam in Bacheraebe a manu domini Palatini Comitis Conradi, cum aliis, que illic a nobis in beneficio tenuit, ipso rogante, & hac nobis resignante suscepimus : Et in eodem momento ipsi, & ejus jugali domina Irmenardi, ejusque filie Agneti jure feudali concessimus, accepto ab ipsis duabus hominio statuentes, ut, dum vixerint, hoc pariter possideant. Et si unus, aut duo decesserint, quicumque illorum superstes fuerit, sine omni contradictione idem beneficium habeat.*

Aut nisi feudum fuerit mere hereditarium, hoc est pro se omnibus, & quibuscunque heredibus, vel saltem pro quibuscunque heredibus, concessum, cum naturam allodii fere undique vindicet, Henr. Baltha. Rothius *dissert. de feudo hereditar. §. 9.* Exceptis his duobus casibus, nec vir uxori, & vicissim, in feudo succedit, Ardizo *in sum. cap. 137. par. 3., Scrad. par. VII. c. 7. n. 24., Vultej. lib. I. c. 9. n. 247.* Nec lex, vel consuetudo valet, ut, uxore sine liberis defuncta, maritus dotale feudum sibi adquireret, quia seniori noceret, Zali. *par. VIII. c. 70.* Nec refert, an maritus *Provasalli* munus susceperit. In media ætate si quis minus ad senectutem, sive militaria, sive aulica, sive paganica capax investiretur, *provasallo*

K

in.

De abrogatis in feudis Prætoris edicto.

indigebat, ut per eum servitia præstaret. Hinc Clericus, fæmina, uxor, pupillus, minor, surdus, mutus, cæcus, claudus, vel aliter imperfectus, Universitas, Collegium, Ecclesia per maritum & substitutum, tanquam Provasallum servitia, investituram, vel novam, vel veteris renovationem, & fidelitatem præstant, & accipiunt. Hodie moribus Europæis vix Provasalli usus obtinet, si Ecclesias, & Universitates excipias, ut infra dicam.

Quamvis in Italia Longobardi conjugum successionem in allodiis admiserint; nam maritus erat Mundwaldus, seu tutor uxoris: lux, atque eo nomine uxori succedebat, *lib. 11. Leg. Long. tit. 14. l. 29. quocumque ex quacumque natione legitimam uxorem acceperit, si eam mori contigerit sine filiis amborum eorum, vir uxori sue succedat, & omnia bona sua percipiat.* Cui lex Wisigothorum *lib. 1v. tit. 2. l. 11.* consentit, *maritus, & uxor tunc sibi hereditario jure succedant, quando nulla affinitas usque ad septimum gradum de propinquis eorum, vel parentibus inveniri poterit.* Sicut moribus belgicis uxor viro, & vicissim, in hereditate, & feudo his moribus ad allodii naturam redacto, succedit, *Gudelin. de feudis par. 111. c. 5. n. 12. Heinec. Elem. jur. Germ. lib. 11., §. 267. Andr. hic n. 2.* In Germania vero licet Conjuges dominium in omnes res nuptiis adquirant, feuda tamen semper per conjugale condominium abhorrent, unde uxor marito, & vicissim, in feudo non succedit, *conf. Voet ad tit. D. de R. N. n. 65.* Constante matrimonio, uxor naturalem feudi possessionem, maritus civilem, seu juris feudalis exercitium, hoc est fructuum perceptionem habere potest.

§. XLI.

De Senatusconsulto Orphiciano.

Nec tantum Prætoris edictum, unde uir, & uxor, in feudali Italia non obtinuit, sed jure stricto, nec Sæctum Orphicænum, *Et si ipsa fæmina filios dimiserit: dicunt quidam filios non debere succedere in beneficium matris, nisi specialiter sit dictum, vel investiti fuerint, quia secundum usum Regni ad beneficium vocantur paternum, non maternum. Sed secundum æquitatem dicamus filios debere succedere.* Quia filii, aut filie sunt cognati, non agnati. In feudo agnati filios vasallæ, & agnatis deficientibus, senior excludunt. Postea severos mores æquitas perdomuit, & filios, non autem filias, seniori prætulit, atque ad feudum maternum invitavit §. *& si ipsa h. t.* Verum muliebrem feudum a fæminino distingui oportet: fæmininum, seu fæmineum dicitur illud, quod primo mulier adquisivit *11. f. 30., & in hoc fæminæ, deficientibus masculis, etiam sine speciali pæcto*

sto succedant. Nam hæc feudi species suam originem a femina capit, cum ipsa de novo investituram acciperet: Verosimile est, Concedentem, atque Adquirentem voluisse, ut filiam quædam, quæ huic feudo originem dedit, retineret. Sed prolixius in II. f. 30. exponam. Feudum muliebre est, quod initio a masculis adquisitum fuit, postea ad feminas pacto, privilegio, gratia senioris, vel more regionis transit II. f. 17. II. f. 30., & tunc filii, filiaque potius ad paternum, quam maternum feudum succedere dicuntur, quia in omni successione, & feudo semper primus acquirens inspicitur. Dubitatum autem est, an textus noster de feudo muliebri, an fæmineo intelligatur? Cujac. de muliebri accipit; Pistor de fæmineo, cui ad hæren; si verba textus perpendamus.

Verba textus huc collimant, (1) quibusdam placuisse, filios non succedere in feudo, quod eorum mater habuit, nisi dictum esset. Hæc in investitura expressio, ut filii succederent, in feudo paterno, est proflus inutilis, quia filii ex pacto antecessorum ad paternam clientelam invitantur, igitur jam investiti sunt atque adventitio pacto non indigent. (2) Feudista pro ratione addit, quia *secundum usum regni ad beneficium vocantur paternum, & non maternum*. Hoc est, usus regni Longorbardici jus succedendi feudis paternis, non maternis concedidit, unde filii in feudo materno succedere non possunt; & feudista semper de feudi paterni successione loquitur. Nam in nostro textu quærebatur, an feudum fæminæ concessum, quia non est paternum, sed maternum, sine speciali pacto etiam ad successorem transeat? & inspecta æquitate, affirmat, Pistor *lib. II. q. 34. n. 26.*, Duaren. *cap. x. n. 4.*, Vultej. *lib. I. c. 8. n. 4.*, subdit & feudista. *Hoc dicimus de Capitaneis, & de majoribus valvasoribus; & de minoribus: de minimis autem, & de iis, qui beneficium tenent a majoribus valvasoribus, sic servetur, sicut inferius dicemus*. Quæ verba ad proxima nuper dicta referuntur, hoc est, quod filius succedat matri in fæmineo feudo dicendum etiam in feudis, quæ Capitanei, majores valvasores, & minores tenent, in quibus filii succedunt; sed in feudo quod minimus valvasor tenet, filii non succedunt, quia illud, uti lubet, dominus revocare potest I. f. 7. jure tamen novo succedunt, ut d. I. f. 7. declaravi.

T I T U L U S XVI.

De feudis datis minimis valvasoribus quid juris sit.

Hic titulus olim specialis non erat, sed præcedenti necessebatur; & postquam de feudis majorum, & minorum valvasorum egit, nunc de feudo minimorum valvasorum dicit. Minimus valvasor

lor est, qui a minore valvasore feudum tenet, & subfeudum recte vocari potest. Si minores valvasores beneficium tollere voluerint minimis valvasoribus, licet eis facere; excepto si beneficium venderint eis. Si vero pretium de beneficio acceperint, tunc aut pretium reddant, aut beneficium dimittant. Minor valvasor senior, quodcumque voluerit, etiam sine culpa, pretio tamen restituto, auferre ab eo valet: excipit, nisi minor valvasor, seu dominus vendiderit minimo valvasori, quia contractus emptionis conventionibus majus robur, quam ceteri communicant, l. 6. C. de Act. emp. Afflic. hic n. 3. Idque jure veteri invaluit, quo vasallus alienare totum feudum poterat. Cujacius hic non de vera venditione, sed de pretio honoris causa dato intelligit. Sed hodie hic titulus exolevit, quia clientela, cujuscumque fuerit speciei, sine feloniam auferri non potest, nisi aliter pacta suadeant, ut l. f. 7. enucleavi.

T I T U L U S XVII.

Quibus modis feudum amittatur.

EX præcedentis tituli occasione, imo olim priori titulo adhærebat, hic quatuor amittendi feudi causas recenset; si seniore in bello dimiserit; si ejus uxorem adulterio polluerit; si scienter eum aggressus fuerit; & si ejus arcamum revelaverit. Nec refert, an ipsa, an alius nomine, ejusque mandato committat; nam qui mandat scelus, & qui exequitur, ambo eadem tenentur pena l. 15. D. ad l. Cornel. de sicar. l. 5. C. de accusat. Sive consilio, sive jussu perpetret, A. Matth. de Crim. in proleg. cap. I. n. 12. & seqq., S. Aug. lib. II. de Morib. Manichaor. c. 17. 57., quia nihil interest, utrum ipse scelus admittas, an propter te ab alio admitti velis.

§. XLII.

De secreto non revelando.

De primis tribus in tit. 5. occupavi, de quarta dumtaxat dicam. Verba textus, si Capitanei, vel majores valvasores qui hodie vocantur Capitanei (licet improprie dicentur minores) seniores in bello dimiserint, vel si credentiam ad eorum damnum scienter manifestaverint, si valvasores seniorum uxores adulteraverint, si scienter seniores assalierint, vel similes culpas commiserint, beneficio careere debent. Et lib. III. Capp. francor. lxxi. convenit, quicumque ex his, qui beneficium Principis habent, parem suum contra hostes com-

communes in vultu pergentem dimiserit, & cum eo ire, vel stare voluerit, **HONOREM SUUM, ET BENEFICIUM perdat.**

Si Vafallus secreta sui senioris scienter prodit, cum contra fidelitatis jusjurandum agat, *l. f. 6. II. f. 7. II. f. 24. §. 2.*, sive facto, sive literis, sive signo arcana revelet. Nec tantum scientia opus est, sed animus domino nocendi, aut in corpore, honore, aut bonis requiritur, atque ex ea revelatione damnum sensisset, quamvis nonnulli solam secreti revelationem admittant, etiam si damnum seniori non acciderit, quibus obnititur textus in *II. f. 7.* ibi *nec sit ei damno de secreto suo*, qui damni illationem exigit. Quin imo si animo nocendi caruerit, etsi damnum attulerit, nihilominus a feudo non cadit, quia sola voluntas crimina distinguit, & cudit, *l. 53. D. de furt.* Hinc si vafallus senioreni laudare vellet, & fortuito secreta prodidit, & domino nocuit, feudo non privatur. Ipse tamen vafallus probare debet, an nocendi, vel non, animum habuerit, quia rei illicitæ vacabat; nisi aliter conjectura laudeant, *Polent. cap. x. 30. Zali. par. x. 45. Christin. to. VI. dec. Belg. 75. n. 25.* vel nisi supina ignorantia adfuerit, quæ dolo æquiparatur, *l. 6. D. de juris, & fact. ignor.*

Eandem privationis causam Fridericus noster in *Const. Domini lib. III. 19.* admisit. *Domini a vafallis suis affecurari debent, videlicet de vita, membris, & captione corporis sui, & terreno honore, CONSILIUM QUOD EIS CREDIDERINT, NEQUI REVELENS, & si aliquod sinistrum de eis audierint, quod per se, vel per alium disturbare non possunt, eis, aut alias pro parte eorum per se, vel per alias, quam citius poterunt, nunciare curabunt.* In hoc feudista addit, propter alias similes causas vafallum a feudo cadere, quæ similis culpa similem exigit pœnam, quod religioni Parium, aut ordinarii, aut arbitri relinquitur. Naturalium enim rerum fodina inexhausti usus est, novas assidue ex suo sinu causas, formasque deducit, componit, emergit.

T I T U L U S XVIII.

Apud quem, vel quos controversia feudi definiatur.

Quoniam omnis questio feudi privatione digna in jure cognoscenda est, & dubitari potest, quisnam sit judex competens, recte forum hic competens ostendit. Jure feudali forum competens quadruplex est, curia ipsius senioris, curia parium, quos partes eligunt, curia omnium parium, & Curia judicis ordinarii. Saepius quoque arbiter cognoscit, licet curiam non habeat, *II. f. 46. Vultej. lib. II. c. 2. Freder. a Sande tract. III. de judic. feud. c. 1.* Et passim diximus.

De controversia regalis feudi, et origine jurisdictionis feudalis.

Si itaque contentio erit de Ducatu, Comitatu, vel Marchionatu, quia hæc feuda regalia ab Imperatore, & quolibet supremo Principe recognoscuntur, coram eo, adhibito parium consilio, dirimatur, *princ. b. t. si contentio fuerit de beneficio inter Capitanicos coram Imperatore definiri debet. 11. f. 34.* quia Imperator tanquam senior inter suos Capitanicos, seu duces, & regales vassallos cognoscit.

Sed primum quaero, undenam jurisdictio feudalis nata sit? Eleganter Georg. Ludovic. Boehmerus *Exercitatione an. 1746. de iudice feudorum extra curtem §. VII.* describit. *Cum omnis jurisdictio sit pars imperii: nulla est jurisdictio, nisi quæ jure imperii, vel ex jure ab Imperante indulto exerceatur. Jurisdictionem feudalem itaque ex CONTRACTU feudali repetere, idem foret, ac conventioni private eam vim tribuere, ut per eam imperii jus in alterum transferrè possit. Omnis jurisdictio feudalis, siue ad INDOLEM JURISDICTIONIS, siue ad ORIGINES FEUDORUM, animum adversas, ab imperio est. FRANCORUM Imperatores vetustissimi beneficiorum largitores, in vassallos, quos subditorum numero simul habebant, vi imperii jurisdictionem exercebant; eandemque ab Augusto demandatam, Seniores, Duces, Comites, si qua liberis hominibus beneficia concedebant, quilibet in suos vassallos explicabat. Unde in francorum imperio vix alii in vassalorum numero occurrunt, quam Regni francici, in quo beneficia accipiebant subditi, Regum vel mediatam jurisdictionem agnoscentes: quod adeo verum fuerat, ut in imperii francici divisiones illud a. 1000. inter Carolum Pippinum, & Ludovicum, filios Caroli M. Imp. & Pippinum, Ludovicum, & Carolum, Ludovici Pii Imp. filios a. 1000. „ Nominatim caveretur, „ ut homines uniuscujusque eorum acciperent beneficia, unumquodque „ que in regno Domini sui, & non alterius, ne quando per hoc, „ si aliter fuerit, scandalum aliquod possit accidere „. Quum itaque non nisi ipsi Imperatores, vel qui eorum nomine per Ducatus, Comitatus, pagosve jura dicebant, beneficia indulgerent ipsa Domini directi conditio, ut jurisdictio juncta cum nexu beneficiario esset, effectum videtur.*

Eadem fuit feudorum in Regno LONGOBARDICO; eademque jurisdictionis, cum illis juncta ratio, quibus rebus effectum est, ut jurisdictio feudalis in propriam speciem abiens jure, legeque Domini feudi redderetur propria, 1. f. 18. 11. f. 16. 39. 47. & 55. §. ult.

ita Constitutio simul ex prisco quo nonnulli aequalis cum res foris homines iudicii in sententiis ferenda suffragia ferebant, Germanorum more perium Curia iudicio. Jure GERMANICO jurisdictionis iudicis provincialis, & domini directi hi semper limites ponuntur, ut illi de allodiis, sub ejus districtu sitis, huic de feudis, ab eodem recognitis, nulla prorsus situs feudorum ratione habita, cognitio tribuatur. Non alium vero feudi dominum, quam jurisdictione aliquo praditum, intelligi posse, ipsa feudorum ejus aevi ratio loquitur, quum vix alii quam quibus ob terrarum assignationem, in quibus tanquam Dynasta, Comes, Duces passatim, & jurisdictionem exercebant, servitiis feudalibus opus erat, feuda largirentur.

UNDE & in jure feudati NORMANNICO quod Germanici juris reliquias servat, discrimen est inter dominum feudi, cui servitia militaria, & inter eum, cui viliora servitia militaria, & inter eum, cui viliora servitia exhibentur: illi data, huic negata in vassallos. jurisdictio, Cod. leg. Normann. Cap. XXX. §. 8. „Iusticiationem habet dominus super omnia feuda, quae tenentur de dominis. Et C. III. jurisdictio feudalis est illa, quam habet quis ratione feudi sui: unde ad ipsum pertinet inscribere de querelis ex feudo procreatis, etiam super omnibus aliis querelis, quas contra residentes feodi procreantur: Exceptis tamen illis, quae specialiter pertinent ad Ducatum. Ex C. IV. sciendum est, quod nullus tenens feudorum suam per vile servitium, potest habere curiam super tenentes de eodem „.

Jurisdictio igitur feudalis consuetudine primum recepta, deinde Universalis fere Europae legibus confirmata, melpitante, non modo ex expressa Imperatoris, & Regis auctoritate, ut Boehmerus asserit, sed & tacita descendit. Imo ex indole feudalis contractus, & juramenti fidelitatis praestatione suos fontes etiam recognoscit, licet Boehmerus immerito dissentiat. Quasi Dominus dixerit, do tibi feudum, hac conditione, si mihi servies, & ego jurisdictionem in causis feudalibus in te exerceam. Quae jurisdictionem cum meri mixtique imperii nihil contineat, Principum jurisdictioni, & Magistratum potestati nocere non poterat. Sicut patrimonialis jurisdictionem in servos adscriptitios, colonos, similesque obtinuit, quin Imperatoris, Principum, Ducum, & Comitum potestas laederetur. Merito Heinec. Exercit. vi. de orig. atque indole jurisdict. patrim. §. 17. Ex quo quidem intelligitur, dominis, seu nobilibus olim in rusticos libertatam compariisse potestatem coercendi, litesque eorum sine figura, strepitusque iudicii dirimendi: sed eos hoc jure non gavisos tanquam iudices, sed

sed tanquam patresfamilias, adeoque hanc potestatem magis œconomiam vel herilem, quam judicalem fuisse: Dixi in prolegom.

Exemplum describit Otto a S. Blasio in chron. cap. VI. edit Murrator. ibi, Anno Domini incarnationis MCLIV. Henricus Dux Saxonie, filius avunculi Friderici Regis, filius Henrici ex filia Imperatoris Lotbarii, Ducatum Noricum sui juris hereditate paternam affectans, cum Henrico filio Leopaldi patruo Friderici Regis, qui eundem Ducatum beneficii loco a Rege Cunrado acceperat, toto nisu contendit. Henrico non minore ambitione sibi resistente. Quorum litem Fridericus Rex sedare cupiens, utrumque enim linea consanguinitatis tangebatur, CONSILIO PRINCIPUM taliter definitum est. Ut Marchiam Orientalis, quæ prius Ducatus Norico jure beneficii subjacuit a Ducatu sejuncta, per se subsistens, nulloque respectu juris Duci Bavarie subjacens, Ducatus jure, & nomine constaret, hocque Henricus filius Leopaldi Principis jure, & Ducis nomine, & honore sublimatus, contentus esset: Ducatu Norico Henrico Duci Saxonie cedente. Ad hæc utroque consensente, lite decisa, Dux Orientalis deinceps dictus est. Sicque Henricus Fratruelis Welfonis Ducatus Bavarie, & Saxonie positus hereditatem paternam consequitur.

Quod si controversia esset inter Imperatorem, & suos vassallos, pares Curie judicabunt, Curt. par. VII. 2. Gudelin. de feud. par. VI. c. I. n. 7. Aut contentio est inter alios vassallos, qui non sunt Capitanei, hoc est Duces, Marchiones, Comites, Barones, & proinde non immediate Imperatori, aut Principi supremo subiecti, tunc Pares Curtis senioris judicabunt, §. si vero b. t. Si vero fuerit contentio inter minores vassallos, & majores de beneficio: in judicio parium definiatur, vel per judicem curtis, quia, Andr. hic n. 1. inquit, dum pares cognoscunt, ipse dominus cognoscere videtur. Sed rectius Lipar. ibi animadvertit d. §. si vero hodie corrigi a II. f. 55. §. præterea si inter, ut, orta inter minores, & majores vassallos controversia, non pares Curie, sed Dominus iudex erit. Quod si inter dominum, & vassallos contendatur, tunc pares cognoscere oportet; nam aliud est Curia Parium, aliud Curia senioris, Curt. loc. cit. n. Dum tamen Pares cognoscunt, dominus, aut ejus Vicarius, quem feudista hic judicem curtis vocat, adesse solet, qui cum paribus judicat II. f. 15., II. f. 46.

Neque promiscue feudalis jurisdictio, vel coram domino, vel paribus, vel simul, constituitur, sed quoties causa fuerit clientelaris, hoc est, quæ vel substantiam, vel naturam, vel accipiens beneficii attingat. Nempe si controversia de feudi acquisitione, devolutione, jure senioris in feudo, reverentia a vassallo ei debita, ser-

vitiis, famosa actione non instituenda, feudi revocatione, consolidatione utilis cum directo dominio, obligatione, feloniam, alienatione investitura, expectativa feudali, successione, parte feudi, vel toto, agatur; ut & jus Longobardicum, & Populorum mores servant. *Et tit. x. §. 30. h. l.*

Hæc Parium, aut senioris jurisdictio etiam competit, quoties de feudi alienatione agitur §. *si aliquis h. t. Si aliquis de Capitaneis vel de majoribus valvasoribus, vel de minoribus suum beneficium sive totum, sive partem alienaverit, sive ipse, vel heres ejus sine herede decesserit: quia beneficium senioribus aperitur, totum quod fecit, revocari debet.* Ubi species fingitur: si capitaneus, hoc est, Comes, Marchio, Dux feudum ab Imperatore cognoscens, aut major, minorve valvasor sine senioris consensu totum feudum, aut partem alienavit, deinde sine herede, hoc est filio, & descendente, vel filius ejus etiam sine herede decedat, feudum seniori aperitur. Hic §. ex jure antiquo intelligitur, quo totum, vel partem feudi, inconsulto domino, alienare poterat. Sed alienatore sine herede mortuo, dominus, nisi consensisset in alienatione, revocabat, quia resoluta jure alienatoris, jus acceptoris seu emtoris perit; quum tamdiu apud emptorem durare debeat, quamdiu apud venditorem durasset. Hodie vero statim ac valallus feudum alienat, statim ad dominum, non spectata alienantis morte, redit, modo non relinquat agnatos, qui, excluso domino, ipsi revocare possunt, si feudum fuerit paternum; si novum, ad dominum, exclusit filiis valalli, revertitur *i. f. 8. §. hoc quoque, i. f. §. fuerint, Alver. in 11. f. 24. §. fin. n. 16.. Confer. Camer. in 11. f. 55. §. præsertea ducatus p. 96.. Andr. hic.*

T I T U L U S XIX.

Constitutiones feudales Domini Lotharii Imperatoris quas ante januam Beati Petri in Civitate Romana observandas condidit.

TRansit ad Lothari constitutionem, quam in plures titulos dividit. Nos primum de feudalis successionis origine, in *prolegom.* sedulo enucleata, dicamus oportet, cum occasio invitet.

§. XLIV.

De Origine feudalis successionis.

Feuda, sive stipendiaria prædia ad pauciores annos, aut precario

L

De Origine feudalis successionis.

rio jure, vel ad dies vitæ concessa fuisse Orientalis, atque Occidentalis Francia, undique & monumenta testantur. Cum Principes habilitatem, virtutem, atque experientiam vasalli, domi, militiæque apprime cognitam seligerent. Nec filius patris jura vindicare, nec titulum Comitis, Ducis, vel Marchionis sperare, nec paternum re, vel nomine honorem retinere poterat. Sed simul cum patris morte divitiarum copia, bellica potestas, militaris clypeus, & splendor domus expirabat. Nunquam enim vetusta Barbarorum atas feuda perpetua, sed annalia, vel precaria, vel fructuaria existimavit.

Sub Carolingicorum Regum stirpe Servatus Lupus Ferrariensis Abbas *Epist. cxix.* ad Aeneam Parisiensem Episcopum refert exemplum feudi, quod ad vitam tunc durabat: *me vero Monasterium ingredientem tristis excepit nuncius, ostendens Hildegarium vestrum; qui neprem meam habeat in conjugium, decessisse. Unde de proprio affectu, & propinquorum utriusque lineæ impulsu, asserentium me apud vos plurimum posse, sanctitati vestræ has litteras destinavi, supplicans, ut filio ipsius super quo postulavit, concedere dignemini beneficium. Turarem vero qui & moribus vestris congruat, & militare obsequium exigat, laudabili prudentia statuatis.* Parisiensem rogat Episcopum, pro filio Hildegarii ut eidem, in regia aula, patris beneficium dare dignaretur, ibi Baluzius.

Quænam Barbarorum periodus feudis successionem communicavit? vix ab eruditis docetur. Sex ego animadverto, quæ successionem occasionem præstiterunt, senioris liberalitatem, Comitum potentiam, pactum, pretii solutionem, legem & consuetudinem. Sæpe Principis, Comitum, Ducum, aut omnino Privatorum liberalitas ad patris beneficium, filios paterna præsertim virtute, industria, & peritia imbutos invitabat. Baluzi. *to. 1. Capp. p. 23. 24. §. 17.* refert Chlotarii II. in Concil. Parisiensi *v. an. 615.* edictum quod, inquit, & qua unus de fidelibus, & leodibus suam fidem servando domino legitimo, interregno faciente visus est perdidisse, generaliter absque aliquo incommodo de rebus sibi juste debitis præcipimus revestiri. Hic fidelis a leode distinguitur: fidelis idem ac beneficiarius, vasallus, cliens, Burchard. *de Casibus Monasterii S. Galli cap. VIII.* In hac pestilentia fideles hujus Ecclesiæ inter se possessiones nostras dividebant, Ministeriales optimos mansus curiarum nostrarum eligebant, Cellarii Ecclesiæ jura villicationis in modum beneficiorum habere contendeant.

Leodes, idem ac homo serviens, ex quo laudesamium, scilicet servitium, quod leodes domino præstat, ut *litimonium*, quod litus, hoc

hoc est servus dedititius domino debet. Non raro Leodes etiam prædia sub lege fidei a Rege tenebant, quos promiscue vassallos appellari constat, & pro *vassallis*, sive *fidelibus*, qui feuda possident, præcipue Greg. Turon. *Hist. lib. ix. c. 20.* usurpat. In *lib. iv. LL. Wisigoth. l. 5. tit. v.* filius si quid ex Regis liberalitate, vel patronorum beneficiis acquirit, non patri, vel matri, sed sibi cedit, deinde additur, *quod si inter leudes quicumque nec regis beneficiis aliquid fuerit consequutus, sed in expeditionibus constitutus, de suo labore aliquid adquisierit: si communis illi victus cum patre est, tertia pars exinde ad patrem perveniat: duas autem filius, qui laboravit, obtineat.* Et Justus Christ. Willeringius *dissert. an. 1705. de incongrua Applicat. juris Longobar. ad feuda German. §. 5.*

In libro III. Capp. RR. Franc. extat lex Caroli M. cap. VIII. ibi, *ut nulli alteri sacramentum fidelitatis promittatur, nisi nobis, & unicuique proprio seniori ad nostram utilitatem, & sui senioris: exceptis his sacramentis, quæ juste secundum legem ab altero dabantur. Et infantes, qui antea non potuerunt propter juvenilem ætatem jurare, modo fidelitatem repromittant.* Imperator de feudis disponit, & duplex jusjurandum distinguit, unum ipsi, alterum a vassallis suo seniori præstandum constituit. Excipit infantes, quæ dum in feuda succedunt, jurare non cogantur. Frustra excepisset, nisi infantes suis patribus, voluntate tamen senioris, in feuda non succederent. Sub Carolo itaque Magno adhuc jus successionis incertum, vagum, tenue, & a seniorum consensu dependens servabatur. Et patet etiam, Francos, antequam imperium in Italia constituissent, leges de feudis promulgasse, licet successio explorata non esset.

Greg. Turon. *lib. ix. c. 7.* Ennodius cum ducatum urbis Turonica, atque Pictava ministraret, adhuc & vici juliensis, atque Bevarna urbium Principatum accipit. Sed euntibus comitibus Turonica, aut Pictava urbis ad Regem Childebertum, obtinuerunt eum a se removeri. Ille vero ubi se remotum de his sentit, ad civitates superius memoratas properat. Sed dum in illis commoraretur, mandatum accepit, ut se ab eisdem removeret: & sic accepto otio, ad domum suam reversus, privati operis curam gerit. Et *lib. v. c. 48.* Post obitum vero Chariberti cum in Sigiberti sortem Civitas illa venisset, transeunte &, ad Chilpericum, omnia, quæ inique aggregaverat, a fidelibus nominati Regis direpta sunt. Pervadente igitur Chilperico Rege, per Theodobertum filium urbem Turonicam, cum jam ego Turonos advenissem, mihi a Theodoberto strenue com-

mendebatur, ut scilicet **COMITATU**, **QUEM PRIUS HABUERAT**, **POTIRETUR**. Et lib. v. c. 47. *Alteler. de Ducibus lib. I. c. 5.*, *Matth. de Nobilit. lib. I. c. 10.*

Non raro Comes, Marchio, vel Dux cum filiis decedens ad eos Principis benignitate feuda transmittibat, Carolus Calvus apud Mirzum in *annot. Belg. an. 877.*, *Si Comes de regno objerit, cujus filius nobiscum filius noster ordinet, de his, qui eidem Comiti familiares, & propinquiores fuerunt, qui cum ministerialibus ipsius Comitatus, & cum Episcopo, in cujus parochia fuerit ipse Comitatus ipsum Comitatum provideant, sive regant, usque dum nobis renuncietur, ut filium illius, qui nobiscum erit, de honoribus illius honoremus.* Apud Longobardos citius hereditaria invaluit successio, *Paul. lib. IV. c. 40.*, *mortuo Gisulfo Forojulensi Duce, Taso, & Cacco filii ejus eundem ducatum regendum susceperunt.* Et lib. VI. c. 39. *defuncto itaque Gisulfo Beneventanorum Duce, Samnitum populus Romoaldum ejus filium ad regendum se sublimavit.* Omnis itaque successio a Principum liberalitate, Reipublicæ commodo, vel Comitum, Ducis & Marchionis merito, aut pretii solutione apud omnes, qui feuda cognoverunt, se propagavit; sicut ex historia deprehendi.

Nam in Barbarorum regimine tanta erat Magistratum depressio, Comitum, Marchionum, & Ducum auctoritas, ingens acquirendi, seu potius rapiendi cupiditas, imbecillis Regum Majestas, ut nihil nisi perturbata Reipublicæ forma, publici, privati que juris contemptus videretur. Rex, aut quilibet Dynasta provinciis, & civitatibus Duces, & Comites præficiabant, precario titulo, nec ad heredes transmittere poterant. Sed hujusmodi Ducum, & Comitum rapacitas, defectio, & potestas ad filios heredesque, etiam sine Principis consensu transire permittebant. Etiam ante Carolum M. in diversis Europæ Ditionibus feuda hereditaria successionis visuntur. Ioannes Trithemius in *Chronica Ducum Bavariæ* de Griffone Bavariæ Duce scribit, *Griffo iste Bavariam ingressus, Ducatum, sibi jure hereditario vindicare cupiens, Tassilonem Ducem ejecit: sed Pippinus Rex frater, Ducatum Tassiloni restituit, & Griffonem in Franciam Duxit, dans ei duodecim civitates more Comitum.* Et passim alia exempla præstat.

§. XLV.

De lege Conradi Salici.

Primus inter Germanos Imperatores Conradus salicus, legem de

de feudorum successione promulgavit, de quo Cuspinianus de *Cesaribus*, scribit, Hic enim Conradus Orientalis Franciæ, quæ hodie franconia appellatur, Dux, prosapiam a Conrado Francorum, & Lotbaringiæ Duce, de familia, quæ vulgo patria lingua Gorbtingen cognominatur, duxit: qui Ottonis magni Imperatoris, ex filia Luitgarda gener fuit: In campo Liicii ante Augustam ab Hunnis interemptus, ut superius annotavimus. Maternam autem originem in Francorum Principes Clodoveos ex antiqua Trojanorum stirpe descendentes, referebat. Conradus enim Wormaciæ, & Lotbaringiæ Dux ex Luitgarda conjuge Ottonem genuit filium Comitem Franconia: ex quo Cuno Comes nascitur, cujus tres erant filii, Sigefridus Eberhardus, & Hermannus Franconia Comites: sed Hermannus ex Adelbeide e Francia Orientali orta genuit hunc nostrum Conradum Franconia Ducem, & Imperatorem.

Hic Conradus, qui Germaniam opibus, pace, & nova Regni Burgundiæ accessione locupletavit, & Italiam civilibus bellis agitatum, armis, & legibus constituit, corona Romæ a Joanne XX. Papa accepta, deinde in Campis Roncaliæ de successione filiorum legem promulgavit an. MXXXVII. ut Muratorius corrigit, & in *lib. III. LL. Longit. VIII. 4.* extat. In qua postquam nullum vasallum, vel Episcopi, Abbatis, Abbatissæ, Marchionis, Comitis, vel alterius, aut Imperatoris feudum amittere, nisi culpa, de successione sic statuit, *Præcipimus etiam, ut cum aliquis Miles, sive de majoribus, sive de minoribus, de hoc seculo migraverit, filius ejus beneficium habeat. Si vero filium non habuerit, & Abiaticum ex masculo filio reliquerit, pari modo beneficium habeat. Servata usu majorum Wavassorum in dandis equis, & armis suis senioribus. Si forte Abiaticum ex filio non reliquerit, & fratrem legitimum ex parte patris habuerit, si senioreni offensum habuit, & sibi vult satisfacere, & Miles ejus effici, beneficium, quod patris sui fuit, habeat. Ut legit Muratorius, hujusque legis meminit Sigonius de Regno Italiae lib. VIII. ad an. 1026. Samuel Schurzfleischius dissert. de Conrado Imp. feudista in 1. f. I. cum vero Conradus. Et de nostro Conrado inquit Wippo militum vero animos in hoc multum attraxit, quod antiqua beneficia parentum nemini posterum aufervi sustinuit.*

Dum clientela successionem ignorabat, morte, immo anno, vel plus, minusve, vasalli ad senioreni redibat. Postea inductum ad unum ex vasalli filiis transire, quem dominus optaret. En incertitudo successionis! Tandem ad omnes vasalli filios pertineret, & ex hac Conradi lege, ad nepotes ex filiis, quos *aviaticos* dicit, extendit, invitavit & fratres consanguineos ad feudi successionem, quod

quod communis parens adquisivit. Usus ad liberos mares in infinitum extendit, atque paulatim successio crevit. Verum Conradus filios ad successionem patris tunc admittit, cum seniori satisfecerint, si eum laeserint, ut infra ex Gunthero dicam. Hinc merito Joan. Wolfgangus Testor *differt. de feudis Imperii propriis cap. III. §. 15.* inquit, *Tempore Conradi, & multo post feuda in univsum nondum fuerint hereditaria, sed ut ab initio ad dies vite tantum concessa. Quod vero primitus feuda ad dies vite tantum concessa fuerint, probatur ex textu in l. f. i. §. 1. Ex quo patet, quod apud Longobardos feuda primo pro lubitu poterant auferri: postea ventum est, ut per annum tantum firmitatem haberent. Deinde statutum, ut usque ad vitam fidelis producerentur. Tandem ut ad filios pervenirent, in quem scilicet dominus hoc vellet beneficium confirmare. Si igitur apud Longobardos feuda ab initio ad dies vite tantum concessa fuere, sequitur quod & nostra feuda eodem modo primitus data fuerint.*

§. XLVI.

De lege Lotharii.

Recepta undique fere est Conradi II. Constitutio: nam universales Europæ Annales post Conradum feuda hereditariæ successio- nis assidue describunt, etsi in nonnullis pacto opus fuisset, ut clientela successionem haberent. Idque in præsertim feudis, quæ personæ Ecclesiasticæ de bonis Ecclesiæ conferebant, contigisse suspicamur, ut de feudis fuldensisibus, inquit, Christoph. Lorber *Instit. juris feud. Germanici, & Longobar. lib. 1. tit. 12. §. 66. in notis.* Postea Lotharius II. confirmavit, & extendit: Defuncto enim Honorio III. Pontifice an. 1130. Innocentius II. successit, cui Petrus Leonis Cardinalis restitit, & Anacleti nomen assumpsit. Innocentius extinguendi schismatis studio, Lotharium ab Alemannia evocavit, Lotharius Romam profectus an. 1133. vel ut Falco Beneventanus an. 1136. & Gualvaneus de Flamma in *Manipulo Florum cap. 167.* (qui ad an. 1343. vixit) coronam a manibus Pontificis accepit, & ante januam D. Petri hanc constitutionem promulgavit, quam feudista ad titulum usque xxiv. describit.

Coronationi Barones Italiæ, & Regni Neapolitani, & Siculi interfuerunt, quorum votis leges edidit, constituit tempore Eugenti Papæ ante januam Beati Petri Apostoli in civitate Romana, per laudamentum sapientum Mediolani, atque Papiæ, seu Cre-

monæ, & Mantuæ, & Veronæ, quæ vulgo Berne vocatur, & Tarvisi, & Paduæ, atque Vincentiæ, Parmæ, Luce, Pise, & Syponi, & Marchionum, atque Ducum, vel Capitaneorum, atque vavasorum majorum. Ubi duplex error occurrit, cum pro Eugeni legi oportet Innocenti; alter error est Andreæ, qui pro Syponi perperam Siens legi. Nam Andreas capere non potuit, quomodo Regni Sapientes Lotharii comitiis interesse vellent, cum Regnum Rogerii virtus ab utroque imperio subtraxisset. Sed non advertit, adventu Lotharii totum fere regnum, relicto Rogerio, Imperatori cessisse, Falco Benevent. in chron. ad an. 1137. rem enarrat, Præfatus autem Imperator flumen Piscariæ adveniens, Pascha Domini ibi celebravit, Inde flumen illud transiens, Civitatem Terraculensem, & illius Provincia Comites obtinuit; & inde amoto exercitu, & Civitatem Sipontum, & Montem Sancti Angeli VIII. die intrante Mensis Maii comprehendit. Tantus itaque terror totam invasit Apulam, quod universus populus usque ad civitatem Barium ad ejus imperium alligatus est. Eadem Aventinus lib. vi. Annal. Bojorum narrat, Henricus Bojorum Dux gener ejus per Tusciam profectus, eam ab Imperatore in fidem accepit. Romam pervenit, Pontificem Maximum secum duxit, Albam expugnat, Salernum imperata facere cogit, Bari cum Pont. max. Imperatori Lothario occurrit. Inde conjunctis copiis, Rogerius tota Italia pellitur. Reginaldus porro Regno imponitur. Sulpicor pro ante januam beati Petri Apostoli, legendum, ante januam, seu eadem Constantinianam, nam templum D. Petri Analectus tenebat, si Aventino fides loc. cit. Et Sigonius de Regno Italiæ lib. 4. ad an. 1134. Totum fere regnum adquisivit. Non mirum si Syponi sapientes in eo cætu adfuerint, cum Sypontina civitas Lothario se dedisset, & plures Regni Barones simul cum Roberto Capuæ Principe, & Rainulfo Avellini Comite a Rogerio defecissent, & Lotharium secuti essent. Patet & error Molinæ, Hotomanni, & Camil. Peregrini, qui hujus Legis auctorem, non Lotharium II., sed primum constituunt, Cujac. 1. f. 17. V. Cl. Franc. de Andr. disput. feud. cap. 11. §. 3., P. Jannon. H.C.R.N. lib. xi. c. 1.

In his Comitiis primo sanxit; Si quis miles mortuus fuerit sine filio masculino, & nepotem reliquerit, in beneficium avi in patris vicem succedit. Et si heredem (hoc est filium, vel nepotem masculinum) & fratrem reliquerit, in beneficium patris ipse (nempe filius, qui patruo præfertur) succedit. Et si filius fratris mortuus fuerit, frater patris in beneficium sui defuncti succedat. Si vavallus, decedat, ei filius succedat, si non extat, nepos ex dicto filio;

aut

aut si alium, & fratrem suum relinquit: filius tantum succedit; excluso fratre; verum si hic filius sine filiis & successoribus moritur, succedit frater defuncti, hoc est patruus. Lotharius loquitur de feudo antiquo, & primus legem Conradi confirmans, ad patrum successione[m] extendit.

Prima successione[m] ratio est descendente[m]; his deficientibus, obtinet collateralis, etiam per transversalem lineam ascendens, uti est patruus: secus est in ascendente per lineam directam, quia ascendentes in linea directa, videlicet pater filio, non succedunt 11. f. 50. In linea descendente jure civili in allodiis, jure feudali in feudis datur representatio usque in infinitum, hoc est cum filiis nepotes non in capita succedunt, sed in stirpem, hoc est illam portionem accipientes, quam pater, si in vivis existeret, accepisset, eaque æqualiter inter se dividunt 1. f. 8. 11. f. 50., 11. f. 11., quia feudum acquirens suo sanguini, qui in omnibus descendente[m] durat, præsумitur. Hæc representatio in feudis juris longobardici, & juris francorum, & regalibus, ut Comitatu, Ducatu, Marchionatu procedit, non in senioratu, vel majoratu in quibus tantum maximus familiæ stirpis succedit. Nisi primogenitura senioratui adhæreat, ut non de tota familia senior, majorve, sed de linea primogeniti senioratum obtineat. Struv. S. J. F. cap. 1x. 5., Rothi. in Pand. feud. cap. xv. q. 34. & 35. Quod representationis jus apud francos, Wisigothos, & Longobardos in hac linea valuit; & apud Francos a Childeberto, qui 558. obiit, invaluisse primum videtur. In Geldris, & Zutphanensibus olim ignotum, & an. 1540., vel ut aliis arridet, 1560. introductum, primum in allodiis, deinde in feudis. Sed moribus in feudis Arthesiæ, Flandriæ, & Hannoniæ nec in linea collateralis, nec descendente[m] admissum est, Lex. Wisigoth. lib. IV. tit. 2. §. 1., LL. Long. lib. 11. tit. 14. 18., Andr. de Barulo in Comm. ad LL. Long. c. 14. Pontan. Hist. Gclr. lib. 14., Sande ad Consuetud. Geldria tit. 111. §. 1. n. 11.

§. XLVI.

De jure representationis in linea collateralis.

Nunc de jure representationis in linea collateralis: & hoc ultra fratrum filios non datur, in ascendente omnino ignotum est, Nov. 118. c. 3., & proximior remotiorem excludit *arb. defuncto C. ad Terryll.* Jure feudali cum nihil statuatur, jus civile sectamur. Si itaque defuncto plures fratres supersint, omnes in capita succedunt; si cum ipsis filii fratrum defunctorum concurrant, hi una cum ipsis ad

ad feudi successionem, non in capita, sed stirpes admittuntur, II. f. II. sive feudum hereditarium, sive mixtum, sive ex pacto, & providentia fuerit, Duaren. cap. XI. n. 13., Sonsbec. par. IX. n. 98., Wefenbec. cap. VI. n. 16. Quod si vasallus non fratres, sed tantum fratrum filios, & patruum relinquat, etsi omnes æquali gradu distent, nihilominus fratrum filii patruum excludunt, sicut & in allodio *autb. post fratres autem C. de legit. hered.* Quamvis Imp. Otto I. an. 942. in Comitibus Westphaliæ Stelenibus æqualiter cum patruis nepotes ad hereditatem avi admitti statuisset, Chronicon Magnum Belgicum, anno ejusdem Ottonis quarto Orta est dissensio inter Principes de varietate legis, utrum avis superstitionibus, filii filiorum post patres defunctos adire hereditatem, an exheredatis fratruelibus (fratrum mortuorum liberis) hereditas ad viventes patros redire deberet? Ubi ex Ottonis Regis omniumque Principum sententia, cognitio veritatis commissa gladiatorio judicio fuit, cessitque victoria bis, qui censebant, mortuorum patrum filios venire ad hereditatem cum patruis debere. Et Sigebert. Gemblac. in Chronographia ad an. 942.

Aliud est, si fratrum filii patruo, seu patris fratri succedere volunt, una tunc cum patruis succedunt. Finge: Mævius moritur, nullis relictis descendantibus, sed fratre Titio, & ex præmortuo fratre Cajo filiis, sive respectu Titii, nepotibus; nepotes simul cum patruo in allodiis, non feudis succedunt, Nov. 118. c. 4., II. f. II. Nam feuda, pro se & descendantibus cuique dari solent, igitur excludi collaterales oportet non ultimi possessoris, sed primi acquirentis. Ultra fratrum filios regula est, agnatus proximior remotiorem excludit, quum omnis desinat in allodiis representatio. In feudis communiter placuit, non primi acquirentis, sed ultimo defuncti proximitatem considerari, modo a primo acquirente descendat, II. f. 50. v. *dommodo*, secus inconueniens oriretur. Exemplum: Mævius feudum adquisivit, relictis duobus filiis, Titio, & Cajo, decedit: Clientela ad Titium integra ex divisione pervenit, qui & ipse natis duobus filiis primo, & secundo, qui primi acquirentis sunt nepotes, decessit: secundus feudum obtinuit; primus filium, & ex eo nepotem genuit. Si secundus feudi possessor sine herede feudali moritur, nullis ex Mævio primo acquirente relictis descendantibus, sed tantum primo, qui est filius Titii, & Cajo, qui est filius Mævii, Cajus quidem respectu primi acquirentis proximior est, quam primus, & ipse succedere deberet; quod absurdum, sed primus succedit, seu ille, qui ex eo genitus est, Rosent. cap. VII. 57. n. 10., Vultej. lib. I.

c. vk. n. 233. Freder. a Sande ad Consuetud. Gelr. tit. III. par. 1. c. 2. §. 1. n. 14. Rothi. loc. cit. q. 17., Scrad. par. VII. c. 7. n. 19., quod & Hispani ad majoratus successionem extendunt, Molin. de primogen. lib. III. c. 9.

Successio tamen collateralis feudalis differt ab ea, quam jus Romanum requirit: Successio juris Romani gradus proximitatem, fratribus, eorumque filiis non existentibus, successio juris feudalis proximitatem, & lineam considerat. Si quis sine descendantibus decedit, prima generatio est patris, quæ primam lineam, secunda generatio est avi, quæ secundam lineam, tertia generatio est proavi, quæ tertiam lineam, quarta generatio est abavi, & deinceps, quæ quartam lineam constituit. In successione feudali stipes, sive primus acquirens, est communis; a quo descendentes in pluries lineas dividuntur. Prima linea est eorum, qui a patre meo, secunda illorum, qui a meo avo, tertia istorum qui a meo proavo descendunt. In successione collateralis primo respicitur linea patris, ex qua proximior succedit; si nemo ex ea vivit, ad lineam avi recurritur, nec de una linea ad aliam transire permittitur, nisi prior pereat, ut in II. f. 50. dicam. Denique tam in lege Conradi, quam Lotharii linea Collateralis improprie accipitur, cum descendens dici possit, & utraque lex de feudo antiquo disponit.

Disputatum acriter quoque est, tam in allodio, quam feudo, an filii fratrum, qui soli sunt, in capita, an in stirpes succedant? Mævius videlicet decedit ex Cajo fratre præmortuo, tribus relictis nepotibus, & ex altero fratre Sejo præmortuo, relictis quinque nepotibus, an Mævii feudum, vel alode, in duas, an octo partes dividatur oportet. Accursus ab Azone, a quibus primum, ni fallor, disputari cepit, dissensit: Accursus in stirpes; Azo in Capita admittit. Carolus v. an. 1529. in Comitibus spirensibus in Germania Azonis sententiam edicto confirmavit, Vultej. lib. 1. c. IX. n. 126., Rothi. loc. cit. q. 15., juri & rationi innititur. Nam Cajus in lib. II. Inst. tit. 8. §. 6., inquit, si quis decedat, & ex uno fratre duos, ex altero quatuor masculos dimiserit; omnes fratrum filii patruo suo ab intestato succedant, non in stirpes, sed in capita: ita ut illi duo ex uno fratre, ut recte legit Schultig., duas accipiant portiones, & illi quatuor ex alio in quatuor portiones succedant; & Ulpian. in l. 2. §. 2. D. de suis, & legit. Et quia in jure feudali hac de re nihil immutatum est, jure romano utimur, quicquid ceteri reclamant, Duaren. sap. VIII. n. 10., Cujac. & Charond. ad Ulpian. tit. 26. §. 4., Myn-

Mynsing. cent. III. obser. 95., Gudelin. de jure noviss. lib. II. c. 15. Giphani. tract. de jure feud. cap. XII. n. 54. diffen. Consius lib. singul. de Hereditatibus.

Occurrit & alia quaestio, an in Successione feudali graduum computatio ex jure civili, an canonico faciunda? Hotom. in disput. feud. cap. XIX. §. II. f. 31., Pistor. lib. II. q. 19. n. 8., aliique ex jure canonico repetunt: quibus Rothi. loc. cit. q. 8., Struv. S. J. F. cap. IX. 7. n. 9., Freder. a Sande loc. cit. §. 6. n. 5., Cujac. in I. f. I. §. 4. quia., Duaren. cap. XI. n. 14., Vultej. lib. I. c. IX. n. 236. aliique obnituntur. Et recte: feudista enim in I. f. 37. inquit, in computatione graduum ordinem servari, qui in legibus continetur: nomine legum, non canonicas, sed civiles intelligit, ut ex I. f. I. §. 4. ibi, quod secundum usum ab antiquis sapientibus constitutum ultra fratres & patruales non progreditur in successione feudali jure antiquo. E I. f. 8. §. I. testatur non progredi ultra quartum gradum; sed patruales jure canonico non sunt in quarto gradu, sed jure civili. Praeterea primi feudorum in Italia Conditores, & Sapientes omnia ad jus civile tunc in Bononiensi Academia praeclearis viris enucleatum, reducere curabant, omniaque Italiae statuta, & municipales leges absentia Imperatoris, & jurium regalium usurpatione natas legibus Romanis illustrare conebantur. Quare potius ad jus Romanum, quam canonicum tunc varium, & non satis cultum, clientelarum successionem accommodare adigerentur. Praesertim, cum graduum computatio jure canonico ad matrimonia regenda, non successionem distinguendam inducta esset. Quin imo jure feudali una est successio nempe descendens, altera collateralis improprie fingitur: & in linea descendente jus civile a canonico non distat.

T I T U L U S XX.

De beneficio Fratris, & qualiter Frater in beneficium Fratris succedat.

Hic titulus est pars constitutionis Lotharii nuper laudatae; & regulam continet, videlicet.

§. XLVII.

De prohibita fratris successione.

In feudo novo frater non succedit fratri, I. f. 8. in fin. quia nemo

De prohibita fratris successione.
 in clientela succedere valet, nisi qui a primo acquirente descendat. Frater non descendit a fratre, igitur in feudo fratris non succedit, etiamsi agnatione se attingant. Descendens ascendenti succedit, non collateralis collateralis II. f. II., II. f. 50., & antiquo sermone servato, in collateralis linea successio, sed improprie, nominatur. Unde Imper. hic, inquit, si quis beneficium adquisivit, & sine filio masculino decedat, & fratrem relinquat, frater ei non succedit, si quis adquisierit beneficium. Et sine filio masculino mortuus fuerit, & fratrem reliquerit, frater non succedit fratri, sed dominus habeat. Somsbec. par. IX. n. 88. Thom. de Marin. de Gener. feud. tit. XII. Vultej. lib. I. c. IX. n. 214. Giphon. de feud. disp. v. n. 42., & feudum domino aperitur.

§. XLVIII.

De casibus, in quibus frater fratri succedit.

Ab hac regula excipit. Nisi per investituram a domino ordinatum fuerit, ut frater succedat fratri, si mortuus fuerit sine herede masculino, vel succedat frater fratri morienti sine filio, vel nisi beneficium de communibus bonis fuerit emptum. Vel utriusque nomine, domino sciente: si simul steterint: vel in hostem Regis adquisierint. (1) Si in investitura senior expressit, ut fratri sine herede, hoc est linea descendente decedenti frater succederet, tunc quod non potest ratio feudi, ratio & pactum contrahentium valet, quum nihil tam humanæ fidei, quam pacta servari, conveniat, II. f. 12. I. f. 8. in fin. (2) Si communi pecunia feudum, domino sciente, emerint, secus si senior ignorat. Ratio, quia senior invitatus illum vasallum recipere non cogitur, quem voluerit, etiamsi melior fuerit, quum quoties senior invitatus est, toties ejus conditio diminuitur, sicut usurarius contra voluntatem proprietarii deteriorem rem, etsi in meliorem, commutare nequit l. fin. D. usu, & habit. Attamen, ut in hac feudi specie, frater fratri succedat, tria requiruntur, pecunia sit communis, simul habitent, & dominus sciat, princ. b. t. ibi, si insimul steterint, Alver. b. t. n. 3. Tom. de Marin. loc. cit. n. 12. Andr. in II. f. 40. n. 7. Voet ad lib. 38. D. digr. de feud. n. 58. quicquid Zasius opponat, quia communis habitatio mutuum pro leniore auxilium præstat.

(3) Si communibus armis, & equis in exercitu Imperatoris, aut alterius domini procincti pugnantes adquisiverunt II. f. 12. in fin. modo consensus domini intervenit, & Rex Rothar. in lib.

lib. II. LL. Long. tit. 14. l. 11. sanxit, si fratres post mortem patris in casa communi remanserint & unus ex ipsis in obsequio regis, aut cum iudice aliquas res adquisierit, habeat in antea sibi absque portione fratris, & quæ foris in exercitu adquisierit, commune sit cum fratribus, quos in communi casa dimiserit, Zaf. par. VIII. n. 17. Giphon. tract. jur. feud. disp. v. n. 44. Obstat feudista in 11. f. 12. ubi in feudo communibus armis, atque expensis adquisito fratri fratrem non succedere declarat; sed quod expensum est, restituere debet. Respondeo, d. 11. f. 12. intelligi, si dominus conditionem fratrum ignorat, rationem addit, ne forte invitatus dominus alium quam quem voluerit sibi acquirat vasallum, licet quamdiu vivant, fructus fuerint communes. Nostrium textum exponi, dum dominus cognoscit, Vultej. lib. I. c. IX. 219. (4) Si fratres simul habitarent, & feudum aliquis eorum de propriis bonis, nomine tamen utriusque, sciente domino, adquisivit, quæ ultima nostri textus exceptio est.

Interpretes addunt, si senior duobus fratribus in solidum concessisset, si unus sine filiis decedit, excluso seniore, alter succedit, non jure successionis, aut proprio, sed non decrescendi, hoc est, quod superstiti nihil juris decrescat. Aut si feudum dividi non possit, ut est jurisdictio, jus patronatus, jus piscandi, venandi, servitus realis, & similia: si frater sine herede decedit, sua portio ratione individui ad fratrem redit, seu a fratre non discedit; sed frater illam partem a domino redimere debet, quia propter vacantem dominus totum feudum revocaret. Excipitur, si dominus contemplatione unius forte militis strenui, & bellicosi alteri fratri concessisset; aut si portio vacans pinguior est; tunc totum feudum leniori aperitur, & fratri æstimationem solvet, Zaf. par. VIII. n. 39., Thom. de Marin. loc. cit. n. 16., Vultej. lib. I. c. IX. n. 219.

T I T U L U S XXI.

De feudo sine culpa non amittendo :

Prosequitur Lotharius de clientelis sua constitutione, quam Glossographi in has rubricas diviserunt, disponere. Et duo sancit.

§. XLIX.

De justa feudi privatione.

Vasallum a suo feudo non cadere, nisi cognita causa; quæ
caus.

causæ cognitio per *laudamentum*, hoc est adprobationem, & iudicium Parium facienda est. Videlicet si suo seniori servire noluerit, aut feudum sine ejus voluntate vendiderit, aut cum ejus uxore concubuerit, domino vivente, vel in pugna dimiserit; vel cum eo non laboraverit, dum potuerat. Ex his causis convictus coram Paribus, feudo privatur. Secus, si propria auctoritate, & sine causæ cognitione, senior velit feudo expoliare, Miles conditione causa data, illud repetere potest.

Primo igitur miles feudo non privandus, nisi causa cognita, *sancimus, ut nemo miles sine cognita culpa beneficium suum amittat: Si ex culpis iis, vel causis convictus non fuerit, quas milites nisi sunt nominare quando fidelitatem faciunt. Dominis suis; vel per laudamentum parium suorum; vel si dominis suis deservire noluerint, tunc conditio causa data proponitur ad repetendum feudum ex quo non servit domino. Nam si steterit viginti annis, & ultra, quod non servierit domino: nisi necesse fuerit domino, feudum non amittit*, inquit Lotharius & Cujac. legit. Nec culpa, sive in omittendo, sive in committendo consistat, nec dolus præsumitur, nisi probetur *cap. ult. de præsumt.*, nec statim ac vasallus deliquit, feudo cadit, sed sententia judicis opus est, *l. f. 22. §. sancimus, & Conradus, & Henricus in suis constitutionibus, quas lib. v. feudor. Cujac. refert, statuerunt. Nisi ipso jure privaretur, tunc sententia non indigemus; forsitan quia sic in investitura conventum, vel lex jubet cap. I. de homicid. in VI. Sane dum vasallus culpam committit, ipso jure a feudi dominio cadit, sed non a possessione, quæ factum continet. Ut si quis beneficium curatum possideat, deinde aliud acquirit, & possessionem adprehendit, collator non poterit in corporalem primi beneficii possessionem aliquem titulo institutionis immittere cap. 28. de præbend. in VI. Judex competens in feloniam vasalli sunt Pares curiæ, quorum iudicium Lotharius *laudamentum*, & Fider. II. in *Const. si vasallus lib. III. 19. exguardium* vocat. Culpa est, si vasallus transgreditur ea officia, quibus milites, dum feuda recipiunt, vel nominatim, vel ex natura fidelitatis nata, se obligant. Nam formula jurisjurandi plures obligationes erga seniores imponit; cetera pacto, & conditione tempore infeudationis, si velit, servare obligatur. Aut si legitime vocatus, servitium non præstitit *l. f. 55. §. firmiter, l. f. 28. §. I. nec justa causa fuit, cur servire reculaverit; si non est vocatus, aut ab homine, aut a jure, etiamsi diu servitium non exhibuerit, tamen feudo non cadit prin. a. t. d. §. I. & l. f. 37. §. ult., Hannecon. lib. III. c. XI. Curt. par. IV. n. 61. Narrat & Chron.**

Chron. Roddagshufen. de Henrico Leone Imp. qui Ulricum Halbekstadium Antistitem feudo privavit, Imperatorem eo offenderat, quod tributum Casari expeditionem Italicam suscipienti debitum non persoluisse. Qua eadem culpa tenebatur Hartvicus Bremensis Archiepiscopus, qui iussus Casarem in Italiam subsequi, neque hoc fecerat, neque de sumptibus ei providerat. Uterque igitur de majestate damnatus, & prædia eorum, ac possessiones Fisco imperiali applicatae sunt.

Enarrat & alias causas, quibus vassus feudo cadit, si illud inconsulto seniore alienat, si quis miles beneficium suum vendiderit totum sine voluntate, vel jussu domini sui: ut proprium, beneficium amittat, decernimus, dominus vero habeat: vel si concubuerit cum uxore domini sui, domino vivente: vel si in pugna suum dominum dimiserit & cum eo non laboraverit, si potuerit. Quod primo Lotharius noster prohibuerit. Aut si cum ejus uxore concumbat, sed vivente seniore, quin imo, etiam mortuo, quoties vidua maneat; quia semper in primo matrimonio vivere videtur, cum nihil ex eo amittat l. 13. C. de dignit., & vassallus tam vivo, quam mortuo seniori honorem servare tenetur. Si tamen hæc ad secunda vota transit, quia posterioris mariti conditionem sequitur, si vassallus eam cognoscat, feudum non amittit, Duaren. cap. XIV. n. 11. Sonsbec. par. XII. n. 16., quid si matrem senioris polluerit? feudistæ nihil statuunt, & pænis favere non debemus l. 42. D. de penis. Alias causas supra exposuimus.

Denique senior duplicem actionem habet, criminalem, & civilem: Criminali, si vassallus damnetur, & dominus feudum repetit; civili, quæ dicitur condictio causa dati, vel dati ob causam, vel causa non secuta, hoc est si sub ea conditione, & causa, vel expressa, vel tacita dedit quam vassallus, cum non servasset, merito hac actione dominus beneficium petit, princ. h. t. l. 9. D. de condict. caus., quam nonnulli conditionem ob ingratitudinem appellant. Nam feudum est contractus, & dum vassallus fidem non servat, servitia non præstat, illud amittit, idcirco dominus aliqua uti debet actione, ut a manibus vassalli repetat. Hanc actionem feudista, & Imperator hic ex jure civili condictionem ob causam datorum dixerunt, qua dominium, & possessio a vassallo auferitur, sive vassallus feudum possideat, sive alteri subinfeudaverit, dominus hac actione etiam a subfeudatario repetit, Vultej. lib. I. c. 1. n. 31., Struv. S. J. F. cap. VIII. 4. n. 2. & cap. ult. §. 2. n. 5., Roth. in Pand. feud. cap. XXIV. q. 8. Nec tantum condictio ex causa seniori ad repetendum competit, sed & rei vindicatio, dum sententia parium vassal-

fallus feudum amisit; actio publiciana; dum a separato quolibet possessore repetit, Scrad. par. IX. 2. sect. 9. n. 22.

T I T U L U S XXII.

Quo tempore miles investituram petere debeat.

L Otharius tria hic constituit, tempus petendi investituram; prohibitam clientelæ alienationem, & nullus miles sine culpa, & causæ cognitione feudo privetur.

§. I.

De tempore petendi investituram.

Sancimus, ut nemo miles ultra annum, & mensem vadat, ad investituram beneficii sui a filio, vel successore domini sui petat, vel post mortem domini sui, vel patris sui, vel alterius, cui succedere debet, nisi justa causa intervenerit, quare non petierit; veluti mortis, vel capitales inimicitiae, vel infantia, vel justa absentia: & si, ut supra dictum est, non petierit, damnetur. Feudi erectio est verus contractus, qui ultro, citroque jura, & obligationes inter seniore, & vasallum producit; atque ut hujusmodi jurium, & obligationum, utrimque competentium agnitio salva, & integra servaretur, investituræ renovatio sapienter inducta est; præsertim, cum vel mutato seniore, vel vasallo, diminui, aut interverti, vel auferri facile potuerint. Vasallus, ut assidue cognosceret, illud quod possidet, non suum, sed senioris esse; & post ejus mortem, sui heredes non aliter quam seniori fidem pollicendo, feudum adire debeant, Boehmer. tract. de Renovat. invest. cap. v. §. 102., & eleganter Freder. a Sande ad consuetud. Gelr. tract. 2. tit. 1. c. 2. n. 9. inquit, homagium offerens concessi dñs pariter renovationem petere debet, quamvis primus beneficiarius pro se, suisque posteris concessionem obtinuerit. Est enim hæc novæ concessionis postulatio quasi beneficii agnitio, ac reverentiæ erga dominum præstatio, est item signum, successionem amplectentis, unde Galli hunc actum, relevium vocant, quasi videlicet feudum illo actu levetur, quod prius quodammodo jacebat, quemadmodum hereditas jacens dicitur, quæ necdum est adita, vel agnita. Origo itaque renovationis investituræ est [1] ne feudi inducatur oblivio, ne nexus, quo quolibet imperium vivit, aboleatur, [2] juratæ promissionis, quæ per-

personalis est, necessaria repetitio [3] ne bona jure feudi concessa, & vasalli obligatio manumissa censeantur, cum facile tractu temporis, & diuturna consuetudine jura, obligationes, subjectiones, atque imperia pereant.

Renovatio faciunda, dum morte, vel naturali, vel civili senioris, aut vasalli persona mutatur *princ. b. s.* Et sanxit Fridericus I an. 1183. in *federis Italiae tabulis* apud Sigonium *de Regno Italiae lib. xiv.* ibi, *cum autem nos Imperator decesserimus, aut regnum filio nostro tradiderimus, simili modo a filio nostro, aut ejus successore investituram recipientis.* Curt. par. iv. n. 45. Jac. a S. Georg. §. *distique vasalli n. 2.* Tempus eam petendi est annus, & mensis, sicut hic statuitur. Verum in II. f. 24., II. f. 40. II. f. 52., II. f. 56. §. *praeterea si quis, annus, & dies occurrit.* Cujacius, & Hotoman. ut textus componerent, in hoc tit. *intra annum, & diem*, non vero *ensem* corrigunt. Communis e contra opinio militem vasallum, a vasallo pagano distinguit: Miles vasallus annum, & mensem, paganus annum & diem habet, Duaren. *cap. xiv. n. 2.* Wefenbec. *cap. viii. n. 3.* Rosent. *cap. vi. 30. n. 7.* Nec Cujacii correctio, neque hæc opinio ratione firmatur.

Quare non immerito Vultej. *lib. i. c. 7. n. 102.* scribit. *Verosimile mihi est, ut maxime annus, & dies jure definitus esset, tempus tamen illud non tam stricte in judiciis, si forte casus incidisset, observatum fuisse: sed si vasallus post lapsum anni, & diem venisset intra spacium dierum viginti novem, moram adhibitam celeri quadam satisfactione, pro purgata habitam fuisse.* Quod ut credam, valde me movet particula. ULTRA in d. c. 1. quo temp. mil. posita, quasi dicat textus, etiamsi feudi renovatio intra spacium anni, & diei de jure sit petenda; tamen si vasallus tempus illud labi passus sit, nec renovationem petierit, proviãebit ne ultra annum & mensem eam rem differat, quo etiam mense elapso in judicio ex benignitate nihil amplius ei debeatur, sed propter moram intra spacium dierum viginti novem non purgatam, feudo suo judiciali sententia, & determinatione cadat, nisi forte justam aliquam causam habeat, quominus petierit. Ita in anno, & die est rigor, in anno & mense est æquitas: annus, & dies est juris, annus & mensis est usus: annus & dies est investitura, & feudi petendi; annus & mensis est feudi amittendi. Neque enim videbatur omnino ex æquo & bono esse, feudum protinus amitti, si cessatum esset ultra annum & diem tempore exiguo, sicut nec e contrario ex æquo, & bono esse videbatur, si vasallus diu-

diutius cessasset, ipsius contumaciam esse impunitam. Hæc conciliandi ratio confirmatur per d. c. 1. quo temp. mil. in illis verbis **UT SUPRA DICTUM EST, NON PETIERIT, DAMNETUR.**, quasi dicat Obertus, etiamsi vasallus ipso jure feudo cadat, si intra spatium anni, & diei renovationem feudi non petierit, propterea tamen non protinus damnabitur, sed tum demum si ultra annum, & mensem cessaverit. Aliæ conciliatio placet Rothio loc. cit. cap. xvii. q. 12. ut hic dies, non naturalis, & mathematicus intelligatur, sed juridicus, qui secundum locorum statuta concedi solet, sub quo quatuor, aut sex septimanæ comprehenduntur, sicut in Saxonia sub nomine diei hic sex hebdomadæ veniunt, Scrad. par. vi. c. 2. n. 77.

§. LI.

De causis excusationum.

Ab hæc regula Imp. quatuor casus excipit, *mortis, capitalis inimicitie, infantie, & justæ absentie*, in quibus si investituræ renovationem non petit, feudum non amittit, 11. f. 52. fin. *Mortis*; nempe si vasallus intra annum, & diem, non petita investitura, decedat; ejus successor etiam annus, & dies competit, qui non a tempore, quo dominus feudi decessit; ducitur, sed a tempore scientiæ; quum successor non nomine mortui vasalli; sed suo petere teneatur. Quod in feudo antiquo omnes sentiunt: in feudo tamen novo nonnulli negant. Finge, præter feudum adquisivit de novo, illius senior decessit, pater etiam, qui a successore sui senioris renovationem petere debebat, in nono mense decessit; successor filius non integrum annum; & diem habet; sed solum illud tempus, quod patri suo supererat, Curt. par. 10. n. 31., Jac. & S. Georg. §. qui quidem investiti n. 41. quia filius ex providentia, & facto patris in feudo succedit, cui hoc tempus currit non a die mortis patris, sed a die, quo se hereditati immiscuit. In feudo autem antiquo filius, non facto patris, sed primi acquirentis persona vocatur. Attamen Scrad. par. vi. c. 2. n. 71., Sonsbec. par. xi. n. 12., Vultej. lib. 1. c. 7: n. 132. Struv. S. J. E. cap. x. q. n. 5. tam in feudo paterno; quam novo admittunt, videlicet semper integrum annum, a tempore quo vasallus obiit, ducendum, successoribus concedendum; quia textus feudalis nihil distinguit.

Inimicitia Capitalis inter seniores, & vasallum orta, sicut si do-

si dominus de capitali crimine suum procuratorem accusat, procurator ad agendum cogi non debet, quia nova est causa, seu iidem homines non videntur esse, nunc videlicet inimici, quia antea amici *l. 8. in fin. l. 14. D. de Procurat.* Senioremi adire timeat, etiam si senior literas salvi conductus confirmet, quia capitalibus inimicis non credendum *cap. 4. ut liq. non contest.* An procuratorem vassallus mittere cogatur? Interpretes in hoc tit., & Vultej. *loc. cit. n. 120.* negant, non recte: nam procuratoris inventio fuit, ut qui rebus suis ipsi superasse vel nolunt vel non possunt, per alios possint vel agere vel conveniri, inquit *l. 1. §. 2. D. de procurat.* Nec detentus videtur, qui procuratorem constituere potest, praesertim cum investiturae renovatio nemini noceat, *Sylvan. de feudi recognit. q. 47. n. 2.* Nisi investiturae tenor vassallum obliget, ut ipsemet investituram peteret. Verum si procuratorem non mittit, dum juste impeditur, non amittit feudum, quia hac in re procuratoris constitutio ad urbanitatem, non necessitatem pertinet, *Afflic. hic n. 24.* Extincta capitali inimicitia, vassallo integer annus & dies competit, quia primum tempus non consideratur, in quo petere non poterat; nam tempus, agere non valenti, non currit *l. 3. C. de restit. milit.*

Impubes, seu infans exculatur, etiam si tutorem habeat, qui renovationem petere non cogitur *II. f. 26. §. si quis decesserit, II. f. 55. §. praeterea si quis.* Et si pater decedat, superstitionibus pupillo, & majore filiis, & feudum fuerit juris longobardici, in quo omnes aequaliter succedunt, tunc nec pupillus, nec major investituram petere tenentur, quia aetas sui fratris pupillaris, suumque privilegium fratri majori prodest. Exemplo servitutis, de qua *Paul. in l. 10. D. quemadmodum serv. amittit. ibi, si communem fundum ego, & pupillus haberemus, licet uterque non uteretur, tamen propter pupillum & ego viam retineo.* Nam servitus, & obligatio petendi investituram est res individua. Si esset dividua, restitutio minoris majori non prodesset, atque *l. un. C. si in communi intelligitur.* Pubertas jure feudali sicut & civili ad annum *xiv.* in feminis ad *xii.* & moribus etiam ad an. *xiv.* durat: minorennitas est *xxv.* an., quoties jure feudali nihil statutum est, jus romanum sectamur *II. f. 1.,* etsi Mores, Europae inconstantes sint. In Electoribus imperii ex *A. B.* minorennitas est an. *xviii.*, in Regibus Hispaniae an. *xx.*, in Bohemia pro feminis an. *xv.*, pro maribus an. *xviii.*, si sint de Equitum stemmate an. *xxi.*, jure austriaco an. *xxii.*, jure Saxonico, & Bavarico an. *xxi.* jure Neapolitano an. *xviii.*, *Rothi. loc. cit. cap. vii. q. 32.* Ex qua legum diver-

diversitate quisque judicabit, quis minor, quis major sit, quis restitutionem petere, quis ab ea repelli possit? confer. Curt. par. IV. n. 46.

Denique justa excusationis causa est *absentia*, quæ vel senioris, vel vassalli esse potest. Senior si longe abest, vassallus eum requirere, & adire non tenetur, nisi procuratorem reliquisset, a quo vassallus petere cogitur. Quemadmodum si quis minores usuras stipuletur, & si statuta die non solvantur, in posterum currere desinant, & a die cessationis, majores usuræ præstentur. Excusatur promissor a majoribus usuris, si post mortem creditoris non sit, cui ad diem minores usuras solveret l. 9. §. 1. *D. de Usur.* Vel vassallus juste abest, & etiam excusatur, nec procuratorem relinquere cogitur l. 26. §. *fin. D. ex quib. caus. maj.* *Glos. hic*, & communiter placuit. Plures & aliæ causæ inveniri possunt, ut excommunicatio senioris, justa ignorantia, proscriptio, aliæque Parium religioni relinquenda, quibus merito vassallus excusatur.

§. LII.

De vetita Domini facultate.

In secunda parte Lotharius prohibet domino conferre alteri feudum sui vassalli, nisi ipse vassallus consentiat, §. *si quis b. t. Si quis fecerit investituram, vel cambium de beneficio sui militis sine illius consensu, cujus est beneficium, pro non facto habeatur.* Secus investitura corrumpitur. Quod intelligitur, si investitura pure fiat; nam sub conditione, quando vassallus possessor sine herede legitimo decedat, valet, eamque senior ejusque heres, excepto Prælati ecclesiastici successore, implere tenetur, ut supra probatum est. Dominus igitur jus tui vassalli alienare non potest. An si suum directum dominium alienare, permutare, vendere velit, vassalli consensus requiratur? dicam in II. f. 34. §. *ex eadem conf. hic Andr. interim & Cujac. I. f. 22.*

§. LIII.

De sententia Parium.

In tertia demum parte statuit, nullum vassorum suo beneficio privari, nisi sententia Parium interveniat §. *sancimus b. t. Sancimus, ut nemo miles adimatur de possessione sui beneficii, nisi convicta culpa, quæ sit laudanda per judicium parium suorum, sicut supra*

supra diximus. Si autem dixerit miles, quod sui pares iniquo judicassent, miles in possessione maneat per sex hebdomadas; & ad nostram veniat presentiam cum illis, qui laudamentum, atque iudicium fecerint, & ante nos definiemus. Generalis juris regula est, omne feudum ipso jure non amitti, sed sententia indigere. Excipitur illud delictum, & ingratitude notoria, quæ nulla targiversione celari potest, omni populo, aut majori ejus parti innotescit. Videlicet si vasallus castrum, aut civitatem lenioris oppugnet, vel crimen læsæ majestatis divinæ, aut humanæ committat; aut leges contra Ecclesiæ libertatem, a qua feudum tenet, condiderit *cap. 53. de sent. excom.* si feudum ad certum tempus detur, quo elapso, statim amittitur; aut vasalli incapacitas accedat, ut si clericus, aut monachus evadat; si sine consensu lenioris feudum alienaverit. Aliter si legitimo tempore investituram non petiit, tunc sententia Parium opus est, *Andr. hic, Curt. par. iv. n. 155. Capyc. in 11. f. 55. §. callidis pag. 45., Sylvan. de feud. recognit. q. 22., Vultej. lib. 1. c. 11. n. 114.* Tantum hæc: nisi dominus Feloniam, vel contractus, vel delicti remiserit, quum quisque juri suo renunciare valeat, senior hic devolutioni renunciat. Si est Prælati, qui solus infeudavit, solus remittit, secus si infeudatio ad ipsum, & Capitulum spectat, tunc utriusque consensus exposcitur. Aut si senior de injuria, & feloniam sibi illata non condoluit, ejus heres contra vasallum ad feudi privationem agere non potest, exemplo donationis *cap. fin. de donat.* Nec dominus si feloniam vasalli non vindicavit, contra ejus heredem ad feudi devolutionem agere permittitur, quia noxa caput sequitur, nec actio ad poenam ad heredes transit *l. 1. in fin. D. de privat. delict.*, nec injuriarum actio heredi, aut in heredem competit *l. 10. §. 2. Si quis caution. ; Glor. in 11. f. 55. §. insuper, Alvet. in 11. f. 24. §. porro n. 3., quicquid paucis placet.*

Si autem Pares Curie inique judicaverint, appellatur, non ad seniores, quum idem tribunal, & eandem ordinariam jurisdictionem componant; sed ad Imperatorem, & reus sex hebdomadas habet, ut coram eo compareat, & interim sarcinulas colligat, nec a feudi possessione expellendus, donec hoc tempus, & appellatio duret, *§. ult. h. t. Si autem dixerit miles, quod sui pares inique judicassent, miles in possessione maneat per sex hebdomadas, & ad nostram veniat presentiam cum illis, qui laudamentum, atque iudicium fecerunt & ante nos definiemus,* & *Conrad. Imp. in const. apud Cujac. lib. v. feud., Montan. lib. v. c. 6. Freder. a Sande tract. de judiciis feud. c. 6. n. 1.* Simulque exhibere se debent, qui sententiam tulerunt,

lerunt, ut causa coram Imperatore, improbata, confirmata, aut diminuta Parium sententia, definiatur. Hæc tamen intelliguntur de feudis regalibus, quæ immediate ab Imperatore tenentur. Nam in ceteris inferiorum Dominorum feudis appellatio gradatim, non omisso medio, faciunda est, sicut jus Romanum jubet, cui in re appellationum jus feudale concessit. Supremus Princeps in feudis, vel subfeudis, quæ Barones, Comites, vel privati vel de rebus suis, vel feudis conferunt, jurisdictionem non habet, Cujac. 1. f. 23. Alver. hic n. 4., Intrigl. cent. 11. art. 44. n. 83. Displicet communis Interpretum schola, quæ docet, a sententia Prælati clientelæ senioris ad secularem judicem appellari; quum hujusmodi judicium ex bonis ecclesiæ fiat; nisi Prælatum ab Imperatore, vel comite feudum recognosceret, quod vel totum, vel partem alteram infeudavit, subvassallus judicio ejus gravatus ad mediatum seniore[m] appellare potest.

T I T U L U S XXIII.

De contentione inter Dominum, & vassallum de investitura feudi.

Postrema Lothariana Constitutionis pars hic refertur, & jus continet, quo contentio vassallum inter & seniore[m] orta de investitura dirimi potest. *Si quis miles in possessione sui beneficii fuerit, & dominus investituram negaverit: miles affirmet per jurandum, si potuerit, quod suum sit beneficium per investituram domini sui: & si dominus possederit, & miles sic dixerit, quod investitus fuerit a domino suo, & dominus negaverit: adhibeantur pares illius, & per ipsos inveniatur veritas: & si pares non fuerint veritas inveniatur per dominum, quia non est bonum, ut veritas denegetur.* Et duo complectitur: Primum est. Vassallus feudum possidet, dominus contra eum agit, ut illud restituat, & investituram intervenisse negat. Vassallus obtinet, si investituram jurejurando probaverint *princ. b. t.* quod Hotomanno displicuit: non recte; nam possessio possessorem tuetur, & omni probatione deficiente, legitime possidere præsumit, & ut omnis suspicio adimatur, vassallus jurare debet. Tanta erat majorum nostrorum religio, sive culti, sive barbari essent, ut maximum fidei pondus jurejurando adnecterent. De Secundo Romanorum Rege scribit, Dionys. Alicarnens. lib. 11. *Primus omnium hominum fidei publicæ templum sacravit, assignatus ex arario sacrificiis, quemadmodum dicitur cate.*

ceteris. Publicus enim Civitatis mos in fide hominibus constantiter servanda, privatorum etiam hominum mores ad idem studium progressu temporis erat conformaturus. Adeo certe venerabilis, & inviolabilis ea res est habita, & sua cuique fides pro sanctissimo iurejurando, & longe firmissimo testimonio fuerit. Et quoties aliter cum altero contractum fecisset sine testibus, si qua exorta esset controversia, eam alterius litigantium fides dirimebat, nec contentione studium longius progredi sinebat. Quam & magistratus, & iudices in dubiis causis plerumque ex alterutrius partis fide, ac sacramento faciebant arbitrium. Sæpe sola possessio non juvat, nisi alia occurrat præsumptio, & indicia, nempe anno possedisse, quin ab alio deturbaretur 11. f. 33. §. sacramentum. In jure feudali quandoque jusjurandum datur possidenti, quandoque petenti, quandoque neutri; & tunc alicui datur, cum aliquid ei faveat, quod iudicem moveat; & si sola possessio reperitur, jusjurandum possidenti dare solet, Blanc. de feud. lib. 10. c. 1. n. 129. Nec paribus, vel brevi testato probare vasallus poterat, idcirco jurate cogitur.

Secundum est: si Dominus possidet feudum, & vasallus illud petat, dum a se investituram actam esse contendit; si paribus, vel brevi testato probare nequit, Dominus possessor jurejurando obtinebit §. & si dominus. Hoc jusjurandum ex parte vasalli, vel senioris cum XII. sacramentalibus præstatur, inter quos computatur reus; qui jusjurandum præstat, tactis evangelis, & sic jurat si illam deus adjuvet & sancti, quorum reliquie ibi (hoc est in ecclesia) sunt, ut inde veritatem dicat, inquit l. 22. & §. II. Long. lib. 11. tit. 56.

T I T U L U S XXIV:

Quemadmodum Feudum ad filiam pertineat.

HÆtenus Lotharii constitutio; nunc feudista, qui in hoc titulo docet. Si quis sine filio masculino mortuus fuerit & reliquerit filiam, filia non habeat beneficium patris; nisi a domino redemerit. Si uatem dominus ei dare voluerit propter servitium, & amorem patris; non revocetur ab alio ex parentibus suis; neque damnatur. Si quis sine filio masculino decedat, & filiam relinquat, filia in beneficio patris non succedit, nisi a domino redemerit. Aut si dominus amore, merito, & servitio defuncti, feudum sibi apertum filie concesserit, nec Parentes senioris eam concessionem revocare valent. In.

Interpretes certant, an de novo, an antiquo beneficio feudista intelligatur: Andreas, Alverotus, Baldus, & Ravennas de feudo novo; Hotomannus, & Cujacius de feudo antiquo accipiunt. Placet Andreas: etenim si feudum fuisset antiquum, in quo agnati dumtaxat succedunt, Dominus, deficiente vasalli linea descendente, non poterat filiam investire, & agnatos defuncti præterire, qui in investitura vocati jus quæsitum vindicant. Investitura senioris in filiam acta, idem est, ac alienatio, sed senior, superstibus investitis, & primi acquirentis agnatis, utile feudi dominium alienare vetatur. Non igitur, præteritis agnatis, filiam investire poterat, nisi agnati consensissent, quia fraudari non videntur, qui sciunt, & consensunt. Si non consensunt, feudum, non dato pretio, recuperabunt II. f. 26. §. *fitius*, II. f. 39. Ardizo in *sum. cap. 137. §. & quod in fin.* Nimum infirma est Sonsbecii conjectura, qui in *par. IX. n. 124.* hoc casu putat agnatos extitisse, sed non a primo acquirente descendentes, qui casus cum primo confunditur.

§. LIV.

De relevio, & Origine.

Quoniam hoc feudum erat novum, & seniori devolutum voluit defuncti filiam contemplari, dum ad successionem vocavit, modo pecuniam ei solveret, seu redimeret. Non quia tempore successionis jure feudali successor vasalli aliquid seniori solvere deberet, cum nunquam in Italia feudali hæc consuetudo occurrat, sed ut filia a jure successorio expulsa, succedere potuisset; & mera senioris gratia filie redemptionem concessit. Moribus deinde in Europa invaluit, successorem præsertim in linea collateralis aliquid seniori solvere tanquam pro ingressu feudi, quod *laudimium*, *relevium*, *relevationem*, *relevamentum* dixerunt, quasi seniore laudaret, seu novus successor recognosceret; & caducum feudum relevaret. Successores Marchiti, Geldrici, Montfortici, & Kuickani quindecim aureos solvunt, & sex pro Curie Ministris. In Curia Trajectensi tres scutatos: in curia Monasteriensi quinque florenos aureos, & unum pro Ministris: in Curia Brabantica, feuda, quorum redditus quindecim aut ultra aurei Rhenenses sunt, novendecim aureos rhenenses præstant, si vero feudi fructus ad quindectim aureos non ascendunt, laudimium erit unius anni fructus: In feudis Transisulanicis successor optimum unum ex defuncti mobilibus,

bus, vel tres Mbras soluit: In Curiis Hollandicis, feuda, quæ subfeuda, & jurisdictionem annexam habent, vel quorum reditus 300. carolenorum, vel pluris æstimantur, 22. carolenos, & unum sestertium solvunt: In Curiis Mechlinensibus, si fructus sunt quinque librarum Brabanticarum, vel pluris, tredecim equit, quorum singuli 30. stufis æstimantur. In nonnullis investituris pactum constat, ut vel equus instructus, vel calcaria, vel par chirothecarum, falco, canis venaticus, poculum argenteum, aliudve honoris causa solvatur. His iuribus senior super feudo hypothecam vindicat.

Nec præterire licet Andegavensium mores apud Balutium *to. VII. miscell. p. 343. an. 1246.* sub Ludovico Francorum Rege. *Quicumque etiam, sive mater, sive aliquis amicorum, habeat custodiam feminae, quæ sit heres, debet præstare securitatem domino, a quo tenebit in capite, quod maritata non erit, nisi de licentia ipsius domini, & sine assensu amicorum. Et si relicta nobilis, vel alterius feudati se maritet, maritus suus facit homagium domino, & solvit rachatum: rachatum est valor terræ unius anni. Dominus autem non heret rachatum de patre ad filium, nec de fratre ad fratrem. Et omnes alii, qui tenent ballum debent homagium domino, & debent solvere rachatum (hoc est relevium). Ille aut qui tenet ballum, si terra debet ad ipsum devenire, non habet custodiam puerorum, imo proximior post ipsum, & habent pueri beneficium de terra patris, & matris suæ secundum valorem terræ, & secundum statum suum. Et quicumque tenet ballum, debet facere rachatum, solvere debita, & tenere ballum in eodem statu. Est autem ætas heredis masculi faciendi homagium domino, & habendi terram suam quam cito idem heres ingressus fuerit vicesimum primum annum. De ballis, & rachatis Cenomania dicunt idem barones Cenomania, hoc excepto, quod vidua perdit ballum terræ mortuæ ex parte patris puerorum in Cenomania, quam cito se maritat, & ille qui ballum habet, facit homagium domino, & solvit rachatum, nisi sit frater defuncti. Sciendum est tamen quod feritas Bernardi, & Castellania feritatis aliam habet consuetudinem quantum ad rachata. Quia vero super ætate feminarum certa consuetudo non inveniebatur, statuimus, & ordinavimus assensu baronum, & militum prædictorum, quod femina non maritata postquam quintumdecimum annum compleverit, habeatur legitimæ ætatis ad faciendum homagium domino, & ad habendam terram suam. Verum hæc consuetudo, cum feudali nomothesiæ reclamet, de casu ad casum, persona ad personam, Curia ad Curiam porrigenda non est, Freder.*

O

a San-

a Sande ad Consuetud. Gelr. tract. II. c. 3., Vultej. lib. I. c. VII: n. 84. Struv. S. j. f. cap. x. 12., Cujac. 1. f. 25.

In Longobardicis infeudationibus nunquam aliquod occurrit tributum; quod vasallus domino solvere cogebatur. In ceteris Europæ Regionibus, præsertim Scotiæ, Angliæ, Galliæ sæpissime leguntur diplomata; quæ vasallum ad relevii solutionem obligant. Non raro Senioris remitti liberalitate, unde *feudum absque relevatione*. Relevare, idem est ac feudum jam vasalli morte caducum, voluntate domini, soluto pretio, quod *relevium*, *relevamentum*, *relevagium* vocatur, a Domino accipere, seu immitti. Qua de re *alteragium absque relevatione obtentum*, est altare ecclesiæ jure beneficii habere; quod si vacare contingat, illud habere ex mera altaris patroni liberalitate, quin aliquid pretii exolveret. Vetusta Barbarorum politia Ecclesiis, quin & altaria in feudum concedere solebat, quod Sanctissimis Prælati displicebat, ut Joan. Filescus de Ecclesiæ Gallicanæ quæretis probat. Quæ labe e Republica ad Ecclesias descendit, dum Ecclesiastici Decanatus, Archidiaconatus, & alia jurisdictionis Ecclesiasticæ ministeria sub certo reditu ad firmam locarent, sicut Principibus moris erat forenses locare ballivas, idque Alexander III. in c. 1. & 2. Ne Prælati voces suas prohibuit, Alteler. lib. IV. dissert. 2. 10.

T I T U L U S XXV.

Quibus modis feudum constitui potest.

Tantum de senioris liberalitate, qui de feudo sibi devoluto defuncti filiam investivit. Nunc de modis, quibus beneficium acquiritur.

§. LV.

De Acquisitione feudi.

Et regulam a vera feudorum origine ortam proponit, nempe nullum feudum acquiri posse, nisi investitura precedat, aut illud, quod investituræ vicem occupat, tunc verum feudum nascitur, ut si Dominus alicui coram paribus Curie dixerit, *va- de in possessionem illius feudi, & teneas illum pro feudo; licet non intercessisset investitura, tamen tale est, ac si intercessisset: quia ille ejus voluntate possessionem feudi nactus est feudi nomine, inquit textus in II. f. 33.* His verbis coram paribus Curie prolatis investitu-

tituram intervenisse contendimus, cum assidue in jure feudali occurrat, investituram non nisi superstitibus Curie paribus fieri posse. Adest Domini voluntas, vasalli possessio, fructuum perceptio, amplius cliens perturbari, ejusque fructio interyerti non potest.

At si non coram Paribus Curie, ipse dominus Titio rem aliquam feudi nomine possidere, & nancisci permiserit, dum Titius vivit, quasi feudi nomine retinet, post mortem, ejus heres non succedit *princ. h. t. Sciendum est feudum sine investitura nullo modo constitui posse, etiam si domino jubente, quis alicujus rei nomine feudi possessionem nanciscatur, & teneat: licet tamen possessionem taliter adeptam, dum vixerit, quasi feudi nomine retinere & herede ejus in hoc jure nullo modo ei succedente.* Etenim verum feudum non nascitur, cum investitura non præcessit, quæ necessario coram Paribus Curie fieri debet, qui si absunt, expectandi sunt, si nimis non absint, modo de novi feudi investitura agatur; in veteris beneficii renovatione etiam extranei interesse possunt, aut in novo, si Dominus Pares non habeat. Unde constat discrimen, cur si dominus coram curie Paribus dixerit, vade in possessionem illius feudi, rectum feudum constituatur, quia est vera investitura. Sed dum Pares non sunt, erigitur feudum, in quo possessoris heres non succedit, quum hic heres investituram, quæ nunquam fuit, renovare non possit. Et dum heres investituræ renovationem petit, petenti senior recte negat, quia primam investituram defuncto non fecit, & sine investitura feudum intelligi non potest, Gudelin. *par. II. c. 5. n. 2.*, Vost *libro 38. D. digr. de feud. n. 34. nisi xxx. an. uti feudum possederit, & servitium domino exhibuerit II. f. 26. §. si quis, II. f. 2., II. f. 31., II. f. 58. §. idcirco*, Joan. Blancus *de feud. lib. 1. cap. 3. n. 5. & 12.*, Gudelin. *de feud. par. II. c. 5. n. 2. & seqq.*, Struvi. *f. j. f. cap. VIII. 3. Excipit recte Andr. hic n. 3. in fin. Imperatorem, & quemlibet Principem supremum, qui sine investitura infeudare valent, cum quicunque suæ donationi obniti prohibeatur.*

Nostrum textum P. Ludewig. *lib. II. feud. apusc. 2. differ. 9. (dd)* cum *II. f. 33.* pugnare credit; in nostro textu sola investitura uti modus acquirendi feudum exprimitur; textus in *d. II. f. 33.* successionem addit. Et respondet, *d. I. f. 25.* primæ feudorum origini consentire, cum olim feuda simul cum vasallo desinerent, nec eorum filii succederent. Ex quo autem feuda non personæ, sed genti, posterisque vasalli concedi cepissent, tunc præter investituram, alius titulus, nempe successio obtinuit. Fateor serijs successionem obtinuisse, sed nunquam verus acquirendi modus, con-

feudus est, quia verus successor non de novo, sed, ut in investitura vocatus, succedit, sicut *lib. II. tit. 15. §. 35.* ostendi. Moribus tamen Porussicis in feudo antiquo investituræ renovatio non requiritur, sed successor, tanquam suus heres jure Romano, statim succedit, nec acquirere, sed habere dicitur, Ludowig. *loc. cit.*, & liberi possessionem continuant. Jure enim civili, cui feudale consentit, & mutuatur, possessio, quæ est quid facti, in liberos non transit, nisi apprehendatur, nec solo animo, nec solo corpore opus est, sed utroque indigemus. Nec in omnes feudi partes pedem ponere oportet, sed aliquam ingredi partem, animo totum apprehendendi, & acquirendi, ut explosa subtilitate, placuit, *l. 3. §. 1. D. de acquir. pos.* Hinc si agitur de successione Comitatus, Ducatus, Baronie, quæ plures pagos, fundos, castella comprehendit, unumque feudum constituunt, aliquam ex his partem occupare, videlicet oppidum sufficit, ut possessio ducatus acquisita dicatur, quin omnia apprehendantur, ut *lib. II. tit. 15. §. 37.* quicquid sentiat Duaren. *ad d. l. 3.*, qui feudum dicit, unum dicit, plura continens.

§. LVI.

De Seniore Laico, & Clerico.

Peracta investitura senior, ejusque heres tenetur vassallum in feudi possessionem immittere, nec id quod interest præstando liberatur. Excipit feudista in *§. ult. h. t. Sed si dominus, qui investivit, forte sit clericus, & contingerit & ante moriatur, quam vassallus possessionem feudi nancisceretur, exinanitur feudum quod generaliter in omnibus clericis, qui feudum dant, observatur & l. f. 9.* Clericus, qui de rebus ecclesiæ investituram Titio facit, & moriatur, antequam Titius feudi possessionem adipiscatur, ejus successor eam implere non cogitur. Si tamen, vivente clerico investitore, feudum quod alius tenebat, apertum fuerit, tunc ipse, ejusve successor ratihabere tenetur. Quod & *expectativam* vocamus, quæ semper sub conditione faciunda, si ille qui possidet, sine herede legitimo decedat, ut *ad d. l. f. 9.* satis enodatum est.

§. LVII.

De Moribus.

In ætate Barbarorum, nulla rei traditio, concessio, utilis, vel directi domini translatio fiebat, nisi investituram, præcipue
in

in feudis, adhibuissent. Hodie vero clientelaris concessio, nihil nisi Principis, cui solum infeudandi jus competit, privilegium, seu instrumentum concessionis requirit, cum hodie in Europa Archiva omnes regales concessiones, donationes, pacta, & scripturas aut cum privatis, Republica, vel Principibus celebratas conservent. Nec paribus Curiz, nec vexillo, ense, aliove simbolo opus est, si feuda Imperii, ut libro II. dicam, excipias.

In Regno Neapolitano, sub Nortmannis & Svevis Symbola, videlicet vexilla, vel enses intervenisse, etsi raro, non suspicor. Sed Generalis regula jubeat, Comitatus, & Baronias, prima regalium titularum nomina adquiri sine Regis privilegio non posse. Fridericus II. in Const. *dignum lib. III. 4.* sanxit, ut quilibet qui regium domanium, hoc est civitates, villas, castra, munitiones, casalia, & similia possideat, nisi privilegium Culielmi I. & II., vel suum ostendat, statim restituere teneatur, secus quadruplum fructuum cum re Regali Curiz persolvat. Raro in privilegiis Nortmannicæ, & Svevicæ familiz reperitur verbum *investimus*. Sed Carolus I. cepit adhibere formulam, *investimus te per nostrum annulum*. Nec si Baro partem suæ Baroniz subinfeudare assensu Regis velit, aut paribus Curiz, aut investitura indiget, sed brevi testato, hoc est, publico instrumento, ac si quemlibet contractum celebraret. Afflictus *hic n. 4. & 5.* recte: *Sed juxta hoc quero, utrum donatio honorum feudalium facta a Rege alicui nobili de necessitate debeat probari per privilegium Regis sigillatam, vel sufficiat probari per testes desponentes de veritate, & confessione Regis dicentis se donasse? Respondeo in donatione honorum feudalium, quæ fit a Barone, vel inferiore a Rege, sufficit probare per ejus privilegium, vel per testes pares, vel alio legitimo modo; quia probatio non est angustanda, ut supra dictum est. Sed in donatione feudorum quaternatorum, quæ fit a Rege alicui nobili præsupponit hic Andreas, quod privilegium sit de substantia donationes, vel substantia probationis, propterea dico quod privilegium est de substantia donationis, & gratiæ. Et ex d. Const. *dignum*, & Const. si *dubisatio* constat, quæ Regis privilegium requirunt, quo jure utimur.*

T I T U L U S XXVI.

Si de investitura inter Dominum, & vasallum lis oriatur.

Nuper dictum est, quomodo investitura feudum constituatur; sed sæpius de investitura controversiæ seniores inter, & vasallum oriri possunt, de his nunc agit. §.LVIII.

De probatione feudi secularis.

Et plura comprehendit, videlicet probationum species, testium qualitates, coactionem, & modum probandi describit, & repetit, quod *l. f. 4.* declaravit. Si inter dominum, & vasallum lis oriamur de investitura feudi, domino scilicet investituram se fecisse negante: si testibus res probari non poterit, possessoris sacramento res decidatur. Idem & in eorum successoribus observatur. Si vero testes interfuerint, & eos vasallus ad testimonium vocaverit eorum testimonio, cum sacramento credatur. Testes vero sunt pares ejus, & qui ab eodem domino feudum teneant; qui si tempore investitionis absuerint, etiam extranei sunt recipiendi, qui etiam si veritatem clara voluerint, forte amore, vel pretio, vel alia qualibet ex causa, a Comite, vel a populo jurare compellantur, quod ex ea causa falsitatem non dicant, nec vera scientes tacebunt.

Si de investitura Dominus, & vasallus contendent: Dominus investituram se egisse negat; vasallus feudum possideat, sed investitum se paribus Curie, vel brevi testato probare non potest; contentio dirimenda est, si vasallus cum XII. sacramentalibus jurat. Nam possessio, non qualibet, verum annalis, sciente domino, justum titulum præsumit, *l. f. 4. §. I., l. f. 23., II. f. 33. §. sacramentum*. Eadem probatione utimur, si Dominus contra vasalli successorem, vel successor Domini contra ipsum vasallum, ejusve heredem ageret; cum jus probandi per sacramentum ad heredes transeat *l. f. 58. §. cum datur l. 143. D. de R. J.* Si autem vasallus possessor investituram testibus, hoc est Curie paribus probare potest, pares veritatem jurejurando deponere debent, nec vasallus jurare cogitur. Qui pares, si odio, amore, vel præmio testari nolunt, vasallo auctoritate Comitis ad veritatem dicendam compellere conceditur. In textu occurrit, a Comite vel populo jure compellantur, recte Cujac., Hotoman., & Baro vel præposito legunt. Comes erat Judex ordinarius, Præpositus ejus vicarius, seu missus, *lib. I. LL. Long. tit. 25. l. 79.* Comes erat officialis, qui tanquam Præses juri dicundo in civitate præerat, quem Universitates Lombardie ex vetusta consuetudine sibi eligebant, ut sæpius apud Murenam, Radevicum, Ottomam a S. Blasio legitur, Otto Frisig. *lib. II. de Gest. Frid. I. c. 13.* de Longobardis narrat, denique libertatem tantopere affectant, ut potestatis insolentiam fugiendo, Consulium potius, quam Imperantium regantur arbitrio. Cumque tres in-

ter

ter eos ordines, idest Capitaneorum, Valvasorum, & plebis esse nescantur, ad reprimendam superbiam, non de uno, sed de singulis predicti Consules eliguntur, neve ad dominandi libidinem prorumpant, singulis pene annis variantur... consueverunt autem singuli singula territoria, ex hac comminandi potestate, Comitatus suos appellare.

Si Comes ad veritatem compellere testes, & Pares Curiarum nolit, vasallus simul cum adversario, seu seniore Imperatorem adire potest, & sex hebdomadas ad se parandum habet. His vero non cogentibus eos, vasallus cum ipso Domino ad Imperatorem ire festinet. Si autem se venturum, vel nuncium missurum vasallus promittat: ex quo promiserit, usque ad annum quiete possideat. Si vero ad Regem non venerit, vel non miserit intra annum, Domini sacramento causa finiatur. Et si testes sacramento tam dicto prestito se non interfuisse dixerint, domini sacramento questio terminetur. Hec omnia etiam in clericorum personis locum habent: praterquam quod de personis testium dictum est. In clericorum feudo pariter accipiuntur pares, & extranei: hoc ideo quia cum clerici quosdam de feudo investiant, saepe absente, & sine presentia suorum confratrum hoc facere student, quia quod Principi placet, legis habet vigorem. Aliter est, si vasallus se iturum, vel alterum suo nomine ad Imperatoris aulam missurum promittat, tunc integro anno possidere poterit, hoc est ultra illas sex hebdomadas annum, & ex causa biennium ad prosequendam appellationem habeat, & interim quiete feudo utitur, fruitur. Idque propter magnam loci distantiam, cum ex Italia ad Alemanniam ire tenentur. Proinde brevius spatium concedi suspicor, si Imperator in Italia moraretur. Quod si nec intra annum vasallus iverit, causa jurejurando senioris dirimitur, sicut & eodem jurejurando senioris, si testes investiturae se non interfuisse dixerint, questio finitur §. si vero b. t., nam parte absente, & contumace ad definitivam sententiam jure feudali, & civili in causis appellationis etiam ante litis contestationem procedi potest l. ul. §. 4. C. de Temp. appel., Cujac. 1v. obs. 32., Montan. de feud. lib. v. c. 6., Joan. Blane de feud. lib. 1v. c. 1. n. 126., P. Ravenna bic.

§. LIX.

De probatione feudi Ecclesiastici.

Hic probandi, & procedendi ordo etiam in clericis feudis con-

concedentibus admittitur. Exceptio tamen est in testibus, nempe si clericus de bonis suæ ecclesiæ feudum constituit, in investitura paribus Curia, seu convasallis suæ ecclesiæ ab eadem feuda tenentibus, & extraneis uti potest, & orta de investitura contentione etiam paribus simul cum extraneis decidere permittitur. Rationem addit hic feudista, quia cum clerici quosdam de feudo investiant, sepe absconse & sine presentia suorum confratrum hoc facere studens, Hotoman. hic, de ecclesiasticis beneficiis, quæ sacerdotia vocamus, intelligi putant, quæ furtim, & extraneis potius, quam confratribus conferuntur, ne ceteri invidia cruciarentur. Vultej. vero lib. I. c. 7. n. 32. in fin. emendare audet, nempe pro suorum legit ipsorum, & vocem confratrum convasallos interpretatur. Verum nec Hotomanni opinio satisfacit, nec Vultej. correctio juvat. Feudista enim institutum non de ecclesiasticis beneficiis agere, sed de feudis collimat, cujus mens hæc est: ideo in feudis clericorum etiam curia pares adhiberi possunt, quia ipsi facile ecclesiæ conditioni præjudicare valent, & proinde ecclesiæ expedit, ut extranei adhibeantur, qui contradicant, quum de capitulo confratres ob reverentiam non facile Prælato se opponunt, Rothl. in Pand. feud. cap. XII. q. 17., Scrad. par. v. c. 2. n. 9., Welenbec. cap. VIII. n. 14., Hannet. lib. I. c. 4. Suspitor & ego olim in investituris feudi secularis, & ecclesiastici æqualiter Pares curia adhibitos fuisse, postea ob fraudes, usurpationem, deteriorem ecclesiæ conditionem, a Prælatis actam, extraneos admiscere invaluit, ut lexior eorum vita, & dolus non ipsius tantum, sed aliis intelceret, & facilius evitarentur.

§. LX.

De electione probandi.

Altera contentionis species in §. si quis se b. t.: Si quis se, vel patrem suum ab aliquo defuncto, vel patre ejus de feudo, investitum esse contenderit: nisi per duos pares de domo ipsius domini probaverit, quod intendit: vel etiam cum pares absunt, per alios idoneos duos testes: tunc in electione domini est, utrum velit jurare cum duodecim sacramentalibus, illum, qui feudum querit, per se, vel per patrem ejus, si de hoc queratur, de ipso feudo investitum non fuisse. Quod si jurare noluerit actor juret cum duodecim sacramentalibus, se vel patrem suum investitum fuisse. Quod si jurare noluerit: qui convenitur est absolvendus. Secundum enim
morem

morem Mediolanensium hac sacramenta præstanda sunt, tam a filiis actoris, vel rei, quam ab ipsis principalibus personis. Si autem aliquis in possessione feudi sit, de quo dominus dicit eum investitum non fuisse: tunc sine probatione ulla testium debet solus jurare, se, vel patrem suum fuisse investitum. Hec autem sunt ita tenenda, si per unum annum sciente domino, & non contradicente in possessione feudi permansit. Alioqui iusta ignorantia, vel parvi temporis negligentia cum iniquæ possessionis perjurio quandoque domino in possessione damnum afferat. Vasallus contra seniozem clientelam possidentem agit, & de ea patrem suum fuisse investitum asserit; suam actionem duobus curiæ paribus, si senior Pares habet, aut duobus saltem extraneis testibus probare debet, & vincet. Si in his probationibus deficiat, senior jurare tenetur se nunquam, aut majores suos Patrem vasalli, vel ipsum vasallum investivisse, & si jurare nolit, vasallo jusjurandum deferre potest, & vasallus cum XII. sacramentalibus jurabit. Si autem nec senior, nec vasallus jurare velint, qui convenitur, hoc est senior, est absolvendus, cum ipse possideat. Quod si vasallus possideat, & anno sciente domino, & non contradicente in possessione fuit; credendum vasallo, qui se, vel ejus patrem fuisse investitum de feudo contentioso jurabit, & vincet.

Ex hac litis specie (1) constat, inopia probationum etiam testes extraneos ad investituræ probationem sufficere, qui duo esse debent, ut in omni causa jure civili, & feudali placuit (2) actore non probante, non semper jure feudali reus absolvitur, sed si actor aliquid adducit, quod judicis animum moveat, judex reum absolvere non debet, nisi reus sacramento se purgaverit. Erit tamen in rei seu senioris electione, vel ipsum jurare, aut velle, ut vasallus juret. Hanc electionem Dominus intra tempus a judice statutum habet, quo elapso, si non juraverit, vasallus ad jurandum admittitur, *Glos. hic v. quid si jurare*, *Alver. hic n. 4.* Hoc jusjurandum sacramentales, seu conjuratores præstant ex ascendentibus, aut cognatis ejus electi, qui est juraturus, & jurabant non se scire, sed credere verum esse, quod vasallus juravit; recte enim cognati adhibebantur, quia facilius investituræ antiquitatem, pacta, conditiones, modum successionis callere poterant, *II. f. 33. ibi dicam*, *Andr. in I. f. 10. n. 7. Montan. de feud. lib. v. c. 5.*, *Sonsbec. par. xv. n. 28.*, *Gudelin. par. VI. c. 4. n. 3.* (3) si integro anno, vasallus domino sciente, & non contradicente, possedit, quem postea senior in jus vocat, tunc sine ullis testibus cum XII. sacramentalibus jurando vincet, quum

patientia pro consensu habeatur, cujus exempla sunt in *l. 12. D. de evict.* *l. 12. §. 8. D. mundati.*, *l. 60. §. 6. D. locat.*, *l. 3. §. ult. D. de mort. infer.*

T I T U L U S XXVII.

De feudo dato in vicem legis commissoriae reprobando.

Prosequitur controversias, quæ super feudo oriri possunt, & primo de prohibita legis commissoriae constitutione, secundo de investitura feudi vasalli adhuc possidentis agit.

§. LXI.

De pacto commissorio in feudis.

Et primo generalis statuitur regula. *Si quis obligaverit aliquam rem pignori eo pacto, ut si statuto tempore pecunia soluta non fuisset, res esset creditoris & eam pro feudo habeat, potest debitor quandocumque pecuniam solvendo, pacto non obstante, pignus recuperare. Feudum enim non sub prætextu pecuniæ, sed amore, & honore domini acquirendum est. Feudum non posse sub commissoria lege constitui, & si constitui contingat, debitor, soluto debito, quandocumque rem suam pignori datam, a creditore revocare velit, potest. Lex commissoria aut in emptione venditione, aut in pignore interponitur: in emptione est conventio huic contractui adjecta, hac conditione, ut si in statutam diem emptor pretium non solverit, & venditor rem vendere nolit, res inempta sit, tot. tit. D. de lege commissor. Et hujus legis jus est, ut si emptor quid arrhæ dederit, amittat. Imputandum emptori est, quominus legem contractui adjectam servavit, nec ei impune fidem fallere permittendum, l. 5. & 6. D. b. t. Et rem simul cum fructibus medio tempore perceptis restituat, quos venditor rei vindicatione, vel actione exempto repetit. Rei vindicatione, si legem commissoriam verbis directis conceperit, nempe res inempta sit. Actione ex empto, si verbis obliquis, ut pretio non soluto, ab emptione recedatur, l. 3. & 4. C. de pact. int. emt. & vend., l. 4. 5. & 6. D. eo. In Pignore est conventio sub conditione, ut si ad diem pecunia soluta non fuerit, dominium rei oppignoratae creditoris evadat. Unde lex commissoria dicitur, quia pignus creditori per hoc pactum committatur, hoc est cedat, fiat; sicut merces commissa fisco*

scio ob vectigal non solum l. II. §. 2. *D. de Publican.*, feudum committi, hoc est aperiri domino dicitur.

Displicet Cujacii *ad Paul. II. sent. 13. pr.*, Giphani. *ad l. 3. C. de pact. pign.* aliorumque opinio, qui legem commissoriam cum fiducia confundunt. Etenim *fiducia est, cum res aliqua sumenda mutua pecunia gratia vel mancipatur, vel in jure ceditur*, inquit, S. *Isid. orig. v. c. 25.*, id est, dum debitor rem suam creditori per *æs*, & libram mancipat, & in jure cedit, hac lege, ut debito creditori soluto, eadem res debitori remancipatur; seu revendatur; statim dominium transfert, & creditor eam distrahere potest, sed de *superfluo*, ait Paul. *loc. cit.* debitori tenetur. Verum lex commissoria in pignore solam possessionem transfert; nec creditor de *superfluo* tenetur, Schulting. *ad Paul. loc. cit.*, Noodt *II. obs. 7.*, Hotom. *hic*. Jure veteri tam in venditione, quam pignore lex commissoria permittebatur; nec mirum si primis juris Antistitibus placuit, qui centesimas, imo & graviores usuras admittebant, & soluta ad diem pecunia, hoc pactum loco usuræ cederet. Primus Constantinus M. *an. 327. in ult. C. de pact. Pignor.* tantum in pignore prohibuit, in venditione vero nihil immutavit, quia fraus inest, sæpe, vexante paupertate, debitor modico ære indigens, pretiosa amittat pignora, dum *æs* sibi creditum solvere non potest, & sæneribus via aperitur *d. l. ult.*, & *cap. VII. de Pignor.*

Quæsitum est, an hæc lex commissoria in pignore pacto, & consensu contrahentium licita evadere potest? Ratio dubitandi fuit ex *l. 5. C. de legib. ibi nullum enim pactum, nullam conventionem, nullum contractum inter eos videri volumus subssecutum, qui contrahunt lege contrahere prohibente*. Ibi Wisenbac. tenet juramento confirmari posse, sicut donatio inter virum, & uxorem; quod potius jure pontificio, quam civili verum est *cap. 28. de jurejur.*, *cap. 2. de pactis*. Ego, inquam, si debitor huic pacto, defatigante eum paupertate, consensit, servari non debet, quia consentire proprie non videtur, qui coacte, necessitate, & vi consensit; quod & æquitas, & boni viri honestas suadet, conf. Giphani. *loc. cit.*, Wisenbac. *ad tit. D. de lege commif.* Apud Danos servabatur, de quibus Alber. Krantz. *lib. X. Saxon. c. 26. Damna Danis irrogata ad undecim aureorum millia sunt taxata: in cujus solvendæ summæ pignus, Oppidum Flensborg, cum vicina Novadomo, quod præsidium Nicolaus Comes firmavit, deponeretur: nisi intra annum pecunia solveretur, res caderet in commissum, nec posset in reliquum lui*. Valebat apud Danos pactum legis commissoriæ tam in pignoribus, contra juris prohibitionem, quam in emtione. Hæc conventio

contigit, quia Dani Holfatii plura damna & vicissim intulerunt.

Feudista legem commissoriam idcirco in feudis improbat, quia *feudum non sub pretextu pecuniæ, sed amore, & honore Domini acquirendum est*. Non quia feudum pecunia adquiri non possit, sed adquiri prohibetur, eo contractu, quem lex reprobat, uti lex commissoria existimatur. Feudum enim emtitiuum est verum feudum *l. f. 16., l. f. 20., ll. f. 15.*, quamvis communis Interpretum Academia reclamet, quæ improprium esse contendit. Principium, & causa efficiens feudi constituendi, me fatente, amor, & benevolentia dantis erga vasallum, & vicissim honor, & reverentia vasalli erga dantem, non pecunia esse debet. Nihil tamen refragatur, si modus sit a pecunia, & principium ab amore, & benevolentia descendat; hinc feudista in *hoc tit.* non ipsam feudi emptionem, sed modum emendi a jure repulsum interdicit. Dum senior feudum constituit, vasallo exhibet benevolentiam, quia utilitas a vasallo percipienda, major quam pecunia data, & servitia inde præstanda, censetur; quum honorem, non raro nobilitatem, aliave adquirat. Quemadmodum depositum est contractus gratuitus, & tamen si pecunia, vel mercedula intervenit, gratuitus esse non desinit; feudo hæc pecunia non tanquam pretium, sed uti honorarium accedit. Præsertim hodie, cum moribus Europæ omnia propemodum feuda emanant, & in eorum controversiis legibus de veris clientelis loquentibus dirimi valent. Si est verum feudum, in eo semina non succedit, nec ab eo legitimam, petere potest. Finge pater majoris suorum bonorum partis pecunia feudum emit, filia dote contenta a feudo excluditur. Legitima est portio quæ ab intestato debetur: filia patri in feudo emtio non succedit, igitur ei legitima non competit. Nec in collationem venit, quia ea bona conferuntur, quæ, vivo patre acquisita sunt; feudum acquiritur filio post patris mortem, igitur collationi non subjacet; sed omnes veri feudi qualitates retinet, & conservat. Rothius in *pand. feud. cap. 11. q. 20. & cap. 1v. q. 14. Sonsbec. par. 11. n. 7. & 8.*

§. LXII.

De investitura vetanda.

In secunda hujus tituli parte aliam constituendæ clientelæ rationem improbat, nempe investituram feudi, quod suus vasallus adhuc possidet, alteri factam, de qua Italia feudalis dissensiebat. Placentinis placuit; quod si quis sui vasalli adhuc viventis, & possi-

possidentis feudum alteri concedere vellet, investitura corrueret, nisi vasallus possessor consensiat. Ratio est votum captandæ mortis. Mediolanensibus vero, & Cremonensibus aliter videbatur, nec referre, *utrum eo sciente, vel ignorante, dummodo eo vivente, nullum detrimentum de feudo suo sibi contingat.* Hoc autem dicendum est, de eo milite, qui feudi successores non habet, *b. t.* Alverotus utramque opinionem componit. Prima opinio vera est, quoties investitura pure agatur; secunda, quoties sub conditione, vel ad diem fiat. Utrumque legibus Romanis displicuit, quæ de futura hereditate pacisci, eo ignorante, & nolente, adhuc viventis veterunt, *l. ult. C. de pact.* Aliam viam inquit Jac. a S. Georg. §. *investivit talem n. 12.*, ut jus feudale cum romano consensiret; veram esse Mediolanensium sententiam, si certa persona, & feudum non perhibetur, nempe *investitio te de primo feudo, quod mihi domino aperietur*, atque ratio *d. l. ult.* cessat. Veram Placentinorum opinionem, si Senior certam personam denominat.

Fateor in his semper votum captandæ mortis abscondi, verum, lege permittente, ex illicito licitum evadere quid potest. Sic Imp. in *d. l. ult.* sanxit, pactum de viventis hereditate valere, si fiat consensu ejus, de cujus hereditate agitur. Hinc donatio, substitutio, fideicommissum, legata valent, etsi testator in mortis eventum, sicut hanc investituræ speciem senior conferat. Nam investitura tacite, vel expresse conditionem continet, si mihi morte naturali, vel civili possessoris vasalli feudum aperiat; nihil impedit, quominus ego de clientela ad me devolvenda disponam. Præsertim cum hic agatur de re, in qua paciscens aliquid juris vindicat. Jus civile illud proprie pactum improbat, in quo paciscens nullum jus habet. Nec refert, an feudi possessor sciat, an ignoret, modo sine legitimis heredibus decedat, Pistor *lib. 11. q. 25.*, Vultej. *lib. 1. c. 7. n. 67.*

T I T U L U S XXVIII.

De usu mediolanensium secundum quosdam.

Andreas, Alverotus, & Ravenna hunc titulum a superiori non separant; sed Glossographus distinxit. Controversiam includit; cujus hæc est species. *Quidam obligaverat terram quandam suo militi; deinde cum filius sui domini longum post tempus pecuniam offerendo pignus liberare voluisset: Filius militis contendebat patrem suum a domino suo defuncto de predicto pignore investitionem feudi*
acce.

accepisse. Unde viri prudentes mediolanenses interrogati laudaverunt in electione filii militis esse cum XII. sacramentalibus jurare, patrem suum, vel se vel domino suo per investituram predictam terram tenuisse: ita ut per xxx. annos contestatio pignoris a parte domini adversus ipsum, vel patrem suum facta non fuisset. Si autem ipse jurare noluerit, filius defuncti domini necesse habet jurare cum duodecim sacramentalibus, defunctum militem inde per feudum investitum non fuisse. Quod si ita jurare recuset investire ipse filium militis domini filius de jam dicta terra per feudum debet. Quidam mutuo pecuniam a suo vasallo, vel ab extraneo accepit, eique ob debiti securitatem quandam obligavit terram. Creditor terram jure pignoris sibi datam xxx. an. tanquam feudum possedit, servitia præstitit, & debitor ea recepit. Creditor, & debitor fato cedunt. Filius debitoris, hoc est domini vult solvere pecuniam, & pignus repetere curat; filius creditoris investituræ renovationem petit; & ejus patrem a debitore investitum fuisse asserit.

In hac contentione Sapientes Mediolanenses, inter quos Ober-tus, & Gerardus consulti responderunt, creditoris filium ad jusjurandum cogi, qui simul cum XII. sacramentalibus, patrem suum, & re, ut Hotom. legit, a domino investituram accepisse, eamque xxx., quin pignoris contestatio, hoc est interruptio præscriptionis facta esset, annis possedisse, jurabit. Si jurare noluerit, questio jurejurando tenioris etiam cum XII. sacrament. dirimitur. Si nec dominus, nec vasallus jurare voluerint, filius debitoris domini filium creditoris de hujusmodi feudo investire cogitur. Ratio sapientum fuit præscriptio tricennalis, qua terram, seu rem illam creditor uti vasallus possedit, & servitia præstitit, II. f. 26. §. si quis per triginta. Attamen jurare cum XII. sacrament. tenetur, quia titulum pignoris præcessisse constabat. Hic tacitus senioris consensus, & servitorum præstatio titulum pignoris in clientelam immutasse præsumitur. Si enim de pignoris titulo non constaret, & xxx. annis tanquam vasallus possedisse, jurare non cogeretur. Sæpius tricennali possessione opus non est, sed annali dumtaxat; videlicet si vasallus aliquid de sua investitura probaverit, tunc simplici jurejurando contra Seniore[m] vincet I. f. 26. I. f. 23.

Prælectiones in duos libros Consuetudinum feudalium.

L I B E R II.

T I T U L U S I.

De feudi recognitione.

Ingreditur Feudista in librum II. Oberti mediolanensis Consulis auctoritate, qui sub Friderico I. latis in clientelariis causis peritus vixit. Et cum in Italia ob Barbarorum irruptiones, variasque nationum mutationes, Civitates, oppida, provinciæ diversis juribus parerent. Idcirco Anselmus Obertum patrem rogavit, quibusnam juribus feudorum controversiæ dirimi possent? Pater, edito de beneficiis opusculo, filium instruere cæpit; & primo generalem statuit regulam, omnes in Italia causas, aut jure Romano, aut Longobardo, aut locorum moribus decidi: postea specialem tradit, nempe causas feudales tantum consuetudinibus finiri, quæ si deficiunt, jure scripto vivere non dedignamur. Atque tanta erat tunc morum copia, & diversitas, ut Obertus pater, nec breviter, nec uno libello comprehendi posse fateatur. In ea enim ætate, jus Justinianicum, præsertim in Ravennæ exarcatu; jus Longobardicum, Ripuarium, & nonnulla ex lege Salica, aliisque populis in Italia olim dominantibus servabantur. Ex quibus hodie tot statuta videmus, Murator. *dissert.* XXII.

§. I.

De Rerum divisione.

Pergit & instruere; quomodo ex his diversis locorum consuetudinibus dignosci possit, an feuda, an alode sint? Et declarat, omnem clientelarum speciem, non nisi in rebus immobilibus, vel quæ pro immobilibus habentur; consistere, & constitui. Nec aliter, quam investitura, & successione acquiri statuit, §. *sciendum b. t.* Summa enim rerum omnium divisio est, in corporales, & incorporales: corporales in mobiles, & immobiles, & se moventes. Res corporalis mobilis, quæ naturæ viribus de uno loco ad
alium

alium ab extrinseco moveri potest; atque etiam omnes res fungibiles comprehendit, quæ pondere, & mensura constant. Quamvis res fungibilis rebus corporalibus se opponet, quia non uti corpus, sed uti quantitas consideratur *l. 30. D. de legat. I. l. 94. §. 1. D. de solution.* E contra corpus tunc dicitur, cum non penderis, aut numeri, vel mensuræ ratio perpenditur, *l. 108. §. 10. D. de leg. t. I. l. 1. §. 7. D. de dote prelegata.* Corporalis immobilis, quæ citra sui corruptionem naturaliter de uno loco ad alium transferri nequit. Atque hæc duplex est, vel natura, vel factio hominis talis: natura, ut fundus, civitas, oppidum, pagus, territorium, provincia, regnum, metallifodinæ: factio hominis, ut servus glebæ, tormenta bellica, fructus pendentes, granaria, ædificia, arundineta, saliceta *l. 18. D. de act. empt. l. 12. §. 1. & seqq. D. de instrum. instr.*, & omnia, quæ solo inhærent, ibique posita, ut perpetuo manerent, & ad usum ejusdem fundi, civitatis, aut castri destinata essent; etsi natura loco moveri possent, *arg. l. 13. §. ult. D. de act. empt.* Res corporalis se movens est, quæ ab intrinseco movetur, ut servus, jumentum. Res incorporalis, quæ nec videri, nec tangi potest, sed intellectu percipitur, ut quæ in jure consistunt, nempe hereditas, possessio, jurisdictio, Gudelin. *de jure feud. par. II. c. 3. n. 5., Vultej. lib. I. c. 5. n. 1., Sonsbec. par. VIII. n. 1.*

Ex his intelligitur, in quibusnam rebus feudum consistat? Et Obertus docet, *sciendum est autem, feudum, sive beneficium, non nisi in rebus soli aut solo coherentibus, aut iis, quæ inter immobilia connumerantur (veluti cum de camera, aut de cavena feudum datur) posse consistere; ac feudum neminem posse acquirere, nisi investitura, aut successione, hoc est in tribus rerum speciebus, in re immobili, in re solo cohærente, & in re, quæ immobilium vicem occupat. Solum est propria Jætorum vox, Seneca lib. II. QQ. Natur. c. 1. Tertia illa pars de agris, terris, arbutis, satis quarit, & ut Jurisconsultorum verbo utar, de omnibus quæ solo continentur Jætis res soli, sunt res immobiles, l. 1. §. 1. D. de R. V., l. 7. §. 1. D. de usufr.* Rectius Anselmum suum instruxisset, si generaliter dixisset, & in omni re, ex qua fructus percipitur, sive quotannis, sive menstruo, aut bimestri tempore proveniat, Zali. *par. IV. n. 12.* Et primo in rebus immobilibus, uti territorium, civitas, castrum, oppidum, prædium, unde Ducatus, Comitatus, Marchionatus eriguntur. His res cohærentes accedunt, jura omnia, & quæ perpetui usus gratia sunt, nisi investiens exceperit; nempe fructus, servitutes, venatio, piscatio, equi, boves, vaccæ, oves, prata, nemora, herbæ, vineæ, flumina, molendina. Præsertim si investitura fuerit

fuerit *cum pertinentiis*, quarum nomen omnia comprehendit, quæ vel statuto, vel lege, vel consuetudine, vel hominis voluntate, aut usu destinata sunt, ut accedant, cum sine his, res principalis stare vix posset, Scrad. *par. III. c. 2. & 4.*, Intrigl. *cent. II. q. 78.*, P. de Greg. *de concess. feud. pars. VII. q. 1.*, Jac. a S. Georg. §. *ibi fluminibus*, Buddingh *dissert. de orig. & natur. contract. feud. §. 42.*

In rebus quoque solo cohærentibus: res solo cohærente dicitur, quoties rei fixæ, & immobili ita accedit, ut quasi pars ejus sit, & saltem non utiliter ab ea divelli potest. Ut fructus pendentes, ædificia, iisque annexa, ut puteal, labra, canales, fistulæ, tabulæ pictæ, & generaliter scribit Labeo, *ea, quæ perpetui usus causa in ædificiis sunt, ædificii esse: quæ vero ad præsens, nec esse ædificii, ut puta fistula temporis quidem causa posita, non sunt ædium: verumtamen si perpetuo fuerint posita, ædium sunt l. 17. §. 7. D. de Act. emp.* Fructus pendentes recte in feudum dantur, quia sunt pars fundi *l. 44. D. de R. V.* Quæ immobilibus adhærent, sunt etiam immobilia, sicut quæ religiosis adhærent, religiosa sunt, *l. 43. D. de R. V.* Servitutes, sive urbanæ, sive rusticæ, videlicet, si ipsum prædium in feudum datur, cui servitus annexa est, & debetur, cum servitus sit qualitas, quæ sine prædio stare nequit, *arg. l. 1. D. commun. divid.* Ulusfructus, vectigal, jurisdictionio, arbores, sylvæ, etiam detracto solo, infeudari valent. Non quia jurisdictionio prædiis uti gleba jure inhæreat, sed quia moribus Europæ in commercium redigi, conjuncta prædio, ab eoque separata considerari cæpit, Scrad. *par. III. c. 2. n. 54.*, Montan. *de feud. lib. II. c. 3.*, Roth. *in pand. feud. cap. VIII. q. 17. 19. & 27.*, Cujac. *II. f. 2.*

Denique in rebus, quæ inter immobilia recensentur, feudum consistit: ut sunt jura piscandi, venandi, aucupandi, pascendi, ligna incidendi, jurisdictione utendi, vectigalia colligendi, aut imponendi, redditus dohanæ, jus pedagii, annuus canon ex agris emphyteuticis, pensio ex hereditariis dignitatibus, laudimia, jus percipiendi censum sive redimibilem, sive non redimibilem, decima laicalis, annui redditus ad longum tempus debiti, aut in perpetuum; nam ad modicum tempus etsi ex re immobili profecti, mobiles tamen sunt. Etenim si redditus est realis, seu prædiis impositus, immobilis censetur, quemadmodum *civilis annona*, idest panem publicum ex domibus percipiendi facultas placeat, *tit. C. de ann. civil.*, Lipsius *I. elect. 8.* Hic panis cuique tribui destinatus, cuique domui assignatus, & emtorem domus sequebatur. Hinc Scævola *in l. 35. D. de legat. 3.* dixit *emere tribum*, hoc est inseri

nume-

Q

numero civium, & jus publica percipiendi alimenta consequi. Nec quilibet hoc jure fruebatur, sed qui in tabulis publicis incisus erat. Commoda tribus erant frumentum, oleum, caro, prolixè Jol. Averan. *lib. 11. Interpr. c. 19. Cujac. ad l. 39. §. fructus D. de leg. 2.* Sic de Annuis redditibus extat infeudatio in Gestis Balduini Archiepiscopi Trevirensis *lib. 111. c. 5. apud Reuberum Scriptor. veter. to. 2. Post hæc anno Domini millesimo tricentesimo vigesimo quarto Smydeburc & partem Neurenburg ligia, & aperibilia fecit, & Comitum de Hennenberch xli. marcarum argenti annuorum reddituum feudalem statuit, quos redditus Ecclesie Trevirensi in qua terra assignavit.*

Verum nulla infeudationum consuetudo frequentior in media ætate occurrit, quam illorum jurium, quæ regalia vocamus, & Fridericus in 11. f. 56. recenset. Eaque, nec solum Imperatores, & supremi in suis ditionibus Principes; sed & Comites, Duces, Marchiones quodam usurpationis impetu a corona summi Imperantis evellentes possidebant, suisque vasallis jure feudi concedebant, Freder. a Sande *ad Consuetud. Gelr. tit. 1. c. 1. n. 5., Vultej. lib. 1. c. 5. n. 6., Scrad. par. 10. c. 1. n. 9., P. Ludewig. lib. 11. feud. apusc. c. 2. differ. 13., Hannet. lib. 1. c. 4.* Hæc tamen Regalium infeudatio non valet, si Reipublicæ noceat, nisi Respublica consensiat; quare videmus a pluribus populis irritas habitas ut alienationes, ita infeudationes regnorum quas populis inconsultis Reges fecerant. Populum autem consensisse intelligimus, sive totus, coiv, quod olim apud Germanos, & Gallos fieri solebat, sive per legatos, partium integranrium mandatu sufficiente instructos, inquit Grotius *de jure Bel. & pag. lib. 11. c. 6. n. 9.*

§. II.

De feudo camera, & cavene.

Obertus duo exempla feudi, quod in rebus inter immobilia numeratis consistit, refert, camera videlicet, & cavene. Feudum eamæ est dum Princeps ex camera, seu suo ærario certos redditus quotannis solvendo sub conditione fidelitatis, & servitii alicui concedit; vocatur & feudum Bursa, Henric. a Lochteren Stakebrant. *Gelrus dissert. de feudis impropr. §. 7., Rothi. loc. cit. cap. 14. q. 57.* Ejus proprietas est, ut ad heredes accipientis non transeat, quia est personale. At an ad heredes dantis? placet transire, quia heres factum defuncti servare tenetur, Thom. de Marina. *de Gener. feud. tit. 24. n. 14.* Successor tamen vasalli fructus integri anni percipiet, quo vasallus obiit, etiamsi initio anni decessisset.

Exem-

Exemplo legati annui redditus, quod hujusmodi feudo satis comparatur *l. 12. D. de ann. leg. l. 4. D. de offic. assēs.*, Joan. Blancus *lib. III. c. 3. n. 7.* Perit, seu suspenditur, si camera Principis inopia laborat; tunc vasallus expectare debet, donec solvendo sufficiat. Et quantitatem præteritam non solutam etiam repetere valet *l. 17. §. 1. D. de ann. leg. 11. f. 58.* Secus si Princeps, vel Comes generaliter, non destinato loco, ex suis proventibus feudum constituit. Si in una redditus parte sterilitas, & in altera ubertas contigerit, vasallus expectare non cogitur, *Scrad. par. 11. c. 3. n. 87., Roth. loc. cit. q. 58., Alver. in 11. f. 58.* Denique nascitur & hoc feudum, si senior tribus vicibus alicui tanquam suo vasallo certam pecuniæ, aliulve rei fungibilis quantitatem ex Camera solverit, *11. f. 2. §. si vero vasallus, Sonsbec. par. 1v. n. 36.*

Exemplum præstat Nicol. Episcopus Brotonienis, relatione de itinere Italico Henrici VII. Imp. ad Clementem V. Papam. *In eodem loco in castro imperiali Dominus dedit Domino Henrico Flandria, suo Marscallo, Civitatem Laudonem, cum comitatu, & si non valeret decem millia florenarum in redditibus valebat, quod in locis propinquioribus ut eidem assignarentur, usque ad decem millia florenorum & fecit eum Comitem Laudensem. Ibidem Comiti de Foresio dedit castrum de Succino in Lombardia, & quatuor millia florenorum magis prope castrum assignandorum, si prædictum castrum non valeret: ibidem omnibus militibus Citramontanis non Identicis inter duo millia florenorum & trecentos. Ista fuerunt extrema, quia nullus habuit plusquam duo millia, & nullus minus quam trecentos. Dedit hujusmodi feudum secundum conditiones eorum. De hujusmodi feudis prædictis & Comitibus & alii tenebantur facere servitia imperio secundum modum, & formam, quam faciunt illi, quia habent feoda talia in Regno licet eis modus, & forma gravis & dura videatur aliquibus, & pluribus assignavit eis in illis partibus castra & circa castra magis prope summam datam. Et quia non tot erant castra in sua obedientia, sicut milites, eis assignavit de sua CAMERA recipere annuatim, donec in Italia in aliquibus locis certis eis prædicta assignasset. Omnibus Theutonicis militibus, paucis exceptis, in Alemannia in suis partibus alias terras in feoda assignavit secundum conditiones, & merita personarum.*

Aliud exemplum occurrit in Regesto Regni Neapolitani sub Roberto an. MCCCXXXVI. die xx. VIII. Maji iv. indict. ubi Joannes Dux Duratii, Comes Gravinæ, Regni Albanæ, & honoris Sancti Angeli Dominus testamentum condidit, tresque filios instituit heredes. Carolum primo natum in Ducatu Duratii, Regno Albanæ,

Comitatu Gravinæ, & Dominio Montis S. Angeli, Lodoicum, & Robertum ætate minores in aliis bonis, feudis, atque redditibus consensu Regis Roberti, & præsertim in unciis quingentis annuis quas dictus quondam dux percipiebat de nostra concessione dum viveret de pecunia generalis collectæ in eisdem terris nostre Curie debita de summa provisionis annue scilicet unicarum mille, per nostram dudum celsitudinem sibi factæ percipiendis, quidem per ipsos Lodoicum & Robertum de pecunia generalium collectarum debitarum nostre Curie per homines predictarum terrarum, in quibus per ducem ipsum instituti sunt ut præfertur heredes, & si quid ex dictis quingentis unciis forsitan superesset que de ipsa fiscali pecunia percipere non valerent percipiant illud & habeant usque ad totalem summam unciarum quingentarum ipsarum super Juribus fundici, & doctæ Civitates nostre Neapolis, super quibus reliquarum unciarum quingentarum de universali summa dictarum unciarum mille restancium fuit specialiter eidem Duci per nos perceptio stabilita sub illis utique conditionis adjunctu quod memorati Lodoicus & Robertus tam dictas terras castra & loca, quam medietatem prescriptam annue provisionis ipsius teneant ac tenere debeant immediate, ac in capite ab eodem Carolo primogenito fratre ipsorum & legitimus ejus heres, eisque suis vicibus feudalia prestare servitia predistincta, nostro in hiis assensu, & beneplacito reservato.

Feudum Cavenæ est, dum quis alicui quotannis in feudum ex suo cellario, penuario, vel horreo solvendum quid, vel vini, vel hordei, vel frumenti, vel fructuum sub fidelitatis, & servitiorum obligatione concedit. Cavena Longobardis idem est, quod latio cava, vel horreum, quicquid ceteris placeat. Eiusdem naturæ est cum feudo cameræ, ambo tamen impropriam naturam retinent. Differt a feudo soldatæ, quia feudum soldatæ gratis, & absque servitiorum obligatione alicui datur, & morte tam dantis, quam accipientis perit. Feuda cameræ, & cavenæ non dantis, sed accipientis tantum morte expirant, quia camera nunquam moritur, nisi aliter pacta & loci consuetudo reclamant, II. f. 10., Thom. de Marin. de Gen. feud. tit. 25. & 26., Scrad. par. II. c. 3. n. 82., Zafi. par. IV. n. 5. & 6. Sic Adolphus Comes Holsatiæ ab Archiepiscopo Sifrido hujusmodi feudum accepit, inquit, Krantz. lib. VI. Saxon. Metrop. c. 49. ibi, sed ab Archiepiscopo ducentos modios avenæ in beneficium recepit. Et instar præbendæ assignari solet, de quo Chron. Lubecense ad an. 1276. de Borchardo de Sercken Episcopo Lubecensi scribit, iste novam dignitatem in Ecclesia tua instituit, scilicet Cellerariam, de qua canonicis panes præbendales singulis

gulis quartis feriis, & Sabbatis per Cellerarium ministrantur, pro qua assignavit singulis annis LX. meas siliginis de decimis mensa Episcopalis. Proinde effectus feudi cameræ, & cavæ sunt, esse personale, & si vasallus reale esse contendat, ei incumbit probatio. Nam hæc feudi species annuos ex camera, vel cavæ senioris redditus percipiendi jus vindicat, quod utile dominium dici potest. Nec vasallo competit rei vindicatio, cum ipse non possideat, sed oportet in dominum agere ab his præstationibus immunitatem asferentem, actione confessoria, quæ in aliis juribus in re incorporalibus datur. Sic etiam ex jure possessionis non verum, sed quasi interdictum conceditur. Dominus habet conditionem causa dati causa non sequuta, si vasallus fidelitatem, & servitia negligat præstare. Feudum cameræ, & cavæ præcipue datur ob palatina servitia Officialibus, in quibus maxima fides cum servitio erigitur, Boeschius de feudis Camera & Cavæ §. 14. Intentio vel senioris, vel vasalli, paribus curiæ, vel brevi testato probanda est. Et dicam in Institutionibus juris feudalis.

§. III.

De feudo pecuniario.

In his itaque rebus feudum constituitur. Verum nihil impedit, quominus in re etiam mobili, aut in pecunia consistat; quamvis Longobardicis moribus id refragari videatur. Sed in media ætate, exemplo romani usufructus, omne quod in commercio erat, & ex quo fructus, vel quælibet utilitas percipi poterat, in clientelam dabatur. Hinc opinio Interpretum displicet, quæ in pecunia feudum erigi inficiatur. Narrat enim Frederic. a Sande ad Consuetud. Gelr. tit. II. c. I. n. 7., se in pluribus feudalibus Germaniæ Archivis legisse, ut nummorum nomine in numerantis fidem iretur, & vasallus fidelitatem præstaret, eosque vel in annuos redditus, vel in prædia jure feudi recognoscenda convertebant. Quinque talium investiturarum exempla refert; unum seligo an. 1335. in quo occurrit, Ego Warnerus dictus Rode de Alzeim Miles cupio esse notum, quod cum nobilis, & vir potens Reinaldus Comes Gelriæ, & Zutphaniæ, me suum fecerit fidelem, & vasallum, & mihi dederit, & assignaverit centum marcas Brabantinorum denariorum, tribus halleris pro denario computatis. Ego vicissim ipsi propter hoc demonstravi annuos redditus decem marcarum monete prædictæ in bonis meis propriis sitis in Parochia Ecclesiæ de Dorenkeim, quos quidem redditus supradictos Ego Warnerus Miles prædictus, vel
mei

mei heredes, & successores ab ipso domino Comite Gelriense, & ab heredibus, & successoribus suis Comitibus Gelriæ in feudum habebimus, & exinde sui, & suorum heredum Comitum Geldriæ fideles erimus, & perpetui vasalli, & de his debemus sicut alii fideles & vasalli Comitatus Gelriæ tenentur fideliter deservire. Alia exempla exhibet Joan. Franckensteinus *dissert. de feudo in pecunia constituto* §. 1. & seqq. Et jure Porussæ continuo in pecunia consistunt, P. Ludewig. *lib. II. feud. opusc. c. 2. differ. 13. Hotom. disput. feud. cap. XVI.*

Feudum pecuniarium erigitur, si dominus mutuo pecuniam sub usuris Mævio concedit, & Cajum de sorte investit, hac lege, pactoque, ut in fidelitatis compensationem præstandæ, & servitiæ deinde exhibendi, annuas usuras a Mævio percipiat. Huic conventioni directum dominium respondet, quod in sorte principali sibi reservata Dominus retinuit, & vindicat. Relucet & dominium utile, dum Cajus usuras, seu fructus civiles quotannis exigit. Adest quoque fidelitas, cui Cajus se obligavit. Aut si dominus certam pecuniæ summam apud se reservat, & tenet; finge mille marcas; postea, pacto convento, sub fidelitatis, & servitiæ obligatione, de iis Mævium investit, singulisque annis mille marcarum reditus ei persolvere promittit. Huic consentire videtur Feudista in 11. f. 25. ibi: *ut Dominus vasallo, ejusdem æstimationis, quod erat tempore rei judicata, feudum restituat, vel nummos in feudum dandos numeret.* Agit de eviçtione. Interpretes tamen in feudum dandos intelligunt, in feudum erogandos, seu convertendos in emptionem alicujus rei immobilis, vel quæ immobilium nomine veniunt, ejusdem æstimationis, cujus erat feudum eviçtum; quæque deinceps nomine feudi retinentur.

Verum eruditus Adam Struvius *synt. jur. feud. cap. IV. A. 2. n. 6.* ea verba de vero pecuniæ beneficio interpretatur, & declarat; eviçto feudo, senioreni teneri, aut alterum feudum in re immobili consistens ejusdem æstimationis tradere, aut numerare nummos, quos, investitura interveniente, in feudum dari oportet. Et placet, Rothius *loc. cit. cap. IV. q. 23. 24. & 25.*, Henric. a Lochteren Stakebrant *dissert. de feudis impropr. §. 2.*, Joan. Blancus *lib. I. c. 6. n. 6.* Fateor hujusmodi pecuniaria feuda inter impropriorum classem accenseri, quia subjectum, id est res immobilis deficit, quæ vere feudalem qualitatem suscipere posset. In ceteris veram beneficii naturam imitatur. Nam vasallus investituram petit, hominum præstat, servitia exhibet, successione fruitur, mutua vasallum inter & senioreni officia relucet, sicut propriorum feudorum conditio repræsentat. Hoc

Hoc feudum esse potest novum, antiquum, nobile, ignobile, ecclesiasticum, seculare, hereditarium, perpetuum, datum, oblatum, temporale, ligium, non ligium, masculinum, femininum, intra, vel extra curtem. Occasio, & primæva ejus introductio fuit senioris liberalitas vasalli merita remunerandi, quæ omnibus feudis originem communicavit. *Evictio* feudi, si nempe Dominus rem alienam jure beneficii vasallo dedisset, & in ejus locum, acta evictione, vel aliud feudum ejusdem pretii concederet, vel pecuniam loco illius, de qua vasallum investiebat, II. f. 8. & 25. *Consensus* Domini, si non aliter in feudi alienationem consentire vellet, quam ut pecunia vel pars, vel tota ex feudo redacta jure feudis teneretur. *Splendor* familiarum, qui sine divitiis frigescit. *Evitatio damni*, videlicet si plures fratres in feudo succedunt, inter se dividunt, postea pacto conveniunt, ut duo (finge) feudo fruerentur, tertius certam pecuniam Domino in clientelam offerendam, de qua ipse, & ceteri fratres investiri oportet. Nam hic tertius ceteris suis fratribus in feudo succedit, illi huic tertio non nisi in allodio succedere possent, si dominus non omnes investivisset, Christoph. Lyncker *differ. de feudo pecuniario* §. 32. Neque hujus feudi natales vetustatem sibi vindicant, cum Germaniæ gentes, quibus hæc feudi species potissimum placuit, pecunia destitutæ essent, jamque circa seculum XII. diplomata de hoc feudo occurrunt, quæ Joan. Franckensteinus *differ. de feudo in pecun. constit.* §. 1. refert.

A rebus mobilibus noster etiam Obertus feuda amolitur; sed nihil prohibet, quominus in his constitui valeant. Etenim regula satis consulto composita jubet; *in quibus rebus quasi usufructus constitui potest, in illis etiam feudum improprium constitui potest.* Quoties ex re nostra fructus, & emolumentum percipitur, sive perceptione pereat, sive salva ejus substantia maneat, toties in beneficium recte conceditur. Nec Hotomanni *disput. feud. cap. XVI.*, aliorumque sententia nobis nocet, quæ; inquit, idcirco in rebus mobilibus feudorum subjectum non reperiri, quia feuda non tanquam usufructus, sed perpetuo jure adquiruntur, hoc est, ut ad vasallum, ejusque posteros successionis ordine transeant. Res autem mobiles caducæ sunt, & consumptioni obnoxie, & proinde hanc juris perpetuitatem conservare non valent.

Attamen ex hac rei consumptione nihil aliud, quam feudum improprium deducitur, non vero ut sua natura clientelam excludat. Exemplum in grege ovium, in quo sicut usufructus, ita & feudum consistere potest; & vasallus satisfacere debet, finito feudo, rem

rem ejusdem valoris in feudum concessam restitaturum, sicut de quasi usufructu Jctis placuit *tit. D. de usufr. ear. rer.* Similiter vassallus gregis sibi infeudati in locum demortuarum ovium, alias ejusdem speciei, & qualitatis substituere tenetur. Statuto enim tempore, sicut accepit, restituere posset. Et hoc feudum improprium vocamus. Omne enim feudum sua indole relicta, pluribus modis in improprium degenerat; *servitio*, si non militare, sed annuus canon præstatur, & feudum *laudimiale* appello. *Immunitate*, si vassallum a servitiis immunem dominus in investitura declarat, & *feudum francum* nascitur. *Pacto*, si facultas alienandi, inconsulto domino, conceditur, & *feudum alienabile* vocamus. *Succeptione*, si fæminæ, vel masculi cum hereditaria qualitate succedunt, & *feudum hereditarium* hodie satis consuetum Interpretes dicunt. *Tempore*, si ad tempus, vel vassalli vitam durat, & feudum *Guardiæ*, *Gastaldiæ*, *Camera*, *Cavenæ*, *soldatæ*, *habitationis* erigitur. *Investitura*, si hæc non modo descendentes, & collaterales ad successionem invitat, qui proprie a primo acquirente descendunt, sed etiam extraneos admittit, qui a primo & communi stipite orti non sunt. *Brevi usu*, sicut feudum pignoratitium. Et similia, quæ tot inveniri, & de novo nasci possunt, quot modis a natura beneficii quis discedere valet, *Sonsbec. par. v.*, *Blanc. lib. iv. c. 3.* Quemadmodum enim mirabilis naturæ operandi modus a suo auctore ab æterno statutus, vel ab ipso auctore, vel a majori alterius creaturæ virtute, illum immutat, variasque, illæsa substantia, figuras recipit, & repræsentat; ita & negotia, artes, actusque a societate statuti ab hominum vel tacita, vel expressa voluntate varias mutationes, atque applicationes, illæsa substantia, excipiunt.

Denique Feudista in fine h. t. inquit, *feudum neminem posse adquirere, nisi investitura, aut successione*, II. f. 33. In II. f. 26. §. *si quis per triginta*, addit *præscriptionem*: Aut si quis anni spatio seniore sciente, nec improbante, in possessione feudi steterit; aut licentia Domini possessionem feudi adipiscatur, II. f. 33. I. f. 26. qui vel ad investituram, vel præscriptionem redigi possunt. Nec modus per successionem adquisitio dici potest, quia nemo succedere valet, nisi feudum jam esse acquisitum præsupponatur ab eo, cui quis succedere contendit. Nec successor aliquid acquirit, in quo jus antea non vindicabat, & jus concipi nequit, nisi vel pactum, vel occupatio concipiatur.

T I T U L U S II.

Quid sit investitura.

ANtiquitus hic titulus, & duo sequentes cum antecedenti conjungebantur, postea Glossographus in tres divisit. Nuper actum est, feudum investitura, aut successione adquiri; nunc declarat, quid sit investitura. Et tres partes comprehendit; prima de investituræ significatione, ejusque solemnitate: secunda de vasallo feudum cameræ, & cavenzæ possidente: tertia, de pactis, quæ investituræ adici possunt.

§. IV.

Investitura unde, quid, quotuplex, modus.

Investituræ vocabulum, an latio, an barbaris originem debeat, eruditi dissensunt. Placet a latio repetere, Brisson. *lib. vi. de form. antiquum venditionis ædium instrumentum refert, ibi, Tu, Pascuti, fuste illum investito. Tu, segniti; fustem manu capito*, Tertull. *lib. de Baptismo c. 13.* oblationem baptismi *fidei vestimentum* vocat. A vestiendo forsitan dicta, quia senior vasallum suum investiendo veste quadam donabat, vel chirothecam, vel aliud porrigebat, Heinec. *Elem. jur. Germ. lib. II. §. 116.*, Boehmer. *de ind. & natur. investit. cap. II. §. 39.*, Cujac. *hic, Vultej. lib. I. c. 7. n. 4.* Vel quia vasallus in investituræ ritu speciale vestium genus adhibere solebat, Rothi. *loc. cit. cap. XII. q. 1.* Improperie vero vestitura possessionis traditionem, jurisque cessionem seu concessionem significat. Quæ significatio sæpius in media ætate occurrit; & quibusdam signis tanquam traditæ rei argumentis agebatur *cap. 2. de consuetud.*, Cujac. *19. obs. c. 18.*, sicut in jure arrarum datio est argumentum contractæ venditionis *l. 35. D. de contrab. emp.*, seu, ut Varro *lib. IV. de l. l. notam reliqui reddendi*, dicit. Cont. Forner. *Selectio. lib. I. c. 3.*

Hæc symbola in omnibus contractibus vetusta barbarorum gens adhibebat, quod *vestire, investituram, vestituram facere* dicebat. Et fuste, baculo; festuca, vexillo, ense, hasta, baculo, chirotheca, aliove, convocatis testibus, *sub testimonio videntium, & audiensium*, ut loquitur Innoc. III. *in d. c. 2.* peragi consuetudo erat. Hujusmodi symbolica traditio, quæ mancipationem, & in jure cessione Romanorum responderet, Germaniæ familiaris fuit.

Eleganter Boehmerus *tit. decretalium de Institut. §. III.* Franciæ, Germaniæ, Saxoniz, Alemanniæ, aliorumque investituram de-

describit: *Apud Gentes quam plurimas, & in primis apud Germanos veteres, olim admodum solemne fuit, in TRANSLATIONE JURIS in alterum adhibere SOLEMNIA SIGNA, QUIBUS EVIDENTISSIME VOLUNTAS TRANSFERENTIS JUS SUUM IN ALTERUM DECLARETUR.* Neque enim in sola promissione, unde *NUDA OBLIGATIO* persone nascitur, quaeque dubia esse poterat, sibi subsistendum esse, gentes crediderunt, praesertim penes quas usus scripturae non adeo esset excultus, & ad memoriam rerum gestarum conservandam accommodatus. *SIGNO* ergo evidentissimo, *SYMBOLISQUE* opus fuit, quibus intentio contrahentium perspicue explicaretur; securius aliquod vinculum commerciis mutuis addendum, & fides, egregium humani generis, ligamen, tali munienda erat nexu, ne facili ratione quis decipi, falli, & circumveniri posset.

Antiqui Romani jam sub Regibus certis signis mentem suam circa commercia exprimebant. Accessit JUS FLAVIANUM secundum quod in antiqua Reipublica ruditate nihil ratum erat, nisi quod suis vitibus esset expeditum, quod pluribus declarat *GRAVINA* de orig. jur. civil. lib. II. c. 79. *Aliae gentes quoque similibus usæ sunt signis, maxime penes quas usus scripturae non adeo fuit cognitus.*

*Non ergo mirandum, si etiam majores nostri hujusmodi symbolis usi sunt. Duo ex hujusmodi symbolica translatione potissimum nascebantur emolumenta! (1) ne, quod perfidis & ad fraudem faciendam aptis natis admodum solemne est, amplius alligari posset, actum nondum fuisse perfectum sed in finibus simplicium tractatum subsistisse: (2) ne contractu perfecto, ad alium amplius aliquid juris in re, alteri promissa, transferri possit. Planum utique est, quamdiu tantum res promissa, sed non translata est, debitorem jus in re illa adhuc retinere, adeoque facile induci posse, ut contra datam fidem alteri, pinguiorem conditionem offerenti rem tradat, & jus suum resignet. Quia vero plura intervenire poterant obstacula, quominus statim possessio actualis juris, vel rei in alterum transferri posset, consultis gentibus visum fuit, interim *SYMBOLICAM TRANSLATIONEM* promissioni addere, & hac ipsa liquidissime declarare, se jus suum, quod in promissionem erat deductum, in alterum transtulisse. Hoc utilitas commerciorum desiderabat & imprimis *RATIO CIVILIS*, quæ potissimum jurgia inter cives præcaveret, postulabat. Idque ex innumeris medii ævi monumentis constat.*

Hanc symbolicam traditionem dixerunt investituram variis celebratam signis, quæ satis diligenter sive in publicis, sive in privatis Regibus servabantur. Aut sacra, aut profana distribueretur dignitas, honor, jurisdictio, regna, feuda regalia, vel minores tu,
vel

vel majores existimabis. Sed postea in deluetudinom abiit, dum loca contractuum oralium, pactorumque consensualium invaluerunt contractibus libellariis, conventiones in scripturam redactæ, donationes inter vivos, testamenta solemnia, ne dicam de aliis institutis, & solemnitatibus in curias, & judicia introductis. Passim tamen ille solæmnitates, etiam nunc supersites sunt, vel vestigia produnt, inquit, Joachim de Westphalen apud Boehmer loc. cit. §. 25., Gottlieb Gonne diatriba de evictione feudi oblata §. 9. Fides enim Germanorum non scripturæ, sed verbis, & simplicitati innitebatur, a quo nomen, uti creditur, assumpserunt, Conradus Celtis de situ, & moribus Germania.

Germanos vocitant Itali, Grai sed Adelpbas,

Quod fratrum soleant inter se vivere more.

Investituræ significatio in jure feudali, barbarorum legibus, & chartis multiplex est: sæpe possessionis concessionem, aut juris, si ve laici, si ve Ecclesiastici translationem ostendit cap. IV. de consec. preben., & hoc sensu investire, est alicui possessionem tradere; disinvestire est aliquem possessione privare, quod Frid. in const. si vassallus lib. III. 19. diffasire dixit., & vassallus, qui feudo cadit, disinvestiri dicitur, I. f. 7., & Obertus in h. r. investitura quidem proprio, dicitur possessio, hoc est adquisitio, seu adprehensio possessionis feudi videlicet novi: nam investitura feudi antiqui nulla indiget possessionis, sed possessionis jam acquisitæ confirmatio dumtaxat intervenit. Sæpe ipsum feudalem contractum, hoc est illum actum, quo feudum constituitur, denotat, ut in h. r. & I. f. 3 I. f. 20. II. f. 7. II. f. 8. §. 2. II. f. 18. II. f. 26. §. si facta, ex quo mutua seniore inter & vassallum officia, & obligationes oriuntur, sæpe contractum, aut feudi traditionem, aut breve testatum, hoc est infeudationis instrumentum indicat, Rothi. loc. cit. cap. XII. q. 2., Vultej. lib. I. c. 7. n. 4. Duaren. cap. VII. n. 2.

Modus, quo investitura vetustis feudorum ætatibus agebatur, erat instar judiciorum Germaniæ, videlicet sub Dio. Cum totius civitatis interesset splendidiora patriæ munera, tunc præsertim personalia, omnibus innotescere; nisi aut tempestas, aut solis ardor impediret. Nec certus constitui poterat locus, sed sæpe, aut in publicis cætibus, aut sacris conciliis, vel Aula Regum, aut ubi Cæsar degeret, celebrari, præcipue diebus festivis, solebat, Lorber Inst. jur. feud. lib. I. tit. III. §. 33. Hodie investitura de Ducatibus, Comitatibus, & Principatibus in Aula Imperatoris coram Cæsarea majestlate agitur: nec status extra Germaniam ad ejus susceptionem evocari potest. Baroniarum autem, & minorum imperii

perii feuda, sive Germanica, sive italica apud iudicium Imperatoris aulicum minus solemniter conferuntur. Utraque investitura fit Imperatoris, & imperii nomine, intra annum, & diem petenda, mortis vasalli documentum a Parocho exigitur. Atque si erit Prælatus, nempe Episcopus, Archiepiscopus, vel Abbas, oportet afferri legitimæ electionis probationem, pontificiam confirmationem, & litteras ad Imperatorem commentatitias, quas Breve vocant. Jusjurandum præstatur, duobus digitis Evangelio impositis, & si Prælati, Comites, vel Barones, alique feuda Germanica possidentes, stantes a iudicio aulico, Principes vero, Comites, & reliqui vasalli Italiz geniculatim investuntur, Basil. Kuchelbeckerus *dissert. de jure & modo cognoscendi, & disponendi de feudis imperii cap. III. §. 2. & seqq.*

Investitura duplex est, *propria, & verbalis, seu abusiva*. Propria est possessio, idest corporalis possessionis feudi traditio, & apprehensio; & contingit, dum Dominus vasallum suum, aliumve vasalli nomine in feudi possessionem realiter ducit. Aut est *actus, quo dominium utile vasallo fidelitatem promittenti, a Domino directo confertur*, Sigelius *de princip. juris feud. c. 5. Aut cessio feudi solemnis sive contractus, qui sine traditione possessionis per se subsistit*, Cujac. *in l. f. 1. §. si vero Archiepiscopus*. Sed Cujac. investituram definit, quatenus est modus feudum acquirendi. Abusiva, dum senior signis, veluti ense, baculo, vexillo, aliove alicui feudum coram testibus concedit, *princ. b. t.* Dicitur abusiva quia baculi, haste, vexilli, alteriusve signi, non transfertur feudi possessio. Idque verum si hæc non fiat, præsentem re seu si fundus præsens non sit. Nam si fundus erit præsens, non abusiva, sed realis dicitur investitura, cum possessio non modo manibus, & pedibus, sed etiam oculis apprehendatur *l. 1. D. de Acquir. possess.*, Borcholten *de feudis c. VII. n. 7.* Quamvis hanc Oberti divisionem inepte conceptam ceteri omnes sequantur, nihilominus juri adversatur, ut si quis venditionem, in qua traditio intervenit, ab ea, quæ solum habuit consensum, distingueret.

Verum sive propria fuerit, sive abusiva, verus acquirendi feudum modus censetur, *l. f. 25. sciendum est feudum sine investitura nullo modo constitui posse*. Cui noster Obertus *in II. f. 1.* non refragatur, *feudum neminem posse adquirere, nisi investitura, aut successione*, non quia successio sit alter acquirendi modus ab investitura separatus, sed est instar substitutionis jam in institutione, hoc est in prima investitura comprehensæ, cujus auctoritate quis succedit. Nam nemo succedere posset, nisi in prima investitura vocabitur, Boehmer. *loc. cit.*

cit. §. 43. Præterea feuda maxima, ut regnum per hastam, vel gladium: *media*, ut Ducatus, Comitatus, Marchionatus, Principatus, vel vexillum, non vero per gladium, & quot accipit provincias, tot traduntur vexilla: *minima* per anulum, vel torquem, Ecclesiastica per baculum, anulum, vel pallium, conferri solent. Ceterum quisque suæ regionis mores lectabitur, Stykius *examin. juris feudalis cap. XII. 7.*

Sive propria, sive abusiva de feudo novo fuerit investitura, ut valeat, necessario quaedam requirit solemnitates, nempe pares Curie saltem duos, Obertus *prin. b. t. ibi*, *quæ sibi quidem ab illo fiat, qui alios habet vasallos saltem coram duobus ex illis solemniter fieri debet: alioqui licet alii intersint testes, investitura minime valeat, & II. f. 32.* Verba *minime valeat* ostendunt, ut nec naturalis, nec civilis obligatio oriatur, etiamsi dominus tradiderit, quia traditione, omissa juris solemnitate, nec possessio, nec dominium in vassallum transit, Montan. *lib. III. c. I.*, Sonsbec. *par. IX. n. 9.* Vultej. *lib. I. c. 7. n. 22.* Ratio hujus consuetudinis est, quia alii testes facilius amore, odio, pecunia, & favore corrumpi possunt in senioris damnum; sed pares Curie ob fidelitatis iusjurandum seniori præstitum, fideiorem, & integriorem esse præsumuntur *II. f. 58. §. idcirco.* Si longe absint, expectandi iudicis arbitrio sunt, & vocati si renuant, senior testes extraneos adhibere potest, sicut si pares non haberet, *b. t. §. si vero, I. f. 26.*, aut si Clericus de bonis suæ Ecclesie feudum constituat, *I. f. 26. §. in clericorum.* Similiter investitura breve testatum, hoc est publicum instrumentum requirit, paribus Curie subscriptum, in quo pacta, conditiones, servitia, modus serviendi, successio, & succedendi ordo, facultas vassalli in feudo declarari solent; sed si non interveniat, nihilominus investitura valet. Hodie moribus Europe præsertim in feudis regalibus solum Principis, & concedentis privilegium seu concessionis diploma suppedit, quia ævo feudorum non erant Archiva, in quibus hodie instrumenta investiturarum conservantur, Rothil. *loc. cit. q. 8.*, Gudelin. *par. II. c. 5. n. 8.*

Ex his constat, peracta verbali investitura, aut propria, vassallum ad iusjurandum teneri, quod *homagium* vocatus, & si propria non præcessit, senior vassallum in possessionem immittere tenetur. Non quia feudi traditione ad ejus constitutionem opus sit, cum ex utraque investitura tam propria, quam impropria dominium & possessio translata fuerit; hoc est sicut propria investitura dici non potest, nisi feudo acto traditio; ita nec abusiva intelligitur, nisi feudi possessorio symbolis quibusdam transferatur; quod
& satis

& satis innuit Obertus hic, *investitura quidem proprie dicitur possessio* (hoc est possessionis adprehensio, adquisitio) *abusiva tamen modo dicitur investitura, quando basta, vel aliud corporeum quilibet porrigitur a Domino feudi se investituram facere dicente.* Mens Obertii est; illa investitura, quæ possessionis traslationem significat, feudo jam constituto nihil adjungit, quia jam abusiva utilis domini, ejusque nomine competentis actionis sessio contigit. Nam ipse abusivæ actus vicem traditionis ad utilis domini translationem obtinet, ac si simplex, & naturalis traditio intervenisset. Sicut in judiciali effectuacione apud Germanos, scotatione apud Danos ficta traditio rei tradendæ vice fungebatur, *Freder. a Saxe ad Consuetud. Geln. tit. I. c. I. n. 51. & seqq. Boehmor. loc. cit. §. 46., Gudelin. par. II. c. 5. n. 10.* Denique, cum investitura sit actus voluntariæ jurisdictionis, etiam in alieno dominio celebrari potest, per procuratorem fieri, & recipi non prohibetur *II. f. 3. §. sed utrum, II. f. 58. §. item investitura, nec actus legitimi Romanorum subtilitas nostris feudistis placuit; exempla exhibet Horom. disp. feud. cap. XIII.*

§. V.

De Domino possidente.

Si enim domino adhuc in possessione constituto an facta sit investitura, queratur: non debet probare, nisi per pares curtis illius domus, vel per publicum instrumentum, a tribus, vel a duobus paribus confirmatum. Nam si instrumentum defecerit, vel quia factum non fuerit, vel quia amissum sit: tunc qui probare desiderat, pares Curie illius, qui interfuerint, offerat, qui si denegaverint, forte corrupti odio, vel gratia seu prelio, & dicant se non interfuisse, cum investitura facta fuerat, vel non reminisci: tunc domino, juvent tactis Sacrosanctis scripturis, QUOD HUIUS REI VERITATEM NESCLANT, & tunc actor aut alios producat pares, aut juris jurandi domino detur electio: ut proinde juret investituram factam non esse: aut sacramentum vasallo referat: ille aut juret, aut acquiescat. Quod si jurare pares aliqua & causa recusaverint, nec dominus eos jurare compellat; licet vasallo etiam per extraneos probare investituram. Testibus vero deficientibus jurisjurandi electio domino detur.

Peracta investitura, si quæstio nascatur; in prima *b. t.* parte Obertus distinguit, vel Dominus possidet, vel vasallus. Si vasallus ex investitura abusiva agit contra seniore, qui clientelam possidet, & propriam petit, hoc est in ejus possessionem induci declarat.

Va-

Vasallo onus probandi incumbit, aut paribus Curia, qui initio investituræ interfuerunt, aut si odio, amore, pecunia, vel favore corrupti interfuisse negant, Dominus ad jusjurandum cogere potest, quod hujus rei veritatem nesciant: merito, quia senior in Pares suæ Curtis jurisdictionem habet. Quod si Dominus Pares cogere nolit, vasallus etiam extraneis testibus saltem duobus probare novam investituram poterit, qui si deponere recusant, Comes seu judex Civitatis compellet, si nec iste, Imperator aditur l. f. 26., quin & si extraneis veritas erui nequit, Pares etiam auctoritate Comitum, aut Imperatoris ad jusjurandum, vel testandum vasallo cogere permittitur, si Dominus cogere nollet, Glof. hic, & Alver. n. 4. Demum, si vasallus omni destituitur probatione, Dominus cum XII. sacram. jurat se investituram non fecisse, vel vasallo actori jusjurandum deferat, qui si jurare recusat, Dominus absolvitur l. f. 4. Adest & alia probationis species, videlicet breve testatum, quo vasallus, si nec pares, nec extraneos testes habet, suam proterit confirmare intentionem §. si enim Domino. Breve testatum, ut sæpius dixi, est publicum instrumentum de investitura feudi, quod non probat, nisi a tribus, vel a duobus paribus confirmatum, d. §. si enim, Scrad. par. v. c. 2. n. 4. & 5.

§. VI.

De vasallo possidente.

Tantum si Dominus possidet. Si vero vasallus quidem possideat, vel si feudum Camera, aut Cavena, in duabus, seu tribus accentionibus quietis, quasi possideat: Dominus autem feudum negans esse rem suam petat; vel quod de camera, vel de cavena bis, vel ter (sicut diximus) jam solutum est, deinceps solvere renuat; tunc non est opus probatione; sed possidenti data electione, aut jures suum esse feudum rectum, aut domino referatur jusjurandum. Si autem investitura ab eo, qui vasallos non habebat, dicatur facta; tunc per quoslibet idoneos testes aut per publicum instrumentum probari: aut inopia probationis emergente, res decidatur per jusjurandum.

At si vasallus in possessione, vel quasi, reperitur, & Dominus illius rei investituram negat, & uti allodiatem petit; vasallus vel juret suum esse feudum rectum, vel Domino jusjurandum referat. Hic tamen vasallus anno possidere, vel quasi, debet, ut justum investituræ titulum sibi adquiret; nec semper annalis possessio possidenti jusjurandum dumtaxat defert, sed alia

alia concurrere oportet, quæ judicis animum ad jusiurandum moveant, II. f. 33. §. *sacramentum*; §. *si vero b. t.* Appellatione feudi *recti* in *b. t.* feudum legitime acquisitum, hoc est Domino sciente, servitia recipiente, & vasallo per annum possidente intelligitur. Nec tantum si vasallus vere possideat, ut si res sit corporalis nempe prædium, aut urbanum, aut rusticum, oppidum, vel civitas, vel provincia; sed etiam si quasi possidet, si res sit incorporalis, ut annua præstatio ex cavena, vel cellario, vel camera senioris percipienda; hæc est quid incorporale, in cujus possessione constituitur, *si bis, vel tex (sicut diximus) jam solutum est, deinceps solvere renuat d.* §. *si vero*, hoc est si decem, finge, tanquam vasallus, sciente domino, ex ejus cameræ, penus, aut cellario reditibus, tribus vicibus perceperit, si dominus deinceps dare recusat, hac quasi possessione se vasallus tueri potest, Scrad. par. II. c. 3. n. 83., Thom. de Mar. de Gen. feud. tit. 24. n. 15.

§. VII.

De pactis investituræ.

Præterea si aliquis tenor præter communem feudi rationem in investitura a Domino dicatur intervenisse: vel si dicatur feudum sub tali conditione dedisse, UT VASALLUS FESTIVIS DIEBUS VADAT CUM UXORE SUA AD ECCLESIAM: omni facultate probandi domino adempta, habeat vasallus potestatem defendendi se per sacramentum. Item si vasallus per pactum speciale contra feudi consuetudinem allegat, VELUTI DE FILIARUM SUCCESSIONE: liceat ei tenorem, si potest, sicut investituram probare, quod si in probatione defecerit, vel cessaverit, concedatur domino hoc denegare jurejurando præstito.

Attamen cum in investituris pacta adjici soleant, idcirco in ultima *b. t.* parte Obertus duas componit regulas. Prima est, qui pactum in investitura insolitum intercessisse contendit, probare tenebitur, §. *præterea b. t.*, secus vasalli sacramento controversia deciditur, I. f. 20. I. f. 24. Ratio, quia omne feudum præsumitur *re-ctum*, hoc est, quod propriam feudi naturam teneat, seu ut sit masculinum, gratuitum, in re soli, ad heredes militiæ, & domus, & pacis servitio aptos transiturum, sine agnatorum consensu non alienari, perpetuum, sine culpa non amitti, fidelitatis, & servitiæ capax. Atque hæc adeo feudo inhærent, ut sive in jure, sive in facto dubitetur, semper, ut ejus recta jubet natura, concessum præsumendum, seu uti loquitur Obertus in *d.* §. *præterea secundum*

com-

communem feudi rationem, id est communes regulas, & illas consuetudines, quæ feuda introduxerunt, Montan. *lib. 1. c. 6. Vultej. lib. 1. c. 8. n. 77.* Secunda regula est: si vasallus contra feudi naturam pacta, & condiciones allegat, probare debet; & si in probatione deficiat, jurejurando senioris quæstio finitur §. *item si vasallus b. 1.* Videlicet pactum, ut filia succedat, quia hic sexus si succedit, est contra clientelæ naturam, & pacto, ut succedat, contingere potest, quod probatione indiget. Quamvis hodie cunctis prope modum Europæ moribus, sæminæ in feudis succedunt, nisi concessionis lege, aut speciali consuetudine masculi tantum vocentur, si ve majora, si ve minora fuerint beneficia, Freder. a Sande *ad consuetud. Geln. tit. 3. c. 1. §. 1. n. 16.*

Quoniam clientela est contractus, & contractus quælibet recipere potest pacta, modo ejus substantiam non lædant, ita & feudum. Substantia feudi est *fides*, quæ etiam in feudalibus sine operibus mortua est, dominum inter, & vasallum pacisci non potest ut fides præstetur, sed ob commissam feloniam feudum non amittatur. Sicut in contractibus pacisci nequit, ne futurus præstetur dolus *l. 27. §. 3. D. de pactis*. Præstari, vel non, dolum, non est in potestate contrahentium, sed in auctoritate legis, nempe oraculo juris gentium, quod contrahentibus concedere nequivit, & noluit. Pactum in feudalibus etiam, vel est personale, vel reale: personale, quod personam vasalli paciscentis dumtaxat respicit, restringitur, pertinet, nec ipsius heredi nocet, aut prodest *l. 25. §. 1. D. de pactis*, ne res inter alios acta, aliis contra paciscentis voluntatem noceret, vel prodesset, *l. 24. C. de pactis, 11. f. 26.* Reale quod ad paciscentis vasalli heredes transit *l. 21. §. fin. D. de pactis*. Ut si senior feudum novum *jure feudi antiqui* concedit, tunc sibi, descendantibus, atque agnatis prodest, Frideric. Mantzelius *differ. de eo quod refert feudum esse vere antiquum vel novum jure antiqui concessum §. 6.* In medio ævo sæpe legimus, feuda sub variis concedi pactis, & conditionibus, nempe pugnandi, castrum aperiendi, oppidum custodiendi, in palatio Principis agendi, obsequia quotidie, vel singulis mensibus, aut quotannis domino exhibendi, & similia, quæ valent, & in controversiis inspici, atque servari oportet, modo turpitudinem non contineant.

T I T U L U S III.

Per quos fiat investitura, & per quos recipiatur.

Postquam Obertus exhibuit, quid esset investitura, ejusque ritus, in *b. 1.* nunc primo agit de personis, quæ investituram face-

re possunt, secundo de rebus, tertio de personis, quae investiri valent, & modis quibus investitura suscipitur.

§. VIII.

De nova, & veteri infudatione.

Primo regulam statuit, novam investituram non ab alio fieri, nisi ab eo, qui legitime suorum bonorum administrationem habet. Qui enim qualibet ratione aliquid de suis rebus impeditum alienare, nec per feudum poterit investituram facere, l. ult. C. de rebus alienis, l. 101. D. de leg. 3. Nam qui alienare prohibetur, infudare nequit, cum alienatio tam utilis, quam directi domini translationem contineat, ut lib. 1. tit. 1., probavi. Nec refert, an masculus, an femina fuerit; quamvis nonnulli ex Italiae sapientibus hanc facultatem feminae negassent; & non immerito. Feminae jure longobardo, sicut vetusto quiritum, erant in perpetua tutela, sive, ut ea aetas loquebatur, mundiburnio, & tutor mundualdus, sine cujus auctoritate ipsa nihil alienare poterat, Rex Rothar. in l. 1. LL. long. lib. 1. tit. 10. Nulli mulieri liberae sub nostri regni ditione, lege longobardorum viventi, liceat in sua potestatis arbitrio, id est sine mundio vivere, nisi semper sub potestate viri, aut potestate Curiae Regiae debeat permanere, nec aliquid de rebus mobilibus, aut immobilibus sine voluntate ipsius in cujus mundio, sive, babeat potestatem donandi, aut alienandi, ibi Carolus. Et hoc diu sterit. Postea benignitate juris obtinuit, mulierem bona sua sine tutoris auctoritate de novo posse infudare, quae sententia mitior est, inquit cap. extraord. x. c. 1., §. feminam b. t.. Nec obstat, si feminae jurisdictionis usus jure civili negatur, quia moribus cum jurisdictione patrimonialis fere evaserit, feudo inhæret, & in quemcumque possessorem transfertur, & in regnis, & regalibus feudis hodie jurisdictionem exerceat. Attamen jure Saxoniae, Angliae, Belgiae, multarumque in Germania gentium mulier est in potestate viri, sine cujus consensu nec contrahere, nec alienare, & idcirco nec in feudum concedere potest, & mortuo viro, Curatoris consensus requiritur, Rothi. in pand. feud. cap. v. q. 23. & 24. A. Sande ad Consuetud. Geln. tit. 1. cap. 1. n. 3., Gudelin. de feud. par. II. cap. 1. n. 3., Duaren. cap. VI. n. 11., Zali. par. v. n. 19. Smithus de Republica Anglor. lib. III. c. 8.

De veteris feudi investitura aliam exhibet regulam, nempe, quae de veteri fit, etiam a minore potest fieri. Sive autem a minore, sive a majore fiat, non de omni possessione vassalli, sed de justa tantum facta intelligitur, nisi aliud nominatim dicatur, princ. b. t.. Id est etiam qui alienare prohibetur, veteris feudi renovationem face-

re valet, sicut est minor xv. an. Sed an pupillus sine tutoris auctoritate? Hotom. *bic*, & *disput.* XII., & Duaren. *cap. VI.* negant, quia non potest iusjurandum sine tutoris auctoritate deferri, nec se se obligare. Non suadet: sed sive tutorem, sive non habeat, nihilominus sine eo vetus feudum renovat. Nam Obertus non distinguit, nec tutoris, aut curatoris meminit, sed minori, sive pupillus, sive minor, qui jure longobardo est XVIII. an. in specie fuerit, investituræ renovationem permittit. Præsertim cum in contracta pupilli tunc tutoris auctoritas desideretur, quoties ejus conditio deterior redditur, aut reddi timetur; in renovatione minor, aut pupillus nec alienat, nec infeodat, sed datum a majoribus suis confirmat, & alienatum invenit, nihilque novi addit. Non obnititur, pupillo iusjurandum non deferri, nisi tutor consentiat, quia de delatione in judicio facta intelligitur; renovatio, quæ feudi naturalia secum ducit, inter quæ iusjurandum, extra judicium contingit. Quin imo læderetur pupillus, si renovationem non concederet, cum vasalli servitio careret, Vultej. *lib. I. c. 3. n. 7.*, qui fatetur consultius esse, si magistratum adeat, cujus auctoritate negotium agere curet.

§. IX.

De rebus, quæ infeudari non possunt.

Secundo agit de rebus, quæ infeudari non possunt, & regulam in §. *sed etiam res* constituit, *res tujus alienatio prohibetur, nec per beneficium dari conceditur.* Omnis alienationis prohibitio, vel a lege, vel ab homine est: a lege, ut res sacra, religiosa, sancta, res publica, theatrum, forum, basilica, res domanialis, quæ extra commercium, hoc est jus emendi vendendi, esse dicuntur. Attamen distinguam: vel res est exempta a vasalli commercio, & infeudatio non valet, quia in subiecto seu vasallo deficit capacitas adquirendi, & utendi, quæ necessario requiritur, videlicet si judæo, proscripso, excommunicato majori excommunicatione, hæretico *l. 2. C. de bonis proscrips.*, *l. 4.*, *auth. Gazaros C. de heret.*, Joan. Blanc. *lib. I. c. 5. n. 12.* Vel res est exempta a senioris commercio, & infeudatio valet, non ut hæc res, sed alia ejusdem bonitatis emetur, & in feudum concedat. Sicut Ulpian. *in l. 34. D. de V. O. do.* cet, si quis rem, cujus commercium non habet, stipulatione promittat, stipulatio valet, quia *ipsi nocere, non mihi*, hoc est culpa, & delictum promissoris, cui commercium interdictum, arguitur. Res aliena non potest infeudari, quia senior nihil juris in vasallum

transferre, quam ipse habuit, potest, dicam in *II. f. 8.* Res tamen communis, etiam invito socio, in feudum dari non prohibetur, sicut & vendi, & in dotem constitui *l. 3. C. de commun. rer. alien., l. 16. C. de jure dot., II. f. 58.*, quod de sua portione intelligitur. Res litigiosa, sicut alienari, ita & infeudari nequit, *tit. C. & D. de litig., & Lex XII. tab. Rem, de qua controversia est, prohibemus in sacram dedicare, alioquin dupli penam patimur, l. 3. D. de litig.* Moribus tamen alienari & infeudari, salvo jure tertii, valet, *Wilsenbac. ad tit. D. eo.* Res dotalis, a marito, vel bona filiifam., in quibus pater habet usumfructum, a patre in feudum dari vetatur *l. 4. D. de fundo dot., l. un. §. 15. C. de rei uxor. act., l. 1. C. de bon. mater., nisi dos fuerit aestimata, de qua maritus, etiam invita uxore, uti lubet, disponit, & uxor semper creditrix remanet l. 11. D. de fund. dot.* Vel res alienari ex voluntate hominis prohibetur, & in feudum dari nequit, ut fideicommissa, majoratus, & res omnis, quæ restitutioni est subiecta, *autb. res, quæ C. comm. de leg.*

§. X.

De Decimis infeudatis.

Bona ecclesiæ in feudum dari possunt, si solemnia servantur, quæ rerum Ecclesiæ alienatio requirit, nisi infeudari solita fuerit, tunc nulla indiget solemnitate, *differui lib. 1. tit. 1.* An decimæ infeudari possint? Ante seculum XII. sexcenta decimarum infeudationis factæ laicis exempla prostant, quorum origo a Carolo Martello cepit, sub Carolo M., Ludovico, Pipino, aliisque diutissime duravit, qui militibus Ecclesias, decimas, seu *altaria*, ut Urban. II. in Nemaufensi Synodo, inquit; impune infeudabant, quibus Pontifices, & Episcopi obnixi sunt, & partim emptione, partim donatione, precibus, & minis Ecclesiæ postea recuperarunt, *differui in lib. 11. tit. x. §. 19.*, prolixè *Christin. Lupus ad can. 7. & 9. Concil. Romaniv. sub Greg. VII.* Quin imo, irruente undique Comitum, Principum, & laicorum in bona Ecclesiæ avaritia, decimas Episcopi infeudare cogebantur, ut saltem directo dominio fruerentur, *Chron. Rastedense de Ottone Comite de Oldenborg X. Rastedensis Monasterii Abbate, scribit. Iste etiam Abbas, cum esset consanguineus Comitum de Oldenborg ex directa linea legitime plurima dona frisicæ, videlicet in Harlinga Astringia, & Rustringia vendidit, & sine consensu conventus alienavit. In quorum bonorum venditorum compositionem, quædam alia bona comparavit, videlicet decimam in Oldenbroke, quam emit a militibus de Lunenberge ad feudum Archiepiscopi Bremensis. Item decimam in North-Broke, quam emit*

comitibus a Ludolfo, & Henrico Comitibus de Oldenborg, & Brockhusen, cujus proprietas ad monasterium Rastedense largitione pertinebat. Quae tamen decima progenitorum ipsorum Comitum ab Abbatibus nostris in feudum data fuerat: ut ipsi, & eorum heredes Monasterium defenderent, nec tamen ad aliquot manus, per quod gravari posset Ecclesia se extenderet pro nostri privilegiis Monasterii libertatis expressus continetur. Horum Comitum parentes cum eis talis via defensionis pateret, interim bona monasterii invaserunt; idem ferre narrat Chron. Lubecense ad an. 1247. P. Damian. lib. 1. epist. 10. Nec tantum decimarum usurpatione, & infeudatione invaluit, sed & monasteria, Abbacias, parccias, facella tamquam feuda, vel alode Reges militibus donabant, quibus Concilia assidue, licet frustra, reclamant. Titulo hereditatis, dotis, donationis, pignoris, aliove ad alios transmittunt, confer. Franc. Florens ad cap. 1. 2. & 3. de jure patron. Thom. de vet. & nov. Eccl. discipl. lib. 1. par. 111. c. 11. Maître de Bonis Eccl. lib. 1. par. 2. c. 9. Roze de Miss. domin. quoad vestig. c. 2.

Supervenit Innoc. III. in Concil. Later. IV. œcumenico XII. an. a Rege Messiah 1215. mense Novembri, qui licet plures canones de bonorum Ecclesie usurpationibus edidisset, de decimis a Comitibus, Principibus, & laicis, occupatis non meminit cap. VII. de his quae fin. a Prel., & in cap. xxv. de Decimis, inquit, nec occasione decimationis antiquae (licet feudum decimae sint concessa) sunt decimae novalium usurpandae cum in talibus non sit extendenda licentia, sed potius restringenda. Pontifex abjecta decimas recuperandi spe, eas nobilibus dimisit, quod, cum privilegium contra jus ipse existimaret, restringere potius, quam prorogare voluit, & decimam novalium excepit. Ager novalis jure civili est terra proscissa, quae anno cessat, seu ut loquitur Plinius, & S. Isidorus qui alternis feritur, & vacat. Jure canonico est ille ager, qui de novo ad culturam redigitur, sementi nunc primum recipiendae subactus est, & antea incultus manebat cap. 21. de V. S., igitur concessio decimarum laico facta decimas novalium non continet, quia odiosa est, secus si clerico, cap. x. de decim. Post Innocentium III. Patrum decretis infeudatas, atque usurpatas decimas exprobatibus silentium indictum est, licet laici occupare non desissent. Hinc Canonistarum regula obtinuit, decimas tuto retineri a laicis posse, qui ante Innocentium habuerunt. Assidue tamen Patribus placuit, Episcopos, atque Abbates infeudare laicis, sicut cetera suae Ecclesiae bona posse, modo solemniter in bonorum Ecclesia alienatione necessaria adhiberent. Atque hodie si laici legitime infeudatus decimas possident, etiam in alios subinfeudare, donare, dotis titulo

lo dare, præsertim in Gallia, Duaren. *cap. v. de feud. n. 7.*, feudoque Ecclesiæ aperto, sive ante Innocentium III., sive post concessio, Episcopus etiam uti lubet, iterum infeudare valet; quicquid Interpretibus communiter sed sine ratione placuerit, dixi in *prolegom. bujufmodi prælection.*

§. XI.

De permissa rerum feudalium alienatione.

Nunc ad rem. Hactenus dictum, res, quarum alienatio prohibetur, infeudari non posse; ab hac duos casus excipit, primus est: *Si quis ex agnatis suis rem, quæ a communi parente per successionem ad eum pervenerit, alienare voluerit: non permittitur ei etiam secundum antiquam consuetudinem alii eam vendere, nisi tibi, vel alii proximiori pro equali pretio accipere volenti.* Secundus est: *per feudum tamen cuilibet dari potest: nisi fiat in fraudem nostræ, vel legis novæ bonæ memoriæ Lotbarii (vel Friderici) Imperatoris.* Tunc enim *rescissa investitura, reddito a te, vel ab alio proximiori, videlicet secundum antiquam consuetudinem, pretio, si quod desideris: is, qui investituram accepit, compellatur rem tibi restituere.*

In primo casu, si vassallus feudum paternum alienare velit, non potest in extraneum, sed dumtaxat in agnatum proximiorum, qui post alienatoris mortem immediate successurus erat; & hæc potius refutatio; quam alienatio vocatur, quin senior consensiat. Verum si remotiori agnato, aut extraneo alienat, agnatus proximior monitus intra annum alienationem revocare potest, transacto anno, removebitur, *II. f. 26. §. Titius.* Scire agnatus dicitur, si pretii quantitatem calleat, si alienationis omnes qualitates cognoscat, tunc jure redimendi alienationem impedire valet, modo æquale pretium, quod extraneus obtulit, solvat. Ignorans vero etiam si annus transierit, nihilominus revocat, nisi xxx. elapsi fuerint; quibus omnis actio tollitur *II. f. 9. §. porro.* Quin & si agnatus invita alienatoris renovare nolit, post mortem, sine pretii solutione, recte revocat, ut *hic*; aut si alienationi consenserit, agnatis postea nascituris, aperto sibi feudo, revocandi facultas competit, ne ubi consensus alteri in investitura vocato noceat, *Pistor lib. II. q. 12., Clar. §. feudum p. 42., Jaco. p. S. Georg. §. Et cum pacto de non alienando n. 17., Scrad. par. VIII. c. 2. n. 62. Struv. f. j. f. cap. XIII. 21.* Idque concessum, ne prædia familiaria ex familia exirent, quæ ratio Lacapenum in Oriente, & Fridericum I. in Occidente jus *πρωιμότητος* statuentes permovit. Dum agnatus sine consensu Domini feudum ab alio agnato proximio habet, intra annum,

annum, & diem investituram petere cogitur, ac si agnatus alienator decessisset, jure Regni pro investitura relevium solvit, Afflic. hic n. 17. Sive agnatus, sive filius fuerit, qui feudum obtinet.

Quamvis feudum familiare, genearchicum, seu antiquum agnatus non nisi agnato alienare valeat; tamen si aliis subinfeudare velit, nec agnatorum, nec senioris consensu indiget §. *per feudum b. t.*, modo tria servet, videlicet sincere infeudet; hoc est bona fide, sine fraude, ut si investitura subfeudi assimilatur, quæ revera est venditio, tunc jus protimeleos locum habet II. f. 9. §. I., II. f. 26. §. *beneficium*; ut subfeudatarius sit ejusdem conditionis, & qualitatis, ac est ipse vassallus, ne seniori infeudatio in servitiis noceat, d. §. *beneficium*; ut iisdem conditionibus, & pactis, cum quibus ipse feudum habuit, subinfeudet, ne voluntate vassalli, aut successionis, aut servitii ordo mutetur II. f. 34. §. *similiter*, II. f. 55. §. *callidis*, Duaren. cap. XII. n. 13., Pistor. lib. II. q. 44., Serad. par. VIII. c. 2. n. 10., Cujac. hic. Nec refert, an feudum fuerit ecclesiasticum, an seculare; & subvassallus etiam ulque in infinitum subinfeudare valet, d. §. *similiter*, Vultej. lib. I. c. 10. n. 141. Mortuo tamen subinfeudante, ejus agnati subinfeudationem ratam habere non coguntur, sicut in lib. II. 20. §. *pen. probabo*, Alver. hic n. 8.

§. XII.

De personis, quæ investiri possunt.

Tertio Obertus agit de personis, quæ investiri possunt, & generaliter disponit, *personam vero investituram accipientis non distinguimus: nam etiam servus investiri poterit, nisi ignorantia prætendatur.* §. *personam b. t.* Et primo duplex occurrit regula; vetus, & recens: vetus regula erat, viris, tantum domi, militiæque claris, & nobilibus feuda concedi, ut & Rempubl. juvarent, & merita retribuerentur; quod originem beneficiis dedit, populisque ea cognoscantibus placuit. Quemadmodum acta Regum in septentrione coronatione, *milites auratos, feuda abundanter distributis, cingulo, & ense, a clypeo præstitis tali tamen interveniente juramento in manibus alicujus Prælati assistentis facto creat, nempe Rex, inquit, Magnus Olaus lib. XII. de Genibus Septentrio. c. 7.* Et in septentrionis gentibus pueri lubricam ætatem non nugis, blanditiis, otio, aut luxu, sed in militari disciplina transgebant, secus nec patriæ utiles, nec Principi fideles existimabantur. *Verum ne continuo rigore hujusmodi juvenes militaribus disciplinis constringantur, regia liberalitas eisdem semper erigit, & exaltat, ac specialibus donis, quibus si minoribus obsequiis regis fidei se se constringant, adoptat quasi intrepidus*

dos in quovis certamine, ac vitæ periculo subituros. Dona igitur gladii, Lorica, um bones, Framæa, & equi militares, & grandiores, atque annexa FEUDA: quibus omnibus veteri ritu speciales verborum formæ, ac rationes seggillatim, cur dantur, accipianturve, sunt annexæ. Talibus namque donis, & signis, ex tunc virilem togam, & libertatem induunt, qua sine tutoribus integrum honorum suorum liceat habere moderamen, scribit idem Olaus loc. cit. lib. VIII. c. 9. Longobardi a septemtrione orti, nemini, nisi militibus feuda in Italia concedebant, & vasallum militem, & ejus munus militare dixerunt, II. f. 26. §. beneficium, II. f. 34. §. similiter, Hotom. disput. feud. cap. XIV.

Recens regula est: omnes investiri posse, nisi a lege, vel moribus prohibeantur: quæ regula, nisi decipiam, non a pristinis in Italia longobardorum feudalibus institutis descendit, & nata est, sed a sapientum responsis, & variis Curiarum, & civitatum statutis, quæ generaliter propemodum ad infeudationem admittebant. Hinc noster Obertus docet; in investituris personam non distinguimus. An videlicet liber, an servus, malculus, an femina, major, an minor, pubes, an impubes, nobilis, an plebejus, filiusfam., an paterfam., clericus, an laicus, perfectus, an imperfectus, superior, an inferior fuerit. Nec tantum in Italia hic abusus irrepsit, sed & in Gallia, & Germania, cujus origo tunc proprie cepit, cum fatale illud hierosolymitanæ expeditionis bellum voce unius hominis indictum, omnes fere Europæi feuda, & allodia sua plebeis, rusticis, mercatoribus vendebant, ut pecuniam erogarent; & apud eos remanserunt, licet ab antiqua militari disciplina, prudentia, & fortitudine hujusmodi homines manuum operis, & servilibus artibus assueti abducerentur. Et feuda ab illustribus familiis acquisita ad degeneres & viliores familias transferunt; & enarrat Order. Vital. Hist. Eccl. lib. IX. ad an. 1095. Divitibus itaque, & pauperibus, viris, & mulieribus, Monachis, & Clericis, Urbanis, & rusticis, in Hierusalem cundi, aut euntes adjuvandi inerat voluntas mirabilis. Mariti dilectas conjuges domi relinquere disponebant. Ille vero gementes, relicta prole, cum omnibus divitiis suis in peregrinatione viros suos sequi valde cupiebant. Prædja vero hæcenus clara vili precio tunc vendebantur, & arma emebantur, quibus ultio divina super illophylos exerceretur.

§. XIII.

De infante, & minore.

Liber itaque feudum acquirere potest: & si est infans, quia nec vel-

velle, vel nolle dicitur, tutor ejus nomine investituram accipit, & infanti feudum acquirit; sicut infanti, hoc est minori septem annis hereditas delata, aut derelicta, *licebit parentibus ejus, sub quorum potestate est, adire ejus nomine hereditatem, vel bonorum possessionem petere*, inquit l. 18. *L. de jure delib.* Infante major, sed adhuc impubes, etiam sine tutoris auctoritate feudum accipere valet, hoc est investientem obligat, ipse tamen ad jusjurandum, & servitium non obligatur, nisi ad pubertatem, in qua doli est capax, perveniat *II. f. 25. §. si minori*. Nam feudum est contractus, infans sine tutoris auctoritate contrahere nequit, ejus vero tutor acquirit, & quia ex feudo mutua nascitur obligatio, pupillus major infante sine tutoris consensu se obligare prohibetur. Hoc casu feudi contractus non omnino corrumpitur, & pupillus ad pubertatem perveniens, eum adprobat, & Dominus etiam invitus ex hoc contractu perinde obligatur, ac si legitime ab initio celebratus esset. Dominus enim infanti feudum concedens, scire debebat, ipsum sine tutoris auctoritate contrahere non posse l. 27. *D. de Contrah. emp.*, & Ulpian. in l. 13. §. 29. *D. de act. emp. Si quis a pupillo sine tutoris auctoritate emerit, ex uno latere constat contractus: nam qui emit, obligatus est pupillo, pupillum sibi non obligat*, Scrad. par. IV. c. 3. n. 5., Sonsbec. par. VII. n. 15., Vultej. lib. 1. c. 4. n. 6., Buddingh. differ. de orig. & nat. contr. feud. §. 37. Minor etiam sine curatoris consensu feudum acquirit, quia ipse absque curatoris auctoritate personam suam obligare valet; hinc tutor, & curator differunt; tutor principaliter personæ, improprie rebus, curator rebus tantum datur. Ex feudo illa nascitur obligatio, quæ non res minoris, sed ejus personam concernit; quod non recte Sonsbec. loc. cit. n. 13. negavit. Secus si minor feudum emere, vel concedere vellet, tunc quia de rei suæ alienatione agitur, curatoris consensu indiget, Wesenbec. cap. v. n. 5.

§. XIV.

De filiosam.

Filiosam. sine consensu patris acquirit feudum, nec usufructus patri cedit, quia feudum inter allodia non recensetur, jns acquisitionis, & successionis ab iis separatim habet; hinc pater in feudo filii vasalli non succedit. Feudum est uti peculium castrense, cujus patri usufructus negatur, cum militiæ contemplatio beneficia iaverit; nec refert an militia togata, an legata fuerit. Denique feudum datur filio, ut ex fructibus servire suo seniori posset, si pater fructus perciperet, filius servire nequiret, Caccialup. de feud. art. vi. n. 30., Wisenbac. ad instit. disput. xvi. n. 7., Vultej. loc. cit. n. 8. Feudi enim natura est, ut usufructus ita ad accipientem

T

per-

pertineat, ut ad eum, ejusque successores in perpetuum transfret, II. f. 23. Pater non est successor filii in re feudali; nec feuda alii adquiruntur, quam ei, quem senior idoneum judicavit. Sombecius vero *loc. cit. n. 8.* distinguit, ut si filius in militia, vel contemplatione militiae in bello pugnans accepisset; aut si Imperator, vel Rex etiam non contemplatione militiae dedisset, vel uti castrense, tunc Patri usufructus non quaeritur; secus usufructum habet. Non placet: cum semper feudum uti peculium castrense, vel quasi consideretur.

§. XV.

De Clerici.

Clericus de feudo recte investiri potest, II. f. 40. §. *item si clericus*. Introductis in Europa clientelis, Principes arcano quodam politicae instituto, & pia liberalitatis exercitio statim clericis, & Ecclesiis feuda concedere adacti sunt; quod in Gallia primum a Clodovæo cepit, quem ceteri praesertim stirps Carolina, excepit, P. de *Marca de Concord. lib. VIII. c. 19. n. 2.* Jam seculo VII., VIII., IX., & X. Comitatu, Ducatu, Marchionatu, Castris, Civitatibus, Provinciis, Territoriis, & locupletissimis Regum juribus, quae *regalia* dicimus, fruebantur. Nec hujusmodi feudorum natura a ceteris laicorum feudis differebat; sed militaria servitia, equos, milites, arma praestare tenebantur, & loricati in praelia ibant. Militare servitium, uti consuetudo erat, ut pro unoquoque manso in feudum concessio, miles cum *Brunia* interserviret. Brunia est lorica, unde feudum *Loricae*; aut si miles duos scutarios ducere teneretur, unde feudum *Scutiferorum*. Etenim haec feuda a Principibus concessa alteri subinfeudare in parte, solebant; ut sedulo Imperatoribus in bello servirent; hinc *vassi* Episcoporum, Abbatum, Abbatissarum, *ministeriales*, *casati* frequenter occurrunt, Nat. Alex. *H.E. secul. XIII. & XIV. dissert. VIII. art. 3.*, Ziegl. *de Episcop. Milit. cap. 9. & seqq.*, Hotom. *disp. feud. cap. XI.* Et quamvis canon assidue clericis arma vetuisset, tamen recte advertit Ziegl. *loc. cit. cap. XI. §. 43.* *Ceterum ut pro licitis haberentur arma clericorum, non dubito maximam partem provenisse ex obligatione feudali, postquam scilicet vel dare vel accipere feuda cepit Ecclesia, aut in ea clerici. Quia enim feudorum servitia ex primæva sua natura militaria sunt, & equestris propter quæ scilicet ipsi etiam vassalli milites appellantur, simul atque beneficia istiusmodi in Ecclesiam, aut personam Ecclesiasticam collata, aut jure successionis a talibus acquisita fuerunt, dubium mihi non est, maximas illico disputationes exortas fuisse, & quatenus subsisteret ista feudorum translatio. Et infinita propemodum Historia suppeditat exempla, quibus Episcopos,*

pos, clericosque simul cum suarum Ecclesiarum vasallis ad prælia armis indutos ituros edocemur; ipsi, ut honorem acciperent, primi in conflictu seriebant, Godefrid. Monach. *ad an.* 1179., & *an.* 1204. Chron. Augustens. *ad an.* 1078., Paul. Æmil. *lib.* IV., *Annal.* Fuldens. *ad an.* 849. & *an.* 884., Wulter. *in chron. Bremensi* de Leimaro Archiepiscopo, Radulph. *de Gest. Frider. I. in Italia*; iisque auctoritatibus Raynaudi opus *de religioso hericato* prorsus corruere oportet.

Ex his constat nostrum Obertum in *d. §. personam h. t. & d. §. item si clericus* iisdem in Italia ante & post eum vigentibus institutis innixus, in feudorum acquisitione laicos a clericis non distinguit. Et nec refert an feudum fuerit francum, an militaria servitia præstet; an summus Pontifex, an quilibet inferior Prælatum, qui a Rege, vel Imperatore, vel Privato recipiat, quod & juri feudali, & canonico convenit *d. §. item si, cap. VI. & VII. de foro compet.*, Ardizo, *in Sum. c. 23.*, Joan. Blanc. *lib. I. c. 5. n. 10.* Rothi. *in Pand. feud. cap. VI. q. 18.*, Buddingh *dissert. de orig. contr. feud. §. 38.* Verum metu irregularitatis, & effusionis sanguinis per substitutum servire potest. En legis elusio duobus modis nata; primus, dum Antistes in investituram militare servitium exigentem consentit, in arma, homicidia, cædes, vulnera consentire aut tacite, aut expresse videtur; & canon etiam chirurgiam clerico præsertim imperito prohibet: secundus est, appetit feuda, & postea servire nolit, quicquid recens disciplina imponat. Quare merito Zali. *par. v. n. 54.* inquit, *nec certe satisfacere posse videtur communis illa, & plene frigida solutio, quod per substitutum saltem clericus serviat, quia tale quiddam posset videri, ac si furem quispiam excuset, si per substitutum furetur. Certe quod clerico prohibitum est, & substituto prohiberi intelligitur.* Et Duaren. *cap. v. in fin.* has infeudationes *ex corruptis moribus Ecclesiasticis, corrupta jam disciplina Ecclesiastica* descendere perhibet. Et Ziegl. *loc. cit. cap. XI. §. 44.* servire per substitutum *recens inventum, & a primæva feudæ natura multum recedens* appellat; imo & moribus Longobardorum adversatur. At cum generali consuetudine oblectari difficile; licet in feudis non succedat *II. f. 21., II. f. 26. §. qui clericus, II. f. 30. §. ex hoc, II. f. 36.* Ratio differentie est, quia dum clericus feudum accipit, Dominus per substitutum servire videtur assentiri, & sibi imputandum, si sibi noceat. Hinc si senior alicui feudum concedit, nesciens eum esse clericum, revocare potest. Dum vero laico concessit, quia futurum hariolari non poterat, si clericus evadit, non succedit, sed amittit, Scrad. *par. IV. c. 3. n. 7.* Vultej. *lib. I. c. 4. n. 9.*, Freder. a Sande *ad Consuetud. Gelr. tit. 3. c. 1. §. I. n. 6.*

Moribus etiam in feudo antiquo succedunt, Boehm. de feud. Eccl. c. 11. §. 4.

§. XVI.

De Monacho.

Monachus recte feudum habere valet, non sibi, sed monasterio acquirit, quia monasterio ipso ingressu se suaque Deo dicavit, inquit *auth. ingressi C. de SS. Eccl.*, modo monasterium acquisitionis capax fuerit, & nisi lex amortizationis prohibeat, antequam in Europa monasteria, Abbatia, & cœnobita feudis nimium ditissimis scatēbant, ut sæpius probatum est. Quamvis in pluribus Germaniæ provinciis ex Principis, atque ordinum gratia, monasteriis, quæ ex sui ordinis regula possessionum sunt capacia, feuda adquiri possunt, quo casu per substitutum hominem mortalem homagium, fidem, atque obsequia præstabunt, quo moriente feudi in alia persona fiat renovatio, diversa tamen ratio erit, si monachi, non monasterii respectu concessio facta fuerit, quo casu ex personæ monachi monasterium habebit usufructum, qui monacho moriente extinguatur, remigrante feudo ad Dominum, vel ex concessionis formula ad monachi proximiores, inquit recte. A Sande *loc. cit. tit. 1. cap. 1. n. 47.*, Scrad. *loc. cit.*, Sonsbec. *par. VII. n. 23.*, Buddingh *loc. cit.*, Struw. *f. j. f. cap. v. c. 15. n. 3.* Collegiis, oppidis, universitatibus feuda dari possunt, nisi amortizatio vetet, Christin. *to. VI. dec. Belg. 39. n. 76.*, P. Greg. *de Republ. lib. III. c. 7. n. 38.*, & prolixè Bodin. *de Republ. lib. v. c. 2.*

§. XVII.

De privato Nobili, & Rustico.

Nec modo summus Imperator, vel Pontifex feuda concedere privatis possunt, sed & ipsi a privatis recipere, & recognoscere non prohibentur. Sic Carolus V. fuit Vasallus Regis Galliarum ob Flandriam, & Atrebatam. Rex Scotiarum vasallus est Regis Angliarum, Rex Daniarum est in quadam Holfatiarum parte R. Imperii vasallus. Præterea Regna, quæ olim religionis amore sedi apostolicæ tanquam seniori se subjecerunt, Vultej. *lib. 1. cap. 14. n. 10.* Rex Daniarum a Duce Brunsvicensi terram Budiadingensem in feudum tenet: Dux Brunsvicensis feuda recognoscit ab Abbatisa Quedlinburgensi, Gandersheimensi, Helmstadium simul cum clientelis tenet ab Abbate Werthinensi. Electores Germaniarum ab Episcopo Bambergensi beneficia quoque cognoscunt, & per substitutum servitia præstant, Buddingh *loc. cit. §. 39.*

Famina beneficii capax est I. f. 8. §. filia, II. f. 30., I. f. I. §. 3., II. f. 51. §. similiter, II. f. 14. II. f. 17., II. f. 50., verum, inspecta feudorum origine, hæc non nisi domi, militiarumque claris daban-

dabantur, qui Reipublicæ laboribus, meritis, vitæ periculo, & fortitudine operam navarunt; & feminarum nomen a clientelis procul aberat. Postea, aut ob sexus dulcedinem, aut ob luxuriam, aut ob amorem successione, aut ob blanditias senioribus ætas, invitis feudorum legibus, & obnitente Gentium voluntate, novæ, & veteris investituræ capaces evaserunt, Hotom. *disput. feud. cap. xv.*, Gudelin. *par. II. c. 2. n. 5.*, Rothi. *loc. cit. cap. XI.*; potissimum nostris moribus, dum per substitutum servire valent. Proinde assidua in investituris Fæminarum invitatio, earum jus, quod prius incertum, precarium, & rarum erat; certum, assiduum, ordinariumque evasit.

Nobilis, aut *rusticus* feuda accipiunt, II. f. 10. §. *ceteri*, II. f. 26. §. *beneficium*: licet olim in Gallia contenderetur, an rusticus feudum recipere posset? affirmatio obtinuit, P. Greg. *Synt. lib. VI. c. 4. n. 8.*, Struv. *S. J. F. cap. v. 15.* Coram Rege, & Imperatore nec nobilis, nec rusticus est, sed quisque æqualis censetur: Nobilis tamen vasallus suum feudum rustico subinfeudare nequit; ne senioris conditioni noceret, quum subinfeudatio fieri debeat ei, qui æqualis conditionis cum vasallo est, II. f. 34. §. *similiter*. Quæsitum est, an rusticus infeudatione nobilitatem adquirat? Duaren. *cap. IV. n. 8.* distinguit, si a Principe excipiat, nobilis evadit, secus si a privato, sive Comite, Duce, aliove teneat, quia solius Principis est nobilitatem conferre. Rectius Herman. Vultej. *lib. I. c. 8. n. 17.* duo requirit, ut feudum dicatur nobile, *potestatem, & voluntatem* concedentis, quæ duo copulative conjungenda. Nam ducatus, comitatus ex se & uti clientelæ nobilitatem non præferunt, nec feudum nobile ipsum nobilitat possessorem, sed feudum nobilitati jam constitutæ accedit, quia res hominibus, non autem homines rebus accedunt l. 44. D. de *edit. edic.* Recte Bordin. de *Republ. lib. III. c. ult.* Sæpe video quæsitum, an sit nobilitatus qui militiam ex casu, seu feudum adeptus est, id quidem plerisque video placuisse, modo imperium majus feudo annexum, & adjunctum fuerit, uti sunt Duces, Comites, Marchiones, aut si fiducia tabulis, ac legibus ab ipso Principe nobilitas discrete rebus ipsis expressa & possessoribus tributa sit. Hinc illa feudorum nobilitium, ac ignobilium origo manavit. Sed nostris moribus, quibus feuda eodem quod cetera prædia jure censentur, quod ad personarum jus attinet, nihilo nobilior est opifex, qui ducatum hereditario jure, aut pro emtore, quam si prædium vestigale possideret: certe majoribus nostris absurdum visum est, quod a te non haberent, a jure prædatorio dignitatem expiscari, & personas, ipsas rebus, quasi picturam tabulæ cedere: indignius etiam jura nobilitatis in hominum

num commercia venire, Becmanus Syntag. dignitat. to. II. dissert. 14. c. 2. §. 12.

§. XVIII.

De imperfecto, & servo.

Metus, *Surdus*, *Cecus*, *Furiosus*, *mentecaptus* accipiunt feuda, si eorum vitia, atque imbecillitatem investiens calleat, quamvis servire non valeant, quia senior eos investiens servitia remisisse, & juri suo renunciassse censetur, aut per substitutum servire indulget. Nec refert, an de feudo novo, an de antiquo, agnitis feudalibus deficientibus, investiantur: an in feudo succedant? infra dabo, *Vultej. lib. I. c. 4. n. 11.*, *Rosent. cap. III. 8.*, *Zasi. par. VII. n. 78.* Si hujusmodi personæ ob mentis diminutionem animum declarare non possunt, auctoritas curatoris exigitur, sicut quilibet contractus eam exposcit, *Rothi. loc. cit. cap. VI. q. 20. & 21.*

Hactenus de liberis, nunc ad servos: distinguendum. Aut Dominus servum suum investit, & simul cum libertate clientelam adipiscitur, quia statim ac feudum concessit, libertatem dedisse videtur, sicut si heredem eum stituisset *l. pen. C. de neces. serv.* Aut servum alienum investit, & sciat eum esse servum, valet feudi collatio, si ejus dominus feudi capax fuerit. Nam servus uti servus prohibetur acquirere, quia pro mortuo civiliter existimatur, & civile caput non habet, hoc est jura, quæ cuique civitatis privilegia, & commoda attribuunt, non gaudet. Aut putasset eum esse personam ingenuam, & investitura corrumpitur, cum erranti consensus non affideat, *Vultej. lib. I. c. 4. n. 7.*, *Sonsbec. par. VII. n. 21.*, *Christin. dec. IX. to. VI. Belg. n. 2. & 3.*, *Ardizo in sum. c. 23.* In feudum tamen servus alteri dare non potest, quia, inquit, *Rothar. in l. I. LL. long. lib. II. 32. Servo cujuscumque non liceat sine permissu domini sui, neque terram, neque mancipia, nec quamcumque rem vendere aut liberum dimittere.* Hac in re Longobardi in Italia a sapientibus Romanorum politia discesserunt: Roma ab omni dignitate, munere, & militia servos arcebat, Lombardia autem militia cingulo vilissimos homines ornabat: quod *Otoni Frisig. lib. II. de Gestis frid. I. c. 13.* displicuit, ut etiam ad comprimendos vicinos materia non careant, inferioris conditionis juvenes, vel quoslibet contemptibilium etiam mechanicarum artium opifices, quos ceteræ gentes ab honestioribus & liberioribus studiis, tanquam pestem propellant, ad militia cingulum, vel dignitatum gradus assumere non dedignantur. Ex quo factum est, ut ceteris orbis civitatibus, divitiis, & potentia præemineant.

Ab his servis distinguuntur homines proprii, quia levem servitutis speciem serviebant, ut originarii, coloni, censiti, adscriptitii, quo-

quorum obligatio erat, domini personam iis semper honestam, & sanctam esse, non eam criminaliter accusare, non agere actione famosa, sacramentum fidelitatis præbere, auxilium præstare, censum capitis solvere, angarias, & parangarias exhibere, & similia. Dominus in iis jurisdictionem exercebat, unde rivus patrimonialis jurisdictionis permeavit; testamenti, & contractuum factionem retinebant. At quamvis servi apud Germanos, & Longobardos essent, tamen jus vitæ, & necis, & asperitatis nunquam exercebant, sed adeo coercere solerent, ut Reipublicæ salus his hominum speciebus non periclitaretur, quod male Jonas Eucharius Erhardt. *tract. de oper. rusticor. concl. v.* negavit. Hinc Narletes ad mortem Dominum damnavit, qui servum suum interfecit, Agath. *lib. II. de bello Gothic.*, Paul. Diacon. *lib. I. de Gest. longob. cap. 13.*, Prolixè Beat. Rhenen. *lib. II. rer. German.*, Heinec. *Elem. Jur. Germ. lib. I. §. 20. tit. I. & seqq.*, Frider. Hufan. *tract. de servis*, eleganter Vadian. *lib. II. de collegi. Monast. German. apud Goldastum in Scriptur. Aleman. to. III. p. 55.*, Originem servitutis in Germania explicat Hospinian. *de Monach. lib. IV. c. 26.* Unde homines proprii feuda acquirere, & sibi retinere poterant, Vultej. *lib. I. n. 7.* Hodie omnis servitus inter christianos quiescit, & cum barbaris tantum exercetur.

Quamvis nemo a liberalitate Principis, & libera privati domini administratione excludatur, sæpius tamen ob crimen ne feudo quidem novo dignus est, ut hæreticus, majori excommunicatione deportatus, bannitus, crimine commaculatus, Joan. Blanc. *lib. I. c. 5. n. II. & 12.*, conf. Sylvan. *de feud. recogn. q. 101.* Quin imo secundum juris saxonici placita, clerici, femina, rustici, mercatores, infames, spurii, & omnes, quorum, pater, avus, & proavus nobiles non fuerunt, feuda nova acquirere non possunt & si quis hisce personis sciens, atque prudens feudum concesserit, hæc concessio vivo quidem tam domino feudi, quam vasallo investito valet, atque tenet, sed vel domino, vel vasallo mortuo, etiam superstitibus heredibus masculis, hæc investitura evanescit, & feudum rursus vel ad dominum feudi, vel heredes illius revertitur, inquit, Scrad. *par. IV. c. ult. n. 8.*

§. XIX.

De investitura per procuratorem.

Subdit feudista, sed utrum ipse, vel alius pro te investituram faciat, vel suscipiat, nihil interesse putamus. Potest enim hoc negotium, & per procuratorem ab utraque parte expediri. Sive abusiva, sive propria fuerit investitura. Nam investitura non est actus legitimus, diem, & conditionem recipit, est contractus feudalis perfectio, per procuratorem fieri potest, & proinde senior per procuratorem investit, & vasallus per eundem investitur.

staturam suscipit, quo jure hodie R. Imperium utitur, nisi senior iusta de causa vasalli presentiam requirat, Strykius *Exam. jur. feud. cap. XII. §. 20.* Procurator speciali indiget mandato. Verum si senior procuratorem recipere nolit, ipsemet vasallus exhibere se tenetur, nisi iustam causam afferat. Rex Bohemiarum ob Ducatum Silesiarum, Moraviarum, & Lusatiarum in finibus sui regni, aut non ultra xv. miliaria a Regno Bohemiarum investituram petit, Rothi. *loc. cit. cap. XII. q. 23.* Præterea, vacante R. imperio, investitura de feudis minoribus Baronum, Comitum, & nobilium a Palatino Rheni conceditur, de quo A. Bulla Caroli IV. §. quoties 1. cum potestate judicia exercendi, & ad beneficia ecclesiastica, recolligendi, redditus, & proventus, & investiendi de feudis juramenta fidelitatis vice, & nomine sacri imperii recipiendi: que tamen per Regem Romanorum postea electum, suo tempore omnia innovari, & de novo sibi ipsa juramenta præstari debent, feudis Principum dumtaxat exceptis, & illis que Vanleben (quæ scilicet per vexillum deferuntur) vulgariter appellantur, quorum investituram, & collationem soli Imperatori, vel Regi Romanorum specialiter reservamus. Majorum itaque feudorum investuras concedere soli Imperatori vindicatur.

In nonnullis Germaniarum Regionibus, constitui solet prædominus, procurator generalis, director rerum feudalium, qui nomine senioris investit. Sic Marchiones Brandenburgici, ne vasalli in Austria investituram extra territorium accipere tenerentur, in Austria feudalem curiam constituerunt. Unde Laurentius Fleischerus *Institut. juris feudalis c. XI. §. 10.* de hac Curia, & Prædomino scribit: *Munus summi rerum feudalium præfecti, in hoc consistit, ut nomine Serenissimorum Marggrafiorum, feuda vasallis renovationem investituræ petentibus conferat, ac juramenti fidelitatis præstationem exigat, & reversales accipiat, ac custodiat. Deinde, ut una cum rerum feudalium præposito, in casibus, si vasalli, uxoribus dote, dotatitium, morgengabam, aliaque in feudis testamento constituere, & legare, sive si feuda vendere, oppignorare, emere, sive alio titulo alienare velint, relationem; adjuncto consilio, an conducat, an non? transmittat, atque sine Sereniss. Marchionum decreto, baud quicquam horum confirmet porro, ut una cum rerum feudalium præposito, feudorum, que aperta sunt, qualitatem, & naturam transcribat. Denique nomine Sereniss. Marggrafiorum, judicis vices gerit, vasallos coram se, ac judicio feudali citat, illorum causas, & controversias exaudit, sententiam juxta regionis, ac consuetudines feudales pronunciat, & unicuique jus suum tribuit, de quibus omnibus tamen Sereniss. Domini Maggrafi referendo certiores reddi debent.*

§. XX.

De Necessitate fidelitatis.

Et quoniam investitura plerumque propter fidelitatem exhibetur, idcirco nulla, (sive nova, sive vetus) investitura, debet ei fieri, qui fidelitatem facere recusat: cum a fidelitate feudum dicatur, vel a fide: nisi eo pacto adquisitum sit ei feudum, ut sine juramento fidelitatis habeatur, §. nulla b. t., II. f. 20. Aut senior investire promisit, aut abusive investivit, & vasallus hominum, sive homagium agere recusat, & realem investituram traditione videlicet possessionis facere non tenetur. Aut tempus anni, & diei renovationi investituræ destinatum elabatur, & tunc vasallus feudo cadit. Excipit, nisi esset feudum, quod fidelitatis iusjurandum non requirat, Hotom. hic feudistam arguit, quasi clientela sine fidelitate reperiat. Male: aliud est fidelitatis iusjurandum, aliud est fides. Iusjurandum remitti, non autem fides potest. Fides est præstatio illorum, quæ formas fidelitatis, in II. f. 6. & 7. continet, est deliberata vasalli voluntas Dominum non lædendi, & omittendi, quæ nocere valent. Unde feudum jurabile est, pro quo juratur fidelitas domino. Non jurabile, si conceditur eo pacto, ut fidelitas non juretur, non autem ut non præstetur. Fidelitas in jure feudali idem est ac vasallagium, quod Dominus remittere potest, quia vasallo absque iusjurandi, seu juratæ fidelitatis præstatione fidem adhibet. Hinc recte feudi etymon a fide deducit, quæ formam feudo contribuit, Vultej. lib. I. c. 6. n. 10.

T I T U L U S IV.

Quid præcedere debeat an investitura, vel fidelitas.

Hic titulus est pars antecedentis, & olim indivisus, postea Glossographus divisit. Satis de investitura dixit, nunc querit, an fidelitas investituram, vel investitura fidelitatem præcedere debeat? & respondit, investitura præcedit fidelitatem, II. f. 7. in fin. Utrum autem præcedere debeat: fidelitas investituram, an investitura fidelitatem, quæsitum scio: & sæpe responsum est, investituram debere præcedere fidelitatem. Fidelitatem autem dicimus, iusjurandum, quod a vasallo præstatur domino. Nam primo abusiva celebratur investitura annulo, hasta, aliove symbolo, & ut, inquit, Otto Frisig. de G. F. I. lib. II. c. 5. est enim consuetudo Curie, ut regna per gladium, provincia per vexillum a Principe tradantur, vel recipiantur. Secundo fidelitas præstatur; tertio realis succedit investitura, dum senior, aut ejus procurator vasallum in

V

feu-

feudi possessionem immittit, Curt. par. 11. n. 37. Hinc poster titulus de feudo novo, non antiquo intelligendus: Nam feudi antiqui nulla dari proprie potest investitura, sed quæ olim data fuit, confirmatur. Proinde successori tantum incumbit, eam renovare, præstito jurejurando, & possessionem feudi a majorum providentia acquisiti confirmare.

Ratio, cur investitura fidelitatem præcedere debeat, est quia causa jurisjurandi est feudum, propter quod investitus ad hanc sponsonem; obsequiumque tenetur; investitura est causa, fidelitas est effectus, & causa effectum præcedit. Non obstat d. 11. f. 3. §. fin. ubi recusanti facere fidelitatem nullam exhiberi investituram. Siye enim de nova, siye de vetere investitura accipiatur, si tantum promittit investire, postea vasallum nolle jurare præsentiat, aut abusive investivit, recusanti realis faciunda non est investitura, ut supra dixi, & mecum sentit Gudelin. par. 11. c. 7. n. 5., nempe si vasallus se, etiamsi investiatur, aut acta investitura, fidelitatem non præstaturum venditat. Nihilominus arbitrio vasalli ante omnem investituræ celebrationem jusjurandum præstare potest; aut eodem tempore investituram abusivam, fidelitatem, & in feudi possessionem peragi, & induci; aut seorsim hæc omnia definire, quin feudi constitutio, atque acquisitio lædatur Alver. hic, Gudelin. loc. cit. n. 3. & 4.

T I T U L U S V.

Qualiter jurare debeat vasallus Domino fidelitatem.

Hic titulus olim erat secundus, deinde ex Glossographi divisione quintus evasit, & eleganter ordinem redolet, cum superius de fidelitate dixisset, nunc formam jurisjurandi, quænam esse debeat, declarat. Et tres juramenti species enarrat, primam, quam vasallus ratione feudi domino; secundam, quam domesticus; tertiam, quam lubditus præstat.

§. XXI.

De jurejurando vassalico.

Vasalli jurisjurandi forma est. *Ego juro ad hæc sancta Dei evangelia, quod a modo in antea ero fidelis huic, sicut debet esse vasallus domino: nes id, quod mihi sub nomine fidelitatis, commiserit (dominus) pandam, alii ad ejus detrimentum (manifestabo) me sciente princ. b. t.* Modus obtinendi investituram est jurisjurandi, & servitii exhibitio, quod tempore idoneo vasallus dabit. Sæpius tamen jurare compellitur, sæpius si vasallus velit. Cogitur, si renovatio investituræ contingat, quam si intra annum, & diem non petit,

petis, feudo cadit. Sed, dum nova feudi investitura occurrit, præstari potest, donec Dominus nunciet; & si senior dolo male differre curet, vassallus diem statueret potest, quo Dominus investituram recipiat; aut si latitet, iudex ordinarius deniorem compellet, sicut æquitas suadet. Huic oneri omnis clientelæ species obnoxia est, sive franca, sive cum servitio militari, pagano, aut aulico fuerit; nec refert an vassallus secularis, an ecclesiasticus feudum teneat. Nec tamen cogitur, ut ipsemet juret; sed per procuratorem præsertim clericus hominiùm præstare potest II. f. 3. §. sed utrum, & prælixè hoc iusjurandum in lib. III. 2. §. 3. exposuit, modumque, quo vassallus jurare debeat, consuetudo docebit: nam nunc flexis genibus, nunc pileo elevato, nunc manibus junctis in manus Domini, nunc neminem in hominio excipit, & *ligium* vocatur; nunc aliquem excludit, & non *ligium* dicimus, Jac. a S. Georg. *tract. de homagiis n. 2. seqq.*

§. XXII.

De iurejurando domestico.

Iusjurandum domesticum est, quod ob familiaritatem alicui præstat, licet ab eo nullam clientelam recognoscat; nempe si est Camerarius, Consiliarius, Pincerna, Dapifer alicujus Domini, a quo officium, honorem, & pensionem obtinet, & iusjurandum affectionis vocatur. Cujus origo, ex perturbato Italiz statu placitisque feudorum pendet; dum Imperator unicuique civitati Comites, atque officiales in justitiæ administratione præponeret, atque in Alemanniam pergere cogere, ut eorum fidem, & integritatem exploraret, & tutus esset, iusjurandum affectionis exigebat. Cujus exemplo aliz Italiz civitates a consulibus, & Potestatibus propria auctoritate electis repetere non desinebant. Nam nullus tam facilius nocere nobis potest, quam inimicus familiaris, qui diligentius vias instruendi insidias callet l. 27. C. de donat. Sed iusjurandi religio omnem nocendi occasionem compefcit, viamque occludit. Si autem lædendi suspicio cessat, iurejurando non indiget, ut filius respectu patris, uxor respectu viri, & vicissim existimatur. Nec refert an secularis, an clericus fuerit, etsi nonnulli clericum cogi non posse asserant, Jac. a S. Georg. §. qui quidem investiti præstiterunt n. 3., Ancr. hic n. 1. Alver. n. 3.

§. XXIII.

De iurejurando subditi.

Iusjurandum, quod subditus præstat, videlicet ob jurisdictionem, & territorium, in quo prædia, & bona sua possidet, etiamsi ea non jure feudi a Domino territorii teneat, sed jure optimo, maximo habeat §. si vero h. r. Aut si domicilium habeat, licet bou

na non possideat, ne subditi contra Principem Territorii conspiciant, ne prodicionem committerent, ne deteriorem domini conditionem redderent. Hæc jurejurandi species in barbaris nata est, sua tamen non caret æquitate, ne territorii Princeps de subditorum fidelitate suspicetur: Nec interest, an laicus sit, an clericus. Exemplum est in cap. 31. de jurejur., cujus hæc est species: recuperata terra promissionis, illius ditio in quatuor imperia divisa fuit, regnum Hierosolymitanum, Comitatum Tripolitanum, Comitatum Edessanum, & Principatum Antiochenum; unus tamen Rex regebat. Cum Raymundus Antiochiæ Princeps timeret, ne in antiochena urbe contra suam dignitatem quis conjuraret, vacante Ecclesia Antiochena, ejusdem Ecclesiæ Canonicos jurejurando adegit, ut jurarent, *non erimus contra te*. Tempore Honorii III. quæsitum fuit, an canonici de juribus suæ Ecclesiæ, salva jurejurandi religione, litigare possent? Honorius affirmavit, nec jurejurandi Raymundo præstitum improbavit. Patriarcha Aquilejensis Gregorio VII. in Synodo Romana an. 1079. jusjurandum canonicæ obedientiæ, & fidelitatis his verbis promisit, *non ero in consilio, neque in facto, ut vitam, aut membra, aut papatum perdat, aut capiatur mala captione cap. 4. de jurej. quod & eidem Episcopi præstabant, P. de Marca de Concord. lib. vi. c. 7. n. 7.*

Imp. Frederic. I. ab Episcopis, civibus Veronensibus, aliisque in Italia hujusmodi exegit jusjurandum, cujus Formulam refert Radev. lib. 1. c. 19. *Ego juro quod amodo in antea ero fidelis Domino meo Friderico Romanorum Imperatori contra omnes homines, sicut jure debeo Domino, & Imperatori, & adjuvabo eum retinere coronam imperii, & omnem honorem ejus in Italia nominatim, & specialiter civitatem illam, & quicquid in ea juris habere debet, vel in omni virtute Comitatus, vel Episcopatus. Regalia sua ei non auferam ibidem, nec alibi, & si fuerint ablata bona fide recuperare, & retinere adjuvabo. Neque in consilio ero, neque in facto, quod vitam, membrum, vel honorem suum perdat, vel mala captione teneatur. Omne mandatum ejus, quod ipse mihi fecerit, per se, vel Epistolam suam, aut per legatum suum, de faciunda justitia, fideliter observabo, & illud audire, vel recipere, vel complere nullo malo ingenio evitabo. Hec omnia observabo bona fide sine fraude. Sic me Deus adjuvet, & hæc sancta quatuor evangelia.* Idem Imperator a Mediolanensibus ab an. XIV. usque ad lxx. etiam repetiit, Radevic. lib. 1. c. 40. Et Carolus M. simile a suis subditis vindicavit. *Promitto ego, quod ab isto die in antea fidelis sum Domino Carolo piissimo Imperatori, filio Pippini Regis, & Bertane regine pura mente, absque fraude, & malo ingenio, de mea parte*

parte ad suam partem, & ad honorem regni sui, sicut per dicitur debet esse homo domino suo. Sic mo adjuret Deus, & ista sanctorum patrocinia, quæ in hoc loco sunt, quia diebus vite meæ per meam voluntatem, in quantum mihi Deus intellectum dederit, sic adendum, & consentiam, sic refert Sirmund. 10. 11. Capp. RR. Francor. p. 1772. Etenim clericus est civis, & sicut ceteri, insidias seculari Principi sternere valet, licet consultius esset ab eo non petere. Cui enim divina committimus, humana committere cur timemus. Sic & de flamine diali, & Sacerdote vestali, Prætoris edictum apud Gell. lib. x. 15. statuit, *Sacerdotem vestalem, & flaminem dialem in omni mea jurisdictione jurare non cogam.*

Jusjurandum, quod cives, & subditi præstant, quatuor continet; *nominatim vitam, membrum, mentem, & ejus rectum honorem custodire jurabit* §. si vero b. 2. Jac. a S. Georg. loc. cit. n. 4. in quibusdam libris, inquit, ~~pro mentem legi mortem~~. Sensus formulæ est; debeo tueri vitam, & honorem domini pro aris, & focus, ne ab alio lædatur; custodire & mentem, hoc est secretum quod in ejus detrimentum non pandam. Si legere velimus, *mortem*, intelligitur, ut domesticus, & civis, qui æquale præstant jusjurandum, mortem sui domini evitare debebunt. Quod etiam Frid. II. in Const. *Domini a vasallis lib. III. 18.* postea retinuit, ut in Codice dicam.

T I T U L U S VI.

De forma fidelitatis.

Olim quoque hic titulus antecedentis pars erat, quem Glossographi postea diviserunt, sicut ordo suadet. Supra enim feudista generaliter jusjurandi vasallitici formam, retulit. Sed quia tam vasallus, quam senior addubitare poterant, quid illa formula comprehenderet, ne vasallus ad plura, quæ non deberet, obligaretur; & ne dominus plura exigere, quæ vassus exhibere non debebat; idcirco capitula hominii nominatim exprimere voluit, quæ ex Episto. Fulberti exscripsit. Fulbertus *vir suo tempore liberalium artium peritissimus*, ut inquit, Henricus Gandavensis, doctrina, & sanctitate seculo XI. floruit, & an. 1028. obiit, ex Cancellario Roberti Regis Episcopus Carnotensis; precibus, & consilio Wilhelmi IV. Aquitanicæ Ducis formulam jusjurandi composuit, quem de gravioribus causis consulere solebat, *etiam de ipsa formula fidelitatis, quam vasallus præstat domino feudi, & ab ipso eam formam accepit, quam Gratianus in decreto (can. 18. XXI. q. 5) exscripsit ex epistola Fulberti, & post eum auctores juris feudorum, inquit, Altefer. Rer. Aquit. lib. IX. c. 6.*

§. XXIV.

De mutua inter dominum, & vasallum fidelitate.

Hoc jusjurandum sex continet capitula, honestum, tutum, incolumem, utile, facile, & possibile, quæ prolixè *lib. III. 2. §. 4.* affectus sum. Illud memoria dignum *in fin. b. t.* occurrit, nempe, Dominus quoque in his omnibus vicem fidei suo reddere debet: quod si non fecerit, merito censetur malefidus, sicut ille, qui in eorum prævaricatione, vel facièdo, vel consensiendo deprehensus fuerit perfidus, & perjurus. Sicut vasallus illa sex suo seniori, ita senior suo vasallo fideliter exhibere debet, exemplo Romanorum clientelæ, quæ mutuam quodammodo obligationem, & fidelitatem continobant. De qua Dionys. Alicar. *lib. 1. Antiq.* scribit. Commune autem utriusque erat, ne fas, aut jus esset alteris accusare alios, aut adversum dicere testimonium, ferreve suffragium, aut censeferi inter inimicos. Quod si quis deprehensus esset aliquid horum facere tenebatur lege de proditoribus, quam sanxit Romulus: convictumque ejus criminis cujuscvis fas erat, ut diti sacrum, interficere. Mos enim erat Romanis, quos vellent impune occidi, eorum corpora devovere deo cuiquam, præcipue diis inferis: quod tunc quoque fecit Romulus, quapropter per multas ætates permansit mutua patronorum, ac clientum copula, baud secus, quam cognata necessitudines, posteris per manus tradita &c. Et dixi in prolegom. istarum prælect.

Nec tamen vasallo senior hominum seu juratam religionem præstat, quia nihil a vasallo recipit, sed vasallus propter prædium, vel jus in clientelam concessum ad jusjurandum tenetur. Non expresse, sed tacite dominus fidelitatem vasallo stipulari censetur, secus mutua clientelæ constitutio non nasceretur, qua nihil sanctius, firmitus, magisque perpetuum in societate excogitari potest. Dominus itaque non debet turbare vasallum in possessione feudi, nec in jure utendi fruendi, in contractu feudali conventa adimplere, fidelitatem non proprie ex feudo, sed ex jure gentium natam, tacitoque pacto constitutam præstare, ut in *prolegom. istarum prælectio. dixi*, Lorber. *Inst. juris feud. lib. III. tit. x. §. 384.* In ceteris fidelis esse debet, secus frustra sibi fidem quis postulat ab eo servari, cui fidem a se præstitam servare recusat *cap. 75. de R. J. in vi.*, & Freder. a Sande *ad Consuetud. Gelr. tract. III. tit. 2. cap. 1.* se in antiquis Germaniæ registris feudilibus hanc formulam invenisse scribit, ut ille mihi tanquam homini ac famulo suo patrocinium præstet pro necessitudine, quæ est inter dominum, ejusque hominem ac famulum.

T I T U L U S VII.

De nova forma fidelitatis.

Jurisjurandi formula nuper *tit. 5.* recensita antiquior in Italia videtur esse, & undique obtinuit. Postea in omni fere curia invaluit & alia, quam hic feuda refert. *Ego Titius super hac Sancta Dei evangelia, quod ab hac hora in antea usque ad ultimum diem vite meae ero fidelis tibi Caeso Domino meo, contra omnem hostilitatem, excepto Imperatore, vel Rege.* Civitates enim Italiae, Comitatus, Duces, Marchiones, & homines omnino privati dum in infeudatione fidelitatem a suis vasallis exigebant, Imperatorem, vel Regem excipere solerent. Quo spreto, caedes, devastationes, bella in propriis domibus, & praediis Italiae vidit. Excipiendus quoque erat antiquior Dominus, cui prius juraverat. Plures patriam, religionem, uxorem, filios, fratrem, patrem merito & excipiunt, quia ubi major est jurium copia, ibi major existit obligatio; majores obligationes in his personis, quam in seniore profitentur.

Quoniam laudata jurisjurandi formula ignavis in Italia obscura videbatur, aliam hic enunciat; quamvis Cujacius in melioribus libris formulas in *tit. 6.*, & *7.* non extare asserat, & ab aliis insertas credit. Nihilominus satis eleganter composita est. *Ego juro, quod nunquam scienter ero in consilio, vel in facto, quod tu amittas vitam, vel membrum aliquod: vel quod tu recipias in persona aliquam lesionem, vel contumeliam, vel quod tu amittas aliquem honorem, quem nunc habes, vel in antea habebis, & si scivero, vel audivero de aliquo qui velit aliquod istorum contra te facere, pro posse meo, ut non fiat, impedimentum praestabo: Et si impedimentum praestare nequivero, quam cito potero, tibi nuntiabo: & contra eum prout potero, auxilium meum tibi praestabo, & si contingerit te rem aliquam, quam habes, vel habebis, injuste, vel fortuito casu amittere, eam recuperare jurabo, & recuperatam omni tempore retinero. Et si scivero te velle juste aliquem offendere, & inde generaliter, vel specialiter fuero requisitus, meum tibi, sicut potero, praestabo auxilium. Et si aliquid tibi de secreto manifestaveris, illud sine licentia nemini pandam, vel per quod pandatur, faciam: & si consilium tibi super aliquo facta postulaveris: illud tibi dabo consilium quod tibi videbitur magis expedire tibi: & nunquam ex persona mea aliquid faciam scienter, quod pertineat ad tuam, vel tuorum injuriam, vel contumeliam. Alias alii adhibent formulas, sicut Regionum jubet consuetudo.*

§.XXV.

§. XXV.

De obligatione Domini.

Postea apto ordine subdit, *investitura vero facta, & fidelitate subsecuta, omni modo conatur dominus investitum in vacuum possessionem mittere, quod si differat, omnem utilitatem ei prestabit*, II. f. 26. §. *si facta*. Peracta verbali investitura, & prestito hominio, senior necessario vasallum in feudi possessionem immittere cogitur; nec penitere, nec ab hac obligatione se eximere valet, etiamsi lucrum cessans, & damnum emergens solvere, & restituere vellet. Si moram contraxit, omne interesse prestabit. Ratio non una est: Prima, tunc in Italia Martinum inter & Bulgarum disputatio celebrabatur, an venditor, prestando id quod interest, a traditionis necessitate liberari posset? Martinus negabat, si tradendi facultatem haberet; Bulgarus contra; quicquid de jure civili valeat, in jure feudali Martini sententia recepta videtur. Secunda, quia Dominus investitura suam obligat personam, ut tradat, si vasallum sibi esse obligatum velit. Si nata est in seniore obligatio, igitur vasallus jus quaesivit, non quodlibet, sed illud, quod rei vindicatione petere potest; qua actione reus conventus, rei estimationem, aliudve offerendo, non eximitur, cum tradere cogatur I. 68. D. de R. V., Gudelin. par. II. c. 9. n. 6., Rothi. in pand. feud. cap. XVIII. q. 3. & 4., Vultej. lib. I. c. 10. n. 11., Duaren. cap. VII. n. 6. & 7. Nec quilibet possessionis traditio juvat, sed quae est vacua, eamque in bonis suis habere, & retinere vasallus posset, id est quam nemo detinet. Saepius tamen senior ab hac obligatione se eximit, si tradendi facultatem non habet, sed feudum aequivalens tradere tenetur, II. f. 8. Sonsbec. par. IX. n. 31., Scrad. par. v. c. 2. n. 17. Nec opus est, ut dominus tradat, sed acta verbali investitura, vasallus propria auctoritate possessionem ingredi potest, II. f. 33. Quae possessio si non est vacua, tunc senior, alio expulso, vacuum tradere debet.

§. XXVI.

De moribus.

Nonnulla ex libro secundo ad hunc usque titulum de moribus expiscari oportet. Omnia Regni Neapolitani feuda in Civitatibus, Castris, oppidis, jurisdictione, juribus regiis, & redditibus consistunt. Non alia indigent investitura quam nostri Regis privilegio; in iis saepius succedunt, & quoties quilibet successor velit succedere, investituram non renovat, sed loco ejus relevium solvit, sive morte naturali Baronis, sive resutatione; vel alienatione succedat. Dum Rex mandat Baronis vasalli, ut Baroni fidelitatem jurent, hoc mandatum, quod *affecurationis*, seu regia affecurationis

nis

is littera dicitur, pro investitura habetur. Proinde in Regno Barones Regi ligium hominum, vasalli Baroni jusjurandum assecurationis, atque etiam Regi aliud jusjurandum, vel tacitum, vel expressum præstant, Afflic. *hic passim*. Baro minoris ætatis potest infeudare illa Baronie prædia, resve, quæ infeudari solent, quia Rex consensiat, Const. *Constitutionem D. M.*

In Curia Fuldensi vasallus nequit per procuratorem investituram petere, sed cujuscumque conditionis, & dignitatis sit, ipsemet investituram suscipit, Fleischer. *Inst. jur. feud. cap. XI. §. 11.* Jure Longobardico investitura a Paribus Curie confirmanda est, hodie instrumentum sigillo tantum Domini, adhibitis testibus etiam externis, contentum est.

T I T U L U S VIII.

De Investitura de re aliena facta.

Hic titulus olim erat tit. iv. pars, a Glossographo deinde divisus, & recte adnectit. Supra actum est, seniore necessario ad feudi traditionem teneri, sed si res infeudata inveniat aliena, an etiam tradere obligetur? Feudista duo, nempe evictionem, & vasalli in feudo facultatem enucleat.

§. XXVII.

De evictione feudi.

De evictione statuit: *Cum de re aliena, vel alii obligata investitura fiat: illud distinguitur, utrum scienti an ignoranti facta sit. Qui enim alienæ rei sciens investituram accepit, nisi pacto speciatim sibi prospexerit, de evictione agere non poterit: ignorans vero recte agit, ut aliud ejusdem bonitatis seu quantitatis ei præstetur. Sed in eo nulla est differentia qui investituram fecit, utrum sciverit, vel ignoraverit. Si Titius de feudo Sabiniano investitus, credit illius fundi directum dominium investientis, nempe Sempronii esse, si alienum deinde appareat, de evictione adversus seniore agere poterit, ut aliud feudum ejusdem bonitatis, seu quantitatis ei præstetur princ. b. t., & II. f. 46., II. f. 25.* Nam hac actione, vel feudum æquivalens consequitur, vel pretium in aliud feudum convertendum obtinet, quum alternative petere debeat.

Exemplo beneficii Ecclesiastici *cap. xvii. de præbend.* cujus hæc species: Guilielmus Canonicus Laudunensis, & Hugo Canonicus Siculniensis Ecclesie in manibus Cælestini Papæ, Innocentii III. Antecessoris præbendam renuntiarunt hoc pacto, ut præbendam Laudunensis Canonici assignaret Siculniensi, & vicissim. Pontifex mandavit Capitulo Laudunensi, ut Hugoni Siculniensi Laudunen-

sem præbendam conferret. Episcopus Laudunensis, non huic Hugoni ex causa permutationis, sed cuidam Magistro Petro de Casaneto contulit; sciens prudens eam Hugoni esse conferendam, quod tamen hic Petrus ignorabat, adeoque bona fide possessionem præbendæ adeptus est. Lite contestata, Hugo, rescissa collatione, apud Pontificem Cælestinum, causam tenuit Innocentius III. Cælestini Successor, cum quid in hac causa ante suam promotionem actum esset, callaret, mandat Archiepiscopo Senonensi, ut Petro, a quo præbendam eviderat Hugo, Episcopus Laudunensis aliam assignaret præbendam, *debet enim, ut quia præbendam ei, quam de jure non potuit, assignavit, eam, quam de jure potest, assignet, ne præbendam illis fraudulenter visus sit assignasse*, adjuvari nos, non decipi oportet beneficio l. 17. §. 3. D. commod.

Fructus omnes, meliorationes, & id quod interest, vindicare potest. Illud tamen pretium vasallus non sibi arrogat, sed aliam rem immobilem emere, feudi jure ab eodem domino recognoscendam tenetur. Et quamvis feudum dicatur donatio, & in donatione evictio cessat, ne quis ex sua liberalitate damnnum ferat, l. 18. §. ult. D. de donat. Nec ad res donatas pertinet edictum adilitium l. 62. D. de edict. adilit., Paul. v. sent. II. §. 5., ubi recte Ritterlusius excipit, & textum emendat, nisi donator promiserit; sed feudum non est simplex donatio, verum ob causam, ut vasallus serviat, & obediat II. f. 23. in fin., Curti. par. II. §. secundo principaliter n. 36., Capyc. in invest. §. feudorum evictiones. Præterea evictio ex investitura; venditione, permutatione, in solutum datione, adjudicatione nasci potest, & unusquisque contractus, qui in infeudatione intervenit, suam habet peculiarem actionem; si omnis nominata actio deficit, condictio ex moribus, seu ex lege; & consuetudine feudali competit l. un. D. de condit. ex lego.

§. XXVIII.

De Domino, & vasallo sciente, vel ignorante.

Ab hac actione Dominus eximitur; si sciens prædens vasallus rem illam esse alienam, de ea investiri passus est, quia sibi imputare debet, nisi evictionem Dominus promiserit l. 27. C. de evict. l. 7. C. commun. attri. jud. Cum scienti, & consentienti non fiat injuria. Aut si vasallus litem sibi de feudo motam seniori non denunciaverit II. f. 25., ut auctor, hoc est Dominus eum defendat. Aut suo dolo vasallus victus fuerit, dum probationes, atque exceptiones apte tempore in judicio non attulerit, nec provocaverit l. 6. 3. §. 1. D. de evict. Alios casus non indulgendos evi-

evictionis senior a jure civili conquiret, Scrad. par. v. c. 6. n. 6. Joan. Blancus lib. 1. c. 3. n. 5a., Sonsbec. par. 15. v. 62. Subdit feudista, sed in eo nulla est differentia, qui in investituram fecit, utrum sciverit, vel ignoraverit. Dominus, sive sciverit, sive ignoraverit, semper de evictione tenetur; sicut venditor actione ædilitia tenetur, etiamsi edictum ignoret l. 1. §. 2. D. de ædik. edic., & merito Ulpian. in l. 19. §. 1. D. loca. Si quis dolia vitiosa ignarus locaverit, deinde vinum effluerit, tenetur in id, quod interest, nec ignorantia ejus vitæ excusata: & ita Cælius scripsit. Senior, dum infeudavit, rei conditionem scire debuit, Glor. hic, & Alver. n. 3.

§. XXIX.

De facultate vasalli in feudo.

Adquisito investitura feudo, vasallus hanc consequitur potestatem, ut tanquam Dominus possit a quolibet, possidens sibi quasi vindicare: & si ab alia ejus rei nomine conviniatur, defensionem opponere, nam & servitutem eidem rei debitam petere potest, & retinere, §. rei autem b. 1. Non modo vasallus de evictione in senforem agere valet, sed & in judicio comparare, sive agat, sive se in possessione, suisque juribus clientelaribus defendat. Hinc vasallus adversus quemcumque possessorem, utilem in rem actionem habet, quia infeudatione utile Dominium obtinuit, sicut perpetuus conductor eadem utitur actione l. 1. §. 1. D. si ager vestig. Competit & publiciana, confessoria, negatoria, de damno infecto, aquæ pluviz arcendæ, novi operis nunciatio, interdicta adipiscendæ, recuperandæ, & retinendæ possessionis. Quæ actiones, & remedia, sive contra Dominum, sive contra extraneum, ex illo jure, quod in clientela, tanquam fiduciarius emphyteuta, & stipendiarius, vindicat, quasi proprietati proxime descendunt, Alver. hic Freder. a Sande ad Consuetud. Gelv. 11. tit. 2. c. 1. n. 1., Vultej. lib. 11. c. 1. n. 16., Duaren. cap. XVIII. n. 1.

Effectus quoque utilis domini est omnium ex clientelari prædio, aut jure fructuum percipio, modo arbitrio boni viri tanquam paterfamilias utatur frustur. Fructuum nomen naturales, civiles, & industriales comprehendit: naturales, quos potius natura, quam hominis industria produxit, ut herba, fenum, glans, nuces, avellanae, pyra, cerea, exemplo fructuarii l. 48. D. de usufr. l. 13. D. quibus mod. usufr. l. 45. D. de usufr. l. 236. D. de v. s. Flores, legumina, stramenta, arborum folia, aromata, manna, pix, saccharum, palca, arundines, saliceta, nix, & similia, quæ naturaliter prædium feudale gignit. Civiles, dum usu rei nascuntur, ut pensio domorum, vestura navium, aut jumentorum, quæ ex cultu prædii,

ventionis, piscationis, aucupii vectigal, operæ fervorum, l. 27. §. 1. *D. de pesit. bered.*, l. 62. *D. de R. V. Industriales*, in quibus hominis diligentia præcipue egit, ut vinum, oleum, linum, canape, frumentum, & de his Mathi. Lagunez *tract. de fructibus par. 1. c. 4.* Si grex in feudo sit, omne ejus lucrum ad vasallum pertinet. An thesaurus in eo inventus? placet, sicut emphyteutz, & majoratus possessori etiam cedit. Nam licet Thesaurus nomine fructuum non veniat, tamen emolumentum est, quod prædii feudalis occasione provenit, in quo vasallus jus dominio proximum vindicat *Arg. l. 1. C. de Thesaur.*, Sixtin. *de Regal. lib. 11. cap. ult. n. 48.*, Andr. *in 11. f. 56. n. 93.* Hodie ad Regem pertinet, & jus quitatum negligitur.

§. XXX.

De servitute feudali.

Ex utili etiam dominio vasallus servitutem prædio feudali debitam petere, & vindicare potest *d. §. rei autem*, tanquam senioris procurator sicut de fructuario *in l. 1. §. ult. D. de Nov. oper. nunciat.* Idem inquit. Superficiarius, emphyteuticarius, & creditor hypothecarius eodem jure utuntur, Cujac. *11. f. 9.* Quin imo vasallus servitutem recte imponit *§. quid ergo b. t. Quid ergo si precio, vel dolo, aut in curia servitutem rei beneficiaria imponi patiatur, & ad Dominum ex qualibet causa postea beneficium revertatur: an ex eo præjudicium domino generetur, quasitum fuit. Et responsum est, ut vasallo quidem, donec feudum tenet, possit obesse, domino autem etsi per longa tempora perseveraverit servitus minime nocet.* Videlicet non veram, de qua lex Romana locuta est, sed jus quoddam servituti simile, quod non in re ipsa, sed in persona vasalli concedentis fundatur; & tamdiu durat, donec jus vasalli in feudo perseveret; aperto feudo, ex qualibet causa, hoc est substitutione, donatione, feloniam, linea interitu, expirat *d. §. quid ergo*, quamvis longi temporis præscriptio intercefferit, quæ nunquam seniori, cui feudum devolutum est, nocet. Nec etiam agnatis vasalli, qui jure proprio ad successiorem veniunt, ejusque factum servare non tenentur, nisi simul allodiales vasalli heredes essent, quia tunc ejus facto se obligant *l. 149. D. de R. J.* Ratio est, quia non valenti agere, non currit præscriptio; senior, & agnatus, quamdiu vasallus vivebat, non poterat, nec debebat agere, ne utilis domini exercitium impediret. A morte autem vasalli præscriptio incipere valet contra seniores, vel agnatum, qui xxx. an. spatio servitute vel itineris, aquæ, viz, aqueductus, appullus pecoris ad aquas, juris pascendi, venandi, ligna incidendi, vel pernoctandi aliquem, uti passus sunt. Aperto itaque feudo, servitus perit, exemplo emphyteutz, & mariti: emphy-

phytenta in re in emphyteusim data, & maritus in prædii dotali recte servitutem imponunt, sed tamdiu durat, quamdiu emphyteusis, & matrimonium persistit, Sichard. ad l. 3. C. de servit. Nam licet jure civili servitutum præscriptio xx. inter abentes x. inter præsentis annis compleatur, tamen dum mores feudales ad præscriptionem longum tempus requirunt, xxx. anni intelliguntur. Cur autem vassallus in feudo veram servitutem imponere nequit, quia servitus libertatem prædii imminuit, ejusque conditionem deterioreni reddit, quum servitute jus unius prædii augeatur, atque alterius minuat. Si senioris, & agnatorum consensus sit, vera constitui servitus potest, Vultej. lib. 1. c. 10. n. 50., Rothi. loc. cit. cap. x. q. 3., Struvi. f. j. f. cap. XII. §. 3. & cap. XIII. §. 5. Nec tantum realis servitus rustica, aut urbana, vetatur, sed etiam personalis, nempe usufructus, quem, invito seniore, imponere nequit, licet fructuum commoditatem donare, vendere, locare, ut fructuaris, non prohibeatur l. 12. §. 2. D. de usufr.

§. XXXL

De augmento feudi.

Nec tantum utili dominio, ejusque effectu utitur feudum, sed illud augere potest, dum aliquid prædii, aut juri crientelari addit. Et feudista in §. e contrario b. s. E contrario autem si quid feudo a vassallo additum sit: si quidem tale adjectum sit, quod per se subsistere possit, id est, ut per se consistat, ut prædium, id non accrescere feudo: si vero per se non possit subsistere, ut servitus: perisque placet feudo accedere, & sicut partem feudi disponendam esse. Meliorem namque conditionem feudi facere potest: deterioreni vero sine Domini voluntate, vel eorum agnatorum, ad quas per successiones pertinet, facere non potest: distinguit: Aut id, quod adjunxit, per se, & separatim a feudo stare potest, non est feudum, nec pars feudi consistit. Finge: vassallus juxta feudum emit prædium, aut domum, hæc non jure feudi judicatur, quia sua industria accedit; nisi xxx. ann. tanquam, etiam de eo augmento servitia præstitit, & uti feudum possedit, tunc simul cum feudo ad Dominum, agnosque devolvitur. Vel si non industria vassalli, sed natura, hoc est alluvione contingit, etiam uti feudi pars intelligitur, l. f. 4. §. si quis de manso, l. f. 26. §. si quis per triginta, Andr. n. 9. & Alys. n. 3. b. s. Aut augmentum per se subsistere non potest, sicut est servitus gratuito, aut pretio acquisita, & hæc devoluta feudo, cedit seniori, vel agnatis. Senior vero, vel agnati heredibus vassalli non feudalibus pretium, si intervenit, solvere tenentur, l. f. 28. si vassallus. Ratio hic additur, quia vassallus meliorem conditionem feudi facere potest, deterioreni vero sine Domini volun.

voluntate, vel eorum agnatorum, ad quos per successiorem pervenit, facere non potest; uti usufructuarius l. 15. §. fin. D. de usufr. Et vassallus dici potest servus, & per servum domini conditio non efficitur & evadit deterior. Deterior feudi conditio evaderet, si senior, vel agnatus servitutem ratihabere cogentur. Queritur, an jurisdictio prædio feudali adqulsita, eo devoluta, feudo adcrefcatur nunquam: quia jurisdictio est quid a feudo separatum, & per se subsistere potest. Servitus vero sine prædio non subsistit, nec adquiritur l. 1. §. 1. D. Commen. præd. Quamvis servitus, sicut jurisdictio, usufructus, vectigal a solo separatus recte in feudum dantur, quum aliquam utilitatem præbeant, Scrad. par. III. c. 2. n. 59., Vultej. lib. 1. c. 5. n. 4., & immerito Rothi. in pand. feud. cap. VII. q. 27. dissensit; quia omne jus infeudationis capax est, Rosent. cap. IV. a. 3., Buddingh. loc. cit. §. 47.

§. XXXII.

De veritate vassalli facultate.

At quia infeudatione utile dumtaxat dominium transit, vassallus non est verus dominus, idcirco plura agere vetatur, nempe donare, vendere, permutare, aliove titulo feudum alienare, nisi Dominus, si est novum, dominus & agnati, si est antiquum, consentiant. Duos casus in §. quamvis d. r. Quamvis enim possessio per beneficium ad eum pertineat, (hoc est vassallum) tamen proprietas ad alium spectat: (hoc est Dominum) Et ideo quarta, sive tertia ratione, quæ a Longobardis, seu a Romanis viris uxoribus fieri solet, post mortem viri ad mulierem nihil pertinet. Nam nec pignus, quod consultum dicitur, fieri potest ex feudo. Feudista exponit. Primus est; licet uxor jure romano tertiam, & jure longobardo quartam bonorum post mariti mortem in ejus bonis lucretur; in feudis vero mariti id locum non habet, quia maritus non fruitur integro feudi dominio. Hæc tertia græce ὑπόβολον, barbære dotatium, doarium, morgangheba: jure romano erat tertia, non bonorum, sed dotis: jure longobardo quarta pars bonorum mariti, quam post ejus mortem vidua lucrabatur, unde se tueri posset, idcirco vitalitia sæpe dicitur, Albert. Krantz. lib. VII. Danie c. 35. insuper Romulus acciperet Ingeburgam filiam Alberti Ducis in conjugem. Dos esset Oppidum Lentze, cum territorio suo. Romulus pro vitalitiis daret sponsa Arusberg, Uwerbon, Parleberg cum attinentiis, & lib. I. LL. long. tit. 4. Et in Const. Regni si quis baro, Const. licentiam, Const. mulier lib. III. 13. 15. 16. Cap. mulier, & in Barbarorum legibus passim occurrit, Heinec. Jur. Germ. lib. I. §. 245. Cujac. hic, dicam ad tit. 29. Secundum est, nec pignus, quod consultum dicitur fieri potest ex feudo, d. §. quamvis; quia miles fructibus sui feudi carens militiæ

tia munus obire nequiret *l. f. 57.*, emphyteutes vero prædium ve-
 stigale pignori dare potest *l. 31. D. de pignor.*, fructuarius usum-
 fructum pignori, vel hypothecæ subicere, & Prætor. creditorem
 contra proprietarium tuebitur *l. 11. §. 2. D. de pignor.* Vafallo autem
 omnino negatur. Cur pignus *consultum hic* dicitur? Hotom. dupli-
 citer intelligit, vel de lege commissoria, vel de antichresi. Cujac.
 præter quartam jure longobardo statutam, nec etiam maritum pos-
 se uxori suæ usumfructum de quo in *l. ult. lib. 1. LL. long. tit. 4.*,
 super feudo constituere putat, & hic usufructus *consultum* vocatur.
 Non recte: pignus idcirco feudista *consultum* dicit, & in *l. f. 5.*
transactum, quia eo pacto constituitur, ut simul ejus possessionem
 tradat, & debitore in solutione cessante, creditor distrahat: &
 magis creditori consulitur, dum ipsius rei possessioni incumbit,
 quam hypoteca, quam creditor non tenet, licet ad eam perse-
 quendam jus habeat. Creditor cum debitore transigisse videtur, ut
 si debitor in mora est, pignus distrahat, Vultej. *lib. 1. cap. 10. n. 52.*
 An hypoteca sine senioris consensu in feudo valeat? dixi *lib. 111.*
tit. 27. §. 33.

T I T U L U S IX.

Qualiter olim poterat feudum alienari.

Hic titulus superioris pars erat, sicut ordinis ratio suadet; dum
 ante de vetita vafalli facultate in feudi oppignoratione, &
 dotalibus suæ uxoris diuisset. At quia in diversis Italiæ civitatibus,
 & Curis diversæ de feudorum alienationibus consuetudines vige-
 bant; hinc instar historiæ hujus prohibitionis casus, & originem
 indiget. Primo varios Curiarum mores enarrat: secundo, veti-
 tam lege Lotharii alienationem: tertio jus *proprietatis* senioris,
 & agnati constitit: quarto directi domini alienationem seniori
 interdicit.

§. XXXIII.

De incerto alienationis jure.

Prima pars: Est namque optima consuetudine interdicta feudi alie-
 natio, super qua multe, & diverse sententia dabantur in singulis
 Civitatibus, seu Curis: Donec Imperator divæ memoriæ Lotharius
 tertius promulgavit super hoc novam constitutionem, quæ posita est
 in titulo de beneficiis. Necessitate namque suadente, poterat olim va-
 fallus, domino inscio, vel invito, feudi partem vendere, retenta vi-
 delicet alia parte. Si vero vel totum, vel partem volebat per feu-
 dam aliquem investire; hoc licebat ei sine fraude facere. Si autem
 dissensiente domino vendebat, sive per feudum investiebat (quod &
 ipsum

ipsum sincera bonae, & sine fraude licet ei facere) si tamen sine bona rede masculino descendente decedebat, vel feudum in manu domini refofutabat, aut alia forte ratione intercedente culpa amittebat, tunc omnis feudi alienatio ad irritum revocabatur: eo excepto, quod ille, qui secundo loco beneficium acceperat, non amittebat si priori domino servire, & ab eo feudum recognoscere volebat. Verbum alienatio domini, vel possessionis, vel juris in aliam translationem jure civili, canonico, feudali, & Capp. RR. Francorum l. ult. C. de rebus alien., cap. 5. de rebus Ecd. cl. l. 28. D. de V. S. capp. R. fran. lib. 11. 29., dixi lib. 11. 10. 18. significat; nempe venditionem, permutationem, donationem, dotem, dotalitium, conductionem, legatum, institutionem, fideicommissum, pignus, servitutem, omnemque actum, quo conditio feudi aut laeditur, aut minuitur, aut omnino transfertur, & perit. Olim in nonnullis Curis vassallus, illaudo Domino, totum feudum alienare poterat, 11. f. 44., in aliis medietatem, non qualibet contractu, sed libellario 1. f. 13. in aliis necessitate coactus partem alienabat princ. b. r. Poterat & de suo feudo alium investire, modo fraus abesset; & investiens si sine herede masculino decedebat, aut feudum domino restitueret, vel feloniam committeret, illa subinféudatio desinebat, quia, resoluta iurisdictionis, jus acceptoris perit. Excipit, quod ille, qui secundo loco beneficium acceperat, non amittebat, si priori domino servire, & ab eo feudum recognoscere volebat §. fin autem b. r., si itaque subvassallus domino mediato, qui morte vassalli subinvestientis, immediatus evadit, servire, & ab eo recognoscere clientelam volebat, retineret, quia seniori nihil nocet, & subvassallus ejusdem conditionis cum vassallo censetur 11. f. 34. §. similiter.

Ex hac feudistae exceptione Interpretum schola docet, aperto seniori feudo, subinféudationes servare compellendum, si subvassalli servitia, & hominia exhibeant. Errat: Nam feudista veterem Italiae consuetudinem refert, sicut verba amittebat, volebat, olim ostendunt. Nec in clientelaribus moribus adhuc invaluit, ut vassallus adeo de feudo disponat, ut seniore obliget 1. f. 13. §. est clientulus, & satis lib. 11. 20. 56. probavi. Non raro senior subinféudationem ratihabere cogitur, ut si ejus consensus intervenit; si res fuerit inféudari solita, hoc est ab antiquo sciente, & assensiente seniore in subfeudum concedi consuevit; aut si dominus subinféudantis hereditatem adierit; aut si feudum sit mere hereditarium. Haec etiam revocandi facultas subinféudantis agnatis competit, ut in 11. f. 34. & 55. dicam. Pistor lib. 11. q. 44., Rothi. in pand. feud. cap. XIX. q. 31. & 32. Hodie subinféudatio etiam post Lotharii, & Friderici legem permittitur, & pluribus Europae moribus

bus obtinet, A Sande ad *Consuet. Gels. tit. I. c. I. n. 44.* Lotharius enim, & Fridericus, excepta subinféudatione, omne commercii genus prohibuerunt II. f. 52. II. f. 55., quod *optimam consuetudinem* hic vocat.

Et si vasallus in quibusdam Italiz civitatibus, & Curils feudum alienare, quin senior, consentiret, potuisset, *donare autem, aut iudicare pro anima, vel in dotem pro filia dare, nullius Curia poterat consuetudine §. donare b. s.* sive donatio inter vivos, sive causa mortis, sive propter nuptias, simplex, aut remuneratori contingat; sive privato, sive Ecclesie, & loco pio donet. Nec vasallus feudum suum filie in dotem dare potest, quod & juri romano placuit, ut qui alienare vetaretur, in dotem dare non posset, quia dotis datio est alienatio I. I. §. 6. D. quando de pecul. Uno casu permittitur, nimirum si femina feudum suum in dotem concedat II. f. 13., modo pactum de lucranda dote vel in totum, vel pro parte non apponat, nec affirmatum det, Alver., & Andr. ad d. §. donare, Zals. par. IX. n. 7., Ardizo in sum. c. 130., Scrad. par. VIII. c. 1. n. 35., qui recte, si hæc pacta apponat, dotis constitutionem valere, & pacta rejici animadvertit, quia lex pactum, non dotis dationem improbat, arg. l. 9. D. de usur., & interim, durante matrimonio, maritus servitium præstat. Interpretes quoque d. §. donare restringunt, si pater alode, & feudum possideat, de feudo dotem filie non constituit; verum si alode non habeat, pater, vel frater de feudo sorori, & filie dotem assignare valet, eamque ab agnato, qui in feudo succedit, vel a domino, cui aperitur, repetere potest, actione subsidiaria, quæ in allodii deficientis subsidium datur; non ut feudum dividatur, sed secundum feudi quantitatem dignitatem mulieris, viri, numerum liberorum, & loci mores præsumitur; quo jure Germania, & Regnum Neapolitanum hodie vivit, Pistor lib. II. q. 37., Vultej. lib. I. c. 10. n. 61., dicam in Codice. Nec tantum in dotem dari nequit, sed & perpetuo locari, modica locatio valet, nec in libellum concedere d. §. donare, ibi, licet posset locare; nisi locatio esset fraudulenta alienatio, sicut est per libellum, ut dicatur venditio. Quis enim dubitet, quod libellario nomine, sub vilissima duorum denariorum pensione perpetuo concedatur utendum, alienatum in fraudem esse?

§. XXXIV.

De jure prelationis.

Tertio agit de jure prelationis. Porro sive de bona consuetudine, sive de prava queramus: concessa erat domino pro equali pretio redemptio: nisi hoc beneficium amisit dominus per refutationem, vel annali silentio, ex quo servitium computandum. Prescriptione autem viginti

ginta annorum submovetur, tam sciens, quam ignorans: In prohibendo autem, vel redimendo potior erat proximi agnati, quam domini conditio, si tamen feudum erat paternum. Et jure veteri si vassallus feudum alienabat, eo decedente sine herede masculino, vel reluctantæ, aliave ratione feudo seniori aperto, senior privilegio uti poterat, ut ab emptore, vel secundo feudatario feudum revocaret. Præter hoc jus, senior pro æquali pretio ab emptore redimere poterat, nisi sciens expresse, vel tacite per annum; vel ignorans xxx. annos renunciasset. Agnati tamen seniori in prohibitione, & redemptione præferbantur, quia majus jus ex investitura natum vindicant §. porro *b. t.* Si tamen feudum fuerit novum, dominus præfertur; in antiquo filii, & agnati potiores sunt, dum vivo alienatore, soluto pretio, aut mortuo, pretio non soluto, redimunt, & revocant, dicam *ad 11. f. 26. §. Titius*, Rosent. *cap. ix. 87.* Hactenus de permessa, aut vetita feudi alienatione, quam vassallus agit; nunc an senior, invito vassallo, suum feudum alienare possit? & feudum in §. *fin. b. t.* ad Conradi legem se remittit, quæ in *11. f. 34. §. ex eadem* refertur quæ hanc facultatem seniori abjudicat, & *11. f. 55. §. similiter*, et si hac de re quinque Interpretum opiniones Frider. Mullerus *dissert. an. 1750. de obligatione Domini erga vassallum §. 10.* enunciet; dicam *ad d. §. ex eadem.*

T I T U L U S X.

Quis dicatur Dux, Marchio, Comes, Capitaneus, vel Valvasor.

Hic titulus, si fides Alveroto, para olim erat *tit. v.* hujus libri, quem postea Glossographus divisit. Feudista postquam de vassalli facultate egit, nunc vassallorum nomina & titulos, videlicet Ducis, Comitum, Marchionum, Capitaneorum, & Valvasoris recenset.

§. XXXV.

De titulis, & ordine vassallorum.

Generaliter qui feudum accipit, vassallus, vassus, valvasor, valvasonus, cliens, beneficiarius, miles, feudatarius, inf feudatus in jure longobardo, Capp. francorum, & chartis mediæ ætatis assidue appellatur, quorum etymon in *tit. de V. S. dabo*. Qui a Principe de Ducatu aliquo investitus est, Dux solito more vocatur. Qui vero de Marchia Marchio dicitur. Dicitur autem Marchio, quia Marchia, ut & plurimum juxta mare sit posita. Qui vero de aliquo Comitatu investitus est, Comes appellatur. Qui vero a Principe vel ab aliqua Potestate de plaba aliqua, vel plabæ parte per feudum est

est investitus, is Capitaneus appellatur, qui proprie valvasores maiores olim appellabantur. Qui vero a Capitaneis antiquitus beneficium tenent, valvasores sunt. Qui autem a valvasoribus feudum, quod a Capitaneis habebatur, similiter acciperint, valvasini, id est minores valvasores appellantur. Qui antiquo quidem usque consuetudinem feudi nullam habebant. Valvasore autem sine filio mortuo, feudum, quod Valvasori minori dederat, ad Capitaneum revertebatur, sed hodie eodem jure utuntur in Curia Mediolanensi, quo & Valvasores ceteri vero, qui ab antiquis temporibus beneficium non tenent, hinc noster a Capitaneis, seu Valvasoribus acquisierint, Etiam si nihilominus sunt.

Ex quo constat, jus Longobardicum, duplex vasallorum genus distinguere, Capitaneos, & Valvasores: rursus Valvasores in majores, minores, & minimos dividere. Quae divisio non tantum in jure feudali, sed & in omnibus fere Italiae Chronicis, & monumentis, praesertim in Mediolanensi Urbe occurrat. Otto Frisingensis lib. II. c. 13. de G. F. I. Gualvanus de Elamena in Manipulo Flatum, seu Hist. Mediol. cap. 134. ad an. 909. & cap. 144. an. 1039. & cap. 201. ibi, privatus suis juribus pars Capitaneorum & vasallorum jam viribus vicibus per populum expulsa, qua totis viribus civitatem istam infestaverat. Civitatis Mediolanensis facti sunt novi habitatores. Nulli parentela licitum fuit dicere ducem se habere sanguinis iudicium super vasallum, unde vasalli se Valvasores esse testantur. Sola dicitur Vicecomitum hanc nobilitatem retinuit, & vasallus habere potuit, propter fidelitatem, quam habuit ad Civitatem Mediolanensem. Tritemius Galchius Histot. Patria lib. VI. de Conrado, inquit. Ordo tunc in urbe erat militum, qui vulgo Valvasores, seu quod Civitatis portas custodirent, seu ex aula Caesarum hujus dignitatis novam ullatum ha, dicebantur, durante adhuc in plerisque urbibus familia Valvasores cognominata.

§. XXXVI.

De Capitaneis, & Potestatibus.

Vasallus in capitaneum, & valvasorem dividitur: capitaneus est, qui inter vasallos tanquam caput eminet, & aut est proprius, qui a summo Principe, Imperatore, Rege, Pontifice feudum regale, & majus obtinet, & Capitaneus regis, vel regni dicitur, ut Dux, Comes, Marchio, quique provinciis, civitatibus, oppidis jure beneficii concessis auctoritate civili, & criminali, sicut posterior aetas indulget, praesunt. Aut improprius, qui a Principe, vel ab aliquo potestate, de plebe aliqua, vel plebis parte per feudum est investitus, is capitaneus appellatur, qui proprie valvasores majores olim appellabantur, inquit, feudum hic cuius haec est sententia: qui a Principe, vel

vel Marchione, Comite, aut Duce, quos more italo, *Potestatem*, ut sapienter Otto Frisig., vocat, investitus esset *de plebe aliqua*, hoc est feudo minoris dignitatis, quam sit Ducatus, Marchionatus, vel Comitatus, videlicet vico, aut pago illius Cavitatis, vel Provincie, quem Dux, Marchio, Comes administrant. Cum vox *plebis* potius causa exempli, quam denominationis posita sit, ut feudista hanc vasallorum speciem Duci, Marchioni, & Comiti opponeret; quasi dicat, qui ab Imperatore de Ducatu, Comitatu, Marchionatu investitur, proprie Capitaneus est; sed qui investitur non de his dignitatibus, sed de minore, is de plebe, hoc est minore feudo investitur; quem improprie capitaneum, & proprie valvalem Italia vocabat, Hotom. *hic*, Valtrej. *lib. I. c. 4. n. 14.*, Montan. *lib. II. c. 1.*, Rothius in *Pand. feud. cap. v. q. 12. & cap. IV. q. 4.*

§. XXXVII.

De Ducibus.

Dux a feudista definitur, qui a Principe (hoc est supremo) de ducatu aliquo investitus est. Inepte: quum ignoto ignotum explicet. Dux Romanis erat militum nomen a ducendis exercitibus a Republica destinatus, qui militarem jurisdictionem habebat. Ævo Monarchie ducatus uti dignitas occurrit, Suston. in *Aeron. c. 95.* *Brivignum Rufinum Crispinum; Poppæa natum, impariter adhibuit, quia ferebatur ducatus & imperia ludere mongendum mari, dum piscaretur, servis ipsius demandavit.* Atque ab Augusti ætate, irruentibus ad imperium excidium Barbaris, ditionis limites armati milites custodiebant, nempe in Hispania, Germania, Pannonia, Britannia, Africa, Dacia, Armenia, Mesopotamia, Dacia, Cappadocia, Arabia, sub Claudio, Vespasiano, Trajano, atque Alexandro, sicut utriusque imperii notitia enarrat. His militibus Ducum limitanei, seu limitrophi præerant, qui stipendia militibus solvebant, & jurisdictionem exercebant. Quemadmodum, Africa auspiciis Justiniani a Vandalorum tyrannide liberata his ducibus regebatur *l. 2. C. de offic. Præf. Præf. Afr.* Atque ut alacrius pugnarent, certa agtorum jugera Imperator concedebat *l. 11. D. de evict.* Sic Augustus Cremonensium agros, Probus militibus Transrhenanis agros, domos, & horrea assignavit, Vopisc. in *Probo.* Tandem clementia Principum agros cum pascuis, animalibus, servis, absque tributum onere habere hoc pacto ceperunt, ne alienarent, nec præscribi possent, ut se alerent *l. 3. C. de fund. limitroph.* In civilibus causis, & criminalibus Duci, seu præfecto, & magistro militum suberant, modo causa militaris, seu ut loquitur Vopiscus in Aureliano *peccatum castrense* fuisset; hinc forum militare audiri cepit, *miles ne vallum litiges extra*, teste Juven. *sat. ult. l. ult. §. 4. C. de re milit. sit.*

vit. C. de off. mag. mil. Hoc enim privilegium simul cum militari disciplina solem vidit.

Auctis vero Barbarorum, qui omnes propemodum ex septentrione, & præsertim Scantia, viribus, & fracta Romanorum militum disciplina ob intestinas imperii seditiones, tributorum copiam, luxum Imperantium, otium militum, atque imperii divisionem a Constantino M. primum actam; Ducum officia, jurisdictio, dignitas, & nomen mutari cepit. Nam Duces in Germania, Gallia ante & post Caroli M. ætatem ad nos usque porrectam dicebantur, qui provinciis regendis præerant, non alio jure, quam precario, annali, & simplicis justitiæ administrationis, quam Imperator pro arbitrio auferebat, Alteler. lib. 1. de Ducibus cap. 5. Sæpius hoc officium, si non precibus, tamen pretio obtinebant, Greg. Turon. lib. VIII. c. 18. Vicetius per emissionem Eulalii a Comitatu Arverno submotus ducatum a Rege expetiit, datis pro eo immensis muneribus, & sic in verbe Arverna, Ruthena atque Ucetica Dux ordinatus est. De eodem Andr. Vales. to. II. de rebus Franc. lib. XIII. scribit, Quippe Vicetius ex comite privatus factus non deseruit se se & innocentia sua, atque etiam pecunia confisus, Childbertum adit, eique se purgat; & datis immensis muneribus, Ducatum Arvernorum, Rutenorum, & Uaticorum, quem petebat, accepit. Copias, militum delectum, homines armatos tempore expeditionis jussu Principis describebant, vestigalia etiam auctoritate Principis imponere, & exigere poterant, Turon. lib. VI. c. 31. Dixi lib. 1. tit. II. §. 2.

§. XXXVIII.

De Marchionibus.

Marchio dicitur a marchia, quia *marbia* ut plurimum juxta mare sita posita princ. b. r. Non recte, ut viris eruditi placeo. Nam Marcha, vel March est vox germanica, & limitem significat, ut nihil frequentius in lege barbarorum, & chartis videtur. Marchio est qui limitibus imperii, Romanis dux limitaneus, præerat. Dicitur & Marchiz ruffen, a grassen, seu grass germanis jure vox, quia non modo militari auctoritate provincias gubernabat, sed & lites, causasque civiles dirimebat, Capit. Caroli Calvi. c. 870. quia vero periculosius longius a Marchia abducere, Dominus Rex commendabit suo Marchioni, qualiter eos constringat, & castiget, Math. de Nobil. lib. xv. c. 6. Herman. in notis Eginhardi in vita Caroli M. c. 12. Hinc recte V. Cl. Albert. Krantz 3. War. lib. 1. c. 16. Qua in re ridiculus est, qui feudorum usum conscripsit. Pollicetur enim in titula docere quis sit Marchio; & ubi ad rem ventum est, ignotum per ignotum tenetur vendere. Mar.

Marellis, antiquis quibusdam regi septem *Marebian*, et que sit *Marebia* & unde dicta, debuit explanere. *Marchionis* quidem vocabulum videtur *latopertans* etiam quibus modernorum renovatis antiquitates, *Mare* inferas unquam vocabulum. In nostris quoque annalibus (hoc est Germaniæ) nullum ejus vocabuli legimus mentionem ante primatum *Hertmanni* *Ducem*, *Romanorum* Regem: qui primus, domitis *Daniis* ad oppidum *Sleceoniam* cum eo transfuisset *Saxones* colonicos, imposuit regioni *Prasidem*, quem appellavit *Marchionem*: & illi *regibus* & *vandis*que vagis *limitibus* *imposuit*, *provinciam*, quasi *Dacia* et *limitago*. Et quam *Romani* *fuiti* ex *caussa* *dixere* *provinciam*, illi appellavit *provinciam*; *Mareum* *die* *reputans*, *multaque* *circumspiciens*, *in* *hæc* *reputatio* *de* *nominis* *origine* *probabilis*, *quam* *ex* *quibus* *Saxones* *dixere* *esse* *credam*. . . . *Marchiam* *autem* *vocant* *vulgo* *Saxones* *districum* *unius* *villagationis*, *aut* *ditioris* (*in* *Pomerania* *nomen* *dicere*) *ut* *tum* *Marchiam* *dicerent* *Saxones* *omni* *provincia*, *quam* *sui* *juris* *per* *arma* *sunt* *consequuti*. *Inde* *Prasidi* *nomen* *indiderunt*, *ut* *Marchis* *diceretur*, *qui* *illi* *jus* *diceret*. *Hinc* *in* *Germania* *vulgi* *operant* *Marchia* *Misnensis*, *Badenia*, *Stiria*, *Moravia*, & *Brandenburgensis*. *Errone* *tamen* *Kantz*, *qui* *sub* *Henrico* *I. an. 1114.* *coronato* *Marchie* *vocem* *nata* *esse* *asserit* & *dem* *erant* *ante* *Carolus* *M. innotuisset*, *ut* *Ant. Math. loc. cit.* *probat*.

Italia *sub* *Longobardorum* *imperio* *receptoribus*, *quos* *ipse* *Dux* *vocabat* *in* *provincia* *tegebatur*, *Civitatibus* *vera* *aut* *Comites*, *aut* *Gastaldi* *præerant*; & *eleganter* *Anonym.* *in* *tabulis* *Geograph.* *medii* *ævi* *scilicet* *X.* *describit*; *in* *Ditatus*, *Marchias*, & *Comitatus* *distributam* *fuisse* *Italiam*. *Carola* *tot* *sunt* *testimonia*, *quos* *diplomatica*, & *præcepta* *Regum*, & *Cæsarum* *Francorum*, *Italicorum*, & *Germanorum*, *in* *quibus* *Ducum*, *Marchionum*, *Comitum* & *ca* *creberrime* *mentio*. *Hæc* *tamen* *omnium* *nomen* *adeo* *varie* *assumptum*, & *sæpe* *de* *eadem* *persona* *promiscue* *dicta*, *ut* *ipsorum* *distinctio* *non* *ita* *facile* *dignoscatur*. *Ducum* *institutio* *antiquissima*, *a* *consularibus* *seculis* *apud* *Romanos*, *quibus* *Imperator* *Dux* *dictus*: *eodem* *titulo* *triumphantibus* *non* *Cæsaribus* *atrogato*. *Duces* *item* *illis* *suæ* *provincia* *duces*, *cum* *Barbari*, *rebellis* *suis* *foedibus*, *alienas* *quererent*. *Antiquus* *etiam* *ex* *Comitum*, *sed* *posterioris* *tantum* *ævi* *Romani*, *et* *ex* *Codice* *Theodosiano*, & *notitia* *utriusque* *imperii*. *Non* *prioris* *ævi* *Comites* *ut* *illis* *Adriani* *apud* *Spartianum* *cap. 18.* *notitiis* *tantum* *erant*, & *scilicet* *Imperatorum*. . . . *At* *quoque* *Romani* *Marchionis* *officium* *limitis* *custodiendi*, *et* *in* *dicta* *notitia* *speculantur*; *scilicet* *vero* *quoad* *nomen* *Marche*, *sive* *Marebia*, & *Marchionis* *ante* *Carolus* *M. voce* *innotuisset*, & *a* *solis* *Germanis* *profertur*, *ut* *not* *pate-*

paribus. Ducum, & Comitum dignitates Romanis ab Gothis, et
 an: famulis Cassiodori, a Gothicis ad Longobardos, & Imperatoribus
 traditus prout, Scripserat ut in Gallianis. Diferenti in Gloriam
 et Dux & Comes. Hinc in Italia Marchia, Teruilina, Mantua,
 Ferrariensis, Anconitana, Montisferati, Spolati, Tuscia, Forou
 li, Tridenti, Camerini, Merona, alique, non omnes a Carolo M.
 instituit occurrunt, de quibus prolixius Anonymus. loc. cit. fol. 11
 etiam in ... XXXIX. in ... De Comitibus ...
 a Comite iure Romano est nomen dignitatis, qui quondam cum
 Principe aliquam consuetudinem praefert, seu sacrum Imperatoris
 comitatum observat, & posteriorum Imperatorum tempore constar
 re ex equestri ordine solebat, non senatorio, & ita domesticum
 Senatorem pende se habere cepit, cuius consilio domi, militibus
 utebatur. Et locus, ubi Clementius Imperator ante Comitatus
 distulisset, ut scilicet deus Comitatus, Carthago, deceret, Balconus non
 possit nisi litteris dimissis. Metropolitanus in Comitatu, non
 esse proficisci, hoc est, cum ibi Ballacorum inquit, ubi est Comar
 vel Imperator. inquit, ubi est armis novus, ut ait, in ... Ex hoc
 Comitatu maris exierunt officia, & dignitates nempe Comes sacra
 rum, legionum, Rabali, comitatus, totum principatum, sacri
 patrimonii, commerciorum per Orientem, Egyptum, mesiam, sy
 ciliam, Pontum, Illyricum, ratioum. In Oriente, & Occidente
 major quam, Ducatus, Comitatus, Dux, spectabilis dicebatur
 Comes pluribus, prout in ... Sapius, nomen Comitatus non
 illud est, sed spectabile, nomen est Eminentis, dictum est, sicut in
 utroque Codice, & imperii notitia, constat, R. Greg. Summ. lib.
 1. c. 1. Sixin. de Regal. lib. 1. c. 1. Petrus, ed. tit. 1. c. 1.
 differt. XII. c. 1. in ... in ...
 cap. 19., Baloldi differt. de Baron. cap. 1. s. 1. in ...
 Proprietas Romanorum ditione, alia gubernandi, & imperandi
 in Germania, Gallia, Italia, aliisque Europae regionibus ratio vi
 sa est. Duces provinciarum, Comites Civitatum auctoritate militari,
 & ius dicendi potestate praefuerunt, Greg. Turon. lib. 14. c. 39.
 Baloder. de Ducibus lib. 1. c. 4. ut apud Avernos Firmans, Comes
 sub Sigiberto, Gundovaldus Meldensa Comes, Trautmannus, iussu
 Caroli M. Saxoniam tenuit, Vuado Sentionicum Comitatum ha
 buit. Comites minores iudices nempe centenarii, millenarii, quin
 gentenarii, decarii, adfiores, alique vel in bello, vel in pace
 suberant, Beat. Rhenen. lib. 11. vet. German., ipsi nobites, & cir
 cos habebant mancipia, unde de conjuratione sororanum in ...
 Mena,

Menapisco, & ceteris ad mare bosc facta, monasterium leges. fœderum
 rum unicuique fere civitati Comes præsedebat. Is veluti advocatum
 quendam Episcopi agere cogebantur. Nominatur, aliquando jacob
 fiscalis, centenarios a contentis dictos (quorum ante meminimus) ubi
 curios, & scabinos sub se habebat. Erant præterea Comites, ad eisdem
 studiam maritimam, item ad marcham tuendam deputati, quos ho-
 die Marchiones vocamus, germanice Marggrafos. Et Heinic. Elemi
 Jur. German. lib. III. tit. 1. §. 1., & seqq., Schmincke in Notis
 Eginbardi in vita Caroli M. cap. XI. Goldast. in animadvers. ad
 Eginbard. loc. cit. qui tamen cum ceteris doctissimus, dum ad con-
 tituendum decretum XI. comites requirit. Erat magistratus ordi-
 narius, nutu autem Principis removeri poterat.

Hinc universa Germaniæ regio, Italiæ, & Galliæ gens triplici jur-
 dictione, videlicet Ducum, Comitum, & Regis ministrabatur, quibus
 cognita aut citata, aut sero Christi religionæ, Episcopalis tantum
 spiritualis auctoritas, deinde temporalis accessit. Fasces modum
 juris dicendi vel civilem, vel criminalem a Comite adhibentem
 simplicitatem adoluisse, & sola rei veritate inspecta, sententiam
 tulisse, sed septentrionalium nationum instituta jubebant, de qui-
 bus Magnus Ordo lib. XV. c. 18. Eleganter enim ad hoc ques-
 pitum, & justum varicose bonas possessiones in domibus, agris, &
 possessionibus habentes, solius nature instinctu, bonitate, & ingenio, ac
 votibus præditi qui circa illam scientiam, ac literas sagaciter, ju-
 dicant, ut apparet ex bonis matris bonis, excellenti, formari po-
 tuit judicium & præcepta sapientia, quam ex præceptis sapientia for-
 mari hominem excellentem. Etiam omnis eorum questio de con-
 tractibus jure gentium cognitis, vel criminibus eodem jure inter-
 dictis erat, nec formulæ nec stipulationes, aliive incautos homi-
 nes decipiendi modi, quos Romani servabant, adhibebantur, in
 circo natis lumen tanquam Justinianum adorabant.

Qua de re apparet quid sit Comes, nempe, qui de aliquo Co-
 mitatu investitus est, princ. h. e. vox Comitatus idem valet, ac ju-
 risdictio, quia Comes etiam in Italia in civitatibus justitiam mi-
 nistrabat, lex Baiivarior. tit. II. §. 4. cap. 5., & passim in legibus
 Longobar., præsertim lib. II. a tit. 40. usque ad 54., in quibus
 jurisdictione Comitum, & Episcopi concurrere solet. Nam in eadem
 Civitate Comes in jure dicendo, seu sua præsedura, Episcopus in
 sacra potestate populum regebant, lib. II. LL. longob. 54. l. 1. vo-
 lumus ut Episcopi, & Comites concordiam, & dilectionem inter se
 habeant, & ad Dei, & Sanctæ Ecclesiæ præteritum peragendum,
 & ut Episcopus suo Comiti, ubi ei necessitas poposcerit, adjutor, &
 exhortator existat, quatenus suum ministerium explorare possit. Simili-

ter & Comites faciant contra suum Episcopum, ut in omnibus illis adjutor sit, qualiter intra suam Parochiam Canonicum possit explere ministerium, & l. seq.

Et ex lege Wisigothica 29. lib. II. tit. I. Comes injustitiam faciens ab Episcopo puniri poterat; nec dubito auctoritate Principis privari comitatu potuisse, sicut lex Baiivar. tit. II. c. 5. §. 9. inquit, quod si Dux audax, & rebellis fuerit, donatum dignitatis ipsius ducati careat etiam, & insuper spem supernæ contemplationis sciat se esse condemnatum, & vim salutis amittat. Sigon. lib. IV. de Regno Ital. Unde dicatur Comitatus: Recte Otto Frisigenf. lib. II. c. 13. de G. Fr. I. Cumque tres inter eos ordines, idest Capitaneorum, valvassorum, & plebis esse nascantur, ad reprimendam superbiam non de uno sed de singulis prædicati Consules eliguntur, neve ad dominandi libidinem prorumpant, singulis pene annis variantur. Ex quo fit, ut tota terra intra Civitates ferme divisa, singula ad commanendum secum diœcesanas compulerint, vixque aliquis nobilis, vel vir magnus, tam magno ambitu inveniri queat, qui Civitatis suæ non sequatur imperium: Consueverunt autem singuli singula territoria ex hac **COMMUNIAN-
DI POTESTATE COMITATUS SUOS** appellare.

§. XL.

De successione regalium dignitatum.

Hujusmodi tres dignitates Ducatus, Comitatus, & Marchionatus initio erant mera dumtaxat officia, militari disciplina, civili, & criminali auctoritate prædita, ærario publico administrationis rationem redditura. Deinde seculo IX. & X. hereditaria evaserunt; (1) intestina Reipublice turbatio, bella, & in Germaniæ provinciis sub Carolo Simplici, & Hugone Capeto seditiones, & rapinæ, Alteler. de Ducibus lib. I. c. 5. Labente Regum secunda stirpis imperio, ac Carolo Simplici ob ætatem precario fere regnante, facile Duces, & Comites provinciales præfecturas jure domini sibi vindicaverunt, easque transmisere ad suos heredes, & regios vassos suos facere. Et paulo post: Tandem summam rerum adeptus Hugo Capetus regni quidem ruinas ex parte restauravit, ac cautiore consilio Medici usus, nimium alta Reipublica vulnera pendente manu tractavit, temporibus submitit animum, adultas potestates omisit, ne se imparem proderet, Ducatus, Comitatus, & minora feuda, in perpetua, ac hereditaria beneficia addixit, salvo jure summi imperii, fidei, & obsequii militaris. Hoc veluti fœdere, amata regno invidia fides integra mansit Ducibus, & Comitibus; sed nondum restituta regno Majestas impatiens consortis, nondum Proceres abstinerere regalibus, quibus manum iniecerant, laborante Republica.

Christ. Lupus in *Schol. Concil. to. v. de Concilio Colonienst.* Non liberalitas tantum Principum feuda peperit, sed status monarchici natura, & ut populus libertati deditus, absque violentia sub beneficii specie, sponte sua, non praesensiens, servitutis jugum convehere assueceret. Nam nullum vinculum tam arctius inveniri in imperando possit, quam beneficii sub fidelitatis, atque obsequii conditione collatio, quae ex inimico amicum, ex potente obedientem, ex immiti mitem facit. Hinc feudorum inventio, purum *τιελιτέμα* veterum francorum appellari potest.

(2) Negligentia Principum, qui vassallorum precibus, ut Comitatus, Ducatus, & Marchionatus ad eorum filios transirent, amuebant, & quod precarium erat, assiduis supplicationibus perpetuum evasit. Quin & tanta Principum ingnavia fuit, ut jurisdictiones, ac potestates, perinde ac praedia ipsa jure commerciorum sub hasta proscribere permittebat. Atque illa jurisdictio, quam in Comitatus, & provinciis tanquam magistratus exercebant, apud eos remansit, non jure officii, sed feudi, modo Reipublicae majestati, a qua omnis fuit jurisdictio, salva imperii legibus, & provocatione, recognoscerent, Bodin. *de Republic. lib. III. c. 5.* (3) meritum Patris, fides, & justitia cujus contemplatione filios officio, administratione, & lucro privare Principes non solebant, & ne Principibus dampnum asserretur, *feudalia introducta sunt statuta* & *de fide servanda strictissima juramenta, quae per unumquemque vassallorum instituendorum praestari, & sub pena perditionis feudi inviolabiliter servari debent.* Est denique alia lex edita, ad magna feuda plura nullum accumulative succedere posse, ne sit plura magna accumulando, potentia Subditorum in tantum cresceret, ut dum tyrannica rabie immemor juramentorum, apicem dominandi, cujus appetitus per acquisitionem crescit, appeteret, imperii potentia schismatica turbatione vilesceret. Erat insuper Imperatorum consuetudo facile accusationes fractae fidei, & perjurii admittere, ut fidelitas per quam solum persistit imperium nunquam negligentia parvipendatur. Pena vero erat privationis, fidem non servanti; recte, inquit, Nicol. Cusan. *de concord. lib. III. c. 28.* Quae succedendi ratio (mutatione Principum, & temporis lapsu ad feminas quoque extensa) ante Caroli M. adventum in Italia quoque obtinuit, ut *lib. I. tit. II. §. 6.* probavi.

§. XLI.

De Valvasoribus.

Haftenus de Capitaneis proprie vocatis: nunc de iis, qui improprie Capitaneos dicimus, seu majores valvasores, qui a Comite, Marchione, vel Duce feudum tenent. Etegitur vetustissima lege

ge Regales dignitates infeudatione sibi vassos creabant, ut expeditionis necessitate, vel in pace servitia, atque obsequia exigere possent, & paratiores Supremo Principi servirent. Sæpius Comites, vel Barones dicuntur; & subinfeudatione regalem dignitatem, & si a summo Principe investiti essent, adquirant. Præsertim, quia in regalium beneficiorum investituris subinfeudandi facultas concedi cepit. Idcirco subfeudum feudum regale dici potest; nec subvassalus in controversiis feudalibus aulam Imperatoris adire, sed sui senioris immediati cogitur, Serad. par. x. sect. 2. n. 69., Sixtin. de Regal. lib. 1. cap. 14. n. 56. Antiquitas quoque Germaniæ Ministeriales appellat. Verum alii erant regni Ministeriales; alii ministeriales Principum, & Procerum: Ministeriales regni, seu imperii olim ex ordine nobilium, Ducum, Comitum, Marchionum, & Principum ad servitia militaria, vel aulica Imperatoribus præstanda obstricti assuebantur. Ministeriales Principum ad ministeria, servitia aulica, & militaria Ducibus, Episcopis, Principibus, Abbatibus, Comitibus, vel Marchionibus exhibere debebant; & de his Georg. Wachter apud Georg. Estor. obser. feud. xx. inquit; *Quemadmodum enim Principes, & Comites ex patrio instituto, Regem in castra proficiscentem tenebantur sequi, ita & hi dominos suos in expeditionibus Bellicis. Et si forte bellum non esset, munera tamen obibant Marefcalcorum, Camerariorum, Dapiferorum, Pincernarum, item villicorum, scutretorum cet. apud eos Principes, a quibus prædia sua tenebant. Non raro ministerialis vox plebejorum hominum sordido muneri, & servili arti vacantem ostendit, sicut Estor loc. cit. probat.*

Qui ab his Capitaneis improprie dictis, idest Comitum, Marchionum, & Ducum subvassallis feudum accipiebat, *valvasor* minor dicebatur §. *qui vero h. t.*, seu *valvasinus*. Et qui a minore valvasore, minimus valvasor erat §. *qui autem h. t.*, & l. f. 7., l. f. 14. r. f. 1. olim minimus valvasor jus feudi proprium, & perpetuum non habuit, quia mortuo minore valvasore sine legitimis heredibus, feudum ad valvasorem majorem, seu Capitaneum, a quo tenebat, revertebatur. Proinde merito Hotom. textum corrigit, *qui autem a valvasoribus, feudum, quod a Capitaneis tenent, similiter acceperint, valvasini, idest minores (minimi) valvasores appellantur, qui antiquo quidem usu consuetudinem feudi nullam habebant. Valvasore enim (hoc est minore) sine filio mortuo, feudum quod Valvasori minori (minimo) dederat, ad Capitaneum revertebatur; quia minor valvasor semper feudi recti, & proprii jus obtinuit l. f. 1. §. notandum, quod ex Conradi lege peti videtur in lib. III. L. Lang. tit. VIII. l. 4., præcipimus etiam, ut cum aliquis*

quis miles, sive de majoribus, sive de minoribus de hoc seculo migraverit, filios ejus beneficium tenere; de majore, & minore valvasore meminit, igitur minimum excludere voluit. In Curia tamen Mediolanensi valvasor major, minor, & minimus æqualis erant conditionis; idcirco a minimo valvasore feudum sine justa causa auferri non poterat §. *sed hodie b. t. & d. §. notandum*, quia homines etiam infimos patriæ tuitionis causa in civitatem adlūcebant, *lib. II. tit. 3.*, Vultej. *lib. I. c. 4. n. 14.*

Præterea sunt & vasalli, qui ab antiquis temporibus beneficium non tenent, licet noviter a Capitaneis, seu a valvasoribus adquisierint plebei nihilominus sunt §. *ceteri b. t.* Nam qui a Rege, Imperatore, Duce, Comite, Marchione, investitur, nobilitas evadit; qui vero a majore valvasore, vel minore feudum accipit, plebejus remanet, nisi longam annorum seriem numerare valeat, quia feudum oneri militiæ adnexum suæ familia possederit, quum nobilitatis mater antiquitas quoque censeatur. His plebeis vasallis comparat eos, qui soldatam habuerunt, vel acceperunt, vel habent, per eam nullum pedagium, sed nec feudi usum adquirunt. Soldata autem est præstatio quadam annua gratuita que a neutra parte transit in heredem. Morte enim dantis, vel accipientis interveniente finitur. Soldata verb dicitur, quia plerumque in solidorum donatione consistit: quandoque autem in vino, & annona consistit. Andr. Baldus, & Alver. pro pedagium, paragogium reponunt, sed Andreas a longobardis nobilitatem paragogium dici testatur. Cujac. paragogium legit, quasi vasallis plebeis adscriti, nullum habeant paragogium, hoc est pares curtis domini esse non censeatur. Vultej. *lib. I. c. 8. n. 16.* nihil definit. Ego nomen pedagium pro æqualitate conditionis accipi opinor, quasi feudista instruat, plebejos vasallos investitura nobilem conditionem non acquirere, sicut quæ ab aliis senioribus investuntur. Feudum soldatæ est, cum alicui gratuito certa pecuniæ summa vinum, vel annona quotannis præstatur, & nec ex parte vasalli, nec ex parte senioris ad heredes transit. Differt a feudo Cameræ, & Cavenæ, quia feudum soldatæ, annuam vel vini, vel pecuniæ, aliufve rei, non destinato loco, quotannis præstationem contribuit. Feudum Cameræ ex designato loco, ærario, thesauro, penu, cella etiam quotannis affert, Thom. de Marin. *de Gener. feudor. tit. xxvi.*, Ardizo *in Sum. c. 29.*, Zali. *par. II. n. 8.*, Henric. a Lochteren Stakebrant *dissert. de feudis improp. §. VII.*

Ex his constat, non modo in Italia, sed & in aliis Europæ provinciis quatuor feudorum gradus viguisse; etsi de inferioribus alibi affirmare non audeam. Primus eorum, qui immediate ab Impera-

peratore, vel Rege recognoscebant, ut Duces, Comites, Marchiones. Secundus, qui a Marchione, Comite, vel Duce clientelam tenerent, ut Barones, quos feudista majores valvasores, seu majores subfeudatarios, ut nominare soleo, appellat. Tertius, qui ab istis majoribus valvasoribus beneficium haberent; & tales gradus nobilitate licet inæquali fruuntur. Quartus qui a minoribus valvasoribus honorem acciperent, & paganos, & plebeos Italia dixit, Zali. par. v. n. 15., Montan. lib. II. c. I., Struv. f. j. f. cap. III. §. n. 2., Spiegel. ad Guntb. lib. II. Et de his Landolphus Senior in Hist. Mediolan. lib. II. c. 26. (qui circa an. 1100. floruit) ubi de seditione inter Capitaneos & valvasores ex una parte, & ex altera inter populum Mediolanensem agit, *Præterea factum est, ut in quacumque urbis regione Capitanei, & valvasores populum superabant, inhumaniter ipsum trucidabant, & lib. II. cap. 16. Quo facto Rex paucis commoratus diebus Mediolanum, consilio Vulperti edoctus (qui erant Archiepiscopus Mediol.) cujus probitatem, atque industriam ultra omnes, & super omnes habebat sapientes, festinanter Albertum in cunctis præoccupans negotiis, universis tamen Episcopis, ex omnibus Italiæ civitatibus, nec non Ducibus, Marchionibus, Capitaneis, valvasoribus Ottonem Uvalperti timore commitantibus, cum innumerabili, atque ineffabili peditum virorum fortium multitudine, Romam quo tenderet, iter aggressus est. Regionum tamen mores aliud sæpius suadent: In Germania Electores, Duces, Comites, Marchiones, Landgravii, & Barones reperiuntur, & Barones a Comitibus nihil differunt; Archiduces, & Principes; omnesque regali fruuntur dignitate, & regalia exercent: de his Sixtin. de Regal. lib. I. c. 4. n. 21.*

T I T U L U S XI.

De successione fratrum, vel gradibus succedentium in feudo.

Hic titulus olim erat pars tit. 5., quem Glossographus divisit; & superius de investitura, quæ est naturalis feudum acquirendi modus, egit, nunc de altero acquisitionis modo, quamvis improprio, & successio vacatur. Tria, successionem descendentium, successionem collateralium, & feudi quæstionem comprehendit.

§. XLII.

De successione descendentium.

In omni successionis specie, vel allodii, vel feudi primo descendentes succedunt, qui a primo acquirente, tanquam a communi
stipi-

stirpe sanguinem trahunt, *princ. b. t.*, per *successionem quoque*, *frangit* per investituram beneficium ad nos pertinet, mortuo episcopo, qui beneficium tenebat, prima causa liberorum est. Filiis enim existentibus masculis, vel ex filio nepotibus vel deinceps per masculinum sexum descendens, ceteri remouentur agnati, & *l. f. 1. 3.*, *l. f. 8. l. f. 14. l. f. 19.* Filius, nepos, pronepos, ceterique descendentes patri, aui, vel proaui nec ab intestato, nec ex testamento succedere dicitur: non ab intestato; quia tunc quis proprie intestatus decedit, dum testamentum facere poterat, & non fecit: non ex testamento, quia nulla suprema defuncti ordinatio in feudis valet. Quia de re filius, nepos, pronepos in ius ex prima investitura quæsitum, se potius immiscet, quam successione titulo aliquid novi acquirit.

Nec distinguere opus est, an filius, neposve natus, an postumus, emancipatus, an suus, præteritus, an institutus heres, legitimus & naturalis, an sequenti matrimonio legitimatus, primo, an secundo matrimonio natus fuerit. Nec unus alterum in pari gradu excludit; verum si disparem gradum occupant, advertendum, jure representationis in infinitum ulque porrecto successio non in capita, sed in stirpes contingit. Pinge: vasallus tres filios genuit, qui omnes decesserunt; unus tres, alter quinque, tertius septem filios reliquit; tunc in feudo avi nepotes tantam accipiant portionem, quantum, si eorum pater viveret, acciperet: unam tres, alteram quinque, tertiam septem habebunt, nec una altera major erit, quia unam repræsentant personam. Hæc repræsentatio in infinitum durat, quia primus feudi adquisitor suo sanguini consuluisse præsumitur, qui in omnibus descendens persistet, *l. f. 1. §. hoc quoque*, *II. f. 50.*, modo feudum talis sit naturæ, ut successionem cognoscat, secus ad heredes, hoc est filios non transit, *Fred. a Sande ad Consuetud. Gelr. tit. III. c. 1. §. 1.*, *Christin. to. VI. decis. Belg. 10. & 41.*, *Scrad. par. VII. c. 5. n. 2.*, *Duaren. c. 12. n. 2. & 3.*

Hæc, si feudum divisionem recipit. Si vero individuum, tunc maximus tantum stirpis succedit, & frater secundo natus aliquam fructuum portionem vulgo appanagium, loco alimentorum quotannis percipit. Et tamdiu primogenitura durat, donec ejus linea pereat; hinc, superstitibus liberis, primogenitus secundonato feudum renunciare non potest, quia filios jure ex investitura quæsito spoliare prohibetur. Si liberis careat, tunc potest, modo secundogenito cedit, quia si secundonatus, & tertionatus superstes est, in tertionatum transferre non valet, quamdiu secundonatus vivit, qui ordine investituræ jus quæsitum vindicat. Nec secundonatus jure cessionis succedit, sed proprio, quum primogenitura hanc tacite conditionem includat, si primogenitus *velit*, vel *non possit*, exemplo sub-

substitutionis, secundonatus succedat. Hinc etiam si primogenitus, antequam ei successio deferatur, vitio videlicet furoris, vel demetia laboret, vel religionis vestem induit, vel clericatum elegit, ut servire nequeat, secundonatus succedit, modo primogenitus filios non habeat. Si vero primogenito jam est delata successio, & postea furor, demetia, aliudve vitium supervenit, nec ejus filius, nec frater successionem vindicabit, sed curatorem accipiet, ne afflictio afflictio addatur.

§. XLIII.

De feminarum successione.

Quamvis omnes descendentes clientela ad successionem invitet; nonnullos tamen ob sexum, ob legem, naturam, & conventionem repellit. Ob *sexum*, nempe feminam: ob *legem*, clericum, monachum, servum: ob *naturam*, adoptivum, rescripto Principis legitimum, mutum, surdum, cæcum, claudum, furiosum, mentecaptum: ob *conventionem*, natum ex matrimonio ad morganicam contracto. De filia femina hic tantum disputabo, de ceteris infra locus erit. De femina, inquit, feudista *in princ. b. t. ad filias vero seu nepotes, vel proneptes, vel ex filia nepotes, seu proneptes successio feudi non pertinet. Proles enim feminini sexus, vel ex femineo sexu descendens ad hujusmodi successionem aspirare non potest, & I. f. I. §. 3., I. f. 6. §. 1., I. f. 8. §. filia*. Ratio (I) est, quia prima feudorum institutio militare servitium petiit, quod femina prestare non potuit, nec Europæ populi, nisi raro, exemplo vetustæ quiritum politiz, feminas ad prælia ire permittebant. (II) hujus sexus pudicitia, & honestas, saltem appetenda, & custodienda virorum cætui immiscere se non patitur. (III) consilii fragilitas, quam Terentius pueris levi sententia laborantibus comparat, idcirco Romani ab ætate usque Regis Numæ, & Barbarorum institutio sub perpetua tutela continebant, cons. Ever. Otto *in præfat. Thef. tom. IV. p. 7.* (IV) inconstantia, qui secreta senioris facile prodit, consilia non præbet. Hæc rationes Hieronym. Garzonius *tract. de feminis ad feuda recipiendis vel non* reprehendit, quum hujusmodi vitia in maribus inveniri possint, nec semper his femina laborat; veramque ipse rationem reddit, quia sic feudorum Dominis placuit: Sed quero, cur ita placuit? nisi ob rationes, quas retuli. Fateor nonnullas ex his desinere, sed ceteras remanere, Curt. *par. III. n. 1., Christin. loc. cit.*

Nec tantum femina excluditur, sed & proles licet mascula ex ea descendens non succedit, sicut *hic* feudista instruit & ratio pronunciat, non quia serviendi capacitas non adfit, sed quod obstat matri, filiis etiam obstrere debet; & jus nec delatum, nec quæsitum

tum matri ad filios non transfertur, nec plus commodi ad heredem transit, quam defunctus habuit. Transmittit ad filios mater, quod suum est, non quod non habuit, & alienum est: sicut quæ tabernas argentarias, & ceteras, quæ in solo publico sunt, vendit, non solum, sed jus vendit; solum est publicum, & vendere nequit l. 32. D. de contrab. emp., can. 24. I. q. 7. Præterea de uno extremo ad alterum, nemo nisi per habile medium transit; mater est in medio, & inhabilis, igitur successione in filium translationem impedit, quum sive in allodiali, sive feudali successione nunquam quis per saltum, sed statuto ordine succedat. Unde Paul. in l. 7. §. fin. D. de S. R. P. inquit, *in rusticis autem prædiis impedit servitutem medium prædium, quod non servit*, Philotheus Achillæus in *Somnio Viridarii lib. I. c. 187.* (est in *Monarch. Gold. to. I.*) Vultej. *lib. I. c. 9. n. 30.*, Pistor. *lib. II. q. 34. n. 5.*

Nec et fæmina, & ex ea nati succedunt, si clausula in investitura sit *pro te, & heredibus*, vel simpliciter concessio intervenit; quia vox *heres*, vel a jure, vel ab homine prolata, non de quolibet, sed feudali seu filio mare, non fæmina intelligitur. Nemo contrahentium ab ea lege discedere suspicitur, quæ suo contractui semper inhæret, II. f. 26. §. fin., II. f. 49. ubi vox *heres* in investitura, hoc est hominis dispositione adhibita masculinum dumtaxat ostendit. Perpetua, & primæva lex mares, non fæminas cognoscit, quæque tamdiu durat, donec contraria hominis voluntate non abrogetur. Et rebus judicatis in Germania obtinuit, Vultej. *loc. cit.*, Rosent. *cap. VII. 36.*, quod turpiter nonnullis displicuit.

Interpretes disputant, an fæmina semel exclusa semper exclusa censeatur? Solutio ex investitura dispendet, quæ clausulam *pro te, & heredibus*, vel *pro te, & liberis masculis, & feminis* continere solet. Equidem regula juris est, *donec masculus superest, locus fæminæ non pateat*, II. f. 17., I. f. 6. §. *quin etiam*, I. f. 8. §. *filia*, etiam si loci consuetudo fæminas ad feuda admittat, quia omnis consuetudo ita explicanda, ut, quantum fieri valet, juri communi non noceat, & derogat; præsertim cum consuetudo sit quodam Nationis pactum, quod a doctrina feudali sensum, & interpretationem haurit. Nunquam igitur fæmina simul cum mare succedit, & donec mas vivit successor, fæmina repellitur. Nunc ad quæstionem, quam feudista in I. f. 6. dirimere satis videtur, *quin etiam si quis eo tenore feudum acceperit; ut ejus descendentes masculi & fæmina illud habere possint, relicto masculo, ulterius fæmina non admittuntur.* Scio hunc textum ab Interpretibus magno opere turbari, quos Rosent. *cap. VII. 44.* enarrat; sed adeo claritate scætet, ut excutite videatur, qui non cognoscat. Vox enim *ulterius*

rivus

vires tractum temporis non continuum ostendit, quo femina successione nunquam obtinebit; & feudum ad Dominum redeat, Pistor lib. II. q. 36. Sed suspensivum, ut femina non succedat, donec masculus vivit, quo deficienti, ipsa succedit.

§. XLIV.

De casibus, in quibus femina succedit.

Feudista in d. §. ad filias b. t. casus excipit, in quibus femina succedit, nisi ejus conditionis sit feudum, vel eo pacto acquisitum, II. f. 50., I. f. 8. §. filia, videlicet femineum, vel pacto convenit, ut succederet. Nam omnis feminarum successio ad tres casus, conditionem feudi, pactum speciale, & loci consuetudinem reduci potest. Ex conditione, si feudum fuerit femineum, hoc est quod femina prius per investituram acquisivit, de quo in II. f. 30. quia si masculus primo acquisivit, postea ad feminam transit, improprie femineum dicitur. Duplex vero est Interpretum opinio: prima tenet, filiam in feudo femineo non succedere, nisi speciali pacto exprimatur: secunda inquit, nullo opus esse pacto; & placet. Feudista enim ip. d. II. f. 50. accurate de successione agens, filiam succedere prohibet, & excipit, nisi ex pacto, vel nisi sit femineum, quæ distinctio vitiosa esset, si pacto indigeremus, ut femina in feudo femineo succederet. Præterea senior in feudi collatione femineam adprobavit qualitatem, in successione postea reprobare nequit, quia feminis jam ex prima investitura jus semel quæsitum non auferendum, nisi justa causa suadeat, latius dicam ad II. f. 30. Ex pacto, femina succedit, ut filia, neptis, proneptis, & deinceps: quia si tantum de Caja dictum esset, tunc ipsa tantum succederet. Verum in his duobus casibus, femina succedit, quoties masculi deficient, nisi aliud investitura suadeat, nempe filii, & filix æqualiter succedant; quum pacta contractibus legem dicant.

Ex consuetudine, quæ hodie hac in re Gentibus in Europa nimium dominatur, sicut ex historia Geldrix, Brabantix, Luxemburgi, Flandrix, Hannonix, Hollandix, Zelandix, Zutphanix, & Namurci tam in feudis minoribus, majoribus, quam regnis, & Dynastiis, ut in Regno Angliæ, Scotiæ, Siciliæ, Neapolis, Hungariæ, Lusitanix, Hispaniæ, aliisque constat. Unde regula, & investitura pro se, & heredibus, vel liberis, & simpliciter feudi concessio, jure longobardo feminas excludit, nisi dictum sit ut succedant; hodie eadem investitura feminas admittit, nisi dictum sit, ut non succedant, cum moribus vox heredes etiam feminas comprehendat, Christin. to. VI. dec. Belg. x. n. 6., Freder. a Sande ad Consuetud. Gelr. tit. III. c. I. §. I. n. 18.; Vultej. lib. I.

c. 9. n. 46., Rothius in *Pand. feud. cap. xv. q. 5. §. 6.*, Thom. de Marin. de *Gen. feud. tit. xi. Duaren. c. x. n. 8.*

§. XLV.

De successione Collateralium.

Exstincta descendendum linea, vocantur primo fratres cum fratrum premortuorum filiis, deinde agnati posteriores, quod ita intelligendum est, si feudum sit paternum: hoc est, si fuit illius patris, qui ejus fuit agnationis communis, inquit, feudista in §. *hic* vero *h. 2.*, & *I. f. I. §. 2.*, *I. f. 14. §. 1.*, *II. f. 50.* Collateralis Linea duplici modo perpendi valeat; vel primi acquirentis, vel ultimi decedentis respectu: collateralis respectu primi acquirentis, non succedit, quia collateralis collateralium in feudo non succedit, *II. f. 50.*, cum frater, agnatusve a fratre, agnatusve non descendat. At regula juris longobardici est, neminem in feudo succedere, nisi a primo acquirente descendat; & proinde descendens ascendenti tantum succedit, & improprie hæc agnatorum successio collateralis vocatur, cum descendens dicenda esset. Hinc feudista in *I. f. 1.* *Sto. utrum unus ex fratribus a domino feudum acceperit: eo defuncto sine legitimo herede, frater ejus in feudum non succedit.* Exemplum esto: Mævius habet duos fratres Cajum, & Titium, clientelam acquirit; Mævius relicto filio decedit, feudum ad filium transit; si filius sine liberis moritur, feudum non ad suos patres Cajum, & Titium, seu fratres sui patris devolvitur, sed domino aperitur, quia Cajus, & Titius a primo acquirente non descendunt quum frater fratrem non genuisset, *Sonsbec. par. ix. n. 88.*, *Duaren. cap. xi. n. 12.*, *Gudelin. par. III. c. 2. n. 4.* Si vero hic filius fratres, vel fratrum filios haberet; hi, quia a primo stipite descendunt, succedunt *II. f. 50.* Aliud exemplum feudista *hic* exhibet. Si enim Titii avus de novo beneficio fratris investitus, Titio sine legitimo herede masculino defuncto, ejus feudi successio non pertinet ad ejusdem Titii patruum magnum, nec ad prolem ex eo descendentem immo revertitur ad dominum. Ad cognatos enim ejus beneficium non pertinet, neque beneficii successio. Si avus Titii novum feudum adquisivit, Titio sine legitimo herede defuncto, feudum non ad patruum magnum Titii, nec ad prolem ex eo descendentem pertinet, sed domino cedit, quia patruus magnus non descendit ab avo Titii, sed a proavo natus, & avi Titii est frater. Et si patruus magnus non succedit, nec proles ex eo orta succedere potest, quia quod patri obstat, etiam ex eo natis obstat debet.

Si cum agnatis, hoc est fratribus, fratrum premortuorum filii concurrant, in stirpes, non in capita jure representationis succedunt. Finge: Mævius sine descendentibus decedit, superstitum tantum

tum Cajo fratre, & ex altero fratre Sejo, filiis, seu respectu Mar-
 vii nepotibus. Nepotes simul cum Cajo patruo succedunt, sicut
 antea in alodio sanxit Imperator in Nov. 118. c. 4., Curt. par. 111.
 n. 60., Scrad. par. VII. c. 7. n. 15., Cujac. hic. Hoc enim represen-
 tationis jus cunctis propemodum post intractas Romani imperii
 leges placuit, & de eo, inquit, Isaac. Pontan. in *Histor. Galicq.*
lib. XIV. Apud Gallos *isidem bis diebus delectatio facta utrum Tu-*
trarchiarum, Noemagensis, Zupheniensis, & Arabemiensis, super
statuto Casareo, quod jus, representationis dicebatur, tangens pra-
ecipue, successionum, ac linearum gradus. Estque pronuntiatum, ut
liberi in locum parentum defunctorum, ut & avorum, aviarumque
tum & patruorum avunculorum, & ornativum succederent: Et idem
de fratribus quoque uterinis, & consanguineis, orumque liberis occu-
piendum. Ultra autem fratrum filios jus representationis cessat ju-
re civili, & feudali, & tunc remotiorem proximior excludit, di-
xi lib. I. tit. 8., P. Ludewig. lib. 11. opusc. feud. 2. dissert. 15.

Si itaque nemo succedit, nisi a primo acquirente descendat: fa-
 tis illa questio venata statim dirimitur, an frater utrimque con-
 junctus, fratrem ex uno latere tantum; seu an frater consangui-
 neus germanum excludat? Jure civili ex *auth. cessante C. de legit.*
hered. Germanus, qui ex utroque latere junctus consanguineum vin-
 cit. At hæc authent. a jure feudali exulat, quia non respicit du-
 plex vinculum, sed an a primo acquirente descendat, idcirco ambo
 succedunt, Curt. *loc. cit. n. 56.* Altera subingreditur controversia, an
 fratrum filii, qui soli sunt, in capita an in stirpes succedunt? Fingo:
 Marcius decedit, & ex uno fratre premortuo duos nepotes, ex
 altero quinque, ex tertio septem relinquit? Pratermissa opinione,
 in capita succedere suadetur, quia omnes in pari gradu sunt, nec
 representationis jure indigent, igitur pares in successione esse de-
 bent, quod satis a jure Romano statutum est, cui inhærendum,
 quoties jus feudale deest, Ulpian. *tit. XXVI. §. 4.*

§. XLVI.

De probatione feudi.

Denique hæc successio locum sibi vindicat, exclusis cognatis, in
 feudis antiquis, de quibus si controversia oriatur, an antiqua, an no-
 va fuerit; ille probare debet, qui nova esse affirmat, quia antiqua
 presumuntur. Verum iudex arbitrabitur, an agnatus, an dominus,
 utroque in probatione deficiente, jurjurandum deferat §. *si vero h. n.*
Si vero Dominus, vel alius beneficium defuncti novum esse dicat,
agnatus autem illius proximus paternum esse concedat: tunc onus
probationis incumbit illi, qui novum dicit. Sed scio aliter pronun-
ciatum esse, Bonus enim iudex causa cognita diligenter insuebitur,

cujus potius jurejurando dirimenda sit hac questio, unoque scilicet in probatione deficiente.

Si itaque feudi possessor decedat, & senior, aliusve, illud novum esse contendit, defuncti agnatus antiquum asserat, si neuter possidet, senior probare cogitur. Nisi legitima, fortiorque concurrat præsumptio, quæ paternum esse suadet, tunc ad agnatum qui paternum esse dicit, pertinebit. Aut si senior feudum possideat, etiam agnato onus probationis incumbit, qui si non probet, controversia jurejurando senioris diximetur, 1. f. 12. Si agnatus possidet, seniori tunc incumbit probatio, qui novum esse contendit. In nostro autem textu nec dominus, nec agnatus possidet, & si neuter suam probare poterit intentionem, judicantis religio æstimabit; utrius jurejurando litem dirimere valeat. Si ex utraque parte æquales pendet probationes, reo jusjurandum offert, cui lex potius, quam actori favet; induigetque, l. 125. D. de R. J. Si potiore actoris causam, atque indicia considerat, etiam si reus possideat, actori deferre debet Sacramentum, & litem dirimere. Nam in jure feudi sæpe possidenti, sæpe non possidenti desertur jusjurandum, si quod animum judicis commoveat, 11. f. 33. §. Sacramentum.

T I T U L U S XII.

De fratribus de novo beneficio investitis.

SI fides Alveroto, hic titulus usque ad tit. xxiii. exclusive, a quo ipse librum III. incipit, durabat; sed postea Glossa divisit. Actum de paterni feudi successione, nunc an in feudo novo frater fratri succedit. Et primo simultaneæ investituræ casum proponit, deinde plures casus declarat.

§. XLVII.

De successione fratrum in feudo novo.

Si duo fratres de novo beneficio, & non de paterno simul investiti fuerint: uno sine herede defuncto, ad alterum non pertinet ejus beneficii portio, nisi facta fuerit eo pacto investitura. Recte, quia in feudo novo fratribus concessio, locum non habet jus accrescendi, 1. f. 1. §. *sin autem*. Hinc patet error eorum, qui asserunt a jure Longobardicorum simultaneam investituram non cognosci. Nam, teste hic feudista, & in 1. f. 1. i. f. 14. 11. f. 18. Duo fratres simul de feudo novo sunt investiti. Jure Longobardico simultanea dicitur investitura, si duo, pluresve de feudo investiantur, ut simul pro indiviso possideant, hoc pacto, ne alteri succedat, nisi ita conventum fuerit. Et hæc simultanea investitura etiam jure Germani-

manico, de quo in *prolegom. istarum prelectio* dixi, invaluit. Neque hoc dumtaxat modo simultanea investitura contingit, sed & aliis videlicet, si pactum fuerit investiri, ut unus in alterius parte succedat: aut pro indiviso possideant: aut ut unus, donec vivat, fructus percipiat, quo decedente, alter succedat, Fleischer. *Inst. cap. XIV. §. 2.* Riccardus de Antiquis, sive Christianus de Senckenberg *de usu juris feud. in German. §. 45.* ubi universæ Germaniæ simultaneam investituram vindicat, *princ. b. r., & i. f. 14., I. f. I. f. 20.*, pacto, vel consuetudine, vel lege fieri potest, ut frater fratri in feudo novo succedat, sicut in Regno Franciæ, & Neapolitano servatur. *Si duo fratres in caussa (hoc est domo) communi post mortem patris remanserint, id est habitaverint simul, & unus eorum feudum adquisivit, plerique dicunt ad aliam non pertinere, sed ad dominum, nisi per pactum. Sed neque vivente eo, qui adquisierit, neque post mortem ejus: fructus tamen erunt communes, donec simul habitaverint. Quod si cum equis, & armis communibus, vel pecunia communi sit acquisitum, adhuc idem dicunt: ne forte invito dominus alium quam quem voluerit, sibi acquirat vasallum. Dum tamen meminerimus id quod de communi expensum, alteri pro parte competenti esse restituendum.*

Nec, si unus frater de communi pecunia feudum adquisivit, succedit alteri: sed tantum feudum erit commune, & mortuo fratre, ejus portio deficiens non ei, sed domino aperitur, licet suam partem in feudum habeat. Si autem feudum fuerit individuum, totum fratri superstite accrescit, quia singuli ab initio solidum habuerunt, exemplo servitutis *l. 17. D. de servit.* sicut Ducatus, Comitatus, Marchionatus, qui divisionem respuunt, Cujac, *hic*, de ceteris hujus tituli conditionibus dixi *lib. i. 20.*

T I T U L U S XIII.

De Investitura, quam Titius accepit a Sempronio.

HActenus de successione descendentium, & collateralium in feudo antiquo; nunc querit an maritus uxori succedat? & hanc investituræ formulam proponit. Sempronius Titium hac conditione investivit, *ut habere ipse, & heredes sui legitimi masculi, & iis omnibus deficientibus femina.* Titius, superstite tantum filia, decessit; filia a domino investita fuit, hoc est renovationem investituræ petit, & concessit. Hæc feudum in dotem dedit: & superstite marito, sine liberis decedit. Feudum non ad maritum, sed seniores devolvitur.

Ex

Ex hac patet, (1) pater nequit suum feudum filias in dotem dare: sed filia feudum recte in dotem marito concedit, quia datio patris in dotem est alienatio, quam dotis dominium ad filiam transeat, l. 14. D. ad l. faloid. Dum filia feudum in dotem dat, non alienat, quia naturali jure dominium non amittit, & tantum marito administrationem concedit l. 75. D. de jure dot. (2) mulier feudum in dotem æstimatum dare non potest, nec pactum de lucrando apponere, secus alienatio esset. Denique edictum Prætoris unde vir, & uxor a re feudali exulat, dicitur lib. 1. 15., Hotom. & Cujac. hic.

T I T U L U S X I V .

De vasallo decrepita ætatis, qui feudum refutavit, ut filii investirentur.

DE successione re iterum agere continuat, & querit. Quidam vasallus cum decrepita ætatis esset, feudum suum in manu domini ad hoc refutavit, UT SEJUM, ET SEMPRONIUM FILIOS SUOS DE EODEM BENEFICIO INVESTIRET. Vasallus mortuo. Sempronius sine legitimo herede, Sejo adhuc superstite, decessit. Lis est inter dominum, tanquam novum feudum sibi donatum esse dicentem. & Sejum paternum esse contendentem. Unde eorum sententia prevaluit, qui dixerunt hoc feudum quamvis refutatum, nihilominus esse paternum. Si Sabinus vasallus vir ætatis decrepitæ, feudum hac conditione refutavit, ut Mævius, & Cajus ejus filii de eodem feudo investirentur. Sabino mortuo, Mævius sine legitimo herede, Cajo fratre superstite, decessit. Inter leniorem, & Cajum contentio oritur: Dominus novum, Cajus paternum esse se, inquit. Italiæ sapientibus paternum declarari placuit.

Ratio sapientum est, quia patris refutatio filiorum juri nihil detrudere potuit, sive senioris auctoritatem, sive patris voluntatem intuearis, II. f. 26. §. Titius filios, II. f. 39. Filii paternum feudum potius providentia, seu voluntate majorum, quam patris obtinent II. f. 18. Neque hæc patris refutatio primævam feudi quietatem immutavit, vel immutare potuit. Quilibet feudi natura non nisi consensu domini, & eorum, quorum interest, immutatur. In nostro textu, pater refutatione nihil aliud egisse videtur, quam ut ipse senectute pressus, simulque clientelaria forsitan non sustineas onere, in filios refutavit: Proinde nec feudo mutato, sed paterno manente, merito seniore excluso, filii jure agnationis succedunt. Quin imo si contingat, filius prius decedere, pater eis succedit, quamvis ascendentes descendentibus in jure feudali non succedant. Nam
hac

hac in re non proprie pater succedit filiis, sed id quod suum est, recipit, recuperat, retinet.

Refutatio est feudi renunciatio seu cessio a vasallo facta: & triplici modo contingit, vel seniori, vel agnato, vel extraneo ceditur. Disputatum acriter est, an vasallus, etiam invito Domino, ei renunciare possit? Quid sentio, apertiam. Vasallus invito seniori recte feudum refutat, II. f. 38. ibi. *Si voluerit unius solius partem refutare, aliis sibi reservatis: hoc facere poterit: quia vasallus etiam sine Domini voluntate, recte feudum refutare potest: post refutationem tamen ad serviendum non tenetur: sed enim quidem non offendere non debet.* Ratio, quia feudum, seu feudalis contractus præcipue favorem vasalli respicit, cui renunciare valet: quamvis in aliis contractibus obligationi jam constitutæ, altero non consentiente, nemo renunciare potest l. 5. C. de O. & A., modo renunciet tempore, & loco opportuno, secus prohibetur. Hinc tempore belli, in quo senior vasalli opera indiget, non recte renunciatur, Curt. par. IV. n. 135., Sosbec. par. XII. n. 117.

Agnatis suis vasallus etiam refutare potest: sed distinguendum. Si feudum novum possidet, refutat, quia agnati consentiant, nisi eorum contemplatione datum fuerit. Aut antiquum habet, & si refutat, agnati non præjudicantur, sicut lib. III. tit. 28. §. 30. feudulo probavi. Aut pater filio, vel descendenti refutat sive feudum novum, sive antiquum, refutatio valet, quia filius in novo, & antiquo feudo patri succedit; & hæc refutatio anticipata successio dici potest II. f. 11., & mortuo refutatorio, etiam vivo refutante, ejus heres intra annum, & diem investituræ renovationem petere debet: quum refutatione omne dominium utile in refutatorium transisset. Neque refutatione feudum suam amisit qualitatem, atque si antiquum fuerat, tale remanet, quia in investitura vocatis nocere non potest ut hic feudista respondet. Neque pater simpliciter refutavit, sed sub conditione, ut filii de feudo tanquam paterno investirentur; nec aliter refutare poterat, quia filii, vivo etiam patre, jus etsi imperfectum in feudo vindicant, quum in investitura primus investiens, & adquisitor eos vocaverit, II. f. 18., Glos. in II. f. 1. in fin. In patre feudum potest novum, in filiis patrum; nec refutare valet filiis uti feudum novum, nisi ii consentiant, ad quos deinde successio pertinet, Zasl. par. III. n. 11., Alver. hic. Denique refutatio extraneis facti non potest, quia hæc alienatio censetur.

T I T U L U S XV.

De investitura in maritum facta.

Alteram de feudo paterno quaestionem hic declarat, & quaerit coram quo iudice dirimatur oportet, sicut in sequentibus titulis de foro feudali passim agit.

Vasallus superflite tantum una filia decessit: illa vero maritum accepit, cui dominus, accepta pecunia, partem feudi, quod pater puella habebat, retenta sibi parte altera, dedit. Nunc quidam agnatus defuncti cum marito agit, dicens totum hoc feudum esse paternum, & ideo omnimodo esse ad se devolutum. E contra maritus contendit, hanc partem quam ipse habet, novum feudum esse, & ideo domino apertum. Quaeritur igitur, utrum apud dominum eundem, & in ejus curia cogatur agnatus defuncti litigare vel apud agnati iudicem, vel arbitrum utriusque consensu electum hoc esse debeat? Mihi & aliis placet potius apud iudicem ordinarium, vel arbitrum, quam apud eundem dominum hoc litigium fore determinandum. Item placet agnatum non semper esse cogendum probare feudum hoc esse paternum, sed ab adversa parte novum esse probandum. Qua deficiente in probatione, tunc agnato (ut dictum est) causa cognita detur electio, quatenus vel juret esse paternum, vel alteri parti referat jusjurandum: & ille, aut juret aut taceat.

Species est: Mævius vasallus, filia superflite, decessit; hæc succedere non poterat, quia fæmina, & feudum ad Dominum redibat. Filia, vel ejus maritus partem feudi, soluto pretio, a seniore redemit, alteram partem senior retinuit. Peracta, & investitura, & pretii solutione, agnatus defuncti mævii apparuit, & partem feudi a Genere mævii redemptam, jure successionis ad se pertinere contendit, quia feudum seniori aperiri non poterat, cum agnati superessent, & paternum esset. Gener novum esse, & domino aperiri potuisse affirmat. Quæsitum est, in hac controversia quisnam iudex cognoscere debeat? Feudista ordinarium, vel arbitrum respondit.

Ratio responsi est, quia licet senior inter suos vasallos sit iudex ordinarius, tamen hac in specie iudex ordinarius, hoc est Comes civitatis, vel iudex territorii, non Curia, vel pares, judicabit; ne in propria causa judicet. Nam maritus, qui cum agnato contendit, causam a Domino recognoscit, a quo partem feudi redemit; si succumbet, contra Dominum de evictione ageret, r. f. 46., idcirco causa ad Dominum pertinet, quia ad suum incom-

commodum tendit, *tit. C. ne quis in sua caus.* Et quamvis hæc causa apud pares Curiz decidi videretur, nihilominus ob partem, quam senior retinuit, melius ad iudicem ordinarium, vel arbitrum recurritur: Si enim partem non relervasset, pares Curiz iudicarent; atque ita hic textus cum *d. II. f. 46.* componi potest, Alver., Andr. & Cujac. *hic.* Sed Franc. Curt. *par. VII. n. 4.* hunc textum *d. II. f. 46.* corrigi arbitratur, ubi pares Curiz cognoscere, non iudex ordinarius, debent. Et suadet; cui addo; hæc partis retentio non efficit, quominus pares Curiz non cognoscant, cum hic agnatus partem a Genero petens, etiam senioris partem a se retentam petere intelligitur, *diffen. Rosent. cap. XII. a. n. 24.*

Constituto in hac controversia Foro, quis probare debeat feudum esse aut novum, aut paternum? Agnatus paternum, maritus novum contendit. *Placet agnatum non semper cogendum probare feudum hoc esse paternum, sed ab adversa parte novum esse probandum, §. placet. b. t., & II. f. II. §. si vero, II. f. 26. prin.,* quia feudum potius paternum, quam novum, sicut potius rectum, quam non rectum præsumitur, *Zaf. par. XI. n. 28.* Maritus si in probatione deficiat, agnatus, causa prius a iudice cognita, aut juret paternum esse, aut parti, id est marito jusjurandum deferat, & maritus aut jurare, aut lite cadere cogitur, quia turpe est nolle nec jurare, nec jusjurandum referre *l. 38. D. de jurejur.* Hæc electio datur agnato etiam non possidenti, quia feudum esse paternum præsumtio eum defendit, quod Hotoman. more suo arguens non animadvertit.

§. XLVIII.

De questione feudali.

Altera questionis species in §. *illud tamen b. t.* proponitur, in qua duo feudum antiquum esse contendunt. Feudista respondet. *Illud tamen sciendum est, quod si inter duos, qui dixerint se esse vassallos, de feudo fuerit dubitatio: alter alterum invitum trahere non potest ad Dominum, vel ejus curiæ judicium (Cujac. iudicem legit.)* Si vero cum sua Curia Dominus vocaverit eos, nemini eorum licet illius domini, vel ejus curiæ examen declinare. Hotom. nescire fatetur, & textum inconstantiz, & iniquitatis arguit, quasi partes ad duellum concitaret. Cujac., & Gotofr. intelligunt, ideo alter alterum invitum non trahit, quia invicem se vassallos esse negant, & se pares non habere contendunt. Secus si de re ad feudum pertinente ageretur, tunc alter alterum ad dominum, vel ejus curiam trahet. Male: nam ambo de feudo litigant, & ambos vassallos se esse profitentur. *Rosent. cap. XII. 2. n. 25. & 31.* nihil concludit. *Sonsbec. par. XIV. n. 8.* attingit, quia si uterque dicit suam esse feudum, oportet al-

terius eorum non esse, cum duo ejusdem rei in solidum vasalli esse non possunt. Si igitur alter alterum ad seniore[m] vocare velit; alter diceret, alterum ex nobis esse ejus domini vasallum necesse est, & sic ille lenior noster iudex esse non potest.

Ego, nisi ab alio, veram rationem, cur alter alterum invitum non trahit, suspicor, quia forsitan unus ex his audacter assererat feudum sibi competere, nec iudicum sententiam obtemperasse velle, quum majorem rationem haberet, aut habere crederet. Tunc actor auctoritatem vindicare non potest, ut invitum ad seniore[m] trahat. Senior, audita rei questione, eos ad suam Curiam vocat, & tunc comparere necessario cogitur, quia est forum competens, nec ei iudicium senioris, vel ejus curiæ licet declinare. Pares cognoscunt, quia facilius feudi qualitatem callere possunt; intervenit & dominus, cum non satis constaret, quis litigatorum esset vasallus. Si enim inter duos vasallos contentio esset, solus senior cognoscit; & in tit. 20. h. lib. dicam. An vasallus dominum, vel pares curiæ recusare, declinare, vel ejus jurisdictionem prorogare possit? in seq. tit. dabo.

T I T U L U S XVI.

De controversiis feudi apud Pares terminanda.

Supra plures controversiarum species exhibuit, in hac tit. docet, si questio inter seniore[m], & vasallum oriatur, coram quo iudice dirimi oporteat. Et regulam constituit, si inter dominum, & vasallum de feudo orta fuerit contentio: per Pares illius domus, sicut lex Conradi dicit, dirimatur. Si tamen pares habeat, & si quidem dominus & vasallus consenserint in eligendis paribus: nulla dubitatio est. Si vero dissenserint, tunc quid faciendum sit, quaeritur. Sed praevalent eorum sententiam qui dixerunt, dominum debere eligere prius quem, aut quos valuerit. Et vasallus similiter hoc faciat secundum numerum a domino comprobatum. Ille tamen vasallus, qui fidelitatem domino non iuravit, domino, vel vasallo dissensente, pro pari non est eligendus, & l. f. 18., II. l. f. 20., I. l. f. 39. §. 1., II. l. f. 34., Joas- Blanc: lib. IV. c. 1. n. 3. quia pares melius causae cognitionem scire, nec odio, amore, vel pecunia ob iniuriandi religionem jam domino praestitam corrumpi praesumuntur. Si autem vasallus, & senior in eligendo dissenserint: Dominus eligere potest, quem, quos, & quot voluerit, quia dignior prius eligere debet. Et vicissim vasallus totidem, servato numero a seniore electo, seligere valet. Quod si vasallus eligere noluerit, Pares a seniore electi soli causam dirimant, Schenck. hic n. 8. Exci-

Excipit hic feudista; ille tamen vassallus, qui fidelitatem domino non juravit, domino, vel vassallo dissentiente, pro pari non est habendus. Pars Curie non censetur, qui fidelitatem seniori suo non juravit, licet feudum ab eo cognoscat; & recte: quia pars feudalis ideo plurimum de Parium integritate confidit, quia iurisjurandi religio eos veritatem dicere compellit. Quod si communi consensu vassallus, & senior hunc Pareem injuratum eligant, electio valet, cum consentienti, & volenti nec injuria, nec dolus irrogetur l. 34. C. de Transact. Si autem senior pares, seu convallos non habet, controversiam iudex ordinarius cognoscat, Alver. ibi.

Quamvis Parium jurisdictio fuerit ordinaria, & jure civili iudex ad judicandum cogi possit l. fin. §. 14. D. de Muner., tamen feudistis pares cogi non posse placuit, nisi causam jam cognoscere cepissent, tunc perficere coguntur. Et si cognoscere nolunt, iudex ordinarius, vel arbiter cognoscat. Hodie moribus Germaniz, sicut suae regionis Ictus Zasi. par. xi. n. 20. testis est, vassalli, statim at Dominus petit, judicare solent; Alver. in 11. f. 46. Verum haec opinio a multis retenta mihi arridet. Generaliter enim pares ad judicandum electos vel Dominus si facultatem habet, vel iudex ordinarius judicare compellet, nisi aliter jura suadeat causa. Nam judicare auctoritate, & utilitate est munus publicum, quod quisque acceptare tenetur. Hinc iudex datus, aut ordinarius l. 13. §. 2. D. de vocat. mun. l. 18. C. de Decret., Rosent. cap. xxi. 4. 51. An autem pares recusari possint? jure civili iudex delegatus etiam a Principe recte recusatur l. 16. D. de judic. iudex ordinarius si est suspectus ex Justiniani constitutione, adiungitur loci Episcopus, & utriusque industria causa amicaliter dirimatur amb. si vero C. eo., quae hodie moribus exulat. Sed recte tam delegatus, quam ordinarius recusari potest arg. l. 10. D. de jurisdic., quia coram suspecto iudice periculosum est litigare, cum ambo amore, odio, favore, amicitia, pecunia corrumpi valeant. Quae recusatio ante litem contestationem proponenda, quia lite apud eum contestata, causae recusationum actor, aut reus renunciasse intelligitur, cum in eam consenserit, Wisembac. ad l. 16., Perez ad tit. C. eo. n. 23., Cujac. ix. obs. c. 23. ubi de modis recusandi prolixè agunt. De Paribus, qui sunt ordinarii iudices, idem dicendum; sive soli, sive cum domino, sive solus dominus iudicent, & arbitri eliguntur, qui causam recusationis cognoscent. Nam domino recusato, Pares cognoscunt; Paribus recusatis, superior Curia iudicat, sive Imperator; si hæc Curia non existat, ad iudicem ordinarium confugitur, Ardizo in sum. c. 35., Blanc. lib. iv. c. 1. n. 29., Rosent. cap. xxi. 4. n. 60.

Ex his colligitur, (1) si est controversia inter duos vassallos feudalis, eorum dominus cognoscit 11. f. 51. §. *præterea si inter*, Duaren. c. 20. n. 2. Buddingh. *dissert. de orig. & nat. contract. feud.* §. 55., quia præcipuus directi domini effectus, ut beneficii infeudatione senior in vassallum jurisdictionem acquirat, quæ, cum a lege feudali maneat, ordinaria dicitur. (2) Si Dominus, & vassallus litigant, Pares Curie judicent, ut *hic feudista*, & d. §. *præterea*; si ve de feudi investitura, si ve felonia, si fidelitate, si amissione, & simili quæstio oriatur, ne Dominus in propria causa judicet, 1. f. 10., 1. f. 11., 11. f. 32., 1. f. 23., 1. f. 26. (3) Si dominus cum extraneo litigat, qui adhuc non est vassallus, nec feudalis agitur causa, aut si de feudo simpliciter promisso, nondum tradito dilceptatur, aut si dominus pares curie non habet, aut si aliter loci consuetudo expostulat: aut si dubitatur, uter litigantium sit vassallus, aut si pares judicare non possunt, iudex ordinarius, qui in Italia erat Comes Civitatis, cognoscit, Rosent. *cap. XII. 1. & seqq.*, Nultej. *lib. II. c. 2. n. 34.*, & *lib. IV. tit. 1. 2. & 3.*

Nec vassallus senioris, & Parium jurisdictionem prorogare, & in alium iudicem consentire possunt, quin dominus assensiat, quia hæc jurisdictio est naturalis, a lege orta, & moribus Italie, aliorumque adprobata, & recte inter jura senioris reconsetur. Hic senioris consensus, vel expressus, vel tacitus sufficit, quo vassallum, ne coram alio iudice litiget, impedire valet, Curt. *par. VII. n. 19.*, Sonsbec. *par. XIV. n. 36.*, Alver. *in II. f. 15. §. illud n. 1.*

T I T U L U S XVII.

De eo, qui sibi, vel heredibus suis masculis & feminis investituram accepit.

IN antecedentibus titulis plura obscura enucleavit, nunc alia interpretati aggreditur; videlicet quoddam investituræ pactum, hac formula conceptum, *pro se, vel heredibus masculis, vel his deficientibus feminis per beneficium investituram feudi accepit*. Vassallus, relicta tantum filia, decessit, hæc successit, sicut in investitura dictum erat; postea nuptias contraxit, & marito suo feudum in dotem dedit. Ex his nuptiis, duobus filiis procreatis decessit. Unus ex filiis duas filias, alter unum masculum reliquit. Controversia inter filium filii ex una parte, & consobrinas, seu sorores patruales ex altera instituitur. Filius, inquit, totum feudum ad se pertinere, quia solus est masculus ex primo acquirente descendens: filie e contra succedere contendunt, cum patri sine herede masculino decedenti successerint. Feud-

Feudista in hac specie respondit, *cumque inter sapientes saepe super hac quaestione sit disputatum: tandem pro masculino pronunciatum est: Non enim patet locus feminae in feudi successione, donec masculus superest ex eo, qui primus de hoc feudo fuerit investitus, & i. f. 6. §. quin etiam, i. f. 8. §. filia.* Hinc duplex eruitur regula: prima, mulier in dotem feudum dare valet, conf. Camer. in 11. f. 55. p. 82., secunda, in feudali successione, donec ex linea prima adquirentis masculus superest, femina nunquam succedit: & si femina, mare non existente, succedit, quæ filium & filias procreavit, filius, exclusa sorore, admittitur, licet successio intermedia fuerit feminea, quia incidens feminae persona feudi originem non mutat. Investitura non vocavit feminas, nisi masculis deficientibus, qui, nihil refert, an a stirpe mascula, an feminea, descendant. Nec inspiciendum quibusnam personis feudum descendat sed principium perpendimus. Filia primi adquirentis in hac specie adeo successit, quia masculus non supererat, & licet post tres descendantium successiones feudum esset possessum, tamen semper heredes vasalli primi adquirentis intelliguntur, sub conditione donec masculus non superesset, qui an statim, an postea nascatur, nihil refert. Placet Alveroti opinio *bic n. 5.* qui contra Andream animadvertit, ut si femina succedat, & postea masculus superveniat, masculus feminam jam in successione repertam non excludit, sed feudum retinebit. Sicut in hac quaestione, postquam filia primi adquirentis successit, a suis filiis deinde natis non excluditur. Hinc aliud est feudum acquirere, aliud retinere: femina, si masculus est, acquirere non potest; sed si acquirit, & supervenit masculus, retinet, quia initio successione nemo obstabat, Vultej. *lib. 1. c. 9. n. 79.*, Curt. *par. III. n. 33.*

§. XLIX.

De recognitione feudi.

Ex contrario sensu aliam quaestionem proponit; *si ille, qui proprium feudum suum militi pro beneficio dedit, duobus filiis relictis decefferit, quorum unus filia tantum relicta obiit: alter vero filio masculino relicto superstite defunctus est: quod miles non debet feudum per feminam recognoscere, donec superest masculus ex eo, qui primam investituram fecit. Alii dicunt per filiam debere recognoscere, cum de paterno allodio esset hoc feudum: aliaqui si aliunde esset, verum esset, quod dicitur per feminam non debere recognoscere.* Hotoman. verba *proprium feudum suum* delet, & *proprium*, hoc est allodium legit, & feudistam de allodii infeudatione intelligit. Alvero. *bic n. 5.* & Curti. *par. III. n. 16.* verba, *alii dicunt per filiam debere recognoscere cum de paterno allodio esset, usque ad finem,*

nem, non in omnibus libris inveniri scribunt. Quicquid sit, duce æquitate; si pater feudum hac lege adquisivit, ut, deficientibus masculis, feminae succederent; si militi subinfudavit, deinde, duobus filiis relictis, decessit, qui in patronatum feudi successerunt: postea unus ex filiis decessit, filio superstitie, alter, relicta filia. Miles iste feudum recognoscere, hoc est hominum exhibere, investituram petere, & servitia præstare a solo filio, non filia tenetur, quia sicut in stirpe vasalli, donec masculus extat, femina non succedit; ita & de patroni stirpe sciendum. Nepos igitur in feudum avitum, non neptis succedit.

Aliud suadet æquitas: si pater non feudum, sed laura allodium alteri infudavit, & duobus filiis relictis, decessit; unus filium, alter filiam reliquit. Vassallus tam a filio, quam filia feudum recognoscere debet, quia in allodiis feminae, & marces simul succedunt, & iniquitatis pactum esset, si conveniret, ut, superstitibus masculis, feminae in alode non succederent. Cur autem femina in allodio, quod pater, vel avus jure feudi alteri concessit, succedit? Nonne est verum feudum, a quo femina generaliter tam uti vasalla, quam domina excluditur. Hac ratione moti Resent. cap. vii. 34. n. 8., Curti. loc. cit., & Vultej. lib. 1. c. 9. n. 56. etiam in hac feudi specie successionem negarunt. Negarem, nisi aliter æquitas ministraret, hoc est, modo in legitima, vel dote, vel alimentis non lædatur; his salvis, successionem negabo. Si itaque vassallus intra annum, & diem, in hac specie, a filia, & filio æqualiter investituræ renovationem non poterit, beneficium amittit.

T I T U L U S XVIII.

De duobus fratribus a Capiteo investitis.

Alteram investituræ formulam interpretatur, nempe: *duo fratres Titius, & Sejus a quodam Capiteo de novo beneficio simul investiti sunt: eo videlicet tenore, ut quamdiu ipsi, vel eorum heredes masculi viverent, & masculis deficientibus, femina, si superesset, feudum haberent.* Unus ex fratribus decessit, frater superstites ex investituræ pacto, ei succedit. Verum si hic frater, relicto descendente, etiam femina, decessit hæc patruum excludit. Rationem addit, *unusquisque unum sibi, suisque heredibus videtur prospexisse, l. 40. §. fin. D. de pact., frater non descendit a fratre, nec ipsi, sed suo descendenti, speciali pacto, consulere voluit, Pistor. lib. 11. q. 35. n. 7.*

In hoc textu occurrit mentio investituræ simultaneæ, quam nonnulli perperam a jure longobardo ablegant, & nihil aliud est, nisi

nisi duorum pluriumve in eadem investitura vasallorum vocatio, ut Capitaneus seu Marchio, Dux, Comes, vel suum allodium, vel sui feudi portionem duobus fratribus de novo infeudavit, qui tamen invicem non succedunt, quia simultanea tantum investitura jus succedendi non tribuit, nisi pacto sponteat, I. f. 2. §. *si interem*, I. f. 14. §. *si duo*, & noster textus concinit. Simultanea etiam investitura contingit, si vasallo consentiente, alius a Domino in sui feudi possessionem immittitur, & utilis domini fructus ambo percipiunt. Consensu vasalli opus, quia de ejus agitur praejudicio; & possessio tradenda est, secus expectativa feudalis diceretur, Pistor *lib. 11. q. 20. n. 2.*, Roth. *in pand. feud. cap. XII. q. 44.* Simultaneae investiti reciprocam succedendi societatem adquirent. Unus sine alterius consensu alienare nequit, secus instar agnati jus revocandi exercet I. f. 26. §. *Tiviar*. Denique *in §. ubi d. t.* si frater sine herede masculino, vel femina decedat, ejus portio, hoc est medietas non domino, sed alteri fratri aperitur, cum pacto mutuae successione adquirent.

T I T U L U S X I X.

An removeri debent testes, qui pares esse desierunt.

Sæpius de investitura, ejusque pactis dominum inter & vasallum questio instituitur, quæ, cum a paribus dirimenda sit, querit, quonam tempore eorum conditionem inspicere oportet? & respondet, *tamen mihi, & quibusdam aliis videtur sufficere eos tempore investituræ saltem tales fuisse. Quid enim peccavit, qui investituram accepit, si illi, quos eo tempore, ut post idoneos adhibuit, postea pares esse desierunt.* Si itaque senior in nova investitura pares duos saltem, aut tres adhibuit, & postea, vel amisso feudo, vel status mutatione pares esse desierint; nihilominus, extra de investituræ pacto, successione, vel natura questione inter dominum, & vasallum, ad probandam investituram recte idonei testes asstantur. Ne rei gestæ veritas inopia probationum periret, *h. pon. C. de heret.* Nam conditio testium tunc inspicitur, cum testimonium perhibent, licet tempore depositionis mutata fuerit, sicut de testamentariis testibus, inquit Ulpian. *in l. 22. §. 1. D. qui testam.*; aut si communis consensus pares esse cecebat, qui tales non erant. Aliud autem est, si ab initio non fuerunt pares, & postea pares evaserunt de investitura testari non possunt, quia investituræ non interfuere, ut recte contra Andream *hic Alven. n. 3. Curt. par. 11. n. 23. & 24.*

T I T U L U S XX.

De controversia inter Episcopum, & vasallum.

Jacobus Cujacius hujus tituli epigraphen concipit, *si inter Dominum, & fidelem de feudo fuerit questio; & controversiam satis concinam superioribus titulis annexam continet.*

§. L.

De judicio Parium.

Mævius senior Titium de annuo reditu ex cellario, penu, vel ærario suo præstando, hac lege investivit, ut Titius ipse, donec viveret, frueretur, nec morte Mævii Senioris extingueretur. Deceffit Senior, Titius a successore investituræ renovationem simul cum annua præstatione petit, cum ob mortem senioris investituræ confirmationem exposcere debeat. Senioris successor eum vasallum esse negat. Quæsitum est, an paribus Curie quæstionem dirimere oporteat?

Feudista respondit, *laudatum sepe scio, pares illius Curie secundum præfatum modum esse eligendos prius, ad quorum spectat officium ut illum prius de suo recto feudo investiri faciant: sed fidelitatis jusjurandum differatur, donec de principali causa cognoscatur. Ex illo enim apparebit, utrum jurare debeat, an non: quod totum expedite quæstionis est. Sed si constiterit, vasallum aliquid aliud præter id, de quo quæritur, ab eodem domino tenere pro feudo: tunc quin debeat de suo recto feudo investituram accipere, & fidelitatem jurare, & sic ad principalem causam accedere, non est dubitandum. Ex rebus judicatis, ut vox laudatum, hoc est judicatum ostendit, sic respondit, hoc iudicium paribus competere, quos prius senior, deinde vasallus elegerit. Et modus judicandi erit, ut electi Pares vasallum de recto suo feudo investiri curent, non præstito fidelitatis jusjurando; & investitura, aut realis, aut saltem verbalis esse debeat, ut Parium iurisdicatio fundata dici posset. Hoc igitur investituræ quæstio colore, Pares de Principali causa cognoscunt, id est, an prædecessor vere investituram egerit. Si dominus vicerit, illa investitura colore quodam acta, corrui. Si vicerit vasallus, senior de recto feudo investire eum debet, & vasallus jusjurandum fidelitatis præstabit. Neque investitura est de feudo novo, sed veteris investituræ renovatio, quam veram Pares, vel testato, vel iisdem paribus judicarunt.*

Ex hoc responso rejecta fuit vasalli exceptio, de quo hic, *opponit enim vasallus, quod dominus eum negat esse vasallum, & ideo in ea curia pares non habet. Item dicit vasallus, quod prius de suo recto feudo debet investiri, quam a nemine judicari. Vide licet,*

licet, si negas me esse tuum vasallum, igitur apud Curiam tuorum Parium me convenire non potes, sed iudex ordinarius cognoscere debet. Hic senior erat Episcopus, vasallus coram Archiepiscopo litigare debuerat. Præterea, vasallus inquit, si tua Parium Curia me judicare vellet, prius possessionem, seu realem investituram juris incorporalis mihi infendat nempe annua decem percipiendi obtinere debeat, ut forum competens constituatur. His exceptionibus senior Episcopus obloquitur, hanc causam coram aliis suæ Ecclesiæ vasallis decidendam, an investitura vera vel non fuerit, an jurare vel non debeat. Episcopi senioris probatio obtinuit, quam supra retuli. Ex his constat, Episcopos tam in Italia, quam Germania bonorum suæ Ecclesiæ infeudatione vasallos sibi constituisse, quos media ætas *vastos*, *ministeriales*, & simpliciter *vasallos* appellat.

In proposita questione idcirco vasallus investituræ quia pares erant sibi iudices incompetentes, cum Titius nihil aliud ab Ecclesia teneret. Si enim aliud feudum sine controversia ab Episcopo, seu Ecclesia recognosceret. Tunc Pares investire de feudo, de quo certatur, fidelitatem jurare, & in possessionem immitti curarent, quin principali causæ id noceat. Nam vasallus possessionem, vel quasi, de qua spoliatus erat, agit, & interdictum Prætoris, spoliatum ante omnia restituendum jubet, & restituta possessione, investituram prædecessoris renovat, *cap. 82. extraord. Si qua contentio de beneficio inter aliquos (prout sæpe fieri solet) ortus fuerit, si unus dominus, vel loco domini habeatur, & alter vasallus, vel loco vasalli habeatur: si per pares secundum usum regni iudicium ventiletur, primo de suo recto beneficio investiri debet, & si possessio aliqua perturbata fuerit, modo restitui debet.*, Andr. hic ubi *Lipar.*, *Zali. par. XI. n. 25.*

T I T U L U S XXI.

De milite vasallo, qui arma bellica deposuit.

HActenus egit de controversia inter vasallum, & seniore[m] respectu investituræ orta, aliam nunc attingit, quæ ex voluntate prorsus vasalli dependet, qui suam conditionem, & statum mutavit, cum ad religionem vel clericatum transisset, & statim feudum amisit.

§. LI.

De vasallo clerico.

Quæsitum est, an assumpta religionis, vel clericatus veste, donec vixerit, feudum retinere posset? Respondet, *judicatum est, domini,*

mini, vel agnati conditionem esse potiore, eo quod desit esse miles seculi, qui factus est miles Christi: nec beneficium pertinet ad eum, qui non debet gerere officium.

His verbis tria declarantur, primum, monachismo, vel clericatu feudum amitti; secundum domino, vel agnato aperiri; tertium hujus privationis causam ostendit. Primo, si vasallus habitum religionis, vel clericatum assumit, feudum amittit, II. f. 26. §. *qui clericus* II. f. 30., II. f. 36., in quibus muto, surdo, cæco, claudo, aliisve imperfectis comparatur, quia elegit statum, qui cum militari conditione componi non potest, sicut assidue sacer Canon iis arma tractare negat. Nec refert, an in ordine minori, prima tonsura, an in majori, sacerdotio; an in superiori sacre dignitatis gradu, Episcopatu, seu Archiepiscopatu, Primatu, Patriarchatu, Cardinalatu, vel pontificatu reperitur, ut communi propemodum Interpretum sententia obtinuit. Et recte: quis feudalis textus generaliter clerico successionem, & feudi retentionem negat, nec distinguit, & rebus judicatis in variis Europæ dynastiis, & tribunalibus invaluit, *Defens. cap. v. 29.*, *Pistor lib. 11. q. 33.*, *Vultej. lib. 1. c. 9. n. 128.*, *Rothi in Pand. feud. cap. xxii. q. 10.* *Bammacar. ad d. §. qui clericus q. 1. & seqq.* Nec, si velit, per substitutum servire potest, & admittitur, quia hujusmodi substitutus serviret ex illo jure, quod clericus haberet, ejusque personam representaret. Sed clericus nullum jus in feudi successione vindicat, quomodo in alterum transferre valet. Et si per substitutum servire concederetur, feudista non tam sedulo, nec tam generaliter clerico, vel monacho successionem, & retinendi feudum facultatem negasset.

In nostro textu, inquit, *hic donec viverit, feudum retinere conatur, quod dominus, vel agnatus ad se pertinere censuit.* Vasallus jam clericus factus feudum retinere conabatur, nihilominus hæc ejus intentio, & voluntas rejecta est, cum clericatus, & monachus assumptione dominus, vel agnatus jus adquisiverint. Et in II. f. 30. docet, *ex hoc illud descendit, quod dicitur clericum, nullo modo in beneficium paternum debere succedere, etiamsi posteaquam habitum religionis assumpserit, postposuerit.* Verba, nullo modo ostendunt, siue suus substitutus servire velit, semper feudum ipso jure amittit. Præterea in omni clientelarum investitura, nisi aliter conset, assidua conditio militaris intelligitur, videlicet ut in pace, & bello serviat. Senior vasallo beneficium concessit, dum hæc servitia præstare poterat; si deinde vasallus statum mutat, aliasque obligationes sibi imponit, conditionem in suo feudo tacite jacentem infringit, violat, & renunciasse censetur; & si dominus scivisset, non concessisset. Unde, & nature feudi, & concedentis vo-

lun-

luntati adversatur, cujus beneficio indignus, & incapax evadit. Duo enim officia inter se distincta, & contrarias requirementia obligationes ab uno administrari nec lex, nec ratio permittit. Quin imo senior ne volens quidem, repugnantibus proximioribus feudisignatis, ad successionem admittere potest ob illud jus, quod clericatus, vel monachus assumptione, quasi de medio sublato, adquisiverunt. Atque hæc est naturalis textus beneficiarii, & Interpretum intellectus, quem nonnulli inferioris subelli feudista perturbare, aut in patris negare aufferunt.

§. LII.

De casibus, in quibus clericus succedunt.

Plures vero exceptiones ex feudalis textus mente eruantur, in quibus clericus, aut monachus succedit, & (1) si voluntas hominis, nempe senioris in feudum clericum succedere, vel retinere expressit; vel voluntas legis, consuetudinis, vel statuta admittat. Nam tantum potest voluntas hominis in re sua, quantum lex in restringenda, aut extendenda bonorum civium administratione, & actibus civium communi populi consensu adprobata valet, *Sonsbec. par. IX. n. 115.*, *Pistor lib. II. q. 33. n. 27.*, & hodie in Germania clerici in feudo succedunt, illudque retinent, *Boehmer. de feud. Ecclesiast. c. II. §. 4.* (2) si clientela nullum servitium præstare teneatur, quia causæ exclusionis est servitium, qua cessante exclusionem cessare oportet, aut si anticum canonem solvit, *Scrad. par. VII. c. 5. n. 30.*, quam solutio canonis, aliave præstationis obligatio, & clerici in divinis usibus officium mutuo se se non destruant, & ambobus vacare potest. (3) Si fraude patris, vel agnatorum clericatus habitum induit, ut ei successionem eriperet, is, si habitum legitime deponit, succedit, quia fraus nemini patrocinatur, etiamsi, re adhuc non integra, clericatum abjiciat, præsertim si in tenella ætate parum mentis possens clericatui se mancipavit. Hæc tamen fraus non præsumitur, nisi probator, *Curt. par. III. n. 25.*; *Vultej. loc. cit. n. 140.*, *Bammac. loc. cit. q. 12. n. 218.* (4) Si monachus intra probationes annum a religione exivit. Sed recte primus *Jac. Ardizo in sum. c. 97.*, qui ceteris postea placuit, præsertim nostro *Andrez*, distinguit, *ad tollendas istas ambages potes dicere, ut re integra, idest nondum habita questione de feudo clericatum dimittat, quod feudum retinere possit, & eum recuperat: alioquin si jam habita est questio de amissione, vel res non est integra, quod tunc non recuperet, licet clericatum dimittat;* quod & de monacho intelligitur. Res integra tunc dicitur, quoties nondum disputatum est, quinam succedere debeat, quia fortasse, vivo patre, aliove feudi possessore, legitime habitum

dimisit; nec dici potest feudum amisisse, quod nunquam possedit, amittimus, quod habemus, amittimus nostra, non ea, quorum dominium, vel possessionem non tenens, Andr. *hic* n. 2. Non displicet exceptio Alveroti *hic* n. 7. quod si clericus tempore mortis patris, aliue vasalli laicus invenitur, sed ob delictum exauctoratus est, non sponte dimisit, quia infamiam contraxit, & infamis in Curia Domini stare non potest, non succedit, 11. f. 37.

(5) Si in militari feudi investitura, vel tacite, vel expresse ex senioris indulgentia, vel ante, vel postea obtinuit, ut per substitutum servire posset, modo idoneus sit 11. f. 55. §. *firmiter*. Aut si alicui dignitati feudum fuerit annexum, clericus, qui dignitatem possidet tanquam vasallus natus illud feudum possidet. Sed an monachus, donec in vivis agit, monasterium clientelam retineat, & per substitutum serviat. Recte placuit, statim, servata superiori distinctione, feudum vel domino, vel agnato aperiri. Nec hodie, Clerici, Cardinales, Episcopi, & Monachi in nostro regno feudis succedunt, Bammac. *loc. cit.* q. 7. n. 141. & q. 6. n. 105. Quæsitum est, an Equites hierosolymitani, Melitenses, Teutonici, & similes in feudum succedant. Prætermissa opinione: dicam, succedere, quia etsi votum castitatis, obedientiæ, & paupertatis emittant, arma tamen contra Christi hostes non amiserunt, sed exercent. Non obstat obedientiæ votum, quod nomine tantum celebrari, & exequi videtur, nec religio limites tam arctos tenet, sicut monastica vivit; nec servitii assidue senior indiget; fateor tamen non succedere, si vel eorum statuta, vel regulæ qualitas aliud suadeat, Pistor *lib.* 11. q. 33. n. 22., Vultej. *lib.* 1. c. 9. n. 132. & *seqq.*, Alver. *hic* n. 9. Vasallus igitur, qui clericatum, vel monachatum induit, si feudum est novum domino, si antiquum agnatis aperitur, qui dominum excludunt. Ex his constat, clericum in feudo non succedere, tamen posse a seniore scienter investiri, sicut & feminam, & quamlibet personam succedendi, retinendique incapacem, cui senior per substitutum servire permisit, suoque juri renunciat, 11. f. 40., Strykius *Exam. jur. feud. cap.* VI. 18.

T I T U L U S XXII.

De Milite vasallo, qui contumax est.

IN Superioribus titulis noster feudista varias beneficiorum controversas enodavit, & cum feudalis quæstio vel coram seniore, vel paribus, vel ordinario agenda, judicarium ordinem, quem citatio præperat, requirit, non immerito de citatione, & vasalli contumacia, aliisque agit.

Do.

Dominus vocat militem, qui ab eo feudum possidebat, dicendo eum in culpam incidisse, per quam feudum amittere debeat, hic non respondet: queritur, quid faciendum sit domino? Respondeo eum ad curiam vocari debere, & si non venerit, iterum eum debere vocari usque in spatio tertio septem, vel decem dierum, arbitrio ejusdem curie terminando. Quod si neque venerit ad tertiam vocationem, hoc ipso feudum amittat. Et ideo debet curia dominum mittere in possessionem. Sed si intra annum venerit, restituitur ei possessio: alioquin & beneficium, & possessionem amittit: ut in Lombardia de his, qui ad palatium venire contempserint, l. si cujuscumque.

§. LIII.

De citatione, & contumacia.

Duos continet partes: Prima pars docet, vasallum ter legitime citatum, feudum amittere, si apud senioris sui Curiam comparere recusavit, modo anno etiam transacto non venerit. Nam citationis ordo est: si senior ob vasalli feloniam, aliamve causam feudum sibi apertum esse intendit, tribus edictis eum ad Curiam vocare debet, spatio vel septem, vel decem dierum. Si his tribus edictis, vasallus non paruit, dominus in sui feudi possessionem immittitur, & anno possidet. Transacto anno, vasallus, & possessionem, & feudum amittit; secus si intra annum venerit, tunc possessionem recuperat, sed litis expensas Domino reficere debet, & interim Dominus coram Curia feloniam, vel aliam causam probabit, *princ. b. t.* Ordo judiciarius jure feudali, & civili idem fere est, cum Italia jure romano, & pontificio assidue seculo XI. & XII. uteretur. Initium omnis jurisdictionis, & actionum instituendarum a titulo de *in jus vocando* nascitur, quod posterior Romæ ætas *citare* dixit, licet citatio sit quoddam judicii præludium, & vellicatio potius, quam partium, seu rei, & actoris constitutus; quum judicium proprie a litis contestatione ordiatur.

Olim aliud erat *in jus vocare*, aliud *citare*: Citari dicebatur reus cum ipsa cognitionis die, quæ ante ei dicta est, in foro, & tribunali eum præco evocabat; an præsens, nec ne esset. In jus vocare erat, adversarium, olim propria auctoritate, hoc est jure XII. tabb., & pandectarum, vocare apud eum, qui jurisdictioni præerat, juris experiundi causa l. 1. *D. de in jus voc.*, Duaren. *lib. 1. disput. ann. c. 7.* Hodie citare, & in jus vocare idem valent. Et omnis citatio aut simplex, aut peremptoria est: *Simplex*, non constituit quem contumacem, nisi tertio facta sit: *Peremptoria* simplices citationes ita perimit, ut qui præfinita die non venerit, contumacem declaret, l. 68. & *seqq. D. de judic.* Radevic. *lib. III. de G. Fr. 1. c. 27. legitimas inducias jurisperiti vocant judicis edictum*

Sum unum, mox alterum, & tertium, & unum pro omnibus; quod PEREMPTORIUM nominatur. Hæc autem citatio, seu preemtorium edictum duo edicta continere debet; non tria præcessisse oportet, quia edictum preemtorium non est quartum, sed tertium *l. 9. C. quomodo & quand. Noodt lib. 1. obser. c. 8.* Olim singulæ citationes decem dies habere debebant, jure novissimo triginta; hodie præcipue moribus, vel breviores, vel longiores, habita locorum ratione *Nov. 53. Nov. 112. c. 3. l. 1. C. de Dilat.* In hoc textu feudista veteri juri, quod decem dies dabat, & juri pontificio, quod septem indulgebat, ad hæsit *can. præsens v. q. 2.* Fatendum pro diversis curiarum moribus, personarum qualitate, loci absentia, itineris difficultate, aut periculo, aut majora, aut minora temporis spatia concedi, quæ judex arbitrabitur.

Contracta a vasallo contumacia, dum tribus citationibus legitime actis parere noluit, Dominus a paribus suæ Curia in illius feudi possessionem immittitur; qua vasallus spoliatus ex feudo nihil percipit, & jurisdictionem, si quam habet, etiam amittit, quia ob contumaciam infamis evadit, & infamis judicare non potest. Hæc consuetudo in Neapolis regno etiam servatur, dum feudatarius, vel Baro pro capitali crimine est contumax, ejus jurisdictionis sequestratur, & regia Curia detinet, eamque exercet, donec tædio affectus compareat, & contumaciam purget. Interim fructus vel procurator, vel alius nomine Baronis ab eo designatus percipit, *Lipar. ad Andr. hic lit. s.* Neque hæc vasalli contumacia uno modo contrahitur, sed & pluribus, quos *Vultej. loc. cit. cap. XI. n. 27.* ad duo reducit, nempe vel circa *judicia*, vel *negotia*, quæ extra *judicia* contingunt. Circa *judicia*, si vasallus domino suo justitiam facere nolit, *II. f. 24. §. illud tamen*: si ad *judicium*, seu *curiam Parium* vocatus venire recusat: si *judicio stare* condemnit. Circa *negotia*, si *servitium* non præstat, si *hominium exhibere* nolit, si *requisitus domino a se læso satisfacere* repugnat, *II. f. 24. §. est & alia*, *II. f. 55. §. insuper*. Atque his contumaciæ speciebus feudo privari potest, *Gudelin. par. VI. c. 2. n. 2.* Neque tribus necessario edictis, & citatione contumax evadit, sed si una preemptoria legitime vocatus venire detractet, *l. 72. D. de judic., Christin. to. VI. dec. Belg. 83. n. 15., Hanneton. lib. IV. c. 3.*

Vasallus postquam *judicio paruit*, exceptiones, vel *declinatorias*, vel *preemptorias* proponere valet, *lis contestatur*, utraque pars probationes apponit, *jurandum præstat*, non autem *calumnie* si vasallus cum domino, vel vicissim litigat: Si autem duo vasalli in Curia disceptant, recte hoc *calumniæ jurandum* exigunt, cum hoc privilegium vasallo tantum & domino invicem agenti competat, *II. f. 33. §. in quin*

quibus, Hannet. & Gudelin. *loc. cit.*, Ardizo *in sum. c. 133.* Denique annus, de quo feudista *hic* meminit, quo transacto, vassallus feudum amittit, legi Imp. Ludovici in *l. 3. LL. long. lib. 11. tit. 44.* convenit, ubi annus, & dies datur ei, cujus bona ob aliquod crimen fiscus vindicat, si intra annum, & diem non comparverit. Adjungit diem, ut annum non supremo die, sed sequenti intelligatur.

§. LIV.

De juris ordine non servato.

Secunda pars est: Si vassallus de suo seniore conqueritur, quia *feudum malo ordine intravit*, hoc est antequam de culpa, feloniam, ingratitude convinceretur, ante causæ cognitionem, juris ordine non servato, propria auctoritate, eum possessionem feudi privavit, eamque sibi vindicavit. Vassallus commonuit, ut possessionem relinqueret, cui dominus *perperam*, id est inhoneste, & crudeliter respondit. Quæsitum est, quidnam vassallus gerere debeat? Feudista consuluit in §. *si vero b. i. Eum Curiam debere vocare, & in eadem Curia de domino conqueri: Curia autem debet adire dominum, eumque, salva reverentia, compstenter cogere, ut vel possessionem restituat & acquiescat, vel judicio Curie se committat. Quod si ter admonitus facere distulerit, tunc licet vassallo ad aliam majorem Potestatem adire, & sibi consulere: & si dominus ei justitiam facere noluerit, poterit eum deprædari.*

Vassallus ex hoc textu triplici contra dominum violentum possessorem remedio uti potest. Primo, debet pares Curie convocare, & coram iis de spoliatione conqueri: Curia extrajudicialiter seniores monet, & *salva reverentia*, hoc est modeste precatur, ut vassallo possessionem restituat; atque si aliquod juris fovet, illud apud Curiam deducat, ejusque judicio se subjiciat. Secundo, si dominus ter admonitus, & citatus, nolit comparere, nec possessionem restituere, nec Curie listere, & contumaciam contrahit. Ad majorem potestatem, hoc est *Comitem* ordinarium civitatis judicem, qui Parium sententiam de possessionis restitutione latam exequi jubet, adire potest; quia ubi ceptum est judicium, ibi finiri oportet. Tertio, si nec parium sententiam, nec judicis præcepto acquiescere ob potentiam nolit, licet vassallo eum *deprædari*, hoc est familia judicis ad possessionis restitutionem compelli. Vox enim *deprædari*, non ulcisci, sed jus suum alio modo non recuperandum, persequi significat. Et quamvis Pares ob ordinariam, qua fruuntur, jurisdictionem, dominum, salva reverentia, cogere potuissent, nihilominus senioris potentiam timebant. Nulla vassallo via jus suum acquirendi, nisi propria aucto-
rita-

ritate, supererat, Gudelin. *loc. cit.* n. 3., Alver. *hic* n. 3. Et dominus ob hanc contumaciam, feudi proprietate privatur, quia ob eandem causam etiam vasallus feudo caderet; & mutua dominum inter, & vasallum fidelitas, & benevolentia esse debet *II. f. 7.*, *Glof. hic in fin.* Nec cum Andrea, & Glossographo verbum *deprædari* intelligere necesse est, quia dominum iudex proscripsit, seu bannivit, & tunc quilibet & in persona, & in rebus eum offendere potest; & idcirco feudista deprædandi facultatem vasallo tribuit. Nam vasallus ob eadem contumaciam non proscribitur, sed feudo cadit; cur vero dominus proscribendus, & non proprietate privandus? Pari enim iustitia judicandi sunt, nec poena delicti fines excedere debet; quod Interpretes Glossæ inani non animadverterunt.

Hinc etiam eorum error patet, qui vasallum interdicto *unde vi* contra dominum uni non posse negarunt. Interdictum *unde vi*, seu recipiendæ possessionis ei competit, qui ex possessione fundi, vel ædium, hoc est rei immobilis *vi* dejectus est. Et duplex est, unum de *vi quotidiana*, alterum de *vi armata*; de *vi quotidiana* fit sine armis, sine multitudine; de *vi armata*, quæ coactis hominibus, armatisve contingit; quorum differentias exponit Cujac. *in parat. C. unde vi*. Interdictum *unde vi*, sive armis, sive sine armis facta fuerit possessionis dejectio, non tantum domino, & possessori competit. Sed & qui vel civiliter, vel naturaliter possidet, uti est vasallus, fructuarius, emphyteuta, & ille, qui, vel per se, vel per alium veluti procuratorem, actorem, colonum possidet. Nam hi, si per vim feudo, sive in re corporali immobile, sive solo cohærente; uti prohibeantur, & dejiciantur, spoliatores possessionem restituere cogunt *l. 1. §. 9.*, *l. 3. §. 13. 14. 16. C. 17. D. de vi, C. vi arm.* Hoc interdicto adversus dominum utitur vasallus, atque extraneum, si ex possessione beneficii ejiciatur, sive iuste, sive iniuste possideat, quia etiam prædoni hujusmodi interdictum datur *l. 1. §. 30. D. de vi, C. vi arm., l. 1. §. 39. l. 31. §. 1. D. deposit. cap. 5. de restit. spoliat.*, & rebus judicatis in Germania obtinuit, Vultej. *lib. II. c. 1. n. 23.*, Jac. a S. Georg. *§. C. dicti vasalli n. 7.* Quamvis libertus contra patronum, & liberi contra parentes istud interdictum non habeant, sed actione in factum uti possunt, quia infamiam continere saltem de facto videtur *l. 13. D. eo.* Nisi fuisset vis armata, tunc recte libertus contra patronum, & liberi contra parentes interdictum exercent *l. 1. §. 43. D. eo.*, Cujac. ad Paul. *v. sent. 6. §. 4.* Etenim libertus libertatem, & jura civitatis a Patrono accepit, non mirum si ejus persona sancta videri debet; sed vasallus est homo liber, & dum

vio,

violenter suum vasallum a possessione deiicit, mutuam lædit fidelitatem, & fidem frangendi fides frangenda est. Fateor vasallum obsequiose in seniore interdicto agendum, & querelas, & causas spoliationis injustas coram paribus proponere, & declarare, quod actionem famosam intendere nolit, Schenck *ad d. §. si vero.*

§. LV.

De moribus.

Pauca colligi possunt, quæ aliarum Gentium mores ex nuper dictis immutarunt. In Regno Neapolitano tituli, & nomina feudorum sunt Barones, Comites vetustiora, Duces, Marchiones, Principes recentiora. In Germania triplex olim erat Status, Nobilium, ingenuorum, & servorum: inter *nobiles* recensebantur Duces, Marchiones, Landgravii, hoc est Comites provinciales, Burggravii hoc est cujusdam Burgi iudices, Principes, Comites, & Barones. *Ministeriales* erat homines proprii, melioris conditionis, quam servi, ut prolixè in *prolegom. bb. prelect. dixi*, Fleischer. *Inst. jur. feud. cap. VII. §. 5.* Hodie dividitur in electores, Duces, Marchiones, Landgravios, simplices Comites, & Barones, Rothius in *pand. feud. cap. v. q. 13.* Jus etiam Longobardicum quatuor vasallorum species cognoscit: in Hollandia, vicinisque Gentibus tantum innotuit vasallus, qui a Comite Hollandiæ feudum tenet, & subfeudum dare potest. Primi vasalli *mannen*, subinfeudati *mans mannen* dicuntur; nec subinfeudatio ulterius conceditur, Voet *digres. de feud. n. 20.* Jure Longobardo Ecclesiæ, Monasteria, & loca pia clientelas accipere possunt, sed non hodie, si *amortizatio* servetur, nisi Princeps consensiat, Gudelin. *de feud. par. II. c. 2. n. 8.* Clerici, sicut & imperfecti in feudis moribus succedunt, Gudelin. *loc. cit. n. 9.* Nec refert, an plebejus, an nobilis fuerit, Greneveg. *ad II. f. 21.* Fæminæ præsertim in Regno Neapolitano in feudis succedit, licet testator eam præterire, & agnatum proximiorum instituere possit: Eodem jure frater fratri in feudo novo succedit, ut in *Codice* dicam.

T I T U L U S XXIII.

In quibus causis feudum amittatur.

Andreas, Alverotus, & Cujac. ab hoc titulo librum tertium incipiunt, sed Glossographus hanc beneficiorum farraginem in duos, non tres libros divisit, & primo titulos xxviii., secundo lviii. adsignavit. Obertus mediolanensis Consul ab Anselmo filio suo rogatus, ut eum doceret causas, quibus vasallus feudo privari posset. Obertus filii voto indulgens, respondet, se non pos-

se omnes causas colligere, nec certa definitione circumscribi, quia natura ex se substantia semper agens novas res edere properat. Nec omnis ingratitude, & læsio vasalli feudo mulctat, sed quam egregiam, hoc est non vulgarem appellamus. Sicut non omnis metus, vel vis transactionem rescindit, sed qui in vitium constantem cadit, hoc est, qui salutis periculum, vel corporis cruciatum contineat, l. 13. C. de Transact. Non sequitur; vasallus dominum læsit, ergo feudo privandus. Præsertim, quia in Italia varius erat Curiarum usus, unde instruit, quomodo enim vasallus, quam humiliter, quam devote, quam benigne, quam fideliter erga dominum suum debeat se habere potius ex naturalibus, & bonis Curiarum consuetudinibus percipi potest, quam lege, aut scripto aliquo possit comprehendere. Non omnes consuetudines, inquit, adprobantur, sed quæ naturali rationi conveniunt. Ex his constat, ævo Oberti jus feudale variis Italiz moribus innixum, & paucissimas curias, fuisse, quæ præta, conditiones investiturarum, vel aliquam consuetudinum collectiunculas conservarent.

§. LVI.

De feudi definitione.

Postquam filium ita instruit, primo feudi definitionem proponit, postea causas feudi amittendi nonnullas recenset. Beneficium nihil aliud est, quam benevola actio, tribuens gaudium capientibus, capiensque tribuendo: in id, quod facit prona, & sponte sua parata, ut ait Seneca. Hujus autem generis species quedam est beneficium illud, quod ex benevolentia ita datur alicui, ut proprietates quidem rei immobilis beneficiatæ penes dantem remaneat: ususfructus vero illius rei ita ad accipientem transeat, ut ad eum, heredesque suos majculos, sive feminas (si de his nominatim dictum sit) in perpetuum pertineat: ad hoc ut ille, & sui heredes fideliter domino serviant: sive servitium illud nominatim, quale esse debeat, sit expressum, sive indeterminate sit promissum. Hæc definitio, seu descriptio cunctis propemodum Interpretibus placuit, quamvis non paucis laboret vitiiis, quæ, antequam detagamus, interpretari oportet. Et primo vasallus dum feudum accipit, beneficium, accipere dicitur, & beneficii definitionem, philosophico more ex Seneca definit, postea speciem beneficii esse feudum instruit. Sæpius in jure feudum vocatur beneficium, quia benevolentiam continet, & gratitudinem senioris, imo & honorem, & dignitatem vasallus in feudatione consequitur, ab eo facta, qui jus dignitatem conferendi possidet. Plus dicam: nemo beneficium conferre cogitur, est libera concessio, non imperio, sed sola; tacitaque conventionem inventa. Præsertim apud Germanos, de quibus Carolus Spenerus

Observ.

Observ. de Consuetudine feudorum matre §. IV. *Principes, Optimates Germania, imperiorum nomine Germanis adeo invito, beneficiis concessis sibi obligare ad perpetuam fidem Comites, ut saltem hoc modo nobiliori gauderent clientela, soliti. Jus bonis moribus probatum, ut tales clientes fidem praeferrent; servitia addicerent, statim aliis etiam placuit, & sine lege communi consensu receptum est. Legem libera concessio non admittit: nam cogi non debebat, nec poterat beneficium. Sed etiam ut fides deinde servaretur, boni Germanorum mores suaserunt, unde ei mandanda minime legibus opus erat.*

Adhibet vocem *proprietas*, quam ipse senior reservat, & *usufructus*, quem vasallo concedit, licet vasallus possideat majus jus, quam fructuarius. Hunc usufructum Interpretes *utile Dominium*, proprietatem *directam* dixerunt. Hæc locutio ætate Oberti ignota erat, sed non immerito a professoribus primum Bononiensis Academiæ, ni fallor, inventa, cum in jure quoddam jus dominio proximum, & simillimum occurrat, uti est jus *Emphyteuticum*, cui actio in rem utilis competit, Duaren, *lib. 1. disput. univ. cap. 17.*, & in *cap. 11. de feud. n. 2.* Vox *rei immobilis* ostendit, feudum non nisi in rebus immobilibus, prædiis nempe rusticis, urbanis, provinciis, civitatibus, castris, territoriis, vel quæ pro immobilibus habentur, ut jura incorporalia, de quibus *lib. 11. tit. 1.* disputatum est, consistere posse, etsi non raro mobilibus clientelam quoque attribuamus. *Ad heredes suos masculos, sive feminas (si de his nominatim dictum sit) in perpetuum pertinet.* Hujusmodi hereditaria qualitas beneficiis non a primæva eorum origine, sed a seculo IX. & X. adoptari visa est. Non pauca tamen species antiquos natales retinuerunt; nempe feudum *Guardiæ, Galtadiæ, Cameræ, Cavæ, Soldatæ, Joan. Blanc. lib. 111. c. 3.*, quæ olim propria, hodie impropria existimantur. *Fideliter domino servians*, quia usufructus rei immobilis concessio fundamentum a fide, non qualibet, sed feudali, hoc est summa, & non raro ligia repetit; nec esse, nec concipi feudum sine fidelitate, sive jurata, sive injurata potest; & qui fidelitatem præstare nolit, beneficii incapax evadit, *II. f. 3. §. nulla.* Hæc necessaria homini præstatio in perturbato Republicæ statu, in politico regimine feuda inventa. Verum fides sine opere, id est servitio, indigum sententiam non juvat; idcirco servitia vel militaria, vel paganica naturaliter conjungi ceperunt; quæ vel locorum consuetudo, vel pactum investituræ sæpius auxit, immutavit, in modo, tempore, loco, personis, & remisit. Hactenus mens Oberti.

§. LVII.

Oberti culpa.

In *prolegom. cap. 1. §. 2.* satis vitia hujus descriptionis deteximus, nunc addo. Non recte *servitiorum* meminit, quia servitium non est substantia feudi, sed natura; definitio substantiam rei definit, non naturam comitari debet, secus nunquam definitio perpetua esset. Substantia immutabilis, natura mutabilis est, natura, non substantia feudi, pacto remitti potest, unde feudum *francum* exoritur. Hinc non placet Hotomanni definitio *disput. feud. cap. 17.*, *feudum est clientela militaris ea lege contracta, ut cliens pro beneficio accepto militarem operam praebeat: vicissimque patronus suam illi fidem, benevolentiamque praestat.* Oberti definitio abundat, Hotomanni deficit; quia non omnia feuda sunt militaria, nec omnia servitia castrensia, vel aulica, vel paganica praestant, cum viris etiam pace claris vel consilio, vel sapientia concedantur, quamvis primi feudorum natales a militia dependeant. Sed cujusque rei definitio constans initio, medio, fine & perpetua esse debet, quia rei essentia, a qua sumpta est, etiam immutabilis existit. Praeterea Obertus *de mutua dominum inter & vassallum fidelitate* nihil dixit, & proinde necessarium beneficii praesidium praetermisit. Nam constitutione feudi, ultro citroque necessitudo, & obligatio nascitur, de fide invicem praestanda *II. f. 52.*, *II. f. 26. §. domino*, *II. f. 47.* quo vinculo in re feudali nihil sanctius existimari debet. Nos cum Vultejo *lib. 1. c. 2. n. 9. in proleg. loc. cit.* definivimus, *est ususfructus quidam rei immobilis sub conditione fidei*, quae definitio genere, & specie constans in omni feudorum aetate vera putatur, ibique explicavimus.

Praeterea feudum dicitur *quidam ususfructus*: nam illa utilitas, quam fructuarius a re fructuaria percipit, differt ab ea, quam vassallus habet, diversoque vivit jure. Vassallus rem vindicat, non fructuarius, *II. f. 8.* Vassallus, vel aedificando, plantando, aut serendo, feudum immutare potest, modo non deterius reddet, *II. f. 28. §. si vassallus*, *II. f. 11.* quod fructuario non permittitur. Si dominus rem alienare velit, in qua alteri usumfructum constituit, fructuarii non indiget consensu. Sed senior feudi proprietatem alienare non potest, nisi vassallus consensiat *l. 3. §. ul. D. usufr. quem caveat.* Vassallus servitutem constituere, & acquirere in feudo potest, non fructuarius. Fructuarii jus cum persona expirat, vassalli jure novissimo ad heredes feudales transit, *II. f. 23.* In usufructu ex neutra parte fidelitas, vel servitium praestatur. In feudo ex parte senioris protectio, ex parte vassalli fidelitas adesse oportet. Quae libet? minime: non statim ac fides ponitur, illico feudum poni neces-

necesse est. Cum subditi suo Principi fidem debent, & præstant, & tamen inter classem vassallorum non recensentur. *Vassallitica* in feudo indigemus *fidelitate*, hoc est ministeriali, sive certis innixa operis in toga, vel sago præstandis. Ut vassallus dominum præ cæteris colat, & vereatur, ejus bona animi, corporis, & fortunæ promoveat, augeat, non lædat. Hæc si negligat, feudo cadit, neq; aliam severiorem meretur pœnam, sublatoque feudo ipsa fidelitas perit. Nisi vassallus simul fuerit, & subditus, tunc amisso feudo, adhuc majori pœna afficiendus erit. Hinc fides subditi, amissis etiam bonis, perdurat.

T I T U L U S XXIV.

Quæ fuit prima causa beneficii amittendi.

Hic titulus est pars antecedentis, seu Epistolæ, in qua postquam filium suum beneficii esse non sedulo definitionem, tanquam præfatione proposita, docuerit, transit ad recensendas amissionis feudi causas, quas proprie filius callere cupiebat. Et **XXIII.** enumerat, nempe si intra tempus investituram non petit, si tot in judicium vocatus non compareat, si in acie dominum dimiserit, si de imminente periculo eum non admonuit, si stuprum dominæ, filiæve intulerit, si domini vicum, castrum, civitatem, provinciam aggrediatur, si impias manus in eum ingesserit, si graviter injuriis lædat, si vitam insidiatur, si ei justiciam facere noluit, si servitū recusat, si delator domini sit, si a vinculis non liberet. De his propemodum omnibus in *lib. I. tit. 5. c. 17.* actum est, ceteras, quas non attigi, exponam.

§. LVIII.

De investitura renovatione.

Annis beneficii renovatio, vel morte senioris, vel vassalli contingit. Si vassallus, defuncto seniori, ab ejus herede intra annum, & diem investituram non petit, feudo cadit, *privat. b. t., c. 1. f. 22., II. f. 40., II. f. 52., II. f. 55.* §. *præterea si quis*, sive heres senior admonuerit, sive non, quia dies pro homine sciente & prudente interpellat. Ratio, quia investituræ petitio, est devotionis, reverentiæ, atque obsequii census, estque censualis professionis imago ut vassallus cognoscat, se non defuncti beneficio feudum accipere, sed gratia heredis senioris, sicut vetusta feudorum origo, & analogus suadet, quæ in inventa successione, actu remanet, etiamsi vassallus fidelitatem domino, & ejus successoribus jurasset, *Curt. par. IV. n. 45.* Atque, si legitimo tempore clientelarum usus statuto, non perat, clientela in commissum cadit. Pluribus vero ex causis

causis excusatur, quas *lib. III. 3. §. 9.* expolui. Cur intra annum, & diem, & non intra aut longius, aut brevius tempus petere debeat? Ex jure civili profectum suspicor, quo liberis, & parentibus intra anni spatium, agnatis, & cognatis, viro, & uxori intra centum dies agnoscenda bonorum possessio conceditur *l. 1. §. 12. D. de succes. edit.*, vel quia moribus Italiz, & Imperatorum constitutionibus ita placuit. Nunquam tamen dominus hoc tempus corripere valet, cum vasalli favorem respiciat, sicut pendente dilatione a jure concessa iudex nihil innovat, nec illam præcidere potest *l. 3. C. de dilas.* Interim intra annum & diem si non petat, morz purgatio, verum celeris, locum habet, etsi jure feudali nihil statutum videatur, sed æquitas aliud suadet, dissent. *bic Alver. n. 7.* Excusatur denique si possessio feudi non penes vasallum, sed alium sine sua culpa, aut dolo reperiatur, quia non petendo amittit feudum, sed amittere non potest, quod non habet, *Andr. in II. f. 40. n. 2. Zaf. par. VII. n. 7.*, *Alver. bic n. 11.* Aut si senior bannitus, vel excommunicatus fuerit: si infans sit, & tutore destituatur: si in furorem incidit: si capitalis intervenit inimicitia inter seniore, & vasallum, cui senior causam præbuit: si senior nimium abest, & procuratorem non reliquerit: si vasallus feudum sibi delatum ignoraverit: si vasallus in pupillari ætate vivat, & similia, de quibus alibi disputatum est, *Fleischer. Inst. jur. feud. cap. xv. §. 30.* Nec intra annum, & diem a servitiis liber est, quia feudi natura nihil immutat. Olim feudalis mediolanensium curia & ætate Oberti ad petitionem investituræ non tenebatur, ut *bic*, & *II. f. 40.*, cum diversis Italia consuetudinibus uteretur.

§. LIX.

De contumacia.

Vasallus in iudicium, hoc est ad Curiam Parium Senioris vocatus si comparere reuatur, feudo cadit *§. 1. b. 1., II. f. 21.* In jus vocatio pluribus ex causis fieri potest; unam Obertus in hoc *§.* exponit, si dominus investituram pollicendo vasalli fidelitatem perierit; & illo non præstante dominus tribus vicibus, convenienti tempore interposito, forte septem dierum spatio, ad Curiam suam super hoc reclamaverit: & vasallus tribus vicibus citatus a suis paribus jurare noluerit: si tamen beneficium tale sit, ut pro eo iurjurandum fidelitatis fieri debeat. Sunt enim quedam feuda ita data, ut pro his fidelitas non sit præstanda. Species Oberti est: Dominus de novo feudo Marvium abusive investivit: postea petit, ut fidelitatem juraret, cum dominus realem investituram agere paratus esset. Vasallus legitime ter citatus contumaciam contrahit, dominus ad Parium Curiam proclamatur, quæ admonet ut juret. Si jura-

jurare noluerit, feudum amittit. Nam pares Curiae in quaestione inter dominum & vasallum de feudo novo, vel antiquo, uti competentes judices cognoscunt II. f. 16., I. f. 18. Nec dominus annum, & diem expectare tenetur, quia non feudi antiqui renovationem, sed novi fidelitatem exposcit. Nec citatio statim properanda, verum septem, aut decem dierum spatio una ab altera distare debet, II. f. 22. Nec in omni feudo novo hanc actionem dominus habebit, sed in eo dumtaxat, quod fidelitatem praestare cogitur. Sunt feuda, quae pactum investiturae a juramento fidelitatis, non a fidelitate, libera declarat. Excusari potest vasallus si ad Curiam non accedit, & fidelitatem pollicetur, vel privilegio, vel itinere non satis securo, ut exemplum ex Alb. Krantz. in II. f. 22. retulimus.

§. LX.

De imminente periculo.

Imminens periculum, Praeterea si vasallus scierit aliquem contra dominum suum assaultum, vel mortem, vel captivum, aut patrimonii grandem jacturam facere molientem: debet dominum suum super hoc quam citius potest certiorare, ut proinde dominus sciens, prudensque periculum valeat declinare, §. praeterea h. t., II. f. 39. §. fin., II. f. 7., II. f. 26. §. licet vasallus, & Imp. in Nov. 115. c. 3. §. 13. sanxit, liberos, paterna successione privari, si patrem negligentia, vel contemptu ab hostibus non redemerint. Verum si vasallus monere seniore, ejusque inimicis terra, marique oppugnatum resistere non potuit, excusatur; aut, si ejus denunciatio nihil proficere manifesto cognosceret. Quaesitum est, an si vasallus non denunciavit, & dominus periculum evasit, feudo cadat? Veritas solutionis relucet ex quaestione, an delictum, quod non nocet, puniri debeat? Ulpian. in l. ult. D. quod falso tut. docet; si quis interrogetur, an tutor esset? & affirmat, nulla actione tenetur, nisi adolescenti nocuisset; & communiter interpretibus mendacium, quod nemini nocet, non puniri placuit. Nihilominus recte Curt. par. IV. n. 15. feudo cadere, inquit, quia textus feudalis non distinguit. Sed ego addo, quia est res mali exempli, sicut Paul. in l. 38. §. 5. D. de parricis, ubi ob abortivum, aut amatorium poculum, relegatione, si honestior, damnatione in metallum, si humilior reus fuerit, prohibet. Praeterea si vasallus, etsi denunciare non potuerit, sed resistere valebat, & non fecit, etiam feudum amittit. Sicut Gregor. X. in cap. 13. de Elect. in VI. punit clericos fructibus suarum Ecclesiarum, dum iis, qui regalia, custodiam, vel advocacionis titulum in Ecclesiis, monasteriis, vel quibuslibet piis locis usurpare conantibus se non opposuerunt. Conductor quoque, qui militum in domo conducta devaluationem domino non denunciavit, sed

sed migravit, aut si resistere potuit, & non resistit, ex locato tenetur, l. 13. §. 7. D. locat. Et merito Ulpian. in l. 65. D. de furtis, inquit, qui ea mente alienum quid contrectavit, ut lucrifaceret, tamen si mutato consilio id domino postea reddidit, fur est: nemo enim tali peccato penitentia sua nocens esse desit. Et Gajus in l. 5. D. de vi bon. raptor. Nam non penitentia sed pœna crimen delet, late Cujac. ad tit. C. de apostat. t. x.

§. LXI.

De justitiæ negatione.

Si justitiam suo domino facere noluerit §. illud tamen non lateat, quod si quis suo domino justitiam facere noluerit: feudum, quod tenebat perdet: sicut in alio libello tibi scripsisse hoc credo. II. f. 6. v. honestum, II. f. 22. in fin. Queritur, quid sit justitiam facere, Hotom. judicia se sistere intelligit, sicut in legibus Bajor. cap. XVI. 2. Si quis liber homo alteri libero, qui cum mallat (hoc est in jus vocat) dedignabitur justitiam facere. Sæpius ostendit, legibus vindicare II. f. 27. §. si judex. Andreas, & Alver. hic de vasallo contumace intelligunt, qui occasione feudi a domino ad Curiam vocatus juri parere, aut domino justitiam de feudo exhiberi noluit. Cujac. in III. f. 1. tribus modis declarat: primo, si vasallus curiam aliquam habeat, in qua dominus litigare debet, & vasallus ei jus reddere nolit; quod noster Frider. II. in Const. si vasallus lib. III. 19. sanxit, si vasallus a domino suo publice requisitus pro eo fidejuberet noluerit, vel feloniam contra ipsum filios, vel uxorem commiserit, vel servitium quod ei debet, ter submonitus non prastiterit, vel rationem pro eo in Curia sua conquerentibus de eo, quod ad dominum spectat, per sententiam judicis facere noluerit, dominus potest de eo, quod tenet ab ipso ipsum per exguardium dissasire, hoc est cognitione Parium per definitivam sententiam feudi possessione privare. Secundo, si vasallus judex causæ feudalis in Curia domini electus, justitiam facere nolit, aut si ex æquo, & bono non judicaverit. Tertio, si vasallus occasione feudi a domino in jus vocatus obtemperare noluit, etiam si nullam culpam commisisset. Hic tertius sensus Vultejo in lib. I. cap. XI. n. 29. arridet; qui quidem cum II. f. 22. satis convenit, de quo Obertus suo Anselmo scribens dixisse refert. Zasius hunc §. dupliciter par. x. n. 53. excipit, active, & passive. Active, si vasallus domino justitiam facere denegat, uti est vasallus potens, qui ab inferiore feudum recognoscit, & tamen ejus justitiam non tuetur, & de hoc Obertus proprie loquitur. Passive, si vasallus iudicio senioris stare nolit, & tunc in re feudali ter citatus, si venire renuat, feudum amittit. Ceterum interpretatio Cujacii, & Zassii re ad feudistæ convenit, cum pluribus modis justitiam non fieri contin-

tingit possit. Unum animadverto, vasallum super alia re, quam feudali citatus recte justitiam denegat, & judicio Curie se listere non tenetur; quia in re non feudali nulla Curie, vel domini in vasallum jurisdictio competit.

§. LXII.

De delatore.

Si delator domini sui extiterit, & per suam delationem grave dispendium cum sustinere fecerit, §. item si b. t., & l. f. 17. Delator, idem est ac accusator, vel criminis denunciator, dum nempe vasallus criminaliter seniore accusat, ejusve crimina magistratui denunciat. Verum feudista de vasallo calumniante intelligendus, quia si crimen in judicio probaverit, feudo non cadit; cum nocentium crimina nota esse oporteat l. 18. D. de injur. Sicque Interpretibus visum est; immerito. Si enim vasallus crimen non probat, in pœnam calumniatoris incidit, & senior nihil pœnæ damni-que patitur. Si vasallus crimen probat, senior damnum, pœnam-que sustinet, quod noster feudista hic fieri prohibet. Ratio est reverentia seniori exhibenda, conservanda, & colenda. Et respicere videtur ad Nov. 115. c. 3. §. 7. ubi filius patris delator, exheredatione dignus sancitur. Servum domini delatorem Gratianus in l. 6. C. de delator. Severissimæ subiicit pœnæ, etiamsi vera contra dominum detulerit, inquit, in l. ult. C. eo. excepto crimine lætæ majestatis. Si patronus accusat libertum de crimine, cujus pœna, vel novissimum erit supplicium, vel deportatio, ejus hereditatem amittit, si major xxv. fuerit l. 14. D. de bonis libert. Sed vasallus etiam minor xxv. an. & xiv. major seniore deferat, feudo privatur, sicut si in eadem ætate constitutus, si intra annum & diem investituram non petat, feudo cadit, l. f. 53. §. præterea, quod male Alverotus negavit, Schenck ad b. §. Satis odiosum apud Romanos, & Barbaros erat delatoris nomen, Cujac. ad l. 2. D. de jure fisci., prolixè Henr. Breneman. de l. Remnia exitu c. 1. & seqq. Non recte Curt. par. vi. n. 62. Delatoris nomen, in nostro textu, ad eum tantum extendit, qui bona ad fiscum pertinere denunciat. Nam Alver. hic n. 1. & 2.; Capyc. in invest. v. feuda amittuntur §. 21., aliique & de accusatore, simplici denunciatore, & delatore rectius accipiunt. Sola delatio privat vasallum, nec requiritur, ut ex ea dominus grave damnum sentiat. Nec distinguere opus est, an causa fuerit criminalis, an civilis, an ipse, an alius ejus nomine accusavit, an pro accusatore fidejussit. Si vero ante sententiam ab accusatione obsequio ductus desistat, excusatur, Capyc. loc. cit., Vultej. lib. 1. c. xi. n. 33.

§. LXIII.

De carceribus.

Denique, si cognoverit dominum inclusum, & eum, cum potuerit, non liberavit: feudum perdit §. item si delator b. r., eandem causam Fridericus II. in d. Const. si vasallus expressit: modo injuste in carcere detineatur, secus si ex delicto, vel culpa, sicut Andr. hic n. 43., Jac. & S. Georg. §. distique vasalli l. n. 37. Hinc si aere vel suo, vel alieno gravatus in carcerem conicitur, valallus pecuniam solvere non tenetur II. f. 26. §. licet vasallus, cum ex lege julia bonis cedere posset.

§. LXIV.

De constituenda feudorum amissione.

Recensitis his feudi amittendi modis, sapienter subjungit, praedictis modis beneficium debere amitti, tam naturalis, quam civilis ratio suadet: quae potest colligi, si quis novam constitutionem justas exheredationis causas, & alias constitutiones veteres, justas ingratitudinis, & repudii causas, quibus matrimonia recte contracta solvantur, & donationes jure perfecta revocantur, subtiliter scrutatus fuerit. Ex iisdem igitur causis, quibus exhereditatio liberorum, parentum, & fratrum contingit, matrimonia dissolvuntur, & donatio revocatur, feudo vasallus, privari potest. Quod generaliter non intelligimus, sed si justa, eadem, vel major ratio suadeat; nam saepius una causa justa ad exheredationem, divortium, vel donationis revocationem, injusta vero ad feudi privationem celebatur, Rosent. cap. x. 13. Ego constanter affirmo, omnes causas, quas Justinian. in Nov. 115. c. 3. pro liberorum exheredatione numeravit, justas esse, ut vasallus feudo spoliatur, quia satis ratio naturalis, & civilis concomitatur. De divortii causis dico: lege Romuli, nuptiis confarreatione celebratis, quatuor tantum causis fieri potuisse, si vinum bibisset, si veneficium circa prolem adhibuisset, si partum alienum pro suo subdidisset, si adulterium commisisset. Et sexcentis ab urbe condita annis nemo suam uxorem praeter unam ex his quatuor causis repudiavit. Postea incertae, atque arbitrariae divortii causae esse ceperunt, judicium de moribus invaluit. Donec Constantinus M. eas, rejectis levioribus, definierit, nempe si mulier mæcha, venefica, aut lena esset: & maritus si homicida, si veneficus, si sepulchrorum violator accusaretur; non vero si ebriosus, aleator, aut fornicator. Hæc inæqualitas Patribus Ecclesiae, Lactantio, Nazianzeno, Chrysostomo, & Hieronymo displicuit, ut viro quidem uxorem adulteram, non uxori virum adulterum dimittere liceret l. 1. C. Tb. de repud. conf. Ever. Otto in pref. to. 1v. Thesaur. p. 6., Bingham. O. E. lib. XXI. c. 5. §. 3., Noodt ad tit. D. de divort.

Pra-

Præterea supervenit Constitutio Theodosii senioris an. 449. in l. *J. C. de repud.* & novas causas, pœnalque adjecit: *Ex parte mariti*, si adulterium, eadem, veneficium, perduellionis, sepulchri violati, falsi, sacrilegii, plagii, abigeatus, insidiarum vitæ uxoris, latrocinii, lenonum receptatoris, impudicarum fœminarum cæsus crimen commiserit, aut servilibus verberibus uxorem affecerit. Hanc ultimam Justinian. Nov. 117. c. 14. abrogavit. *Ex parte uxoris*, si adulterii, veneficii, homicidii, plagii; sacrilegii, sepulchri violati, latronum fautrix damnetur: si extraneorum virorum, viro ignorante, & nolente, convivia appetierit, si eo nolente, foris pernoctaverit, vel circensibus, vel theatralibus ludis, vel arenarum spectaculis interfuerit, si vitæ mariti insidiata est, crimen falsi contraxerit, machinationibus contra imperium immiscuit, aut audaces manus marito ingerit. Res sic se habuit, usque ad Justinian, an. 528., qui hanc Theodosii legem adprobavit, & unam addidit, nimirum naturalem viri, aut uxoris imbecillitatem, & usque ad duos annos, jure novissimo, triennium expectavit l. 10. *¶ aurb.* *sed hodie C. de repud.* Denique anno 541. in Nov. 117. c. 12., primus aliam invenit, si vir, aut uxor vitam monasticam amplecti vellet, Balsam. ad can. 5. *Apostol.* Nonnullas vero in Oriente, & Occidente hac de re deinde legimus, quas, cum instituti mei non sit, vid. Selden. de uxor. hebr. lib. 111. c. 29. *¶ seqq.*

Nunc ad rem. Noster feudista, dum ad legitimas divortii causas provocat, legem Theodosii junioris intelligere voluit. Atque omnes, quicquid Rosent. loc. cit., alique teneant, legitimos amittendi feudi modos agnosco, cum in his gravitas sceleris, infamia rei, maxima jurium læsio occurrat, & vasallus in Curia Senioris stare non potest. Nec obstat, si in jure feudali expressæ non reperiantur, quia natura novas deproperat edere formas, potest multis modis contingere, ut alia emergant causæ, quibus videatur juste adimi posse feudum: ideoque judex discretus, & solers, & æquitate obsecundare sollicitus, cuncta subtiliter dispensans, provideat, si qua fuerit antiquioribus causis similis, seu major: ut proinde sciat, utrum beneficium sit amittendum, an nihilominus retinendum, §. sed quia b. 1. Nec Obertus causas exheredationis, & divortii recenseret, ad Constitutionem, hoc est nov. 115., & ad d. l. 8. filium suum instruendo remittit, easque si justas non cognovisset, non meminisset. Ante Justinianum causas exheredationis arbitrium patris, & judicis religio præfiniebat; sed cum de re magni momenti, de expulsionem filii a patris hereditate ageretur, quam filius omni jure sibi vindicare poterat, harum gravitatem, numerum & cognitionem merito reservavit. Theodosius etiam non quaslibet, sed

maximas voluit causas esse, quibus matrimonium, divino, humanoque jure firmatum, dissolvi posset. Si quidem obligatio, atque amor patris erga filium: sanctitas, perpetua consuetudo, individuus usus matrimonii erga maritum, & uxorem consideretur, major in his, quam in vasallo erga seniore & vicissim obligatio relucet. Recte itaque iisdem causis vasallus feudo cadit. Quod & de revocandæ donationis causis sentiendum nemo dubitat. Sapienter, etiam noster Obertus subdit, *quod non ex omni causa, ex qua opinio vasalli gravatur, beneficium amittitur. Nam & saepe dejerat, & beneficium nihilominus retinet: ut puta qui beneficii portionem alienat absque domini scientia, beneficium quidem retinet, sed fidem promissam servare non videtur §. illud enim b. r.* Videlicet non omnis ingratitude, non omnis infamiae nota unde vasalli opinio apud bonos gravatur, privat eum feudo, ut si portionem feudi seu medietatem alienat sine domini consensu, illam amittit, & tamen perjurus fuit, dum contra fidelitatis sacramentum alienavit: si totam alienasset, totum amisisset; unde non semper contra fidelitatem agens feudo privatur, Andr. *hic n. 48.*

§. LXV.

De feudo aperto ob feloniam, cui cedat.

Denique saepe questum est vasallo propter justam culpam a feudo cadente, utrum ad dominum, an ad successorem vasalli beneficium pertineat. Sed haec distinctio, tam ratione, quam moribus comprobata est: ut si quidem vasallus ita in dominum peccaverit, ut feudum amittere debeat; non ad proximos, sed ad dominum beneficium revertatur, ut hanc saltem habeat suae injuriae ultionem. Si vero non in dominum, sed alias graviter deliquerit, vel grave quid commiserit, sicut ille, qui fratrem suum interfecit; vel aliud grave crimen (quod parricidii appellatione continetur) commiserit, feudum amittit, & non ad dominum, sed proximos pertinet; si tamen beneficium fuerit paternum. Sic enim saepe pronuntiatum scio. Si vasallus contra Constitutionem bonae memoriae Lotharii Imperatoris beneficium alienaverit, quia dominum contemnere videtur, ad dominum beneficium pertineat. Scriptum enim est, ut presio se caturum agnoscat.

Postquam causas, & regulas de feudorum amissione tradidisset, merito quaerit, cuinam feudum jam amissum cedat? Distinguit; si ingratitude vel contractus, vel criminis in Dominum tendit, non Vasalli agnatis, sed Domino aperitur. Si in alios, non in Dominum deliquit, ad agnatos revertitur. Ratio distinctionis moribus, & rebus judicatis adprobatae, haec est; ut Dominus suae injuriae ultionem haberet, §. ult. b. 1. 11. f. 26. §. si Vasallus. Nec refert

refert an feudum novum, an antiquum fuerit, an hereditarium, an ex pacto, & providentia censeatur. Neque hæc distinctio in feudo novo servatur, sed tantum in antiquo, quia feudum novum, vasallo vel in Dominum, vel in alium delinquente, semper ad Dominum, exclusis descendantibus, redit, II. f. 37., II. f. 55. §. *callidis*, Duaren. *cap. xvii. n. 3.*, Welenbech. *cap. xvi. n. 1.* Zali. *par. x. n. 100.*, Alver. *hic n. 1. & 4.* Exemplis Obertus se expedit: Si vasallus suum fratrem interficiat, feudum ad agnatos pertinet; si contra Lotharii constitutionem alienat, ad Dominum redit, quia ipsum contemnit, Valtej. *lib. 1. c. ult. n. 136.*, Alver. *hic*, & dixi *lib. iv. 14. §. 28.* Mozzius tract. *ex quibus caus. feud. amit. n. 133.*

T I T U L U S XXV.

Si de feudo vasallus ab aliquo interpellatus fuerit, & Dominus eum defendere noluerit.

AB hoc titulo Cujacius suum iv. librum exorditur, & satis præcedenti titulo cohæret, in cujus postremo §. actum est, quomodo culpa, & feloniam vasalli Feudum ad Dominum pertinet, nunc quomodo culpa Senioris, vasallo succurri oporteat.

Speciem continet, quæ est: vasallus de sua clientela interpellatus est, statim senioremonuit, ut eum defenderet, Dominus ad judicem venire renuit; & vasallus causa cecidit. Dominus se ab eo investituram accepisse negabat, sed vasallus idoneis testibus se suum clientem esse probavit. Quæsitum fuit, quid juris? Sapientibus Mediolani, inter quos Obertus de Orto, & Gerardus Capagisti, placuit; *Si vasallus cum de feudo interpellabatur auctorem suum, id est Dominum, ut eum defenderet vocavit, & de hoc probare possit: si in eo judicio vasallus fuerit victus de re aliena investitum fuisse: ut Dominus vasallo ejusdem estimationis, quod erat tempore rei judicatae, feudum restituat, vel nummos in feudum dandos numeret: & hoc cum certum est vasallum de feudo victum fore.*

Ratio primæ partis responsi est; quod inter cetera jura, quæ vasallus in feudo consequitur, illud residet, ut si res aliena ipsi a Domino sciente, vel ignorante rem esse alienam, concedatur, eamque rem verus deinde Dominus in judicio, vel extra evincat, vasallus recte contra dominum de evictione agit, & dominus aliam rem æque bonam jure feudi tradere, vel ipsi illius feudi estimationem solvere cogitur II. f. 8. Et de illo pretio vasallus rem immobilem emere, eamque jure feudi a domino recognoscere debet. Atque ita Interpretes verba textus *vel nummos in feudum dandos*, hoc est in emptionem alicujus rei immobilis, vel quæ pro immobili-

bili.

bilibus habetur, convertendos intelligunt. Verum in *d. lib. II. tit. 8.* probavimus, nihil moribus præsertim Germanicis, & naturæ feudi nocere, si de vero pecuniæ feudo accipiatur, cum pecuniarum quisque simpliciter in feudum dare potest. Præterea vasallus tunc de evictione contra Dominum agere valet, cum ad sui tuitionem in iudicium vocaverit, secus & feudum, & evictionem amittit, quia dolus præsumitur *l. 53. §. 1. D. de evict.* Si rem sibi infeudatam alienam esse ignoravit *1. f. 8.*, si nec in culpa fuit *l. 56. §. 3. D. eo.* Cessat etiam evictio, si imprudentia, aut errore iudicis vasallus victus est, quia injuria vasallo illata dominum contingere non debet *l. 51. D. eo.*, aut si res ex natura sua evincatur, uti est res restitutioni, vel retractui, seu prælationi subjecta, Perez *ad tit. C. de evict. n. 8.*, aut si dominus sine dolo malo pactus est, ne evictionis periculum præstet: Dolus est, si rem alienam, vel pignoratam; vasallu non monito, & ignoranti infeudavit *l. 21. C. eo.* Evicto feudo, vasallus expensas, & meliorationes in eos factas consequitur *l. 9. C. eo.* Denique hæc denunciatio, de qua hic feudista jam jure civili in evictione invaluit *d. 1. §. 1. 8. eo.*

In secunda responsi parte obtinuit, *sed si dominus neget hoc Feudum unquam ab eo tenuisse, nec ab eo domino ipsum vasallum vel ejus antecessores unquam investituram accepisse: Et hoc vel per instrumentum publice confectum, vel per pares Curtis vasallus poterit probare: Dominus ad restitutionem feudi tenebitur: alioquin dominus sacramentum subire cogetur, istum qui est in causa, vel ejus antecessores a se, vel a suis antecessoribus unquam hoc feudum tenuisse, vel investituram accepisse: quo facto dominus absolvendus erit.* Senioris oppositio est, nec se, nec prædecesores suos vasallum de clientela jam in iudicium de evictione vocata investivisse, & proinde contra eum agere nequit. Vasallus vel brevi testato, vel Curiz paribus si investituram probat, & senioris negationem opprimit, senior ad restitutionem alterius feudi, aut ejusdem æstimationis tenetur. Sed si vasallus indiciis, levibusve argumentis probaverit, nec iudicis menti satisfecerit, Senior, nec se, nec prædecesores suos investituram tali vasallo egisse jurare debet, & absolvetur, *11. f. 33. Andr. hic n. 4. Glor. in fin.*

T I T U L U S XXVI.

Si de Feudo defuncti contentio sit inter Dominum, & agnatos Vasalli.

NOster Feudista prius plures casus recensuit, nunc alios Farraginis instar adjungit, quos, salva methodo, in novem partes distribuam. Prima pars agit de feudi acquisitione in §. *Si quis per*

per triginta, & §. feudum ea lege. Secunda de viribus investituræ in §. si facta, §. in generali, §. si vasallus de beneficio, & §. beneficium. Tertia, de controversiis in §. si de feudo, §. inter filiam, §. defuncto, §. mulier. Quarta de successione §. qui Clericus, §. adoptivus, §. naturales, §. Titius cum Sempronio, §. filii nati. Quinta de fidelitate faciunda §. si minori, §. omnes. Sexta, de expectativa §. moribus. Septima, de prælatione §. Titius. Octava de modis, quibus amittitur vel non feudum §. vasallus si feudum, §. si vasallus culpam, §. vasallus feudum, §. licet vasallus, §. si vasallus feudum, §. vasallus feudum. Nona, de amissione proprietatis §. domino.

§. LXVI.

De feudali præscriptione.

Prima pars de acquisitione, quæ duplex est vera, ut investitura, & præsumtionis, ut præscriptio, de qua in §. si quis per triginta annos rem aliquam ut feudum possedit, & servitium domino exhibuerit: quamvis de ea re non sit investitus, præscriptione tamen triginta annorum se tueri potest. In jure præscribere idem est ac excipere, hinc præscriptio doli, temporis, fori, rei judicatæ occurrit l. 29. D. de except. rei jud., l. 3. 9. 10. 12. D. de diver. tempor. præscrip. Et aliud est usucapio, aliud præscriptio: usucapione dominium, & directa actio acquiritur; præscriptio exceptionem tantum, quæ peremptoria vocatur, parit; utraque vero securitatem possessori præstat. Usucapio all. XII. tabb., præscriptio a Constitutionibus Principum inventa est; unam tamen originem ambæ agnoscunt, videlicet bonum publicum & dominorum negligentiam. Bono publico, litibus finis imponitur; negligentia attentiores, & diligentiores rerum suarum dominos facit. In re mobili annus, immobili biennium sit oportet in Italia; atque locorum distinctio ut res mobilis tam in Italia, quam extra, immobilis in Italia tantum usucapiatur, interpretatione Prudentum invaluit. Postea Justinianus, confusa usucapione cum præscriptione annum in triennium, biennium in x. an. inter præsentis, xx. inter absentes, bona fide, & justo titulo comitante, immutavit l. unc. C. de usucap. transfor., & hodie præscriptio, & usucapio idem est & ambobus Modestini definitio in l. 3. D. de usurpat. convenit, est adjectio domini per continuationem possessionis temporis lege definiti, etli aliquæ differentie adhuc sint, vid. Cujac. in parat. C. de præscrip. long. temp., Grot. lib. de præscrip. princ., princ. Inst. de usucap.

Res ita se habuit usque ad Theodosium juniorem, qui primus præscriptionem in Oriente xxx. an. introduxit, qui Codicem suo nomine Theodosianum composuit l. 3. C. de præscrip. 30. an., eamque

que Valentinianus junior in Occidente anno xxv. post Theodosii legem promulgavit, sicut ex ejusdem Valentin. Nov. *de Episcopali judicio*, & Nov. *de præscrip. trigint. an.* constat, ut contra Cujacium jam a Viris Clarissimis Sirmundo *ad Sidon. Apollin. lib. viii. Epist. 6.* & Joanne a Costa *ad cap. v. de Præscript.* probatum est. Quædam erant nihilominus actiones, ut hypothecaria adversus debitorem, & actio finium regundorum, quæ xxx. an. non peribant, idcirco lex Constantini primum xl. an. præscriptionem invenit. Lex Theodosii cunctis post romani imperii ruinas nationibus, nempe Burgundionibus, Belgis, Francis, Gallis, Saxonibus, Svevis, Wisigothis, & præsertim in Italia Longobardis arrisit, ut ex eorum legibus patet; & *lib. 11. 15. §. 41.* probavimus. Et hæc in feudis tripliciter considerari potest: *Ex parte vasalli* duobus modis; vel utile dominium in re aliena; vel utile, & directum præscribit. Primo modo Feudum Constituitur; secundo dissolvitur. *Ex parte domini*, si in alterius fundo, aut jure utile dominium adquirat, hoc est tanquam verus Senior a possessore illius fundi servitia exigat; & possessor sponte præstat.

Vasallus in re aliena utile dominium præscribit, & acquirit, si per xxx. annos rem illam uti feudalem possedit, & domino, ad quem res pertinet, servitia præstiterit, *d. §. si quis*. Hinc his solemnitatibus indiget, (1) feudista nullam intervenisse investituram supponit: nam si investitura facta esset, eamque vasallus producat, sed non plene probat, in feudi tamen possessione per annum steterit, sciente, & consentiente Domino, tunc feudum retinebit, si factam fuisse investituram juraverit, *1. f. 26. in fin.* (2) possessio, sicut etiam in alodio, debet esse continua, quia ut 30. an. quis possedisse dicatur, in omni temporis parte possedisse tenetur, secus xxx. annos non complevit. Nec interrupta; ad heredes tamen transit, qui defuncti personam repræsentant, ut si defunctus xv. an. possedit, ejus heres etiam xv., præscriptio non interrupta morte vasalli, sed completa vocatur, modo heres investituræ renovationem petierit *1. f. 24.*, Vultej. *lib. 1. c. 9. n. 13.* Roth. *in pand. feud. cap. xi. q. 5.* Nec quælibet tricenalis possessio satis erit, sed illam possessionem requirimus, quam animo in feudum habendi tenemus *d. §. si quis ibi, ut feudum possedit*. Ut si possedit feudum, ut pignus, etsi xxx. annis, aut amplius possedisset, nunquam ut feudum acquirit, quum non possederit animo rem illam in feudum habendi, nec quis causam suæ possessionis mutare potest, *l. 33. §. 1. D. de usucap.*, Creditor non suo, sed debitoris nomine possidet, Paul. *in l. 13. D. eo. pignori rem acceptam usu non capimus, quia pro alieno possidemus*. Quin imo, licet 40. annis
omnis

omnis actio pereat, idque verum, si actio jam nata fuerit, sed in pignore actio pignoratitia ante debiti solutionem non nascitur, & debitori competere non potest. Creditor actionem non adhuc natam quomodo præscribere valeat?

(3) Servitorum præstatio, vel exhibitio: præstare servitium est cum effectu servire, exhibere servitium est in solo apparatu se ostendere. Nam ad hanc feudalem præscriptionem idcirco servitia requiruntur, ut rem illam tanquam feudalem possidere voluisse, constare possit. Secus senior non cognosceret, an sub feudali qualitate rem suam quis possideat: nec ejus negligentia argueretur. Verum cum xxx. an. spatium servitia receperit, vel oblata viderit, tacite rem suam in feudum ei contulisse præsumitur, *d. §. si quis ibi servitium domino exhibuerit*, & II. f. 33. ibi, *servitium ejus quasi a vasallo recipiente*. Et sufficit semel servitium præstitisse, semperque vasallum ad servitia paratum esse constabit, Bammac. ad *d. §. si quis n. 13.*, Duaren. *cap. VIII. n. 2.* Si autem senior xxx. annorum spatium servitiis non indiguit, & vasallus adhuc possidet, exceptionem habet, nec investituram probare, sed jurare tantum cogitur sibi feudum esse concessum, quum possessio plurimi in jure feudali existimetur II. f. 33. *princ.*, Andr. *hic n. 2.* Eodem sacramento se tueri potest, si præscriptionem non compleverit, & in possessione reperitur, I. f. 26. *§. si autem*, Welenbeci *cap. VI. n. 3.*, Rosent. *cap. VI. 29.*

(4) An bona fide opus sit? Jure civili in præscriptione 10. vel 20. an. requiritur; in præscriptione autem 30. mala fides nihil nocet, fur quoque & raptor tanti temporis spatium liberatur *l. 3. C. de præscriptio. 30.* hoc discrimine; ut si quis bona fide rem alienam 30. annis possedit, & ejus deinde possessionem amisit, eam contra quoscumque possessores etiam verum dominum vindicare potest, si malam fidem habuit, exceptionem, hoc est actionem contra se institutam elidit, & tutus erit; sed si res ad verum dominum sine violentia redierit, jus vindicandi non habet *l. 8. I. & 2. C. de præscrip. 30.*

Sapientes in Italia, inter quos Obertus, Gerardus de Capagisti, Martinus, Bulgarus, Jacobus, & Hugo, cum xxx. an. præscriptionem jure civili cognitam admisissent, de bona fide non videntur cogitasse, qua hæc præscriptio non indiget. Verum; induceta Christi religione, & jure Pontificum sanciente, præscriptio non tantum boni publici, sed & religionis, conscientiæ, & peccati ratione considerata, bonam fidem in omni temporis momento exposcere cepit, *Cap. fin. de præscript.* Attamen tanto annorum lapsu bona fides præsumitur, & quisquis possessorem in mala fide fuisse

dicit, & malam fidem non probat, semper possessor vincet, quia praescriptio vim habet, ut probationem contineat, quae non nisi alia probatione tolli potest. Et si probationes aequales sint, tunc melior possessoris conditio existimatur, Vultej. *lib. I. c. 9. n. 14.*, Rothius *loc. cit. q. 9.* Nec titulo opus est; quia senior statim ac vassallum feudum possidere permittit, servitia exigit, eumque uti suum vassallum agit, & considerat, veram feudi investituram concedere censetur, *II. f. 33. pr.*, praesertim cum in clientelarum concessione multa senioris liberalitas reluceat. Scientia enim Domini, & patientia vicem investiturae occupat, Struv. *S. J. F. Cap. VIII. 12. n. 3.*, A Sande *ad Consuetud. Gelr. tit. I. cap. II.* Et feudum perinde constituitur, ac si vera investitura intervenisset, nec in contrarium probationes admittit, Rosent. *Cap. VI. 79. n. 1.* Male Interpp. feudum praescriptione acquisitum *informe*, atque *improprium* appellant. Adest investitura, licet non expressis domini verbis tamen tacitis constituta.

§. LXVII.

De usufructus feudalis praescriptione.

Non modo praescriptione allodium in feudum commutatur, hoc est vassallus jure feudi utile rei dominicae dominium acquirit, sed & feudum in allodium transit, dum utrumque dominium vindicare intendit, nec a domino recognoscere, nec investituram petere, nec servitia praestare, sed libertatem omnino vindicat. In qua praescriptionis specie Interpretes magnopere disputant. Quid sentio, aperiā: Aut senior in possessione juris vassallitici, aut vassallus in sua libertatis possessione reperitur. Si senior possidet, etiamsi vassallus nunquam servitia praestiterit; aut vassalliticae qualitatis argumenta ostenderit, nihilominus contra seniore utile & directum dominium praescribere non potest. Nam statim ac se vassallum declarat, feudum suum allodium esse repugnat, quum a domino ipse sponte sua recognoscere fatetur. Nec Dominus dum sua re non utitur, amittit suum jus, sua res est vassalli obligatio, ut serviat, investituram petat, fidelitatem jurat. Hoc jus non amittit, si plusquam xxx. annis servitia non exegit, modo in libertate existat exigendi, dum necessitas urget. Hujusmodi libertas eum in possessione juris vassallitici constituit, quod non amittit, si diu non utatur. Secus Regna, & Ditiones quaelibet statim interirent, quoties subditi homagium, obedientiam, tributa Principi longo temporis spatio non praestitissent. Atque in hac libertate semper vivere praesumitur. Nec vassallus, etiamsi per mille annos non servierit, in militiam non iverit, immunitatem a serviendo acquirit, Duaren. *cap. XVI. n. 5.*, Bammac. *ad §. si quis*

quis §. 6., Scrad. par. vi. c. 6. n. 62., & Impp. in l. 35. C. de decurio. rescripserunt eos, qui advocacionis obtentu curialia onera declinant, ad publica officia compelli, & rationem addunt, quia *essi necessitas non exigit, tamen patriis non remittit.*

Aut vasallus in possessione suae libertatis reperitur, nempe si a domino legitime vocatus servire noluerit, si jusjurandum praestare, vel feudum recognoscere recusaverit; & jus illud, vel praedium non feudum, sed suum allodium esse contendat. Et dominus vasalli exceptioni acquiescat, & vasallus suam libertatem xxx. annis possederit, jam domini possessio interrupta est, & vasalli inceptit, quum unius extinctio, alterius nativitas censeatur. Nec animo vasalli, nec senioris nomine, sed suo possidere dicitur, dum feudum negat, modo bona fides interveniat. Hinc non recte Cuja. lib. 1. f. 31., & Vultej. lib. 1. c. 9. n. 19. vasallum nunquam senioris dominium praescribere posse opinantur. Nec obstat Friderici lex in II. f. 55., qui Lotharii constitutioni in posterum feudorum alienationes vetanti innixus, alienationes etiam praeteritas, nullius temporis praescriptione impediens, prohibuit. Nam de praescriptione 10. vel 20. an., non 30. loquitur, cui derogare noluit, cum 30. an. spatium omnis actio pereat. Nec tricenalem hanc praescriptionem jure Longobardo generaliter receptam abrogare praesumitur, Glos. ad II. f. 40., Alver. ad d. §. si quis n. 4., Rolent. Cap. ix. 2. 97. n. 19. dissen. Clarus §. feudum q. 45.

§. LXVIII.

De praescriptione tertii.

Saepe non de praescriptione contra Dominum, sed privatum agitur. Nempe si Maevius feudum a Sempronio possidet, Titius bona fide illud occupat, servitia praestat, investituram renovat, & 30. annis possidet; excluso Maevio, Titius Sempronii vasallus evadit. Nam hoc temporis spatium utile dominium praescripsit. Nec refert, an Sempronius sciverit, an ignoraverit, quia ejus ignorantia nihil nocet, atque hoc spatium Titii vasalli qualitatem approbasse praesumitur. Eadem praescriptio juvat, si unus vasallus fines alterius feudi praescribat, Clarus §. feudum q. 45., Pistor lib. 11. q. 8. n. 2. & seqq., Rothi. in Pand. feud. cap. xi. q. 19., conf. Curt. par. iv. n. 90. Haec dicta de praescriptione adversus inferiores a Principe conveniunt. Si privatus velit contra Principe regalia praescribere, illa requiritur praescriptio cujus initi non extet memoria, sicut juris publici professoribus probatum est.

§. LXIX.

De praescriptione utriusque domini.

Ex parte senioris praescriptio contingit: Si senior vasalli sui clientelae

telæ possessionem occupat, vel mortuo vasallo, nullus successor apparet, qui investituram petat, credens lineam vasalli periisse, feudi possessionem ingreditur, & tanquam allodium 30. an. sine contradictione possedit. Si post hoc temporis spatium agnati veniant, excludere potest, quia dominium utile cum directo consolidatum est, Hanneon. *lib. II. c. I.*, Zafii. *par. VI. n. 24.* Si enim vasallus 30. an. utile dominium acquirit, cur senior eodem spatio utrumque acquirere non possit? Et sicut vasallus libertatem, & feudum in allodium mutare, & adipisci valet, ita ex feudo fieri allodium consolidatione respectu domini contingere non prohibetur: Jure enim Longobardo allodia, & feuda 30. an. adquiruntur. An hæc præscriptio vasalli agnatis noceat? Distinguum: si, vivo vasallo, Titius nempe ejus feudum præscripsit, eo mortuo, agnati a Titio feudum revocabunt, quia unius negligentia alteri nocere non potest, taciturnitas vasalli non præjudicat agnatis, qui nullum jus a defuncto habent, sed a primo acquirente recognoscunt. Præterea, vivo vasallo, agnatis nulla actio competit, & actio non adhuc nata præscribi non potest, nec præscriptio currit ei, qui agere non valet *l. I. §. I. C. de annal. excep.* Nec proximiorum agnatorum negligentia remotioribus nocet, qui negligentia accusari non possunt, dum agere vetebantur. Aut, mortuo vasallo, agnati 30. annis successionem non petierint, amplius non admittuntur; verum remotiores agnati recte revocabunt, quia donec agnatus proximior vivit, remotior non succedit, proximio decedente, remotioris jus nascitur, cui desidia proximioris incommodum non affert *II. f. 26. §. Titius*, Scrad. *par. VIII. c. 6. n. 5. & 7.*, Rolent. *Cap. IX. 2. 85.*, Pistor *lib. II. q. 8.*, Andr. *in I. f. 8. n. 9.* Nec refert an feudum fuerit ex pacto, & providentia, an hereditarium, quamvis in feudo hereditario, ut Neapolitanis placet, præscriptio patris filiis, agnatisve noceat, quia ex ultimo defuncto illud habere videntur, conf. Decius *consil. 445.*

§. LXX.

De præscriptione feudi Ecclesiastici.

Nunc de feudi ecclesiastici præscriptione. Tricenaria Theodosii præscriptio non tantum imperio placuit, sed etiam ecclesie, deque ea primum Concil. Chalcedon. an. 451. sub Marciano Imp. celebratum *can. XVII.* meminit, quem Gratian. *in c. I. XVI. q. 3.* refert, Gelasius Papa *an. 492. in can. 2. eo.*, aliique Pontifices, & Concilia *in d. q. 3.* relata. Atque a Theodosio, ad Justinianum in Ecclesia præscriptio tricennalis obtinuit. Justinianus quadragenariam immutavit, ne Romana quidem excepta ecclesia *Nov. III. & 131. c. 6.* a qua non recte Irner. vel quisquis alius anth. *quas. actio-*

Adiones C. de Ss. Eccl. defumpfit, & illa verba, sate Romana ecclesia gaudente centum annorum spatio, vel prescriptione gaudente de suo adjecit, Wissenbac. syllog. error. Irner. tb. I. Groslot. lib. de usucap., Cujac. 5. obs. c. 5., quavis. Ever. Otto in prefat. Tbes. so. v. dubitet.

Gregorius I. in *can. 2. xvi. q. 4.* qui *an. 600.* Floreat, & quadragenariam Romanæ Ecclesiæ concessit, & cognovit. Verum Joannes VIII. qui *an. 872. 19. Calen. Januar.* creatus est Pontifex primum in *can. ult. xvi. q. 3.*, Innoc. III. *an. 1198.* Pontifex electus in *cap. 13. c. 14. de præscript.*, & Bonifac. VIII. in *cap. 2. ca. in. vi.* centenariam in Romanæ Ecclesiæ favorem admiserunt. Hæc de varia præscriptionum ætate, Florens *ad cap. auditis de præscript. c. 3.* His præmissis, dicam; in feudi ecclesiastici præscriptione, non nisi 30. an. tempus admitti, licet sæpius canonicum jus, præsertim Greg. IX. decretalium 40. an. cognoscat. Nam jus canonicum in re feudali longobardicas præscriptiones observat, quibus a primæva feudorum origine se submisit, & jura tam circa bona, quam personas a conciliis, Patribus, & consuetudine adquisita, atque excepta suppressere voluit, iisque sponte sua derogavit, ut lentit etiam Rothius *in pand. feud. cap. xi. q. 8.*, Struv. *f. j. f. cap. VIII. 12. n. 3.* Plus dicam: si rem Ecclesiæ quis uti allodium præscribere velit, 40. annis, indiget. Si uti feudum, 30. anni sufficiunt; nam primo casu Ecclesia totum amittit, secundo penes eam salva manet proprietas. Quin imo ex devolutione utilitatem percipere poterit.

§. LXXI.

De inutili præscriptione.

Sæpius præscriptio, seu simplex temporis lapsus, nec prodest, nec nocet, cum lex non adprobet. Nec distingui oportet, an feudum sit, an allodium. Hinc regula, *non valens agere non currit præscriptio*: videlicet tempore interregni, dum imperium vacat, præscriptionem non timet: si ecclesia vacat, caretque Prælate, vel habet, sed ad agendum non idoneum, ut captivum, suspensum, excommunicatum, aliove modo detentum *cap. 4. 10. 14. 15. de præscript.* Dormit quoque præscriptio tempore schismatis, & belli, ut Imp. Justinianus *an. 554.* expulsis ex Italia Gothis, pacatoque regimine, præscriptionem currere noluit; apud Dio. Gotofr. *in Constit. xvi. Justiniani p. 655.* Merito idem Imperator *an. 565.* ad Narsetem Italiz Rectorem scripsit, ut bona Titiorum familie, gothico, Barbarorumque bello occupata ei restitueret, etiamsi præscriptio longissimi temporis transisset, *cui omnino derogamus, ac plenitudine potestatis nostra, derogatum esse volumus,* apud Cujac. *x. obser. c.*

12. Contra minoram bona prescriptio 30. vel 40. an. servatur; nec restitutionem in integrum impetrare possunt l. 3. C. de prescrip. 30. vel 40. an.

§. LXXII

De pacto investiturae.

Ad acquisitionis formulam pertinet §. feudum ea lege datum ut ipsi, & heredes sui masculi, & feminae, & cui dederis habeant in eisdem culpis amittitur, quibus & aliud feudum. Quod si vassallus alienavit: feudum esse desinit apud emptorem b. t., II. f. 48. Natura feudi est, ut sine domini consensu non alienetur, huic autem conventio in investitura apposita derogare potest. Et si verba cui dederis adsunt, vassallus quocumque titulo, aut venditionis, aut donationis, aliisque alienationis in alterum etiam extraneum, non modo uti feudum, sed uti allodium, illaudo domino, transferre valet. Quamdiu autem apud vassallum manet, propriam feudi naturam retinet, & iusjurandum fidelitatis, & servitia prestare tenetur. Nec feminae, vivis maribus, succedunt, si vassallus feudum potestate, qua uti poterat, non alienavit. Hinc feudum cum hac clausula concessum vassallus in allodium tenere prohibetur, cum titulo feudi accepisset. Dum vero alienat, in emptorem allodii naturam assumit, nec emptor ad onera feudalia obligatur, ut *bic*. Nisi aliud ex investitura constet, Thom. de Marin. de Gen. feud. tit. 31., Alver. *bic* n. 2., Vultej. lib. I. c. 10. n. 89., Hotom. & Schenck ad d. §. feudum.

§. LXXIII.

De viribus investiturae.

Secunda pars de viribus investiturae agit. Et primo regula juris est, peracta verbali investitura, dominus omnino ad realem investituram, hoc est ad tradendam feudi possessionem cogitur §. si facta b. t. Si facta de feudo investitura peniteat dominum, ansequant possessionem transferat, an prestando interesse vassallo, liberetur, quaesitum fuit. Responsum est, praetermissa illa condemnatione, dominum possessionem feudi, de quo investituram facit, tradere compellendum, II. f. 7. in fin. I. f. 4., nec erit penitentiae locus, nec praestatione illius, quod interest, liberatur. Ratio, quia verbali investitura jam feudum acquisivit, jam jus obtinuit, quo sine investiti voluntate non privandus. Aut si dominus in traditione moram contrahat, omnem utilitatem interim investito praestabit. Nec quaelibet possessionis traditio juvat, sed *vacua*, hoc est ab aliis non occupata intervenire debet. Haec vero senioris obligatio tunc nascitur, quum tradendi facultatem habeat, secus omnis utilitatis, praestatione, damni refectione vassallo faciunda, eximitur, sicut alibi

alibi dictum est, Welenbec. cap. n. 15. & 16., Sonsbec. par. ix. n. 31. Peracta investitura, vasallus actionem pro feudo intendendi, aliosque conveniendi consequitur, & sive obtineat, sive non (licet ignorante domino fiat) omni tempore firmus erit illud iudicium, nam & transigere recte poterit: nec quod accepit transactionis nomine feudum erit, §. si vasallus de beneficio b. t., II. f. 8. §. 2., II. f. 25., II. f. 43.

Miratur hic Hotoman., cur senior tenens inter vasallum, & alios iudicatum, etiam ignorans rati habere cogatur? Male: nam vel vasallus & alius de feudo agunt, & uterque ab eodem domino recognoscere contendunt, quia iurisdictio senioris litem dirimere debet, sive sciens, sive ignorans, sententia in iudicio lata, sibi nocet. Nec ab eo, qui vicit, feudum vindicare potest ex illius persona, qui succubuit, quia rei iudicatae exceptione repellitur, arg. l. 9. §. 2. D. de except. rei jud. Et hæc, si vasallus non possidet, & contra possidentem agit. Si vero vasallus possidet, & Titius nempe eum in iudicio conveniat, & rem suam esse, nec ad vasallum, nec ejus dominum spectare contendit. Si Titius vicerit, domino scienti nocebit; Et exceptione rei iudicatae repellit. Si dominus fuerit ignorans, ei non præjudicat l. 63. D. de re judic. Quare feudista in d. §. si vasallus intelligitur, si dominus ex persona vasalli victi, aut vincens, contra sententiam venire vellet, quia sive sciverit, sive ignoraverit, ipsi sententia nocebit, cum jure suo utens vasallus litigaret, Alver. & And. hic. De transactione feudali egi lib. III. 27. §. 36.

§. LXXIV.

De subfeudo & generali bonorum alienatione.

Ex investituræ virtute, & utilis domini translatione, subinfeudandi facultas vasallo competit §. beneficium b. t. a vasallo in feudum, si nihil fraudem legis fiat, recte dari potest: dum tamen militi detur, II. f. 34. §. similiter II. f. 35. §. illud, ibi dicam, & lib. II. 20. §. 56. disputavi. Sive ecclesiasticum, ex pacto, & providentia, hereditarium, sive regale, sive non regale fuerit, sive in totum, sive pro parte subinfeudat. Modo tria copulative servantur, ut subinfeudatio sincera, hoc est sine dolo malo, persona equali, & iisdem conditionibus, quibus subinfeudans accepit, contingat d. §. similiter, & §. beneficium, Pistor lib. II. q. 44.

Et quamvis vasallus uti frui feudo possit, subinfeudare, quia dominus consensat, atque alienare si dominus assentiatur. Attamen: cum diversam a rebus aliis naturam conservet, si bona sua vel sponte, vel coacte alienat, nunquam in generali bonorum alienatione feuda continentur, §. in generali alienatione

ne

232 *De subfeudo & generali bonorum alienatione.*
ne vassalli non continentur feudum, nisi nominatim dictum sit;
b. t., qui non immerito ex parte senioris, & vassalli intelligi potest. Si dominus bona sua vendat, sub hac generali venditione jura sui vassalli, seu utile vassalli dominium non veniunt. Si vassallus etiam bona sua generaliter alienat, nec directum senioris dominium comprehenditur, cum in primo casu vassalli, in secundo, senioris conditio laederetur. Nemo in generali alienatione ea vendere sentit, quae specialiter venditurus non fuisset, nec feudum etiam alienare praesumitur, cum ex alienatione amissionis poenam contraheret *II. f. 52. II. f. 55.* Sed cur feudum cum bonorum universitate non transit, & jus patronatus Ecclesiae, res sacra, & religiosa transit? *cap. VII. de jurepatr. l. 24. D. de contrab. emp., l. 53. §. I. D. de Actio. emp.*, nisi aliud convenerit, *Cujac. ad l. 4. §. 6. D. de Contrab. emp.* Respondeo, ita lex feudalis, & lex civilis, & canonica jubet, praesertim quia in feudo damnum senioris, & vassalli consideratur. Feudista excipit, *nisi nominatim dictum sit*; quod ex parte vassalli intelligi nequit, quia ipse alienare, uti velit, prohibetur, rectius ex parte senioris declarari videtur. *Hotom. bic.* Quaesitum est, an feuda in fideicommissi restitutione includantur? Distinguendum; si est feudum ex pacto, & providentia, vel mixtum, non venit; si tunc hereditarium, continetur. De feudo ex pacto, & mixto *bic §.* sentit, non de hereditario, quod jus Longobardum ignorabat. Et ita communiter placet, *Vultej. lib. 1. c. 9. n. 243.*

§. LXXV.

De feudi controversia.

Tertia pars est de feudi controversiis; Si dominus, & agnatus de feudo contendunt: Dominus novum, agnatus antiquum afruit; agnatus in feudi possessione constitui, & conservari interim debet, postea super principali quaestione cognoscendum. Si dominus feudum novum esse non probaverit, electio est agnati, ut juret, vel jusjurandum domino deferat *§. si de feudo b. t. Si de feudo defuncti militis contentio sit inter dominum, & agnatos defuncti, domino novum feudum, agnatis vero paternum esse contententibus: agnati in possessione feudi, de quo quaeritur, constituendi sunt. Eo facto, super principali quaestione cognoscendum est. Utroque autem deficiente in probatione, electio jurisjurandi agnatis danda est, II. f. 20.* Hinc tam in litibus allodii, quam beneficii prius possessorium, deinde petitorium cognosci oportet. Nam si defunctus tempore mortis possidebat, ejus agnatus, deficiente descendantium linea, in possessione servandus est, donec de petitorio, an feudum sit novum, an antiquum, agatur. Et propter hanc possessionem a defuncto in agnatum

cum perductam, jurejurando possidentis agnati causa dirimitur, idcirco potius antiquum, quam novum præsumi oportet, Bammac. ad d. §. si de feudo, ibi Andr. Sed si senior statim velit suam actionem probare, audiendus, & tunc diuturna possessio agnatis non prodest. Senior dicit, *hodie constat de feudo, hodie agamus, l. 3. D. ut in possession. legat.* Doloque facit, qui petit, quod restitutus est, l. 8. D. de doli excep.

Eadem possessorii, & petitorii judicii ratio est, si inter agnatum, & defuncti filiam quaestio de fundo quodam nascatur. Agnatus feudum, filia allodium esse intendit, *super possessione apud quam remanere debeat, querebatur. Responsum est, apud filiam possessionem integram esse collo- candam: deficientibus vero hinc inde probationibus, per jusjurandum causa cognita res decidetur, electione danda agnatis §. inter filiam h. t., II. f. 51. §. si contentio, II. f. 41.* Nam filia in possessorio potior est, quam agnatus, quia filia heres defuncti conservari debet in possessione rei hereditariae, quam defunctus tempore mortis possidebat, donec de petitorio agatur. Praesertim cum quaelibet res allodialis, non feudalis praesumatur. Si filia allodium non probaverit, nec agnatus feudum, agnatus cum XII. sacramentalibus jurans vincet, modo aliqua praesumptio eum tueatur, II. f. 33., II. f. 41., Si pro filia praesumptio esset, filia juraret, & vinceret, Bammac. hic n. 17. Alver. eo. n. 1. Similis quaestio inter seniore, & filiam contingere potest. Dominus feudum, filia allodium esse inquit, filia in feudi possessione manere debet, donec judex seu pares Curiae petitorium cognoscant §. defuncto h. t. quod si filia allodium, vel dominus feudum non probet, filia cum XII. sacramentalibus jurare debet, & obtinebit, quia ei praesumptio favebat; secus ad jusjurandum non teneretur, nec vinceret. Denique tam in primo, quam secundo casu filiae possessio indulgetur, quia agnatus, vel dominus statim feudum probare non poterant. Nam si paratam obtulissent probationem, possessionem filia non impetrasset.

Alia litis species in §. mulier h. t. occurrit, nempe filiis primi matrimonii, aliis exclusis, successio & in feudo & in alode competit. Haec non erat totius Italiae consuetudo, sed localis, in mediolanensi civitate tantum recepta, sed omni aequitati adversa, cum aequaliter filii primi, & secundi matrimonii ad matris bona, sive feudalia, aut allodialia succederent. Haec tamen matrimonii species ad *Mongencap* contracta dicebatur, qua speciali pacto filii ex secundo matrimonio nati non succedunt, nisi in certis rebus, a feudo autem, & ceteris rebus excluderentur II. f. 29. In Italia enim etiam 2vo Glossatorum variae leges scilicet Alemannica, ripuaria, salica, Longobardica, Romana vigeant. Attamen haec

consuetudo, nec de uno loco ad alium, casu ad casum porrigenda est, Alver. *hic*. Et *ist* 29. *b. l.*

§. LXXVI.

De successione feudi.

Quarta pars est de successione. In omni successione, vel feudi, vel allodii prima causa est liberorum; sed non omnis filius, vel descendens in feudo succedit. Clericus non succedit, nec qui votum religionis assumpsit, §. *qui Clericus h. t.*, de quo in 11. f. 21. prolixè diximus, Ursin. *de succes. feud. par. I. q. 9. art. 1. & seqq.* Nec filius adoptivus, quia nemo in Clientela succedere valet, nisi ex primi adquisitis sanguine descendat, quem in investitura concessor consideravit, §. *adoptivus h. t.* Nec lex civilis supplere potest, quod natura necessario requirit; filius adoptivus hodie talis est, cras emancipatione alius apparet. Nec unquam Clientela ad seniore devolveretur, si vasallo filium vel adoptare vel adrogare liceret, Hotom. *ad d. §. adoptivus*, Vultej. *lib. I. c. 9. n. 176.*, nisi aliud vel consuetudo, vel investituræ pactum suadeat. Displicet verò Interpretum opinio, quæ, exstantibus agnatis, in eorum læsionem Principi adoptandi facultatem concedit, & filius adoptivus in feudo succedat. Nam jus agnatis quæsitum Princeps auferre non potest. Nec refert, an de familia adoptantis, an extraneus fuerit. Successio enim investituræ initio conventa interverti prohibetur, sed proximior remotiorem excludit.

Nec filius naturalis succedit, sive patris, sive matris successio contingat §. *naturales h. t.*, etiam si legitimi, & naturales deficient, sed vel ad agnatos, vel iis non superstitibus, ad dominum clientelæ devolvitur. Ratio, quia non sine magno Curie senioris dedecore in ea verteretur, licitam conjunctionem læderet, pudicis amoribus obstaret, & ne delinquendi, seu peccandi occasio daretur, Bammac. *ad d. §. naturales n. 4.*, Pistor. *lib. II. q. 40.* Roth. *in Pand. feud. cap. xv. q. 37.* Nasci enim ex legitimis nuptiis sapit divinum, misterique naturam imitatur. Succedit tamen per subsequens matrimonium legitimatus, cui non obicitur noster §. *naturales filii, licet postea fiant legitimi, ad successionem feudi nec soli, nec cum aliis admittuntur*, qui de legitimatione Principis acta tantum sentit. Prior filios in vero, naturali, & legitimo statu constituit, secunda jus agnatis, filiiive quæsitum eripere nequit, idcirco prior legitimatus, non secundus succedit, *cap. tanta VI. qui fil. sin. leg.*, nisi aliud loci mores, vel investituræ pactum jubeant, sicut in Regno Bohemæ, Ducatu Brunsvicensi, Magdeburgensi, Terris Calenbergicis, Guelpherbytanis, Marchia Brandenburgica legitimatus etiam per subsequens matrimonium non succedit, ut magis sanguinis

nis puritas servaretur, Rothi. loc. cit. q. 39., Frid. Pufendorf. 10. 1. *absq. juris universi* 90.

An Princeps naturalem in senioris, vel agnatorum præjudicium, ut in feudo succedat, legitimare possit? Minime, quia Princeps jus alteri quæsitum auferre non censetur, nec quis de feudo disponere valet præter in investitura vocatos, nisi dominus consensit II. f. 52. II. f. 55. Nec quod domino, & vasalli agnatis competit, sine eorum factu ad alios transferri potest. Hinc Paul. in l. 4. D. Natal. restit. facultatem restituendi libertum natalibus, invito patrono, vel ejus filio, Imperatori pernegat. Feudista in II. f. 39. inquit, dominum, sive Principem prohiberi investire filiam, *agnatis non consentientibus vel postea ratum non habentibus*, & I. f. 8. §. hoc quoque, I. f. 13. §. etsi clientulus, & prolixè V. Cl. Hart. Pistor. lib. II. q. 40. probat.

Quamvis omnes filii legitimi, & naturales in feudo succedant, tamen qui ex matrimonio ad *morcenzab* contracto nati, non succedunt. Et contingit, si vir nobilem uxorem duxit, qua mortua, aliam sed ignobilem nubat hoc pacto, ne filii ex hoc secundo matrimonio nati succedant. Nihil vero vetat, quominus tam in primo, quam secundo matrimonio simile pactum adiiciat, §. filii nati b. t., quod, etsi jure feudali mediolanensi valeret, jure romano tamen improbat *l. 2. C. de collat.* Perempta descendantium linea, succedit collateralis, cujus unica tantum conventio in §. Titius cum Sempronio b. t. exponitur. Titius, & Sempronius fratres feudum paternum habebant, inter se pacti sunt, ut Titius nunquam a Sempronio, heredibusque suis peteret. Sempronius sine herede masculo decessit; Titius, pacto non obstante, ei succedit; quia hoc pactum non est reale, sed personale, nec personam in pacto nominatam egredi potest *l. 21. & 25. D. de pact.* Unde pactum tantum de Sempronio, ejusque filiis intelligitur, II. f. 49.

§. LXXVII.

De pluribus vasalli heredibus in fidelitate.

Quinta pars est de fidelitate faciunda, de qua §. omnes filii ejus, qui feudum adquisierit, fidelitatem facere debent, maxime si indivisum habent: quod si feudum ex divisione ad unum tantum pervenerit, ille tantum faciet fidelitatem b. t., Cuiac. in lib. IV. feud. 9. pro si indivisum legit divisum, propter Friderici legem in II. f. 55. §. præterea ducatus; ubi omnes, qui partem feudi habent, aut divisi, aut dividendi, fidelitatem facere debent. Quando feudum est divisum, omnes jurare oportet, secus dum pro indiviso possident. Probat etiam ex cap. lxxvii. *extraord. Cum plures fratres vasalli paternum habent beneficium, donec illud indivisum*

sum possident, una fidelitas, & unum servitium domino fieri debet: si vero partitum fuerit, quot partes, tot erunt fidelitates. Servitia vero non pro partibus, ut unum primum videlicet graviora, sed pro quantitate beneficii moderanda. Plures autem domini, etsi feudum inter se dividant, nullo modo nisi unam fidelitatem ex feudo habere poterunt. Servitium vero omnibus non gravitate, sed moderamine faciendum est.

Hotomannus tacite Cujacii emendationem arguit, & in textu nihil mutat, sed de nostri textus cum *d. §. præterea ducatus*, & cap. extraord. cum plures conciliatione diffidit. Idcirco Hartm. Pistor *lib. II. q. 47. n. II.* aliam init viam, ut *d. §. omnes*, cum *d. cap. cum plures* componat, nempe etsi omnes filii fidelitatem faciant, ut in *d. §. omnes*, tamen quia unusquisque pro sua tantum parte jurat, & pro illa solum parte defunctum repræsentat, & hac ratione omnes jurantes unam defuncti personam suppleat, ex hoc ipso jusjurandum etiam ab omnibus præstitum, recte una fidelitas appelletur. Hæc conciliatio Vultejo *lib. I. c. 7. n. 139.* non placet, & ipse, inquit, fidelitatem unam non ex personis eam promittentibus, sed ex ipso feudo esse existimandam; unde licet plures fidelitatem faciant, contemplatione tamen feudi, non duplex, sed una fidelitas dici debet. Etenim si plures domini inter se feudum dividant, ex feudo non nisi unam fidelitatem habere possunt, quia feudum est unum, & absurdum censetur, de uno eodemque feudo fidelitatem a pluribus factam fidelitates plures esse, secus plura feuda constitui deberent, sed in hac specie unam præsupponitur. In *§. omnes* dicitur, omnes filios fidelitatem facere cogendos, quod in *cap. cum plures §. plures autem*, non negatur. Sed certum supponit. Postea concludit, hæc si non satisfacere, potius *§. omnes*, & *§. præterea ducatus*, quam *cap. extraordinarium* quod est apocryphum, lectari debemus.

Nos, prætermisissis ambagibus, Vultejum sectamur, sed primo distinguendum oportet: Si plures filii, vel plures fratres feudum indivisum possideant, omnes fidelitatem jurare, servitia præstare, & intra annum, & diem investituræ renovationem petere tenentur, quia omnes, & singuli sunt vasalli, ergo omnes his oneribus obnoxii *d. §. omnes*, jusjurandum est individuum, & quisque in solidum obligatur. Verum hujusmodi heredes unum ex eis eligere possunt, qui nomine suo, & aliorum heredum fidelitatem juret, & tunc omnes jurare dicuntur, sicut si unus tutor nomine contutorum tutelam administrat. Nec senioris consensu indigemus, si unus ex heredibus jurare aliorum nomine, constituto jam mandato, velit, nec ceteri vasalli esse desinunt, Jac. a S. Georg. *§. qui qui.*

quidem investiti n. 22., Rosent. *cap. 36.*, Rothius in *Pand. feud. cap. xiiii. q. 8.*, Welenbec. *cap. viii. n. 9.*, Zafi. *par. viii. n. 13.* Nec ex heredum multitudinem feudi servitium augetur, sed sicut unum est feudum, ita unicum servitium esse debet *d. cap. cum plures*; cum omnes heredes unam defuncti personam repræsentent, quia omnes in locum unius succedunt. Nec si unus, feudo adhuc indiviso, ex heredibus fidelitatem jurare velit, a domino excludi potest, vel investire differat, donec reliqui coheredes compareant, quia delictum unius, alteri nocere non permittitur, Pistor *lib. ii. q. 47. n. 14. 15.* Aut feudum inter se dividerunt, tunc quisque pro sua parte, quæ penes se totum constituit, fidelitatem, servitia præstare, & remotionem petere cogitur. Servitium ex divisione non augetur; sed quot partes feudum recepit, tot servitia excipere debet *d. cap. si plures.* Aut ad unum ex heredibus forte stirpis maximum, sicut in feudo marchie, ducatus, Comitatus aliufve primogenituræ, pervenerit, & hic solus omnia clientelæ onera subire compellitur, Andr. Alver. *ad d. §. omnes*, Vultej. *loc. cit. n. 142.*

§. LXXVIII.

De pluribus Senioris heredibus.

Nunc de pluribus heredibus unius domini: Nonnullis visum est, si senior decedat, pluribus relictis heredibus, investituram ab omnibus petendam esse, quia jus defuncti cunctis in solidum competit. Aliis placuit, uni dumtaxat senioris heredum fidelitas promittenda est, ne vasallus plures dominos habere, & recognoscere cogatur *ii. f. 55. §. præterea ducatus.* Aliquibus arrisit, uni heredum, sed omnium nomine fidelitatem recipienti vasallum eam exhibere, quem ipse vasallus elegerit. Rectius Hartm. Pistor *lib. ii. q. 47. n. 24.* componit; nempe vasallus omnes senioris heredes moneat, ut ipsi unum ex se constituent, cui nomine omnium fidelitatem promittat. Si heredes in electione non conveniunt, vasallus tunc unum ex eis eligere potest, quem velit; quod & æquitas suadet. Modo aliud non occurrat, ut potius uni, quam alteri præstetur; aut si ex divisione ad unum clientela pervenerit, tunc illi tantum feudi onera præstari oportet. Nec vasallus pro personarum capite servitia, sed unum seu in simplo præstare tenetur, quia plures heredes simul sumpti unum dominum repræsentant; Rothi. *loc. cit. q. 6.*

§. LXXIX.

De minore non jurante.

Non omnis tamen, qui in feudum succedit, ad fidelitatem tenetur; sic feudista in *§. si minori datum fuerit feudum, fidelitatem facere non cogatur, donec venerit in majorem ætatem in qua doli capax sit, feudum tamen retinet, h. t.*, & in sequenti *§. si quis decef-*

decefferit filio impubere relicto, fidelitatem nec ipse, nec alius pro eo facere cogitur. Feudum vel de novo minori conceditur, & fidelitatem jurare non cogitur, quia hæc ætas ignorat, quid agit. Jure Longobardo legitima ætas est an. xviii. ex qua vel major, vel minor dici valet. In hoc §. minor idem est ac impubes, sicut verba in *qua doli capax sit*, ostendunt. Pubes doli capax, impubes incapax apparet. Impubes nec ipse, nec ejus tutor, vel procurator ad fidelitatem compelli potest; sive de novo feudum adquirat, sive in antiquo succedat. Et si intra annum, & diem renovationem non petit, a feudo non cadit: si velit, potest, licet tutoris auctoritas non accedat, Jac. a S. Georg. §. *qui quidem investiti n. 24.*, Hotom. *ad d. §. si minori*, Cujac. *lib. 1v. feud. 13.* Bodin. *de Republ. lib. 1. c. 10.* *Sin vasallus adhuc impubes est, & id ætatis, ut sensu careat, sustinetur actus legitimus fidelitatis, quousque legitimam ætatem affigerit, qua fidem prestare possit, nisi patronus procuratorem admittere malit, ut Lodovicus xi. Rex, per legatum matrem Galeacii impuberis, ducis Genuensium, in fidem accepit, verba jurisjurandi concipiente Philippo Cominio Regis legato, cui aureorum nummum quinquaginta millia, annui fructus nomine, solvit.*

§. LXXX.

De modis amittendi feudum.

Sexta pars est de expectativa in §. *moribus b. t.*, de qua prolixè in *lib. 1. f. 3. & 9.* disputavimus. Septima de jure protimelens agit & *lib. 111. t. 2. r. 30. §. 43.* plurima dabit. Octava, modos quibus feudum amittitur, vel non, ostendit, & negationem, culpam, alienationem, imminens periculum recenset. *Negatio*, videlicet si vasallus feudum negat §. *vasallus si feudum, vel feudi partem, aut feudi conditionem ex certa scientia inficiatur, & inde convictus fuerit, eo quod abnegavit feudum, ejusve conditionem, expoliabitur: alius autem vasallus, quamvis hoc sciens non patrefaciat, feudum tamen retinet: aut si aliam rem domini celaverit vasallus, feudum tamen non amittit, h. t., & §. vasallus feudum eo., & II. f. 34.* Si itaque vasallus sciens prudens totum feudum negat, totum, si partem, partem amittit, ne pœna criminis gravitatem excedat, & cedit Domino, si negantis nec filii, nec agnati supersint. Nam hæc negatio, non *felonia*, sed *culpa*, dicitur, ideo ad filios, vel agnatos clientela transfertur, Schenck *bic.* Sive in iudicio, sive extra de mendacio vincatur. Si ignatus, vel ambiguus negavit, non amittit, quia dubitans pro errante, atque ignorante existimatur *d. §. vasallus, & l. ult. C. de condic. indeb.*, donec ignorantia supina non fuerit, nimirum negare, quod omnes affirmant *l. 6. D. de juris,*

is, & fact. ignor. Nec tantum si feudum negat, sed & si ejus conditionem, hoc est servitium, vel serviendi modum, qualitatem, vel quantitatem inficiatur, Curt. par. IV. n. 41., Cujac. lib. IV. f. 5., Gloss. ad d. §. v. scientia.

Si vero alius senioris vasallus sciens prudens alterius vasalli, negationem suo seniori non prodidit, feudum ipse non amittit. Rationem Hotoman., & Cujac. subdunt, quia vasallus ea tantum indicare domino debet, quæ ad ejus vitam, æstimationem, & grandem patrimonii jacturam spectant. At errant: nam vasallus suo seniori utile, possibile, & facile juravit. Pandere igitur, quod utilitatis erat, debebat. Nonne magna patrimonii jactura est, si feudum, id est directum dominium amittit? Hinc rectius Gloss. hic v. celaverit, & Alver. n. 5. intelligunt, vasallum tunc feudo non privari, si sine dolo malo, & scientia, non indicavit; si dolo malo, etiam feudum amittit, II. f. 34. in fin. Huc statuta Ecclesiæ Sueffionensis cap. cx. an. 1404. apud Martene veter. Scrip. to. VII. Præcipimus, ut Presbyteri excommunicent monitione præmissa singulis diebus dominicis omnes, qui scienter celant feoda, vel homagia Episcopi, & omnes, qui sciunt aliquid super hoc nisi revelaverint Episcopo, vel ejus mandato. Quæsitum est, an vasallo, postquam in judicio, vel extra negavit, penitere liceat? Minime: quia ex negatione jam dominus jus acquisivit, quo sine suo facto privari non potest. Præsertim cum tota hujus amissionis ratio senioris contemptui innitatur, quem semel contempnisse sufficiet. Exceptio est, si vasallus errorem, vel ignorantiam proferat, aut dominus negationem non adhuc admisit, Bammac. ad d. §. vasallus si, q. 2. n. 14.

Culpa, sive in seniore, sive in aliam commissa, §. si vasallus culpam committat, propter quam feudum amittere debeat, neque filius, neque ejus descendentes ad id feudum revocabuntur: sed agnati, qui quarto gradu sunt, dummodo ad eos pertineat, b. t., & 1 f. f. 24. in fin. & II. f. 31. feudista de feudo antiquo, non novo loquitur, secus ad agnatos non transiret. Felonia duplex est, una ex criminis, altera ex contractus illiciti ingratitude oritur. Si feloniam in seniore committit, omnibus descendentes, atque agnatis exclusis, sive feudum novum, sive antiquum fuerit, domino aperitur. Si in alterum delinquit, & feudum est novum, dominus succedit, si est antiquum, exclusis descendentes, ad agnatos pertinet, & de hac felonia noster feudista respondit. Hinc patris delictum filio, non agnatis nocet, nisi investiens patri, & filiis nominatim concessisset, dixi lib. II. f. 24. in fin., Bammac. ad d. §. si vasallus culpam q. 1. & 2.

Alienatio, si vasallus, inconsulto domino, feudum alienat, modo sciens

sciens prudens alienat, si ignorans non domino, sed ipsi vasallo feudum restituendum est: ad interesse emptori ignoranti condemnandus est vasallus §. si vasallus b. t. Emptor ad interesse agit, si ignarus emit, si sciens nihil petere valet, quia scienti, & volenti nec dolus, nec injuria irrogatur l. 34. C. de Transact. Imminens periculum, in quo dominus reperitur, si vasallus auxilium non præbet, feudo cadit §. licet vasallus b. t. Regula enim juris est, vasallum nunquam feudo privari, si nec domino serviat, nec servitium offerat, nisi senior eum admoneat. Excipit feudista, si sciat seniori magnum imminere periculum, tunc sine admonitione servire tenetur, §. etsi vasallus b. t. : II. f. 28. §. ad hoc. Addit & in d. §. licet, inde questum est, si dominus in perjurium incidat, quia dare non valeat, quod dare juraverat, & vasallus eum liberare possit. Suam pecuniam dando, & non feciat, an beneficium amittat? & responsum est, non amittere. Senior Mævio decem promisit, postea pauper culpa sua evasit, in perjurium incidit, vasallus pecuniam pro domino suo, ne perjurium incurrat, solvere non obligatur; quia non quælibet causa vasallum ingratum declarat. An seniore egeum alere debeat? Diximus lib. III. 5. §. 12.

§. LXXXI.

De amissione proprietatis.

Nona pars est de amissione proprietatis, §. domino committente feloniam, ut ita dicam per quam vasallus amitteret feudum, si eam committeret: quid obtinere debeat de consuetudine, quæritur? & respondetur, proprietatem feudi ad vasallum pertinere: sive peccaveris in vasallum, sive in alium, b. t., & II. f. 47. Dominus in vasallum feloniam committit, si ejus uxorem cognoscit, filiam deflorat, verbera, vel graves ei injurias inferat, vel similia agat. In alium, si proprium fratrem, vel fratris filium interficiat, aliudve perpetrat, ut sine dedecore in Curia sua morari non possit. Andreas requirit, ut crimen semper vasallo sive directe, sive indirecte noceat, nempe si dominus, servum, & familiam vasalli verberasset. Si vero feudum fuerit Ecclesiasticum, & Prælatum in vasallum delinquit, proprietas non apud vasallum, sed Ecclesiam remanet, quia Prælatum administrat, non dominium in bonis Ecclesiæ exercet. Vivente tamen Prælato, feudum vasallus obtinebit, & jura senioratus Antistes amittit, eo defuncto, Ecclesia iterum Domina evadit, Alver. in II. f. 40. in fin. n. 3. Præterea si Senioris bona crimine læsæ Majestatis, vel divinæ, vel humanæ proscribuntur, proprietas non ad Principem, sed vasallum pertinere videtur, licet aliter moribus servetur. Cur felonia in dominum commissa, feudum ei aperitur; in alium, ad agnatos transit; & e con-

e contra si dominus feloniam contrahit, ad vasallum; & non senioris agnatos proprietates pertineat? Alver. Feudistam de feudo non intelligit, ut sicut vasallo in alium delincente, exclusis descendens, & agnatis, feudum ad dominum redit; ita & domino in alium, non vasallum delincente, proprietatem exclusis descendens, & agnatis domini, vasallus vindicabit. Si feudum est antiquum, & dominus in alium delinquit, directum dominium non ad vasallum, sed agnatos domini transibit. Nam paria jura inter seniores, & vasallum judicanda sunt, quibus nihil sanctius, atque æquius in barbarorum ætate excogitari poterat.

§. LXXXII.

De Moribus.

Feuda sicut & allodia etiam hodie in Europa *prescriptione* acquiruntur. De *prescriptione* feudorum Regni Neapolitani dicam in *Codice*. In Hollandia feudum, vel immobile allodium seculi triente *prescribitur*. Defuncto vasallo, cum hodie omnia fere feuda sint individua, solusque stirpis maximus succedat, ipse solus fidelitatem præstat, & vice renovationis *laudimium*, seu *relevium* solvit. Nec quis a juramento fidelitatis se eximere potest, quin imo pro vasallo impubere tutor fidelitatem facere tenetur. Hodie vasallus suum feudum alteri subinfudare potest, etiam si subvasallus, nec miles, nec ejusdem dignitatis, & conditionis fuerit, modo per substitutum æque idoneum servitia præstet. Et quoniam feuda moribus Belgicis, & Francicis ad patrimonii naturam recepta sunt, idcirco feloniam vasalli amissa, non ejusdem agnatis, sed fisco cedunt, Groenewegen *ad h. t. Gudelin. par. v. c. 4. n. 12.*

T I T U L U S XXVII.

De pace tenenda, & ejus violatoribus.

Non immerito imperialis Friderici constitutio hic exponitur, cum in prioribus titulis de feudorum questionibus actum esset, nunc universalem inter imperii subditos, sedatis privatorum, & Reipublicæ seditionibus, pacem indicit. Cujacius in vetustis libris, inquit, hunc titulum *de treuga, & pace* concipi, & auctorem Fridericum I. sicut & ceteri, agnoscit. Ratisbonæ editam suspicatur, dum Germaniz Principes dat inter se ob Ducatum Saxoniz, & Bajoariz ereptum Henrico superba a Conrado Imperatore dimicarent. Hæc Cujacii conjectura Hotomanno non placet, quia Ottho Frisig. *lib. II. cap. ult.* de hujusmodi controversia meminit, sed legem ea de re promulgatam non scribit. Quin &

Hh

con-

constitutio isthæc ad omnes imperii provincias pertinet, ideo de pace tenenda interpretatur, de republica constituenda; & non Fridericum I. sed Fridericum III. auctorem esse opinatur, qui compositis Austriæ rebus hanc legem promulgavit. Verum omnes Fridericum I. agnoscunt, præsertim cum locutio ejus ætatem redoleat.

Hæc Constitutio in octo partes dividitur; prima pars de homicidio, vulnere, & diversis injuriarum speciebus agit. Secunda de clerico pacis violatore. Tertia de judicis officio contra violatores, de investitura controversa. Quarta de rustico, & milite. Quinta de Comitum auctoritate in statuendo annonæ pretio. Sexta de rustico, mercatore arma ferentibus, & publicis latronibus. Septima de advocacia feudo. Octava de pena juris, bello privato, & pascuis.

§. LXXXIII.

De homicidio.

Prima pars: Si durante pacis edicto quis alterum interficiat, tanquam pacis perturbator, capitali pœna mulcandus §. si quis hominem h. r., sicut jure romano miles, qui pacem turbat, capite punitur l. ult. D. de re milit., nisi suam vitam tuendo cum moderate inculpatae tutelæ interfecisset, quod si probare nequit, ad duellum cum accusatore confugere debet, ut sua appareat innocentia. Cessat vero duellum, si manifeste se non necessario, & propriæ defensionis causa, sed voluntarie occidisse constat, & capitali sententia condemnetur. Apud barbaras mediæ ætatis gentes Francos, Germanos, Frisios, Anglos, Alemannos, ceterosque in causis dubiis ad eruendam veritatem, vel amovendam a se suspicionem *singulare certamen* seu duellum, præter alias vulgaris purgationis species, vetustissimum invaluit. Neque ab hoc vel clerici, vel monachi, aut mulieres dimoveri potuerant, sicut Abbas Vindocin. lib. III. epist. 39. inter clericum, & monachum Monomachiz exemplum refert. Sæpe quis pro se *campionem* dabat, si in arenam ipse descendere non potuisset, ut mulier, ægrotus, minor XXI. an. sexagenarius, sacerdos, clericus, monachus, imbecillius, tunc vicaria opera utebantur, cons. Heinec. *Elem. Jur. Germ. lib. III. tit. VI. §. 240.*

Quod si homicida latitat, & in jus comparere nolit, *res ejus mobiles a judice in populum* (hoc est palam) publicentur, & dispensentur (id. est sub hasta vendantur) heredes autem sui hereditatem, quam ipse tenebat, recipiant, tali conditione interposita: ut jurejurando spondeant, quod ille violator pacis nunquam de cetero ipsorum voluntate, aut consensu, aliquod emolumentum inde percipiat. Quod si heredes, neglecto postmodum jure rigore, hereditatem ei dimiserint: Comes (hoc est iudex civi-

Lib. II. Feudorum.

243

tatis) eandem hereditatem regis ditioni assignat, §. si vero b. t. Bona igitur immobilia heredes capiunt, modo jurent, se nullum homicidæ subsidium præstaturus, secus his bonis privantur, & facto cedunt. Bona mobilia publice venduntur; hic filius patrem proscriptum alere non debet, quia desinit esse pater, dum publicus hostis evasit. Hujusmodi immobilia bona jam heredibus justè ablata Comes, id est iudex territorii a regis jure suscipiat jure feudi, ut recte Hotom., & textum corrigit pro suscipiant, legit suscipiat, quia non heredes homicidæ, sed Comes in feudum ab Imperatore recognoscat: Et sæpius in barbaricis legibus aliqua solidorum quantitas in infligendis pœnis judicis dari solet.

§. LXXXIV.

De vulnere, & injuria.

Si vulnus inflixit, manum amittit, nisi quod in duello, & viam suam defendendo, hoc fecerit, probaverit, §. si quis b. t., & vulneranti se causa defensionis vulnerasse probatio incumbit, quia dum suam defensionem probat, uti actor existimatur. Quod si aufugerit, multandus eadem pœna, qua homicida, nempe bonorum publicatione puniri solet d. §. si quis. Aut non vulnus intulit, sed sine sanguinis effusione aliquem sustibus percusserit, vel crines ejus, aut barbam expilaverit §. si quis aliquem b. t., decem libras auri injuriato, & viginti Judicis solvere debet. Rex Rotharis in lib. I. II. long. 6. l. 3. iunxit; si quis hominem liberum per barbam, aut per capillos traxerit, componat sol. 6. si autem servum ministerialem, aut aldium, seu servum allienum rusticinum per barbam, aut capillos traxerit, componat sol. 1. sicut pro una ferita. In eo titulo plures injuriarum corporis pœnas imponit. Minor tamen est injuria, si non sustibus, sed verbis lacessat, & æstimationem lædit, quod corruptè cisteros pro zisset hoc est calida manu dicitur. Callida manus idem est ac astuta. Injuriato quinque libras, judicis decem persolvat §. si vero temerarius b. t. Hanc pœnam reus Comiti invadiare, hoc est dato prædio, aut alia re, obligare, seu pignorare debet, & post invaditionem, ipsum prædium pignoris jure pro secuta pœnæ solutione tradere cogitur. Hoc pignus intra mensem reus luere debet, secus addicitur ejus heredibus, si velint, qui intra sex hebdomedas pœna Comiti solvere tenentur, & pignus luunt. Si heredes neglexerint, Comes rei hereditatem sileo assignat, eaque ab Imperatore jure feudi retineat; & interim injuriato, quem more Germanico proclamatores, hoc est conquerentem actorem dicit, damna reficere debet §. quicunque, §. quod si b. t.

Hh 2

§.LXXXV.

§. LXXXV.

De clerico pacis violatore.

Secunda pars est de Clericis. Clericus pacis violator, aut violatorum receptator coram suo Episcopo convictus, Comiti, in cujus Comitatu hoc commisit, viginti libras persolvat, & secundum *statuta Canonum Episcopo satisfaciat*. Si parere nolit, officio, atque Ecclesiastico beneficio privetur, & tanquam proscriptus habeatur §. *si clericus b. t.* Hinc æquali pœna pacis violator, & violatorem receptans punitur *l. i. D. de recept.*, estque crimen publicum, quod merito degradatione, & beneficii privatione mulctatur, cum quilibet sive clericus, sive laicus Principi fidelitatem servare obligetur. Et non minus clericus pacem, quam laicus, turbat, idcirco ad clericum quoque extendere noster Fridericus judicavit.

§. LXXXVI.

De iudicis officio.

Tertia est de iudicis officio: Nempe iudex, seu Comes civitatis pacis violatores persequi tenetur, qui si ad castrum alicujus domini confugerint, ibique domum suam non habeant. Comes armata manu, suaque familia persequi debet, & Dominus castrum reddere cogitur. Sicut jure civili proscriptum nemo domo sua recipere poterat, & lege Julia de vi punitur, qui deportatos recipit, qui relegatos, pecuniaria pœna, Paul. v. *sent. 26. §. 3. l. II. D. de interd. & rel.* Si vero pacis violator in Castro domum habeat, dominus castrum adducere non compellitur, quia reo etsi scelesti domus sua tutissimum perfugium est, sed omnia ejus bona mobilia sub sacramento, hoc est juramento Comiti exhibeat, nec in domo sua recipiat §. *si iudex b. t.* Idem officium erat Præsidis, qui latrones, fures, sacrilegos conquirere, eorumque receptatores debebat *l. 1. 3. D. de offic. Præs. d.* Ex quo patet, Dominos locorum, videlicet Comites, Duces, Marchiones, & Barones in suis dynastiis malefactores non recipiant.

§. LXXXVII.

De feudi controversia.

Et quoniam sæpius quis respectu sui feudi ad rixas pervenire, & pacem violare potest, idcirco Imperator de contentione investituræ inter duos vasallos orta agit, ut a Comite, hoc est iudice ordinario dirimatur. Verum cur non coram domino feudi, aut paribus Curie? Andreas intelligit, quia duo vasalli contendebant: unus feudum possidebat, suumque vindicabat, alter a Domino investitum assererat. Alverotus, quia hujusmodi vasalli contra tertium possessorem agebant, & quisque vindicare vellet. Placet Andreas, cui etiam hic Schenck adhæret, ut ex §. *si duo homines*

Lib. II. Feudorum.

nes pro uno beneficio contendunt, & unus super eodem beneficio investitorem producit: illius testimonium cum investitor donum (hoc est clypeum, annulum, Scipionem ait Cujac.) investiturae cognoscit, Comes primo recipiat: & si idem probare poterit idoneis testibus, quod absque rapina hoc idem beneficium habuit; remota controversie materia id obtineat. Quod si de rapina, praesente iudice convictus fuerit: rapinam dupliciter (hoc est duplam) solvat: beneficio vero careat: nisi iustitia, & iudicio distante illud in postquam requirat, h. t. Ordo iudicii erit: Comes testimonium, id est probationes recipiat illius, qui investitorem suum producit, antequam alterius excipiat probationes, qui investituram non affert. Et si idoneis testibus qui sunt pares Curiae, probare se absque vi, dolove malo beneficium possidere, poterit, vincet. Si illud vi, & violentia obtinuisse constet, feudo carebit, & duplum solvat, hoc est, ut Hotom., extra duplum res rapta sit, quum parti laesae, & Comiti satisfacere debeat. Quamvis deinde, distante iustitia, hoc est Dominus de novo feudum ei concedere possit, ut verba nisi iustitia & iudicio distante interpretor, vid. Andr. hic n. 15.

Altera quaestionis species est in §. si tres h. t. Si tres, vel plures contendunt de eodem beneficio, producentes utrinque diversos investitores: iudex in cuius praesentia causa ventilatur a duobus requirat boni testimonii hominibus in provincia eorundem litigatorum commorantibus, per sacramentum, quod iuraverint, quis illorum absque rapina ejus beneficii possessor extiterit: & cognita ex ipsorum testimonio rei veritate, possessor beneficium suum quiete abtineat. Nisi iudicio, & iustitia distante alter de manu sua illud eripiam. Namque, si inter plures vasallos diversas seniorum investituras producentes controversia oriatur; iudex ordinarius, seu Comes Civitatis duobus testibus juratis veritatem probare debet, qui iurent, quod ille qui possidet, absque violentia feudum adquisivit, postea petitorium cognoscat. Si vero possessor in petitorio succumbat, feudum restituere tenetur. Hanc litem iudex ordinarius cognoscit, quia vasalli diversos investitores producebant, & quis dominus esset, non constabat. Probatio possessionis feudalis duobus testibus peragitur, qui in eadem provincia sunt. Merito, quia certius rem scire praesumuntur, l. i. §. i. D. de flumin. Nihil tamen refert, si in diversa morentur. Nov. 90. c. 5. Cur autem possessor suam possessionem, non vi, dolove malo adeptam probare cogatur; cum dominus possidenti gratificare possit? II. f. 34. pr. Sed in nostro §. diversos investitores producebant, in d. II. f. 34. unus senior adducebatur, Alver. hic n. 2.

§. LXXXVIII.

§. LXXXVIII.

De rustico, & milite.

Quarta de rustico & milite. Si rusticus militem de violata pace pulsaverit, hoc est accusaverit, & se non calumniandi animo accusare juraverit; *manu militari se miles expurgabit*, hoc est, inquit, Cujac. quarta manu se expurgare debet, dato videlicet cum tribus conjuratoribus jurejurando. Hotom. intelligit, ut detur campio rustici nomine, qui cum milite duello certet, quia in duello par utriusque decertatoris conditio requiritur, quod magis placet, cum hæc duelli conditio assidue in media ætate occurrat. Rusticus quoque dum jurat, *manu sua*, Hotom. *manu septima* legit, quia juratores suas dexteras in reliquiarum capsulam imponebant & quot juratores erant, tot manibus jurari dicebatur. Atque hæc locutio in Legibus barbaris, & Conciliis assidue etiam profertur. Aut miles rusticum etiam de pacis violatæ crimine accusat, & jurejurando se non animo calumniandi in judicium venire fatetur, *de duobus unum rusticus eligat, an divino, an humano judicio innocentissimam suam ostendat: aut septem testibus idoneis, quos iudex elegerit, se purget*, §. *si rusticus*, §. *si miles b. t.* Divinum judicium idem est, ac duellum; imo aut ferrum ignitum, aut aquam fervidam intelligi, quia sæpius in legibus, & conciliis ita vocetur. Humanum, hoc est testibus, & legitimis probationibus; aut septem testibus dato jurejurando. Rusticus cum milite ad duellum venire nequit, quia est disparis conditionis, sed rusticus suam campionem, uti moris apud Barbaras gentes erat, dare debebat, qui cum milite suo nomine mercede conductus pugnaret. Heinec. *Elem. Jur. Germ. lib. III. §. 240. & 245.*, Hotom. *disput. feud. cap. ult.* Hinc purgatio canonica, & vulgaris apparet. Aut miles militem etiam de violata pace accusat, tunc ad duellum sum provocare prohibetur: *nisi probare possit, quod antiquitus ipse cum parentibus suis natione legitimus miles existat*, §. *si miles b. t.* quia provocans cum provocato ejusdem conditionis, ingenuitatis, & nobilitatis esse debet. Si vero nobilis cum ignobili pugnare velit, potest. Sicut miles jure communi, prætermissio privilegio, testari valet l. 3. D. de Testam. mil.

§. LXXXIX.

De Comitibus auctoritate.

Quinta pars est de Comitibus auctoritate, qui post festam S. Mariz, hoc est octavum diem septembris cum consilio septem virorum provincie, annonæ, & rebus venalibus pretium statuere debet, & quisque ex statuto pretio vendere cogitur; qui si pluris venditur; pacis violatæ crimen incurrit, & xx. libras auri Comiti

ut pro quolibet modio carius vendito perfolvat §. post natalem b. r. Apud Romanos cura annonæ ad Ædiles pertinebat; cura carnis ad Præfectum urbi l. r. §. II. D. de off. Pref. urb. Hinc gubernator in sua civitate, aut oppido pretia rerum venalium constituere potest, nisi consuetudo adversetur, ne occasio dardanariis vexandi annonam præstaretur.

§. XC.

De mercatore, & rustico.

Senta pars est de mercatore, & Rustico. Rusticus armis ferre prohibetur, focus xx. solidos comiti solvat §. si rusticus b. r. Jure pandectarum nemo arma domi suæ, agrorum, nisi navigationis, muneris, venationis, promercii, & venditionis causa habere potest, ut lex julia de vi publica sanxit l. I. & seqq. D. ad l. jul. de vi publicat Jure codicis omnis armorum usus privatis interdictus est, nisi Princeps concedat l. un. C. ut armor. usus, Buleng. de Imperator. Rom. lib. III. c. 16. Jure Novellarum etiam arma defensionis causa vetita sunt Nov. 89. c. 3. Theodoricus Italis armorum usum interdixit, rationemque præstat Bernardus Saccus Histor. Ticinensi lib. VII. c. XI. armorum insuper usui Italis omnibus summo studio interdixit, talis e. domibus ablati; quod post Blondum nocet sabellius, ut militum desuetudine Itali prorsus imbelles fierent, ac imbecillitate rumpentes, gotthicum jugum patientias ferrent, minimeque ad imperium aspirarent. Mercator itineris, & negotiandi studio arma tantum ferre valet, non ut quem ladat innocentem, sed uti a prædons sui defendat d. §. si rusticus; quod legi juliz convenit. Placet Alvarotti opinio, quæ sub armorum appellatione in hoc §. omne id comprehendit, quod nocere, & publicam privatamque pacem, turbare potest. Hinc Imp. venationem cum armis prohibet nisi ad animalia, quæ vel civibus, vel segetibus, ut ursos, leones, apros, lupos, pantheras, nocent, §. nemo b. r.

Inventis clientelis, Principes in investitura jus venandi, sicut & hodie, Ducibus, & Comitibus concedebant. Nec quis armatus Comitibus placitum, ut Hotom. legit, id est tribunal ingredi potest, Pipinus lib. II. LL. Long. 46. l. I. ut nullus ad mallum, vel ad placitum infra patriam, arma, id est focusum, & lanceam portet. Duo in media ætate judiciorum erant genera, mallum, & placitum: mallum idem ac generale judicium, in quo majores cause coram populo agebantur, unde mallare, hoc est in jus vocare. Placitum idem ac judicium particulare, & iudices tantum, & Scabini intererant, de quibus prolixè V. Cl. Murat dissert. xxxi. Nihil tamen impedit, quominus Imp. non placitum, sed palatium Comitibus intelligat, quod nemo armatus ingredi debet §. ad palatium

zium b.t., ut jure Romano *l. fin. C. de Præpos. Sacr. cubic. Buleng. loc. cit.* Præterea publici latrones de crimine convicti, *antiqua sententia* condemnentur §. *publici b.t.*, hoc est furca suspendantur *l. 28. §. 15. D. de penis.*

§. XCI.

De feudo advocatiæ.

Septima de Advocatiæ feudo agit: advocatiæ duplex est secularis, & sacra, vel universalis, vel particularis. *Secularis* dum quis patrocinium alterius mercede conducta sibi eligit. *Sacra*, dum Ecclesia, & monasterium ad causarum civilium, aut criminalium cognitionem aliquem constituit. *Universalis*, si integra provincia, vel civitas, aut oppidum defensorem creat. *Particularis*, si privatus ad se, suaque defendenda advocatum curat. Hæc divisio in media ætate continuo prostrat. Ecclesia etiam ante Concil. Carth. *v. an. 401.* suum defensorem habuisse videtur, *can. 78. de defensoribus ecclesiarum qui ab Imperatoribus peti debent.* Omnibus visum est petere ab Imperatoribus propter pauperum vexationem quorum molestis affiduo fatigatur ecclesia: ut iis defensores cum Episcoporum providentia eligantur adversus divitum tyrannidem; ubi Balsam. an ex hoc canone munus defensorum cepisset, ignorat. Institutio fuit, ut jura Ecclesiæ, & pauperes a potentioribus defenderentur, *conf. Florens ad præfat. tit. decr. de jure patron.*, *Christ. Lupus in not. ad can. 23. Concil. Chalcedon.* Initio erat laicus, & precibus Episcoporum ad Imperatorem dabatur; postea ipsi elegerunt, & clericum non raro creabant.

Ad hoc munus nobiliores Europæ Principes, Duces, Comites, Marchiones Imperatoris consensu in monasteriis, atque Ecclesiæ constituebantur. Ut Fridericus Palatinus junior fuit advocatus canobii S. Laurentiani, Sangeriani, & Quedlingeburgensis, & sæpius ipsi Imperatores, & Mager. *de advoc. armata* diplomata refert. Eorum jurisdictio erat (1) servos, colonos, & subditos Ecclesiæ, vel monasterii coercere, *Alteler. lib. 11. Ascetic. cap. 17.* (2) causas criminales super furto, incendio, rapina, stupro, aliove crimine, & civiles cognoscere, *Meibomi. Orat. de origine Helmeftadii*, in qua subdit, aliquando ubi ecclesiæ, aut monasteria sita erant in territoriis advocatorum, habebant advocati super bona Ecclesiastica, & in Ecclesiæ subditos, jus territorii, collectandi, sequela, homagium a subditis exigendi, & recipiendi, confiscandi, & plura alia: quæ potestas superior advocatiæ Jurisconsultis vocatur. (3) donationes ecclesiis a fidelibus factas excipiebant, & ecclesia, aut monasterium non modo partem multarum, sicut omnium fere judicium moris erat, sed dispendia, annonam, certam fructuum copiam, vulgo

Ga.

Lib. II. Feudorum.

Gravibus, in feudum etiam dabit, Tritheim. in *Critica* mens. ad an. 1325. Denique ad petitionem prefati Comitis *Willicho* Abbas predictum filium ejus advocatum suum in monasterii que *Anven* dicitur, cui duodecim *Maldra* (modii) avenae, & totidem pullos ab incolis ejusdem villa danda singulis pro feudo assignavit. Et quia consensus Imperatoris requirebatur, idcirco *mundiburdium*, *advocatia*, *defensio*, & *visdominatus*, qui idem valent, inter regalia recensetur, *Altefer. los. cit.*, & exempta in omnibus Europæ provinciis visuntur. Finis fuit, ne clerici, & monachi divinis usibus mancipati, sed pagis, prefecturis, oppidis, civitatibus, vineis, pascuis, nemoribus, privilegiis, & juribus ditati, secularibus negotiis se immiscerent.

Verum tam advocatia Ecclesiastica, quam secularis abusus evasit, dum bona Ecclesie, & clientis non ministrabat, sed rapiebat *cap. 12. de penis*, & noster *Fridericus* in §. *quicumque advocatiam suam, vel aliud beneficium inordinate tractaverit, & a domino admonitus non respuerit, & in sua perdurans insolentia, ordine judicario tam advocatia quam beneficio exutus fuerit, si postmodum ausu temerario advocatiam, vel beneficium invaserit, pro violatore habeatur, b. t.* Verbum *Advocatia* nonnulli, pro simplici patrocinandi officio accipiunt, sed, ut textus instruit, agitur de advocatia, cui feudum adnexum est, seu in laboris, & defensionis præmiis *Advocatus* feudum a suo Domino obtinuit, quo si abutitur, & a domino monitus, non respiciat, & advocatia, & feudo cadit. Sicut qui subditos castri vexat, ipso Castro privari potest, quia re sui domini mala utitur, *Alver. hic n. 1.*

Verum assidua *advocatiarum* sive jure feudi, sive simplicis protectionis collatio, in commercium declinavit. In dotem dari, vendi, pignori obligari & donari poterat. Proinde *Honorius III.* in *cap. un. de Pignor. in 5. collect.* Archiepiscopo Colonensi scribens, inquit, *ut si advocati Ecclesiarum vestrarum advocatias suas vobis obligare voluerint pignori, vos eas recipere valeatis, nec fructus provenientes ex eis in sortem teneamini computare a hi autem qui eas obligaverint, a servitio, in quo vobis pro advocatiis tenebantur, interim sint immunes.* Ex quo constat, advocatias jure feudi concessas non potuisse obligari, nisi Ecclesiis, a quibus tenebantur, & tunc fructus ipso sortem non computari. An juste? an injuste? Sane *Antichresis*, hoc est species pignoris ita dati, ut donec solvatur pecunia, creditor in vicem usurarum pignore utatur, videlicet fructus prædii percipiat, aut domum vice usurarum inhabitet, *l. 14. & 17. C. de usur.* Hoc pactum valet jure civili, non jure canonico *cap. vi. de Pignor.* ibi *Boehmer. Pro Honorio ob-*

servari posset, in hac specie, quia *Advocacia* ad suam naturam redire videtur, fructus vice ulurarum non fungi, sed obsequii, instar vasalli. Quod nec mihi suadet.

§. XCII.

De pena furti, bello, & pascuis.

Postremo pars de poena juris, bello, & pascuis agit: de poena juris, inquit, *si quis quinque solidos valens, aut plus fuerit furatus, laqueo suspendatur: sin minus, scopis, & forcipe excorietur, & tundatur, §. si quis b. t. Hotom. pro tundatur legit, tondetur;* sed Bynkers obser. III. c. 16. annuit, modo pro forcipe restituat quoque *forfice*, quia forcipe tonderi inauditum est. Hac Friderici lex non simpliciter accipiendâ, nec juxta commune condemnatione perpetuo valiturum voluit, sed ad vexata turbulentis bellorum motibus tempora accommodare se voluit, Ferner. *select. lib. I. c. 15. Wissenbac. ad tit. D. de furtis n. 19.* Et in pacis conventionione inita in Alsatia apud Rhenanum, *si quis fecti unius aut duorum pretii furtum aut pradam fecerit, corium cum capillis perdat.* Aut si alicujus Principis, vel domini ministeriales, hoc est domestici, & familiares inter se rixas exercent, pacemque publicam turbant, a Comite, seu ordinario loci judice coerceri, & persequi possunt §. *si ministeriales b. t.* Non tamen de violata pace accusari quis potest, si per alienam terram quis transiens Equum suum juxta viam pabulatur, aut viridi herba causa necessitatis sine alterius damno ad equi cibum utatur §. *quicumque b. t.*, quum causa necessitatis uti re aliena possimus *can. 26. de Consecr. dist. 5.*, Rex Rothar. in l. I. II. Long. *lib. III. tit. 4. nulli sit licentia itinerantibus herbam negare, excepto prato intacto, tempore suo, aut messe: post faenum autem, aut fruges collectas tantum vindicet is, cujus terra est, quantum cum clausura potest defendere.* Nam si quis caballas iter facientes de stipula, aut de ipsis pascuis ubi alia pecunia (hoc est animalia) pascuntur, movere presumpserit, in octogild caballos componat: pro eo quod ipsos de arvo campo, quod ab fessuegar, movere presumpserit.

Ad hanc quoque Friderici I. legem respexisse satis videtur ejus nepos Fridericus II. in Const. regni *lib. III. 58. Si quando necessitate cogente contigerit aliquem cum equitaturis suis, aut quibuslibet animalibus forsitan oneratis ex itinere, (prout essolat) in alterius agrum frangibus plenum velle divertare, dum forte herbas alias vel faenum, per loca ipsa non invenerint, unde animalia sua valeant confortare, eandem materiam sibi pracidimus, malignandi. Statuentes, prout in aliquibus imperii nostri partibus observatur, ut non nisi mediocritate equi, vel cujuslibet animalis alterius in agrum ipsum intro-*

intromittere audeat, ita quod posteriores pedes animal ipsam in via, vel in loco non laborato tendat, & anteriores in agro. Ita canem, at nihil omnino de fegoribus ipsis ad hospitium suum deferat, sed contentus sit tantummodo, quod pascendo equus assumpserit. Notet Frid. II. majorem licentiam, quam ejus Avus in d. §. quicumque h. s. concedit, Afflic. ad d. Const., quam Fridericus Constitutus ad eum per partes Apulia lib. III. §. 1. addidit.

T I T U L U S XXVIII.

Hic finitur lex, deinde consuetudines regni incipiunt.

Olim hic titulus concipiebatur, quemadmodum feudum amittitur, hodie hic finitur lex, jacet. Feudista supra varias feudorum controuersias retulit, & persolvit; & cum saepe his licibus publica civitatis pax turbari solet, idcirco Friderici legem de pace tenenda interferuit, deinde ordinem resumit, qui Friderici legitimum convenit, & tres causas feudi amittendi recenset, bellum, obsidionem, & servitium; Postea de feudi ineliorationibus; agit, cuiusnam, devoluto feudo, cedere debeant.

§. XCIII.

De bello.

Bellum: de quo distinguitur: si sciat, quod iuste, aut cum dubitatur, Vasallus cum adjuvare tenetur. Sed cum palam est, quod irrationabiliter eam (guerram) faciat, adjuvet eum ad ejus defensionem: ad offendendum vero alium non adjuvet, si vult. Sed si eum adjuvare noluerit, non tamen feudum amittet, secundum Oberum de Orto, & Gerardum Capagistum. Alii vero sine distinctione dicunt semper debere eum adjuvare. Sed Oberus, & Gerardus utuntur eo argumento, quod quemadmodum Dominum excommunicatum, vel a Rege Bannitum non est obligatus vasallus ad adjuvandum, vel servitium ei praestandum, imo solutus est interim sacramento fidelitatis, nisi ab Ecclesia, vel Rege fuerit restitutus: ita nec justum iniuste guerram alicui facientem, pr. h. r. Distinctio est: si dominus justam gerit bellum, vel an justum fuerit, dubitatur; & vasallus tam in defensione, quam offensione seniore adjuvare tenetur. Nam justa, vel iniusta belli causa, non vasallo, sed seniori discutienda permittitur, quum semper senioris conditio sanctior comparere debeat. Recte Huber. de jur. Civ. lib. III. c. II. §. 8. Quod si de meritis causa dubitent subditi, videntur posse & debere suos Rectores sequi, non obstante, quod tutius sit, in dubio, abstinere eo, quod periculosius sit. Videtur enim vincit ratio haec,

eo, quod civibus de actionibus Principum suorum optime sit praesumendum, & quamminimam publicis consiliis intercedendum, denique certum inobedientiae peccatum plus facere par est, quam incertam de iniquitate causae formidinem.

Si bellum evidenter injustum fuerit, vasallus in defendendo, non autem in offendendo inservire potest; si non adjuvat, nihilominus feudum non amittit. Defensio contingit, si jura domini juste tuetur: offensio, si adversarium non offendit; suum adeo custodit, ut alteri non noceat, quia defensio etiam injusta proprie maleficium non vocatur *l. 1. D. de bonis eorum, qui ante*, Duaren. *cap. xv. n. 7.*, Curt. *par. IV. n. 6.*, Jac. a S. Georg. *§. 1. & promiserunt n. 7.* Bellum justum dicitur, si defensionem, recuperationem, & punitionem contineat; injustum si haec tria condemnit; & sola voluntate, non Reipublicae necessitate, ulciscendi animo, non patriae tuitione quis pugnare voluerit, *can. 1. 23. q. 2. can. 3. 23. q. 1.*, Bodin. *de Repub. lib. v. c. 5.*, Constant. Landus *lib. enarrat. cap. 23.*, Huber. *loc. cit. §. 1. & seqq.* Et sicut vasallus in bello injusto leniorem descendere non cogitur, nec debet, ne jura Dei, & jura hominis laedat, ita &, dominus excommunicato, vel proscripto, a fidelitatis juramento liberatur. Excommunicatio, seu sacra deportatio jura religionis, & privilegia reo adimit; proscriptio jura societatis aufert. Excommunicatio jura legibus hominum acquisita, vel legibus naturae nata, omnino non extinguit, sed suspendit, donec ipsa durat, postea recuperat. Hinc, quamdiu senior in excommunicatione, & proscriptione persistit, jura vasallitica a suo vasso exigere, etiam in rebus justis, prohibetur. Si Ecclesiae adstipulatur, & a Rege restitutionem impetrat, iterum vasalli obligatio reviviscit, *l. 1. C. de Sentent. passis*. Ex his patet, vasallum, domino proscripto, vel excommunicato, non posse feudum vendere, quia fidelitas, & obligatio non extincta, sed suspensa mansit, nec Dominus restituatur, Alver. *hic n. 10.*

Hoc vasalli auxilium contra omnes esse debet, & contra fratrem, & filium, & patrem, nisi contra alium dominum antiquiorem: hic enim ceteris est praeserendus §. contra b. t., Cujacius *lib. IV. 31.* vocem *patrem* delet, quem tacite Hotomannus arguit, & ipse retinet. Ego feudistae auctoritatem ad juris naturae principia, ad naturalem honestatem reduco; ut vasallus dominum adjuvet, modo lex naturae, & jus sanguinis a sua sede non convellatur; quia obligatio filii erga patrem, & vicissim, aeterna, immutabilis, & perpetua est, cui pactum, consuetudo, vel lex derogare non potest. Nam jus prius natum infringi, atque extinguere non valet, nec debet ab eo, quod postea obtinuit; secus jus alteri quæsitum,

iratis

iratis justitiæ proprietatibus, vim pateretur. Nec contra seipsum vasallus dominum juvat, nec contra patriam, antiquiorem dominum, hoc est, qui feudum prius concessit, vel Imperatorem, qui Rempublicam repræsentat, omniumque civium subditorum jura continet, & claudit II. f. 55. *in fin.* Dum itaque vasallus contra filium, patrem, aut fratrem pro suo seniore auxilium præstat; intelligitur, si pater, filius, aut frater injustum bellum inferat, tunc qui adversus naturæ jura peccat, legis naturalis beneficio indignus evadit, nec paterna jura læsa dicuntur, Vultej. *lib. I. c. 10. n. 43.*

§. XCIV.

De obsidione.

Obsidio, videlicet, si vasallus sciat dominum obsideri, vel aliter ei mortem imminere: & cum potuerit, ei non nunciaverit, vel etiam sine nuncio eum non adjuverit: feudo privabitur, §. tu tamen *b. t.*, II. f. 24. §. præterea, II. f. 26. §. licet vasallus. Nam juris feudalis regula est. *Ad hoc, quancumque tempore steterit vasallus, quod domino non servierit, secundum usum mediolanensem, beneficium non amittit, nisi servitium facere renuerit: vel nisi a domino ei denunciatum fuerit, & ille, cum potuerit, diu steterit, quod servitium nullum ei fecerit. Bonus tamen judex varie ex personis, causis que detinet, & finget vasallum remotum esse, vel propinquum: paratum esse, vel non: dominum guerram habere, vel non: utrum etiam magnam, vel parvam, & annuntiavit ei dominus vel non: hæc omnia vertuntur in cognitione causæ: & promptiores sumus ad absolundum, quam condemnandum, quantocumque tempore steterit vasallus, quod domino non servierit, secundum usum Mediolanensem, beneficium non amittit §. ad hoc *b. t.*, II. f. 37. *in fin.*, I. f. 21.. Hæc regula quatuor exceptiones includit: prima, si vasallus expresse servire recusavit: si a domino requisitus servire noluit: tertio, si dominum obsideri cognoscat: quarta, si ei periculum mortis imminere præsentiat; & in his casibus adjuvare poterat, & prætermisit. Verum judicis prudentia, religio, & arbitrium decernet, an culpa, an dolus vasalli intervenierit, si dominum non juraverit; & in dubio promptiores sumus ad absolvendum, quam condemnandum §. bonus *b. t.*, l. 47. *D. de A. & O. l. 5. D. de panis.* De meliorationibus, feudo jam feloniam, vel lineæ interitu devoluto, quibusnam cedere debeant, in peculiari dissert. prolixè disputabo.*

T I T U L U S XXIX.

De filiis natis ex matrimonio ad Morganaticam contracto.

Hic titulus cum II. f. 26. §. filii nati conjungi videtur, aliasque feudorum controversias attingit. Quidam nobilem du-
xit

xit uxorem, ex qua filiam procreavit. Deſuncta uxore, continen-
tiæ inimicus, aliam vinus nobilem deſponſavit, hac lege, ut nec
iſſa, nec filii ejus amplius habeant de bonis patris, quam dixerit
tempore ſponſaliorum: verbi gratia decem libras, vel quantum vos
luerit dare, quando eam deſponſavit, quod Mediolanenſes dicunt ac-
cipere uxorem ad Morganaticam, alibi lege ſalica: hic filiis ex ea ſu-
ſceptis deceſſit. Iſti in proprietatem non ſuccedunt, aliis extantibus,
ſed nec in feudo, etiam aliis non extantibus: qui licet legitimi ſint,
tamen in beneficio non ſuccedunt. In proprietate verbſ ſuccedunt pa-
tri, prioribus non exiſtentibus. Succedunt etiam fratribus ſine legiti-
ma prole decedentibus ſecundum uſum Mediolanenſium. Filius ſecun-
di matrimonii, exiſtente primi matrimonii filio, nec in alodem,
nec in feudum ſuccedit; imo etiamſi filius primi thori non exiſtet,
in feudum non ſuccedit. Verum ſi filius primi matrimonii ſine ſo-
bſole decedit, filius ſeu frater ſecundi matrimonii etiam hoc pacto
contracti ei, & viciniſſim, non in feudum, ſed in allodium ſuccedit.

Hujusmodi matrimonium hac lege contractum ad morganaticum
appellatur *Morgincap*; ſeu *Mörgingab*, aut *Morgagaba* eſt vox
Germanica a *Morgen*, & *gabe*, vel *gnade*, quod donum matutinaliſ
ſignificat. Etiam ex lege ſalica in nonnullis Italiæ locis hæc nu-
ptias nuncupari, inquit, feudista. Sed in lege ſalica nullum iſtius
pacti veſtigium occurrit. Sæpius tamen veteres legi Salicæ attri-
buebant, quidquid moribus francorum originem debebat, Heinæc.
Elem. jur. Germ. lib. 1. 13. §. 301. Et quidem a Germanis primum
ad Italos penetravit, & paſſim apud Burgundiones, Ripuarios,
Francos, Alemannos, Anglos, Saxones, Sæc-gothos, & Longo-
bardos legitur. Deſiniri poteſt, eſt viri illuſtris ſoluti, & femina
inferioris, vel plebejæ conditionis ſolutæ, legitima & individua con-
junctio, ea lege inſita, ut nec axor, nec liberi, inde proſtrent, vel
dignitatis maritalis, ac paternæ, vel hereditatis participes, ſed cet-
tis bonis, ſibi per pactum morganaticum adſignatis, contenti ſint,
Heinæc. loc. cit. §. 310., Rothi. in pand. feud. cap. VII. §. 2.

Nec ab omnibus hæc matrimonii ſpecies celebrari poteſt, ſed
ab illuſtribus tantum, nec cum omni femina, ſed ea, qua di-
ſparis conditionis erat. Liberi ex ea nati, paternæ dignitatis, po-
tis ſuccedendi, inſignium familiæ honorem non habent: acceptis
certis prædiis, vel pecuniæ quantitate, qua contenti ſunt. Mul-
to minus in feudis vel ex pacto & providentia, vel hereditariis
ſuccederent, ſive liberi illuſtres exſtarent, ſive non exſtarent, nec
invicem ſucceſſio permittebatur, cum juribus Familiæ non gaude-
rent, niſi aliud loci conſuetudo, aut pactorum diverſitas ſuaderet:
ſicut Mediolani obtinuit, ſuccedunt etiam fratribus ſine legitima
pre-

patre descendibus secundum usum mediolanensium, h. t. Dissipat eorum opinio, quæ hoc pactum injustum accusat, quia poterat successione jure naturali filiis debitam adimat. Male: Filii enim a patre non nisi alimenta querere possunt; si succedunt, id ex juris civilis beneficio inductum est, quod loci consuetudo abrogare præsertim in feudis potest, recte Grotii. de J. B. & P. lib. II. c. 7. §. 8. Conjugium tali pacto initum etiam cum libera femina concubinatum Hebraei vocant, quale erat Abrahami cum Cethura, cujus liberi perinde ac Hismael, Ancilla Agria Nius, dona, id est legata quædam acceperunt, hereditatem autem non creverunt. Totum est matrimonium ad Morgengabicum, quod dicitur, & juri naturali convenire contendit, Cujac. ad l. 26. D. de V. O., Rothius loc. cit. q. 8. Has uxores concubinas, ut suspicor, Concil. Tolosan. I. in cap. XVII. apud Gratian. in can. 4. dist. 34., appellat, non quia concubinatum permittere vellet, sed communi conditione non ducentes. Heinec. loc. cit. §. 307. in not., Dufresne in Glos. v. concubina. Finis hujus matrimonii duplex est, conservatio, & splendor familia, cum divisione bonorum inter liberos acta Familia pereant, aut diminuantur oportet; & concupiscentiæ remedium, dum vir, mortua nobili uxore, continere se non valet, feudista hic. Hodie in Germaniæ plures Principes, & nobilitas his pactis matrimonia contrahunt.

Quantitas etiam Morgincap, seu doni matrimonialis ante Luitprandum Longobardorum Regem ab arbitrio, & liberalitate mariti pendebat, qui amoris summo correptus, magnam suorum bonorum partem supposito donaret, idcirco Luitprandus, lata lege, sancit in lib. II. c. 1. Long. 4. l. 1. Si quis longobardus morgincap conjugii sua dare voluerit; quando sibi eam in conjugio sociaverit: ita discernimus, ut alia die, ante parentes, & amicos suos ostendat per scriptum, a testibus roboratum, & dicat, quia ecce, quod conjugii mea morgincap dedi, ut in futuro pro hac causa perjurium non incurrat: tamen ipsum morgincap volumus, ut non sit amplius, nisi quarta pars de ejus substantia, qui ipsum morgincap dedit. Quid minus dare voluerint, de rebus, quam quarta pars sit, habeat in omnibus licentiam dandi, quantum voluerit. Nam super ipsam quartam partem dare nullatenus posset. Aliquando maritus legi inobediens etiam tertiam partem donabat, non raro promittebat, sed promissa deinde non implebat. Hinc sponsæ, antequam mulieres evaderent, de morgantica cautionem exigebant, sicut instrumentum sponsalium an. 1185. apud Murator. dissert. xx. in quo Sponsus, inquit, manifesta causa est mihi, quoniam die illo, quando te sponsavi, promissuram tibi dare justitiam tuam secundum legem meam in

in

in Morgincap, id est quartam portionem omnium rerum mobilium, & immobilium, quas nunc habeo aut in antea habuere. Nunc autem si Christo auxiliante, te mihi in conjugio sociavero, suprascriptam quartam, &c. tuæ dilectioni do, cedo, confero, & per presentem cartam Morgincap in te habendum confirmo, ut facias exinde a presenti die tu, & heredes tui, aut cui vos dederitis, quidquid volueritis ex mea plenissima largitate, & Janus a Costa ad cap. Raynutius de Testam.

Antiquitas in Italia, & in ceteris, ut puto, Europæ ditionibus, erat in viri arbitrio, an Morgincap suæ uxori constituere, aut non vellet; postea obligatio evasit, & in præmium amissæ virginitatis, & primæ noctis laborum cencedebatur, eratque quædam dotis species, quam maritus uxorem sibi emeret. Quemadmodum apud veteres, recentioresque nonnullas gentes maritus uxorem dotabat, nempe Orientales, de quibus Joan. Cotovicus in *Itinerario Hierosolymitano*, & *Syriaco* cap. IX. inquit, in contrabendis vero nuptiis non nostratum more sponsæ a parentibus dotata sponsis offeruntur, sed sponsi, sive Turcæ, sive Mauri, dotem sponsæ constituunt, & propemodum a parentibus emunt, quæ quidem consuetudo apud omnes orientis Christianos etiam viget, eamque veteribus usitatam fuisse sacræ produnt litteræ. Puto apud Turcas id generaliter non servari, cum de iis scribat Joan. Baptista Montalbano in *Commentar. rerum Turciar. in addit.*, dotem mulieres nostrum in morem maritis ferunt: quam orto dissidio abeuntes auferunt; nisi fuerint adulterio deprehensæ; tunc enim demerguntur. Olim apud Hebræos maritus etiam dotem dabat *lib. I. Reg. 18.*, Germanos, *Tacit. de moribus German.*, German. *Chron. lib. I. pr. Cantabros P. Greg. Synt. lib. IX. c. 18.*, Syros, seu Sichimos *Genes. cap. 34. v. 12.*, Wisigothos *lib. III. LL. Wisigoth. tit. I. §. 5.* Francos, Alemannos, *Lex Ripuar. tit. 37.*, Saxones, Bojoarios, *Lex Saxon. tit. 8.*, *Lex Baiivar. tit. 14. cap. 7. §. 2.*, Heinec. *Elem. Jur. Germ. lib. I. tit. XI. §. 236.* & seqq. Præterea Morganaticæ dominium uxori adquirebatur, de ea, liberam disponendi facultatem habebat.

Verum, quia mulieres apud Longobardos sub perpetua tutela vivebant, quæ, *mundium* a voce Germanica *mund*, & tutor *mundualdus* dicitur: & primo pater, secundo frater, his deficientibus, agnati tutelæ munus obibant; his demum Curtis regia succedebat. Nec testari poterant sine tutoris consensu, & jus municipale Magdeburgense jubet, mulierem non testari sine mariti consensu. Et anno 1106. Wilhelma Domina de Montfoort testamentum condidit *consensu mariti*, quod refert Ant. Matth. *Analect. to. 2. p. 322.* Neque hæc consuetudo primum a Romanis cepta, in Europa undique

dique exolevit, cum in plerisque locis nec contrahere, nec testamentum condere sine mariti consensu possint, Matthæus *loc. cit.*, Zipæus in *Notit. juris Belgici tit. de testamen. n. 5.*, Rotharis in *lib. II. LL. Longob. tit. x. l. I. Nulli mulieri libera sub regni nostri ditione, lege Longobardorum viventi, liceat in sua potestatis arbitrio, id est sine mundo nisi semper sub potestate viri, aut potestate Curtis regie debeat permanere, ne aliquid de rebus mobilibus, aut immobilibus sine voluntate ipsius, in cuius mundo fuerit, habeat potestatem donandi, aut alienando.* Mulier, contractis nuptiis, ut a tutela patris, fratris, alteriusve parentis liberaretur, virum tutelam emisse oportebat, dato pretio, quod *Metam, Mephium, Methium* Longobardi dicunt, a Saxonico *Meden*, hoc est *mercede conducere*, licet sponsalitia donatio vocari posset, & in mariti tutelam transibat. Quantitatem mephii, cæco maritorum amore depresso, constituit Luitprand. in *lib. II. LL. Longob. tit. 4. l. 2. Si quis conjugii suæ metam dare voluerit, ita nobis justum esse comparavit, ut ille, qui est judæus (hoc est aliquis ex Comitibus, aut magnatibus) dare debeat, si voluerit solidos 400. amplius non minus quomodo placuerit. Reliqui nobiles homines debeant dare solidos 300. amplius non. Et quicumque alter homo minus dare voluerit, det, quomodo convenit.* Quia de re meta, & morgencap dotem maritalem absorpsisse videtur; commodum tamen maritus sentire poterat, dum uxori sine filiis decenti succedebat, Henric. in *lib. II. LL. Long. tit. 14. l. ult. quicumque ex quacumque natione legitimam uxorem accepit, vel acceperit, si eam mori contigerit sine filiis amborum, vir uxori suæ succedat, & omnia bona sua percipiat.* Mulier metem, & Morgincap præcipuam habebat, Andr. de Barulo *Comment. in Longob. leg. tit. XIII., V. Cl. Anton. Murator. dissert. xx., Heinec. Elem. Jur. Germ. lib. II. tit. IX. §. 267.*

T I T U L U S XXX.

De feudo femine.

Supra actum est, speciali pacto sæpius filios a feudorum successione excludi, nunc an speciali pacto opus sit, ut femina succedat. Eo primo feudum fæmineum dupliciter considerari potest: aut a masculis originem traxit, & speciali pacto investituræ apposito, ad fæminas transit, & fæmineum dicitur, quamvis paternum rectius diceretur. Aut a fæmina tanquam prima acquirente ortum habuit, & hoc proprie fæmineum vocamus. Investigandum, quomodo in his duobus feudorum generibus succedere vel non fæmina valeat.

K k

§. XCV.

§. XCV.

De feminarum successione.

Regula juris est, fœminas a feudali successione generaliter excludi, I. f. 8. §. *filia*, I. f. 24., I. f. 1. §. *boc autem*, II. f. 50., II. f. 51. §. *similiter*, II. f. 36. Excipitur (1) si communi consensu lenioris, & primi acquirentis pactum sit, ut fœmina succedat. Hoc ex investituræ formula dependet: si adquisivit *pro heredibus masculis, & iis deficientibus pro feminis*, nunquam succedit fœmina, nisi omnes mares ex primo acquirente descendentes, etsi remotiores, deficient, I. f. 1. §. *boc autem*, I. f. 6. §. *quia etiam*, I. f. 14. §. *si duo*, II. f. 18. Hinc si quis, relicta filia, decedat, superstitibus fratrum præmortuorum filiis seu nepotibus agnatis, hujusmodi agnati etsi remotiores filiarum præferuntur, II. f. 17., Duaren. *cap. x. n. 9.*, Thom. de Marin. *de gener. feud. tit. x. n. 33.* Hannet. *lib. II. c. 9.* Aut investitura concepta fuerit, *pro masculis, & feminis*, & hæc majorem vim quam superior non vindicat, quia tunc fœmina succedit, quoties masculi non supersunt. Ex juris regula: non patet locus fœminæ, donec masculus ex primo acquirente descendens vivat, cui nec pactum investituræ, nec regionis consuetudo derogare præsumitur, nisi probetur, Rolent. *cap. VII. 40.*, & contra Sombecium Hart. Pistor *p. 2. lib. II. q. 25.* evincit. Aut concessio contigit, *cum masculis & feminis*, vel *equaliter masculi, & fœmina*, vel *simul cum masculis, & feminis*, tunc mares simul in eodem gradu cum fœminis existentes omnes æqualiter succedunt, quia his formulis domini voluntas naturali feudorum conditioni fœminas excludenti deregavit, Scrad. *par. VII. c. 4. n. 75.*, dissen. Vultej. *lib. I. c. 9. n. 73.*

(2) Si duo fratres feudum novum pro se, & heredibus suis, masculis, & fœminis acquirunt, & ut frater fratri in illud succedat. Si unus frater, relicta filia, decedat, hæc alium fratrem, seu patrum, ejusque heredes excludit, *unusquisque enim sibi, suisque heredibus videtur prospexisse*, inquit, feudista in II. f. 18., Thom. de Marin. *loc. cit. n. 26.*, Zali. *par. VIII. n. 57.* (3) Si feudum fuerit fœmineum, quod primum fœmina adquisivit *pro se, & heredibus*, feudista in *b. t.* scribit, *si fœmina habens feudum decesserit: quia fœmineum est feudum; & sine pacto speciali, deficientibus filiis masculis, ad filias pertinebit.* Obertas, & Gerardus. Alii vero dicunt, nisi per pactum speciale ad eas non pertinere: sicut si datum esset filio masculo: quia si ideo quod est fœmineum sine pacto transit in fœminas: eadem ratione, quia est fœmineum transit in fœmineum prolem, etiam masculis extantibus; quod falsum est. Cujac. *lib. I. f. 12.* hunc textum intelligit de feudo non primum a fœmi-

fœmina adquisito, sed de eo, quod originem a masculo traxit, deinde ad fœminam transit, putatque Gerardi, & Oberti opinionem refelli ab aliis Italiæ tunc sapientibus, inter quos Bulgarus, Martinus, Jacobus, & Hugolinus recensebantur.

Non placet Cujacii opinio: quamvis sæpius in jure feudali sententia postremo relata retineri soleat; tamen si aliud constet, excipitur. Auctor hujus tituli prius Oberti, & Gerardi mentem retulit, postea contrariam aliorum sententiam explicuit, & subdit, *quod falsum est*. Primam igitur sententiam adprobare, secundam arguere voluit. Obertus, & Gerardus in feudo fœmineo, deficientibus masculis, fœminas admittunt, etiamsi speciali pacto investitura non invitaverit. Nam textus in *ri. f. 50.* in duobus casibus fœminas succedere scribit, *quod filia non succedit, nisi ex pacto, vel nisi sit fœmineum*. Itaque duplex succedendi via, una quam pactum, altera quam qualitas personæ, mulieris videlicet constituit. Et tam pactum, quam qualitas eundem effectum producant, *Sonsbec. par. ix. n. 124.*, *Curt. par. III. n. 3.*, *Pistor lib. II. q. 34. n. 31.* *Duaren. cap. x. n. 4.*, & prolixè *V. Cl. Vultej. lib. I. c. 9. n. 46.* *Miror* Andream ab Oberti, & Gerardi castris defecisse, & aliorum Italiæ sapientum sensum amplecti, cui postea omnes obnixa sunt. Præter hos casus fœmina in feudo non succedit, sive feudum proprium, improprium, francum, emittium, censuale, Ecclesiasticum, & seculare fuerit. Hieronym. Garzonius *tract. de fœminis ad feuda recipiendis*, ubi non quinquaginta duas exceptiones subdit, in quibus fœmina succedit, sed omnes propemodum ab Interpretum præjudicio, & ineptis, levibusque rationibus proficiscuntur, dixi *lib. II. 16. §. 47.*

In postrema tituli parte occurrit: *Ex hoc illud descendit, quod dicitur, clericum nullo modo in beneficium paternum debere succedere, etiamsi posteaquam habitum religionis assumpserit, postposuerit. Idem in omnibus, qui habitum religionis assumunt, ut CONVERSIONI. Hi enim nec postea in feudum succedunt, & si quod habent perdidit.* Sed de hoc supra dictum est.

T I T U L U S XXXI.

Si vasallus feudo privetur, cui deferatur.

Supra exposuit, cuinam ex pacto vasalli feudum deferatur, nunc si vasallus delinquit, ex causis, quas ante recensuit, cui aperiat. Et, inquit, *vasalli feudum delinquentis, licet ad agnatos quandoque pertineat, filius tamen ad id nullatenus aspirabit, nisi id iterum a domino licite adquirat sibi gratiam faciente. Verbi gratia,*

dia, si non sunt alii ex latere, quibus sperietur: ad ejus petitionem admittuntur, qui quarto gradu sunt remoti ab eo, qui id acquisivit, & etiam usque ad infinitum, dum tamen hoc constet ab eo per masculos descendisse. Hotom. pro verbi gratia, legit dum tamen, vel ita tamen; quæ correctio nihil mutat, & nihil juvat.

§. XCVI.

De feudi devolutione.

Sententia feudistæ est: si quis feudi antiqui vasallus in dominum delinquit, feudum, exclusis vasalli filiiis, atque agnatis, ad Dominum redit: si in alium, exclusis filiiis, agnati succedunt, modo ex primo acquirente per masculinam lineam descendant. Et si agnati non superant, ex gratia Dominus de novo delinquentis filios investire poterit, II. f. 24. in fin., II. f. 26. §. si vasallus. Hinc patris delictum tam in feudo novo, quam antiquo filiiis præjudicat, nec distinguendum, an feudum ex pacto, an hereditarium, an proprium, an improprium fuerit. Nonnullis placuit in feudo ex pacto, delictum patris filio nocere non posse, qui jus jam in eo ex investitura acquisivit. Male: nam jure Longobardo feudum hereditarium ignotum est, & noster feudista non nisi de feudo ex pacto, hic, & alibi intelligi potest.

Injusta tamen hæc dispositio videtur, dum filius, aut agnatus patris, aut agnati delicto punitur: alienum crimen successorem non habet, & quisque suo delicto subiicitur, l. 22. C. de pænis, l. 26. D. eo. Attamen Alver. hic n. 1. rationem affert, quia filius, & pater una persona censetur, & vivo patre, etiam dominium in feudo propemodum vindicat. Hæc ratio Pistorio lib. II. q. 16. n. 18. displicet, quia fictio juris, qua filius & pater, eadem persona sit, filio nocere non valet l. 3. D. de Interd. & releg. Veram rationem lib. IV. q. 14. §. 28. exposuimus, quia feudum contemplatione patris filio concessum existimatur, atque adeo a patre causam habet. Hinc filius est deterioris conditionis, quam agnatus; filius hereditatem recusare, & feudum accipere non potest, sed id agnato permittitur. Filius, non vero agnatus factum defuncti servare debet. Semper enim agnatus a filio in jure feudali distingui solet, Pistor lib. II. q. 13. sæpius tamen delictum patris filio non nocet, ut in d. §. 28. probavimus, Vultej. lib. I. c. XI. n. 136. Denique, ut agnatus in infinitum succedere posset, a primo stipite ex masculina linea descendere oportet.

Verum siue feloniam in dominum, siue in alium commissa sit, qua vasallus feudum amitteret, senior eam remittere potest, nec feudum suam naturam immutat. Exemplum exhibet Petrus de Vineis lib. VI. Epist. 5. Pulchrum in subditis humanitatis opus exequimur,

mūr, si lapsis interdum per lubrica culpa convivium, misericordiae celeris remedio subvenimus: cum summum vindictae genus credamus ignoscere, nolimus semper culpas deleri per gladium, in quibus rigorem possumus temperamento clementiae mitigare. Ea propter praesenti privilegio notum facimus, universis tam presentibus, quam futuris: quod licet A. de Aquino fidelis noster, olim ad falsas suggestiones amulorum nostrorum, visus fuerit a nostris beneplacitis deviasse: quia tamen saniori ductus consilio, spontaneus rediit ad fidei nostrae cultum, & nostrae misericordiae gratiam suppliciter imploravit: nos qui (humanitatem nobis divina suadente clementia) misereri libentius volumus quam ulcisci, omnes offensas, & culpas, quas idem A. contra Majestatem nostram visus est hactenus incurrisse, clementer ei duximus remittendas, recipientes eum in gratia nostra sinum. Ex abundanti quoque Gratia, quae consuevit servitia remunerare fidelium, totam terram eidem A. fideli nostro, tam paterno, quam aeterno jure, quam ex concessione quondam divi Augusti Damiani patris nostri spectanter: nec non terram, quam tenuit olim rationa uxoris suae cum casalibus, hominibus, & pertinentiis suis, dicto A. & heredibus suis in perpetuum, de speciali gratia, & ex certa scientia nostra damus, concedimus, & etiam confirmamus.

T I T U L U S XXXII.

Qui testes sunt necessarii ad novam investituram probandam.

Dixit de feudo antiquo, nunc de novo, ejusque solemnitatibus, videlicet quomodo novi feudi investitura probari possit: & an eadem probatio in feudis antiquis requiratur.

§. XCVII.

De nova investitura probatione.

Regulam statuit: sive clericus, sive laicus sit dominus, ad probandam novam investituram semper pares Curiae sint necessarii pr. b. t., l. f. 26. i. l. f. 2. Etsi in ceteris negotiis quilibet, qui a natura, vel lege prohibitus non est, testis adhiberi possit, in investitura tamen de feudo novo, sive propria, sive impropria, illi tantum, qui partes Curiae sunt, adhibentur, etiamsi mille testes extranei adessent. Quin & si illi extranei, postea pares Curiae evaserint, nihilominus investitura non valet, non convalescit, quia eo tempore pares esse debent, quo investitura celebratur. Atque adeo Paribus indiget, ut si sine eis facta sit investitura, etiamsi dominus confiteatur factam, quia tamen sine hac solemnitate facta est, non valet, etiamsi probari possit per breve testatum, b. t., ubi Feudista contrariam opinionem relicit, quae inquit, si dominus investituram esse factam confite-

fitetur, pares non esse necessarios. Sed ipse priori regulæ innixus; pares requirit, nec sola domini confessio, vel breve testatum sufficit, nisi a paribus esset subscriptum.

Sane ab hac solemnitate recedimus, si aliud Curie consuetudo recepit, de qua noster fauidista, *Consules tamen mediolanenses nuper in quibusdam omnia contra rescripserint; in quo fere omnes mediolanenses consenserunt, & consensuerunt: ut breve testatum non a paribus, sed ab aliis confirmatum sufficiat ad probandam novam investituram, b. t.* Ratio solemnitatis est, ne quid falsitatis in domini perniciem excogitetur, alijs inductis testibus, qui pecunia, amore, aut odio corrumpi facilius solent. *II. f. 58. §. idcirco.* Præterea Parium præsentia, & consilium Domino sententiam mutare posset, si forte periculum ex tali concessione nasciturum ei ostenderet; & sicut senioris interest, non quemlibet admittere vasallum: ita quoque vasallorum interest, consocium Curie parem bonis moribus imbutum habere, cum sæpius sub illo litigare teneantur. Et si dominus paribus etiam invitis quem de re sua investire posset, *Sonsbec. par. 11. n. 12. Vultej. lib. 1. cap. 7. n. 26., lib. 1 v. 3. §. 3.*

§. XCVIII.

De veteris investitura probatione.

Hactenus de nova investitura; de veteri autem beneficio investitura, quæ fit a domini successore, vel vasallo successori; etiam extranei recipiuntur ad testimonium præter fœminas, secundum usum mediolanensium. *Istæ enim nec in causis feudi, nec aliorum recipiuntur ad testimonium: ceteri autem recipiuntur in omnibus, quæ ad causas feudi pertinent, præterquam de nova investitura, b. t.* In facienda, aut probanda nova investitura pares tantum Curie adhiberi debent; sed in veteri vel faciunda, hoc est investituræ ob mortem vasalli, aut senioris renovatione, vel probanda, extraneos testes usurpamus. Modo sint mares; quia fœminas excludit. Vetus quiritum jure omne testimonii genus fœminis interdictum erat; hinc lex Horatia Cajæ Tarratiæ plurimos honores attribuit, *inter quos jus quoque testimonii dicendi tribuitur, testabilisque una omnium fœminarum, ut fit datur,* scribit Agell. *lib. vi. N. A. c. 7.,* quia fœminarum fides dubia, incerta, & ad pejerandum prona veteribus visa est. Postea disputatione fori, ut puto, in omnibus fere causis civilibus, & criminalibus fœminarum testimonium obtinuit; modo testamenta, mancipationem, divortium, in jure cessionem, adoptionem, simileque legis actiones excipias, in quibus testimonium dicere non possunt, *Constantin. subtil. Enodat. lib. 1. c. 27., Hotom. 111. obser. c. 14., Cur. par. 11. n. 17.*

T I T U L U S XXXIII.

De Consuetudine recti feudi.

Nuper explicuit novam investituram non nisi paribus Curie probari, & feudum adquiri, nunc alios acquirendi modos, aliasque controversiarum species exponit. Et quatuor partes complectitur: Prima pars *de modis feudum acquirendi, & de nova investitura*. Secunda *de jurisjurandi in beneficiariis litibus præstatione, & judicis prudentia*. Tertia *de juramento Calumnie*. Quarta *de controversia inter Dominum, & vasallum agit*.

§. XCIX.

De acquisitione feudi.

Prima pars: *sciendum est itaque, feudum adquiri investitura, successione, vel eo, quod habeatur pro investitura, ut ecce si dominus alicui coram paribus Curie dixerit, vade in possessionem illius fundi, & teneas illum pro fundo*. Apprime probò Hotomanni emendationem, qui pro *successione legit sive cessione*. Nam verus acquirendi modus est sola investitura, quam primi feudorum institutores primo adhibuerunt. Successio, aut quævis alia adquisitio improprie appellatur, ut alibi probavimus. Successio non est nova adquisitio, sed feudi jam acquisiti confirmatio, quia nemo succedit, nisi in investitura vocatus fuerit. Exagitat illud, quod inter modos acquirendi recenset, si senior coram Curie paribus dicat, *vade in possessionem illius fundi, & teneas illum pro feudo*. Etenim *l. f. 25. dixit, feudum sine investitura nullo modo constitui posse, etiamsi domino jubente, quis alicujus rei nomine feudi possessionem nanciscatur, & teneat: licet tamen possessionem taliter adeptam, dum vixerit, quasi feudi nomine retinere: herede ejus in hoc jure nullo modo ei succedente*. Solum igitur senioris mandatum non juvat, nisi investitura interveniat. Hotoman. antinomiam cognoscit, nec solvit; sed more suo feudistam arguit. Eleganter Glossa, Andreas, & Alverotus respondent: Si senior dixerit, *vade in possessionem illius feudi, eumque pro feudo teneas*, coram Curie paribus, verum feudum censetur: si vero sine parium præsentia pronunciaverit, improprium feudum constituitur, de quo textus in *d. l. f. 25. loquitur*. Ratio differentie est, quia Curie præsentia omnem suspiciōnem removet, qua dominus vilium personarum & testibus redemptis decipi posset. Quamvis enim ad feudi constitutionem utraque investitura, abusiva, & reali opus esse videatur; nihilominus feudi constitutio ab investitura reali, id est immessione in feudi possessionem incipere valeat, quin abusiva interveniat. Sufficit, si coram pari-

paribus voluntate domini quis in feudi possessionem inducatur; quique postea fidelitatem jurare, atque omnia onera sibi adsumere cogitur. Nec scriptura, sicut in ceteris actibus, indiget, licet consuetudine omnis investitura scriptis mandetur, ut quid actum est, deinde probari posset, *Scrad. par. v. c. 3. n. 12. Vultej. lib. 1. c. 7. n. 16. & 54.*

Præter hujusmodi tres acquirendi modos, quartum addit, si *alius probaverit se aliquid nomine beneficii aliquo tempore tenuisse domino præsentem, & non contradicente, & servitium ejus, quasi a vasalli recipiente: licet non probet investituram, verumtamen obtinebit, præstito juramento, nisi aliud contra inducatur §. inde etiam b. t. Hotoman. verba aliquo tempore pro 30. annis accipere videtur. At aliud est investitura præsumpta, & hanc præscriptio triginta annorum inducit, II. f. 26. §. si quis per triginta, nec vasallus aliquid probare cogitur, modo uti verus vasallus servitia præstiterit, & dominus exceperit. Aliud investitura vera, qua feudum tunc adquiritur, si aliquo tempore, id est anno, domino sciente, & non contradicente, imo servitia recipiente vasallus possederit. Tunc licet investituram, aut abusivam, aut realem non probaverit, nihilominus obtinebit, præstito juramento (male Hotoman. jusjurandum fidelitatis intelligit) sibi a domino rem illam in feudum fuisse concessam. *Annalis enim possessio* pro possessore præsumit, nisi hæc præsumptio ab alia majori præsumptione elidatur, & tunc vasallus jurare non debet, & dominus majori instructus conjectura vincet.*

De novæ investituræ probatione paribus Curia necessario faciendam, exceptionem subdit, *intelligendum est de eo domino, qui alios habet vasallos: ceterum sufficiunt extranei. Nec dicatur, investituram ubi sine paribus facta est, valere: quoniam tunc temporibus aberant pares, qui etiam si absint, tamen expectandi sunt, b. t., II. f. 2., II. f. 20.* Dum investituram celebrari, aut probari oportet, pares adhibendi sunt; Sed si dominus alios vasallos non habeat, extraneos accensere potest. Aut habeat, sed absint, expectandi sunt. Non diu, nec brevi; quod Judicis prudentia, & religio arbitrabitur. Obstat. textus in I. f. 26. *testes vero sint pares ejus, & qui ab eodem domino feudum teneant: qui si tempore investitionis absuerint, etiam extranei sunt recipiendi.* Expectare igitur non compellitur. *Vultej. lib. 1. c. 7. n. 27.* feudum dupliciter intelligit; ut si dominus eos vocaverit, & venire noluerunt, aut non poterant; aut si ipse pares in sua Curia non habet, & verbum *absuerint, non fuerint* interpretatur, *Sonsbec. par. IX. n. 17.*

§. C.

De litiſ jurejurando.

Secunda pars eſt de jurejurando, quod in beneficiariis litiſ præſtari oportet: Et regulam inſtituit; *Sacramentum non ſemper eſt dandum poſſidenti: ſed quandoque poſſidenti, quandoque petenti, quandoque neutri datur; & cum alicui horum datur, ita demum datur, ſi aliquid pro eo ſit, quod judicem moveat, I. f. 4., II. f. 58. §. ſi inſtrumentum, & §. cum datur.* Hinc an auctor, an reus jurare debeat, certa regula circumſcribi non poteſt. Nec jurare opus eſt, niſi alia probatio deficiat; nec ſtatim, niſi aliud ſit, quod judicis animum moveat. Id judicis arbitrium debet eſſe prudentiæ mixtum, ne juſjurandum ei deferat, qui juſ ſuum plane probavit; nec ei, cui nulla præſumptio favet. Et in jure feudali, auctore non probante, non ſemper reus abſolvitur, Joan. Blanc. *lib. IV. c. I. n. 129.*

Proſequitur Feudiſta, *ubi nihil eſt, quod faciat pro aliquo eorum præter poſſeſſionem ſolam, tunc ſecundum quod judici melius viſum fuerit, aut poſſidenti dabitur Sacramentum; aut auctore nihil probante, qui convenitur, etiamſi nihil præſtiterit reus, tamen abſolvitur, vel obtinet, §. ſacramentum b. t.* Quis feudum poſſidet, quem alius in judicio convenit, poſſeſſor nihil, niſi poſſeſſionem oſtendit. Si auctor nihil probat, poſſeſſor obtinebit, cum ſemper poſſeſſor vincere ſoleat *l. 4. C. de edend.* Aut ſi aliquid eſt, quod judicem moveat, etiam poſſidenti deferre juſjurandum poteſt, ut magis ſuam innocentiam depromat *cap. fin. in fin. de jurejurand.*

Hoc juſjurandum aut a judice parti, aut a parte parti deferitur. *Si a parte, aut ſubeat cum duodecim ſacramentalibus ſecundum inferiorem diſtinctionem, aut referat pars, cui delatum eſt §. & cum datur b. t.,* quod juſjurandum voluntarium vocatur, quia ex partium conventionem deſcendit. Neceſſario pars cui delatum eſt, jurare cum XII. ſacramentalibus debet, de quibus *in lib. IV. 7. §. 10.,* aut juſjurandum ei referre, qui detulit, quia manifeſtæ turpitudinis eſt, & confeſſionis, nolle nec jurare, nec juſjurandum referre *l. 38. D. de jurejur.* Sane cui deſenſio incumberebat, non omnino cogebatur jurare, ſed electionem habebat, ut ſi mallet, alteri parti juſjurandum referret, qua jurare nolente, vincebat, *II. f. 15. §. item placet, I. f. 26.* modo judici ita videretur, ut ſupra dictum eſt. Aut a judice deferitur, & tunc *juret ille cui delatum eſt, cum duodecim vaſallis, cum ſex parentibus: ceteros ſi vult, habeat extraneos, d. §. & cum datur.* Hoc juſjurandum judiciale referri non poteſt, ſed ille, cui delatum, jure cogitur; & plane cum XII. ſacramentalibus, quorum ſex cognati, ſeu parentes jurantis eſſe debent, alii ſex extranei eſſe poſſunt. Nam parentes magis facti-

veritatem scire, quam extranei præsumuntur l. 7. C. de integr. rest. min., nec de facto alieno, sed de credulitate sua, & conscientia jurant, Montan. lib. v. c. 5. in fin., Gudelin. par. vi. c. 4. n. 4.

Disputatum est, an jusjurandum in alterius animam præstari, an per procuratorem jurari possit? Justus Oldekopp negavit, Gerardus Feltmannus se opposuit, cui Boehmer. tit. decr. de juram. calum. adheret. Non recte: jusjurandum est divini Numinis invocatio in testimonium veritatis, nihilque suadet, per alium, qui speciale mandatum habet, non posse præstari, & mandantis nomine, & periculo suscipi, c. 3. de juram. calum. cap. ult. eo. in vi. Hinc Livi. lib. 31. in fin. C. Valerius Flaccus, quem præsentem crearent, quia flamen dialis erat, jurare in leges non poterat: magistratum autem plus quinque dies, nisi qui jurasset in leges, non licebat gerere. Petente Flacco, ut legibus solveretur: Senatus decrevit ut si edilis quo pro se juraret, arbitrato Consulum daret: Consules si eis videretur, cum tribunis plebis agerent, uti ad plebem ferrent. Datus qui juraret pro fratre L. Valerius Flaccus, prætor designatus, tribunus ad plebem tulerant, plebesque scivit, ut perinde esset ac si ipse edilis jurasset. Groeneweg. ad l. 2. C. de jurejuram. propter calum. Opus fuit plebiscito.

In hac jurisjurandi præstatione duo affert senioris privilegia, dominus vero, si vult, cum parentibus, aut cum vasallis solis, aut cum parentibus vasalli, vel cum extraneis mixtis parentibus, vel vasallis. Et jurabit vasallus sine mentione conscientia. Dominus quoque de suo facto similiter. De facto vero patris, vel avi, aut alterius ascendentis juramento conscientia præponetur. Quidam tamen dicunt, non quidem conscientiam esse præponendam, d. §. & cum datur b. 1. Si iudex itaque defert jusjurandum vasallo, cum lex sacramentalibus, seu paribus suis similiter vasallis, & lex aliis parentibus suis, qui si non habet, alios extraneos adhibere valet. Nam parentes plus ceteris compertum habere præsumuntur. Verum si defert domino, iste vel cum parentibus, vel cum vasallis, vel mixtam, partim cum parentibus, partim cum vasallis etiam xii. jurabit. Hic est casus, in quo senior est melior conditionis, quam vasallus, nec ad paria judicatur. Vasallus semper sine conscientia mentione jurat, videlicet se a Mævio investitum non credere se a Mævio investituram accepisse. Dominus vero de suo facto, nempe investituram non fecisse præcise, hoc est sine conscientia mentione jurat. De facto alieno, puta patris, avorumque descendentium, se nec scire, nec credere ab his ascendentibus investituram esse factam jurat. Et hoc est secundum senioris privilegium: Ratio differentia; quia iudex se probationibus, & conjecturis vasalli instruere debet, ut sen-

sententiam ferre posset; & lex magis contra vasallum, quam dominum præsumit, idcirco major necessitas, & major probatio vasallo, quam domino imponitur, Cujac. *lib. IV. f. 36.*, *Adver. bit n. 2.*

§. CI.

De jurejurando calumnie.

Tertia pars est de jurejurando calumnie, quod ex Atticis legibus ad Romanos primum migravit, & ante Justinianum in certis tantum causis ex una parte tantum præstatur, ut agens actione damni infecti, prius de calumnia jurare debebat *l. 13. §. 3. D. de dam. infect.* qui postulat sibi copiam inspiciendi, & describendi testamenti tabulas fieri *l. 3. C. quemad. testam. aper.*, qui petit probationes, nempe testes, instrumenta, qui servos in quæstionem petit *l. 1. C. de jurejur. prop. cal.*, & similibus, de quibus Cujac. *Nov. 41. in fin.* Sed Justinianus in omnibus causis tam jure antiquo statutis, quam in ceteris tantum civilibus, ut recte Martinus olim contra Bulgarum, Hugolinum, Joannem, & Azonem obtinuit. Nam in causa dumtaxat pecuniaria, non autem criminali de calumnia juratur. Recta enim fuit Joannis opinio, & Martini recepta, nunquam in causis criminalibus, deficiente probatione, reum ad jusjurandum admittere. Ne amore salatis perjurium committeret, qui crimen perpetrati non dubitavit, sicut prolike Boehmer. *tit. decr. de purgat. can. §. 3. probat.* Nec eos juvat Honor. II. *in t. 1. de juramen. calum.*, ubi Episcopos, presbyteros, clericos, Abbates, Monachos, & sanctimoniales jurare in causa quacumque, sive controversia, seu criminali, seu civili prohibet, quia non de solo calumnie jurejurando, sed de quolibet juramento loquitur; quamvis Janus a Costa *ad tit. decret. de juram. Calum.*, Honorium II. Bulgari, Joannis, Hugolini, & Azonis sententiam retinuisse fateatur, quod non placet, Jac. Cujac. *ad d. c. 1. de juram. calum.* Hoc privilegium, ne clerici de calumnia jurarent, Marcianus Imp. *an. 456.* antea clericis CP. indulgit, postea Henricus II. Imp. ad omnes Christiani orbis clericos extendit *l. 25. C. de Episcop.*, & *Cler.*, *l. 11. lib. 11. LL. Longob. tit. 47.*, Henrici legem *in d. c. 1. de juram. calum.* Honorius II. Pontifex amplectitur.

Ex his veritas feuditæ paret in §. in quibus etiam causis Sacramentum calumnie a domino non exigetur: quod nuper Rex Fredericus in Romandiola constituit, ut vasallus calumnie Sacramentum a domino non exigat; quod etiam a parte domini intelligendum est: ut quod quisque juris in alium statuit, ipse eodem jure utatur. Qui defert igitur jusjurandum, prius ipse de calumnia jurat *l. 11. §. pen. D. ver. amor.*, *l. 34. §. 4. l. 37. D. de jurejur.* cujus formulam exhibet Justinian. *in l. 2. C. de juram. prop. calum.* Actor

quidem juret, non calumniandi animo litem se movisse, sed existimando bonam causam habere: reus autem non aliter suis allegationibus utatur, nisi prius, & ipse juraverit quod putans se bona instantia uti, ad reluctandum pervenerit. Excipitur patronus, & parens, qui cum liberto, aut filio litigans, non cogitur jurare de de calumnia. Hinc Ulpian. in d. l. 34. §. 4. corrigi oportet, hoc jusjurandum de calumnia, neque patrono, neque parentibus remittitur; nam editio Norica, Veneta, Parisiensis, Lugdunensis, alique pro neque legunt eque, & grecis quoque placuit, Joan. Leunclav. Annot. lib. II. 37., Forster. lib. I. juris interpret. c. 2. 14., Gulielm. Forner. lib. II. select. c. 4., Conf. Noodt. ad tit. D. de jurejur.

In causis feudorum vasallo, & domino remittitur, sive vasallus contra dominum, sive dominus contra vasallum agat, Gudelin. par. VI. c. 2. n. 4., Scrad. par. x. sect. 3. n. 74., Rolent. cap. XII. §. n. 10., quod male Rothi. in pand. feud. cap. xxv. q. 17. negavit. Nec refert, an dominus Rex, Princeps, vel privatus fuerit, quum aequae his reverentiam, & obsequium praestare vasallus debeat. Si vera duo vasalli inter se litigant, jurare de calumnia coguntur, cum de his jus feudale nihil disposuerit, & proinde jus civile sequamur. Et feudista scribit ita Fridericum I. sanxisse in Romandio-la, hoc est, ut legit Cujac. Roncalia; & recte: nam Romandio-la est Ravennae Exarcatus; Roncalia est campus supra Padum non procula Placentia celeberrimus, de quo in II. f. 55. dicam. Hottomannus hanc Friderici Sanctionem nescire fatetur. In II. f. 27. §. si rusticus jusjurandi de calumnia mentio occurrit, sed eam constitutionem non in Italia, verum Germania publicavit. Intelligere tamen voluit legem Friderici I. quam Cujac. lib. v. feud. & Gotofr. lib. v. 10. referunt, in qua Imp. sanxit; Si quis autem super hac culpa (videlicet criminis incendii) innocentiam suam probare, vel ostendere voluerit, cum duobus viris veracibus culpa in praesentia judicis se expurget. Si quis autem cuiquam imposuerit, quod incendiarium receperit, & de hoc ipsum jure voluerit convenire, hoc nequaquam ei fieri liceat, nisi praestito primo calumniae Sacramento. Imp. in causa criminali, uti est incendii crimen, quasi jam jure proditum calumniae juramentum exigit, cum id tantum a Bulgaro, Joanne, Hugolino, & Azone retentum esset, contra quos, rectius Martinus sensit. In causa enim criminali accusator subscriptione sua in talionis poenam se obligat, & frustra ab eo jusjurandum calumniae exiges. Non jurabit reus, quia facile perjurium committit, Cujac. ad c. 1. de juram. Calum. Wiffenbae. ad l. 2. C. de jurejur. prop. Calum. Forsitan Fridericus Consilio Joannis, Hugolini, Bulgari, quo assidue utebatur, ita an. 1187. 3. cal. Jan. sanxit,

xit, ut eorum sententiam imperiali lege confirmarent.

§. CII.

De Seniore non accusando.

Propter idem vasalli erga seniore obsequium, Dominum accusare, vel testimonium contra eum reddere non debet in civili causa modica, aut criminali. Quidam tamen dicunt in criminali non licere, in civili licere: in quibus si contra fecerit, feudo privabitur, §. similiter h. r., Cujac. verbum modica, suo loco movit, & infra ponit, in civili modica licere; & placet. Generaliter vasallus suum Dominum in criminali, aut civili causa accusare non potest, secus feudo cadit; licet ex eo iudicio, atque accusatione grave damnum non senserit. Si crimen fuerit leve, vel causa civilis modica, vasallus suo feudo privari non videtur, Alver. hic, cui non recte Sonsbec. par. xii. n. 48., Vultej. lib. I. c. II. n. 35. obnituntur, dixi lib. IV. tit. xi. §. 17. & 18., & lib. II. feud. 24.

§. CIII.

De controversia inter dominum, & vasallum.

Quarta pars de contentione Dominum inter & vasallum agit. Item si inter dominum, & vasallum controversia sit de beneficio possidente domino, & vasallo in probatione deficiente: qui convenitur nullo praestito sacramento absolvatur. Vasallo vero possidente, & actore in probatione deficiente: si longa sit vasalli possessio, ejus juramento causa finiatur. Ubi vero nova est possessio, sacramentum ei non praestabitur, sed domino deferetur: nisi aliud faciat pro possidente. Dominus feudum possidet, quem vasallus coram Curiae paribus convenit, ut sibi feudum restituat. Si suam actionem probare valet, vincet: secus senior, quia juret, absolvitur. Si autem vasallus anno possedit, eumque senior in iudicium vocat, sed nihil probat; causa jurejurando vasalli finietur. Aliter, si minus anno possedit, tunc juramento senior decisio stabit, nisi aliud faciat pro possidente. §. item si inter h. r. Annalis possessio tunc vasallo prodest, si domino sciente, & non contradicente, possedit, & servitia praestitit. Si per 30. an. possedisset, sine jurejurando obtineret, And. hic n. 14.

T I T U L U S XXXIV.

De lege Conradi.

HAtenus de diversis controversiarum speciebus, & modis eas dirimendi, nunc coram quibus dirimi oportet. Quatuor partes includit: Prima de iudice, & foro competenti: Secunda de prohibita domini directi alienatione: Tertia de prohibita utilis domini alienatione, excepto subfeudo: Quarta de questione inter vasallum, & seniore. Feudista utitur auctoritate Conradi Imp. sicut in II. f. 9. in fin., II. f. 16. I. f. 1. §. 2., II. f. 40. qui de successione, pari-

paribus Curie, foro feudali, alienatione, & fidelitatis juramento plura constituit.

§. CIV.

De foro feudali.

Prima pars: *Lex conradi de beneficio, quæ dicit: Si inter Capitaneos controversia sit, coram Rege finiatur, (adhibitis Paribus) si inter Valvafores coram paribus Curie, Mediolani non tenetur: sed talis distinctio ibi observatur, quia si inter duos, quicumque fuerint, de beneficio regali controversia fuerit, quorum uterque a Rege se dicit investitum fuisse, tunc causa coram eo decidatur: ceteræ vero causæ apud pares Curie. Si autem inter pares duos de aliquo beneficio controversia sit, quorum uterque suum feudum proprium esse dicat: sive asserant eundem investitorem, sive diversos: coram iudice, vel arbitro finiatur. Sed cum unum producant investitorem, si possidenti Dominus garantizare voluerit, sine fraude ipse obtinebit: nisi adversarius contra aliquid induxerit. Si Capitaneus, hoc est quisquis ab Imperatore, sive actor, sive reus fuerit, de Marchionatu, Ducatu, Comitatu investitus contendit, Imperator iudex erit *princ. b. 1., l. f. 18., Altelser. de O. F. c. 12. Albertus Krantz. lib. x. Saxonie, cap. 38. ubi litem feudalem feudi regalis coram Sigismundo discussam refert. Merito, quia de suorum vasallorum litibus in feudo natis senior cognoscit. Nec satis Reipublicæ tutum esset, Ducum, Comitum, Marchionum, & Baronum causas ab aliquo decidi, quam ab Imperatore, quum facilius Parium sententias condemnarent; & inde bella, & seditiones gignerent. Quod & Imp. Carolus in lib. II. LL. Longob. tit. 46. l. 1. sanxit, ut Episcopi, Abbates, & Comites, & quique potentiores, si causam intra se habuerint, & pacificare noluerint, ad nostram debeant venire præsentiam, neque illorum contentio alicubi iudicetur, ne propter hoc pauperum, & minus potentum justitiæ remaneant, neque nullus Comes patatis nostri potentiores Causas sine nostra iussione finire præsumat, sed tantum pauperum, & minus potentum, ad justitiam faciendam, sciat sibi esse vacandum. Sonsbec. par. xiv. n. 19., Zali. par. xi. n. 4.* Sive ecclesiasticus, sive secularis vasallus fuerit. Quod si inter valvafores, sive majores, sive minores quæstio esset, pares Curie iudicabunt *princ. b. 1. & d. 1. f. 18.**

Hæc Conradi constitutio, sicut & aliæ Imperatorum leges, quos odio habuerunt, Mediotanensibus displicuit, & distinguere placuit: Aut duo, pluresve de beneficio contendunt, & ambo investituram ab Imperatore, vel Rege accepisse postulant, & disputant, Imperator iudicabit. Aut non ab Imperatore, sed ab alio habere dicant; & pares curie illius domini a quo tenere fatentur, cognoscant,

scient, *prin. b. t.* Nam Mediolanensis jurisprudentia non litigantium qualitatem, sed rem consideravit; licet publica ratio, utilitas, & pax nuper perpensa Mediolanensium rationem opprimat. Sæpius non paret, sed iudex ordinarius iudicat; si duo vasalli idem feudum in iudicio petunt, quique diversos dominos habent. Aliiter, si ejusdem domini de aliis feudis vasalli essent, tunc Dominus uti iudex sedet; & dominus si *possidenti guarantee voluerit, sine fraude ipse obtinebit, nisi adversarius contra aliquid induxerit, §. si autem b. t., II. f. 15., II. §. 46.* Verbum *guarentizare* idem est ac causam alterius suscipere, defensorem se constituere, testimonium dicere, confiteri, quod ille vasallus jus possidendi, ut retinendi habeat. Cur sine hac domini guarantee vasallus possessor non obtineat? Andr. *hic*, inquit, litigantem senioris arbitrium elegisse, cui se submisit; Et senior possidenti favere voluit, donec ejus assertio, atque arbitrium sine dolo compareat.

§. CV.

De non alienanda feudi proprietate.

Secunda pars: ex eadem Conradi lege, *Dominus sine voluntate vasalli feudum alienare non potest, quod Mediolani non obtinet. Ubi enim sine Cure etiam beneficium totum recte alienatur: dum tamen aut equali domino, aut majori vendatur. Inferiori vero sine vasalli voluntate non licet partem alienare, etiam majori retenta parte alia feudi. Verbi gratia, est vasallus, qui ab eodem domino in pluribus locis feudum tenet. Si partem feudi in uno loco vendat, in alio sibi teneat: ille non debet emptori servire, sed per priorem dominum totum beneficium recognoscere: cum Curia vero ~~vincitur~~ beneficium etiam rustico, & sine vasalli voluntate, potest: dum tamen non totum alienetur, Obertus. Quidam tamen dicunt, ut Gerardus, non valere, si fiat inferiori, §. ex eadem b. t., I. f. 22. §. si quis, I. f. 27. §. si quis, sive totum, sive partem alienare vellet. Miror Interpretes in lumen textus insurgere, & cecutire, quorum quinque opiniones Frid. Muller. *dissert. de obligatione domini. erga vas.* §. 10. refert, a quibus ne ipse quidem se eximit. Clarius & Imp. in II. f. 55. §. *præterea ducatus*, inquit, nec dominus feudum sine voluntate vasalli ad alium transferat. Merito: ut inter utrumque jurium æqualitas, & vicissitudo servetur. Sicut si vasallus sine consensu Domini alienare feudum non potest, ita nec dominus suum directum dominium, nisi vasallus consentiat. Neque hanc legis Conradi partem Mediolanensis clientela retinere voluit, & statuit, sine vasalli consensu domino feudum alienare permitti; sive equali domino, sive majori vendat. Inferiori non potest, nisi vasallus consentiat; quia iniquum esset, nobilem vasallum plebejo fidelitatem præ-*

præstare; & sicut vasallus sine domini consensu deteriorem feudi conditionem facere, ita nec Dominus potest, conditionem vasalli diminueret, eo invito, cum ad paria judicentur. Quid si senior sine consensu vasalli alienet, an proprietatem amittat? Minime, lege indigemus, Schenck *bic*. Dum tamen alienat, non potest unam feudi partem uni, alteram alteri vendere, ne vasallus plures dominos recognoscere cogatur, & hæc de venditione feudi sine Curia, seu Curia; cum Curia vero cuicumque beneficium etiam rustico, & sine vasalli voluntate, potest, dum tamen totum alienetur. Obertus. Quidam tamen dicunt, ut Gerardus, non valere, si fiat inferiori §. ex eadem b. t., Ludewig. lib. II. feud. opusc. 2. differ. 27.

Obertus, inquit, Dominum sine vasalli voluntate feudum simul cum Curia, hoc est territorio, & universa ditione, cuicumque etiam rustico vendere posse. Forsitan ex auctoritate Pauli in l. 62. D. de acquir. rer. dom. quia plura alienari non possunt, per universitatem tamen transeunt. Feudum si cum tota ditione, & territorio alienatur, etiam in rusticum transferri potest. Si sine Curia vendatur, non nisi in æqualem, vel majorem vendi conceditur. Gerardo aliter videbatur, inferiori nec cum Curia dominationem feudi vendi posse, ne invitus vasallus inferiori pareret. Cujacius lib. I. feud. 22. scribit, in veteri libro pro sententiæ Gerardi confirmatione, hæc addi, & hoc Mediolani judicatum est, & sic ibi obtinet, ut non valeat, nisi fiat equali. In quibusdam Curis Lombardiæ Oberti opinio valet, ut cum Curia cuius feudum totum dominus vendere possit. De vera feudi venditione lex Conradi negat, & Mediolanensis consuetudo distinguit: Sed si oppignorare senior jus suum velit, non prohibetur, Vultej. lib. I. c. 10. n. 122., & hodie etiam vendunt, Ludewig. loc. cit.

§. CVI.

De feudo non alienando, & subfeudo.

Tertia pars est de prohibita feudi alienatione, quam vasallus sine senioris consensu celebrare nequit §. similiter b. t., in feudum tamen, hoc est subinfudare, vel totum, vel partem sine senioris consensu potest, si secunda persona (id est subfeudatarius) sit talis, quæ feudo servire possit: ut si dans miles est, & ille, qui accipit feudum, inveniatur miles, ad hoc feudum si contigerit, domino similiter servire, ut & prior possit. Et hoc ut dare liceat in infinitum. In quibusdam tamen curiis ultra tertium personam feudi concessio non extenditur, ut cum feudum pervenit in quartam personam, ei auferre dominus possit. Conradus generaliter feudi alienationem, illaudato domino, vetuit, & II. f. 40., exceptit subinfudationes, quas vasallus sine sui senioris consensu agere posset.

Subin-

Subinfeudatio est actus, quo vasallus feudum, quod habet, vel totum, vel aliquam ejus partem, alii in feudum legitime, sine domini, & quorum interest, consensu concedit, II. f. 9. §. si vero, II. f. 3. §. sed etiam, II. f. 20. §. beneficium a vasallo, II. f. 55. §. callidis, Pistor lib. II. q. 44., & nemo nisi Hotoman., refragatur, siue feudum laicum, siue ecclesiasticum fuerit. Unum exemplum dabo ex Mirzo in donat. belg. c. 101. an. 1228. Ego Robertus Advocatus Arrebatensis, Betunia, & Senemonda Dominus, notum facio tam presentibus quam futuris, quod omnia, qua habebam in Parochia Calkene, que ego tenebam, & que a me tenebantur, dedi in feudum Domino Gilberto de Sottenghem, libere cum omnibus justitiis majoribus, & minoribus, excepto Manso de Raveseboot, sicut est modo clausum, exceptis etiam quindecim bonariis Wastina. Et sciendum, quod homagia, que ego in dicta villa habebam, mihi remanent. Et si homines mei ibidem manentes, exercitus meos, vel equitaturas non fecerint, sicut debent, vel ad placita mea non venerint. Ego proforsatto tali sicut homines mei judicaverint, poterit pendere super feudum, quod mei homines tenent de me, & nullam aliam justitiam majorem, vel minorem in dicta villa habebit.

Verum tria copulative servari oportet, ut subinfeudatio valet: primum, sincere fieri, hoc est, ne sub infeudationis colore alienationem lege prohibitam contrahat, ne pretium recipiat: secundum, equali persone, idest miles militi, aulicus aulico, advocatus advocato, & similia; aut majori, non autem inferiori. Secus senioris conditio, servitia, & fidelitas diminuerentur. Tertium, iisdem pactis, conditionibus, & servitiis, & succedendi modis, quibus ipse tenet, subinfeudet: quia mutare invellituræ ordinem, idem est ac feudum alienare, seu jura sua diminuere, quod vasallo interdicitur. Nam subfeudum a feudo principali tanquam a suo fonte rivus, pars a toto, membrum a corpore naturam, & proprietates assumit: Scrad. par. VIII. c. 2. n. 13., Pistor loc. cit., Vultej. lib. I. c. 10. n. 143., Fred. a Sande ad Consuetud. Gelr. tit. I. c. 1. n. 44. Hinc feudista in §. proforsatto b. s., qui suum beneficium alii dat in feudum, non debet alia lege dare, nisi qua ipse habeat. Ut si habeat sibi, suisque heredibus (quod intelligi debet de solis masculis) non debet alii dare, ut habeat ipse, & sui heredes masculi, & femina. Unde quibusdam placet, quod qui taliter dedit, eo ipso beneficium amittit. Gerardus, & alii dicunt, quod qui dedit, & cui datum est, beneficium perdit. Secundum alios vero tunc domino aperitur, cum masculi defecerint.

Non itaque aliis legibus, & pactis subinfeudare valet, quam quibus accepit, & eodem jure, quo penes vasallum stetit, eodem penes vasallinum maneat. Sed an hæc pacta subinfeudationem

vitent, an pro non appositis censentur? Tres opiniones hic refert. Sæpius hujus collectionis auctor opinionem communiter receptam postremo loco referre solet. Postrema opinio, inquit, subinfeudationem non vitari, & clausulam, *ut etiam feminæ succedant*, pro non scriptis considerari respondet. Merito: quia in iis, quæ separari possunt, utile per inutile non vitatur *l. 34. C. de donat., l. 21. §. 1. C. de Testam.* Si enim mores patriæ subinfeudationem in unum heredem agi permittant, & vasallus in duos facit, subinfeudatio in uno valebit. Dum vasallus feudum pro se, & heredibus suis, hoc est masculis accepit, subinfeudatione si ad feminas extendere velit, feminæ pro non scriptis habentur, & deficientibus masculis, feudum domino aperitur, Curt. *par. 11. q. 6. n. 10.*, Camer. *in 11. f. 55. p. 33.*, Cujac. *lib. 17. f. 38.*

Nec unam dumtaxat subinfeudationem celebrare potest, sed quot voluerit: Capitaneus feudum suum majori vasallo; major vasallus minori atque ita usque in infinitum dare valet, sicut in Curia Mediolanensi obtinuit. In aliis autem Italiæ feudalibus curiis, non nisi ad tertiam usque personam, nempe Cajus Mævius, Mævius Sejo, Sejus Sabinus. Sabinus quarto infeudare non potest; & si infeudet, senior a quarto revocat, *d. §. in quibusdam h. t.* Atque in his subinfeudationibus, nihil aliud transferri contingit, quam illa facultas, vel primo vasallo, vel secundo, & deinceps competens percipiendi ex prædio feudali, aut jure fructus, & commoditates, quas ipsomet vasallus esset percipiturus, si non subinfeudasset; quod utile dominium subalternum Interpretes appellat. Apud infeudantem vero aliquod civile dominium, seu naturale, fructuum, & utilitatis expers, remanet, quo a subvasallo servitia, & fidelitatem exigere valet, & subvasallus ad ea aut similia onera se obligat. Licet enim vasallus infeudatione investituræ ordinem mutare non valeat; ætiori tamen lege, quam ipse tenet, in alium transferre non prohibetur, Curt. *par. 17. n. 83.* Denique hæc infeudandi facultas sæpius cessat, si quis ab ecclesia decimas in feudum tenet, si aliter consuetudo jubet, si pactum sit, ne subinfeudaret *cap. 19. de decim.*, Scrad. *loc. cit. n. 17.*, dicit *lib. 17. 20. 56.* Sic Dux Lotharingiæ Henricus *an. 1212.* apud Mireum *loc. cit. cap. 94.* Similiter & feudum de *Ossandrecht sicut hi, qui ante a nobis hoc tenuerunt, ipsi Godfrido contulimus in feudum, tali conditione adjecta, quod Stakers-loo & Ossandrecht ipse in propria persona vel heres ejus, qui Bredam tenebit, idem feudum semper a nobis habebit, nec alium infeudare poterit.*

Quarta pars de controversia senioris, & vasalli agit, quæ amissionem feudi attingit: Dominus inquit, quod tenes in feudum, a
me

me habes; vassallus si scienter, & dolo malo negat, feudo cadit; si ignorantor, non amittit, §. ult. b. t., dixi lib. II. f. 26.

T I T U L U S XXXV.

De Clerico, qui investituram facit.

Olim hic titulus antecedenti annexus erat; & supra ex lege Conradi generali quaedam proposuit regalias, & Mediolanensis Civitatis deinde consuetudines; nunc in hoc titulo generalem quoque regulam, postea Ecclesie Mediolanensis morem describit.

§. CVII.

De obligatione Clerici investitionis.

Regula est: Si clericus de propriis bonis, vel laicus investituram Titio fecerint; ipsi, & eorum successores adimplere tenentur. Sicut & si clericus de bonis Ecclesie feudum constituet, & tempore investituræ possessio illorum bonorum penes eum erat, tam ipse, quam suus in Ecclesia successor adimplere, hoc est Titium in veram feudi possessionem inducere tenetur, *princ. b. t., cumque de bonis ecclesie eam fecerit, si possessio rei pro beneficio investituræ penes eum fuerit; ipse, & ejus successor ipsam adimpleant: quod etiam in laicis contingit.* Hæc verba obnituntur textui in l. f. 29. ibi, *si dominus, qui investivit, forte sit clericus, & contigerit, ut ante moriatur, quam vassallus possessionem feudi nancisceretur. Eulnanitur feudum, quod generaliter in omnibus Clericis, qui feudum dant, observatur.*

Distinguendum, si clericus, vel laicus in propriis bonis feudum erigit, ipsi, & eorum successores investituram, qua vassallo juxta est quæsitum, adimplere tenentur. Aut Clericus de bonis suæ Ecclesie antea Titio infeudatis, vivente Titio, Mævium investivit; deinde feudum morte Titii, ad Ecclesiam rediit, Clericus necessario realem investituram Mævio dare cogitur, & si non adimplevit, ejus in Ecclesia successor implet. Rationem hic feudista addit, quia possessio beneficii jam penes Clericum reperitur, & investitæ jus jam quæsitum fuit. Nam omnia juris feudalis effata loquuntur, si Prælati investitor prius decedat, quam feudum teneas, tunc successor Prælati non obligatur. E contra igitur, si vivo Prælato, feudum apertum fuerit, contra eum, & successorem agi potest. Textus in *in d. 1. f. 2.* sensit de clerico ante defuncto, quam feudi possessor moreretur, & successorem non obligat; quod *expectativam* vocamus, Andr. in l. f. 9. n. 2., Giphani. *diput. IV. juris feud. n. 36. & 37.* Rothius in *Pand. feud. cap. XII. q. 39.*, Curt. *par. 2. §. quinto principaliter n. 3.*

Prosequitur hic feudista: *ubi vero de alterius feudo fecerit investi-*

stituram, si quidem puro, non valeat: sed si sub tempore, vel conditione, quo feudum sibi aperiatur, valebit investitura, etiam sine voluntate vassalli facta. Si tamen ante decesserit investitor, quam feudum ad eum revertatur, successor non cogitur eam habere ratam: aut cum se vivente feudum apertum fuerit, possessionem tradat, & investituram adimpleat, b. t.; & idem in 1. f. 9. Si Mævius feudum ab Ecclesia tenet, & Clericus, vivo Mævio, de eodem feudo Titium pure investit, investitura non valet, nisi Mævius, qui possidet, consensiat. Si sub conditione, dum feudum investienti fuerit apertum, & valet, etiam si Mævius non consensiat. Verum si ante investitor Clericus decedat, quam sibi feudum aperiatur, ejus successor investituram adimplere non cogitur. Ratio, quia successor non jure hereditario, sed electionis, hoc est non voluntate defuncti, sed beneficio eligentium succedit; idcirco ejus factum ratum habere non cogitur, Vultej. lib. 1. c. 10. c. 21., dixi ab d. 1. f. 9. Denique, licet Episcopus, vel quilibet Ecclesie Prælatus sine solemnitatibus bona Ecclesie infeudare non possint, tamen si in *Dominico*, hoc est dominio Ecclesie feudum ei apertum, seu res solitas infeudari Ecclesie devolutas inveniant, iterum alii in feudum concedere valent. Quæ facultas Mediolanensi Archiepiscopo non competit; suspicor, ne bona Ecclesie Prælatorum Mediolanensium avaritia, atque abusu dissiparentur.

T I T I U S XXXVI.

An mutus, vel alias imperfectus feudum retineat.

Hic queritur ob investituram a Clerico de bonis Ecclesie pure, vel sub conditione nuper factam, an mutus, surdus, cæcus, claudus, aut aliter imperfectus feudum jam legitime acquisitum retineant? Duas opiniones refert, Gerardi, & Oberti, & aliorum: Gerardus, & Obertus, aliique retinere asserebant, etiam si natura sic eos creaverit. Aliis vero placuit, eos a natura ita creatos, feudum retinere non posse, quia ipsum servare non valet. Sic dicimus & in clerico, & in femina, & in similibus b. t.

§. CVIII.

De feudo ab imperfectis retinendo.

Hic duas enarrat sententias, sed quænam obtinuisset, tacet; quinimo alter textus in 1. f. 6. huic se opponit, *Mutus feudum retinere non potest, scilicet, qui nullo modo loquitur: sed si feudum fuerit magnum* (Cujac. legit *paternum*, quem Hotom. & Pistor arguit) *quo ei ablato se exhibere non valeat, tantum ei relinqui debet, unde se sustinere possit. Et bis omnibus casibus feudum amittitur, & ad Dominum revertitur.* Et quod de muto, inquit, de surdo, cæco, aut aliter imperfecto intelligi videtur; & quamvis ulti-

ultima opinio adprobari, sæpius solet, tamen non semper id tantum censetur. Vehementer Interpretes apud Hart. Pistorium *lib. II. q. 32.*, & Hartm. Vultejum *lib. I. c. 9. n. 114.* disputant. Ego, prætermiffa contentione, quid securius & æquitati, & juri Longobardo conveniat, & receptum fit, exponam.

Primo distinguam: Aut senior sciens prudens Mævio, finge, cæco, muto, surdo, similique morbo laboranti feudum concedat, vel agnatis non existentibus, consensit, ut succedat, feudum retineat, & de hoc nemo dubitat, quin concessio, & retentio valeat, quia, etsi servire non possit, tamen servitia senior remisisse præsumitur. Nam quilibet favori a lege, vel pacto sibi concessio renunciare valet. Aut Mævius corpore lahus de feudo novo, quod personale servitium requirit, investitus est, & postea imperfectus, sive sua, aut alterius culpa evasit, & feudum amittit, quia servire non potest, etsi, suadente æquitate, per substitutum servire videretur. Aut hoc feudum non personale, sed reale servitium, nempe annuam vini, olei, frumenti, aliulve præstationem exigit, & Dominus velit nolit, agnatis etiam capacibus vivis, ad feudi successionem, vel retentionem admittere tenetur, quia nullum ei damnum offertur. Aut de successione feudi paterni agitur, & si ita natus sit, non succedit, quia servire nequit, & noster textus in fine adprobat, qui de feudo antiquo loquitur, clerico, & fæminæ eum comparat. Si vero ex accidenti imperfectus est, non succedit, sed aliquid alimentorum nomine a feudo percipit, ut nonnullis visum est. Verum textus noster totum feudum retinere significat, ibi *quidam tamen dicitur, cum qui talis natus est feudum retinere non posse*, igitur qui ex accidenti talis est totum retinet. Textus in *I. f. 6. de feudo novo* loqui videtur, in quo alimenta percipit, sed ibi dixi. Hodie omnis disputatio cessat, cum moribus Europe hujusmodi personæ succedant, retineant, & per substitutum serviant, Fred. A Sande *ad consuetud. Geln. tit. III. c. I. §. I. n. 5.*, P. Ludewig. *lib. II. feud. opusc. 2. differt. 19.*

T I T U L U S XXXVII.

An ille, qui interfecit fratrem Domini sui feudum amittat.

Nuper visum est, quomodo ex vitio corporis vasallus feudo cadit; nunc quomodo ex feloniam amittat. *Si quis interfecerit fratrem Domini sui; non ideo beneficium amittit: sed si fratrem suum interfecerit ad hoc, ut totam hereditatem habeat, vel aliam feloniam commiserit: verbi gratia bovinem tradendo ut in curia amplius stare non possit, privabitur beneficio: quia tamen erga Dominum non fuerit facta, ad agnatum proximiorum feudum pertinebit, si paternum fuerit. Eodem prorsus observantur quantum ad ordinem*

nam gradus, qui continetur in legibus. Cum autem ad Dominum respicit feloniam, feudum tunc domino aperitur. Si vasallus proditorie, injuria, & contemptu senioris fratrem ejusdem senioris occidat, feudum amittit. Secus si nec proditorie, nec domini injuria interficeret, videlicet casu, vel servate inculpate tutelae moderamine, tunc feudum retineret. Aut vasallus proprium fratrem necat, ut totam hereditatem habeat, quam eorum pater reliquit, & feudo expoliatur. Ratio differentiae est, quia proprium fratrem occidens, magis peccat, & delinquit, quam si fratrem domini necaret, l. 1. D. ad l. Pompej. de Parric. Aut si alium hominem proditorie sine causa, voluntarie occidat, etiam feudo eadit, quia sine dedecore in Curia senioris morari non potest, nec fidelis censetur, Alver. *hic* n. 3. & 4. Jac. a S. Georg. §. *aliquo vasalli* n. 15. Aut si alium convasallum, sive parem Curiae, sicut si quis suum commilitonem interficiat, capitali sententia punitur l. 6. §. 6. D. de re milit.

Hujusmodi feloniam speciebus feudum ad agnatos vasalli, non dominum redit, si paternum fuerit, quia in seniore non commisit, dixi lib. II. 31. feudo. Denique in *fn. b. t.*, inquit, non cogitur vasallus omnino secundum usum mediolanensem (& jus commune) dominum adire, & servitium ei offerre; sed cum nunciatum ei fuerit, tunc domino, si potest, serviat, l. f. 21. II. f. 26. §. licet vasallus, nisi magna imminet seniori periculum, aut dies pro homine interpellat.

T I T U L U S XXXVIII.

De vasallo, qui contra constitutionem Lotharii Regis beneficium alienavit.

A Alteram privationis causam exponit, nempe si vasallus contra Lotharii legem, feudum, inconsulto Domino alienavit: Si totum alienavit, totum; si partem, partem amittit, quia pars delicto aequalis esse debet, modo sciens prudens alienavit. Si vasallus contra Constitutionem Lotharii Regis beneficium alienaverit: si totum perdat totum: si partem, partem perdat, & ad dominum revertatur. Et ideo si contra animum dominorum quorum communis vasallus erat, faceret feloniam, cum forte cucurbitando: ejus solius parte privabitur, & si voluerit unius partem restituere, aliis sibi reservatis, hoc facere poterit: II. f. 26. §. si vasallus feudum. Hinc si vasallus Mævium, Titium, & Cajum seniores recognoscit, & contra unum ex his, puta Mævium feloniam committit, illa feudi parte privabitur, quam a Mævio offenso tenet, ceteras non amittit, ne pars delicti fines transiliat.

§. CIX.

§. CIX.

De refutatione feudi.

Quemadmodum & partem, quam ex uno seniore habet, refutare valeat, quin senior consentiat, aliis partibus reservatis, quia vasallus etiam sine Domini voluntate, recte feudum refutare potest. Post refutationem tamen ad servandum non tenetur; sed cum quidem tunc offendere non debet *h. t.*, II. f. 14. Si totum, igitur etiam partem refutare valet, idem jus in toto, quod in parte est *l. 76. D. de R. V.* Nam ex juris Longobardici dispositione vasallus, etiam invito Domino refutare, & subinf feudare potest. Sive feudum simplex, sive certum, vel sub conditione servitium continent. Quicquid Interpretes communiter sentiant, cum lex non distinguat. Si refutatio *intempestiva* non fuerit; secus dolo malo facta presumitur, & Dominus prohibere, atque impedire potest. Nec refutatio extranea facta, sed descendentibus, atque agnatis valet, secus alienatio diceretur, & senioris consensu opus esset. Nec si Domino fiat, refutantis agnatis nocet; quum, mortuo refutante, recte illud revocant *Curt. part. IV. n. 147.*, *Struv. f. j. f. cap. XII. 14.*, dixi ad *l. 11. f. 14.* Nihilominus, acta refutatione, refutans suum senioreff offendere non debet, si offendit, ob præteritæ amicitia, & fidelitatis memoriam magis punitur, quam si alius offendisset.

T I T U L U S XXXIX.

De Alienatione paterni feudi.

EAndem alienationis rem prosequitur; & in tres partes dividit; prima pars de feudi antiqui alienatione, secunda de controversia inter senioreff, & vasallum; tertio de solemnitate, & culpa vasalli agit.

§. CX.

De solemnitate alienationis.

Prima pars generalem regulam complectitur; alienatio feudi paterni non valet, etiam domini voluntate, nisi agnatis consentientibus, ad quos beneficium quandoque sit reversurum *princ. h. t.*, I. f. 8. §. 1. Duplex est feudi alienatio novi, & antiqui; novum solo senioris consensu indiget; antiquum senioris, & alienantis agnatorum voluntatem expolcit. Si est feudum Ecclesiasticum consensu Episcopi, vel Prælati, & Capituli opus est. Nomine agnatorum proximiores veniunt, qui jure revocandi, & prælationis fruuntur; nec consensus unius alteri nocet; nec consensus agnatorum, qui nunc sunt, nascituris præjudicat. Nam omnes investitura vocati jus vindicant, estque tanquam fideicommissum familiae relictum, quod ex familia exire non potest, & unus alteri restituere tenetur. Hinc vasallus filia sine agnatorum consensu feudum antiquum alienare prohibetur, quia filia est extranea, nec in feudo succedit.

dit. Si de feudo ageretur, & vasallus in filiam transfert, Dominus feudum jam sibi commissum huic filiae concedere possit, quum de jure suo disponat, L. f. 24. Nam vasallus novum feudum in filiam, & quemlibet extraneum senioris consensu potest. Si feudum antiquum esset, & pater consensu domini filiae renunciaret, renunciatio valet, domo nec pater vivat, etiam si agnati non consensissent. Sicut si refutaret domino, refutatio tamdiu valet, quamdiu refutans vixerit, nec agnatorum consensu opus est, Andr. & Alver. *bic*, Scrad. *par. vii. c. 5. & 6.* Hic agnatorum consensus, vel ratihabitio duos effectus gignit, ut ipsi, nec vivo alienatore, feudum alienatum jure proximeleos, nec mortuo, jure proprio repetere possunt II. f. 26. §. *Titius*.

A prima regula excipit, & licet prohibeatur beneficii alienatio, inter agnatos tamen, si paternum fuit, concederetur. Et si libellum unus alteri fecerit de feudo paterno, non est libellus, sed quasi refutatio. Nomine agnati intelligitur proximior, ne successionis ordinem mutet, & ne juri agnato prius quaesito noceat. Nec feudum de familia exit, quia haec alienatio nihil aliud est quam jus agnati accelerare, & ante possidentis mortem ad feudi successionem invitare. Unde feudista hanc alienationem pro refutatione, quae invito etiam domino, fieri potest, interpretatur; quia refutationis effectus producit. Etenim si unus agnatus nomine libellatico alteri proximiori agnato feudum suum dederit; haec conventio non libellus, sed refutatio vocatur, & patet: quia mortuo eo sine liberis, feudum ad agnatos, non dominum devolvitur, Curt. *par. iv. n. 146.*, Alver. *bic*, Pistor *lib. ii. q. 6. n. 16.*

§. CXI.

De fore feudali.

Secunda pars etiam regulam exhibet, si inter Dominum, & vasallum de beneficio fuerit controversia, coram paribus finiatur, I. f. 10, I. f. 22., II. f. 16., II. f. 19., nec refert, cujusnam conditionis, aut dominus, aut vasallus, inferior, an superior fuerit; in lite feudali inter Imperatorem, & vasallum pares judicabunt, Duaren. *cap. 20.*, Curt. *par. vii. n. 34.* Postea satis obscure noster Auctor subdit, ubi autem dicit vasallus prius de suo recto feudo debere se a domino investiri; si quidam sine controversia de alio sit vasallus, indubitanter primo investiendus est: & postea cognoscendum est, quod sit suum rectum feudum, aut quod non. Sed si nihil aliud ab eo tenet pro beneficio, nisi de quo controversia est; tunc res causa prius ventilanda est; & sic videndum, utrum postea investiendus sit. Species est: Mortuo seniore, Mævius ab ejus successore investituræ renovationem petit, heres senioris negat Mævium

vlum esse vasallum; Mævius, inquit, se prius de feudo investendum, antequam rei veritas appareat. Pares Curiae ita se gerere debeant; ut si Mævius est etiam vasallus de alio feudo, quod quiete ab eodem domino recognoscit, & de feudo controverso investituram ostendit, statim investendus est, & fidelitatem jurare tenetur, postea Pares principalem causam, nempe an investitura valida, vel non fuerit, cognoscent. Nam domino hic iudicandi ordo non nocet, dum de feudo litigioso a vasallo fidelitatem recipit postquam Mævius est verus vasallus de alio feudo, quod ab eodem tenet. Verum si Mævius nullum aliud feudum a Domino tenet, nisi illud, de quo controversitur, tunc non est investendus, sed statim principalis causa cognoscetur, Alver. hic, Cujac. II. f. 20.

§. CXII.

De feloniam, & culpa.

Tertia pars est de feloniam, & culpa: Feloniam probatio, nempe illius criminis, quod vasallus contra fidelitatis capitula, aliudve crimen atrox commisit, legibus Longobardorum duello fiebat, lib. 11. LL. long. 56. l. 30. quibuscumque per legem, propter aliquam contentionem, pugna fuerit iudicata, praeter de infidelitate, cum fustibus, & scutis pugnent, sicut in capitulari Dominico prius constitutum est. Videlicet feloniam gladiis; non fustibus in duello probanda est. Haec tamen consuetudo, & lex Mediolani non obtinuit, & probatio paribus Curiae, brevi testato, vel extraneis testibus peragebatur. Et jure Longobardo sicut dominus duello vasalli feloniam, ita & vasallus feloniam senioris duello probare potest, ne ad imparia iudicentur. Culpa vasalli erit, si dominum a morte liberare potuit, & non liberavit, quod crimen in omittendo dicitur, I. f. 21. II. f. 26. §. licet vasallus, §. non est consuetudo, & §. si a morte h. t. verbum potuerit in textu, inquit, Alverotus intelligit, si commode potuerit. Quod non placet: quia vasallus pro aris, & focis seniore adjuvare tenetur, omnemque lapidem movere, ne damnum sentiat.

Fateor vasallum salutem senioris propriae saluti praepone non cogi, aliter potius delinquere, quam bonum agere dicitur. Denique in fine d. §. si a morte, addit, sed licet potuerit facere, ne dominus in peccatum precipietur, veluti perjurium; non tamen feudo privandus erit; ut si dominus res alienum contraxit, & solvere juravit; si solvere ob paupertatem nequit, in perjurium incidit, a quo vasallus liberare non obligatur. Haec obligatio in Capitulis fidelitatis non occurrit, & vasallus, bonae animi, & corporis, & fortunae, non animam senioris a periculo liberere cogitur.

HAEC de nonnullis vasalli obligationibus, nunc alias enunciat; atque si Alveroto fides, olim titulus xxviii. usque ad 50. perdurabat, quos Glossographi ordinis gratia diviserunt. Hic quatuor partes continet: Prima de investitura petitione; secunda de revocatione feudi alienati; tertia de servitio; quarta de feudi ecclesiastici privatione disputat.

§. CXIII.

De renovatione investiturae.

Prima pars: Inquit Imp. Conradus II., si post mortem domini vasallus, vel post mortem vasalli heredem ejus per annum, & diem steterint, quo dominum, vel heredem ejus non adierint, fidelitatem pollicendo, & investituram petendo; si tale sit beneficium, ut fidelitas sit prestanda, ipsum perdant; sicut & antiquitus consuetudo fuit, sed non Mediolani, princ. b. t., & 1. f. 23., 11. f. 24. §. 1., 11. f. 52. in fin., 11. f. 55. §. praeterea si quis. Haec renovatio faciunda, cum vel dominus feudi, vel vasallus mutatur, nec aliquid novi juris tribuit, sed pacta, qualitates, & conditiones investiturae appostas reficit, atque obligationes vasallum inter & Dominum recollit, & redintegrat, ut vasallus ex Domini potius benevolentia, quam Defuncti beneficio feudum tenere intelliget, Valtel. lib. 1. c. 7. n. 100. Tempus est annus & dies, quod a morte senioris, vel vasallo, fructu successore, nec legitime impedito turrat, nec petere duantaxat juvat, sed fidelitatem polliceri oportet, & qui fidelitatem facere recusat, investituram non meretur 11. f. 3. in fin. Nisi fuerit feudum, cui pacto convento Dominus in investitura iuramentum remisit; cum aliud sit fidelitas; aliud iusjurandum. Fidelitas omni feudo inhaeret, nec remitti pacto, vel consuetudine potest. Iusjurandum inhaeret, & inesse praesumitur, sed pacto fieri valet, non iuratus, & feudum nascitur, quod respectu fidelitatis non iuratum improprium vocamus. Si intra hoc tempus lege Conradi, & communi consuetudine investituram non petat, feudum amittit, quod Mediolani non obtinuit, 11. f. 24. princ., Curt. par. 10. n. 45.

§. CXIV.

De revocanda alienatione.

Secunda pars de revocatione feudi, ut liceat Dominis omnes alienationes feudi factas, nulla obstante praescriptione, revocare §. praeterea b. t. Si vasallus, inconsulto seniore, feudum alienat, non obstante praescriptione, senior revocat. Nomine praescriptionis venit hic tempus xv vel xx. an., quia alienatio, lege prohibente, non valet, & qui alienare prohibetur, pati usucapionem non potest l. 28.

D. de

D. de V. S., qui patitur rem usufructu, is alienare censetur. Sicut & Maritus, Licet Julia, fundum dotalem alienare nequit, tenetur, si cum usufructu passus sit, quia sua patientia pro alienatione est *l. 1. §. D. de fund. dotali*. Verum excipitur prescriptio xxx. an. quae omnem additionem perimit, eique nec Conradus hic, nec Fridericus in *l. 1. §. 55. princ.* derogare voluit, & tanto temporis lapsu Dominus emptorem vasallum agnoscere cogitur, *Glof. & Alver. hic, Vultej. lib. I. c. 9. n. 22.*, etsi aliis tempus immemorabile requiri videtur, ut Claro in *§. feudum, q. 45.*, quod non placet, cum jure Longobardo prescriptio xxx. ab. res allodialis feudalis & vicifera evadat.

§. CXV.

De feudali servitio.

Tertia pars est de servitio: In *petendis hostenditiis* (*hostenditia* dicuntur adiutorium, quod faciunt Dominis Romani cum Rege in hostem pergentibus) Vasalli, qui eam eis non vadunt; verbi gratia in Lombardia de modo XII. denarios; in Teutonica terra tertiam partem fructuum facta computatione fructuum solammodo ejus anni, quo hostem faciunt §. *similiter* b. t. Omnis servitiorum ratio in vasalli opera consistit, belli, & pacis tempore, consilio, atque auxilio pro senioris vita, honore, & bonis praestanda; praecipue militaris; siue Imperator, Rex, vel alius Princeps expeditionem egredi, vel imperii coronam a manibus Pontificis suscipere debeat; ut ejus Majestas splendorem retineat, & conserveat, & ab insidiis hostium in itinere securus ambulet. His enim servitiis Comes, Marchiones, Duces, vasalli, & valvares, & subfeudatarii obnoxii sunt, *l. f. I. in fin.*

Aliquando vasallus non ipse, sed substitutum mittit, vel *hostenditia* solvat. *Hostenditia* vox dicitur ab *hoste*, quae exercitum, & castra significat, *lib. II. LL. Longob. l. 1. §.* quae in *hoste* facta sunt *hastennus* traditiones, de quibus nulla quaestio est; stabiles permanent. Si vero aliquis alii res suas tradiderit, & in *hoste* profectus fuerit &c. Aut ab *Ostio*, voce Teutonica, quae servitium in exercitu, vel pecunia, qua illud redimitur, ostendit, Strauchius *dissert. de Hostenditiis* §. 2. *Hostenditia* sunt adiutoria, seu subventiones, quas vasalli praestant, si ad expeditionem, vel Comitatum pergere cum suis dominis volunt. Simile *Scutagio* Britannorum, quod est servitium leuti in bello ferendi dominum adjuvandi causa. In Lombardia de quolibet modo feudalis terrae XII. denarios, in Alemannia tertiam partem d. §. *similiter*, ex Const. vero Frid. I. in *l. 1. §. 55.* §. *firmiter* dimidium redditus unius anni dominis persolvunt, *Gudelin. par. I. c. 6. n. 4.* Hinc Fridericus feudorum quo-

que alienationem vetuit, ut has prestationes vassalli necessitatis tempore solvere possent. Qualitum est, an propriis sumptibus servire vassallus teneatur? Respondeo; si extra senioris territorium servit, sumptibus senioris; si intra territorium, sumptibus vassalli, modo clientela fructuosa fuerit. At pacta investiturae inspicere oportet, quae totam Clientelae naturam, & qualitatem regunt, Zaf. par. VII. n. 42., A Sande *loc. cit. tract. 3. c. 3. n. 18.*

§. CXVI.

De feloniam Pralati.

Quarta pars: Si Episcopus, Abbas, vel quilibet Prælatus a Rege feudum teneat, datum non solummodo personae, sed ecclesiae, ipsum propter suam culpam perdat, eo vivente, & ecclesiasticum beneficium, vel honorem habente, ad Regem pertineat; post mortem vero ejus ad successorem ejus revertatur, §. *item si. b. 1.* Jure canonico, & Longobardo qualibet Ecclesiastica, sive superior, sive inferior persona a laico, aut ab alio Ecclesiastico feudum accipere potest, d. §. *item si, & cap. 6. & 7. de foro compet.*, Blanc. *lib. 1. c. 5. n. 10.* Et dupliciter contigit: vel Rex, aut quilibet privatus Clericum suum dumtaxat, non Ecclesiae contemplatione investit, contracta feloniam, a feudo perpetuo cadit. Aut illud Ecclesiae concessit, quod praesumitur, & si Prælatus, vel Rector feloniam perpetrat, donec Prælatus vivit, feudum, hoc est fructus feudi ad dominum redibunt; mortuo Prælato, feudum rursus ad Ecclesiam transit. Hinc Prælati delictum Ecclesiae nocet, sed favore Ecclesiae, non perpetuo nocet, quum morte rei, feudum recipiat, Struv. *s. j. f. Cap. xv. 15. dixi lib. IV. 12. §. 24.*

Exemplo juris Romani diligentius dicam: Papinianus in *l. 2. D. de Rebus dub. legatum*, inquit, vel fideicommissum Civibus datum, Civitati relictum videri. Verosimilius est, testatorem, non singulis Civibus, sed Universitati Civium legare voluisse. Relictum sacerdotibus, vel clericis certae Ecclesiae, non ipsis, sed Ecclesiae relictum interpretatur, Scævola in *l. 20. §. 1. D. de annuis leg.* Si testator, inquit, *do lego praedium Episcopo illius Ecclesiae*, legatum non ad Episcopum, sed ad Ecclesiam pertinebit, *l. 41. C. de Episc. & Cler. cap. 15. de Testam.* Si quis Ecclesiae aliquid donat, & illius Prælatus in donatorem ingratus fuerit, donatio revocari non potest, cum Ecclesia non deliquerit. Nemo alienum sublinet odium, crimen, pœnam *cap. 22. de R. J. in VI.* Sed si fructus rei Ecclesiae donatae, ad Prælatum pertinet, donec vixerit, privandus erit, & successor deinde percipiet, Voet *tit. D. de donat. n. 23.* Hujusmodi itaque sunt Conradi II. Capitula, quae in Roncalia (male *Romani-dola* legitur) constituit, quae & Lotharius, & Fridericus retinuerunt.

TITULUS XLV

De controversia inter masculum & feminam de beneficio.

EX. Conradi auctoritate plures nuper controversias definivit, co-
teris prosequitur. Tres hic controversiarum species continet.

§. CXVII.

De diffidio fratris, & sororis.

Prima est: Marcius, sorore, & fratre superstitibus, vel agnato, & filia decessit, frater, inquit, quod defunctus possedit, non allodium, sed paternum feudum esse, a quo soror, & qualibet femina repellitur. Soror reponit, fuisse allodium. Feudista respondit, nisi aper-
tis probationibus femina ostenderit non esse feudum, creditur masculo cum suo sacramento affirmanti cum duodecim sacramentalibus. Ratio; quia praesumptio favet masculo, quem ad successionem feudi lex in-
vitat, & feminam generaliter repellit, idcirco eam cogit, ut aper-
tis probationibus actionem suam probet. Si non probaverit, vasa-
llus cum XII. sacramentalibus illud esse feudum jurare debet, & vincat. Hoc iurandum tunc iudex desert, cum aliqua praesumptio pro vasallo annuit. Pendente iudicio, soror in feudi possessionem immittitur; atque si nulla praesumptio est pro agnato, sed pro fe-
mina, haec iurare tenetur, & obtinebit, II. f. 26. §. I, ibi dixi.

§. CXVIII.

De diffidio senioris, feminae & emptoris.

Secunda: si inter dominum, & feminam contentio oritur; do-
minus feudum esse, inquit; femina negat. Probationibus deficien-
tibus, datur feminae sacramentum §. sed si b. r. Si enim dominus non
probet; iudex iurandum feminae deserat, quia possidet, vel alie
qua erat praesumptio; quae iudicis animam movere poterat II. f. 33.
§. sacramentum.

Tertia: si dominus, & emptor feudi inter se certant: Em-
ptor, inquit, rem, quam emit, esse liberam, & de ven-
ditoris allodia; dominus esse feudum asserit. Domino in probatione
deficiente, sacramento emptoris desinitur, §. item si b. r. Probatio
incumbit domino, quia qualibet res praesumitur libera, quum li-
bertas & in rebus, & in homine primum a natura descendat, quae
que persistere semper creditur, donec servitutis impositio probetur.
In fine subiungit; quidam tamen distinguunt; ut si magna eorum
pars, qua vasallus ibi vivebat, feudum sit; datur domino sacramen-
tum, alibi feminae. Cujac. lib. IV. feud. 50. verba alibi feminae de-
let. At Glossa, Andreas, Alverotus, & Ravenna tenent, hanc
distinctionem tribus casibus nuper expositis convenire, quia eadem
aequitas, & praesumptio durat; & aliquam probationem inducit,
ut majori probatione deficiente, iurandum deseratur; quod placet

Aliam hic dirimit questionem: Vassallus, illudato domino, feudum alienavit, dominus contra emptorem agit, ut sibi feudum restituat, quia vassallus venditor alienatione lege Lotharii, & Friderici vetita, illud amisit. Quid juris?

§. CXLIX.

De restitutione feudi alienati.

Respondet Auctor, si vassallus jurare poterit, quod ignorans esse beneficium, vendidisset, existens proprium: electioni emptoris committitur, utrum domino vel ipsam cedere, an vassallo restituere. Obvius dicit omnia vassallo restituenda. Quo restituto, id beneficium vassallus retinebit, non nocente, nec obstante venditione, ea quod ignorantia alienavit: & quod dicitur alienatione feudum aperiiri domino, intelligendum est, cum a scientibus alienatur beneficium. Et quod dicitur de venditione idem est in omnibus alienationibus. Regula juris est, feudum sine consensu domini alienatum, domino aperiiri, si scienter alienavit. Secus si ignorantia: & quidem justa, tunc excusatur, 11. f. 26. §. si vassallus feudum. Ut si defuncto successit, qui dia. seniori non servierat, l. 42. D. de R. J., nec vassallo succeditur, si suam ignorantiam allegat, nisi juramento confirmet. Si vero ignorantia est supina, vel jadis, dum Lotharii, & Friderici leges nesciebat, nec iurjurandibus deserti oportet, ne perjurio, ausa praestetur. Ignorantia supina est, si tanquam agnatus successit, si a domino requisitus, servivit, si investiture renovationem accepit, si in Curia stetit. Haec nunquam excusat, Zafi. par. x. n. 12. & 13. Nec in jure feudali sancitum, obtemperare est, mulieri: jure ignorantia erant subveniri, nec militi, nec minori xxv. an. Schenck bic.

Alienatum ignoranter feudum emptor in judicio a seniore conventus, ut restituat, emptor electionem, vel vassallo, vel seniori restituendi habet. Si vassallo restituit, ab eo id quod interest, petit; si domino, interesse amittit. Senior ab emptore feudum peti, qua actione? Aut rei vindicatione, aut interdico adipiscendae possessionis, aut conditione ex lege, qua possessio, non proprietas avocabitur. Nemo rem suam condicit, nisi a jure nulla in f. D. Ufusu. quemadmodum. Schenck loc. cit. Si emptor ignorans feudum emit, si sciens rem esse feudalem, & alienari prohibitam emit, interesse consequi non potest, d. §. si vassallus, 18. f. 55. §. 1. Et statim ac vassallus illud esse feudum cognoverit, ab emptore petere propriam auctoritate valet, quia venditio ipso jure nulla constat. Denique sub

sub

sub nomine venditionis, qualibet alienationis specie comprehenditur, in fin. b. s.

TITULUS XLIII.

De controversiis inter vassallum, & alium de beneficio.

Controversia proponitur, & jus, quod vassallus in iudicio comparandi, atque agendi habet. Martius vassallum convenit, & inquit, feudum suum esse, vel partem, vel aliquod jus, nempe per servitutem vindicat. Vassallus in iudicio comparere potest, & usque ad definitivam sententiam persistere, si dominus praesens, siue absens fuerit, & si pro eo, aut contra eum iudicatum fuerit, vel cum adversario transegerit, dominus fraudulenter adum non sit, etiamsi post beneficium domino aperitur, talis erit, nisi eo causam agente iudicatum fuerit; & ita ab eo ratam haberi oportet, b. s. ff. de i. s. si vassallus de beneficio.

Ex quo deducitur, ob utilis domini translationem vassallo competere facultatem in iudicio agendi, etiamsi dominus ignoret, & quod vel Pares Curiae, vel iudex ordinarius decreverit, Dominus ratum habere cogitur. Etiamsi de feudo transegerit, modo & translatione, & actio sine fraude facta, & proposita sit. Et sicut exceptio rei iudicatae vassallo nocet, & obstat, ita & domino, non factus ac contra ipsum iudicatum esset, quia vassallus causam a domino cognoscit, & procurator, est in rem suam vocatur. Nec proprie in persona domini, & vassalli res inter alios iudicata aliter nocet, locum habet. Hinc si dominus vellet feudum revocare, aut ob feloniam vassalli, aut linea interitum, postquam iudex sententiam tulit, rei iudicatae exceptione repellitur, quae vassallo, ex cuius persona agit, obstat. Atque Heromanni calumnia evanescit.

TITULUS XLIV.

Quid iuris, si post alienationem feudi vassallus id recuperaverit.

Dura de feudorum alienatione egit, nunc declarat, quomodo regulae quae feudum alienatum domino concedit, intelligenda sit. Duae partes comprehendit.

§. 20 CXX. De feudo non alienando.

In prima parte, inquit, jure antiquo totum, vel partem feudi impune, sine senioris consensu alienare vassallo licebat; atque si postea recuperaret, penes eum jure feudi retinebatur. Hodie ex Lotharii constitutione §. 2. statim ac illicite sine Domini consensu alienat; illud amittit, & domino aperitur. Interpretes intelligunt, si traditio secuta fuerit; vel acta venditione, & traditione, vassallus, antequam questio

sibi moveretur, feudum recuperavit. Et quidem si vassallus vendit, donat, permutat, alium contractum celebrat, nisi traditio sequatur, feudum non amittit, etiam si pretium receperit, II. f. 55. §. *calidis, ubi in alios transferunt*. Ante enim traditionem non dicitur alienatum, quia adhuc in dominio venditoris manet; nudus in venditione consensus non transfert dominium, nec venditio est modus transferendi, sed causa l. 67. D. de V. S. l. 20. C. de pectis; & nemo dissentiente, placuit, *Sonsbec. par. XII. n. 99. Curt. par. IV. n. III.*, *Struv. f. j. f. cap. XIII. 9. n. 4.*, *Rosent. cap. IX. 12. n. 3.* At, possessione vere, vel fide semel translata, vassallus a poena amissionis non excusatur, si postea etiam in incontinenti, & quaestione adhuc non mota, recuperaverit. Nam noster feudista, inquit, *hodie autem si ipsum alienaverit, si quidem illicite, licet postea recuperaverit, tamen penes eum non remanebit, ut pote domino, ad quemcumque pervenerit, apertum, Duaren. cap. XIV. n. 18.*, *Scrad. par. IX. c. I. n. 17.*, *Rosent. cap. IX. 2. in fin.* Nec jus domino alienatione vassalli quaesitum auferri potest.

§. CXXI.

De feudo recuperato.

Secunda pars instruit, si domini voluntate vendiderit, per libellum, vel aliter alienaverit: si idem postea recuperaverit feudum penes eum remanebit, non jure beneficii, sed aut jure proprio, aut jure libelli, aut aliter: secundum quod idem recuperaverit. Dummodo scias, quod si ad libellam Domini voluntate id de dideris, si quidem pro libello ei datur singulis forte annis, & hoc jure feudi censetur. Illud vero jus, quod per libellum transtulerit, & postea recuperaverit, pro beneficio non tenebit; sed velut alterius rei data per libellum, etiam feudum Domino resutaverit, libellum retinebit; §. *profecto h. t.*, qui difficultate laborat. *Mævius* consensu senioris feudum vendidit, vel ad libellum dedit; postea idem feudum *Mævius* recuperavit; penes eum non jure feudi, sed aut jure proprio, aut libelli, aut aliter, sicut concessit; quia caput jus est novo ab eo, qui rem uti libellaticam tenobat, eodem jure retinebit, sicut ipse, qui dedit. Nam dominus sibi prejudicavit, quia ita consensit. Quod si quotannis ex libello censum percipiebat, jus percipiendi erit feudale, quasi loco feudi subrogatum, quum non omnino abalienaverit. Et si domino resutaverit, libellum retinebit, *Camer. in II. f. 55. p. 39.*

T. I. F. U. L. U. S. XLV.

An Agnatus, vel filius defuncti possit retinere feudum, repudiata hereditate.

IN clientelarum successione insignis inter filios, & agnatos defuncti differentia existimatur. Filii, si succedere velint, necessario

fario hereditatem, & feudum defuncti acceptare, vel utrumque repudiare debeat, non vero hereditatem repudiare, & feudum amplecti. Agnari, repudiata hereditate, feudum accipere possunt, *princeps. b. t. c. II. f. 51. §. filius*. At maxima hac in re Interpretum juris feudalis, canonici, & civilis dissensio regnat, de quam feudi specie noster auctor intelligatur? Nonnulli de feudo hereditario pro se, & heredibus quibuscumque concessio. Alii de feudo ex pacto, & providentia pro se, & liberis sive descendantibus masculis absque heredis expressione: Alii de feudo simpliciter dato, in quo nulla filiorum, vel hereditatis mentio occurrit: Ceteri de feudo tam pro heredibus, quam pro filiis, & descendantibus concessio interpretantur.

§. CXXII.

De differentia agnati, & filii.

Si contigerit vasallum sine omni prole decedere: agnatus ad quem universa hereditas pertinet, repudiata hereditate, feudum, si paternum fuerit retinere poterit, nec de debito hereditario aliquid feudi nomine solvere cogitur. Sed in fructibus, si quos reliquit, non de eis debitum solvatur, quo tempore decessit (secundum quod supra diximus) considerabitur. Ubi vero filium reliquit, ipse non potest hereditatem sine beneficio repudiare: sed aut utrumque retineat, aut utrumque repudiet, quo repudiato ad agnatos, si paternum sit, pertinebit. Si erit feudum novum, domino cedit.

Nos satis in prolegomenis *cap. VIII. §. 41.* de feudo ex pacto, & providentia, & hereditario enucleavimus; nunc investigari nostri textus mentem oportet. Jure Longobardo feudum ex pacto, non autem hereditarium innotuit, cui omnia, quae a jure feudi disposita sunt, conveniunt. Suprema ratio ab Interpretibus non perpensa, mihi videtur esse, ut successio non defuncti beneficio, sed Principis, vel cujuslibet investientis liberalitate acquisita ostenderetur. Hinc unus ab altero non accipit, nec unus alteri nocere valet, nec unus factum alterius servare tenetur. Non itaque de feudo hereditario diu post nostri Auctoris aetatem ab Interpretibus, Bulgaro, & Pileo, uti creditur, invento, accipi potest, Pistor *lib. II. q. 2.*, Vultej. *lib. 1. c. 9. n. 238.*, Thom. de Marin, *de Gen. feud. tit. 1. n. 30.*, Struv. *f. j. f. Cap. IX. II. n. 2.*, P. Ludewig. *lib. 1. jur. publ. opusc. VIII. §. 8. (o)*.

Ratio autem inter filium, & agnatum est, inquit, Cujac. *IV. f. 54.*, quia agnatus in feudo tantum genearchico, non in novo succedit, & ideo ab avo, proavo, seu communi stipite, non a defuncto accipere videtur; sed filius in antiquo, & novo feudo succedit, & a suo patre, non autem avo capit. Quae ratio non

placet Hotoman., qui *cap. xix. in fin. disput.* tenet, quia filius patris beneficio saltem secundario feudum adipiscitur, quatenus a patre esse accepit, ut familiae agnasceretur; & iniustum esset, si patris hereditatem desereret, & bona non citra defuncti patris ignominiam, sub hasta, & voce praconis distrahi permitteret, Rothi. *in pand. feud. cap. i. v. q. 48.* Quid si in hereditate debita, vel onera non sint? Sola reverentia, & defuncti nuper memoratae obsequium superesse videtur; Cum majores nostri magnum dedecus sine herede decedere existimarent. Hujusmodi rationes in agnato sibi non vindicant, quia agnatus a defuncto suum esse non accepit, nec ab eo descendit, separatum patrimonium habet, non a se, sed a primo acquirente feudum agnoscit.

Quaeritur est, an vasallus successor a se alienum solvere obligetur? Respondeo: duplex est successor filius, & agnatus. Filius si ve in feudo novo ex pacto, sive in feudo antiquo succedit, debita, & factum patris solvere, & servare tenetur. Agnatus, si feudum, & hereditatem accipit, etiam a se alienum solvere debet; si, repudia hereditate, feudum retinet, debita ab antecessore contraeta exolvere non cogitur. Noster feudista *hic*, agnatus, ad quem univ. sa hereditas pertinet, repudiata hereditate, feudum si paternum fuerit, retinere poterit: nec de debito hereditario aliquid feudi nomine solvere cogitur; sed in fructibus si quos reliquit, ut de eis debitum solvatur, quo tempore decesserit (secundum quod supra dicimus) considerabitur. Verum duplex est debitum, feudi, & hereditatis, debitum feudi, etiam ad agnatos generaliter, sive hereditatem repudient, sive adeant, transit; debitum hereditatis, non, nisi hereditatem recipiant; secus hereditariis creditoribus non tenentur. De fructibus tamen feudi illius anni, quo mortuus est agnatus, dum post martii Calendas decessit, oneribus hereditariis satisfacere debet, Camer. *in 11. f. 55. p. 12. & 13. & p. 19.*, Andr. *hic*, ubi prolixè Lipar., Scrad. *par. vii. c. 7. n. 31.* Praeterea et si agnatus in feudo ex pacto repudiare hereditatem, & feudum retinere possit, tamen si feudum fuerit hereditarium, agnatus a filio nihil differt, sed vel utrumque repudiare, vel utrumque accipere compellitur. Nam haec feudi species, excepta fidelitate, & servitiis, hereditariam undique qualitatem assumit, Pistor *loc. cit.*, dixi in proleg. *loc. cit.* Quinimo filius si feudum accipit, hereditatem repudiare non potest; sed si hereditatem adit, recte feudum repudiat, etiamsi dominus non consentiat, cum vasallo refutandi facultas invito seniore, competat, 11. f. 38.

Ab hac regula exceptionem addit, licet alterum sine altero retinere non possit, (nempe filius) agnatis tamen consentientibus poterit

erit dominus eum, si voluerit, quasi de novo beneficio investire; quo facto, licebit, & repudiata hereditate, feudum tenere, nulla onere ei hereditario immittente, h. t. Mortuo vasallo, ei filius in feudo paterno succedit, dominus, agnatorum consensu, potest filium hunc de feudo patris, non tanquam antiquo, sed quasi de novo investire, & filius hereditatem patris recte repudiare valet. Opus est agnatorum consensu, quia domini in feudo voluntas nihil agnatis nocet; & si dominus hunc filium, inconsultis agnatis, investit, mortuo filio, statim revocabunt. Agnatorum consensus parit, ut mortuo filio sine filiis ad feudi successionem non admittantur, quia jam juri suo cesserunt. Nec amplius de feudo antiquo, sed novo agitur, in quo agnati non succedunt, Andr. hic n. 6., Alver. eo n. 7., Glor. eo. Recte Interpretes iterum excipiunt, si filius fuerit præteritus, aut in re certa, vel legitima tantum institutus, vel exheredatus, vel jurejurando paternæ hereditati, vivo patre, renunciavit. In his casibus feudum, repudiata hereditate, retinere potest, cum nulla ejus culpa arguatur..

T I T U L U S XLVI.

An apud judicem, vel Curiam Domini questio feudi debeat terminari.

Postquam de diversis feudalium questionum speciebus egerit, ad forum competeas, in quo agendæ sunt, transit. Et omni feudalis jurisdictio, vel ad dominum, vel pares Curie, vel judicem ordinarium, vel arbitrum pertinet.

§. CXXIII.

De diffidio feudali.

Hic speciem proponit, in qua pares cognoscunt. Mævius, sine filio decessit, Titius credens feudum, quod defunctus tenebat, domino fuisse apertum, ab eodem domino investitus est. Post investituram, Mævii agnati apparent qui feudum quasi paternum sibi vindicant. Quæsitum est, quis cognoscet? *Responsum scio, quia ad dominum quodam modo causa spectare videtur, ad quem investitus habebit, regressum de evictione, ut coram paribus finiatur Curtis.*

Ex hoc feudistæ responso constat, dominum non posse in ea causa cognoscere, a qua aut lucrum, aut damnum expectat, sed solum pares consensu partium electi judicabunt; ut omnis favoris suspicio pro eo, nempe Titio, quem investivit, cessaret. Dominus præsumitur tueri investituram, quam de feudo ad se reverso celebravit, ne evictionis periculum subiret. Idcirco solum Pares cognoscunt, nec Dominus Curie præsidere poterit. Damnum est evictio, dum Titium de clientela ab alio suo vasallo possessa investivit, de qua dixi lib. II. f. 8., & 25. Si dominus pares non habet, iudex ordinarius cognoscet, & actor sequitur forum reæ.

Glossa ad II. f. 55. v. pares in fin. Nec tamen propria auctoritate una pars, seu actor adversarium suum invitum apud judicem trahere potest, nisi Curia decernat, & tunc nec actori, nec reo Curiae iudicium declinare licebit.

T I T U L U S XLVII.

Qualiter Dominus proprietate feudi privetur.

PLures superius recensuit causas; quibus vasallus feudum amittit, transit ad eas, quibus senior proprietatem amittit; olim hac de re in Italia disputabatur: *quidem dicunt ex omni feloniam, qua vasallus feudo privatur & Dominus proprietate privetur. Alii non nisi ex magna feloniam: alii ex nulla. Sed prior sententia mihi placet, non habita distinctione qualis vasallus sit, utrum per Sacramentum, vel non, h. t.* Quia consuetudine nulla sanctior excogitari potuit, dum amicitiae, obsequii, & obligationis vicissitudo inter utroque conservetur. Verum sicut saepius ob feloniam vasalli feudum ad ejusdem agnatos devolvitur, ita & ob feloniam senioris non ipsi vasallo, sed senioris agnatis aperitur. Si autem feudum esset novum, prorsus vasallus acquirit, dixi lib. IV. 13. §. 26.

T I T U L U S XLVIII.

De feudo non habente propriam feudam naturam.

IN quolibet feudo tria continuo distinguimus, *substantiam, naturam, & accidens*, quae etiam contractibus insunt. Substantia est fides: natura late se extendit, videlicet, ne ad feminas transeat, ne ascendens descendenti succedat, non alienetur sine senioris consensu, legitimi & naturales heredes succedant, vasallus servitium praestet, nec aliquid disponat, quod agnatis noceat, liceat illud refutare, culpa, vel clericatus, aut religionis habitu amittatur, in suis controversiis Pares Curiae cognoscant, non juretur de calumnia, non accuset dominum, aut in criminali causa contra eum testimonium ferat, dominus sine consensu vasalli directum dominium non alienet vasallus subfeudare possit, nec ordinem investiturae, vel dominus, aut vasallus immutet, ne quid damni domino in feudo, vel extra asserat. Accidens est quodlibet pactum, quod investiturae apponitur. Si substantia deficiat, non feudum, sed alodium, vel quid aliud vocatur; si natura mutatur, hoc est qualitates nuper recensitas pacto, vel moribus amittit, feudum improprium nascitur, si accidens, nec substantiae, nec naturae praedjudicat.

§. CXXIV.

De feudo improprio.

In hoc titulo speciem improprii feudi declarat, si quis hac lege alicui feudum dederit, *ut ipse, & sui heredes, & cui ipse dederit, habeant. Respondeo, iste, qui sic accepit, poterit id vendere, vel*

vel donare : vel aliter si sibi placuerit , etiam sine voluntate domini alienare : & ille etiam cui datum fuerit , non habebit ipsum pro feudo , nisi sicut ei datum est . Sed qualitercumque ei datum fuerit sive ad proprium , sive ad libellum licet propriam feudi naturam non habeat , jure tamen feudi censetur : ut ex his causis ipsum amittat , quibus & verum , feudum , & propriam feudi naturam habet . Vasallus vendere , alienare , donare , vel aliter , si sibi placuerit , etiam si dominus non consensiat , poterit . Et ille etiam , cui datum fuerit , non habebit ipsum pro feudo , nisi sicut ei datum est , *b. t.* nempe non modo jure feudi , sed quolibet alienationis titulo vasallus hac formula munitus transferre potest . Verum quantumdiu penes vasallum manet , rectum feudum censetur , nec de feudo in allodium commutare , valet , jusjurandum fidelitatis prestare tenetur , & iisdem modis , quibus cetera beneficia amitti solent amittitur , *b. t.* Nam acta in uno mutatione , non in omnibus eadem mutatio intelligitur . Atque si vasallus facultate a domino sibi concessa non utitur , proprium feudum remanet , & ad solos mores transit , Thom. de Marin. de Gen. feud. tit. 31.

T I T U L U S XLIX.

De eo , qui finem fecit agnato de feudo paterno.

Alia pacti speciem in hoc titulo interpretatur , nempe si tres , pluresve sint agnati , Mævius , Sabinus , & Cajus : Mævius paternum feudum Sabino agnato proximo , & suis heredibus , (hoc est masculis) & cui ipse dederit , refutavit . Postea Sabinus sine filiis decedit , nec vivens alicui dedit . Quæsitum est , an Mævius , qui refutavit , an Cajus succedat ? Sapientes quidam Mediolanenses interrogati responderunt , non ob stare illud pactum , nisi feudum omnino refutaverit , vel nisi ad hoc refutaverit , ut Dominus eum , quasi de novo beneficio investires . Tunc enim , secuta investitura quasi novum sit feudum , non succedit , *b. t.*

Vasallus tam domino , quam agnato proximiori , non autem extraneo , hoc est in investitura non vocato feudum refutare sine domini consensu potest . Atque hæc refutatio aut realis , aut personalis est : Si vasallus domino feudum hac lege refutat , ut filius , vel agnatus tanquam de feudo novo investiat ; ipse refutans , mortuo filio aut agnato non succedit , quia hoc feudum respectu refutantis , non autem aliorum novum evadit , & ad dominum revertitur , feudista hic , & 11. f. 39. , Scrad. par. 11. c. 3. n. 59. Aut simpliciter sine ulla personarum mentione , nec in alicujus favorem refutavit , si refutatarius sine herede decedat , refutans & non succedit , sed continuo excluditur . Et hæc est refutatio realis , sicut pactum in rem , dum generaliter paciscar , ne petam , nec a te , nec ab alio

alio petere possunt l. 21. §. fin. D. de pactis. Aut in alicujus nempe filii, vel agnati gratiam refutavit, ut ipsi investiantur, mortuo filio, vel agnato sine heredibus refutans recte succedit, & hæc est refutatio personalis, quæ personas non egreditur. Sicut pactum personale, si nec a te, nec ab heredibus tuis, nec ab eo, cui dederis petere petiscar, alios non comprehendit l. 25. §. 1. D. de pactis. Hinc ratio, & justitia hujus responsi apparet, Jac. a S. Georg. §. & unus ex distis n. 6. Ardizo in sum. c. 108.

T I T U L U S L.

De Natura successioneis feudi.

Proluxe de feudorum controversiis, & investiturarum clausulis, nunc ad successionem progreditur, & tres succedendi ordines attingit. Primus, inquit, successioneis feudalibus est natura, quod ascendentes non succedunt, verbi gratia, pater filio; & Cap. Extraord. Si quis igitur habens filium, ipsum per Dominum investire fecerit, nisi nominationem eum domino pactus fuerit, ut si filius decesserit ante patrem, quod feudum ad patrem revertatur: dicitur, defuncto ante patrem filio, patrem carere beneficio, & domino adquirendum. Glossa hic rationem addit, quia consuetudo ita jubet; rectius Duaren. cap. xi. n. 10., & Pistor lib. 11. q. 19. n. 2., quia olim beneficia erant annalia, & precaria, deinde ad vitam fidelis, postea ad filios, & paulatim ad fratres possessio potestata fuit. De parentibus non cogitur, quod rarius contingeret, filio ante parentes decedere, ad eorum successionem parentes vocari, ne ordo naturæ turbaretur. Atque adeo jus Romanum, quod, non extantibus descendentes, ascendentes admittit, non obtinuit. Rectissime vero Hotoman. hic, & Vultej. lib. 1. c. 9. n. 205., quia feudum accipitur a vasallo pro se, & liberis, sive posteris suis; in quorum numero non sunt parentes. Merito filius paternos vasallos, suos esse vasallos dicere poterit; Sed pater filii vasallos, non recte suos vocabit. Hinc Gajus in l. 58. D. de V. S. paternos libertos recte videmur dicere nostros libertos: liberorum libertos non recte nostros libertos dicimus; filii mei libertus, meus libertus non est, cum naturalis ratio parentum hereditatem liberis, non vicissim adicat l. 7. D. de bonis damnat., dixi lib. 11. 17. §. 50.

Repulso ascendente, tanquam in investitura non comprehenso, admittitur linea descendens, nempe filius patri succedit, & non filia, nisi ex pacto, vel nisi sit femineum princ. h. t. & quidem liberi mares tam in feudo seculari, quam ecclesiastico in infinitum succedunt. Femine non succedunt, nisi ex pacto in investitura vocatæ, vel nisi feudum fuerit femineum, vel consuetudo invitet, dixi lib. 11. f. 30., Duaren. cap. xi. & xi. Imo sæpe filius non succedit,

cedit, de quo in lib. II. f. 26., & Glos. *hic*. Deficiente descendentium linea, ingrediuntur collaterales omnes per masculos descendentes, usque in infinitum, si feudum sit paternum. Paternum autem voco, quicumque ex superioribus id adquisivit §. ex latere h. t. I. f. 4. §. 2. Agnati enim tantum in feudo paterno, seu antiquo succedunt, & si conjungantur ab illo latere unde feudum pervenit, secus lex feudalis tanquam extraneos existimat. Hinc recte Interpretes unam dumtaxat feudorum successionem, nempe descendentium agnoscunt, & jus Longobardum collaterales improprie appellat, cum sint descendentes: sed exemplo juris romani vocare non dubitavit. Quid sit feudum paternum? dixi in prolegom. cap. VII. §. 19. 20. & 21.

Ex his noster Auctor infert: si Mævius, quatuor filiis relictis, Cajo, Titio, & Sabino, decedit, & feudum ad Sabinum ex divisione pervenit; Sabinus, quatuor filiis similiter relictis, decedit, & feudum ex divisione ad unum, videlicet Sempronium devenit. Atque alii patris fratres, hoc est patruus Cajo, Titius, & Sejus filios procreaverunt, qui iavicti fratres patruales cum filiis Sabinae dicuntur. Sempronius, liberis relictis, decedit, & feudum ex divisione ad unum ex his, nempe Stichum pervenit. Moritur Stichus sine maribus, vel descendente ex maribus. Quæsitum est, quis succedere debeat? Respondeo ad solos, & ad omnes, qui ex illa linea sunt, ex qua iste fuit. Et hoc est quod dicitur ad proximiores pertinere. Isti vero proximiores esse dicuntur respectu aliarum linearum. Sed omnibus hac linea deficientibus, omnes alia linea equaliter vocantur h. t., id est fratres Stichi, qui sunt proximiores succedunt. Deficientibus proximioribus, alia linea proximiores vocantur. Nam quo magis quis est remotior, eo tardius vocatur II. f. 37., Andr. *hic* n. 31., cap. XI. n. 14.

T I T U L U S L I.

De Capiteano, qui curiam vendidit, an intelligatur beneficium vendidisse.

HAstenus de acquisitione feudi, qua successione contingit, ad alios quæstionis modos etiam improprios transit, qui ex contractu, vel debito alterius, & etiam successione descendunt. Quatuor partes includit: Prima de venditione Curie: secunda de successione filii, vel filie: tertia de servitio, illegitimis amittendi feudi causis, & lege commissoria: quarta de contentione inter filiam, & propinquam agit.

§. CXXV.

De venditione curie.

Prima pars: Quidam Capiteanus in quadam Curie sua beneficium dedit

dedit militibus, & postea eandem curiam vendidit, non habita mentione beneficii. Controversia est inter Capitaneum, & emptorem; dicente emptore, se curiam cum beneficio emisse: domino vero contra dicente, ad eum beneficium non pertinere. Respondetur illud beneficium in venditione non contineri, nisi expresse de eo actum sit. Capitaneus, vel quilibet Marchio, Comes, Dux, Baro in sua Curte, seu Comitatu, Baronia, districtu, jurisdictione, feudum militi suo dedit; postea Curtem illam Martio, nulla feudi mentione acta, vendidit. Inter venditionem, & emptorem questio oritur. Emptor curtem simul cum feudo militis emisse inquit; venditor negat. Respondetur illud beneficium in venditione non contineri, nisi expresse de eo actum sit, princ. h.t., 11. f. 26. §. in generali. Ratio, quia aliud est Curtis, aliud feudum, unum alteri non cohaeret, nec accedit. Nec dominus sine voluntate vasalli, jus quod in vasallo vindicat, alienare potest 11. f. 34. §. ex eadem; sicut vasallus jus domini alienare prohibetur, nisi dominus consensiat. Cur autem hoc missis feudum cum bonorum universitate non transit? Eleganter Alverotus distinguit: quaedam esse bona, quae vendi solent, & haec in generali venditione continentur, ut distractis aedibus, puteal, lines, idest lacus aquam continens, fistulae, canales veniunt l. 13. in fin. l. 14. & 15. D. de Alt. emp. Quedam esse, quae vendi publica utilitate, & sua natura non possunt, sed cum universitate bonorum transeunt, ut res sacra, & religiosa, tanquam accessiones l. 24. D. de contrab. emp., Cujac. ad l. 4. 5. & 6. D. eo., Florens, Jan. a Costa, & Roye ad cap. VII. de jurepatron. Quedam esse, quae vendi prohibentur, nisi eorum possessor consensiat, & inter haec feudum recensetur, quod cum bonorum universitate non transit.

§. CXXVI.

De dissidio successionis.

Secunda pars: Prima successionis ratio est filiorum, qui repudiare patris hereditatem, & feudum retinere non possunt, sed utrumque accipere coguntur, etsi agnatus, feudum, si velit, adire valeat §. similiter h.t., dixi lib. II. f. 45. Filia nunquam succedit, etiamsi quis investitus fuerit de feudo, ita ut ad feminas transfiret, & duas filias tantum reliquerit, quarum una filium habeat, & altera filiam. Utrum post mortem illarum masculus tantum feudum habere debeat? Secundum Gerardum masculus tantum. Obertus contra. Et e contra si filios ille habuerit §. similiter h. t. Martius de feudo investitus est, ut feudum etiam ad feminas pertineret; hic, relictis duabus filiis, decedit; una ex his filium, altera filiam procreat; filius masculus sororem suam consobrinam excludit, & solus succedit. Nam regu;

regula est, donec masculus superest, femina non succedit. Ita Gerardus contra Obertum obtinuit. E contra filius unius fratris filiam alterius fratris, seu patruelem suam excludit, & huic Obertos consensisse videtur.

§. CXXVII.

De feloniam filii.

Tertia pars: Certi juris est, feloniam in dominum, & sapius in alios commissa vasallum feudo privari; feudista in hoc titulo plura excipit. Si nempe filius, vivo patre, dominum læsit; mortuo patre, nihilominus paternum feudum retinet; modo seniori satisfecerit §. *quæstionem esse apud me scio: si filius vivente patre dominum offenderit, ita quod feudum amitteret, si pater decessisset: utrum feudum amittat, vel non. Secundum istos sic, secundum Gerardum non, & Obertum similiter. Si volueris vasallus dominum offendere, sed non laboravit, feudum non amittit. Gerardus, & Obertus. Similiter etiam si laboravit, non amittit feudum, nisi insidiatus fuerit, & hoc probatum fuerit h. r., & jussit Frider. in II. f. 55. §. insuper. Aut si vasallus dominum offendere conatus, sed non offendit, feudo non privatur, nisi insidiatus ei fuerit, & hoc probatum fuerit, §. si voluerit h. r.* Insidiari est cum telo ambulare, venenum præparare, cum inimicis contra dominum conspirare, aliisque modis, quibus vitam, honorem, vel bona dominus amitteret. Insidias non nisi quinque testibus probari oportet, II. f. 57. Hic conatus idcirco non punitur, quia vasallus vel perficere noluit, vel pœnitentia ductus recantavit. Aliter si impedimento detentus crimen, & feloniam absolvere non potuit. Nam jure Romano consilium, mandatum, conatus, modo pœna ordinaria, modo extraordinaria punitur; satis A. Matth. de Crim. in proleg. c. I. n. 6., & lib. 48. 18. c. 4. n. 11., conf. Bynkersh. lib. III. obs. c. 10. probarunt. Hinc si vasallus cum uxore senioris, non modo concubuerit, feudo cadit, sed etiam si ejus pudicitiam sollicitare voluerit, sed impeditus non perfecit, Mozzius tract. ex quibus caus. feud. amis. n. 45. Amittit & feudum, si legitime vocatus servire nolit. Servitium duplex est; unum quod secum ducit simplex feudi concessio, & forma fidelitatis seu natura Clientelæ continet: alterum, quod investituræ pacta, & conditiones constituunt; nempe festivis diebus seniore comitari, quotannis xenias largiri, aliudve grati animi signum exhibere, idcirco feudum *conditionatum* vocatur, Thom. de Marin. de Gen. feud. tit. 20. n. 5. An feudum conditionatum refutari possit? Dissentio est: placet, invito domino, etiam refutari a vasallo posse, quia feudista generaliter vasallo jus refutandi concedit, nec feuda ad certum servitium ab aliis distinguit, Vultej. lib.

I. c. n. 130., Rosenti cap. IX. 51. n. 4., Denique prohibet in feudis legem commissariam, de qua in lib. 1. f. 27.

§. CXXVIII.

De controversia filia, & agnati.

Quarta pars: Si contentio fuerit inter filiam, & propinquum de hereditate, & de feudo: cum filia feudum habere non poterat: quia dicat ipso, hoc est de mea hereditate: Et ille dicat, imo de feudo. Electio Propinqui erit discernere veritatem jurejurando. Gerardus, & Obertus. Controversiam includit: Sabinus vasallus sine masculo, filia superstiti, decessit. Exclusa filia, agnatus succedit. Sed filia quoddam prædium esse de suo allodio, in quo ipsa successerat; agnatus negat, & de feudo paterno affirmat. Electio propinqui erit discernere veritatem jurejurando §. si contentio h. r., videlicet si filia suam actionem probare non potuit; agnatus cum XII. Sacramentalibus prædium illud, esse paterni feudi partem jurabit, & vincet; modo aliquid sit, quod iudicis animum ad jurisjurandi delationem suadeat II. f. 33. §. Sacramentum. Interim, pendente iudicio, filia in possessionem prædii immittitur II. f. 41. Alia & est questio: Et similiter si contentio fuerit inter aliquem, qui emisit a seniore, & vasallum: quia dicat, vasallus, hoc est de meo feudo: ille autem negat. Electio emptoris est veritatem jurejurando discernere, cum pares. Curtis. veritatem non testantur, Gerardus, & Obertus, Mævius a Cajo seniore quædam bona emit, suam inter emptorem, & vasallum Caj contentio oritur, Vasallus, inquit, ea bona ad suum feudum pertinere; Mævius de allodio senioris affirmat. Electio emptoris est veritatem jurejurando discernere, cum pares curtis veritatem non testantur: Gerardus, & Obertus §. & similiter h. r., II. f. 41. Merito, qui vasallus non probavit, & emptor possidebat; præsertim cum quælibet res libera præsumatur, proinde jurejurando emptoris causa finitur. Nunquam iudex jusjurandum desert, nisi præsumptio faveat.

T I T U L U S LII.

De prohibita feudi alienatione per Lotharium.

Asfidue in his libris nunc permittitur, nunc feudorum alienatio prohibetur; donec Lotharius III. an. 1137. (Camil. tamen Peregr. in castig. ad Anonym. Cassin. ad an. 1135. ait id venisse an. 1136. indict. xv. die 8. mens. Novemb.) ut, inquit. Cujacius, & in lib. III. LL. long. tit. ult. refertur, generaliter omnem feudorum alienationem, & commercium interdixisset, in Roncalia, consilio status Ecclesiastici, & Secularis, sicut consuetudo tunc jurebatur. Atque si quis sine domini consensu alienasset, pretia, ac beneficio se cariturum agnoscat. Notarium vero, qui super hoc tali con-

contractu libellum, vel aliud instrumentum conscripserit, post amissionem officii, infamiae periculum sustinere sancimus, b. r. Lotharius futuras tantum alienationes vetat, Fridericus in II. f. 55. etiam ad praeteritas extendit.

§. CXXIX.

De pena vasalli alienantis, atque illegitima alienatione.

Pœna est, ut vasallus feudo privetur, modo rem venditam tradiderit, quia non nudis pactis, sed traditionibus dominia adquirimus l. 20. C. de pactis. Atque si est feudum novum, exclusis filiis, ad dominum redit, l. f. 5. §. item si fuerint, II. f. 24. in fin. Si est feudum antiquum ad dominum revertitur, & tamdiu apud eum manet, quamdiu is, qui alienavit, vixerit, hoc defuncto, ad proximum agnatum, nunquam ad filium redit. Quae distinctio etsi in jure feudali non occurrat, illi tamen satis convenit. Nam quoties ex delicto in dominum commisso, feudum domino aperitur, illud, vivo reo, obtinet; quo mortuo, ejus delictum agnatis non nocet; & ita textus intelligendi, dum alienatione vasalli feudum ad dominum pertinere constituunt. Nec alienatio gravis feloniam censetur, sicut illa, quae feudista in I. f. 24. §. porro refert. Nec Lotharius, aut Fridericus, qui omnino alienationes prohibuerunt, hanc poenam requirunt, sed in venditorem, & emptorem dumtaxat praeiungunt, & severitatem exerceant. Gossuliter enim domino, qui suam injuriam ulciscitur; & etiam agnatis, ne ex delicto alterius poenam patiantur. Nec tantum senioris consensu opus est, sed & agnatorum, qui si non consenserunt, alienationem revocant. Alienatio consensu domini facta origine valet, sed, inconsulis agentis, invalida ex post facto evadit, Pistor. tit. II. q. 17. n. 13. Vultej. lib. pte. tit. n. 157. Pretium vero emptor recuperat, si bona fide erit: si mala fide sciens illud esse feudum, cedit fisco, qui turpia lucra acquirit. l. 1. C. de praescrip. 30. an., l. 9. D. de jure fisci, Andr. & Alver. hic, Glos. in II. f. 53. v. actione, licet Hotoman. pretium domino applicari putet. De poena notarii, & legis ratione infra in II. f. 55. dicam.

Præterea idem Lotharius an. 1137. ind. v. ut vasallorum fraudibus occurreret, qui saepius feuda celabant, suosque seniores recognoscere volebant. Sanxit, si vasallus non dolose per annum, & diem steterit, quod a domino sui beneficii investituram non poterit: feudum non ob hoc amittat. Dolus enim abesse videtur, si iusta causa impediens steterit, §. quoniam b. r., I. f. 22. & alibi dictum est; quia, inquit, Imperator, inser dominum, & vasallum nulla fraus, nec ullum malum ingenium debet intervenire. Nam inter dominum, & vasallum mutua fidei servanda necessitudo in-

300 De pena vassalli alienantis, atque illegitima alienatione.
tercedit 12. f. 26. §. domino. Jure Francico, paræmia obtinet, dum
vassallus dormit, dominus vigilat, quia quamdiu vassallus in peti-
tione investituræ moratur, tamdiu dominus fructus suos facit,
dum ipse feudum occupat, Hotom. ad d. §. quoniam; qui re-
cte ejus inscriptionem Eugenio Pape delet, quum Epochæ Lotha-
rii non conveniat.

§. CXXX.

De obligatione vassalli.

Jacet & in hoc titulo Capit. extraord. quod male Lothario at-
tribuitur, cum Ardizo, Alverotus, Hotomannus, & Gotofredus
in extraordinarias sarragines recenseant; & de feudo ligio juri Lon-
gobardo ignoto disponit. Quidam miles bina beneficia a duobus do-
minis, prout solitum est, adquisivit: qui decedens duos reliquit fi-
lios, qui paterna beneficia inter se dividentes, alter eorum domina
suo pro beneficio, quod ad eum pervenit, fidelitatem nullo anteposi-
to, sicut pater fecerat, fecit. Alter vero pater pro suo beneficio al-
teri domino suo similiter; quia nullum alium dominum habere vide-
batur, nullo anteposito fidelitatem fecit. Defuncto posterior fratre
sine filiis, utrique feudum in querimoniam venit, ut prius perso-
nam, & sic dominus posterior talem fidelitatem querit, qualem
ejus frater fecerat. Quas amputantes alterationes, sancimus, quod
frater fecit (scilicet in dando simpliciter) nil superstisi obesse: li-
cet in secundam & tertiam generationem, & usque in infinitum per-
venit, si hoc actum erit. Videlicet Mævius unum feudum a Sabi-
no, alterum a Titio tenet; utrumque juvare debet: sed si Sabi-
nus, & Titius inter se pugnant; Mævius Sabinum adjuvare cogi-
tur, quia est antiquior dominus II. f. 28. in fin. Mævius, duobus
filiis relictis, Cajo, & Sejo, decessit; qui inter se feuda divise-
runt. Cajo habuit feudum, quod suus pater a Sabino recogno-
vit, eique fidelitatem, nullo anteposito, præstitit; quia Sabinus
erat antiquior dominus, sicut ei pater suus fecerat. Sejus Titio
fidelitatem, etiam nullo anteposito, exhibuit. Hoc jusjurandum
ligium vocatur, in quo semper Imperator excipiendus est, idcirco
proprie ligium dici non solet. Cajo sine filiis decessit, eique Se-
jus in feudo paterno a communi stipite natus successit, II. f. 50.
Quæsitum est, an Sabinus jusjurandum, nullo anteposito, a Sejo
exigere valeat, sicut ejus frater præstitit. Sancimus (Cujac. legit
recte dicimus) quod frater fecit (scilicet in dando simpliciter) ni-
bil superstisi obesse; licet in secundam, & tertiam generationem,
& usque in infinitum pervenit, si hoc actum sit, b. t. Sabinus ita-
que hoc jusjurandum exigere nequit, quia Sejus jam Titio, nullo
anteposito, præstitit; & in omni hominio antiquior Dominus exci-
pitur,

pitur, etiamsi feudum ad plures generationes, vel in infinitum transeat, Sejus jurat, sed Titium antiquiorem Dominum excipit, Jac. a S. Georg. §. & promiserunt n. 34. hic §. satis bene.

TITULUS LIII.

De Pace tenenda inter subditos, & juramento firmanda, & vindicanda; & de pana iudicibus apposita, qui eam vindicare, & justitiam facere neglexerint.

Lotharii constitutio feudorum alienationibus prospexit, Imp. Fridericus I. Aenobarbus assiduis in Italia bellis vexatus pacem cum Mediolanensibus aliisque civitatibus iniit; atque, lata lege confirmavit, Radev. lib. II. c. 7. Gunther. lib. VIII. Quinque partes comprehendit: prima de pace jurejurando firmanda: secunda de pana violatoris pacis: Tertia de punitione criminum, pena iudicum, & eorum, qui inopia laborant: quarta de conventiunculis, Episcoporum censuris, malefactorum receptoribus, atque illicitis exactionibus: quinta de jurejurando puberum agit.

§. CXXXI.

De pace jurejurando firmanda.

Prima pars: Jubemus, ut omnes nostro subjecti imperio, veram, & perpetuam pacem inter se observent: & ut inviolata inter omnes perpetuo observetur, Duces, Marchiones, Comites, Capitanei, Valvasores, & omnium locorum Rectores, cum omnibus locorum primatibus, & plebeis a decimo octavo anno, usque ad septuagesimum, obstringantur juramento, ut pacem teneant, & Rectores locorum adjuvent in pace tenenda, atque vindicanda: & in fine uniuscujusque quinquennii de predicta pace tenenda omnium sacramenta renoventur. Si quis vero aliquod jus de quacumque re, vel facto contra aliquem se habere putaverit, judicalem adeat potestatem, & per eam jus sibi competens, exequatur. Omnes pacem ab anno XVIII. ad an. lxx. jurare debent: Luitprandus legitimam ætatem XVIII. an. præfinivit, qua jure Longobardo quisque rerum suarum administrationem consequitur; & inferiorem ætatem infantiam vocat toto tit. lib. II. LL. Longob. 29., qui imo Fridericus in fine uniuscujusque quinquennii de predicta pace omnium sacramenta renovari iussit, quia nonnulli initio quinquennio ob tenellam ætatem jurare non poterant, nunc habiles evalerunt; & qui jam annum lxx. Excesserunt, jurare non tenentur. Nec tamen qui semel juravit, iterum jurare cogitur. Hæc ætatis constitutio idcirco Imperatori placuit, quia in ea pacis violatio, inimicitia, & seditio contingere potest. Infans, & vir decrepitæ ætatis, primus iudicio, secundus corporis viribus destitutus publicam pacem turbare non valent, nec de iis aliquid timetur. Gunther. loc. cit.

Hanc

De pacis iurejurando firmanda.

Haec proceres cuncti, Comes, in dux, Marchio, Comes
cum iudicibus, Capitaneus turba verendis.
Miles, paganus, civis, simul atque colonus,
Et cum plebejo pariter grege, nobilis ordo.
Omnes hinc, inquam, Penitus, quoscumque non tota
Papillaris habet, non septuagesimus annus
Contigit, in mediam, contordi federe iurent.

ne forte sacra veniant oblivio pacis,
Singula juratam septuaginta quinque annis formam.

CXXXII.

De pacis violatore.

Secunda pars: Si quis pacem violat, & est civitas centum
bris auri; si oppidum triginta; si dux, Comes, Marchio quin-
quaginta; si capitaneus, & major valvasor viginti; si minor val-
vasor, vel alius quilibet, tribus fisco applicandis mulctantur, &
parti laez damnum restituant §. si quis b. l. Verum Radevicus,
& Guntherus Oppido 20., Urspergensis Marchioni 50., Comiti
40., Minori valvasori Radevicus sex, Guntherus bis sena, Hotom.
bis terna legit. Capitaneus improprie hic vocatur; nam Capita-
neus est, qui a Rege feudum tenet, Gunther. loc. cit.

Urbs centum libris puri multabitur auri.

Oppida vicenis; at Marchio, seu Comes, aut dux

Quinquaginta dabit laesa pro pace valenta.

Magnates bis deha viri & bis sena (terna) minores.

Hinc majori poena punitur nobilis, quam ignobilis, major in
dignitate, quam minor, Theodof. in l. 8. C. de Episc. & Cler.
multo magis enim poena digni sunt, quibus cum pluribus honoris
per nostram iussionem delatum est, occulto inveniuntur in crimine;
et si severius ferri, quam liberi, famosi, quam integrae laez ho-
mines puniantur, quia aliud est vilitas, & servitas personae, aliud
libertas, & honestas, cui jus favet l. 28. in fin. D. de poenis, praesertim si non de poena pecuniaria, sed corporali agatur, & lan-
xit noster Frider. II. in Const. intentionis lib. I. 10., Justinian.
in l. 13. §. 8. C. de iudic., & Antoninus in l. 4. D. de Incendio.
Et ex eodem delicto reus poenam pecuniariam, aut corporalem
solvere debet, damnum laez parti restituit, cap. I. de iur. Groti.
de iure bel. & pac. lib. II. c. 17. §. 22., quia actus violentiae a
damno differt, illi poena, huic damni reparatio respondet.

Tertia pars: Pacis violator non modo poenam criminis, &
damni reparationem solvit, sed etiam poenam, quod crimen in
pacis violatione commissum secum fert, laez tenetur. Ut si fur-
tum, vel homicidium, vel membri mutilationem, aliave perpa-
tra-

travit, & Imp. se juri Romano, & moribus remisit §. *injuria* *h. t.* pœnasque his criminibus jure communi statutas sequi voluit. Judices vero, & locorum defensores, & Magistratus si subditis justitiam denegant, fontes punire, & pacis violatores negligunt, *damnum omne injuriam passo resarcire compellantur.* & insuper si major judex est sacro arario pœnam decem librarum auri præstet: minor autem pœna crium librarum auri multetur §. *judices h. t.* Merito, quia conscius videtur delicti, qui delictum non punit *l. 2. C. de Commerci. l. 5. C. de Servis fugit*, nec tantum si non vindicavit, sed si male vindicavit, quia damnavit, quos non debuit, absolvit, quos damnare debebat conf. *Andr. ad d. §. judices.* Quod si nec pacis violator, nec judex pecuniariam pœnam solvere possit, in corpore luant, & procul ab eo loco, quem inhabitat, quinquaginta milliaria per quinquennium vitam agat §. *qui vero h. t. l. 1. in fin. D. de pœnis.* Gunther. loc. cit.

Vulnera, vis, cædes, livor, mutilatio membri,
Insidie, fraudes, injuria, furta, rapina,
Damnaque legitimis multentur subdita pœnis.
Major, qui pacis noxas punire recusat,
Convictus judex, sulvi bis quinque metalli
Appendet libras, damnumque resarciet omne
Legis ad arbitrium: minus atque pedaneus in tres
Condemnandus erit: cujus fortuna laborans
Non potis est auro pœnales solvere noxas,
Arctatum vinculis, gravioraque verbera passum,
Sedibus e patriis hunc quinquagesimus, annos
Amoveat per quinque lapis, tandemque reverti
Fas sit, & optatos patriæ contingere fines.

§. CXXXIII.

De conventiunculis.

Quarta pars: omnes conventiunculas, cœtus in civitatibus quolibet modo contractas, prohibet, quorum appellatione commessationes, & computationes comprehendere voluit, ne publica pax, & quies Reipublicæ turbaretur, etiamsi occasione parentelæ cogantur, §. *conventiunculas h. t.* Jure Romano collegia, sodalicia, nisi Principis, vel Senatus auctoritas interveniat, prohibentur *l. 1. & 3. D. de colleg.*, Cujac. *lib. VII. obser. c. 30.* conf. *Bodin. de Republ. lib. XI. c. 7.*, Fredericus quoque omnes confederationes, sponssiones, pacta, & conjurationes interdicat, *Groc. de jure bel. & pac. lib. I. c. 15.* Nihil frequentius in Italia sub Imperio præsertim *Friderici I. & II.* inter Civitates Mediolanensem, Ticinensem, Cremonensem, aliasque occurrit, quam societas, confederatio, mutua auxilii præstatio,

statio, ut vel invicem se tuerentur, vel Imperatoris potestati, ejusque magistratibus obstitentur. Idem sanxit Carolus IV. in A. B. detestandas præterea, & sacris legibus reprobatae conspirationes, & conventiunculas, seu colligationes illicitas, in Civitatibus, & extra, vel inter Civitatem, & Civitatem, inter personam, & personam, seu inter personam, & Civitatem, prætextu parentela, seu receptionis in ciues, vel alterius cujuscunque coloris conjurationes insuper confederationes, & pacta, nec non & consuetudinem circa hujusmodi introductam, quam censemus potius corruptelam reprobamus &c.

§. CKXXIV.

De Episcoporum auctoritate, & tributis.

Episcopos vero locorum Ecclesiastica censura violatores hujus sanctionis, donec ad satisfactionem veniant, volumus coercere. Receptoribus etiam malefactorum, qui prædictam pacem violaverint, & prædam ementibus, nostram indignationem subituris, & eisdem panis feriendis. Præterea bona ejus publicentur, & domus ejus destruetur. Qui pacem jurare, & tenere noluerit, beneficio, & lege pacis non fruatur. Illicitas etiam exactiones maxime ab Ecclesiis (quarum abusus jam per longa tempora inolevit) per civitates, & castella omnino condemnamus, & prohibemus & si factæ fuerint, in duplum reddantur.

Monet & Episcopos, ut pacis violatores Ecclesiastica censura, hoc est interdicto, excommunicatione, & suspensione coerceat §. Episcopos *b. t.* Hæc potestas in perturbato Reipublicæ statu, dum Comites, Duces, Marchiones, aliique in suis dynastis inter se dimicabant, & bellis civilibus impetebantur, Prælati etiam competiit, si treugam, seu temporale sædus rumpere cap. 1. de Treuga, cap. 13. de judic. Eos, qui pacis violatores recipiunt, vel prædam ab iis emunt, eadem pœna ac ipsos delinquentes multat §. receptoribus *b. t.*, quia sine receptoribus malefactores diu latere non possunt, & in idem crimen consentire videntur, l. 1. D. de receptor, l. 1. C. de his qui latron., & Pipin. in lib. 1. LL. longob. tit. 25. l. 84. qui latronem in hospicio susceperit, quasi latro, & infidelis judicetur; quia qui latro est, infidelis est in nostro Regno Francorum & qui illum susceperit, similis est illi. Prohibet ab Ecclesiis exactiones, tributa, angarias, & parangarias exigi, & abusu auferrî sanxit §. illicitas *b. t.* Denique ejus, qui pacem juratam servare nolit bona publicari, hoc est in populum publicari, & a judice dispensari & domum demoliri jubet §. præterea *b. t.*, Cunther. loc. cit.

Ne conventiculum, vel conspiratio fiat,
Sive sodalitati, sive juncti sanguinis astu

Urbi

Urbibus in nostris tali sub lege vetamus.
 Qui convictus erit, libra mulctabitur auri.
 Pontifices, sanctique patres, anathemate sacro
 Spretores pacis, damnataque legibus ausos
 Intrepide feriant, humanaque jura supernis
 Legibus, & justum studeant sancire timorem.
 Hactenus Italicas fieri consueta per urbes,
 Angariisque sacras etiam vexare frequenter
 Ausa domos plerumque suis, exactio cessat:
 Aut exacta duplo reddiberi plura jubemus.
 Qui pacis jurare modum, formamque tenere
 Improbus abnuerit, quæ possidet omnia vulgo
 Diripienda patent, evertendique penates.
 Qui violatorem pacis fovet, atque receptat,
 Consensu culpæ meruit consortia poenæ.

§. CXXXV.

De jurejurando puberum.

Quinta pars, inquit, item sacramenta puberum sponte facta sunt per contractibus verum suorum non retractandis inviolabiliter custodiantur. Per vim autem, & justum metum etiam a majoribus (maximo ne querimoniam malefactorum commissorum faciant) extorta, nullius esse momenti jubemus; & refertur in lib. 12. c. 28. Reate Friderici Bulgarus juramentum contractui improbo adjectum, nihil operari putabat, etsi minor sine curatoris auctoritate bona sua alienat. Martinus se opposuit, cujus opinionem Fridericus hic retinuit. Verum Cynus Bartoli Præceptor hanc authenticam mille animas ad orcum dimisisse conqueritur dum in istos jurisjurandi laqueos minores induxerunt. Henricus VII. Imp. abrogare cogitaverat, sed fato præventus, non potuit. Eadem enim facilitate, qua minor sine Curatoris consensu ad contrahendum, eadem ad jurandum seducitur. Nec nimia æquitatis, & judicii ratio Bonifacium VIII. in cap. quamvis 2. de pact. in vi. juvat, dum contractibus prohibitis, sed juramento firmatis vim subnectere voluit. Hinc hodie hæc Friderici sanctio exolevit, Sihar. ad auct. item sacramenta C. si advers. vendit., ibi Duaren. & Wissenbac.

Jusjurandum vero aut a minoribus, vel majoribus vi, metuque extortum, ipso jure evanescit, nec obligat, jure tamen canonico, tamdiu jurans tenetur, donec gratiam jurisjurandi a Prælate obtinuerit, cap. 8. & 15. de jurejur. Contractus autem vi, metuque celebratus ipso jure valet, etsi ope exceptionis elidatur. Guther. loc. cit.

Juramenta metu, maxime dolore coacta,
 Præcipue ne quis multis nocitura, loquendo

*Publicet, aut in se crudeliter acta queratur,
Nullius meriti, vel ponderis esse jubemus.*

T I T U L U S LIV.

De Allodiis.

Andreas Alverotus, & Cujac. hunc a superiori titulo non se-
jungunt; & Fridericianæ Sanctionis partem agnoscunt. Sed
an leparetur, nihil refert. Imp. tria constituit, primo *jurisdictionis*
venditionem prohibet; secundo *facultatem senioris declarat*; tertio
servitium vasalli statuit.

§. CXXXVI.

De jurisdictione non vendenda.

Primo sanxit: *ad hoc, qui allodium suum vendiderit, districtum,*
& jurisdictionem Imperatoris vendere non presumat; & si fiat, non
valeat, princ. b. t. Videlicet Titius allodium in districtu, seu
jurisdictione Imperatoris, vel Ducis, Marchionis, vel Comitis
possidet, illudque vendit, jurisdictionem, vel Ducis vendere non
potest, quia rem alienam venderet. Nec de evictione teperetur;
quum emptor scire jurisdictionem esse alienam debebat. Hinc etiam
unus jurisdictionem, alter castrum, vel civitatem, vel provinciam
jure feudi possidere valet. Imo & unus civilem, alter criminalem
potestatem etiam jure feudi obtinere non prohibetur. Verum, con-
cesso castro, cui jurisdictio inhæret, hæc simul cum castro, ad
vasallum ob accessionis vim transit. Nam a seculo præsertim XII.
jurisdictio contra juris Romani dogma non personæ, sed territo-
rio, & castro annexa perpenni cepit, *Scrad. par. III. c. 4. n. 33.,*
Vultej. lib. I. c. 3. n. 5., dixi. lib. II. 14. §. 34.

Secundo, inquit, *si vero contigerit allodium aliquod etiam infeudatum*
conferri Ecclesiæ, vel pro oblatione fidelium, vel per emptio-
nis, & venditionis, alteriusve hujusmodi contractum: infeudatus
nisi per gratiam Ecclesiæ, tanquam de novo receperit, feudum quod
habebat, retinere non poterit, b. t., quæ verba obscuritate laborant.
Alverotus sentit, ut senior suum vasallum feudum privare posset, il-
ludque non uti rem feudalem, sed alode Ecclesiæ concedere, etiam-
si culpam, vel contractus, vel criminis non commiserit; nisi va-
sallus ex gratia illud feudum ab Ecclesia recipiat. Et id favor
Ecclesiæ expostulat. At in jure ignotum est, innocentem vasallum
feudo cadere. Qua de re sanior mihi videtur Hotomanni conjectu-
ra, nempe Titius allodium possidebat, de quo Mævium investivit;
postea allodium jam infeudatum Ecclesiæ donavit, vel vendidit.
Mævius feudum amittit, nisi de novo ab Ecclesia etiam jure feu-
di obtineat, quod a Titio, sed ab Ecclesia deinde recognoscit.
Et hoc jus Ecclesiæ favor contra II. f. 26. §. moribus, I. f. 22.

I. f.

1. §. 17. extorlit. Præsertim cum Titius ob peccati redemptionem, & conscientia bonum concesserit.

Tertio statuit, tam in Italia, quam in Alemannia, ut quicumque in dicta publica expeditione Romam, ad suscipiendam imperii coronam, Regem, aut sub Rege dominum suum non adjuverit, aut cundo cum ipso, aut pro quantitate feudi stipendia militiae persolvenda, si de vocatione legitima a Domino suo convinci per compares suos poterit, feudum perdat: & dominus in suos usus illud habeat redigendi liberam facultatem. b. ti Rationem addit, quia equitas (hoc est æqualitas) in paribus causis paria jura desiderat, quod ex Tullio in Topic. c. 4. sumpsit, quod in re pari valet, valeat & in hac, quæ par est. At in lege ædes non appellantur, & sunt ceterarum omnino, quarum annuus est usus. Valeat equitas, quæ paribus in causis paria jura desiderat. Et loquitur de usucapione lege XII. tabul. retenta, conf. Joseph. Nerijs *Analect. lib. I. c. 24.* Æqualitas est, ut sicut vasallus a domino, sive Imperatore, sive privato feudum acceperit, ita eidem servitium domi, militiaeque præstet. Hinc si Imperator, uti moris erat, ad imperii coronam, Romam iret, Duces, Comites, Marchiones legitime vocati simul cum suis vasallis, qui beneficia ab iis tenent, comitari coguntur; aut stipendia militibus præbeant, quæ hodie dimidium redditus unius anni existimantur II. f. 55. §. firmiter. Secus feudum amittunt, & ad dominum redit. Eadem obligatio vasallorum est, si Rex, vel Imperator quamlibet publicam expeditionem aggreditur.

TITULUS LV.

De prohibita feudi alienatione per Fridericum.

HActenus Imp. Frider., lata, modum, & necessitatem servientis vasalli pro Reipublicæ salute constituit; verum, quia sapius vasalli, illaudatis senioribus, beneficia alienabant; atque in expeditionibus, laborare, & servire non poterant. Sapienter omnem feudorum alienationem quolibet titulo actam hac Constitutione inter ceteras in Italia Imperantium leges celeberrima, & temporis diuturnitate a feudalibus Europæ provinciis recepta interdixit. Et sex partes includit: prima de stricta feudi alienationis prohibitione, & pena: secunda de investitura renovatione, & servitio: tertia de prohibita feudorum regalium divisione: quarta de culpa filii: quinta de subvasalli feloniam: sexta de feudalibus controversiis agit. Et refert Radevic. lib. II. c. 7., & Gunther. carmine cecinit.

§. CXXXVII.

De feudo non alienando.

Prima pars: Imperatoris Lotharii edicto innixus feuda vendere, pignorare, vel quocumque modo distrahere, aut inter vivos, aut

caussa mortis, vel extraneis relinquere, aut piis locis interdixit: Lotharius tantum futuras alienationes, Fridericus etiam præteritas vetuit, sive pars, sive totum feudum alienaretur, nullius temporis præscriptione impediente: quia quod ab initio de jure non valuit, tractu temporis convalescere non debet: emptori bonæ fidei ex empto actione de pretio contra venditorem competente. Andreas in II. f. 40. §. præterea, Clarus §. feudum q. 45., aliique intelligunt, nullam præscriptionem, etsi longissimam, 30., vel 40. annorum seniori obstare, quominus feudum alienatum ab emptore vindicare possit. Scraderus vero par. v. c. 4. n. 9. & Struv. f. j. f. cap. XIII. §. 10. n. 4. distinguunt; si quis a vasallo sine consensu domini bona fide feudum emerit, 30. an. contra Dominum præscribere potest. Si malæ fidei possessor fuerit, cum sciret vasallum sine domini voluntate feudum alienare non posse, non nisi præscriptione immemoriali contra dominum se tueri valet. Et Fridericus jus canonicum sectari voluit, quod malæ fidei possessorem præscribere vetabat ex cap. v. de præscript., Alexandri III. qui Friderico cœvus fuit. Atque auth. sacramenta puberum idcirco Fridericus tulit, ut juri canonico pareret, Giphon. in tit. C. si advoc. vendit.

Henricus a Rosenthal olim 30. an. præscriptionem admisit, postea cap. 1x. 97. n. 37. 38. & 39. distinxit: si emptor utile, & directum dominium præscribere velit, tempore, cujus memoria nescitur, indiget. Si utile dumtaxat, 30. annis acquirit, dixi lib. II. f. 26. Merito: Etenim si dominus hoc temporis spatio feudum alienatum non revocavit, sed servitia ab emptore vasallo recepit, negligentia crimen incurrit, quæ præscriptionem induxit, quæque omnem tollit actionem. Nec ratio Imperatoris læditur, dum leve alienationem inibuit, quia vasallus alienando servire non potest, & viribus imperii nocet. Imo in Radevico, verba, quod ab initio non valuit, non leguntur; & Hotom. magis scolastico Doctore, quam imperiali majestate digna existimat. Nec a mente Imp. ejus nepos Fridericus II. in Const. consuetudinem pravam lib. III. 38. longe abest, dum 30. an. præscriptione feuda adquiri sanxit, quia nullam potest Reipublice præjudicium irrogari, cum apud quemcumque resideat servitium designatum, & debitum, quod non tam persone, quam rei ipsi adscriptum esse dignoscitur, minime amitti poterit, vel in aliquo minorari. Fridericus itaque de præscriptione 10. vel 20. an. sensit, tricennalem abrogare noluit, nec correctio præsumenda, nisi probetur, & potius Juri Romano tunc satis cognito, quam canonico consentit.

Hujus prohibitionis Imperator rationem exhibet, quod beneficia eorum,

eorum, & feuda, quae vasalli ab eis retinebant, sine dominorum licentia pignori obligaverant, & quadam collusione nomine rebeli vendiderant, unde debita servitia amittebant: & honor imperii, & nostro feliois expeditionis complementum minuebatur. Consilio Episcoporum, Abbatum, Ducum, Marchionum, Comitum, Palatinorum, iudicum, & Procerum, feudum vel totum, vel partem alienare interdixit. Sub cuius nomine comprehendere voluit omnem hominum translationem, vel diminutionem, videlicet venditionem, permutationem, donationem, pignus, hypothecam, heredis institutionem, legatum, fideicommissum, emphyteusim, locationem, compromissum, dotem, in solutum dationem, compensationem, libellarium contractum.

Emptor, si bona fide, feudo iam ad dominum devoluto, emit, pretium, a domino recuperat; si mala fide, illud amittit, quia sibi imputet, dum scienter rem alienam emit: 27. C. de evict. Scriba, qui alienationis instrumentum scripsit, infamiam contrahit, & manum amittit; quae potest in aliis criminibus iure romano, atque aliorum etiam invaluit, Cujac. vii. obser. c. 13., Gotofr. ad Nov. 134. c. ult., & Gunther.

*Si quis habens feudum precio seu vendere totum,
Seu pro patto velis, Dominique licentia desit,
Seu dare, seu vadio supponere cogitur, illud
Qui dedit, amittet non qui suscepit habebit:
Nullaque vel longi praescriptio temporis obstat,
Quominus ad dominum redeant translata priorum.
Emptorique bonae fidei praestetur in illum
Actio, quae precium cogat reddere solutum.
Hac moxus fieri vetuit Lutherius: at nos
Facta retractari volumus facienda caveri.*

§. CXXXVIII.

De investitura petiona.

Secunda pars: Si quis infeudatus major quatuordecim annis, sua incuria, vel negligentia per annum, & diem steterit, quod feudi investituram a proprio domino non petierit, transacto hoc spatio feudum amittat, & ad dominum redeat. Sane Fridericus non quatuordecim annis, sed xviii. sanxit, sicut Radevi. lib. II. c. 7. an. 1158. refert, ubi Imp. Fridericus definivit, vasallos, sive majores, sive minores, omnium locorum ab a. xviii. ad xxx. annos constringendos formula iurijurandi fidelitatis, clientelaris initiationis, Lorber Inst. jur. feud. German. lib. I. tit. 13. §. 82. in not. II. f. 24. II. f. 40. Investitura renovatio contingit, si vasalli, aut domini persona mutatur. Vasalli, videlicet morte, feudi alienatione, aut feloniam; heres,

res, qui succedit, ad investituram petitionem, & fidelitatis pollicitationem intra annum, & diem tenetur. Domini, nempe morte, alienatione, aut divisione, dum feudum ad alium seniore tranfit, ut saepius probavimus. Hoc petendi tempus ab anno xviij. in vasallo currit; ante hanc aetatem, si non petis, excusatur, neq; feudo cadit. Quin etiam minor si intra tempus non petiit, restitutionis beneficium usque ad annum aetatis suae xxix. completum habet. Major vero non aetatis causa, sed alia de causa restitui potest, Alver. hic n. 2., Welsenbec. cap. viii. n. 8., Zaf. par. vii. n. 11. Struv. s. j. f. cap. x. A. 9. n. 2., modo tam minor, quam major contumaciam non contraxissent.

§. CXXXIX.

De edicto Regis eundi ad exercitum.

Firmiter etiam statuimus, tam in Italia, quam Alemania, ut quicumque in dicta publica expeditione vocatus a domino suo, in eadem expeditione spatio competenti in temere venire contemserit, vel dimidium redditus feudi unius anni domino non subministraverit, feudum, quod ab Episcopo, vel alio domino habuit, amittat: & dominus feudi in usus suos illud redigendi modis omnibus habeat facultatem. Praeterea vasallus legitime vocatus, ad publicam expeditionem noluerit, vel substitutum aequè idoneum mittere contemplerit, vel dimidium redditus unius anni domino non subministraverit, feudum amittat, sive ab Episcopo, sive a laico teneat, & ad Dominum devolvatur §. firmiter b. t. Hinc jure novissimo vasallus aut ipsium ad exercitum eundi, aut vicarium mittendi, aut dimidiam redditus unius anni suae clientelae solvendi, facultatem habet. Nec senior eum cogere valet, si ipse servire velit. Sicut inter libertum, & patronum pacisci solet, ut pro operis pecunia, vel aliud praestetur; atque si pactum non sit, pretium pro opera exigi nequit, nisi patronus alimentis destituatur, quia necessitas legibus soluta est, l. i. C. de Oper. libert., l. 25. in fin. D. eo, Guinth. loc. cit.

Successor feudi totum si forte per annum,
Atque diem, pacto prima jam tempore pubis
Sive dolo, seu desidia, seu monte superba
Spreverit a domino feudalia postere jura,
Perdat: & haec dominus proprios assumat in usus.
Publica militia vasallus munera juste
Non renuat, dominique libens in castra vocatus,
Aut eat, aut alium pro se submittat isurum;
Arbitrio domini, vel quem laudaverit iste
Comperset, redimatque suum mercede laborem.

§. CXL.

§. CXL.

De verita feudorum regalia divisione.

Tertia pars: omnium regaliū feudorum divisionem, videlicet Comitatus, Ducatus, Marchionatus, prohibet; Ducatus, Comitatus, Marchia, de cetero non dividantur: aliud autem feudum, si consortes voluerint, dividatur: ita ut omnes qui partem feudi habeant, jam divisi, vel dividendi fidelitatem faciant; ita tamen ut vassallus pro uno feudo plures dominos habere non compellatur: nec dominus feudum sine voluntate vassalli ad alium transferat, §. præterea 2. b. i. Proprio feudum regale est, quod ab eo confertur, qui superiorem non recognoscit, nihilque, nisi personalem dignitatem, non autem jurium exercitium, quæ regalia vocantur, jure Longobardico attribuit. Quamvis jure Germanico regalis dignitas etiam sine territorio acquiri possit. Nam regalis dignitatis collatio ad Cæsarem pertinet, quam pro subito confert, etsi rara occurrant exempla, quibus novi Principes, atque imperii Comites principatus, & Comitatus ab Imperatore in feudum acceperint. Cum jure Longobardo, nemo Dux, Comes, Marchio esse possit, nisi de Ducatu, Comitatu, & Marchionatu, videlicet de territorio sub hoc titulo, hæc dignitate investitus esset, Xaverius Neamatius *differ. de jure publico, & feud. cap. III. §. 8.*

§. CXLI.

De successione feudi individui.

Omnis clientelarum successio a duplici jure, primogenitura, & Longobardico pendet. *Jus primogenitura*, seu francorum, primogenitum dumtaxat ad successionem invitat: *Jus Longobardicum* omnes heredes æqualiter vocat. Utrumque jus Italiae moribus, & legibus & ceterarum nationum statutis placuit. In Italia omnia beneficia divisionem inter heredes admittebant; excipiebatur Ducatus, Comitatus, & Marchionatus, qui primonato, seu stirpis maximo adjudicabatur. Male hic Hotom. inquit, hanc primogenituram primum a Friderico inventam, cum Imp. abasum improbat, & nihil novi instituit, dixi in *prolegom. cap. VII. 24.* Feudum ab heredibus divisum, cum unum seniore[m] recognoscat, omnes ei pro portione sua fidelitatem facere coguntur. Hæc dividendi facultas heredibus competit, non autem domino, qui jus suum directum alteri sine voluntate vassalli cedere non potest, quia plures dominos pro uno feudo, vel unum habere non obligatur, cum servitium illi potius domino, & non alteri dicavit. Verum si senior, pluribus relictis heredibus decessit, omnes recognoscere uti seniores vassallus debet. Servitium, si in dando consistit, omnibus pro parte dabit: si in faciendo & individuum erit, nempe ad prælium ite, & eli-

& eligere valet unum ex dominis, quem velit, cui seruiat, **Al-**
 verot. *is* II. f. 26. §. omnes filii n. 10., Gunth. loc. cit.

Marchia, seu Comitatus possessio, siue Ducatus,

Integra permansam: feudalia cetera multis

Participanda patens, domino dum quisque fidele

Spondeat obsequium, jurandaque federa prestat.

Sic tamen ut dominus ejusdem nomine plures

Vasallus feudi non compellatur habere.

Cum feuda igitur majora, seu Ducatus, Marchionatus, **Comi-**
 tatus, Baronia, & Principatus, individua sint, constat in se non
 nisi stirpis maximum succedere, sicut Regnorum, videlicet Aegy-
 pti, Syriæ, Asiæ, Judææ, Macedoniæ, Poloniæ, Traciæ, Hun-
 garicæ, Russiæ, Tartarorum, Turcarum, Græcorum, Hispaniæ,
 Galliæ, Neapolis, Angliæ, Scotiæ, similiumque Constitutio iure
 gentium cognita sanxit, in quibus jus primogenituræ viget. **Pr-**
 imogenitus dicitur duplici modo, *vere*, & *fictè*. **Verè**, qui primus
 natus est, ceterosque fratres præcedit: **Fictè**, si jure representatio-
 nis ejus locum ingreditur, ut nepos qui locum patris subeundo,
 patruum excludit. Ut Robertus a Monte in *append. Sigiber. ad*
an. 1171. Mortuo secundo Balduino Comite Flandriæ, cum Ernul-
fus Comes Hamaucensis deberet ei succedere, ut pater nepos ex pri-
mogenito ejus filio Balduino. Iisdem verbis, inquit, Gemmeticen. *Hist.*
Norman. lib. VIII. c. 14. Ratio, quæ gentes ad jus primogenituræ cogno-
 scendum commovit, fuit *major dignitas*, quæ in stirpis maximo
 nitidius præfulget, quam Cyprianus in *can. 7. VII. q. 1. prima-*
sum appellat. Dignitas non juris publici, sed domestica, major-
 que in familia auctoritas, privilegium, utilitas, cui jus divinum
 etiam plura indulgit, *Genes. c. 27. 48. 49.* Prior hominis, etsi im-
 perfecta, *Creatio*, erga quam pater ardentiori amore se primum ac-
 cendit, suæ familiæ fundamentum construxisse affirmat. Hinc ve-
 stula mortalium ætas æque diis ac parentibus sacrificabat.

Nec refert, an hic stirpis maximus sit *natura*, & *lege* natus,
 an lege tantum, videlicet per subsequens matrimonium legitima-
 tus, non autem adoptivus. Legitimus ex subsequenti matrimonio
 omnes maculas, nativitatis vitio contractas amittit, seque spoliat.
 Nam tanta est legis auctoritas, & virtus, ut nostris actibus, phy-
 sicisque motibus modo turpitudinem, modo honestatem annexit,
 cum sine lege in hominum actibus, nec bonitas, nec malitia,
 nec turpitudinis, vel honestas esse, vel concipi possit, quia lex no-
 strorum actuum dominia possidet. Hinc finge Sabinus ex con-
 cubina filium genuit, postea legitimas cum Mevia contraxit nu-
 ptias, liberisque ex eis procreavit. Defuncta uxore, concubinam
 legi-

legitime duxit, filius in concubinato susceptus evadit legitimus. Filius legitimatus jure primogenituræ, non filius ex Mævia, fuitur. Ratio, quia filio legitimato natura, & lex favet: Natura est primogenitus, quum primo natus sit; lex, quæ ex sua primogenitura maculas delet. Nec filio ex Mævia suscepto jus quæsitum est: nam superstitie patre, jus primogenituræ latet, in suspensio est, suasque vires non adhuc ostendit, defuncto patre, apparet, Voet *vis. D. de Concubin. n. ix.* Et quamvis Romana Nomothesia filios spurios, hoc est ex stupro natos, adulterinos, atque incestuosos, sed tantum ex concubina susceptos, ad legitimationem non admittat, tamen Regulæ SS. Patrum, quæ concubinatum æque ac quamlibet extra matrimonium conjunctionem condemnant, reprobant, prohibent, filios ex qualibet illegitima conjunctione natos, subsequenti matrimonio legitimos declarant, merito Boehmer *vis. Decr. de qui filii sine legit. §. 15. & 16.* Sola matrimonii conjunctio Jure Divino licita est, ceteræ interdicitæ censentur.

Legitimus autem diplomate Principis in feudo non succedit, sive individuum, sive dividuum, majoratus, aut regnum fuerit. Princeps jus alteri quæsitum auferre injuste non potest: in feudo filius, atque agnatus jus sibi vindicant, ex tacito contractu, qui in investitura intervenit, dum senior, ejusve prædecessor ad successionem invitavit, Arnizæus *de Rebus publ. lib. II. sect. 14. n. 24.* In legitimatione ex subsequenti matrimonio lex, favor matrimonii, & fuga ab illegitimis connubiis intervenit, ut homines ad legitimos tantum nuptias allectantur. In legitimatione rescripto Principis hæc deficiunt, imo eorum vice jus tantum deditur, quamvis lex, & Principis voluntas idem censeantur. Nisi feudum ab eo recognoscatur, tunc legitimare potest, ut in feudo succedat, modo, me putante, filii, atque agnati consentiant. In allodio succedit, si filii legitimi non supersint, *Nov. 74. c. 1. & Nov. 89. c. 9.* In illis autem dynastiis, in quibus feuda sine senioris consensu etiam in extraneos causa mortis, aut inter vivos vasallus alienat, nec filios, nec agnatos consentire oportet, si Princeps rescribat, ut in feudo succedat, Voet *Digressione de feud. n. 66.*

Semel constituta primogenitura, nunquam desinit, nisi deficient omnes, qui ex ea descendunt, nec de una linea ad alteram transire licet, sive de feudis, sive Regnis agatur, ut exemplis probat Arnizæus *loc. cit. sect. 10. n. 5.* Primogenitura vel pacto familiarum, vel Principis privilegio nascitur, nec interverti, immutari, de Principis maximo ad secundogenitum a patre transferri potest, nisi magnæ Republicæ periculum immineret, Arnizæus *loc. cit. sect. 8. n. 58.* Fleischer *Inst. jur. feud. cap. xli. §. 15.* ubi, inquit, in domo

Brandenburgica, Hassiaca, Anhaltina, Badenti, Mecklenburgica, Holfatica pacto primogenituram invaluisse. Privilegio tam acquiri, quam in vasalli voluntate relinqui potest, ut filium, quem velit, unumve ex familia eligat, qui in feudo succedat. Quod in prima investitura, seu investito contingere potest, cum primogenitura semel constituta, ne Principis, lenorisve quidem consensu immutari possit, nisi iusta suadeat causa.

Sic Imp. Sigismundus an. 1436. die 3. Novem. apud Dunois in corpore diplom. to. III. par. I. p. 12. investivit Joannem de Marchionatu Mantue, & facultatem eligendi unum ex suis filiis concessit, qui in Marchionatu succederet. Quod primogenitus tuus ex te legitime procreatus, & tandem primogenitus ipseas primogeniti legitimus in dignitate, & feudo Marchionatus Mantue, te non existente, deberet succedere, prout ordo, & series hujusmodi successionis in preactis concessionis nostrae literis, quas hic pro expressis habemus, clarius continetur. Tamen arduis bonis, & rationabilibus respectibus nos ad hoc inducentibus, & digne moventibus auctoritate nostra imperiali, & de certa nostra scientia decernimus, & sancimus, tibi que illustris, & fidelis noster Joannes Franciscus Marchio Mantue concedimus, & largimur facultatem plenariam tibi etiam potestatem tribuentes, ac mandantes, ut juxta arbitrium tuum, possis, & valeas instituere unum alium de filiis tuis legitimis tibi placibilem ad successionem, Marchionatum & dominiorum tuorum dumtaxat tamen ad successionem primam post personam tuam privilegio Marchionatus in omnibus aliis presentis clausulis, & articulis etiam quoad ordinem successionis filiorum, & descendantium tuorum, proterquam prima: semper salvo, & inconcusso manente cui solum quantum ad successionem primam auctoritate Casarea derogamus & in aliis omnibus uti prediximus illud tenori presentium solidamus, & confirmamus.

Prælidiam primogenituræ est publica utilitas; splendor, & conservatio familiarum: sed hæc jus naturæ, seu mundi legem abrogare non possunt. Proinde primonatus fratri suo alimenta subministrare tenetur. Gallia & Barbari apanagium, Lex Regni Neapolitani vitam nuncupant, cum ex feudo legitima detrahi non possit, nisi fuerit hereditarium, tunc ex ejus redditibus debetur. Consuetudo erat apud Barbaros, fratres minores nati, a successione Principatum, Ducatum, & similium moribus, vel legibus exclusos, armis novas sibi terras, & regiones conquirere. Recte Arnizæus loc. cit. sect. 1x. n. 21. & 22. sic enim Tancredus, relicta angusta possessione, quam frater Guilielmus Conquestor Normanniæ assignaras, in Italiam abiit quæsitum fortunam benignidrem, sedesque opimiores,

vet, nec sine successu dominus evasit Apulia, & Calabria. Godefredus Bullionens, cum Comitatus sui maximam parte distraxisset Regnum Hierosolymitanum occupavit. Ludovici Bavari Imper. filii unio Stephano totam Bavariam cesserunt, cum pater Ludovicum seniorelem Elektoratu Crandeburgensi donasset, & huic obvenciente aliunde Carimbia, Styria, & Tyrolis hereditate successissent duo fratres, Ludovicus Romanus, & Otho: reliqui vero duo, Wilbelmus, & Albertus Comitatus Hollandia, Selandia, & Pbrisia beneficio nuptiali obtinuerunt.

§. CXLII.

De filii felonis.

Quarta pars: Si filius vasalli feloniam in dominum committit, quam si vasallus pater perpetrasset, feudo concidisset, nihilominus pater feudum non amittit, tit. C. ne filius pro patre. Insuper si filius vasalli dominum offenderit, pater a domino requisitus deducat illum ad satisfaciendum domino, vel a se filium separet; alioquin feudo privetur. Si autem pater vult eum deducere, ut satisfaciat, & filius contemnit: patre mortuo in feudum non succedit, nisi prius satis satisfecerit domino. Parique modo vasallus pro omnibus suis domesticis faciat, §. insuper h. t. quia vasallus dominum contra omnes etiam filios, fratres adjuvare tenetur, ideo pro satisfactione filium seniori tradat, eumque arbitrio boni viri mulctet, secus hic filius in feudo non succedit, nec pater feudum retinet, quia amicitiam cum domini inimicis copulare videtur, Jac. a S. Georg. §. distiqua vasalli l. non quem vide Thom. de Marin. de Gen. feud. tit. vi. n. 17., Gunth. loc. cit.

Si patris dominum vasalli filius abici
Laserit offensa, festinet praevidus illum
Conciliare pater: quod si contemnet agendum,
Munere privetur; si vero audire moneptem
Filius indomita neglexerit auro parentem;
Non erit in feudo successor idoneus illo,
Ni prius accusam domini placaverit iram.

§. CXLIII.

De felonis subvasalli.

Quarta pars: Illud quoque precipimus, ut si vasallus de feudo suo alium vasallum habuerit, & vasallus vasalli dominum domini sui offenderit, nisi pro servitio alterius domini sui hoc fecerit, quem sine fraude ante habuerit, feudo suo privetur: & ad dominum suum, a quo ipse tenebat, revertatur: nisi requisitus ab eo paratus fuerit satisfacere majori domino, quem offenderit. Et nisi vasallus, idemque dominus a domino suo requisitus, eum qui majorem domi-

num offenderit requirat, ut satisfacias, suum feudum amittat. Aliam feloniam speciem exponit, nempe si subfeudatarius a Comite, vel Duce, Marchione, aut Baronem Imperatorem, aut Regem, a quo dominus, suum feudum tenet, offenderit. Dicam generaliter: si vasallus dominum domini sui læserit, feudo suo privetur, (seu subfeudo) & ad dominum suum a quo ipse tenebat, revertatur, §. illud quoque b. t. Nec refert an in personam domini superioris, seu mediati feloniam commiserit, an subfeudum sine consensu immediati senioris alienaverit. Devolutio non domino mediato, sed immediato cedit, quia plus juris Dominus immediatus, quam mediatus in subvasallo vindicat. Hinc idem Imp. in 11. f. 54. Sanxit, vasallos dominorum, qui a Rege feuda tenent, non ipsum Regem, sed dominum suum adjuvare compellendos: dominus igitur immediatus nullum jus in subvasallos exercere valet. Præsertim dum de subfeudi alienatione agitur, quæ domino mediato prorsus non nocet, quia ejus jus non minuitur, Sonsbec. par. XI. II. n. 91. Hartm. Pistor lib. II. q. 45. n. 13. Servitiâ, fidelitatem, renovationem, & devolutionem dominus immediatus, non mediatus exigit, postulat, & cogit.

At si subvasallus domino mediato satisfacere paratus est, subfeudum non amittit; aut nisi pro servitio alterius Domini sui (scilicet antiquioris) hoc fecerit, quem sine fraude ante habuerit §. illud b. t. Dum enim alium dominum antiquiorem juvare vellet, a quo feudum prius recognoscebat, superiorem dominum, hoc est Regem offenderet. Quod si vasallus suum subvasallum, ut domino mediato ab ipso læso satisfaceret, requirere neglexerit, feudo privabitur, sicut de filio nuper diximus d. §. illud b. t. Ex his constat jure etiam novissimo subinfeudationem sine domini consensu celebrari posse, quod male Hotom. negavit, dixi lib. II. 20. §. 56., Jac. a S. Georg. loc. cit. n. 10. & 11. Gunther. loc. cit.

*Si tuus ex feudo cuiquam vasallus id ipsum
Contulit, atque tuo vasallum munere fecit
Ipse tibi, si forte tuam, jam tertius ille
Successor meruit factis atrocibus iram,
Nec tibi pro culpa domino mediate secundo
Fecerit ipse satis; reprobato protinus illo
Ad dominum redeans feudalia jura secundam,
Si tuus, ille suum, tibi consiliare fidelem
Spernit: & aus torpens, aut perfidus esse probatur,
Ambobus spretis, ad te tua jura recurrent.*

§. CXLIV.

De foro feudali.

Sexta pars: Sæpius occasione alienationis controversiæ oriri possunt, idcirco noster Imp. forum feudale constituit, si inter duos vasallos de feudo sit controversia, domini sit cognitio, & per eum controversia terminetur. Si vero inter dominum, & vasallum lis oriatur, per pares Curia a domino sub fidelitatis debito conjuratos terminetur, §. præterea si inter h. t. Jurisdictio feudalis hoc jure domino sive seculari, sive ecclesiastico, & Paribus Curia competit. Nihil interest, an dominus superior, an inferior fuerit. Et vacante imperio Romano, locq. Imperatoris, seu feudorum senioris Comes Palatinus Rheni Archidapifer imperii, & Elector Saxoniz, ut alibi dictum est, ex Aurea Bulla Caroli IV. cognoscit. Vacante Ecclesia, Capitulum de causa feudalibus cognoscere nequit, quia hæc jurisdictionis species est res singularis, & fructus; nisi feudum cum Capitulo commune fuisset. Si dominus pupillus, aut furiosus est, tutor, vel curator cognoscit: Si minor etiam sine curatoris auctoritate judicabit, etsi consultius foret, si ejus consilium adhiberet, Scrad. par. x. sect. 3. n. 174. & 165. In controversiis itaque inter vasallos ortis dominus uti iudex ordinarius cognoscet. Sed si inter vasallam, & dominum quæstio esset, pares curia judicabunt, modo fidelitatem jurarunt; quamvis Scrad. par. x. sect. II. n. 105. teneat, Pares electos jusjurandum de recte judicando præstari cogendos, sicut jure saxonico obtinet, cons. Rolent. cap. XII. §. n. 13.

§. CXLV.

De feudo ligio.

Denique in omni jurejurando semper vel expresse, vel tacite Imperator excipiat oportet §. illud quoque sancimus, ut in omni sacramento fidelitatis Imperator nominatim excipiat. Feudum vel est *ligium*, vel non *ligium*. *Ligium* solus Imperator, Rex, & supremus Princeps concedit, & concedere potest, unde omnia Regni, & impetii feuda sunt *ligia*. Non *ligium* inferior Princeps confert. Nam *ligium* est, in quo vasallus suo seniori adeo fidelitatem jurat, ut neminem excipiat, contra omnes ei auxilia præstare, obsequia, & servitia exhibere obligatur. Non *ligium*, in quo vasallus fidelitatem jurat, & servitia daturum spondet, sed Imperatorem, Regem, Supremumque Principem excipit, qui in omni juramento excepti intelliguntur.

Hinc contingere non potest, ut quis duorum Seniorum *ligius* sit. Cum si priori fidelitatem contra omnes juravit, eique jus quæsitum est, ceteris jurare non conceditur, Arraisus de Rebus publi. c. v. n. 14.

Ex

Ex abusu Ludov. Sigefridus *differt. de feudis legiis* §. 20. inquit. *Non solum enim consensientes habemus leges feudales, (id est II. f. 99. sed est extraordinarium) qua, si prater feudum ligiam, quod iam possidet aliud hereditario jure ab alio domino acquirat vasallus, tunc recentiori per. substitutum servare permittunt; sed etiam ipsa feudi ligii indoli nihil inde decedit. Quum nempe bodio servitia militaria plurimum per pecuniam, vel milites stipendiarios prestari soleant, quae plerumque determinata sunt, utrique domino, sine alterutro laesione, fidem servare, auxiliumque ferre potest vasallus. Ita tamen hoc temperandum erit, ut non promiscue, ex utroque feudo, sed ex eo tantum cuique domino subsidia mittat, quod ab ipso habet, adeoque obsequium non tam personale, quam reale prestat. Rem egregie illustrat exemplum Ducis Lotbaringiae, qui de ducatu Barri Regi Galliae, Imperio autem intuitu feudorum qua ab illo tenet, ligio vinculo est obstrictus, & neutri tamen auxilia potest denegare.*

Feudum itaque ligium solus Superior Princeps concedit. Verum in perturbata Barbarorum politia, Episcopi, Comites, Marchiones, Duces vasallos ligios contra omnes Seniores se fieri obligantes habebant. Undique exempla experimur, praesertim in Episcopis Trevirensis Ecclesiae. Nam acta Trevirensium Archiepiscoporum *lib. III. c. 5. an. 1323. apud Martene 10. IV. vet. scrip. inquit. Eodem anno dominus Baldevinus Vellenstein prope Cruzenache a Friderico Sylvestri Nuenberg prope Kircastrum, & turrin Seibelm feudum ligium, & aperibile comparavit, & Regem Bohemiae feodo in liimeren renunciare procuravit, quod ligium, & aperibile Georgius Comes Hirsutus a Baldeuino, & Ecclesia sua Trevirensi, cum pertinentiis recepit, exceptis Misimicis, & Castrensibus feudis, ut in suo privilegiorum libro plenius continetur. Nam Imp. & quilibet in suo dominio supremus Princeps vicem totius Reipublicae, & patriae representat. Et nemo vasallorum suum seniores contra Rempublicam, vel patriam adjuvare tenetur, Gunther. loc. cit.*

Inter vasallos unius forte patroni

Quaestio de feudo quoties agitur eodem:

Quo feudi domino gaudent, hoc iudice certent.

Si tibi pro feudo, quod te tribuente, fatetur

Acceptum, tu vero negas, vasallus agendam

Forte movet litem, non tu, sed Curia iudem

Audiat, & certo determinet ordine causam.

Praeterea quoties feudali jure recepto

Vasallus domino fidei iuramina praestat.

Excipiendus erit Romanus nomine Princeps.

Denique nosset Imp. sub nomine alienationis omnes commercii
spe.

species comprehendit, quas *lib. III. 27. §. 31. & seqq.* recensui; quamvis moribus Francorum, & Belgicis feuda instar patrimonii redacta in salutato domino alienentur, *Gudelin. par. VI. c. 2. n. 26.*

T I T U L U S LVI.

Qua sint Regalia.

HAc Constitutione ad Imperii utilitatem condita Fridericus Aenobarbus Regalia & Comitibus, Ducibus, Marchionibus, atque Episcopis in perturbato Italiae statu separat, & imperio injuste ablata restituit.

§. CXLVI.

De nomine regalium.

Nomen Regalium jura omnia Regia, & Fiscalia continet, sicut noster Rogerius in *Const. scire volumus. lib. III. I.* usurpat, quod quicumque de regalibus nostris magnam, vel parvum quid tenet. Saepius feuda, & possessiones, quae Imperatorum, & Regum liberalitate Ecclesiis, & venerabilibus locis fuerunt concessae, quarum possessores licet Ecclesiastici omnia feudorum onera, nempe obsequium, fidelitatis iusjurandum, & servitia sustinent. Hinc ipsamet loca pia *regalia* dicuntur, *lib. III. LL. Longob. tit. l. 30. de Monasteriis, & Xenodochiis, qua per diversos Comitatus esse videntur, & REGALLA sunt, ut quicumque ea habere voluerint per beneficium Domini Regis habent, & cap. 8. de Rebus Eccl. alien.* Et foedus inter Henricum V. Imp. & Callixtum II. de investiturarum refutatione initum ostendit, confer. *Nat. Alex. seculo XIII. & XIV. differ. 8. art. 1. & seqq.* Saepius jura quaedam eximia, quae solis Imperatoribus, & Regibus competunt, & de his Imperator *hic* loquitur, *Sixtin. de Regal. lib. I. c. 1. n. 9., P. de Marcha & Concord. lib. VIII. c. 20. & 21.* Denique haec vox significat jus Regi competens ad fruendum redditibus, qui ad Ecclesias Cathedrales, sede vacante, pertinent, donec novus Episcopus, fide Regi praestita, Ecclesiae possessionem adipiscatur. Nec tantum redditus temporales, quos ipsemet Rex concessit; sed & spirituales, hoc est beneficiorum collationem curam animarum non habentium occupat, & sibi vendicat, *P. de Marcha loc. cit. c. 1. n. 1., Nat. Alex. loc. cit., omnibus propemodum Europae Regibus, imo & Ducibus, & Comitibus haec facultas competiit, Florens tit. Decr. de elect.*

§. CXLVII.

Definitio regalium.

Regalia ex hac Friderici lege, sunt jura ei, qui superiorem non recognoscit, vel cui concessione, aut praescriptione, consuetudineve quaesita sunt, ad salutem, & decus Reipublicae competentia. Hinc vestigal, moneta, Ducatus, Comitatus, Marchionatus, & li.

& similia non sunt regalia, sed jus veltigal imponendi, monetam cendendi, & feuda Ducatus, & Comitatus concedendi, *regalia* dicitur. Hæc Princeps possidet, ut iustitiam populis ministraret, quia nulla lex sanctior, antiquior, & iustior, quam salus populi existimatur. Possidet, ut bona sive corporis, sive animi, sive fortunæ civium custodiat. Hæc differunt ab illis bonis, quæ jure proprio, & tanquam privatus, Princeps, Rex vel Imperator habet, & Honoratus in *l. g. C. de jure fisci res Dominicas*, & *l. 2. a Cujacio edita C. de offic. Comit. rer. priv. patrimonium privatum* appellat. Patrimonium ex bonis allodialibus jure sanguinis, vel contractus titulo componitur, & , uti lubet, alienare potest. Bona publica sunt res, quæ populus sibi in proprium usum omnibus communem reservavit. Regalia sunt jura, quæ Imperatori competunt, quæ Interpretes *patrimonium Principatus, patrimonium fiscole, bona Dominiatia* vocant. Regalia à Principe alienari non possunt, semper penes imperium remanent, nisi publica alienandi, vel infeudandi utilitas suadeat, prolixè dixi *lib. 11. 3. §. 3. & seqq.* Nullum propomodum in media ætate regale jus erat, quod Principes, & Imperatores Episcopis, vel laicis jure feudi non concederent. Verum quæsitum est, an generalis feudi, castri, Civitatis, provinciæ concessio regalia comprehendat? negatur, quia jus regale, diversam fovet naturam, quam castrum; nec in generali concessione id continetur, quod specialiter concedi oportet *l. 6. D. de pignor. cap. 3. de offic. Vicar. in 6.* Etiam si in investitura dictum fuerit, *cum omni jure, quod Princeps ibi habet*. Excipitur, si Princeps in Castro, vel civitate nihil nisi regalia habeat; hæc ad vasallum pertinent; modo regalia minora, non majora Princeps ibi possideat. Aut si castrum, vel territorium simul cum regalibus concedi solet. Aut si in investitura nonnulla ex regalibus recenseat; hæc concessisse, cetera prohibuisse videtur. Aut si onus vasallo impositum, quod sine regalium fruitione expediri non posset, *Zali. par. v. n. 6., Sonsbec. par. VIII. n. 19., Sixtin. de Regal. lib. 1. cap. 5.* Sæpius in regalium concessione etiam majora continentur, nempe si Marchioni, Duci, Comiti, ut in Italia Mediolanensi, Sabaudia, Ferraria investitura permittatur. In omni enim infeudatione loci consuetudo, vasalli dignitas, regalium magnitudo, pacta, & mens investientis perpendenda est. Atque omnia hodie Imperii regalia partim usurpatione, partim consuetudine, privilegio, partim emptione venditione vel civitates liberæ, vel magni Ducatus, Comitatus, Marchionatus fere possident, *Zali. par. v. n. 6., Rothius in Pand. feud. cap. 18.*

§. CXLVIII.

De regalibus Italiae sub Friderico:

Aetate Friderici indomita Italiae indoles Imperii regalia; hoc est Ducēs, Comites, Marchiones, Barones, Episcopi, & Civitates praesertim Mediolanensis usurpaverant. Qua de re Imp. Consilio Būlgari, Martini, Jacobi, & Hugonis Clarissimorum Bononiensis Academiae Interpretum; nec non Civitatum consensu, restitui sibi curavit. Nam singulae Civitates duos Judices sibi elegerunt, ut decernerent, an Imperatoris petitio justa esset. In his Comitibus Obertus de Orto, & Gerardus etiam interfuerunt; si Pauciorum fides praestetur, Otto Murena in *Histor. Radevic. lib. II. c. 5.* Otto a S. Blasio in *Chron. cap. XIV. Anno ab incarnatione Domini MCLX. Fredericus Imperator convocatis omnibus Italiae Baronibus generalem Curiam apud Roncaliam; cum maximo Principum conventu celebravit: ibique renovatis antiquis legibus novas de suo promulgavit; ac diversis imperii negotiis expeditis, jura desueta in consuetudinem reduxit, & quo juris genere Civitates Italicae subjacerent imperio, judicialiter exquisivit. Quod a Principibus, & legibus Dominis diligenter examinatum, generali omnium sententia judicatur: Omnia regalia Civitatum, utpote monetas, telonea, navigia, nec non & dignitates Possessorum, Consulium, judicum ad jus spectare imperii, electasque a civibus ad has dignitates personas, de manu Imperatoris jure beneficii easdem suscipere, nec sine ejus consensu suspectas desponere. In hac etiam Curia, jam per multa oblivioni, & neglectui datus ad. xxi. (alia MSS. legunt xxx.) millia salentorum annuos reditus imperio adquisivit. Praeterea multa regalia antiquitas constitata, necnon exactiones pro imperii necessitate exigendas in rationem Caesaris, ubi, quando, & a quibus, & quoque modo tractentur decretum est, & edicto confirmatum. Quam legem generaliter in Italia promulgavit, Günther. lib. VIII.*

Postea sollicite regni de jura vetusto

Quaestio mota fuit: quod consuetudine longa

Priscus inumbrabat neglecti temporis error.

Ac primum Ligures super hoc a Rege rogati

Vestigat, portus, cadenda jura monetae,

Cumque molestinis, telonea, flumina, pantes,

Id quoque, quod fodram vulgari nomine dicunt,

Et Capisolinum certo sub tempore censum.

Hac Ligures sacro tribuerunt omnia fisco.

De regalium divisione, atque singularum, quae hic Imp. recenset, interpretatione lib. XI. tit. 3. §. 9. & seqq. jam occupavimus.

T I T U L U S LVII.

Quot testes sunt necessarii ad probandam feudi ingratitude.

A Sidue in his libris de vasalli felonia actum est; hic Henrici Imp. constitutionem refert, quæ modum probandi præscribit. Si vasallus inhonestis factis, atque indocentibus machinationibus dominum suum offenderit, insidiisque eum clandestinis, vel manifestis appetierit, vel inimicis ejus suas amicitias copulaverit: atque in aliis sic versatus est, ut potius inimicus, quam fidelis esse credatur, vel si eam cucurbisaverit, seu in campestri bello suum dominum reliquerit feudo privabitur. Quod non obtinere sancimus, nisi quinque testibus summa atque integra opinionis probatum fuerit manifesto. Videlicet in probanda vasalli erga seniore ingratitudine, requiri quinque testes summa, atque integra opinionis, qui manifesto probent. Ne in re magni momenti vilium personarum testimonio vasallus feudo privaretur. Nec quælibet probationis evidentia, sed manifesta exigitur, idcirco non duo testes, sicut in ceteris causis fieri solet, sed quinque omni exceptione majores intervenire sanxit, Duaren. cap. XXI. n. 3. Zaf. par. x. n. 123., Vulg. lib. I. c. XI. n. 108.

T I T U L U S LVIII.

De Notis feudorum.

IN hoc titulo quædam generales de re feudali regulas exponit; & quatuor partes includit. Prima de feudo Camera, & Cavene, secunda de investitura probatione, petitione, & paribus §. quod autem, §. idcirco, §. item investitura; Tertia de rei communis infeudatione §. item sciendum; quarta de feudi instrumento, & controversus dominum inter, & vasallum agit §. si instrumentum, & §. seqq.

§. CXLIX.

De feudo camera.

Prima pars: Notandum in feudo, quod de cavena seu camera dicitur, non debere dari, nisi cum sit in camera, vel cavena, unde solvi possit: vel si ita convenerit sit cavena sine culpa promissoris, expectandum est, donec iterum de cavena, vel de camera dari possit. Dominum autem feudi dare posse intelligitur, omni ære alieno ducato. Non enim equum est quem videre egentem, quem prius habuit in conjugem vel amicum. Si dominus vasallo feudum camere, percipiendos videlicet ex suo arario quotannis tot redditus, vel feudum cavene hoc est ex suo cellario, hotreo, vel penario jus aliquod annonatum, tot vini amphoras, tot frumenti mensuras, & similia constituit. Postea ararium, vel cellarium sine culpa senioris solvere requirit; senior, deducto ære alieno, in id quod facere potest, te-

netur; non enim equum est quem videre egentem, quem prius habuit in conjugem (hoc est consortem, consocium) vel amicum, princ. b. t. Nam alia est actio, qua solidum, alia qua non solidum, sed minus consequimur, ut actio de dote, in qua maritus in id quod facere potest condemnatur, dum dotem uxori suae restituit; actio donatarii in donatorem, actio de peculio, actio liberorum emancipatorum in parentem, actio Socii in Socium, actio liberti in patronum §. 10. 26. 37. 38. Inst. de actio. Huiusmodi personae in id quod facere possunt idcirco tenentur, quia, inquit, Paul. in l. 173. D. de R. J. ne ageant, quod ex personae conditione dependet. Hoc privilegium merito feudista seniori concedit, cui maximum obligationis vinculum vasallus debet. Nec vasallus senioris creditoribus praefertur, sed prius aes alienum deduci, postea jus suum exigi oportet. Verum dum Camera, & Cavena solvendo evasit, dominus etiam pro praeterito tempore, quo solvere non potuit, tenetur, Andr. hic, dixi lib. II. f. I.

§. CL.

De nova investitura probatione.

Secunda pars: Regula juris est, in probanda novi feudi investitura, paribus Curiae opus esse, si dominus vasallos alios habuerit. Alioqui adhibeat Dominus quos meliores poterit (testes) liberos tamen §. quod autem b. t. Et duo, vel tres sufficiunt idonei, tamen etiam extranei, cum pares deficiunt. Utitur constitutione Ludovici Imp. in l. 7. lib. 12. LL. Longob. tit. 18: dum cuique pro piis locis testandi facultatem concedit, modo testes idoneos de pagensibus suis, hoc est ejusdem pagi incolis adhibeat. Atque haec investitura accipi, & dari per procuratorem potest §. item b. t. II. f. 3. §. sed utrum, ibi dixi. Pares jus feudale requirit, ne quid excogitetur fraudis in perniciem domini alii testibus inductis, corruptis forte pecunia vel odio, vel gratia, quae non sunt suspitanda in partibus, §. idcirco b. t.

§. CLI.

De re communi in feudum danda.

Tertia pars: Regula quoque juris est, non modo res proprias, sed etiam communes in feudum concedi posse, quia si sponte dividere noluerit ille, cum quo habet rem communem, qui investivit, potest cogere per judicem ille, qui investitus est, ut dividat §. item sciendum b. t. Nam in alia parte non nocetur ei, qui rem communem non dedit, quia suam dumtaxat partem dedisse intelligitur. Sicut qui fundum communem legat, portionem debere constat, etiamsi testator suum nominaverit l. 5. §. 1. & 2. D. de legat. I., denari, vendi, permutari, aliove titulo alienari l. 12. C. de donat., b.

1. C. 4. C. Commun. rer. alien. Et heredes ejus necesse habent tenere firmam investituram, quam pater fecit. Item eadem lege, & eodem jure debet habere rem iste qui investitus est: quam haberet, qui eum investivit, cum coherede suo, scilicet adequatio percurrat usque ad quadraginta annos d. §. item sciendum. Heres videlicet senioris partem indivisam in feudum concedentis, rati habere investituram cogitur, quam pater defunctus fecit, cujus personam repræsentat, & factum ratum habere debet l. 14. C. de R. V., l. 73. D. de evict. Et investitus idem jus in re infeudata vindicat, quod investiens ante investituram vindicabat; & proinde consortes ad divisionem judicio communi dividendo cogere valet, quia nemo in communionem vivere tenetur l. fin. C. Comm. divid. Hinc etiam si dominus in divisione deceptus est, vasallus investitus, contra socios adæquationem, hoc est æquam partitionem petere potest. Atque ad interpretandam hanc actionem jure Longobardo quadraginta annos habet, lib. II. LL. Longob. 29. l. 3., & 35. l. 12. Jure Romano est 30. an. Andr. hic, Sonsbec. par. VIII. n. 31., Joan. Blanc. lib. I. c. 6. n. 8.: Gudelin. par. II. c. 3. n. 3.

§. CLII.

De controversia inter vasallum, & seniorum.

Quarta pars: Maxime vasallus possidet, dominus infeudationem negat: vasallus instrumentum investituræ producit, quod dominus fallum agnoscit. Si instrumentum, vitiiis non laborat, & dominus falsitatem probare nequivit; vasallus obtinebit, si investitum se esse juraverit. Si vero Dominus feudum possidet; & vasallus petat, sed non probat, jurejurando domini causa decidatur §. si instrumentum b. t., l. f. 4. Deinde regulam proponit, de omni controversia, qua inter Dominum, & vasallum, oritur, si pares veritatem novissent, omnino cogi debere a Domino, & paribus dicere veritatem. Qui si dicant se nescire, cum sciant, & vasallum postulet; Dominus eos cogat, jurare, & veritatem dicere, §. notandum b. t. Omnis controversia sive de feudo novo, sive antiquo inter dominum, & vasallum orta a paribus Curie jam electis cognoscitur, qui si judicare, vel testimonium dicere nolunt, dominus auctoritate judicis superioris vel aliorum parium cogere potest, ut judicent, & veritatem dicant l. ult. §. 14. D. de Muner. & bon. Et jure communi omnis testis ad veritatem dicendam propemodum compellitur l. 9. C. de Testibus, quod & juri Longobardo convenit, lib. II. LL. Longob. tit. 56. l. 13., Jac. a S. Georg. §. & dicti vasalli pro dictis n. 14., Sixtin. de Regal. lib. I. c. 8. n. 49. Et quia feudalis investituræ controversia sæpius sacramento senioris, sæpius sui successoris deciditur; Si sacramento senioris, jurare debet se investituram

non

non fecisse: si sacramento successoris, hic jurare debet se non credere investituram factam esse ab antecessore suo §. cum datur b. t., II. f. 33. §. 2. Dominus liquido jurat se scire, quia de facto proprio jurat, in quo ignorantia non toleratur; successor, se credere, seu ex animi sui sententia jurat, quia successor iuste ignorare potest. Sicut & tutor, curator pupilli, minoris, furiosi, Syndicus jusjurandum de calumnia in causis pupilli, minoris, furiosi, & Universitatis præstant, l. 2. §. 2. C. de jurojur. prop. calum. Ex animi sui sententia jurare idem est, ac ex conscientia, & sincera fide jurare, ut vulgaris & vetus jurisjurandi formula docet, Livius lib. 22. *Ex mei animi sententia juro, ut ego Rempublicam non deseram, neque alium Civem deserere patiar*, Cujac. I. obser. c. 21. Semper tamen jusjurandum principalis a jurejurando hereditario differt l. 12. C. de rebus cred. Ceterum nec patri, nec matri, nec heredi, aut tutori, vel curatori de alieno facto, & alieni animi sententia jusjurandum datur, quia iniquum est, aliquem jurare de facto alieno §. si qua b. t. l. 11. §. 2. D. de Act. rer. amot., quamvis jure Longobardo filius, mortuo patre, patrem debitorem non fuisse jurare cogatur lib. 11. LL. Longob. tit. 56. l. 7. Si itaque senioris successor investituram a defuncto non esse actam ex animi sui sententia, ex credulitate jurat; vasallus explicare tenetur, quoniam fuerit ille senior, qui investituram sibi fecit §. si qua b. t.

DE

DE REGULIS JURIS.

Lex 1. Quilibet rerum suarum liberam habens administrationem, infundare potest II. f. 3.

Quoniam publica utilitas, necessitas, & Principum liberalitas clientelas invenit, idcirco antiquitus nemo infundare poterat, nisi cui publica salus; libera administratio, & jus belli gerendi concedita essent. Hujusmodi est summus Princeps: feuda enim ob militiam conceduntur, militia soli Principi competit, qui jus belli gerendi possidet. Postea Comitibus, Ducibus, Marchionibus competere cepit, aliisque, qui a summo Principe regalia, domania, ditiones, pradia, & fiscalia jure feudi cognoscerent. Denique alia invaluit ratio, suppeditare, si quis, licet privatus, liberam sui patrimonii, & peculii administrationem haberet, de qua nostra regula dicitur. Hinc in jure Longobardo, (1) Imperator, seu Rex, (2) Comes, Dux, Marchio, (3) minor valvator, (4) valvasinus, seu minimus valvalor infundant, I. f. 16., II. f. 10., *Sonsbec. par. VI. n. 10.*, *Hannet. lib. I. c. 5.*, *Vultej. lib. I. c. 3. n. 3.*, *Christophor. Lorber Inst. jur. feud. Germaniæ lib. I. tit. 2. §. 29.*

Sane cum infundatio sit alienationis species, infans, pupillus, furiosus, mentecaptus, prodigus, filiusfam. in peculio adventitio & profectitio (excepto castrensi infundare non possunt. Hodie in Germania Nobiles, hoc est ingenui sua allodia, Civitates liberæ, & Dynastiæ territoria, reditus, & oppida infundant, *Lorber loc. cit. tit. 7. §. 52. & tit. 8. §. 53. & 54.*, *Rothius in Pand. feud. cap. v. q. 22.* In Regno Neapolitano, & Siculo nullus de allodio feudum facit, nisi solus Rex *Andr. in II. f. 16. n. 10.*

Lex 2. Quilibet ecclesiasticus bona suæ ecclesiæ infundare valet, modo juris solemnia servet, II. f. 35., I. f. 6., I. f. 1., cap. II. de reb. eccl. alienand., cap. 2. de feud.

Nomine *Ecclesiastici* venit S. Pontifex, Cardinalis, Metropolitanus, Episcopus, Parochus, qui licet bonorum ecclesiæ non dominium, sed administrationem, & usum habeant, modo utilitas non propria, necessitas non quævis, pietas, & magna, & incommoditas suadeat, bona suarum ecclesiarum infundare possunt, *Curt. par. II. q. 1.*, *Pistor lib. II. q. 27.* Seculo enim VIII. & seqq. Episcopi, Abbates, & ecclesiarum Rectores sine ulla plerumque solemnitate bona ecclesiæ in feudum dabant; nec semper sponte, sed sæpius coacti. Cum magna divitiarum Ecclesiæ copia laicos,

Dū.

Duces, Comites, non raro ipsos Reges Francorum ad invidiam traheret, qui eisdem invadebant, vel usurpabant. Ecclesie ut ab his rapinis, & violentis expoliationibus, atque usurpatione se eximerent, vel diminuerent; Milites armatos, & vassallos sibi creabant, eisque stipendii loco bona sua in feudum concedebant, ut defenderent, & invasionibus occurrerent; quod assidue in medio ævo perlegi, Lorber *loc. cit. lib. 1. tit. 6. §. 48.*

Lex 3. Omnis res in feudum dari potest, nisi a lege prohibeatur, vel nature feudi repugnet, II. f. 1. §. sciendum.

Omnia res vel in commercio, vel extra, existit. In commercio, vel mobilis, vel immobilis, corporalis, vel incorporalis. Extra commercium, vel *voluntate animi*, ut bona fideicommissa, & restitutioni subjecta, bona pupilli, prodigi & furiosi; vel *societatis consilio*, ut bona publica, communia, Universitatis; vel *divini cultus obsequio*, & ministrorum Ecclesie alimonia, aut religionis puritate, ut res sacre, sancte, religiose, Ecclesiasticæ. Rex sacre sunt templa, sacella, vasa divino cultui destinate: res sancte apud christianos exulant: res religiose sunt cæmeteria, sepultura: res ecclesiasticæ sunt bona Ecclesie, prædia, decimæ, oblationes, primitiæ. Res immobilis, ut Civitas, provincia, oppidum, territorium; res mobilis, ut pecunia, aliæque; res incorporalis, ut redditus, regalia, hoc est jura, quæ Regibus competunt. In his omnibus partim jure, partim abusu olim in medio ævo feuda consistebant. *Jure*, videlicet in civitatibus, oppidis, prædiis provinciis, redditibus, & Principum regalibus, quæ commercio conveniunt, vendi, & quovis titulo alienari possunt, recte divisionem usufructus a domino recipiunt. *Abusu*, dum Ecclesie, monasteria, Abbatis, hoc est earum redditus militibus infeudabant; nec vel Princeps, Comes, Dux, aut Marchio in sepultura, vel cæmeterio alicujus ecclesie feudum suis domesticis, ministerialibus, vel militibus constituere dubitabat. Nam cæmeteria erant fructifera, nempe pro sepultura ætate seculi IV. & V. a Clericis aliquid peti obtinuit ut suum laborem referret. Hoc lucrum laicos allexit, idcirco in feudum concesserunt. Sane regula juris est, omne quod lucrum vel naturaliter, vel civiliter, vel industria hominis producit, infeudari potest, Zali. *par. IV. n. II. Vultej. lib. I. c. 5. n. 3.*, rectiusque Obertus *in d. §. sciendum* docuisset, omnes res in feudum dari posse, quoties ex iis fructus percipiuntur, Sandes *ad Consuetud. Gold. tit. I. c. I.*

Lex 4. Quisque feudum accipere potest, nisi a lege, vel natura prohibeatur. II. f. 3. §. personam.

Primæva feudorum nativitas militiam dumtaxat admisit, nec qui

qui militare nesciret, feudum accipere poterat, II. f. 34. §. *similit.* Regula erat, *omnis feudum acquirere potest, qui miles esse potest* postea publica necessitas togatam militiam invitavit, & *omnis, qui ad magistratus gerendos idoneus esset, feudi quoque capax esset.* Verum sicut natura assidue agendo, & in seipsum revolvendo nova producit, vel in se inclusa paulatim expandit; ita & ars juris assidue societatis actibus nova inducit, vetera delet, suos auctores relinquit, virtutes, & vitia eundo contrahit. Et tertia invaluit regula, *omnis acquirere potest feudum, nisi natura, aut lege prohibeatur.* Natura, ut furiosus, mentecaptus, mutus, surdus, cæcus, vel aliter imperfectus; his si senior feuda concedit, sibi imputandum. *Leges, ut excommunicatus majore excommunicatione, infamis, usurarius, hæreticus, apostata, vulgivoga venere natus; quibus si senior donat, vel alio titulo tradit, aut jus gentium, aut privatum, aut religionis lædere oportet, idcirco prohibetur.* In ceteris nec *conditio*, ut in servo; nec *sexus*, ut in foemina; nec *ætas*, ut in pupillo; nec *qualitas* personæ, ut in clerico; nec *artis professio*, ut in mercatoribus *impediunt*, quominus feuda recipiant, & vasalli evadant, *Sonsbec. par. VII. Duaren. cap. 6. n. 13., Struv. f. j. f. cap. v. A. 12. & seqq.* At loci mores inspiciendi; ut jus Aleman. *cap. 1. §. 4. Clerici, mulieres, & agricola, & omnes, qui sunt infamia notati, & qui non sunt legitime nati, nec ex equestri genere, illi omnes carent jure feudali.*

Lex 5. *Omne feudum proprie investitura, improprie successione, & præscriptione acquiritur, I. f. 25., II. f. 33. II. f. 26. §. si quis.*

Investitura est verus, & naturalis acquirendi, & constituendi feudi modus; & in jure Longobardo quinque ostendit. Primo ipsam feudi possessionem significat II. f. 2., secundo instrumentum infeudationis II. f. 109. ibi *sermonem tamen investitura;* tertio contractus feudalem, qui inter seniore, & vasallum celebratur I. f. 20., quarto actum investiendi, seu nostri allodii, aut juris in usufructum concessionem, cui vasallitica fidelitas inest I. f. 26., quinto pacta, quibus feudale negotium perficitur, II. f. 87. *Hotom. disput. feud. c. 23.* Quamvis hujusmodi notiones inter se non longe distant. Definitur a Cujac. in I. f. 1. *Cessio feudi solemniter sive contractus, qui sine traditione possessionis per se subsistit, & Vultejo lib. 1. c. 7. n. 6., & Boehmero de Invest. cap. 2. §. 41. placet.*

Aliud est feudum, aliud investitura; feudum non est contractus, sed contractu constituitur; nempe illud, quod ex pacto dominum inter, & vasallum resultat, feudum vocamus. Vel propria est, vel abusiva: propria, cum feudi possessio in vasallum cum usufructu

Etu

Et transit: abusiva, dum vassallus feudalem possessionem jus apprehendendi acquirit. Utraque est modus acquirendi feuda, & in medio ævo etiam allodia, symbolis quibusdam vestita, nempe hasta, ense, baculo, aliisque sicut feudi qualitas, & consuetudo instruit; Heinec. *Elem. Jur. Germ. lib. II. §. 116. & seqq.* & Feudista in I. f. 25. II. f. 1. §. ult. Successione non proprie feudum adquiri, sed ad quilitum possideri, dicitur ab eo, qui investitura vocatus succedit. Præscriptio, investituræ non veræ, sed præsumptæ, & tacitæ vicem occupat, modo præscribens servitia bona fide tanquam vassallus domino præstiterit, & dominus acceptaverit II. f. 26. §. si quis per triginta. Paræmia juris Longobardici est, allodium & feudum tuto 30. annorum possessione bona fide, & iusto titulo possessori concedi, Lorber *loc. cit. lib. II. tit. 33. §. 290.*

Lex 6. Investitura fidelitatem præcedere debet II. f. 4.

II. f. 7. §. I., II. f. 17.

Quæsit Obertus in II. f. 4., an investitura prius faciunda, & deinde iurjurandum fidelitatis præstandum, an præstatio iurjurandi præcedere debeat? Inquit, sæpe responsum est, investituram debere præcedere fidelitatem. Interpretes distinguunt, ut si de abusiva investitura agatur, hæc hominum præcedere debeat, si de reali, hæc non præcedat, sed hominum sequatur. Quæ distinctio alibi feudistæ placuit, nempe in II. f. 3. §. nulla, & II. f. 7. in fin. ibi investitura vero facta, & fidelitate subsequuta, omni modo cogatur Dominus investitum in vacuum possessionem mittere, quod si differat, omnem utilitatem ei præstat. Vox investituræ abusivam intelligit, seu civilem; vox possessionem, realem, seu naturalem investituram ostendit. Ratio, quia feudum est militaris clientela, clientelæ subiectum est jus utendi fruendi, causa efficiens est senioris beneficium, forma est investitio, finis est militaris servitii munus. Aequum est primo causam efficientem præcedere, quia prius beneficium esse, deinde vassallum constitui, qui beneficium agnoscat. Nam iurjurandum est effectus beneficii; & effectum præcedere ordo naturæ monet, Hotom. *disput. feud. cap. 23.*, Vultej. *lib. I. c. 7. n. 49.* Nihil tamen vetat, si vassallus ante investituram jurare voluerit; & tunc seniore ad abusivam, & realem investituram agendam compellere potest, sibi que devinciet, Gudelin. *par. II. c. 7. n. 2. & 3.*

Lex 7. Investitura de feudo novo, sive civili, sive naturali, tantum coram Curia Paribus faciunda, secus non va-

let, II. f. 2., II. f. 33. §. nec dicatur, II.

f. 32., II. f. 58. §. idcirco.

Necessario omnis investitura coram Paribus agenda est, videlicet convassallis, qui eodem feudi jure in eadem Curia gaudent. Aliter

Tt

et si mille testes extranei adessent, vel hujusmodi extranei deinde pares fiant, tamen investitura non valet. Et si fieri coram extraneis contingat, improprium feudum erit, ad vitam investiti durabit, & ad ejus heredes non transit, nisi 30. an. spatio *prescripserit* I. f. 25., II. f. 26. §. *si quis per triginta*, Sonsbec. *par. 1x. n. 10.*, Scraden. *par. v. c. 2. n. 6.*, sive clericus, sive laicus investiat, vel investiat. Ratio hujus consuetudinis est, quia fraudem, dolumque malum odio, amore, vel pecunia non facile Pares committunt II. f. 58., qui domino nocere posset. Excipitur, si dominus Pares non habet, tunc testes extraneos adhibere potest, II. f. 58. Vultej. *lib. 1. c. 7. n. 29.* Olim moribus Germaniæ cum investitura esset quædam judicii species, sub Dio agebatur, Lorber *loc. cit. lib. 1. tit. 3. §. 35. not.* Hodie Paribus Curie non indiget, sed investitura in publicis archivis conservatur, & plenam fidem inducit, Rothius *in Pand. feud. cap. xii. q. 8.*, Struv. *f. j. f. cap. xvi. A. 14.* etiam si subscriptio parium non fuerit.

Lex 8. *Omnis feudi investitura accipi, & dari per procuratorem potest, II. f. 3. §. sed utrum, II. f. 58. §. item investitura.*

Investitura non est actus legitimus, nec contentiosæ jurisdictionis, proinde per internuncium accipi, dari, & in qualibet ditione exerceri valet. Nec Longobardis Romana in legitimis actibus subtilitas placuit, P. de Vineis in privilegio Regni Austriaci *lib. vi. c. 26.* *Nullus ex successoribus tuis coronam, aut consecrationem in predicto tuo Regno de manu cujuscumque accipiat: sed a nobis, & successoribus nostris, tantum in Curia nostra, vel ab his qui speciale mandatum a nobis super hoc habeant, coronationis, & consecrationis munus, & decus pro tempore consequentur.* Præstatur quoque jusjurandum per procuratorem, Radev. *lib. 1. c. 11.*, modo Dominus procuratorem excipiat, secus ipse vasallus coram eo comparere tenetur, Vultej. *lib. 1. c. 7. n. 18.*, Scrad. *par. v. c. 3. n. 11.*, Roth. *in pand. feud. cap. xii. q. 20.*, & ex Clemen. 1. de jurejuran. constat.

Lex 9. *Vasallus feudo uti frui, & tanquam Dominus a quolibet vindicare potest II. f. 8., II. f. 43.*

Constituto feudo, vasallus omnes utilis domini redditus percipit, subinfeudat, olim sine senioris consensu, alienabat, actiones sive in dominum, sive, in extraneos exercet, interdicta uti possideris, adipiscendæ, recuperandæ, & retinendæ possessionis intendit, servitutem, quamdiu ipse vivit, duraturam imponit, sine senioris licentia in jus venit. Nunquam hodie, illaudento domino, alienat, II. f. 52. II. f. 55. Gudelin. *par. 1v. c. 1.*, Sande *ad Consuetud. Geld. tit. 2. c. 1.*, Zali. *par. vi. n. 27.*

Lex

Lex 10. *In omni feudorum controversia semper tenor investitura inspiciendus, qui naturæ feudi derogare potest, II.*

f. 18. arg. II. f. 2. §. 1. I. f. 4. II. f. 48.

Si qua clientelaris controversia contingat, sive servitia, modum serviendi, tempus, locum, quantitatem, vel qualitatem; sive successione, vel utendi, fruendi circumstantias respiciat. Primo investituræ verba, & sensum perscrutari oportet, qui tanti æstimatur, ut omni feudorum naturæ, juri scripto, topicis, vel universalibus Regionum, & pronunciarum consuetudinibus derogare potest. Cur ita? Quia pacta leges contractibus indicunt, eosque regunt, quin contractuum substantia vim patiat. Pactorum enim appositio a contrahentium voluntate, non contractuum substantia dependet, *l. 10. C. de pactis, l. 23. D. de R. J., Sande ad Consuetud. Geld. tit. 3. c. 1. §. 7. n. 50.* At si investituræ verba obscura sint, nec constat, quid investiens sentire voluerit? Regula est, primo consuetudo loci inspicienda, in qua infeudatio contracta est; secundo, si hæc deficiat, jus commune feudale; tertio, si ne hoc quidem instruit, jus romanum; quarto jus canonicum sectari tenemur.

Denique si hæc diligentia nihil proficit, contra dominum pro vasallo respondendum est. Nam domino imputari debet, si mentem clarius non explicuit; *l. 39. D. de pact., cap. 57. de R. J. in 6., cum senioris non vasalli mentem suam clarius explicare interesset, Peckius ad d. c. 57. n. 6., Vultej. lib. 1. c. 7. n. 90., Struv. f. j. f. cap. 1. A. II. 12. 13.* Plane si investituræ pacta opponat, quæ turpia, vel natura, vel lege, vel bonis moribus, aut si impossibilia sunt, eam vitiant, sicut de contractibus *l. 6. C. de pactis.* Et turpitudine intelligitur, non modo ea, quam jus naturæ, & gentium improbat, sed & quam civitatis institutum abhorret, conf. *Noodt lib. II. Probabil. c. 13., Andr. in II. f. 2. in fin.*

Lex 11. *Jure novissimo vasallus feudum sine proprio, sive impro- prium alienare nequit, nisi senior consensiat, II. f. 52.,*

II. f. 55. ubi pena statuitur.

Cum feuda adhuc a nutu Principis dependerent, & personalia essent, cogitatum non est, nec vasallis interdictum, ne alienarent, quia frustra prohibetur, quod committi non cogitatur. Verum cum vel usurpatione, vel jure hereditaria evasisent, de iis tanquam de allodio disponendi facultatem adrogarunt. Hæc facultas, conniventibus Principibus, & consuetudine, non displicuit, nec Longobar- dis in Italia improbata est, & quot in Italia feudales curiæ erant, tot propemodum mores invaluerunt: Alibi totum, alibi partem alienare sine senioris consensu, poterat *II. f. 44. Camer. in II. f. 55. pag. 8.* Donec Lothar, in Campis Roncaliæ *an. 1136.* vetuisset,

eumque Fridericus I. secutus confirmavit; & ad omnem alienationis speciem extendit *d. 11. f. 52. 11. f. 55.*

His duabus celeberrimis legibus pacta, & mores Europæ non pauca detraxerunt: Pacta, si senior jus vasallo alienandi dedisset, quin suum consensum expectaret: Mores, ut in Gallia; in Silesia, & Lusatia, modo æs alienum urgeat, in Regno Siciliæ; in Germania, si Principes aliquid ex suo feudo alienare velint; si totum Cæsaris consensu indigent, & Lex Friderici servatur, Gudelin. *par. 1v. c. 2. n. 16.*, Roth. *in Pand. feud. cap. 1v. q. 53.*, Lorber *Inst. jur. feud. Germ. lib. 2. tit. 34. §. 301.*

Lex 12. In feudo antiquo consensus senioris, & agnatorum requiritur, secus revocatio competit 11. 26. §.

Titius, 11. f. 39. 11. f. 45.

Omnis juris sollicitudo, omne fori negotium eo tendit, ut unusquisque quod suum est, retineat, & conservet. Equidem investitura omnes investiti agnatos, & filios in suo sinu, tanquam planta in semine, fructus in siliquis comprehendit, qui successionis ordine unus post alterum ad clientelam accedit. Non alio jure, quam primus acquisite, & primus investiens eis concessit. Hujusmodi si alienari vel voluntas, vel necessitas petit, omnes agnati consentire debent, quia omnes æquale jus vindicant, & quod omnes tangit, ab omnibus ad probandum *cap. 29. de R. J. in 6.*

Agnati itaque, qui alienationi non consenserunt, jure protimeseos, vivo etiam alienatore, jure successionis, defuncto vasallo revocant *11. f. 3. §. 1. 11. f. 26. §. Titius.* primo pretium, non autem secundo solvere tenentur. An etiam filii, si pater feudum alienat? Alibi dictum est; nec agnatus requisitus consentire cogitur, Scrad. *par. VIII. c. 5. n. 11.*, Vultej. *lib. 1. c. 11. n. 160.*, Lorber *loc. cit. lib. 11. tit. 35. §. 302.*

Lex 13. Dominus, licet vasallo alienare feudum, se inconsulto, permittat, tamen in ecclesiam alienare non potest 1. f. 13.

Vetusto jure Romano collegia, & municipia heredes institui non poterant, nec eis legari, quia incertæ personæ erant, Ulpian. *fragm. 25. 5.* Eodem jure Ecclesiæ vivebant. Donec *an. 320.* Constantinus M. in *l. 1. C. de SS. Eccl.* cuique liberam relinquendi facultatem Ecclesiis concessit. Supervenit Constitutio Valentiniani, Theodosii, & Arcadii *l. 20. & 27. C. Th. de Episc. & Cler.*, & Clericis, & Monachis aliquid testamento relinquere vetuit, ne opibus insolescentes, minus pietati vacarent, & hereditarum officium deponerent. Hæc lex D. Hieronymo non displicuit *Epist. ad Nepot.*, quoniam ex lege Constantini erui videbatur, quæ Ecclesiis tantum, non

non Clericis, vel Monachis relinquere indulfit, *Forn. lib. 1. select. c. 28.* Paganin. *Gandent. lib. 1. juridic. exposit. c. 26.* Legem Constantini Justinianus retinuit *l. 13. C. de SS. Eccl. Nov. 131. c. 9.* & si quis Clerico, vel Monacho relinqueret, Ecclesie, vel monasterio relictum censeretur, *Giphon. ad d. l. 1. Lex Constantiana imperii excidio, excidium & ipsa passa est: In Gallia Chispericus Rex qui seculo VI. floruit, Ecclesias heredes institui vetuit: in Hispaniis, Burgundia R. Neapolitano sub Suevis; Anglia sub Edoardo I. an. 1290., & alibi nemo sine Regis venia quicquid relinquere poterat. Et hodie apud nos servatur, ut invictissimus Ferdinandus IV. sanxit, Peckius de Amortizat. cap. 4., P. Greg. de Republ. lib. 13. c. 16., Wanepfen J. E. 10. 1. tit. 29. c. 3. n. 25. Hinc amortizatio invaluit, hoc est licentia bona immobilia per manum mortuam retinendi, & in perpetuum possidendi, Peck. loc. cit. c. 1.*

An Ecclesiasticæ libertati repugnet? Imo monstrum nonnullis apparuit. In merito: Regula juris est, Prælatum in acquirendis Ecclesie nocere posse, non autem in acquisitis; sicut debitor, si acquirenda omittit, nempe hereditatem repudiat, non incidit in Prætoris edictum, *quæ in fraudem creditorum facta sunt restituantur l. 6. D. eo. excipitur: debitor fiscalis l. 45. D. de jure fisci.* Quamvis nonnullis placeat, Ecclesiam ad interesse agi, si damnum a Prælato sentiat. Princeps acquirenda acquirere prohibet, non acquisita retinere improbat. Non ut suum ararium augeat, sed ut pietatem, religionem, & honestatem in Clericis servet, quæ divitiarum copia languescit. Christus apud *Malthæam ad omnibus dixit, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in celo.* Non quia bona improbare voluit, sed quia bonis perfectio, & charitas vilescit, ut ibi Lyranus, inquit.

Princeps igitur tantum clericis permittere debet, quantum eorum sustentatio, honor, dignitas, meritum, & doctrina exposcit; si Christi præcepta imitari ambiat. Præsertim illis, qui in vinea Dei pro cultu religionis, opere, vel scriptis laborant. Non illis, qui tanquam in tempo religionis picturæ non modo non ornant, sed impediunt, non proficiunt, sed nocent, non sua consumunt, sed aliena usurpant, a quibus nihil & societas, & Christus sperat. Ad rem: Feudum in ecclesiam, vel jure libellatico, vel alienationis transferri non potest, quia Ecclesia nunquam heres esse desinit, nec feudum ad senioem reversurum esset; nec facile servitiæ seniori præstaret. Et licet senior alienandi facultatem dedisset, tamen non in eum, quem lex feudalis improbat, sensisse censetur. Consensum remisit, non juri suo in clientela renunciavit, nisi aliter investitura suadat.

Lex

Lex 14. *Senioris consensus est stricti juris, ut universalis feudistarum consensus docet.*

Hæc Regula, uti jacet, in jure feudali non occurrit, sed natura feudi, assensus, & Interpretum sententia eidem robur & jus dederunt. Nam assensus licet dicatur *gratis*, tamen talis in his, quæ dominus expressit, vel vasallus, cui dominus consensit. Sic si dominus donandi facultatem dedit, causa mortis, vel inter vivos donare potest, cum utramque donationem lex appellet. Data vendendi licentia, uti placet, & cui placet, quoties a lege non vetatur, vendere potest.

Hinc nostra regula, non ad generalem assensum, sed specialem pertinet; videlicet senior alienandi in Mævium facultatem dedit, si in Sabinum vasallus alienat, alienatio ruit. Senior permutare permittit, vasallus vendere nequit; vel donare, aut locare, vel in emphyteusim dare: Et vicissim. Proinde Interpretum Paræmia, assensus nec de contractu ad contractum, persona ad personam, re ad rem, casu ad casum, tempore ad tempus extenditur, Camer. in 11. f. 55. p. 45., Pistor lib. 11. q. 49., Vultej. lib. 1. c. 10. n. 99. Cur specialis Domini assensus *stricti juris* dicatur? Respondeo, quia in assensu non modo vasalli, sed & senioris utilitatem perpendimus: Senioris interest, feudum potius Mævio, quam Sabino vendi, vel donari: potius permutari, quam omnino alienari; sicut in ceteris eadem ratio suadet. Ne copiam clientelarium jurium invitus amittat.

Lex 15. *Qui presens actum impedire potuit, nec contradixit, is habetur pro consensiente, 11. f. 9. §. porro, 11. f. 26.*

§. Titius, 11. f. 33. §. inde etiam.

Regula juris canonici, & civilis est, qui tacet consentire videtur; quæ tantas comprehendit exceptiones, ut nomen suum pene amittat, & Interpretes, naturæ *corii* comparant, qui, quantum placet, extendi potest. Brevis dicam: tacere medium inter confiteri, & negare continet *l. 142. D. de R. j. cap. 44. de R. j. in 6.* Verum hæc regula *in tit. D. de interrog. in jur. fac.* locum non habet, ubi in solidum convenitur, qui interrogatus, an heres esset, tacgit, & tacere est negare; nam qui non respondit, contumax est, & contumaciæ pœnam ferre debet *l. 11. §. 4. D. de interr. in jur. fac.*; & ideo *tacere* in duriolem partem accipimus *cap. 2. de confes. in 6.*

An qui tacens pro consensiente habeatur? Aliud est fateri, aliud consentire: fatemur præterita, consentimus in futurum, ut aliquid fiat. Distingui oportet: si quæ agitur, *ad tacentis utilitatem* spectat, tunc silentium consensui respondet: Si Mævius Cajum pro se fidejubere patitur, & tacet, actione mandati tenetur *l. 6. C. mandat.*

dat. Puellæ taciturnitas in sponsalibus est pro consensu l. 12. D. de sponsal. Pater non aliter in iudicio dotem petit, quam si filia consentiat, si tacet, consentire videtur l. 2. §. 2. D. solut. matri., si reus, lata sententia, non appellat, sed tacet, consentit l. 3. C. quomodo, & quando, sud. cap. 15. de sent. & re iudic., Peckius ad cap. 43. & 44. de R. j., Cujac. obser. 16. c. ult.

Præterea taciturnitas habet vim consensus, si ratio sanguinis, ratio publica, dolus, contumacia, diuturna scientia, & Dominica potestas vertitur. *Ratio sanguinis, l. 38. §. 1. D. de donat. inter vir. & ux. ubi tres fratres rem communem possidebant, unus uxorem duxit, & rem communem uxori donavit, pro tertia parte, donatio non valet; quia inter virum, & uxorem donatio prohibetur. Ex duabus autem partibus reliquis; si fratres scissent, & tacuerunt, vel ratum habuerunt, donatio valet. Ratio publica, si patre præsentente, & tacente, filius decurio creatur, pater adeo obligatur, ac si pro filio fideiussisset l. 2. D. ad municipali. Dolus: si quis dolo tacet in damnum alterius contrahentis: finge, Mævius prædia Titii, præsentente Titio, & tacente, obligavit, obligatio in Titii præjudicium valet l. 2. C. si aliena res pign. Contumacia, de qua nuper ex d. l. 11. §. 4. Diuturna scientia: quæ semper consensus inducit, & malam fidem tacentis præsumit, 11. f. 26. §. si quis per triginta. Dominica potestas: ut si servus aliquem, sciente domino, occidit, in solidum dominum obligat l. 2. & 3. D. de Noxal., Pacian. de Probat. lib. 1. c. 29. & 30., Peckij. loc. cit., Cujac. 13. obs. c. 34. & ad l. 49. D. de Negot. gestis.*

Aut agitur ad eum obligandum, & silentium pro consensu habetur, ut si debitor, tacente creditore, hypothecam distrahit, creditor sibi non nocet, quia *sciebat ubique pignus sibi durare l. 8. §. 15. D. quibus mod. pign. vel hypoth.* Nam taciturnitas, si pro minuendo tacentis jure agatur, non est consensus: finge, Mævius, tacente Titio, in arcam Titii sillicidium immittit, nunquam Mævius servitutem adquisivit; quia in servitutibus *invitum* accipimus, non modo eum, qui contradicit, sed etiam eum, qui non consensit, inquit, Ulpian. in l. 5. D. de S. U. P. Sæpius vero taciturnitas consensum continet; etiamsi ad obligationem actus pertineat ut in d. l. 2. D. ad municip. Nunc ad rem: olim vasallo jus erat sine domini consensu feudum alienandi, dominus vero jure redimendi uti poterat, quod si sciens anno non exercuerat, repellebatur. Nam qui sciens prudens jus suum intra tempus a lege statutum non exercet, renunciasse videtur, l. 1. §. 12. D. de succes. edict. Aut si domino sciente, nec contradicente, vasallus prædium ejus jure feudi anno possedit, & servitia præstitit, si dominus expellere velit, non

non potest; modo vasallus jurabit, & alia major pro seniore præsumtio non occurrat. *l. 1. f. 33. §. inde etiam; ibi Alverot. n. 3. & 4.*

Lex 15. *Ratihabitio senioris alienationem vasalli illegitime actam confirmat.*

Quamvis in jure feudali hæc regula non occurrat, in jure tamen civili, & canonica constituitur. Ratihabitio habet vim mandati, *l. 60. C. de R. j.*, mandatum æquivalet jussui *l. 1. D. quod jussu*, illegitime factum confirmat. Ut si filiusfam. sine patris consensu mutuum pecuniam accipit, non obligatur, aliter si pater deinde ratum habeat *l. 7. §. 15. D. ad macedon. l. ult. C. eo.*, Peckius *lib. 1. de testamentis conjug. c. 3. n. 5.*, & *ad cap. 9. & 10. de R. j. in 6.* Si quis bonorum possessionem Mævii petat, deinde Mævius ratum habeat, Mævius possessio competit *l. 3. §. 7. D. de bon. posses.*, quamvis si filius hereditatem sibi delatam acquirere velit, jussu Patris præcedere debeat. Ratio, quia jus Prætorium benignus, quam jus civile est *l. 25. §. 4. D. de acquir. hered.* Olim, ignorante patre, si filius bonorum possessionem petierat, inutilis erat possessio; hodie utilis, nec usufructus ad patrem pertinet, Sicut si hereditatem, invito, & ignorante patre adeo totum sibi acquirit, & ad patrem nihil spectat, modo ante patrem moneat ratione usufructus, & administrationis *l. ult. C. de bonis, que liber.* ibi Wiffenbac. Cujas. *ad tit. C. qui admitti ad bon. posses.*

Disputatum olim Sabinionis, & Proculjanis: an ratihabitio retrahatur? Justinian. *l. 25. C. de donat. int. vir. & uxor., l. ult. C. ad maced.* in omnibus, sive quæ sunt juris, sive quæ facti, quamcumque ratihabitionem retrahere ad tempus, quo agi, vel geri ceperunt, constituit, Giphaz. *ad d. l. 25.*, Cura. *iv. f. 45.*, 17. *obs. c. 20.*, Raguel. *ad d. l. ult.* Si itaque vasallus sine senioris consensu feudum alienat, deinde senior ratum habet, alienatio valet, quia ratihabitio vice consensus ostendit. Cum universalis feudistarum sensus fuerit, nihil referre, an ante alienationem, an in alienationis actu, an post alienationem senior consensuat, Vultej. *lib. 1. c. 10. n. 94.* An mortuo alienatore, dominus ratihabere possit? Sane potest, & sibi tantum nocet, non agnatis, qui in feudo jus quæsitum vindicant. Agnati, vel filii mortui alienatore, qui illegitime alienavit, statim utile feudi dominium acquirunt, quod sine facto, hoc est consensu suo, vel delicto amittere non possunt; Peckius *tract. de Amortization. c. 27. n. 3.*, Afflic. *dec. 286. n. 3. & decis. 335. n. 12. & 13.*, Rosent. *cap. VII. 4. n. 7.* ubi disputando docet.

Lex 17. In generali bonorum venditione non veniunt feuda,
II. f. 26. §. in generali.

Hanc regulam jus canonicum in cap. 81. Sic enunciat, in generali concessione non veniunt ea, quae quis non esset verisimiliter in specie concessurus. Cognoscimus in specie verisimiliter non concessurum, si jus tertii, & juris solemnitas vertitur: jus tertii, ut si Princeps naturalem Mævii filium legitimat, nihilominus in feudo non succedit, ne jus agnatis quaesitum laedat, nec laedere praesumitur II. f. 26. §. naturales. Solemnitas juris, ut si alicui testamenti factionem dederit, solemnitatem idcirco juris non remisit, cum tantum capacitatem donasset, l. 35. C. de inoff. testam. Aut si quis omnia bona sua vendat; feuda, bona fideicommissa, vel restitutioni subjecta, dotalia, juspatronatus non continentur; quia in hujusmodi bonorum alienatione solus possessoris consensus non juvat, nec simplex voluntas, sed juris solemnitas requiritur, quam si non servat, pœnam sublinet, Pecki. ad d. cap. 81. n. 5.

Lex 18. Non sufficit obstinere a malo, nisi fiat,
quod bonum est II. f. 6.

Jusjurandum fidelitatis, quod vasallus praestat, sex continet, tutum, honestum, facile, possibile, utile, incolume, II. f. 6., II. f. 24. §. 1., II. f. 3. §. nulla. Quo jurejurando vasallus domino se obligat, ne ipse vel alius ejus nomine damnum afferat, & curare, ne alius illud inferat, & committat. Nam qui potest prohibere & non prohibet, impedire, & non impedit, ipsemet fecisse videtur; qui patitur peccare peccantem, vires audaciæ administrat, & fovet, sicut a contrario sensu in l. 50. §. 109. D. de R. J. constat.

Hinc duplex feloniz species, seu modus quo feudum amittitur, primus in committendo, secundus in omittendo consistit; & dum vasallus seniori auxilium praestaturum jurat, stipulari videtur, per te non fieri, quominus mihi domino damnum inferas. Quæ clientelaris stipulatio hunc sensum capit, per te non facturum, nec curaturum, ut aliquis mihi noceat, sed curaturum, ut vel lucrum sensiam, vel damnum non patiar, arg. l. 38. §. 50. D. de V. O., infra dicam.

Lex 19. Vasallus servire non cogitur, nisi monitus II. f. 28.

§. ad hoc, II. f. 37. in fin. II. f. 26. §. licet.

Omne clientelarum servitium sua origine militare est; lapsu temporis aulicum, honorarium, judiciale, & administrationis invaluit, sicut pactis, natura feudi, & moribus provinciarum constituitur. Servitium militare vasallus armis, & equis praestat, si vel publica urget expeditio, vel quoties hostis imminet. Apud Francos, & Longobardos heribanno evocari debebat; bannum edictum denotat, veri exercitum ostendit, quia bellicam expeditionem indicit, II.

f. 54. Hodie vel nuncio, vel litteris, aliove modo senior vasallos cogit, atque evocat, sicut Regni consuetudo jubet. Suis expensis non domini servit, sed quamdiu? jure Longobardo statutum non est: jure Saxonico sex septimanis suis sumptibus servire tenetur, quibus elapsis, senior alimenta præstat: jure Napolitano, tribus mensibus, Roth. in *pandect. feud. cap. xviii. q. 26.*, Scrad. *par. vi. c. 6. n. 15. & par. ix. 2. sect. 5. n. 28. & 31.*

Verum si senior extra patriam, vel territoriam dimicare cogitur, vasallus non suis sumptibus, sed senioris servit, Vultej. *lib. i. c. 10. n. 44.*, unde Barones Bohemici ad Carolum IV. Imp., *Domine Rex, de jure nostro existit, & ab antiquis temporibus inviolabiliter observatum, quod extra regnum non debemus armis proficisci, sed intra Regni limites ipsum Regnum contra eos, qui hoc hostilitate invadere conantur, pro viribus defendere, & tueri, conf. Gaubert. lib. v. Hist. Hierosol. c. 24.* Quæ lex pactis quidem a primis feudorum natalibus obtinuisse videtur.

Servitium aulicum ad splendorem domus & honorem senioris pertinet: *juridicum*, nempe justitiam, advocatiam, patrocinium, & procuratoris munus exhibere, vel ad curiam dominum comitari debet, unde feudum *advocatiæ* nascitur. *Servitium administrationis*, si res senioris curat, vel custodit, unde feudum *Gastaldiz*, & *Guardiæ* contingit, Gudelin. *par. xv. c. 6. n. 1.* Non raro pacta, & mores ludrica, & amæna servitia vasallo indicunt, de quo Andr. in *II. f. 2. in fin.* inquit, *si dedit feudum sonatori violæ, ut dominum recrearet sonando quia delectabatur multo fortius si habebat peritiam pulsandi violam: nam etsi non esset pantbomimus publicus; & dedit ideo si pulsaret coram eo violam ad recreandum Dominum; non esset in hoc turpitudine; imo concessum etiam jure divino, seu canonico.* Et sæpius hæc ludicra servitia in feudis mediæ ætatis perlegi, quæ vasallus servare tenetur, modo honestati non repugnent *II. f. 7.*, Scrad. *par. vi. c. 6. n. 27.*

Lex 20. Vasallus plerumque personaliter servire tenetur,

II. f. 55. §. firmiter II. f. 26. §. si quis decesserit,

II. f. 23. in fin. II. f. 36.

Prima clientelarum conditione vasallus non per substitutum, sed ipse servire cogebatur, & satis vetustis in Italia Longobardorum moribus convenit. Nam feuda Europæ Principes viris militaribus, comperta eorum in bellicis rebus peritia, atque industria, concedebant. Postea cum quibusdam concedi cepissent, qui ne bellis quidem adesse poterant, *per substitutum* servitia obtinuerunt. Præsertim inducta in feudis hereditaria successione, dum patri militaris artis, aut aulicæ, aut regiminis perito, filius imperitus succederet.

Hinc

Hinc *atas*, ut minor, infans, pupillus, senex: *conditio*, ut clericus, monachus, ecclesia, universitas, major vasalli dignitas: *vitium*, ut valetudo, imperfectio, aut alia impedimenta per substitutum *servire* potest. Verum opus est, ut *hic substitutus*, quoad *peritiam rei militaris, prudentiam, fortitudinem, auctoritatem, nec non quoad reliquas qualitates, in omnibus, & per omnia sit æque habilis ad servitia præstanda Domino feudi, sicut est is vasallus, qui eum loco suo substituere vult*, inquit, *Scrad. par. vi. c. 6. n. 45.*, & *Fridericus in d. §. firmiter, domino acceptabilem vocat, Struv. f. j. f. cap. xi. A. 6.*

Jure novissimo Lombardiæ, seu Italico vasallus electionem habet, vel substitutum mittendi, vel ipsum ad expeditionem pergendi, vel dimidiam fructuam partem unius anni contribuendi *d. §. firmiter*. Et mores regionum inspicere oportet. Quæ servitiorum redemptio *adventio*, seu *hostentitiæ* dicuntur.

Lex 28. Vasallus contra omnes plerumque seniore adjuvare tenetur, II. f. 28. in fin. II. f. 55. in fin. & §. insuper.

Tanta est jurisjurandi fidelitatis virtus, ut vasallus contra omnes suum seniore adjuvare, servire, & tueri domi, militiæque compellatur. Dixi *plerumque*, quia in omni obligatione, sive simplici, sive religiosa antiquior obligatio a jure divino, vel naturali nata, excepta intelligitur. Nempe Imperator, antiquior dominus, R. Pontifex, patria, contra seipsum tuitio *II. f. 7. II. f. 55. in fin., II. f. 28. in fin., cap. 19. de jurejuram., Vultej. lib. I. c. 10. n. 38., Scrad. par. vi. c. 6. n. 21.*

Hinc celeberrima feudi divisio *in ligium, & non ligium* emanat. *Ligium*, si vasallus contra omnes fidelitatem domino, nomine excepto, jurat, *II. f. 99.* *Non ligium*, si in juramento fidelitatis aliquem excipit, vel excipere debet. Hæc divisio Germanis, Gallis, Anglis, Nortmannis, non vero in Italia feudali Longobardis innotuit. Fatendum, olim *ligium* dumtaxat feudum fuisse, quia olim feuda militare servitium præstabant, & unus vasallus cui tantum servitia exhibere potest. Postea cum Cæsarum auctoritas diminuta esset, nec, crescente divitiarum copia, luxu, & ambitione, unum feudum uni sufficere, feudum non *ligium* audiri cepit.

Tanta enim in Gallia erat vasallorum auctoritas, ut vasalli suos *ligios* habere liceret, unde ipse *Rex singulari constitutione majoribus vasallis concesserit, vasallis suis ligiis in bello contra illum, neque inde inferiores isti vasalli felaniæ rei existimati fuerint; recentiori tamen ævo, arctioribus vasallorum potestatem limitibus circumscriptam esse, nullique alii, quam Regi ligeitatem præstari, ac in feudis dominorum inferiorum vocem ligius tantum abusive sumi*

contendit Carolus Molinaus, inquit, recte Lorber. *Inst. jur. feud. German. lib. II. tit. 16. §. 167. in not.* Hodie igitur ille tantum ligios vasallos habere potest, qui nullum superiorem, nisi Deum, & solem agnoscit. Unde nonnulli hoc feudum *solare* vocant. An contra patrem, fratrem filium vasallus senioreni tueri debeat? Ali- bi dictum est.

Lex 22. *Nemo in feudum succedere potest, nisi a primo acquirente descendat, II. f. 50. I. f. 14. II. f. 31.*

Omnes clientelarum species initio precariae erant, simplices re- rum domini administrationes, sive provincias, Civitates, Castra, re- gerent; sive praedia, redditus, regalias, aut alia jura vasalli admi- nistrarent. Postea seculo 1x. & x. hereditariam successionem acqui- siverunt, diversam ab ea, quam jus Romanum, & barbaricum tunc universaliter propemodum in Europa vicens praescribebat. To- ta enim feudalis successio a primo acquirente originem trahit; ci- vilis defuncti tantum mortem respicit: feudalis solos in investitu- ra comprehensos invitat, civilis adgnatos, & cognatos quoscum- que admittit: feudalis non tam ultimo possessori defuncto, quam communi parenti, a quo defunctus, & successor descendit, succes- sionem promittit, simulque considerat: Civilis ultimo tantum pos- sessori favet, I. f. 14.

Hinc in feudis successio testamentaria exulat, & sola intestata regnat I. f. 8. Primis enim feudorum institutoribus placuit, in suis clientelaribus concessionibus non modo ad vasalli commodum, ho- norem, dignitatem respiciendam, quam sanguinem, generositatem, stirpem perpendendam, quam non ipsummet vasallum regere per- miferunt, sed ipsi praescribere, & praefinire voluerunt. Nec hunc ordinem a senioris voluntate statutum amplius evertere possunt, nisi ejus consensus interveniat.

Lex 23. *Prima successionis causa est liberorum, II. f. 11. 1. f. 8. II. f. 50.*

Universalis gentium consensus, commune parentum votum, & proximitas in allodio simul & feudo liberos primum invitat. Non omnes: illegitimos, clericos, monachos, adoptivos, adrogatos, mu- tos, surdos, caecos, claudos, vel aliter imperfectos repellit. Cum iis natalium vitium, professionis conditio, & serviendi incapacitas obstat. Quod & jure Longobardo, & Germano obtinet, II. f. 26. §. *adoptivos, & §. naturales, & §. qui clericus, II. f. 36.*, Sande *ad Consuetud. Geldr. tit. 3. c. 1. §. 1. n. 5.*, Struv. *f. j. f. cap. 1x. A. 3. & 5.* An cognati succedant? Parazmia juris Longobardici, & Germani est, neminem in feudo succedere, nisi *militare* calleat, II. f. 11. *saeminis non militiam, non res publicas, sed curam do-* meli-

metricam recta instituta societas concedit. Nec refert, an filii sint sui, an emancipati, an prateriti, vel exheredati, an unus, an plures; cum omnes æqualiter succedant. Nisi de feudo primogenituræ agatur, in quo maximus stirpis tantum succedit. Non me fugit, magnopere a feudistis disputari, an filius exheredatus in feudo succedat: alii iuste exheredatum excludunt: alii in feudo tantum antiquo admittunt: ceteri in feudo hereditario, non ex pacto, & providentia asserunt. Mihi in feudo hereditario, & ex pacto, & providentia novo tantum exheredari probatum est *lib. II. Jurisp. tit. 16. §. 44.*, a quo Vultej. *lib. I. c. 9. n. 197.* & Gudelin. *par. III. c. I. n. 10.* non discedunt.

Lex 24. *Omnis collateralis successio tunc nascitur, quoties feudum est antiquum* II. f. II. II. f. 50.,

II. f. 31. I. f. 14.

Exhausta liberorum linea, collateralis succedit, non generaliter, sed cum de antiqui feudi successione agitur: nam collateralis, seu agnatus nunquam agnato in feudis novis succedit, quia agnatus ab agnato non descendit. Et nemo, qui a primo acquirente non descendit, succedere potest, ut nuper probavimus. Ex his prono alveo fluit, omnes collaterales a primo acquirente descendentes jure novissimo in feudo in infinitum succedere, cum hodie clientela feudalis unam tantum successionem agnoscat. Nam nemo succedit, nisi a primo acquirente descendat, sive descendens, sive collateralis fuerit; qui tamen respectu primi acquirentis descendens, non collateralis vocatur.

Nec refert an fratres germani, an consanguinei sint, quia jus feudale semper, solam agnationem considerat. Frater consanguineus est, qui eodem patre, licet matribus diversis natus sit, Paul. 10. sent. 8. §. 17., Germanus, qui ex utroque parente conjunctus est, Gajus *lib. II. 8. §. 3.* Vinculum ex parte matris jus feudale nunquam perpendit; sed an a primo acquirente descendat, perscultur, & speculatur II. f. II. Hinc uterinus in feudo paterno non succedit, sed tantum materno, in quo consanguineum excludit. Finge, Mævius ex priore uxore Sejum filium suscepit: mortua uxore, viduam duxit, quæ Sabinum, & Proculum filios habebat: ex hac vidua duos filios Stichum, & Sempronium procreat. Hæc uxor decedit, eique filii ex primo, & secundo matrimonio geniti succedunt. Deinde unus ex his filiis nempe Sabinus moritur: huic soli fratres uterini, scilicet Proculus, Stichus, & Sempronius succedunt, & Sejum fratrem consanguineum excludunt, qui a linea materna non descendit, ex qua feudum cæpit, & venit, Sonsbec. *par. IX. n. 94. & 95.*, Struv. *f. j. f. cap. IX. 6.*, Lorber *Inst. jur. feud. Germ. lib. III. tit. 4. §. 345. & 346.*

Ute-

Uterini igitur in feudo masculino non succedunt. Sed an consanguinei in feudo femineo succedunt? Minime: Finge, Mevius ex prima uxore pramortua filium habuit, deinde aliam ducit, quæ a majoribus suis femininum feudum haberet, & ex ea duos aut tres liberos suscepit. Hujusmodi filii cum filio ex prima uxore sunt fratres consanguinei, cum eundem patrem habeant. Filius ex prima uxore filius ex secunda uxore natus, licet consanguineus sint, non succedit. Nam frater consanguineus ex prima uxore non descendit a stirpe, a quo feudum originem recognoscit, II. f. II. Atque adeo excluditur, ut etiam si omnes sui fratres consanguineos deficerent, nihilominus nunquam succedit.

Lex 25. In linea descendenti, & collateralis representatio admittitur, II. f. II. II. f. 50.

Vetusta XII. tabb. lex expresse jus representationis inter suos heredes non induxit, quicquid Imperator in l. 3. C. de suis, & legitim. §. 15. Inst. de her. que ab int. statuat, sed ex mente ejusdem legis Prudentum interpretatio eduxit, quod æquum deinde apparuit, Schulting. ad Cajum lib. 11. 8. §. 2., Pitheus in collat. LL. Mosaic. tit. 16. Quod jus Hebræis quoque innotuit, & satis juri naturæ convenit, Grot. de J. B. & P. lib. 11. c. 7. n. 6. Verum olim Geldris, Zutphanienfibus, Transfulanis, & Trajectensibus displicuit. Moribus quoque Flandriæ, Arthesiæ, Hannoniæ, aliorumque, nec in linea descendenti, nec collateralis jus representationis obtinuit. Sed semper proximior in feudo remotiorem excludit, Donec an. 1540. sub Imperat. Carolo V. in recta linea Trajectensis, & Geldriæ ditio jus representationis admisit, Sande ad Consuetud. Geldr. tit. III. §. 1. n. 11. 12, 13.

Attamen jus feudale Longobardum, & allodiale illud cognovit: Et regula est: omnes filii, exclusis agnatis, patri in feudo juris Longobardi æqualiter; juris francorum primogenitus tantum, succedunt, I. f. I. §. 1. Altera regula est: Si gradus dispar erit, veluti filii, & ex altero filio pramortuo nepotes, omnes, non in capite, sed in stirpe succedunt, d. II. f. II. Quæ successio jure representationis composita in infinitum durat. Cavendum, nomine descendendum, non feminas, sed masculos tantum comprehendit, quia masculos tantum vera feudorum natura, & jus Longobardum in clientelis cognovit. Sicut vox heres tantum masculos semper intelligit; Aliter si hanc vocem homo seu concessor proferret, tunc masculos, & feminas continet, ut Andree, Camerario, Freccie, aliisque placet. Obloquitur Hertman. Vultej. lib. 1. c. 9. n. 33., & asserit vocem heres sive a lege, sive ab homine prolatam semper pro masculis accipi, cum in jure feudali investiturarum pacta oc-

cur-

turant, in quibus vox *heres* pro masculis, cui Roth. *in pand. feud. tit. 1. v. p. 47.* adheret.

Ego repono: si vox *heres* tam a lege, quam ab homine prolata semper masculos, seu heredes feudales contineret, quomodo feudum ex pacto, ab hereditario differret? Ipsi fatentur clausulam *pro se, & heredibus quibuscumque*, non *pro heredibus*, feudum hereditarium constituit. Peto, cur vox *quibuscumque* feudales heredes non tantum continet? Cum quisque contrahens legi se aptare presumat? Lex heredes masculos tantum vocat; siue igitur concessor *pro heredibus quibuscumque*, siue simpliciter *pro heredibus* diceret, semper feudales heredes intelligendi essent. Quod absurdum. In *linea collateralis* Jure Romano olim frater fratri, excluso alterius fratris filio, succedebat, neque id jus digestorum, Codicis, & Institutionum immutavit, *Cajus lib. 11. §. pen.* Postea *Nov. 118. c. 3.* filios fratrum cum fratribus, & sororibus in stirpes succedere statuit, non proprie jure representationis, sed quodam privilegio admittit. Justinianus solis fratrum filiis dedit, ut patres suos representando patruo simul cum patruis in stirpes succederent. Si vero nulli sint patruis, in capita succedunt. Et ultra fratrum filios representatio cessat, & gradatim succeditur. Hanc Justiniani novellam feudista *in 11. f. 11.* retinuit, modo feudum paternum, seu antiquum fasset, *Cujac. ibi, & ad Nov. 118., Struv. s. j. f. cap. 1. §. 6., Soubrec. par. 10. n. 98.* Post defuncti fratres, fratrumque filios omnes agnati ~~pro masculis~~ a primo acquirente descendentes in infinitum succedunt, ut proximior remotiorem excludit, *d. 11. f. 11, 11. f. 30.*, ut in sequenti regula dicitur.

Lex 26. *In omni feudarum collateralis successione linea simul & proximitas inspicienda 11. f. 50.*

Nuper diximus post defuncti fratres, fratrumque filios, omnes æqualiter succedere; & proximior remotiorem excludit. Verum caveri oportet: successio descendendum unam, & sane in infinitum lineam continet: successio autem collateralis triplicem proprie lineam comprehendit. Primam cudent illi, qui a patre meo veniunt; secundam illi, qui avum meum pro stipite agnoscunt; tertiam, qui mecum a meo proavo descendunt. Quod & ab abavo, atavo, tritavo deinceps dici potest. En regula: in collateralis successione non modo gradus æqualitas, sed lineæ proximitas attendenda est: finge, Sabinus valallus relictis duobus filiis Mævio, & Cajo, decedit: Mævius ex hereditatis divisione feudum accepit; Mævius, duobus filiis Titio, & Sejo relictis moritur; & ex divisione feudum Titio obvenit: Titius, accepto feudo, illiberis, ut loquitur Tertullianus, moritur. Sejus nepos, & Cajus patruus de feudi

feudi successione contendunt. Præferendus est Sejus, quia licet Cæjus patruus proximior sit, non tamen descendit ab eodem proximo stipite a quo defunctus, & feudum provenit. Nepos igitur quoad stipitem est defuncto proximior, idcirco succedit.

Semel ac feudum in lineam ingressum fuerit, nunquam ab ea recedit, nisi ultimi possessoris vasalli linea definiat. Secus semper qui ex eodem stipite a primo acquirente provenerint, reliquis, qui in alia linea existunt, præferantur. Hinc qui proximior stipiti est, licet a primo acquirente gradu remotiori distet, tamen potior est illo, qui acquirentem gradu proximioze attingit, Pistor lib. II. q. 19. n. 25., Sonsbec. par. IX. n. 112., Struv. f. j. f. cap. IX. A. 7. n. 4. & 5., Rothius in Pand. feud. cap. XVI. q. 17.

Lex 27. *Successio feudalis primi investiti personam non transcendit, ex omnibus lineis extinctis feudum aperitur, II. f. II., II. f. 50.*

Postquam, uti diximus, feudum unam lineam inivit, ab ea nunquam discedit, nisi & ipsa pereat; etiam si aliæ lineæ primo acquirenti proximiores fuerint. Finge, Mævius feudum accepit, relictis quattuor filiis decedit: Filii æqualiter succedunt, deinde gradatim ad nepotes: pervenit. Nepotes, ne forte in servitiis feudilibus vexarentur, uni adjudicant; Nepos cui adjudicatio contigit, filios, nepotes, pronepotes, & deinceps relinquit; qui omnes, sed gradatim succedunt. Postremus sine feudali herede decedit; tunc feudum a sua linea ad lineam primorum nepotum redit; & omnibus lineis extinctis, feudum seniori aperitur. Nam vasallus quot filios, vel quot nepotes relinquit, tot lineas cudunt; & una extincta, ad aliam feudum transfilit, Hotom. disputas. feud. cap. 19. Hujus singularis successiois ratio est, quia quisque sibi, & suis heredibus ex se descendentibus prospicere videtur, II. f. 18., cap. extraord. 90. Nec tamen, una linea extincta, ad omnes alias lineas statim recurrendum, sed ad proxime præcedentem investituram ejus a quo feudum in defunctum est devolutum, nempe Mævium, ut in exemplo præcedentis regulæ constet, & tunc secundum illius investituram non collaterales Mævii, sed descendentes admittuntur, Struv. loc. cit.

Lex 28. *In successione feudorum non patet locus feminae, donec supereſt masculus ex eo, qui primus fuerit investitus, I. f. 7. II. f. 17.*

Primæva origine feuda militaria sunt, militia sive armata, sive togata scæminis ob sexus imbecillitatem convenire non potest. Nemini, cui arma agere non competit, & datum est, militare beneficium conceditur. Hinc clericus, monachus, colonus, agricola, imperfectus, feudi successioem non sperant. Quin imo ne masculu-

scelus ex foemina succedit, quia subrogatum sapit naturam ejus, in cuius locum subrogatur. Si mater a successione exulat, ergo & filius ab eadem repellendus I. f. i. §. 3., Hotom. *disp. feud. cap. 5.*, Beckius *dissert. de feudo femin. §. 19.* Præterea in media ætate etiam ab allodio excludebatur, ut lex erat apud Anglos, Saxones, Bavarios, Alemannos, Ripuarios, Burgundiones, & Longobardos, ut extantibus masculis, ipsa non succederet. Exceptis Wisigothis, qui æqualiter filios, filiasque admittebant, Heinec. *Elem. jur. Germ. lib. II. §. 218.*, & *seqq.*, P. Greg. *synt. lib. 45. c. 4.*

Sæpius vero succedit, si in investitura expressum fuerit; scus si investitura erit *pro se, & heredibus*, vox *heres* in jure feudali tantum masculos continet; in allodio jure civili fæminas, & masculos comprehendit. Sicut si concessio *tibi & descendens* esset, ne fæminæ quidem veniunt, quia vox *descendens* secundum rem, in qua concessio contigit, intelligitur. Nec sub nomine *liberorum* & ipsa includitur, etiamsi ratio, cur ipsa non succedat, cesset: verum non una, sed multiplex ratio arcet. Aut si feudum a masculino originem habet, deinde ad fæminam ex pacto pervenit, nihilominus filiz ex ea natæ non succedunt, si filii extant, quia feudum statim, sublata de medio fæmina, suam originem repetit. Succedit in feudo fæmineo, quod ipsa de novo adquisivit II. f. 30. Aut si consuetudo admittat, quæ hodie adeo generalis est, ut in omni propemodum Europæ regione servatur, Sande *ad consuetud. Geldr. tit. III. §. 1. cap. 1. n. 18. conf.* Vultej. *lib. I. cap. 9. n. 36. & seqq.*, & Zalius *par. VIII. n. 46. & seqq.*

Lex 29. *Quilibet præsumitur prospicere sibi, & suis heredibus*

II. f. 18., II. f. 90.

Tanta est unicuique suis heredibus prospiciendi, & consulendi cupido, ut in omni contractu, aut pacto eisdem includere vellet, etiamsi in eis heredum mentionem non faciat. Cui desiderio lex & favet, & consensit, l. 9. *D. de probat.*, l. 13. *C. de contraben. stipulat.* Sive stipulatio in dando, sive in faciendo consistat. Idque contingit, etsi defunctus de suo tantum facto promiserit, & particulam *solummodo* adjecit, ut exempla sunt in l. 8. §. *pen. D. de pignor. act.*, & l. 38. *D. de V. O.* Peck. *ad cap. 46. de R. J. in 6. n. 9.* Finge, Mævius & Sabinus simul novum feudum acceperunt, hac conditione, *ut quamdiu ipsi & sui heredes mares viverent, & his deficientibus, fæminæ illud haberent.* Mævius, relicta filia, decessit; ejus portio non fratri Sabino, sed filiz adscrescit; quia quilibet suis heredibus, præsertim descendens etiam nascituris prospicere præsumitur. Nam in hac specie nullus extat masculus, qui a primo acquirente descenderet, proinde merito filia Mævii Sabi-

no fratri, seu patri a primo acquirente, hoc est. *Mævio* non descendenti præfertur. Cum speciali pacto ad successionem: filia vocaretur, *Struv. f. j. f. cap. 12. A. 8. n. 10., Pistor lib. 11. q. 35. n. 7., lib. 1. c. 9. n. 70.*

Lex 30. *Agnatus feudum accipere, & hereditatem repudiare, non vero filius potest* II. f. 45.

Tanta est in hac regula opinandi libertas, ut ejus veritatem, & rationem expiscari difficile videatur, sicut prolixè sed censura dignus disputat *Freder. a Sande ad Consuetud. Gelr. tit. III. par. 3. c. 2. §. 3.* Ego dicam: filius nequit hereditatem patris accipere, & feudum repudiare, vel vicissim, sed utrumque habere cogitur. *Agnatus* feudum recipere, et hereditatem repudiare potest.

Ratio differentie est, quia pater & filius jure Romano, cui feudista adhærere videtur, est una, & eadem persona; & quamvis feudum antiquum ex pacto, & providentia filio ex communi stipite competat, tamen secundario a patre accipit, quem filius in successione repræsentat. Hinc si pater delinquit, & feudum amittit, nocet filio, qui a successione feudi removetur. Delictum vero agnati agnato non nocet. Proinde jus Longobardum etiam in feudali successione inter filium, & patrem quandam dependentiam, non inter agnatos cognovit, secus delictum unius agnati, alterum agnatum a successione repelleret, II. f. 26. §. *si vassallus culpam*, II. f. 31., *Gudelin. de jure feud. par. III. c. 1. n. 9.*

Lex 31. *Heres plerumque factum defuncti servare tenetur* II. f. 45. II. f. 86.

Heres cum defuncti personam repræsentet, & in ejus locum succedat, ejusque occasione lucrum sentiat, factum illius præstare tenetur *l. 149. D. de R. J. l. 14. C. de R. V., l. 10. C. de solut., Peckius lib. 11. de Testam. conjug. c. 10. n. 6.* Verum heres, vel successor multiplex est, nempe *successor, & heres universalis, particularis, mediatas, immediatus, successor in imperio, dignitate, aut Prælatura* consideratur. Heres sive universalis, sive particularis etiam si in minima hereditatis parte fuerit: vel immediatus, vel mediatas, factum defuncti ex contractu, vel quasi contractu natum, & descendens servare debet. Nam heres, & defunctus juris fictione eadem persona est, & eodem jure uti cogitur. Sive primus, sive secundus, & deinceps heres sit, quia heres heredis mei est *heres meus l. 170. D. de V. S., Peckius ad cap. 21. n. 7. & cap. 46. n. 8. de R. J. in 6.* Non undique factum defuncti servare debet, sed pro ea parte, pro qua heres est, quia in ea defunctum repræsentat. *Princeps*, qui in imperio, vel alius in dignitate succedit jure *electionis*, factum antecessoris servare non tenetur, nisi illud

fa

factum nomine dignitatis, aut Principatus; aut ratione publicae utilitatis egerit. Contracta enim nomine dignitatis, non in personam, sed in rem contracta sunt, idcirco cum persona non perreunt; sed in successorem transeunt. Utile dicitur, non quod nunc utile est, sed quod tunc utile erat, cum constitueretur, Arnif. de jure Majest. lib. I. c. 7. n. 13.

Hinc idem Arnif. loc. cit. concludit: Summa igitur totius discursus haec est: Principem, qui Majestatem habet Antecessoris sui decreti, quoad jus Majestatis, & statum imperii, non teneri, nisi quatenus utilitas publica, & divina, naturaeque jura exigunt. Eundemque sibi scopum habere propositum in ceteris ejusdem actibus, ut & honor ejus, & fides salva maneat, nec Resp. quicquam detrimenti capiat. In quibus vero contractus intervenit, ad eorum, quae nomine dignitatis, & pro Republica pacta sunt, confirmationem teneri, ad reliqua vero, quae ad privatum fiscum pertinent, non aliter obligari, quam si hereditatem adeat, aut sit filius defuncti, quamquam agnatus propinquus etiam obligari, aequius videatur, clausula semper sub intellecta si nihil sit in contractu, honestati, vel utilitati publicae contrarium. Si jure hereditario succedit, tenetur cap. 14. de offic. jud. deleg. cap. 3. de sens. & re judic. in 6. Attamen si factum antecessoris, imperio, aut dignitati nocet, successor sive jure electionis, sive hereditario succedat, nunquam tenetur, P. Greg. de Republ. lib. VIII. c. 20. n. 52. Successor in praelatura etiam res recte ab antecessore gestas ratihabere cogitur d. cap. 14. de offic. deleg., Peckius loc. cit. n. 13.

Dixi in regula plerumque, quia saepius heres factum defuncti servare non cogitur: I. Si lex publicae utilitatis contemplatione actum infirmet, nempe si lex fundum genearchicum, familiarum conservatione, sine propinquorum consensu alienare vetat; fundo alienato, filius, vel ipse pater vindicare possunt. Aut si Princeps res domanii sine populi consensu alienat, & imperio, aut regno noceat, successor revocat, etiam si alienationem iurjurando confirmaverit cap. 33. de iurjur., l. 2. §. 8. D. de admin. rer. ad Civis. pers. II. Si lex factum defuncti favore tertii, vel heredis infirmat, videlicet si testator fructuariam cautionem fructuario remisit, l. 1. C. de usufructu. III. Si heres non ex persona defuncti, sed jure suo venit. Distingui tamen oportet; si heres, repudiata hereditate, feudum dumtaxat adivit, debita defuncti vasalli, aut ejus factum servare non cogitur d. II. f. 45., praesertim cum singularis successor fieri possit; & successor singularis nunquam res alienum solvere debet, l. 3. C. de hered. instit. Hoc jus repudiandi hereditatem, & feudum adjuvandi agnato competit, igitur agnatus ad defuncti factum non tenetur.

Sane si feudum ex pacto, & providentia antiquum fuerit, si hereditarium, vel absolute, vel mixtum; agnatus utrumque recipere; vel utrumque repudiare debet. Si recipit, factum defuncti servare oportet. Quin etiam si defunctus illud factum, onus, aut debitum consensu agnati contraxit, Agratus, etsi repudiare hereditatem valeat, tamen ex feudo solvere debeat. Aut si defunctus debita pro feudi utilitate, vel obligatione contraxit, quæ pro ipsa dignitate ex feudo voluntate concedentis orta, contracta videntur, ipsamque dignitatem afficiunt, sequuntur, & cum suo onere ad ejus possessorem transeunt. Filius vero, qui omnino hereditatem, & feudum excipere cogitur, semper patris factum, debita, & onus servare compellitur, Scrad. par. VII. c. 7. n. 32., Intrigl. cent. I. art. 51. n. 125., Vultej. lib. I. c. 9. n. 239. IV. Si pater filium beneficia legis fraudare voluit, tunc doli mali exceptio filio rem suam vindicanti non obstat: Finge, parens secundæ conjugii plus reliquit, vel inter vivos dedit, quam filio prioris matrimonii, filius patris heres contra factum patris venire potest, ex l. 6. C. de secund. Nupt., Grammat. decis. 193. n. 9., Peckius ad cap. 46. de R. J. in 6. n. 12.

Lex 32. Quod de communi expensum est, alteri pro parte competenti restituendum II. f. 12.

Explorati juris Longobardici regula est, fratrem fratri in feudo novo non succedere, nisi pacto convenerit, I. f. I. §. 2., II. f. 12. I. f. 14. §. si duo fratres. Hinc si unus frater feudum cum communibus bonis, & armis acquisivit, solusque investituram obtinuit, & decedat, alter frater ei non succedit. Aliud enim est feudum a fratre pecunia cum altero suo fratre communi adquiri; aliud feudum inter eos commune evadere. Nunquam commune evadit, licet fructus, si simul habitaverint, inter eos communes sint; quia frater, proprio nomine, & sua contemplatione acquisit l. 4. C. Commun. utriusq., ubi Dioclet., & Maxim. AA. rem emptam communibus bonis, communem non fieri sanxerunt.

Non obstat Paul. in l. 74. D. pro socio si quis societatem contraxerit, quod emit, ipsius fit, non commune, sed societatis iudicis cogitur rem communicare. Nam societas omnium bonorum contracta est, quæ quisque ex locis habet, & habiturus est, ibi Cujac. Cohabitatio fructus communicat, quia mutuam servitium seniori præstitisse præsumitur. Verum æquitati displicet, quem cum jactura aliena locupletari, idcirco expensas in acquirendo feudo actas alter frater repetit, & vasallus frater restituere cogitur, l. 206. D. de R. J. Stuv. f. j. f. cap. 12. A. 4. n. 2. in fin.

Lex

Lex 33. *Tunc investitura renovatio petenda, cum vel senioris, vel vasalli persona mutatur, II. f. 3. pr., II. f. 24. II. f. 40., II. f. 32.*

Origo investituræ renovationis ita invaluit: olim feuda erant personalia, nec filius patri, nec nepos avo, nec frater fratri succedere poterat. Sed si succedere vellet, & cuperet, a domino feudum obtinere, atque impetrari debebat. Cui dominus non consensiebat, nisi prius vasallus jusjurandum fidelitatem ei præstaret. Poëtea, etsi hereditaria, sive genearcicha successio inducta esset, nihilominus renovatio investituræ defuncto prius actæ remansit. Ut vasallo successori constaret, se proprie non beneficio defuncti, sed senioris liberalitate feudum accipere, & assidue gratum senioris animum veneraretur.

Mutata etiam senioris persona, vel quia decessit, vel quia renunciavit, vasallus eandem renovationem petere a novo domino cogitur, ut dominum, qui in directam dominium successit, vasallus cognosceret, ei que honorem, & servitia deinceps præstaret. Hinc renovatio isthæ *actus devotionis* vocatur; nihil tamen veteri investituræ addit, nec illam immutat, sed jus in prima, seu veteri investiturâ voluntate senioris, & vasalli, acceptatione constitutum confirmat, conservat, nec aliquid de novo concedit. Nec vasallus simpliciter renovationem petit, sed simul jusjurandum fidelitatis præstare debet, etsi suus antecessor eandem fidelitatem jurasset. Nam fidelitas unius non est fidelitas alterius, quia morum honestas in omnibus non semper eadem videtur. Sane si feudum sine juramento erit, vasallus renovationem petende iurata non cogitur. II. f. 40., Boehmer. de invest. renovat. cap. 5. §. 101. & 102., Struvius f. j. f. cap. x. A. 1.

Lex 34. *Investitura renovatio intra annum, & diem petenda est, B. f. 22. II. f. 24., II. f. 40. II. f. 52. §. ult. II. f. 53.*

Tempus renovationem petendi jure Longobardo est annus, & dies; jure Germanico est annus, sex septimana, & tres dies, Christoph. Lorber *Inst. jur. feud. German. lib. 21. tit. 32. §. 261. in notis, dixi ad I. f. 22.* Hoc tempus, quod a die scientiæ currit, nec sola vasalli voluntate, nec solo senioris consensu coarctari, vel prorogari potest. Sed uterque consensiat oportet. Intra quod si vasallus non petit, feudo cadit II. f. 24. & infra dabo, Vultej. *lib. I. c. 7. n. 102.*, Hotom. *disput. feud. cap. 27.*, Montan. *lib. III. c. 6.* Nihil prohibet, an ipse vasallus petere, an procuratorem mittere velit, modo dominus non dissentiat, II. f. 3. Hoc jus tamen in variis feudibus Germaniæ Curiiis inconstans apparuit; nonnullæ propriam

va.

vasalli personam exigebant: nonnullæ ejus procuratorem; præsertim seculo xiv. & xv. admittebant, conf. Lorber *loc. cit.* §. 262.

Lex 35. *Investitura renovatio coram testibus faciunda*, II. f. 32.

Jus longobardum in investituræ solemnitate duas testium species requirit: in nova investitura necessario *Pater Curie* desiderat, secus feudum constitutum dici non potest; etiamsi mille extranei testes adessent, II. f. 2. II. f. 33. §. *nec dicatur*. In veteri investitura, seu renovatione omnes testes extraneos a jure civili, vel municipali non improbatos admittit d. II. f. 32. *Ratio hujus est*, inquit, *Sonsbec. par. ix. n. 27.*, quia jam eorum consilium nihil efficeret apud Dominum acceptandi vasallum vel minus, quia velit nolit, Dominus in antiquo feudo successorem ejus confirmare debet per investituram, quem semel approbavit.

Nam feudi possessionem renovatione investituræ vasallus non acquirit, cum jam possideat, sed eam dominus externa quadam solemnitate confirmat. Semel in vasallum feudali possessione translata, semper in ea manere debet, nisi justa causa fuerit, cur ab ea cadat, *Duaren. cap. vii. n. 8.* An vasallus in investituræ renovatione aliquid domino solvere debeat? Dixi lib. III. *Jurisprud.*

Lex 36. *Ubi justa causa impediatur, dolus abesse videtur* II. f. 52. *in fin.*

De dolo olim Gallus Aquilius, Servius Sulpitius, Labeo., & Ulpianus disputarunt, & quamvis in definitione non eandem formulam adhibuissent, tamen eadem sententia placuit. Servius Sulpitius in l. 1. §. 2. *D. de dolo malo* definivit, *dolum malum esse machinationem quandam alterius decipiendi causa cum aliud simulatur, & aliud agitur*. Quæ definitio exemplo, non genere, & differentia constat. Naturam vero doli mali non obscure indicat. Quomodo dolus malus in contractu puniretur, vid. *Noodt lib. sing. de forma emend. doli mali c. 5. & seqq.* In omni actu, sive delicto, sive contractu bonæ fidei, vel stricti juris deinde vindicari placuit, nec conveniri posse, ne præstetur, l. 23. *D. de R. J.*

Si itaque vasallus dolo malo intra statutum tempus investituræ renovationem non petat, feudum amittit, II. f. 24. II. f. 40., non statim, sed judicis sententia indiget I. f. 22. *in fin.* Nec ejus liberi succedere possunt, cum patris delictum filiis noceat II. f. 26. §. *si vasallus*, II. f. 31., modo senior, vivente patre, ad privationem agere ceperit. Atque si agnati adlunt, tamdiu feudum apud dominum remanet, quamdiu vasallus, qui deliquit, vivit; quo defuncto, feudum ad agnatos redit. Et sane cap. *extraord.* 78. omnium descendentium delinquentis vasalli requirit, ut ad agnatos redire pos-

possit, quod iniquum videtur, Pistor lib. II. q. 68. n. 2. & p. 15. res. Struv. f. j. f. cap. 2. n. 8. Si causa fundet, cur non petiit, fundam non amittit. Causa est infamia, morbus sonicus, capitis cum seniore inimicitia, justus metus, justa absentia, justa ignorantia, & alia, quam recta ratio invenire valet, Vultej. lib. I. c. 7. n. 114.

Lex 37. Recta ratio docet aetati, & imprudentia

succurrendum I. f. 22.

Hæc regula ad investituræ renovationem pertinet, a qua nemo excusatur, nisi aetas, & imprudentia interveniat. Jure feudali Germanico majorem aetas est an. xx., jure Longobardo est xviii. lib. II. LL. Long. tit. 29. l. 1. & 2. ante hanc aetatem minoræ aetas est. Minor renovationem petere debeat; si non petit, restitutionis beneficium implorare valet. Et si tutor ejus nomine renovationem petiisset, minor fidelitatem jurare non cogitur, donec ad pubertatem perveniat II. f. 20. §. si quis decusserit. Lorher Ind. feud. Germ. lib. tit. 29. §. 88. in not. Struv. f. j. f. cap. 2. n. 119. & p. 15. a S. Georg. §. qui quidem dicitur lib. 2. q. 24. 26.

Lex 38. Forum competentis in causis feudalis est Curia Domini

II. f. 15. II. f. 46. II. f. 35. §. præterea fin. cap. 5. de

judic. cap. 6. de foro competen. v. l. v.

Introductis in Europa feudis, generalis consuetudo forum feudale constituit, hoc est unusquisque senior suam Curiam habere cepit; in qua suorum vasallorum causas non plane omnes, sed tantum feudales cognoscit. Hinc alios iudices, aut testes, nisi suæ Curia Pares admittere poterat. Investigandum quomodo dicitur feudalis, & cur Pares tantum, vel Dominus cognoscit.

Causa feudalis est, si ad feudi essentiam, naturam, vel accidentia spectet. Hinc causam de feudi acquisitione, devolutione, alienatione, servitio, obsequio, fidelitate, feudi alienati revocatione, fei honia, abusu rei feudalis, feudalem recte vocamus. Nam regula juris est, quoties de nexu feudali agitur, toties Curia senioris cognoscit, cui consuetudo tantum jurisdictionem concessit. Nec iudex ordinarius cognoscere potest, quia quodlibet fere beneficium in media aetate non jure scripto, sed moribus vivebat; quos nemo scire poterat, nisi alius vasallus, qui feudum ab eodem domino recognoscebat; idcirco Paribus Curia, seu convasallis feudalis jurisdictionem tantam competit.

Hinc quatuor statuo regulas: Prima est, si conventio fuerit super feudo regali inter Comites, Marchiones, Duces, solus Imperator cognoscit, II. f. 34. Curt. par. VII. n. 2., Duran. cap. 20. n. 5., non modo, quia ob Imperatore feuda recognoscunt, sed quia non vultum esset, vultum Capitaneorum causas, nempe Ducum, Marchionum,

num,

De regulis juris

nam Comitum, sub aliquo decido, quam ab Imperatore, & Regibus; non tenim parum sententia acquiescerent. Hinc multa mala, bella, & seditiones evenire possent, quod curia ipsa ab Imperatore sumo, locum non habebunt. Nam hunc timent, qui ut nec munere, ista vae vincitissia festitur, nec jam caussa ab illa discessit, facile quis eorum ad arma convolabit, inquit, Sonsbec. par. r. v. n. 19. Quod & Carolus Imper. in lib. II. LL. Long. tit. 46. l. 1. de caussis Potentiorum sanxit: Ut Episcopi, Abbates, & Comites, & quique potentibus, se caussam inter se habuerint, & pacificare noluerint, ad nostram debeant venire presentiam (alias notitiam) neque illorum contentio alicubi judicetur, ne propter hoc pauperum, & minus potentium justitia remaneant, neque ullus Comes palatii nostri potentiores causas sine nostra iussione finire presumat, sed tantum pauperum, & minus potentium ad iustitiam faciendam, sciat sibi esse vacandum. Hodie de his feudalibus Ducum, Comitum, Marchionum, & Baronum caussis in Imperio Camera judicat, Vultej. lib. II. c. 2. n. 8. & 9.

Secunda est, si de feudo vasalli inter se litigent non immediate supposito Principi subjecti, Dominus feudi dijudicat, l. 1. f. 55. §. per, modo suos vasallos esse constat, l. 1. f. 16. siue Dominus laicus, siue clericus, vel vasallus laicus, vel clericus fuerint, Curt. loc. cit. n. 3., Duareno loc. cit. n. 2.

Tertia est, si inter dominum, & vasallos de feudo controversia contingat, Pares Curie judicabunt, l. 1. f. 16., l. 1. f. 39. §. si inter, l. 1. f. 22. §. sancimus, l. 1. f. 55. §. pen. Nec refert an Dominus superiorum, vel non, cognoscat; proinde orta inter Imperatorem, & vasallum controversia, Pares Curie judicant, Vultej. lib. II. c. 2. n. 26.

Quarta est, si de caussa non feudali agatur, iudex ordinarius judicabit, aut si caussa criminalis fuerit. Sane controversia de fructibus feudi jam perceptis (non vero pendentibus, qui sunt pars feudi, de feudo promisso, nondum tradito, si dominus in sua curia Pares non habet, si non ex lege feudi agatur, ad iudicem ordinarium pertinet. Lex feudalis dicitur, quae ad feudi constitutione, conservationem, & privationem respicit, Agardus a Ponte tract. quis sit iud. in caussa feudali, Vultej. loc. cit. n. 34., Freder. a Sante ad Consuetud. Galv. tit. III c. I. §. 1. & 2.

Lex 39. Jusjurandum non semper est dandum possidenti, sed quandoque possidenti, quandoque petenti, & quandoque neutri l. 1. f. 33.

Primava & naturalis iurisjurandi apud Gentes inventio invaluit, ut praesertim in judiciis controversiarum dirimerentur, & inter humanae societatis, & fidei praesidia collocarunt. Plura tamen de

eo jus feudale a jure Romano diversa constituit; non veto certam præscripsit regulam, cuiam, an vasallo, an domino, & quando illud deferre debeat, illique præstare cogantur. Judicis arbitrium erit; quandonam deferre possit, non vagum, & omnino arbitrarium, sed temperatum: ne deferat illi, qui plane suam intentionem probaverit: nec illi, cui nulla præsumtio favet. Aliquid enim ex litis conditione, & statu apparere debet, quod iudicis animum ad jusjurandum moveat *d. II. f. 33. §. sacramentum.*

Nec regula juris civilis, & canonici, *actore non probante reus absolvitur*, Longobardis clientelis placuit. Nam si actor nihil probavit, sæpe reus jurare cogitur, nec continuo absolvitur, si incerta aliquid urgeat, quod iudicem ad jurisjurandi delationem moveat, quod turpiter Hotomannus negavit, Blancus *lib. IV. c. I. n. 129.*, Vultej, *lib. II. c. 3. n. 34. & 35.* Nostre regulæ exempla sunt in *I. f. 4. I. f. 23., I. f. 10., II. f. 2. §. si enim domino, & §. si vero vasallus, I. f. 12., II. f. 33.* ibi diximus, Sansbec *par. XV. n. 12.*

Lex 40. *Quod quisque juris in alium statuit, ipse eodem jure utatur* *II. f. 33. §. I.*

Hæc juris regula ex naturæ fonte; & Prætoris albo hausta *Curione*, hoc est Vicaria lingua non eget. Cum hæc talionis lex amicos amicos, summos infimis, pauperes divitibus, doctos ignavis, urbes urbibus jungat, & componat. Exempla refert *Adduensis Explicat. lib. I. ad l. I. D. quod quisque juris*. Prætoris, Album nimiam Magistratum licentiam ostendit, qui sæpe in gratiam, vel alicujus odium acti, aut exceptionem dabant, quæ dari non debuerat: vel negabant, quam dari oportuerat. Sæpe & novum, hoc est insolitum jus cum effectu præscribebant. In eos talionis penam decrevit, ut dum Magistratus officium deponerent, privati eodem jure, adversario postulante uterentur. Coercuit & litigantes, qui iniquum jus adversus aliquem postulaverint, simulque obtineant; & in eo eandem talionis penam constituit *l. I. D. quod quisque juris*, *Duaren. lib. I. disput. c. 49.*, *Cujac. 8. obs. c. 22.* Hæc juris regula in re feudali Longobardis placuit: Nam si inter dominum, & vasallum controversia contingat, nec dominus a vasallo, nec vasallus a domino jusjurandum calumpniæ exigere potest. Dominus volebat suo vasallo de calumpniâ jurare, vicissim vasallus idem jusjurandum a domino petatum præstare recusabat; quia quod quisque juris in alium statuit, eodem jure & ipse utatur. Et ita *Imp. Frideric. I. in Roncalia sanxit d. II. f. 33.*, ut ibi dictum est.

Lex 41. *Pluralis locutio duorum numero contenta*
est II. f. 58.

Universalis in jure divino, canonico, civili, & feudali regula
Y y obti-

obtinere, in omnibus pro modo causarum decisionibus duos testes sufficere, *Deuter. xii. v. 15. can. 75. Apost. cap. 23. de Testibus, l. 20. D. de question. l. 9. C. de Testib.* Unus testis, nullus testis, et si preclara fulgent dignitate, siue causa civilis, siue criminalis fuerit. Scripsit non duo, sed plures testes requiruntur, ut *Balsamon ad d. Can. 75. Apost.*; inquit, *in duobus enim, aut tribus testibus, inquit, statit omne verbum. Hoc autem sine distinctione ne intelligas. Sed dicas secundum juris rigorem, quod si est causa pecuniaria & usque ad libram unam, duo testes, fide digni, bonae existimationis adversus Episcopum jurati testificantes sufficiunt. Sin autem usque ad L. libras, tres. Si autem ultra, hoc est, quinque. Si autem non est pecuniaria causa, sed criminalis, per quinque fide dignos testes & jurantes, qui sunt & ipsi bonae fame, adversus Episcopum accusatio probatur. Et Zonaras ad d. can. 75., arbitrari vero nunc in accusationibus, per quas consecratis ministris casus proprii gradus inferitur, non sufficere duos testes, nisi fideles, & irreprehensibiles sint.*

Veram ab eodem recte testes ab acculatoribus distinguit Accitennus: testimonium unius contra quemlibet non sufficit, accusatio ab uno, vel pluribus fieri potest. In Gratiani decreto magnus contra Episcopos testium numerus occurrit, et merito; cum vetus eorum vita, honestas, & morum sanctitas undique pelluceret. Aliquando unus testis fidem facit, si de modica causa, & damno agatur, si nemini noceat: exempla sunt in *can. 110. de consecrat. dist. 10., & cap. 7. de probat.* Aliquando illustris personae testimonium pro duobus testium dictis valet; *const. regni prosequentes lib. 11. 32.* Quod si lex, vel edictum numerum non exprimit, duo sufficiunt; quia pluralis elocutio duorum numero contenta est *l. 12. D. de Testibus.* Sicut legatam sub conditione *si illud feceris in diebus* relictum, non expresso dierum numero, intra biduum fieri oportet *l. 217. D. de V. S.* Investitura coram Paribus faciunda, si senior Pares habet, fecus coram extraneis testibus, quot? lex non distinguit; sane duo satis sunt *d. 11. f. 58.* Non raro septem opus est, ut in testamentis; vel quinque ut in rusticorum testamentis; aut probanda valalli feloniam *11. f. 57.*

Lex 42. Qui ex liberalitate convenitur, in id, quod facere potest, condemnandus 11. f. 58.

Aequitas juris quibusdam personis beneficium concessit, ne condemnarentur, nisi in id, quod facere possent, *l. 28. l. 173. D. de R. J. l. 16. D. de re judic.*, hoc est, non in solidum, sed ipsorum ratio habenda est, ne egeant. Sicut est *Socius*, siue omnium bonorum, siue unius rei, quia societas fraternitatis speciem, & vicem subinet, indetorum legibus visum est, socium bonis omnibus

bus ab altero socio spoliari l. 63. D. pro Socio, Zafra. 2. respon. 4. Maritus ab uxore conventus, ut dotem restituat, postquam se ab ea discesserit, ne egeat. Quod beneficium etiam mariti heredi suo, non extraneo competit l. 12. D. solut. matrim., nisi maritus post divortium in rebus dotalibus dolum, vel culpam admiserit, nisi dolo dotem dilapidaverit l. 18. §. 1. D. eo., cons. Duaren. ad d. l. 12. Parens a filio emancipato conventus, ob illam reverentiam, quam Patri debet l. 16. D. de re judic., eamque cum libertus patrono prestare teneatur, Patronus eodem beneficio fruitur l. 7. §. 1. l. 9. D. de obsequi. Paren. Donator, ne ob suam liberalitatem bonis suis expolietur, idque in simplici donatione, non ea, quæ ob causam celebretur l. 49. D. de re judic., frater arg. l. 63. D. pro Socio. Inter hos recensetur Dominus, cujus persona honesta, & sancta vasallo videri debeat, Duaren. ad d. l. 16. D. de re judic. Si itaque dominus annuam prestationem ex suo arario, aut penu solvendam jure feud. Mævio dederit. Si ararium, sive Camera, Cavena, aut penus non habeat, unde solvat, dominus in id quod facere potest, condemnatur d. 11. f. 58. & prolixè in proleg. de feudo Camera & Cavena, & ad d. 11. f. 58. diximus, & in Instit. juris feud. Thom. de Marin. de Gen. feud. tit. 24. n. 16 & 17., quinimo creditor vasallo præfertur.

Lex 43. Pares pecunia, odio, gratia, corrumpi non est suspicandum 11. f. 58.

Hujus regulæ origo, & mater est præsumtio, quæ ex jurejurando fidelitatis a Paribus Curie sensori præstito descendit. Ob religionem enim pares in feudalibus controversiis non odio, amore, pecunia, vel favore, sed veritatis studio judicare præsumuntur. Aut si eos in novæ investituræ probatione adhiberi oportet d. 11. f. 58. Verum nihil est tam sanctum, vel sacrum, quod vitio, læcilegio, perjurio violari, atque labefactari non possit, plane ipsi reiciuntur tanquam suspecti possunt, sicut & ipse Dominus, licet nonnulli, sed non recte, negent, Vultej. lib. v. c. 2. n. 7. & 37., Curtius par. VII. n. 35., & tunc judex ordinarius, vel arbiter cognoscit.

Lex 44. Ex feloniam dolo malo, culpa commissa vasallum feudum amittit, I. f. 5. I. f. 17. II. f. 24. II.

f. 28., II. f. 23.

Omne feudale delictum feloniam dicitur, & duplici modo, nempe dolo, aut culpa vasalli contingit. Nam nullus Hominis actus criminis nomen assumit, nisi dolus, vel culpa interveniat l. 3. D. de injur., l. 23. §. 2. & 3. D. de adis. edict., l. 11. §. 2. D. de panis.

Est duplex delictum, vel feloniam nascitur, vera, & quasi vera: veram dolus, quasi veram culpa constituit. In doli, vel in

obtinere, in omnibus pro modo causarum decisionibus duos testes sufficere, *Deuter. xii. v. 15. can. 75. Apost. cap. 23. de Testibus. l. 20. D. de question. l. q. C. de Testib. Unus testis, nullus testis, et si preclara fulgent dignitate, sive causa civilis, sive criminalis fuerit. Sapienter non duo, sed plures testes requiruntur, ut: Ballamq. ad d. Can. 75. Apost. ; inquit, in duobus enim, aut tribus testibus, inquit, stabit omne verbum. Hoc autem sine distinctione ne intelligas. Sed dicas secundum juris rigorem, quod si est causa pecuniaria & usque ad libram unam, duo testes, fide digni, bonae existimationis adversus Episcopum jurati testificantes sufficiunt. Sin autem usque ad L. libras, tres. Si autem ultra, tres, & quinque. Si autem non est pecuniaria causa, sed criminalis, per quinque fide dignos testes & jurantes, qui sunt & ipsi bonae fame, adversus Episcopum accusatio probatur. Et: Zonaras ad d. can. 75., arbitror vero nunc in accusationibus, per quas consecratis ministris casus proprii gradus infertur, non sufficere duos testes, nisi fideles, & irreprehensibiles sint.*

Veram ibidem recte testes ab acculatoribus distinguit Aristenus: testimonium unius contra quolibet non sufficit, accusatio ab uno, vel pluribus fieri potest. In Christiani decreto magnus contra Episcopos testium numerus observatur, quia cum vetus eorum vita, honestas, & morum sanctitas undique pellaceret. Aliquando unus testis fidem facit, si de modica causa, & damno agatur, si nemini noceat: exempla sunt in *can. 110. de consecrat. dist. 1v., & cap. 7. de probat.* Aliquando illustris personae testimonium pro duobus testium dictis valet, *const. regni prosequentes lib. 11. 32.* Quod si lex, vel edictum numerum non exprimit, duo sufficiunt; quia pluralis elocutio duorum numero contenta est *l. 121. D. de Testibus.* Sicut legatam sub conditione si illud feceris in diebus relictum, non expresso dierum numero, intra biduum fieri oportet *l. 217. D. de V. S.* Investitura coram Parisiis faciunda, si senior Pares habet, fecit coram extraneis testibus, quot? lex non distinguit, sane duo satis sunt *d. 11. f. 58.* Non raro septem opus est, ut in testamentis; vel quinque ut in rusticorum testamentis, aut probanda vasalli feloniam *11. f. 57.*

Lex 42. Qui ex liberalitate convenitur, in id, quod facere potest, condemnandus. 11. f. 58.

Aequitas juris quibusdam personis beneficium concessit, ne condemnarentur, nisi in id, quod facere possent, *l. 28. l. 173. D. de R. J. l. 16. D. de re judic.*, hoc est, non in solidum, sed ipsorum ratio habenda est, ne egeant. Sicut est Socius, sive omnium bonorum, sive unius rei, quia societas fraternitatis speciem, & vicem subinet, indetorum legibus visum est, socium bonis omnibus

bus ab altero socio spoliari l. 63. D. pro Socio, Zafus. 2. respon. 4. Maritus ab uxore conventus, ut dotem restituet, ipsamque iuste ab ea discesserit, ne egeat. Quod beneficium etiam mariti heredi suo, non extraneo competit l. 12. D. solus. matri, nisi maritus post divortium in rebus dotalibus dolum, vel culpam admiserit, nisi dolo dotem dilapidaverit l. 18. §. 1. D. eo., conf. Duaren. ad d. l. 12. Parens a filio emancipato conventus, ob illam reverentiam, quam Patri debet l. 16. D. de re judica., eamque cum libertus patrono præstare teneatur, Patronus eodem beneficio fruitur l. 7. §. 1. l. 9. D. de obsequi. Paren. Donator, ne ob suam libertatem bonis suis expolietur, idque in simplici donatione, non ea, quæ ob causam celebretur l. 49. D. de re judic., frater arg. l. 63. D. pro Socio. Inter hos recensetur Dominus, cujus persona honesta, & sancta vasallo videri debeat, Duaren. ad d. l. 16. D. de re judic. Si itaque dominus annuam præstationem ex suo arario, aut penu solvendam jure feudis Mævio dederit. Si ararium, sive Camera, Cavena, aut penus non habeat, unde solvat, dominus in id quod facere potest, condemnatur d. 11. f. 58. & prolixè in proleg. de feudo Camera & Cavena, & ad d. 11. f. 58. diximus, & in Instit. juris feud. Thom. de Marin. de Gen. feud. tit. 24. n. 16 & 17., quinimo creditor vasallo præfertur.

Lex 43. Pares pecunia, odio, gratia, corrumpi non est suspicandum 11. f. 58.

Hujus regulæ origo, & mater est præsumptio, quæ ex iurejurando fidelitatis a Paribus Curie seniori præstito descendit. Ob religionem enim pares in feudalibus controversiis non odio, amore, pecunia, vel favore, sed veritatis studio judicare præsumuntur. Aut si eos in novæ investituræ probatione adhiberi oportet d. 11. f. 58. Verum nihil est tam sanctum, vel sacrum, quod vitio, sacrilegio, perjurio violari, atque labefactari non possit, plane ipsi reiici tanquam suspecti possunt, sicut & ipse Dominus, licet nonnulli, sed non recte, negent, Vultej. lib. v. c. 2. n. 7. & 37., Curtius par. vii. n. 35., & tunc iudex ordinarius, vel arbiter cognoscit.

Lex 44. Ex feloniam dolo malo, culpa commissa vasallus feudum amittit, 1. f. 5. 1. f. 17. 11. f. 24. 11. f. 28., 11. f. 23.

Omne feudale delictum feloniam dicitur, & duplici modo, nempe dolo, aut culpa vasalli contingit. Nam nullus Hominis actus criminis nomen assumit, nisi dolus, vel culpa interveniat l. 3. D. de injur., l. 23. §. 2. & 3. D. de edit. edict., l. 11. §. 2. D. de panis.

Et duplex delictum, vel feloniam nascitur, vera, & quasi vera: veram dolus, quasi veram culpa constituit. In veram, vel in

ejus familiam, vel in ipsum feudum, vel in extraneos committitur. In dominum pluribus modis delinquit, si reverentiam non exhibeat, servitia neget, in prælio deserat, si imminens periculum non evertat, si vulneraverit, injuriam verbis, litteris, re inferat, si aggrediatur, si amicitiam cum senioris hostibus in ejus perniciem contrahat, si oppugnaverit, si secreta ejus pandit, in criminali causa accusaverit, si intra statutum tempus investituram non petierit, si actione famola convenerit, & quæ sunt, I. f. 21., I. f. 24. II. f. 26. §. 2. II. f. 55. §. firmiter, I. f. 5. I. f. 17. II. f. 6. & 7. II. f. 57. II. f. 34. II. f. 38. In familiam, si ejus uxorem cucurbitaverit, aut impudica oscula fixerit, si ejus sororem in suis ædibus turpiter cognoverit, si cum ejus matre rem habuerit, vel unum ex sua familia occiderit I. f. 5. II. f. 57.

In feudum, si illud sine senioris consensu alienet, aut abutatur II. f. 52. II. f. 55. In extraneos, si crimen læsæ Majestatis divinæ, vel humanæ committat, dum bona publicantur, & feudum ad seniore[m] redit, si parricidium, vel assassinium perpetrat, si convallum occidat, ut feudistis merito placet, quia in sui senioris curia sine dedecore stare non potest, Curt. part. v. tot., Somshec. part. XIII. tot., Gudelin. par. v. c. 1. 2. & 3., Duaren. cap. 14. 15. & 16.

Lex 45 *Aequitas in paribus causis paria jura desiderat*

II. f. 54.

Fridericus I. in d. II. f. 54., sanxit, nemine excepto, quemlibet vassallum, tam in Italia, quam Alemannia, Imperatorem ad suscipiendam imperii coronam comitari, aut pro feudi quantitate stipendia militiæ persolvere cogi, modo legitime fuerit vocatus, aliter feudo cadit. Rationem Imperator subnectit, quia *æquitas in paribus causis paria jura desiderat*, hoc est æquitati convenit, vassallum suo seniori servitium præstare, dum ab eo beneficium accepit, & proinde vassallus seniori æqualitatem servare tenetur. Quod effatum ex Tullii *topica cap. i. v.* sumptum est. Attamen æquitas duplici aspectu considerari potest.

Primo, & tunc æqualitatem significat, de qua hic Fridericus, & Justinian. in l. fin. C. Constit. pecunia; & Lactant. in lib. v. *Justitia c. 15.* Altera igitur justitiæ pars est æquitas: æquitatem dico non utique bene judicandi, quod & ipsum laudabile est in homine justo: sed se cum ceteris coequandi, quam Cicero æquabilitatem vocat. Deus enim qui homines generat, & inspirat, omnes æquos, id est pares esse voluit, eandem conditionem vivendi omnibus posuit, omnes ad sapientiam genuit, omnibus immortalitatem spondit: nemo enim a beneficiis ejus segregatur. Nam sicut omnibus unicum suum lumen æqualiter dividit, emittit omnibus fontes, victum sub-

mi-

ministrat, quidem somni dulcissimam tribuit: sic omnibus equitatem, virtutemque largitur. Nemo apud eum servus est, nemo dominus. Si enim cunctis idem pater est, equo jure omnes liberi sumus.

Secundo, & tunc temperatam justitiam ostendit. Quid autem hoc sensu sit æquitas? Dicam, jus quod lex scripta prætermisit; nulla est æquitas scripta; est naturalis ratio, humanitas, & dedicatum divinæ justitiæ simulacrum actibus hominum attemperandum, nihilque a justitia differt. Plus dicam, æquitas justitia non scripta, sed in lege tacite comprehensa vocari potest. Hinc Aristot. Rhetor. lib. I. c. 13. part. 300. æquitatem vocat τὴν ἰδίῳ νόμῳ χάρις ἐγγεγραμμένον εἰς ἔλλειμμα, hoc est propriæ legis, & scriptæ supplementum. Et infra eleganter part. 302. ex versione Majoragii describit; Æquum est etiam non pari pœna dignos statuere errores, & injurias, neque errores, & infortunia. Sunt autem illa infortunia, quæ præter cogitationem eveniunt, & a nullo animi vitio: errores vero qui non quidem præter cogitationem accidunt, sed tamen malitia carent. Injurie illæ sunt, quæ & a cogitatione, & ab animi vitio profisciscuntur: nam etiam quæ impellente cupiditate fiunt, a malitia proveniunt. Humana etiam natura, imbecillitatisque ignoscere, æquum, ac bonum est: & non ad legem ipsam, sed ad legislatorem animum referre; & non verba legis, sed legislatoris sententiam spectare. Neque furtum ipsum, sed ejus, qui fecit, animum considerare: neque partem tantum, sed rem universam perpendere. Et qui reus est, non qualis nunc sint, sed qualis antea tunc tempore fuerit, & majori ex parte, ubi prolixè Paulus Benius. Aristoteles idem loc. cit. part. 301. quid sit æquitas, exemplo illustrat: lex ferro vulnerare prohibet; sed si quis manum attollens aliquem annulo ferro, quem digito gestaret, vulneraverit? Hic reus legis erit, & sane plectendus; sed æquitas absolvit, quia hunc calum legislator punire noluit, eumque, si prævidisset, pœna liberasset. Conf. Freher. tract. de Æquitate, seu ad l. I. C. de legibus.

Lex 46. Desinit esse miles seculi, qui factus est miles

Christi II. f. 21. II. f. 109.

Si vasallus arma bellica deponit, servitia relinquit, & Clericatum assumit; a sapientibus Lombardiæ merito clientela privari placuit. Hac nixi ratione, ne secularibus negotiis se immisceret, quæ semper a PP. Ecclesiæ retenta est, primumque Can. 6. 81. & 81. & 82. Apostol. repetiisse videtur, deinde Concil. Carthagin. sub Theodosio juniore can. 16. Similiter placuit, ut Episcopi, Presbyteri, & Diaconi conductores, vel procuratores non fiant; nec ex turpi aliquo, vel vili negotio victum sibi querant; debant enim ad id quod scriptum est, respicere. Nemo Deo militans seipsum imple-

cat

cat secularibus negotiis. Concil. Calcedon. sub Imperat. Marciano can. 3. *Definit ergo sancta, & magna synodus, neminem deinceps nec Episcopum, nec Clericum, nec monachum, vel possessiones, vel res conducere, vel secularibus possessionum administrationibus seipsum ingerere: nisi utique ex lege ad inexcusabilem impuberum tutelam vocetur, vel civitatis Episcopus eum rerum Ecclesiasticarum curam gerere permittat, vel orphanorum, vel viduarum, quibus non pro- videtur, & personarum; que ecclesiastico auxilio maxime indigent, propter timorem Dei.* Si quis autem que statuta sunt deinceps trans- gredi aggressus fuerit, is penis ecclesiasticis subjiciatur; ibi proluxe Balsamon præsertim de tutela agit. Hos canones sequens conciliorum copia retinuit, & Tridentin. *sessio. 22. de reform. cap. 1.* Nihilominus vitium nunquam a clericis abscessit, sicut de sua ætate conqueritur Balsam. *loc. cit.* qui sub Isaacio Angelo CP. Imperat. floruit an. 1185. Neque tamen idcirco facta malo huic medicina, quod omnibus locis nunc quoque grassatur, & nemo coer- cenda huic pesti, non Patriarcha, non Imperator, non Episcopus animum insendit. Despectui itaque jam habentur tam multi canones & iis, qui sic a Canonibus deponuntur, Patriarchæ, & Episcopi comministrant, & communicant. Animo clericatam concipimus, quomodo esse, & vivere debeat, sed eum nunquam universaliter Ecclesia vidit, vel sperare potest. Sicut Cicero eloquentiam ani- mo concipiebat, quomodo in oratore optimo esse deberet, sed re- perturam nunquam sperabat. Clericus itaque in feudo non succe- dit, nec illud retinere potest, quia clericale officium divinis con- templationibus addictum servitio feudali non convenit, ne secu- laribus negotiis immisceat. Non raro succedit, si nempe senior consensiat, si feudum francum fuerit, si illius feudi servitium cle- ricali dignitati, vel officio non repugnet, si dolo malo patris vel agnatorum clericus evasit, si per substitutum servire senior con- sensiat, Pistor *lib. 11. q. 33.*, Sonsbec. *par. 111. n. 138.*, Bammac. *in 11. f. 26. §. qui clericus.*

Lex 47. *Promptiores sumus, ad absolvendum, quam con- demnandum 11. f. 28. §. 1.*

In omni iudicio tres sunt principales partes, actor, reus, ju- dex, qui dirimit. Actor est, qui in jus vocat, sibi que aliquid dari, fieri, aut restitui intendit. Reus est, qui in iudicium, li- temque vocatur. Si actor jura sua probavit, reus damnatur; si obscure probavit, nec iudex sententiam ferre potest, reus, etiam- si nihil præstiterit, absolvitur *cap. fin. de iurejuran.*, 14. C. *de eden.*, l. 38. D. *de re judic.* Reus enim paribus sententiis potius vincit, quam actor, Paul. IV. *sent. 12. §. 5. humano rationis est*
fa-

favere miserioribus, & prope innocentes dicere, quos absolute nocentes pronunciare non possumus, Grot. de jure bel. & pac. lib. II. c. 5. n. 18. Cap. II. de R. J. in 6., ibi Peckius n. 7. Exemplum nostræ Regula erit: Etsi vasallus Domino non servierit, nihilominus feudum non amittit, nisi legitime requisitus servire noluerit, vel domino magnum imminere periculum sciverit, & non adjuvavit. At si dubitatur, an vasallus fuerit vel, non vocatus, periculum vel non imminere, bellum parari vel, non obsidionem in eum institui, vel non, & similia sciverit, judex arbitrabitur. Et in dubio potius pro reo, quam pro domino respondere tenetur.

Lex 48. Feudum totum, vel partem, inconsulto Domino, alienat, non videtur fidem promissam servare

II. f. 24. §. 2. in fin.

Jure novissimo ex Constit. Lotharii Saxonis Longobardis, & Germanis præscripta, & Friderici I. in II. f. 52. & II. f. 55. vasallus sive a supremo Principe, sive ab inferiore feudum recognoscens, sine sui senioris licentia alienare quolibet titulo non potest. Secus fidem in jurata investitur a promissam servare non videtur, hoc est feloniam committit, perjurium incurrit, jura domini lædit, quæ servaturum juravit, Giphon. juris feud. disput. VIII. n. 32., Pistor lib. II. p. 17. n. 4., Lorber Inst. jur. Germ. lib. II. tit. 34. §. 300. & 301.

Lex 49. Resoluto jure datoris, resolvitur jus accipientis

I. f. 13. II. f. 8.

Omne jus, quod vasallo in feudo competit, est personale, instar fructuarii, & cum persona perit, quia feudum concessum intelligitur, donec vasallus vivat, deinde ejus filii, vel agnati possideant. Hinc si vasallus etsi consensu domini feudum alienat, agnatis est jus revocandi II. f. 3. §. sed etiam res, II. f. 8. §. a contrario, II. f. 26. §. Titius. Ratio, quia nemo de jure alieno disponere valet, nisi illius juris dominus consensiat. Agnati jus in feudo quæsitum, ex investitura natum vindicant, a quo cadere nequeunt, nisi ipsi consensiant. Nec alienatione eorum jus perit, quum nemo plus juris in alterum, transferre possit, quam ipse habeat l. 54. D. de R. J., cap. 79. eo in 6., ut furta, fraudes, & damna evitarentur, cum facile quis de re aliena disponderet, Peckius ad d. cap. 79. n. 5. fructuarius si usufructum vendidit, emptor utitur fruitur, donec venditor vivat, decedente, ad proprietatem redit. Res restitutioni, vel fideicommissio subjecta, in præjudicium eorum, quibus restitutio faciunda sit, non alienatur, auth. res quæ C. Commun. de legat. Attamen hæc de feudo ex pacto, & providentia antiquo. De novo autem, vel hereditario pos-

possessor alienatione nocere potest, quia tunc successor heres factum defuncti servare cogitur l. 14. C. de R. V., Pistor lib. II. q. 1. c. 14. c. 6.

Lex 50. *Prohibita alienatione, subinfeudatio prohibita non censetur, nec feudum amittit*, II. f. 3. §. I. II.

f. 9. II. f. 34. §. 2. II. f. 55.

Franciscus Hotoman. V. Cl. nescio, qua cæcitate, adversus feudales leges asseruit, jure Longobardo sicut feudi alienationem, ita & subinfeudationem prohiberi. Non recte: etsi enim stricte alienationem feudales mores prohibuissent, subinfeudationem ratam esse voluerunt. Nec sua destituuntur ratione, cum seniori non noceat, nec vasallus subinfeudans ab obligatione serviendi se eximit, quinimo senior duplicem vasallum acquirit. Fateor veram non reperiri rationem, cur alienatio, & non etiam subinfeudatio interdicatorum. Sed ita Longobardis placuit. Nec vasallo subinfeudanti nocet, quia a subvasallo servitia exigunt, renovationem investituræ petit, & quæ inter se convenerunt. Nec tantum feudi partem, sed & totum, nec in unum, sed & in plures subinfeudare potest. Et sane ipse subvasallus iterum, & in infinitum subinfeudare non vetatur II. f. 9. II. f. 34. Modo hæc subinfeudatio sincera, æque idoneo, & iisdem conditionibus fiat, & contingat d. II. f. 34. Vultej. lib. I. c. x. n. 149. Sande ad *Consuetud. Gelrie tit. I. c. I. n. 44.* Et quamvis subvasallus fidelitatem domino immediato præstiterit, tamen in dominum mediatum, seu superiorem feloniam committere potest II. f. 55. §. *illud quoque*. Denique, morto subinfeudante, agnati, vel descendentes, subinfeudationem rescindere possunt, quia jus subvasalli a defuncto subinfeudante dependens, simul cum defuncto perit, ut nuper dixi, *Sonsbec par. xIII. n. 98.*

Leg. 51. *Natura novas deproperat edere formas* II. f. 24.

Anselmus filium Patrem suum Obertum Mediolanensem Consullem rogavit, ut causas, quibus feudo vasallus cadit, exponeret. Cum varias in Italiæ curiis cognosceret. Obertus in II. f. 23. c. 24. plurimas retulit, postea alias arbitrio feudalis judicis reliquit, alias exemplo repudii, sive divortii, alias argumento exheredationis inveniri, & peti posse concludit. Cur ita? quia sub una regula actuum humanorum copia comprehendere vetat. Nam natura novas formas assidue operando cudit. Hoc est sicut natura continuo agit & dum agit, quod occultum retinebat, expandit, novumque apparet, & vetera ad nova & vicissim reducit. Ita & ars, scientia, & lex agendo, discendo, docendo, & jubendo, nova assidue invenit, quæ sub unico, & primo actu comprehendere non

non poterit. Ex analogia prudens iudex, nempe ex causis exheredationis a Justiniano in *Nov. 115. c. 3.* introductis, repudii in *Nov. 22. c. 15.*, revocandæ donationis ex *l. fin. C. de revocan. donat.* causas colligere potest, quibus vassallus feudum amittit, conf. Rosent: *c. 10. conclus. 15. & seqq.*, si eadem gravitas suadeat, si verè, vel quasi feloniz conveniat.

Lex 52. *Ex omni feloniz, qua vassallus feudo privatur, dominus spoliatur proprietate, II. f. 47. II. f. 6. & 7., II. f. 26. §. domino.*

In feudalibus Italiz Curiaz disputabatur, an ex iisdem causis, quibus vassallus feudum amitteret, dominus proprietate etiam caderet? Affirmantium opinio invaluit; sane præclarum est illud Lqtharii in *II. f. 52. inter dominum, & vassallum nulla fraus, neq. ullum malum ingenium debet intervenire.* Dominus & vassallus adeo mutuam fidem, obligationem, atque amicitiam inter se præstant, ut hæc nomina correlativa esse videantur; non mirum si iisdem causis dominus proprietatem amittat. Et cuique constare potest, quam arctam Italiz populis fuisse clientelam, quæ hæc in re Romanorum clientelis comparatur. Quamvis huiusmodi juris feudalis species gentibus deinde Europæ displicuit, & vix in earum annalibus exempla occurrunt, quibus dominos directo dominio expoliatos intrueremur, Lorber *Inst. jur. feudal. German. lib. III. tit. 10. §. 386.*, Giphanius *juris feud. disput. I. n. 4. & 5.*, Struv. *f. j. f. cap. xv. A. 18.*, Lipar. *ad Andr. in II. f. 6.*

Differtatio I. de fructibus feudi.

C A P. I.

De jure vassalli percipiendi fructus.

§. I.

Constituto in rebus a Deo creatis dominio, unusquisque liberam de parte sibi præscripta disponendi facultatem adquisivit, quæ in omni ætate duo, videlicet *veram domini translationem*, vel *quasi*, seu minus plenam comprehendit. Prima in emptione venditione, mutuo, permutatione: secunda in usufructu, emphyteusi, pignore, superficie, & servitute contingit. His dominus qualibet pacto honestati, & civitatis moribus non adversa adiacere potest; nam dominium nihil aliud est, quam jus pro arbitrio de re disponendi, nisi quid vi, aut jure prohibeatur. Licet enim quisque uti, abuti, & privatum a jure suo expellere valeat; nihilominus Respublica, hoc est summa supremi Imperantis voluntas, sive populus fuerit, sive Princeps pro communi utilitate hanc liberam utendi, fruendi, abutendique facultatem in nonnullis casibus, & per hunc modo temperat, modo relaxat, modo imminuit, modo auget.

§. II.

Illa domini translatio, qua omnino dominus se expoliat, & alteri concedit, simplex dominium parit, quod ætas Interpretum *dominium directum* vocavit. Illa vera, quæ juris portionem transfert, *utile* appellavit. Quæ divisio a jure abhorret, Muretus *Epist. 52. Dominium enim directum, & utile, nusquam a Jurisconsultis, nusquam ab Imperatoribus nominantur, sed commenta, & somnia sunt eorum qui obscurando, & ineptiis suis contaminando jure civili, sibi se acuminis, & eruditionis laudem quasituros putarunt.* Utrumque vel simpliciter, vel conditione adiecta, Gentium voluntas dare solet, uti sibi placuerit. In media ætate conditio adjungi cæpit, quæ militare servitium, fidei præstationem, mutuam fidelitatis, atque obsequii obligationem inter senioem, seu concedentem, & vassallum, id est accipientem contineret. Ex quo actu *feudalitas*, seu *clientela* allodialibus rebus jure gentium videlicet ab omni onere, vel servitute liberis adnecti visa est, quæ tamen non veram domini translationem, sed usufructum, rei nostræ utilitatem, commodumque sub fidei pacto vassallum consequeretur. Hinc Obertus de Orto in *II. f. 23.* feudum dicit esse beneficium, *quod ita datur alicui, ut proprietas quidem rei immobilis beneficiatæ penes dantem remaneat: usufructus vero illius rei ita ad accipientem transeat, ut ad eum, heredesque suos masculos, seu feminas (si de his nominatim dictum sit) in perpetuum pertineat; ad hoc ut ille, & sui heredes fideliter domino serviant.*

363

De jure vasalli percipiendi fructus.

viant: sive servitium illud nominatum, quale esse debeat, sit expres-
sum, sive indeterminate sit promissum, ibidixi.

§. III.

Hac conditione, adquisito feudo, & utili in vasallum transla-
to dominio, plurima ipse jura consequitur, quæ ad duo nempe
adipiscendi, seu *retinendi*, & *utendi* capita redigi valent. Adipif-
citur, seu retinet actionibus, quas *lib. IV. 6. §. 6. & II. f. 8.* re-
cenfui. Utitur, dum fructus, omnesque utilitates, & redditus perci-
pit. Nam *uti frui* qualemcumque utilitatem, commoditatem, ob-
lectationemque complectitur, vel ex re mediate, vel immediate
percipi potest. Feudum non est simplex fructus, nec simplex usus,
sed usu, & fructu sub lege hominii componitur *in prolegom. c. 1.*
§. 2. Vasallus tanquam dominus plenissime omnibus feudi emolu-
mentis utitur fruitur *II. f. 8. II. f. 28. §. his consequenter*, Rosent.
cap. VIII. 2., Zali. *par. VI. n. 25.*, Buddingh *dissert. de orig. & nat.*
contract. feud. §. 67. Pertinet ad vasallum omne feudi incrementum,
quod alluvione, coalitione, insula nata, aut alveo mutato, feu-
do accedat. Sive latens, sive apparens incrementum fuerit *I. f. 4.*
§. 5., Struvius *f. j. f. cap. XII. A. 6.* Verum cum omnis clientela
vel in re corporali, vel in incorporali consistat, vasallus his adeo
uti frui debet, ut salva earum substantia maneat. Salva substantia
est, si deteriozem non reddit, quia usus tria continet, ut utentis
necessitate pereat, ne rei conditionem immutet, & ne res utendo
consumatur *l. II. D. de usu, & habit., l. 15. §. 1. & 5. D. de usufr.*
sicut fructuarius, illæsa substantia, re aliena uti tenetur *l. 13. §. 4.*
D. de usufr. II. f. 8. §. e contrario, Vultej. *lib. I. c. 10. n. 49.*

§. IV.

Qua de re si fundum feudalem deteriozem reddit, dum non tan-
quam paterfam., sed potius devastator utitur, illum amittit, *II. f. 27.*
§. *quicumque*. Si arbores fructiferas incidat, si villam diruit, voluptare
prædium, viridaria, deambulationes dejiciat, si silvam glandiferam,
agrum pomis, pyris, olivis, similibusve constitum fructibus evellat
arg. l. 13. §. 4. D. de usufr., non enim fructus percipere, sed de-
struere dicitur. Atque hæc, si prædium jure feudi recognoscit. Sed
si rem incorporalem, nempe jurisdictionem, jus, gabellum, vectig-
gal, pedagium exigendi, decimam, aliudve possidet. Fructus sunt
annua præstatio, redditus, mulcta, publicatio; nam mulcta, & pu-
blicatio sunt jurisdictionis fructus, Scrad. *par. II. IX. sect. 3. n. 12.*
Rosent. *cap. x. 33.* Abutitur, si justitiam populo non administrat,
si subditos pessundat, Duaren. *cap. XIV. 22.*, & feudum amittere me-
retur. Sic Henricus I. Lotharingæ, Brabantæque Dux *an. 1212.*
apud Miræum in Donat. Belg. cap. 94. Præterea hominibus, qui *Stakers-*
loo a nobis in feudum tenebant, propter injuriam, & violentiam,
quam

quam tam in aquis, quam super terram hominibus inferebant, omne feudum de Stakers-loo meritis eorum exigentibus, sententia Parium suorum, ei fecimus abjudicari & illud Domino Godefrido cum omni integritate in rectum feudum contulimus.

C A P. II.

De Definitione, & Appellatione fructus.

§. V.

POSTquam ex infeudatione vasallo percipiendi fructus facultas competat; videndum quid sit fructus, & quid sub ejus nomine contineatur. Fructus aut *stricte*, aut *large* accipi potest: *stricte*, & definit Ulpian. in l. 9. D. de usufr. quidquid in fundo nascitur, quidquid inde percipi potest, ipsius (fructuarii) fructus est; & Paul. in l. 59. §. 1. D. eo., quidquid in fundo nascitur, vel quidquid inde percipitur, ad fructuarium pertinet. Sensus est: illam utilitatem, quæ ex ipso corpore nobis obvenit, ex ipsa re nascitur, proprie fructum dicimus; & quidem naturalem, quia natura composuit, S. Isidor. lib. xvii. orig. c. 6. fructus proprie dici agrorum, & arborum; quibus utique utimur. Et sic Varro lib. iv. de ling. lat. fructus a ferendo deducit, quia fundus vel sponte, vel hominum industria ferat, Connan. commen. lib. iv. c. 1., ut frumentum, vinum, oleum, fætus pecodum l. 28. D. de usur. l. 68. D. de usufr. Non tamen omne, quod ex corpore nascitur, fructus est; sed quod utilitatem homini affert, Duaren. ad tit. D. de nautico fænor. cap. de Accessione, Pecki. ad l. 1. §. exercitorem D. de exercitor. actiom.

Fructus vero large sumptus est omne emolumentum, obventio, utilitas, non ex ipso corpore nata; sed extra rem, occasione tamen rei mediate, vel immediate profecta. Plus dicam: quidquid ad hominis fruitionem attinet, nomen fructus continet, Javolen. in l. 42. D. de usufr. leg. in fructu id esse intelligitur quod ad usum hominis inductum est. Sicut est pensio prædii rustici vel urbani, usura, merces rusticorum, opera servorum, lapidicina, cretifodina, metallifodina, venatio, piscatio, aucupium. Et quemadmodum quidquid terra vel sponte, vel facto hominis ad hominis utilitatem gignit, proprie fructus vocatur, ita & quid homo propter usum, quem de re sua, vel aliena bona fide possessa facit, improprie fructum dicimus, Lugunez tract. de fructibus par. 1. c. 2. n. 28., eoque vasallus in feudo feudali percipit.

§. VII.

Nec tantum fructus dicitur, qui veram utilitatem homini exhibet, sed & qui voluptatem duntaxat, oblectationem, amœnitatem, animique recreationem affert. Pomponi. in l. 28. D. de usufr. Numismatum aureorum, vel argenteorum veterum, quibus pro gemmis uti solent; ususfructus legari potest. Et Marcian. in l. 41. D. eo. sta-

tua,

tuæ, & imaginis usum fructum posse relinqui magis est: quia & ipse habent aliquam utilitatem, si quo loco opportuno ponatur. Nam etsi numisma ex le vel statua, vel imago nullam utilitatem, fructumque producant, tamen veteres Romani numismate pro gemmis in veste, digitis, auribus uti solebant. Plini. lib. 37. Hist. Natur. proemio, Gemmæ supersunt, & in arctum coacta rerum naturæ majestas multis nulla sui parte mirabilior. Tantum tribuunt varietati, coloribus, materiæ, decori, violari etiam signis gemmas nefas ducentes. Aliquos vero extra pretia ulla, taxationemque humanarum opus arbitantes, ut plerisque ad summam, absolutamque rerum naturæ contemplationem satis sit una aliqua Gemma, Forner. select. II. cap. 7. Noodt lib. I. de usufr. c. 4. Illa animo delectatio ex colore, pretiositate, & opportuno loco nata majores nostros adeo movit, ut in iis usum fructum constituerent; merito: adest corporis, & animi cibus, qui secundus læpius pluris existimatur.

§. VIII.

Hinc Paul. in l. 16. D. quod vi, aut clam, si quis vi, aut clam arbores non frugiferas ceciderit, veluti cupressos: domino dumtaxat competit interdictum. Sed si amœnitas quædam ex bujuscmodi arboribus præstetur: potest dici, & fructuarii interesse, propter voluptatem, & gestationem, & esse huic interdicto locum. Cur fructuario interdictum quod vi, aut clam competit adversus eum, qui infructiferas, uti cupressum, arbores cæciderit? quia ex umbra, odore, aut colore animi voluptatem, hoc est fructum excipere solet. Hac ratione moribus contra juris regulas obtinuit, servitutem, non modo necessitate prædii, sed etiam amœnitis causa constitui, uti est jus ambulandi, quod nullam aut meo prædio, aut tuo utilitatem, aut necessitatem afferat. Ambulare enim est amœnitis causa factis spatiis in eadem vectigia reverti, recte M. Varro de RR. lib. I. c. 5. Agricola ad duas metas dirigere debent, ad utilitatem, & voluptatem. Utilitas querit fructum, voluptas delectationem. Et Seneca consolat. ad Martiam cap. 12. Pervenerunt enim satis magni fructus laborum tuorum ex ipsa educatione, nisi forte hi, qui catulos, avesque, & frivola animantium oblectamenta summa d'ligentia nutriunt, fruuntur aliqua voluptate ex visu, tactuque, & blanda udulatione mutorum, liberos nutrientibus non ipsa fructus educatione adquiritur. Licet itaque tibi nihil industria ejus consulere, licet nihil diligentia custodierit, nihil prudentia quesierit sua, ipsum quod habuisti, quod amasti, fructus est.

§. IX.

Hujuscmodi fructuum species & utilitatem vasallo afferunt, & feudi pretium angent; exemplo erit impenfarum divisio, in necessarias, utiles, & voluptuosas: necessaria, quæ si fiat, rem sartam rectam

rectam conservat; si non fiat, res deperit, aut diminuitur. *Utilis*, qua facta, res melior, & fructuosior evadit; omissa, nihilominus deterior erit, l. 79. D. de U. S. Et quamvis impenſa voluptuaria non imputetur, præſertim in dotis reſtitutione *ſis*. D. de impenſis in res d. t., ſæpius tamen impûtatur, ſi res pretioſior evaſit l. 3. §. 4. D. de in rem verſo. Aut ſi, finito feudo, & ſeniori aperto, qui illud venditurus eſt, has impenſas vaſallus deducere poteſt l. 38. D. de R. V., quia feudi pretium augent, Scrad. par. II. IX. ſect. 2. n. 75., dicam in diſſert. 2.

G A P. III.

De diſiſione fructuum.

§. X.

Actum quid ſit fructus, & quid ſub ſe comprehendat; diſiſio ſuccedit. Interpretes juri Romano innixi in *naturalem*, *induſtriale*, & *civilem* dividunt: naturalis eſt, quem natura vi a primo Ente indita, ſine hominis opera, ad hominis uſum tanquam mater producit, de quo Genef. c. I. v. II. germinet terra *herbam virentem*, & *facientem ſemen*, & *lignum pomiferum faciens fructum juxta genus ſuum*, *cujus ſemen in ſemetipſo ſit ſuper terram*. Et factum eſt ita. Ibi Drufius, Jonatha, & Onnelios, *cujus ſemens ſeipſum ſeminat*, intelligunt. Virg. lib. II. Georg. v. 9.

Principio arboribus varia eſt natura creandis.

Namque aliæ nullis hominum cogentibus, ipſæ Sponte ſua veniunt, camposque, & flumina late Curva tenent: ut molle ſiler, lentæque geniftæ, Populus & glauca cauentia fronde ſaliſtæ

Pars autem poſito ſurgunt de ſemine, ut alta Caſtanea, nemorumque jovi, quæ maxima frondet Æſculus, atque habitæ Graiis oracula quercus.

Honorat. Servius ibi, *creandarum arborum naturaliter ſunt tria genera: aut enim ſua ſponte naſcuntur: aut ex ſeminibus fortuito jacentibus ſurgunt: aut ex radicibus pullulant. Nam cetera uſus invenit, javente natura. Virgil. idem loc. cit. in ſin. quos rami fructus, quos ipſa volentia rura ſponte tulere ſua, carpiſit. Ovid. I. meta. 3. per ſe dabat omnia tellus contentique cibus nullo cogente creatis.*

§. XII.

Pomponius in l. 45. D. de uſur. ſatis diſtinguit, *fructus percipiendo uxor vel vir ex re donata ſuos facit: illos tamen quos ſuis operis adquiſerit veluti ſerendo: nam ſi pomum decerperit, vel ex ſilva cedit, non ſit ejus, ſicut nec cujuſlibet bonæ fidei poſſeſſoris: quia non ex facto ejus is fructus naſcitur. Paul. in l. 28. D. de adquir. rer. dom. bonæ fidei emptor non dubie percipiendo, fructus etiam ex aliena re, ſuos interim facit, non tantum eos, qui diligentia, & opera*

opera ejus pervenerunt, sed omnes: quia quoad fructus attinet loco domini pene est. Et Tryphon. in l. pen. §. 2. D. de peculio. Tacitus, sive Quintilian. Dialog. de causis corrupta Eloq. c. 6., in ingenio quoque sicut in agro quamquam alia diu elaborantur, gratiora tamen, que sua sponte nascuntur. In bonæ fidei possessoribus. Icti hanc fructuum in naturales, & industriales differentiam magnopere adhibent; sed cum in re feudali bonæ, vel malæ fidei possessor vix inveniatur, præterire decrevi, conf. Wisenbac. ad tit. D. de acquir. rer. dom. 22., Duaren. ad tit. D. de Naut. fenoro. cap. ult.

§. XII.

Fructus industrialis est, quem potius hominis-industria, quam virtus naturæ producit, ut oleum, vinum, frumentum, & omne quod scribitur. Nisi hominis industria accederet, natura nihil fere ad hominis usum, commodum, & utilitatem in his gigneret d. l. 45., Cicer. de Offic. lib. II. c. 3., neque enim frugum, fructuumque reliquorum perceptio sine opera hominum ulla esse potuisset. Hæc fructuum species plurimum in jure valet: Si enim maritus prædia uxori donet, donatio corrumpitur, & uxor prædia simul cum fructibus restituere tenetur. Sed hic nomine fructuum non nisi naturales, non industriales veniunt. Ratio differentiæ: quia ex fructibus industrialibus uxor locupletior non evasit, nec maritus pauperior, l. 17. D. de donat. in vir. Noodt in Commen. eo. Fructus demum civilis est, qui non ex corpore, sed ex usu corporis, quem homo facit, nascitur. Non est res ipsa ferax, sed usu tanquam instrumento feracem reddit, ut pensio domus, usura pecuniæ, vectura navium, opera servi, vel jumenti, Ulpian. in l. 34. D. de usur. usura vicem fructuum obtinent: & merito non debent a fructibus separari: & ita in legatis, & fideicommissis, & in tutela actione, & in ceteris judiciis bonæ fidei servatur. Hoc idem igitur in ceteris conventionibus dicemus. Et in l. 36. D. de. l. 29. D. de petit. hered. Papinian. in l. 62. D. de R. V. Alludit & S. Aug. lib. XI. de C. D. cap. 25. Tria etiam sunt, que in unoquoque homine artifice spectantur, ut aliquid efficiat, natura, doctrina, usus: natura ingenio, doctrina scientia, usus fructu dijudicandus est. Nec ignoro, quod proprie fructus fruētis, usus usentis sit; atque hoc intresse videatur, quod ea re frui dicimur, qua nos non ad aliud referenda per seipsam delectat, uti vero ea re, quam propter aliud querimus, Unde temporalibus magis utendum est, quam fruendum, ut frui mereamur æternis. Nam natura, hominis industria, & usus rei per se sterilibus fructus produxerunt.

§. XIII.

Recensui industriales, naturales, & civiles fructus. Verum ad civiles, etiam

etiam reditus jurisdictionis, nempe multas, confiscationes, simileve deduco; unde vasallus de jurisdictione, vel regalibus investitus omne ex his lucrum percipit, Rosent. *cap. VIII. 2. n. 3.* Ad fructus quoque industriales, venationem, piscationem, aucupium, & negotiationem pertinere intelligo, sicut & fidam, atque diffidam, dum ex industria vasalli percipi videantur. Ad fructus autem naturales spectant herba, fenum, spica, poma, ligna, oliva, silva cædua, legumina, arborum folia, aromata, pecudum fætus, pix, lac, mel, palea, thus, frontes, stramentum, nix, manna, saccharum, fruges, glans, & quidquid natura sine facto hominis ministrat. De his regula est, illius esse, in cuius solo nascuntur *l. 9. D. de adquir. rer. dom. l. 49. D. de R. V.* Animadvertendum aliud esse fructus, aliud fruges, aliud glandem: Fruges legumina, & frumenta continent, non reliquos fructus; hinc male Julianus definiēbat fruges, quibus homo vescatur *l. 77. D. de V. S.*, Frugibus legatis, legumina, ordeum, & triticum dumtaxat veniunt Paul. *III. sent. 6. §. 78.*, & lex XII. tabb. *qui fruges excantassit.* Poma, cretifodinæ, argentifodinæ, salinæ, lapidicinæ fundi fructus, non fruges sunt, & olim juris privati, hodie publici regalibus accensentur. Nec recte Servius *lib. 1. anei.* legumina in frumento contineri putavit, conf. Duker. *de latin. vet. Idor. ad cap. 64.* At in iudicio aquæ pluviz arændæ frugum appellatio ex prudentum interpretatione ad omnes fructus porrigitur, Cujac. *ad d. l. 77.* Secus fructuum appellatio latior est, quam frugum se patet. Glandis vero vocabulum omnes fructus continet *l. 236. D. de V. S. l. un. D. de Glande legend. l. 14. §. 3. D. de præscrip. verb.* ibi si *glans* (hoc est omnis fructus) *ex arbo-re sua in meum fundum cadat*, si eam, immisso pecore, depalcam, sibi in factum actio competit.

§. XIV.

Ex his Joannis Corasii *ad l. 7. D. solut. matrim.*, & Petri Grangiani *Paradox. juris civil. c. 21.* opinio ruit, quæ naturales tantum fructus agnoscit. Nam natura, ipsis putantibus, mater est & procreatrix omnium, quæ in hac rerum universitate visuntur, quamvis homo in colendis, colligendis, & purgandis fructibus operam suam collocaet; non magis hominis industria, quam naturæ virtus & quidem ferax existimanda est. At, fateor, magnam esse in rebus creatis naturæ virtutem, mirabilem operandi, gignendi, educandi, & nutriendi modum, quem a suo initio ab Ente primo impetravit. Sed ita etiam natura comparatum est, nonnullas existere creaturarum species, quæ nullum homini usum, utilitatemque afferre possunt, nisi hominis industria, opera, diligentia naturæ defectum atque operandi inopiam supplendo, accedat. Natura rem, seu materiam homini præbuit, homo, ut ea uti posset, diligentia

coluit, figuram, situm, atque particulas mutavit. Hinc duplex fructus producendi instrumentum *virtus natura*, & *hominis industria* existit.

Corasus exemplum affert: si partus, qui ex matris utero exire nequit, opera medici exeat, non fructus medici, sed matris estimatur; igitur natura, non hominis opera fructus omnes producit. Male: partus enim in utero matris jam est undique formatus, nihilque suæ perfectioni, nisi exitus deest, nec quid medici opera superaddit. Sed fructus a natura imperfecte, atque ad hominis usum inepte compositos, hominis ingenium ad perfectionem, & ejus usum reducit. Nec eum auctoritas Apostoli 1. ad Corin. 3. v. 6. juvat: *Ego plantavi, Apollo rigavit; sed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus.* Apostolus metaphoricè loquitur, & sensit: nec qui verbum Dei prædicat, est aliquid, sed qui, hoc est Deus incrementum, hoc est gratiam spiritualem dat. Gratiam in homine producere est solius Dei, & labor rigantis, & plantantis frustra censetur. *psalm. 126. v. 1.*

C A P. IV.

De facultate, atque onere fructuum.

§. XV.

HAtenus de fructuum definitione, appellatione, & divisione, nunc quænam in his vasallo facultas competat, & quænam onera secum ducant. Omne quod in feudo mediate, aut immediate, sponte, industria, usu, aut rei feudalis contemplatione nascitur, & provenit, ad vasalli utilitatem, liberatque de iis disponendi facultatem pertinet. Sed fructus in feudali solo adhuc pendentes a separatis distinguere oportet. Vasallus pendentes fructus alienare prohibetur, quia sunt pars fundi feudalis, nec separatim a fundo feudali corpus constituunt; hinc qui fundum vindicat, fructus pendentes vindicare intelligitur. Augent hereditatem in ratione legis Falcidæ, in legato, in venditione continentur; nec refert, an maturi, an immaturi fuerint *l. 44. D. de R. V., l. 9. D. ad l. falcid., l. 27. D. de usufr., l. ult. §. 6. C. quæ in fraud. cred.* In legato itaque bonorum mobilium non includuntur, quum ipsi rerum immobilium, locum occupent *l. 12. §. 5. D. de usufr.,* unde fundo vendito; aut jure feudi concesso, fructus pendentes ad emptorem, & vasallum transeunt, quia eodem jure ac res, a qua pendent, censentur. *Covar. lib. 1. var. c. 15. n. 1.* Proinde Constitutio Lotharii *in 11. f. 52.* & Friderici *in 11. f. 55.* Omnem alienationis speciem prohibens de fructu adhuc in solo feudali pendente capiatur oportet, *Camer. in 11. f. 55. p. 18., Vultej, lib. 1. c. x. n. 75.*

A a a

§. XVI.

§. XVI.

Tantum de fructuum pendentium prohibitione: Fructus autem nascituros, hoc est jus percipiendi fructus pendentes, illaudato domino, aliave ex feudo emolumenta recte alienat. Nulla ratio me suadet, cur quæ fructuario in fundo competunt, vasallo in feudo negare cogamur. Dum vasallus pinguiori quam Fructuarius jure utatur. Fructuarius fructus pendentes vendere, locare, pro suo creditore oppignorare, donare, vel precario concedere potest *l. 12. §. 2. D. de usufr., l. 13. C. eo., l. 11. §. 3. D. qui potior. in pign.,* quia qui locat, vendit, donat, *re sua utitur.* Modo in fundo fructuario non jus reale, sed simplicem fructuum, & commoditatum perceptionem alteri constituet. Jus reale cohæret personæ, simplex perceptio est quid facti, & a persona fructuarii avelli potest *l. 27. §. 11. D. ad l. jul. ds adult.* Plus dicam, fructuarius non jus, sed juris sui exercitium alienare valet. Vasallus itaque donare, vendere, locare, in dotem filix suæ dare, aliove modo fructuum feudi perceptionem non prohibetur; & hujusmodi personæ vice vasalli fructus colligunt. Caveat tamen, ne usumfructum in feudo constituet, quia illud afficit, & consensu senioris indiget. Si constituit, non est verus usumfructus, & vasallus donec vivit, utendi fruendi facultatem præstare tenetur. Sicut & fructuum perceptio tamdiu durat, quamdiu vasallus vivit, *Rolent. cap. ix. 10., Struv. f. j. f. cap. xii. 7., Joan. Blanc. lib. 11. c. 1. n. 81.* Quemadmodum nec usus, nec usumfructus itineris, actus, viæ, aquæductus legari potest, quia servitus servitutis non est, *sed incerti. addio eris cum perede, ut legatario quamdiu vixerit, pundi, agendi, ducendi facultatem præbet: ut ea servitus constituatur sub hac cautione, ut si decesserit legatarius, vel capite dominatus ex magna causa fuerit, restituatur,* respondet *Paul. in l. 1. de usu, & usufr. leg.*

§. XVII.

De fructibus vero separatis, & perceptis, etiamsi adhuc in feudo reperiantur, uti lubet, disponit, *11. f. 12.,* quia non feudales, sed allodiales sunt, & prætinam a fundo feudali separatione naturam amiserunt. Et defuncto vasallo, non ad feudi successores, sed ejus heredes pertinent, nec si alienare velit, senioris assensu indiget, *Camer. in 11. f. 55. p. 18., Scrad. par. 11. 12. sect. 3. n. 4., Pistor lib. 1. q. 24. n. 38., Montan. in 11. f. 55. n. 166.* Sic primum oratione Severi, & Sæti prædia minorum rustica, & suburbana sine decreto magistratus alienari non possunt *l. 1. D. de rebus cor. qui sub tut.* Fructus tamen tutor, vel curator sine ulla juris solemnitate alienat *l. ult. §. 5. C. de admin. tutor.,* & si servando servari valeant. Beneficia Ecclesiastica, bona fideicommissio subjecta, majoratus, & emphy-

phyteus alienari prohibentur; verum fructus hujusmodi bonorum possessor impune alienat. Fructuarius, salva substantia, fructus percipit, eam alienare non potest. Sed de fructibus jam perceptis, a solo separatis recte disponit *l. 12. §. ult. D. de usufr.*, Molina *de primogen. lib. III. c. 11. n. 1. & seqq.*, Lagunez *tract. de fructibus par. 11. c. 4. n. 13.*, Redoan. *de rebus Eccl. alien. q. 51. n. 13.* Proinde turpiter olim erravit Herman. Vultejus *lib. 1. c. 10. n. 76.*, qui vasallo de fructibus etiam separatis disponendi aut inter vivos, aut causa mortis facultatem negavit, quia Lotharius, & Fridericus idcirco alienationem beneficii prohibuerunt, ne vasallus fructu, & lucro feudali exutus servitia prestare non posset, & honor imperii, & Imperantis diminueretur. Male: fructus separati sunt res allodiales, igitur prohibitio silet: nec eorum alienatio seniori vel vasallo nocet: non seniori, quia si vasallus non servit, feudum amittit: non vasallo, quia alienatione pretium, aliudve saepius excipit, & si donat, sibi imputandum, Struv. *f. j. f. cap. xii. 7. n. 4.*

§. XVIII.

Hactenus de fructu separato: nunc de separando. Et quaesitum est, an vasallus sine senioris consensu fructus ex feudo percipiendos alienare possit? Et quidem vasallus omnes feudi fructus vendere, locare, donare potest, illius temporis, quo feudum penes eum remanet. Feudo autem devoluto omnis obligatio perit, quum nec dominus, nec defuncti successor teneatur. Nec venditione fructuum percipiendorum aliquod in corpore feudi jus constituit, sed suam personam quotannis tot fructus prestandi obligat. Nempe si in contractu diceret, *fructus mei feudi, quos per n., aut xx. annos percipiturus sum, tibi obligo*, Rosent. *cap. ix. 15. n. 7.*, Montan. *in 11. f. 55. n. 2.*, quod & in fideicommissis, & majoratu obtinet. Et vivo vasallo, creditor non in utile feudi dominium, sed in fructus, & commoditates simpliciter immitti ex judicis decreto potest, & tandem percipit, donec sibi satisfaciatur, etiamsi in hac immessione senioris consensus non intervenisset. Quod si distrahi feudum oporteat, senioris assensu indiget, Andr. *in 11. f. 8. §. quid ergo*, Capyc. *in Invest. §. feudorum alienationes limit. 29.*, Jac. a S. Georg. *§. & dicti vasalli in fin.* Attamen & immissio, & distractio cessat, si debitor vasallus allodia possideat, quum in subsidium, allodio deficiente, invaluisse, sicut Fridericus noster in *Const. contumaceo lib. 1. 99.*, & *Const. si quis post litem lib. 1. 100.*, ibi Andreas, Vultej. *lib. 1. c. 10. 75.*, Frecc. *de subfeud. lib. 11. c. pluribus n. 9.*

§. XIX.

Quoniam in feudali successione duplex qualitas, *absoluta*, & *hereditaria* reluceat. Prima feudum ex pacto, & providentia;

secunda, hereditarium producit. Si de feudo ex pacto antiquo agitur, vasallus successorem gravare non potest, ut sui creditoris in feudi fructus immisionem ratam habeat, aut quotannis ex feudo tot fructus, amphoras vini, frumentum, oleum, aliudve alicui præstet, I. f. 8. II. f. 9. §. *donare*. Si est feudum ex pacto novum, vel hereditarium, tunc successor annuam præstationem, vel legatum solvere obligatur, quia testator de fructibus separatis, vel separandis disposuit, qui allodiales sunt, nec jus in feudo constituit, sed personam sui heredis, non feudum obligat, ut quotannis fructus ex feudo separatos solvat. Hinc si heres solvere renuat, legatarius, vel creditor convenire feudum non potest, nec in fructibus feudi jam separatis facienda est; aut si de heredis fide dubitet, sequestrari oportet, ut inde separatos recipiat, nisi dominus, ut immissio in ipsum feudum fiat, consentiat. Immittere in ipsam feudum, idem est ac illud alienare, alienatio senioris consensu indiget, ne eo invito, novus vasallus clientelam obtineat. Attamen onus servitii debitori vasallo remanet, atque ob inopiam creditor ex fructibus feudi alimenta præstare tenetur, Montan. in II. f. 55. n. 1. & seqq., Alver. in I. f. 8. n. 4., Serad. par. VII. c. 2. n. 25., Jac. a S. Georg. §. *ita etiam* n. 15., dixi lib. III. 34. §. 49. Proinde constat; dum ordinarius loci iudex ad executionem procedit, immissio in fructus tantum feudi conceditur; si in utile dominium contingat, dominus feudi cognoscet, quia naturam feudi tangit. Quin imo, si feudum fuerit cum jure alienandi concessum, iudex ordinarius, & in fructus feudi, & in utile dominium creditorem immittere, atque executionem agere potest, Pistor lib. I. q. 15. n. 37., sicut in omni casu, in quo sine consensu domini feudum alienatur.

§. XX.

Nunc de fructuum onere; quod militare est, sicut universalis feudorum natura jubet. Verum vetusta invaluit consuetudo, licet juri Longobardo ignota, ut in investituræ renovatione ob senioris personæ, vel vasalli mutationem aliquid solveretur, quod *relevium* dixit; cujus quantitas est medietas fructuum illius anni, quo vasallus decedit, eamque heres domino solvere tenetur. Ex fructu naturali, industriali, & civili, alii sunt pendentes, alii a solo feudali separati inveniuntur. Fructus pendentes relevio subjacent, quia pars feudi sunt, ejusque naturam retinent. Fructus vero separati, licet ex feudo provenissent, non tamen relevium solvunt, quia amissa feudali natura, burgenaticæ rei indolem assumunt; quique sine senioris consensu alienari valent. Quemadmodum jure Siculo ex *cap. volentes*, dum feuda venduntur, ex pretio decima R. Curie competit, eamque non venditor, sed emptor solvit, nisi ali-

si aliter convenerint. Sed si vasallus fructus a solo feudali separatos vendiderit, non solvit decimam, quia allodii naturam susceperunt. Si fructus pendentes alienat, decimam solvere tenetur. Nam hujusmodi alienatio juris feudalis diminutionem sapit, P. de Greg. *de Conces. feud. par. VIII. q. 16. de jure decime n. 21.*, Intrigl. *cent. II. art. 5. n. 972.*, Capan. *de jure relevii par. IV. q. 1. n. 3.*

§. XXI.

Propter fructuum perceptionem vasallus servitia, atque alia clientelæ onera præstat. Si eos non percipit, non servit; quod & Innocent. III. *in c. I. de feudis* rescripsit, *in insinuatione presentium declaramus, quod Gagoria, quam de feudo ecclesiæ tuæ ab M. dignosceris recepisse, a te potest libere detineri, fructibus non computatis in sortem. Ita videlicet, ut quamdiu fructus illos ceperis, in sortem minime computandos, idem M. a servitio, in quo tibi, & ecclesiæ tuæ pro feudo ipso tenetur, interim sit immunis.* Regula juris est: fructus, quos creditor ex fundo sibi oppignorato percipit, in sortem imputari *l. ult. C. de pignor. act.*, & si fructus sortem æquaverint, debitor liberatur *cap. VI. de pignor.* Excipitur, si vasallus feudum suo seniori oppignoraverit; tunc fructus in sortem imputare non obligatur; interim vasallus servitia non præstat, cum fructus non percipiat. Atquum non est, ut domino servitium exhibeat consuetum, & dominus interea fructus feudi lucrifaciat. Quod si fructus servitii pretium exuperant, residuum restitui videtur, ne cum aliena jactura lucrum sentiat.

C A P. V.

De fructibus devoluti feudi ex feloniam.

§. XXII.

Feudalis clientela duobus modis *felonia*, & *linea interita* Domino aperitur. Felonia, seu perfidia & culpa est crimen, quo vasallus ingratum erga seniores se gerit, & indignum se feudo reddit; sive in *committendo*, sive in *omittendo* consistat. De hac regula est: vasallus ante feloniam fructus perceptos, devolutò feudo, restituere non tenetur. Nam causa amissionis non retrahitur, quia vasallus jure percipiebat. Exemplo donatarii, & fructuarii, qui, revocata donatione, vel finito usufructu, fructus interea perceptos non restitunt, *l. 13. D. quibus mod. ususfr.*, & Alexander *in l. 2. C. de pactis inter emp. & vend.* rescripsit, ut in pacto de retrovendendo, emptor fructus antea perceptos restituere non debeat, pendentes tamen restituit, quia sunt pars fundi; aut si post oblatum pretium, moram contrahat, tunc post moram, rem simul cum fructibus restituere cogitur, *d. l. 2.*, Proinde error eorum est, qui fructus inter emptorem, & venditorem dividendos putant, Wilenbac. *ad d. l. 2.*

§. XXIII.

Nec refert, an naturales, industriales, an civiles fructus fuerint; an jurisdictionis redditus, nempe multa, confiscatio; an ex meliorationibus in feudo ab iplomet factis perceperit. Aut si pisces ex flumine, stagno, lacu ceperit, postea custodiæ causa in eodem stagno retineat, quia inter fructus a feudo separatos recensentur, nec sunt res soli. Hinc lacu, stagno, flumine in feudum concessis, pisces tanquam res soli veniunt, Zaf. par. IV. n. 3., Rosent. cap. x. 42. n. 27., Christin. to. VI. dec. belg. 60. n. 15. & seqq., Scrad. par. II. IX. sect. 3. n. 1. Hæc ratio feræ in fundo feudali captas, vel custodiæ causa in loco inclusas vasallo quoque addicit. Sane aves, pisces, feræ, quæ in feudo sunt, non sunt feudi fructus, quia ex solo feudali non nascuntur, nec sunt feudi partes; cum fructus strictè, nihil aliud sit, quam fundus producit, & rectè fundi *multiplicatio* vocatur. Attamen si vasallus in feudo *vivaria, leporaria, apiaria, piscinas*, fecerit, in quibus feræ incluserit, & feudum devolvi contingat; hujusmodi feræ non ad dominum, vel agnatos, sed ad vasallum, ejusve heredem pertinent, quia fructibus jam separatis accensentur. Occupatione jure gentium suas fecit, arg. l. 62. D. de usufr. l. 3. §. 14. D. de Acquir. possess. Scrad. loc. cit. n. 31, De His A. Gellius lib. II. N. A. 20., inquit, *Vivaria, quæ nunc dicuntur septa quadam loca, in quibus feræ vivæ pascuntur. M. Varro in libro de re rustica III, dicit leporaria appellari. Verba Varronis subjeci. Villaticæ passionis genera sunt terrena: Ornithones, leporaria, piscinæ. Nunc Ornithones dico omnium alitum, quæ intra parietes villæ solent pasci. Leporaria te accipere volo, non ea quæ tritavi nostri dicebant, ubi soli lepores sint: sed omnia septa ædificia villæ, quæ sunt, & habent inclusa animalia, quæ pascuntur. Is item infra in eodem libro ita scribit. Cum emissi fundum Tusculanum a M. Pilonæ; in leporario, api fuerint, mulej. Vivaria autem, quæ nunc vulgus dicit, quos ~~apud~~ ~~deus~~ id est hortos græci appellant. Quæ leporaria Varro dicit haud usquam memini apud veteriores scriptum. Sed quod apud Scipionem omnium ætatis suæ purissime locutum legimus: roboraria aliquot. Rome doctos viros dicere audivi id significare, quod nos vivaria dicimus. Appellataque esse a tabulis roboreis, quibus septa essent. Quod genus leporum vidimus in Italia locis plerisque. Verba ex oratione ejus contra Claudium Asellium quinta hæc sunt. Ubi agros optime cultos & villas expolitissimas vidisset; in his regionibus excellentissimo loco murum statuere ajebat: inde corripere viam; aliis per vineas medias; aliis per roborarium, atque piscinam; aliis per villam. Lacus vero & stagna, quæ piscibus vivis coercentur clausa, suo atque*

atque proprio nomine piscinas nominaverunt. *Asiaria* quoque *Asici* loca, in quibus siti sunt alvei apum.

§. XXIV.

Ex his apparet error Cujacii, qui in *lib. xv. f. 30., & l. 7. D. soluto matri.* asseruit; finito usufructu, & devoluto feudo, fructus pendentes, & perceptos inter fructuarium, & dominum, vasallum, & leniorem pro rata temporis dividendos, quo usufructus, & feudum in personam fructuarii, & vasalli in eo anno constitit. Cujacio Dion. Gotofr. in *II. f. 28. §. bis consequenter* assentit. Male: Imper. in *§. 36. Inst. de R. D.*, inquit, *Is, ad quem usufructus fundi perdet, non aliter fructuam dominus efficitur, quam si ipse eos perceperit. Et ideo licet maturis fructibus, nondum tamen perceptis decesserit, ad heredem ejus non pertinent, sed domino proprietatis adquiruntur. Eadem fere, & de colono dicuntur. Gajus in l. 8. D. de annuis leg., fructuarius etiamsi maturis fructibus, nondum tamen perceptis decesserit, heredi suo eos fructus non relinquet. Ulpian. in l. 12. §. 5., Scævola in l. 58. D. de usufr., Paul. in l. 13. D. quibus mod. usufr.* Fructuarius itaque, si maturis fructibus, nondum tamen perceptis decedat, non ejus heredi, sed proprietario cedunt. Fructus enim nondum percepti sunt pars fundi; & pars cum toto transit. Nec lex pro rata temporis divisionem, quam Cujac. fingit, admittit. Nec ista juris sanctio, iniquitate laborat, uti Cujac. credidit: nam usufructus est jus fructuarii personæ inherens; quæ extincta, atque in *Dominum* acta consolidatione, perire oportet, destructo principali, accessio perit. Si dominus proprietatem jam adquisivit, igitur fructus ratione domini percipit, suosque facit. Meura est, quod in meo nascitur, Pistor *lib. I. q. 24. n. 20. Vultej. lib. I. c. 11. n. 204.*, Rosent. *cap. x. 42. n. 29.*, Joan. Robert. *Antimadver. lib. II. c. 10.* Exemplo fructuarii vasallus perceptos fructus, devoluto feudo, ad suos heredes transmittit.

§. XXV.

Vir Cl. utitur auctoritate Papini. in *l. 7. §. 1. D. solut. matrim.*, qui de fructibus fundi dotalis pro rata temporis extremi anni, quo matrimonium stetit, inter virum, & uxorem dividendis loquitur; de qua Henric. Suerin *repet. lect. jur. c. 32.*, Charond. *lib. I. Verisimil. c. 10.*, Turamin. *Aulisi. tit. pand. solut. matrim.* videndi sunt. Finge, quæ est Papiniani species, Seja cal. Octobris Titio nupsit, tradita jure dotis vinea, Titius eo mense omnes fructus percepit. Postea calen. Novembris vineam Cajo in annum locavit: in fine Januarii factum est divortium. Quatuor mensibus matrimonium stetit: fructus vindemiz, & pensio locationis dividuntur, & tertia pars lucro mariti cedere debet. Hoc est, quartam ex locatione, & duo-

& duodecimam ex vindemia, servata temporis matrimonii ratione accipiet, ut recte Turamipo visum est. Verum differentiae ratio relucet: Maritus onera matrimonii sustinet, pro quibus fructus percipit, quae ratio jure Pistorio displicet *lib. 1. q. 15. n. 2.*, etsi ab Interpretibus communiter excipitur. Vera hæc est, quia fructuarius non aliter fructus acquirit, quam si perceperit; pendentibus, si decedat, etsi maritus, suos non facit. Ususfructus enim in fruendo consistit, hoc est facto ejus, qui utitur fruitur. Maritus, ut fundi dotalis fructus acquirat, facto perceptionis non indiget, sed jus suum fructus sibi parit; idcirco pro rata temporis, quo hoc jus constitit, fructus percepti, & pendentes, soluto matrimonio, ad ejus heredem, vel ipsum pertinent. Fructuarius ante perceptionem nullum jus in fructibus habet, sed maritus habet. Nihil mirum si ad heredes, non fructuarius, sed maritus transfert. Fateor jus, de quo Ictus *in d. l. 7.* generale esse; jus vero in fructuario receptum, speciale; quo fructus tantum perceptos suos faciat. Hinc fructus, aut salarium novissimi anni, quo Clericus, vel Officialis decessit, inter heredes pro rata temporis dividi, eadem ratione, qua fructus fundi dotalis, qui eo anno fuerunt, quo matrimonium solutum est, inter virum, & uxorem, heredesve eorum pro rata temporis dividuntur *d. l. 7.*, & probavit Alexander III. *in cap. VII. in 1. collect. decret.*, Boehm. *tit. decret. de preben. §. 240.* Janus a Costa *ad cap. 1. de preben.*, qui male tamen Cujacium de divisione fructuum inter proprietarium, & fructuarium secutus est.

§. XXVI.

Finito itaque feudo, fructus a solo separati vel a vasallo, vel ab alio ejus nomine, vel casu fortuito, ad vasallum, vel ejus heredem pertinent. Nam bona fide, & justo titulo percipit *arg. l. 25. §. præterea D. de Usur.* Excipitur, si vasallus feudi devolutionem cognoscens; odio senioris, fructus immaturos collegerit, ne ejus lucro cederent. Exemplum est *in l. 35. §. 1. D. locat.* in quo Africanus, inquit; fundus inter Mævium, & Titium communis erat; communiter arabant, serebant, colebant. Ne rixæ in fructuum divisione orirentur, inter eos convenit, ut alternis annis certo pretio conductum haberent, id est, Titius in solidum fundo frueretur anno integro, datis decem Mævio pro sua parte, & vicissim sequenti anno Mævius Titio solveret. Mævius cum instaret finis anni sui, dolo malo fructus sequentis anni, quo Titius frui deberet, corrupit. Titio in Mævium duplex est actio ex locato pro sua parte, ex conducto pro parte Mævii. Titius est suæ partis locator, & partis Mævii conductor. Actione communi dividendo agere

agere possit, alterutra tamen contentus esse debet, quia utraque rei persecutionem respicit, id quod interest ultra mercedem, & duplum continet. Prætera dum vasallus immaturos fructus colligit, feudum deterius reddit, quod exemplo fructuarii negatum est *l. 10. l. 13. §. 4. D. de usufr.* Qui fructus immaturas decerpit, segetem immaturam desecat, ex lege Aquilia tenetur *l. 27. §. 25. D. ad l. Aquil.*, quia majorem fructus maturi, quam immaturi usum afferunt. Imaturam oleam excipi suadet Javolenus in *l. 42. D. de usu, & usufr. leg. in fructu id esse intelligitur quod ad usum hominis inductum est: neque enim maturitas naturalis hic spectanda est, sed id tempus, quo magis colono, dominove eum fructum tollere expedit. Itaque cum olea immatura plus habeat redditus, quam si matura legatur, non potest videri, si immatura lecta est in fructu non esse. Si vasallus immaturam oleam colligit, suam facit, nec aliqua actione a domino conveniri valet, quia majorem redditum ex ea percipit. Si vero alius immaturam olivam ex fundo non suo colligit, lege Aquilia tenetur *d. §. 25.* cum damnum injuria dedisset. Demum quid sit fructus maturus, A. Gellius *N. A. lib. x. c. 11.* definit, P. Nigidius homo in omnium bonarum artium disciplinis egregius, mature, inquit, est quod neque citius est, neque serius; sed medium quiddam, & temperatum est. Bene, atque proprie Nigidius. Nam & in fragibus, & in pomis matura dicuntur, quæ neque cruda, & immitia sunt, neque caduca, & decolcta, sed tempore suo adulta, maturaque.*

§. XXVII.

Ex illa Javoleni doctrina eligi suadet, quod si vasalli interest, immaturos fructus colligi, cum carius eos venderet; Dominus nullam in eum actionem habet. Sicut Paulus in fructuario *l. 48. D. de usufr.* inquit, silvam cæduam, etiamsi intempestive cæsa sit, in fructu esse constat. Sicut olea immatura lecta; item fanum immaturum cæsum in fructu est. Nec semper naturalis maturitas spectanda, sed tempus, quo magis fructuario, & vasallo fructus tollere expedit. Nec quis alicui præscribere valet, quid ex re sua utilius sibi eveniat, atque existimet. Noodt *de usufr. lib. 1. c. 5.*, Scrad. *par. 11. ix. sect. 3. n. 23.* Verum tempus maturitatis, & utilitatis non ex vasalli affectione existimandum, sed uti vir bonus, & iudex existimabit; uti fructus conditio, regionis consuetudo, & venditionis majus, vel minus pretium jubet, & suadet. Hinc si quis fundum restituere gravatus, in fraudem legatarii, messis collectionem, vindemiæ, piscationis, silvæ cæduæ tempus prævenit, fructus collectos restituere debet; quia dolo malo legit. Dolus malus in vasallo præsumitur: si feudum ad certum tempus sibi con-

378 *De fructibus devoluti feudi ex feloniam.*
cessum habet, & fructus antequam maturescerent, tempus finituru m agnoscat. Aut si prole destitutus, cum ultimo fato pugnans nequiret eo usque vitam protrahere, ut fructus maturi evaderent, Gotofr. ad d. l. 48., Scrad. loc. cit. n. 23.

§. XXVIII.

Amisso itaque feudo ob feloniam, & si vasallus fructus perceptos suos faciat; pendentes tamen, & omnes a tempore delicti perceptos restituere cogitur. Restituit pendentes, quia sunt feudi pars, & pars cum toto transit: restituit, quos post feloniam percepit, quia mala fide legit; & tanquam malæ fidei possessor, perceptos, & percipiendos restituere debet, l. 62. D. de R. V. Jus Longobardicum hac de re nihil sanxit; jus Romanum ex rationis, & æquitatis analogia sectari oportet. Nam, finito usufructu, fructuarius a tempore extinctionis fructus restituit, l. 5. C. de usufr. Emphyteuta, donatarius, clericus, qui ob delictum jure suo ceciderint, a die criminis fructus restituit, cum nullum jus utendi fruendi habeant, Pistor. lib. 1. q. 24. n. 53., Scrad. loc. cit. n. 28., Caldas de Renovat. emphyt. q. 10. Nec refert, an ipso jure, an Parium sententia feudum amiserit; semper tempus Feloniæ inspicitur, & sententia ad diem feloniam retrahitur. Sic Imp. Severus, & Antoninus in l. 1. C. de bis, quibus ut indign., qui heredi, non vindicata defuncti nece, hereditatem cum fructibus auferunt, rationem addunt, neque enim bonæ fidei possessores ante controversiam illatam videntur fuisse, qui debitum officium pietatis scientes omiserunt, l. 17. & 18. D. eo. Statim ac vasallus feloniam commisit, statim omne jus in feudo amisit, & si in eo versatur, tanquam malæ fidei possessor judicandus est, quia sciens rem, in qua nullum jus habet, hoc est alienam possidet. Et quamvis senior eam remittere posset, tamen ejus liberalitas, & clementia nocere eidem non debet, quominus vasallus in fructuum restitutione se tueri valeat.

C A P. VI.

De fructibus feudi devoluti ex linea interitu.

§. XXIX.

DE hac extinctionis clientelæ speciei unicus textus est in l. f. 28. His consequenter dicitur, quod si vasallus decedat sine herede masculino, & contingat feudum ad dominum reverti, sic distinguitur, quod si ante martium, omnes fructus illius anni ex feudo provenientes ad Dominum pertinebunt. Si vero post Kalendas Martii usque ad Augustum, omnes fructus, qui interim percipiuntur, ad heredes vasalli pertineant. Si vero post Augustum omnes fructus anni percipiet dominus. Quidam tamen dicunt quocumque tempore anni decedat, omnes pendentes fructus ad Dominum pertinere. Feudista de fru-

fructibus nondum perceptis loquitur, eumque veteres, & novi Interpretes varie intelligunt, & nonnulli de iniquitate accusant.

§. XXX.

Attamen noster Feudista obscuritate, qua creditur, non laborat: tres enim theses refert. Prima, inquit, si vassallus decedit sine herede masculino ante Martium, omnes fructus illius anni ad Dominum spectare. Secunda, si post Kalendas Martii usque ad Augustum, fructus omnes heredi cedere. Tertia tenet, quocumque tempore vassallus decedat, hoc est post Augustum omnes fructus pendentes Dominum vindicare. Quænam ex his adprobetur, non docet. Molinæo, & Hotomanno secunda placuit opinio, quam rationi nixam vidit, quia fructus pendentes pars feudi sint. Cujacius *lib. 1v. f. 30.* Exemplum mariti, & ceterorum secutus est, qui fructus omnes pro rata anni inter heredes ipsius, & agnatos dividendos putavit. Afferit *cap. 85. extraord. in lib. 1v. 85.* Si aliquis decefferit nullo in feudo relicto herede, jus feudi ad Dominum pertinere dicimus. Fruges autem extantes non ad dominum sed ad filias ipsius vassalli, vel etiam ad uxorem ejus pertinere. Et hac ratione creditor eas retinere potest, licet pignus habere non possit: & hoc cum distinctione imperialium constitutionum, hoc est cum d. §. his consequenter.

§. XXXI.

Non placet Molinæus: nam regula constans non est, ut semper postrema opinio retineatur, nisi aliud vel ratio, vel æquitas suadeat. Et quod, finito usufructu, pendentes fructus domino cedant, peculiari ratione, ut supra dictum est, obtinuit. Nec cum feudo comparari valet. Fructus pendentes sunt fundi pars; & cum ipso fundo transeunt, si uti accessiones considerantur. Verum si jus vassalli, quod in feudo, & fructibus habuit, perpendamus, æquitati convenit, dum onera feudi sustinuit, fructus distribui, pro rata temporis, quo jus suum stetit, Pistor *lib. 1. q. 24. n. 41.*, Rosent. *cap. 10. 42. n. 36.* Sicut maritus dotis fructus lucratur; ita & vassallus, dum servitia feudi, & obsequia præstitit. Quæ ratio divisionis fructuum locum habet inter eos etiam, qui re aliena fruuntur, & onus aliquod sustinent. Hinc non semper fructus pendentes uti pars fundi considerantur. Nec Cujacii interpretatio subsistit: aliud sentit feudista. Nam heres vassalli fructus jam perceptos cum domino contribuere deberet, & dominus etiam pendentium fructuum portionem ei dare cogeretur. Quod absurdum, ut supra probavimus. Nec *cap. extraord. juvat*, quum apocryphus sit, & sæpe ipse apocryphos pro veris vendidit. Fateor, ejus sententiam ex d. *l. 7. D. solus. matrim.* æquitate scaterere, si a nostro Feudista deficere vellemus.

§. XXXII.

Communis vero Interpretum Schola, primam opinionem a Feudista relatam retinet. Et annum, non ut vulgo in quatuor partes, ver, æstatem, autumnum, & hyemem dividi solet, dividunt, sed in duas, & unaquæque sex mensibus constet. Prior a calendis Septembris usque ad calendas Martii, posterior a calendis Martii ad calendas Septembris incipiat. Et Martius, & Augustus semper posteriori anni parti, non priori includatur. Si vasallus sine liberis, atque agnatis post Martium decedat, omnes fructus nascituri etiam pendentes heredibus vasalli cedunt. Si post Augustum moritur, omnes fructus ad dominum spectant, Scrad. *par. II. IX. sect. 3. n. 46.*, Sonsbec. *par. x. n. 10.*, Vultej. *lib. I. c. II. n. 209.*, Pistor *lib. I. q. 24. n. 46.* Ratio; quæ plerisque difficilima visa est, non omnino abest. Nam mense martio semina projici, fructus ante sati tam pullulascere, & nasci solent, & vasallus jus sibi ad Septembrem, quasi semel ceptum acquirit, monstrante æquitate, asserere cogimur. Post Martium, vasallo decedente, qui fructus jam ex terra erumpentes, & pullulantes vidit, licet pendentes adhuc atque immaturos, atque ante maturationem decedat, eos ad allodiale heredem transmittere. Quod si ante calendas Martii vasallus moriatur, omnes fructus illius anni dominus lucratur, sive ante, sive post vasalli mortem sati fuerint. Nam tempore mortis, fructus nec stantes, nec pendentes dici possunt; sed si postea nascantur, domino, qui jam solum adquisivit, cedere oportet. Attamen dominus impensas in serendo, colendo, arando factas a vasallo ejusdem heredibus restituere tenetur, Andr., Alvero. *ad d. §. bis consequenter*, Scrad. *loc. cit. n. 75.*, Sonsbec. *loc. cit. n. 12.*

§. XXXIII.

Qua de re noster Feudista, inquit, *si vero post Augustum omnes fructus anni percipiet dominus*; hoc est si vasallus post Augustum moriatur, fructus post Augustum perceptos dominus habebit, quia non anni præteriti, sed insequentis fructus dicuntur. Et respectu anni futuri vasallus ante calendas Martii decessisse dicitur; atque ita fructus ienior, non ejus heres lucratur. Fructus vero mense Augusti pendentes heres vasalli retinebit; quia heres non tantum lucratur fructus, quos percepit vasallus, sed illos etiam, qui adhuc pendent, & percipere potuit, hoc est qui post Augustum collecti non sunt, & mense Septembri, Octobri, & Novembri percipi solent, ut olivæ, alique fructus, qui nunc citius, nunc tardius pro climatis diversitate maturescunt. Ex his constat, ut heres fructus illius anni, quo decedit vasallus, lucrificiat, nihil interesse, quo anni tempore decedat, modo post calendas Martii decedat, Scrad.

Scrad. *loc. cit.* n. 74., Rolent. *cap. x.* 42. n. 49., Pistor *lib. I.* q. 24. n. 49., Zali. *par. x. in fin.*, Vultej. *loc. cit.* n. 210. Inquirendum nunc est, an de omni fructuum specie Feudista intelligatur? Andreas, & Alverotus *ad d. §. bis consequenter*, fructus naturales nondum perceptos generaliter ad dominum spectare putant, etiam si vassallus post calendas Martii decedat, sicut in fructuario statuitur. Sed generalis Interpretum sensus de quolibet fructu intelligit; & merito. Non enim textus distinguit, *si vero post calendas Martii usque ad Augustum, omnes fructus, qui interim percipiuntur, ad heredes vassalli pertineant.* Qui omne dicit, nihil excludit; & hic fructuarius a vassallo differt; speciale jus est in fructuario, & vassallus majori jure quam fructuarius utitur fruitur. Hinc si vassallus post calendas Martias vita functus est, omnis fructus industrialis nempe lac, lana, lucrum ex jure venandi, piscandi, aucupandi, lapides fodiendi, sicut & fructus naturalis, & civilis heredi allodiali cedit. Qui heres tamdiu in possessione feudi manere debet, donec omnes fructus illius anni ex feudo perceperit. Prædia colere, & fructus colligere potest, quin dominus in possessione perturbaret, Scrad. *loc. cit.* n. 77., Rolent. *cap. x.* 42. n. 50.

§. XXXV.

Eadem ratio nostri textus procedit, si fructus bis in anno percipiuntur, ut semper ad heredem vassalli pertineant, si vassallus post calendas Martii decedat. Quid autem si biennio, aut quinquennio, vel decennio, ut silva cadua, piscinæ, simileve, redeant? Et quidem, sicut brevius tempus nempe si terra bifera fuerit, dum bis in anno fructus ferat, semestris tempus pro uno anno computabitur. Sic & biennium, vel quinquennium pro uno anno computari suadet, exemplo mariti, de quo Jctus in *l. 7. §. 6. D. solut. matri.*; quod in anno dicitur, potest dici, & in sex mensibus, si bis in anno fructus capiantur: ut est in locis irriguis. Et in pluribus annis idem dici potest: ut in silva cadua, conf. Pistor *loc. cit.* n. 71., & Scrad. *loc. cit.* n. 71. Nam, ut quis fructus totius anni lucretur, inspicere opus est, an dimidium anni supervixerit. Sic & ut fructus biennii, vel quinquenni suos faciat, perpendendum, an dimidium biennii, vel quinquenni vixerit. Quæstio est de pensionibus ex fundo feudali debitis, quæ instar fructus habentur. Et Andr., Alver. *ad d. §. bis consequenter*, Scrad. *par. II. IX. sect. 3. n. 51.*, Pistor *lib. I. q. 25. n. 9.* tenent, quod si tempore mortis vassalli cesserint, ad heredes vassalli pertinebunt, si non cesserint ad dominum spectant. Sed Hartm. Vultej. *lib. I. c. II. n. 217.* distinguit: aut redditus est perpetuus, aut temporalis. Perpetuus ut in prædio censitico, emphyteutico, & simili, & hic, resoluto jure datoris, hoc est vassalli,

li, resolvitur jus acceptoris, hoc est emphyteutæ, & ad heredem vasalli nihil transit, ne factum vasalli domino noceat. Aut vasallus ad tempus pro certa mercede annuatim solvenda fundum feudalem elocet. Si, durante locatione, vasallus decedat, distinguendum sicut noster Feudista in *d. §. bis consequenter* distinguit. Aut reditus perpetuus ante investituram a Domino est constitutus, & tunc inter Dominum, & vasalli heredem pro rata anni dividantur, anni videlicet a die quo reditus sunt solvendi computandi, usque ad diem, ex quo annus ille initium cæpit. Finge, census in festo D. Michelis solvendus est *an. 1771.*, initium anni fiat a festo Michaelis *anni 1770.*, & si vasallus sub finem Martii moritur, dimidia census istius anni domino, altera heredi vasalli cedat.

§. XXXVI.

Sæpius fructuum divisio non inter dominum, & heredes vasalli, sed inter heredes allodiales, & feudales vasalli fiat oportet. Si vasallus sine herede masculino, relicta filia, fratre, aut agnato, frater succedit. Et quamvis nonnulli magni nominis Jcti pro rata temporis *ex l. 7. D. solut. matrim.* dividendos putent; attamen divisio fructuum faciunda est, ut *d. §. bis consequenter* jubet, Rosent. *cap. 10. 42. n. 45.*, Pistor *lib. 1. q. 24. n. 50.*, Vultejus *lib. 1. c. 11. n. 222.*, Franch. *décif. 19. n. 3.* Nam vasallus fructus jam perceptos restituere, vel contribuere non tenetur. Si pro rata temporis fructus dividendi, heres vasalli fructus ante mortem vasalli perceptos cum agnato in feudum succedente dividere cogere. Quod regulæ juris repugnat, quæ, inquit, vasallum fructus in vita sua perceptos non reddituros, ut supra probavimus. Si igitur vasallus decessit post Calendas Martii usque ad Augustum, fructus istius anni nondum collectos inter filium, qui in feudo succedit, & filiam, quæ non succedit, dividi oportet. Si ante Calendas Martii, vel post Augustum obierit, tunc ad solos filios spectare, qui in feudo succedunt, Borcholten *de feud. c. VII. n. 95.*

Differtatio II. De meliorationibus feudi. ³⁸³

C A P. I.

De Potestate vasalli excolendi feudum.

§. I.

UNIVERSALIS clientelarum institutio, quæ hodie præstantissimam in Europa jurisprudentiæ partem constituit, a bellicis necessitatibus, clarissimorum virorum meritis, a præmiorum indigentia, sive a paupertate merita compensandi in quibusdam barbaricæ ætatis partibus originem recognoscit. Unde Principes territoria plerumque deserta, civitates, provincias, atque oppida cum nemoribus, silvis, planitiibus, terrisque incultis, & sterilibus sub fidelitatis, & militaris, vel aulici servitii conditione concedere cogebantur. Hujusmodi concessionem, etsi utile dominium hoc est jus re plenissime utendi fruendi, deque illa sub potestate tamen restricta, & senioris, & agnatorum consensu disponendi transferrent II. f. 8. §. *rei autem*, II. f. 23. nullam propemodum utilitatem vasallo afferebant. Præsertim cum jurisdictionis fructus, videlicet multas, aut bonorum publicationem, aut sportulas, quæ lapsu temporis fiduciariis prædiis, & juribus contra feudorum naturam, & primævam instituti rationem adnexa est, gauderet. Nulla itaque utilitas, nullum lucrum ex sterili territorio percipi poterat, nisi vel natura operante, vel climatis fecunditate, vel vasalli industria emolumentum, redditusque produceret.

§. II.

Ex hac utilis domini translatione vasallus, non modo, fructus tempore investituræ in feudo pendentes consequitur, sed & quos natura quæsitivæ. Plus dicam, etiam, invito seniore, clientelare prædium meliorare, potest quia non de rei alienæ, sed suæ melioratione agitur. Nam ex effectu utilis domini vasallo & civilis, & naturalis possessio competit, II. f. 8. §. *ult. quamvis enim possessio per beneficium ad eum pertineat, tamen proprietas ad alium spectat*. Dominus civiliter prædium clientelare possidet respectu directi domini, quod in eo vindicat, & opinione domini possidet. Civiliter enim quis possidet, qui licet rei non insistat, juris tamen interpretatione eam tenere, & possidere intelligitur. Veluti si quis Romam pergat, nemine domi relicto nihilominus eundem possidendi animum, quem prius habuerat, retinet, l. 6. §. 1. & Paul. in l. 3. §. II. *D. de acquir. possess. salius hybemos, estivosque animo possidemus, quamvis certis temporibus eos relinquamus*. Hanc civilem possessionem dominus servo, tutore, curatore, procuratore, filio, colono, emphyteuta, vasallo retinet, & ipse possidere dicitur l. 1.

*l. 1. §. 5. & 20. , l. 4. , l. 9. l. 18. l. 25. §. 1. l. 36. D. eo. , Cujac. 1x. obs. c. 33. ; Duaren. disput. lib. 1. 18. Vasallus possidet naturaliter, hoc est corpore rei feudali incumbit, eo animo, ut alieno videlicet senioris nomine possideat. Si directum sui senioris dominium consideretur. Et merito: quia nemo sibi causam possessionis mutare potest *l. 33. §. 1. D. de usucap.*, hoc est titulum, quo possidet. Nam si titulo pignoris, precarii, usufructus, feudi, vel conductionis possidet, in domini titulum mutare non potest. Possidet civiliter, si legis venia, suum feudum, vel partem alteri subinfestat. Ipse dominium utile, sive minus plenum, & dominio proximum animo retinet, & subvasallus naturaliter possidere dicitur. Demum vasallus naturaliter & civiliter simul possidet respectu utilis domini, in quo nullum pro domino recognoscit. Is enim civiliter, & naturaliter possidet, qui jure rei insistit: naturaliter propter naturalem apprehensionem: civiliter, quia eam apprehensionem jus civile adprobat, quum non violenta, non clandestina fuerit, *l. 12. D. de acquir. posses.*, *l. 10. C. de usucap. transfor.*, Rosent. *cap. VIII. 1.*, Rothius *in Pand. feud. cap. II. q. ult.**

§. III.

Effectus naturalis possessionis est, ut vasallus actiones, & interdicta recuperandæ, retinendæ, atque acquirendæ, sicut interdictum unde vi etiam contra dominum exercere valeat. Naturalis possessio nunquam sine jure reperitur, quod possessor actionibus tuetur, præsertim si civili quoque possessione, uti est vasallus, potiatur. Sed simplicem tueri possessionem nihil vasallo proficit, nisi meliorationes, culturas, atque augmenta in feudo faciendi jus haberet. Quamvis exemplo fructuarii arbitrato boni viri frui teneatur; eleganter Columella *lib. 1. de re rustica c. 1.* instruit, *qui studium agricolationi dederit, antiquissima sciat hæc sibi advocanda, prudentiam rei, facultatem impendendi, voluntatem agendi.* Quin imo vasallo jus plenius quam fructuario competit, quia vasallus servitia non fructuarius præstat; servitiis feudum sibi a domino concessum retribuere, & quasi emere videtur. Hinc fructuarius formam fundi, sive rustici, sive urbani mutare, inconsulto proprietario, non potest, nempe novum tectorium, vel rivum parietibus imponere *l. 44. l. 61. D. de usufr.* Conf. Cujac. *lib. 1. obs. c. 36.*, & Meril. *lib. III. Varian. ex Cujacio c. 1.*, venas lapidicinarum, & hujusmodi metallorum inquirere poterit, modo non agri partem necessariam vel amænitati, si prædium fuerit voluptare, vel redditibus, si prædium ad usumfructum in iis consistat, non immutet. Nam formam agriculturæ & conditionem mutare nequit, etiamsi ex mutatione majores redditus perciperet, exemplum est *in l. 13. §. 45. 6. D. de usufr.*

usufr. Vasallus vero sicut & emphyteuta rei feudalis, & emphyteuticæ formam immutare potest, si res illa mutatione melior evadat, licet: mutatio ad pristinum statum reduci nequeat; ut si silvam extirpare, atque ibi agros facere, vel vineam plantare velit. Vasallus enim habet jus in re cum ipsa re, hoc est naturaliter & civiliter simul possidet, fructuarius jus in re sine re, hoc est naturaliter tantum possidet, Scrad. par. II. IX. sect. 5. n. 39. Rothius in *pand. feud. cap. II. q. 14.*, Caccialup. *de feud. art. VI. n. 46.* Qua de præceptum Catonis *de Re Rustica c. I.* vasallo, non fructuario convenit, id est illi, qui majus, & perpetuum jus habet, *prædium, quod primum fiet, si me rogabis, sic dicam. De omnibus agris, optimoque loco si emeris jugera agri centum, vinea est prima, si vino multo fiet, secundo hortus irriguus, tertio salictum, quarto oleum, quinto pratum, sexto campus frumentarius, septimo silva caedua, octavo arbustum, nono glandiaria silva.*

C A P. II.

De Definitione, & divisione meliorationum.

§. IV.

Melioratio, quæ in feudo contingit, est omne id, quo feudum augetur. Quod augmentum non opere senioris, sed vasalli spectandum est; quia si senior aliquid feudo addit, nempe prædium, quod tempore infeudationis vasallo factæ non erat, non melioratio, sed ampliatio feudi dicitur. Etsi illius ampliationis lucrum Vasallo cedat, si hoc animo senior fecerit, ut una cum feudo coalesceret, unumque feudum constitueret. Sicut si proprietarius, vel natura aliquid prædio fructuario adjunxerit, lucrum accessionis etiam ad fructuarium pertinet, Paul. III. *sent. 6. §. 22.*, Noodt *de usufr. lib. I. c. 6. in fin.* Et vicissim si vasallus prædium, aut bona mobilia etsi feudi gratia emerit, atque ad illud destinaverit, non melioratio feudi dicuntur, sed augmentum allodiale vocamus. Idcirco, amissa clientela, non ad seniore, sed vasallum, ejusve heredem devolvuntur. Nisi eo animo emerit, ut ab eodem sui feudi seniore recognosceret, quod feudum *oblatum* nuncupatur. Hic animus tamen probatione indiget, secus senior in his bonis nullum jus vindicare valet. Si autem non constet, an vasallus emerit, & in feudo existunt, feudalia præsumuntur, & feudo devoluto, ad dominum transeunt, Scrad. par. II. IX. sect. 4. n. 6. 7. & 8.

§. V.

Omnis melioratio, quæ in fundo feudali, aut allodiali fieri posset, est *naturalis*, vel *industrialis*, vel *civilis*, vel *intrinseca*, vel *extrinseca*, vel *coherens*, vel *separata*, vel *latens*, vel *apparens*. His modis feudi conditio melior evadit. Naturalis dicitur,

Ccc

quæ

quæ non facta hominis, sed sola naturæ opera contingit, ut si alluvione aliquid feudo accrescit, vel impetu fluminis quid excipit, vel insula in flumine feudali nascatur. Hæc jure feudi, seu ejusdem conditionis ac est ipsum feudum ad vasallum pertinent *l. f. 4. §. si quis de manso, l. 1. 2. 3. C. de Alluvion. l. 9. §. 4. D. de usufr., Pistor lib. II. q. 42. n. 50., Aymo. tract. de Alluvion. lib. II. c. 16. n. 9. & 10., dixi lib. II. 11. §. 23.* Nec refert, an incrementum ex alluvione natum, latens, an apparens fuerit, modo feudali prædio coaluisset, statim jure gentium vasallo acquiritur, lectus prioris domini manet *l. 7. §. 2. D. de acquir. rer. dom. de insula prope feudale prædium nata etsi a feudo distincta ad vasallum spectare opinor; quamvis Pegalus in l. 9. §. 4. D. de usufr. non fructuario, sed proprietario acquiri, si in prædio fructuario nascatur, respondeat, quia vasallus pleniori jure, & perpetuo, quam fructuarius fruitur.*

§. VI.

Industrialis melioratio est, illud feudi augmentum, quod magis opera, atque industria vasalli, quam operante natura provenit, ut ædificia, arbores, fossæ, aggeres, aqueductus, piscinæ, molendina, stagna; silvarum, & nemorum sublocationes, fructuosior agri forma, aut agriculationis mutatio, cisternæ, putei pro munitione castri, muri, horrea, stabula, columbaria, tormenta, aut armamenta bellica, balistæ, catapultæ, cellaria, casæ, novalia, & similia, quæ cultiorem, fructuosiore, & meliorem arando, plantando, serendo, colendo fundum feudalem reddere possunt. Unde ab Interpretibus quaesitum est, an vasallus feudum restituere, vel lineæ interitu, vel feloniam amissum in eodem statu, in quo ipse accepit? Videlicet tempore infeudationis in prædio feudali erant meliorationes naturales, civiles, atque industriales, quæ simul cum feudo tanquam bonorum universitate transferunt. Et distinguere placet, si dolo, lata, & levi culpa feudum deterius reddit, acta devolutione, damni æstimationem, domino, vel agnatis restituere debet. Nam feudum est res restitutioni subjecta, ut familiare fideicommissum, cujus possessor deteriorare non potest. Sic Papinianus in *l. 58. & 59. D. de leg. 1.*, inquit, ædes fideicommissis relictas sine culpa heredis exustas, quas post mortem testatoris restituere gravatus, si reficiat, a fideicommissario sumptus petit. E contra si culpa heredis incendium contigisset, heres ad damni æstimationem tenetur. Aliud exemplum in *l. 31. §. 11. D. de edik. edikt., l. 25. §. 1. D. solut. matrim.* prostat. Si calu fortuito, seu vi divina, & majori, nempe impetu fluminis, aquarum inundatione, incursum hostium, chasmate, rei vitio, animalium agmine deterioratio facta esset.

effet, a damni restitutione eximitur. Hæc humana diligentia prævidere, & occurrere nequit l. 25. §. 6. D. locat. Verum vasallus damna fato inducta reficere tenetur, modo in aliqua Feudi parte damnum evenerit. Si enim totum feudum perierit, vasallus non obligatur, sicut in emphyteuta sanxit Zeno in l. 1. C. de jure emphyt. ibi Richard. Ex his constat vasallum meliorem, non deteriorem feudi conditionem facere compelli, Scrad. par. 11. 1x. sect. 5. n. 21.

§. VII.

Melioratio *civilis* est, in qua natura nihil agit, sed sola hominis industria instar fructuum civilium producit, ut servitus realis, jurisdictio, libertas prædii, & quæ sunt. Vasallus servitutem, irrequisito domino, acquirere in feudo potest, sicut & emphyteuta, qui utile dominium exercent, 11. f. 8. §. quid ergo, 11. f. 28. §. si vasallus, quod tamen fructuario non licet, etiamsi dominus consentiat l. 15. §. ult. D. de usufr., quæ tamdiu durabit, donec vasallus feudum possideat. Ejus jure extincto, servitus perit d. §. quid ergo, quum nihil vasallus agere valeat, quo domini conditionem, vel agnatorum deteriore reddat. Si servitutem acquirere potest, etiam clientelare prædium servitute liberare permittitur. Nam vasallo meliorem feudi conditionem facere nemo prohibet, 11. f. 8. §. e contrario, nec senior feudum deteriorare, forsitan servitutis impositione potest, nisi vasallus consentiat, Hotom. ad d. §. quid ergo. Sæpius jurisditionem in castro aut pago sibi infeudato, non investituræ titulo, sed emancipationis, præscriptionis, consuetudinis, aut privilegii acquirit. Et hæc, devoluto ad seniore, vel agnatos, feloniam, aut linæ interitu, beneficio, nunquam domino, aut agnato competit, sed ad heredes vasalli transit. Jurisdictio enim nihil commune cum castro, aut pago habet, est res incorporalis, ex se subsistens, alteri infeudari potest, quin territorium concedatur, Pistor lib. 11. q. 42. n. 43., Scrad. par. 11. 1x. sect. 2. n. 11. & 12. Rosent. cap. x. 49. n. 18. Cum jurisditionem quis in alieno territorio exercere possit, Vultej. lib. 1. c. 11. n. 249., Redoan. de rebus eccl. non alien. q. 70. n. 11.

§. VIII.

Melioratio *intrinseca* est illud augmentum, quod non prædii clientelaris magnitudinem auget, aut extendit, sed valorem addit, & sine deterioratione divelli non potest, ut servitus rustica, aut urbana, ædificium, aquæductus, fossa, necessaria castri defensio, & similia, quæ feudi quantitatem meliorem necessario reddit. Melioratio *extrinseca* est, quæ feudi magnitudinem, & valorem auget, & per se leparari, & subsistere potest, ut alluvio, tormenta, & quæ vasallus ut perpetuo ibi essent, mobilia destinavit. Hinc constat,

stat, quid melioratio coherens, quid separata, quid latens, aut apparens fuerit. Ut si vasallus fundum prope feudum emat, & cum feudo unum corpus constituat, nihiloominus non est feudalis, nec feudo devoluto, domino aperitur. Caveat vasallus ne adeo cum feudo extrinseca incrementa confundet, iisque promiscue utatur, ut postea, devoluto feudo, heres allodialis cum seniore, aut agnato contendat. Cum omnino quæ intra feudi fines sunt, feudalia præsumantur, & allodiamalem qualitatem onus probandi burgenfatico heredi incumbit, Vultej. *loc. cit. n. 242.* Denique alia meliorationum species feudo addi potest, quam non vasalli industria, nec naturæ ordo, sed casus fortuitus facere solet, ut si ob loci amœnitatem, situm, aspectum prius non cognitum feudi pretium augeatur.

G A P. III.

De dominio, & devolutione meliorationum.

§. IX.

Interpretum dogma est, emponemata, seu meliorationes pro rebus allodialibus existimari, quas vasallus in feudo fecit; quia vasallus feudum accepit, non ut melioraret, sed in statu, in quo accepit, conservaret, & inde servitia præstare posset. Si quid melioratum reperitur, ex vasalli industria proficisci suspicamur. Idcirco de iis, sine senioris, aut agnatorum venia testari valet, Rothius in *pand. feud. cap. xiv. q. 11.*, quin & inter vivos disponere posse videtur. Unde vasallus ab emphyteuta differt: Emphyteuta, sine directi domini venia, emponemata alienare, hoc est vendere (licet donare) non potest. Differt & a Prælato, qui de meliorationibus ab ipso in bonis ecclesiæ factis disponere prohibetur, quia Prælatus nullum jus vel directum, vel utile in bonis ecclesiæ, sed simplicem administrationem exercet. Nisi de bonis suis fecerit, *l. 3. C. de jure emphyt. Redoan., de Rebus Eccl. non alien. q. 72. c. 1. n. 7.*

§. X.

Nunc enucleandum, quomodo meliorationes ad dominum, devoluto feudo, vel ad heredes vasalli pertineant; an a feudo separari, & quomodo æstimari debeant. De melioratione, seu incremento naturali, nempe insula, aut alio terræ monticulo clientelari prædio alluvione adaucto vasallus disponere vetatur, illudque, devoluto feudo vel feloniam, vel finita generatione, domino aperitur, sive latens, sive apparens. Comperti juris est, incrementum alluvione feudo adjectum ejusdem juris, & qualitatis cum ipso feudo censeri, hoc est, jure utilis domini vasallo cessit; nunc finito feudo, jure pleni domini seniori acquiritur, *l. 7. §. 1. & 2. D. de adquir. rer. dom.*, quod & de quolibet utile dominium habente sentiendum est, Andr. in *1. f. 4. §. si quis de manso n. 14.* Alver. *eo. n. 5. Eadem*

dem ratio suadet, in illo augmento, quod præscriptione contingit. Finge, vasallus de prædio XII. jugerum investitus est, bona fide quatuor jugeria alterius & legitimo tempore adquisivit, de quibus simul cum aliis XII. servitia præstitit, & ab eodem domino recognovit. Devoluto feudo, etiam isthæc jugera quatuor domino cedunt. Quum naturalis juris domini accessio dici posset, Alver. in 1. f. 4. §. rursus n. 7., Scrad. par. II. IX. sect. 2. n. 6., Rosent. cap. x. 43. n. 23.

§. XI.

Si feudum devolvi contingat, vel propter feloniam, vel generationis finem, & impensæ, & meliorationes in feudo reperiantur, non domino, sed heredibus vasalli cedunt. Dominus id tantum a vasallo repetere potest, quod vasallus ab eo accepit, exemplo fructuarii, qui facta testâ suis sumptibus præstare debet, & si quid ultra, quam impendendum erat, erogavit, repetere potest l. 7. C. de usufr. Nec ad meliorationes in feudo faciendas se obligavit. Meliorare quidem feudum potest, sed non cogitur, modo non deterius reddat 11. f. 8. §. a contrario. Si benignius receptum fuit, tam prædonem, quam bonæ fidei possessorem impensas necessarias, atque utiles petitori imputare, quatenus petitor ex eis locupletior factus est, multo magis vasallus iuste, & legitime feudum possidens, impensas ante feudi devolutionem factas a domino repetere valet l. 38. D. de petit. hered., l. 37. D. de R. V., Gudelin. de feud. par. v. c. 5. n. 3., Struv. f. j. f. cap. xv. A. 16., Rothius in Pand. feud. cap. XIV. q. 11. Dissentit Scrad. par. II. IX. sect. 2. n. 16. & 17., Rosent. cap. x. 43. n. 2. alique, & exemplo Emphyteutæ utuntur, qui, commissa emphyteusi propter ejus culpam, meliorationes amittit. Verum conditio emphyteutæ, & vasalli hac in re differt: Emphyteusis hoc animo datur, ut emphyteuta meliorationes faciat, feudum conceditur, non ut vasallus meliorationes faciat, sed ut inde servitia præstet. Proinde emphyteuta meliorationes, quas facere obligabatur, non repetit. Hinc est, quod si emphyteuta meliorationes ultro fecerit, & impenderit, quod nullo modo debebat, veluti ædificium in fundo extruxerit, vel vineas instituerit, has impensas sibi servabit. Sic Scævola in l. 61. & Paul. 55. D. locati, in conducto fundo si conductor sua opera aliquid necessario, vel utiliter auxerit, vel ædificaverit, vel instituerit, cum id non convenisset, ad recipienda ea, quæ impendit ex conducto cum domino fundi experiri potest.

§. XII.

Finito autem feudo non propter vasalli feloniam, sed generationis interitum, dominus omnes meliorationes, atque impensas vasallo, vel

vel eas heredi restituere cogitur. In qua nullus Interpretum dissentit, & nosse Feudista in II. f. 28. Si vassallus in feudo aliquod ædificium fecerit, vel ipsam sua pecunia melioraverit, & consigerit postea ut vassallus sine filio nascendo decedat, Dominus, aut patiatur ædificium auferri, aut solvat pretium meliorationis. Idem dico si pretio servitutem feudo acquirat. Quidam alii dicunt omnino ad Dominum pertinere. De industrialibus meliorationibus loquitur, sed ad omnes incrementi, atque augmenti species extendendum, quibus feudi conditio melior evasit. Sive civiles, sive industriales, sive corporales, sive incorporales, ut servitus, prædii libertas, exceptio, & similia fuerint. Sive a feudo, salva ejus substantia, separari, ut ædificium ligneum, possint; sive separari, sed cum feudi deterioratione, ut ædificium muro constructum, sive nullo modo separari, quin & res separata, & res a qua separetur, damnum sentiat, ut fossæ, piscinæ, stagna, vineæ, arbores, servitutes reales, immunitates, quas vassallus feudo adquisivit. Sicut si emphyteusis sine culpa, nempe ab finitam generationem, vel si ad certum tempus data esset, finiatur, emphyteuta omnes meliorationes, sive ex natura, & lege contractus, sive præter contractus legem factas repetit. Maritus, soluto matrimonio, si novam villam necessario extruxerit, vel veterem sine sua culpa collapsam restituerit, vel si pastina instituit, cum hæc impensæ utiles, & necessariæ sint, repetit l. 7. §. 16. D. solut. matrim. Si inquilinus fenestras, ostia, & quædam alia in domo conducta fecerit, Labeo scripsit, finita conductione, has meliorationes tollere posse, modo damnum domui non afferat l. 19. §. 4. D. locat., si tollere nolit, expensas a locatore petit, l. 55. §. 1. D. eo., aut cum pensione compenset l. un. §. 3. D. de via public.

§. XIII.

Ex his regula eruitur, quoties vassallus meliorationes utiles, & necessarias perpetuo, vel diu in feudo duraturas fecerit, finito feudo, vel felonia, vel generatione, ipse, vel ejus heres a domino repetit. Veluti si territorium saxis, vel dumetis incultum, ad culturam redegit, saxa, & dumeta ejecit, nemora evulsit. Hæc melioratio perpetuo territorii utilitatem, & bonitatem respicit, ejusque pretium auget. Creditor eandem impensas necessario in pignore factas a debitore repetit, sicut debitor ab eo damnum rei pignoratæ allatum deducit l. 7. C. de pign. act. l. 25. D. eo. Si plurimum impendit, ut castrum, territorium, feudum ab hostium incurso, & depredatione custodiret. Quum utilitatem domini respiciat, ne feudum amittat, Scrad. par. II. 1. x. sect. 2. n. 21. Si machinas, tormenta, balistas pro Castri defensione faciat, si arbores, vineas, arbuta plantaverit, si columbaria instituerit. Magis dicam, quidquid uti-

utilitatis, & necessitatis feudo attulerit, sive ex iisdem feudi fructibus, sive propria pecunia fecerit. Sive ipse vasallus, sive suus predecessor, aut alius, sed vasalli contemplatione gratis egisset. Nec has meliorationes cum fructibus compensare cogitur, quia vasallus percipit fructus ex utile dominio, quod in feudo habet, Afflict. decis. 87. n. 6., Freder. a Sande ad Consuetud. Geln. tit. 11. c. 5. §. 2. n. 4.

§. XIV.

Attamen sæpe vasallus, vel ejus hores meliorationes, atque impensas petere, vel retinere nequit. Videlicet si alius senioris contemplatione fecerit, quum donatio esse videatur, ac si ipse senior fecisset. Aut impensæ adeo magnæ sint, ut si dominus solvere vellet, feudum vendere cogeretur, ex auctoritate Celsi in l. 38. D. de R. V., in qua, inquit, si quis imprudens prædium emit, in quo ædificavit, deinde evictum est; dominus utiliter impensam restituere tenetur, sicut iudex arbitrabitur, qui non impensam, sed quanto pretiosior fundus factus fuerit, perpendere debet. Sed si dominus est pauper, sumptibus non refusis, rem suam petet, aut rem meliorationes, sine rei læsione, tollere permittat. Rationem addit, nec laribus, sepulchris avitis careat; hoc est ne re petita careat. Cuius, ad l. 28. §. ult. D. de R. V. Aliter est, si hæc impensa nisi a vasallo facta esset, feudum perire oporteret, Scrad. par. 1. t. 12. sect. 2. n. 86. Aut si impensa fuerit modica, l. 12. D. de impens. in res dot., quæ iudicis arbitrio relinquatur. Vel voluptuaria, qua omiſsa, nec res deterior futura erat; facta, nec fructuosior evasit, sed rem dumtaxat ornat; ut aquæ salientes, loca amœnitatis causa, locationes, seu tabulæ, quibus parietes exornantur, picturæ & aliæ, quas Iustus invenire potest l. 79. §. 2. D. de V. S., seu, ut loquitur Javolenus in l. 11. D. de suppell. leg. Si quid aliud magis deliciasum, quam usus causa paratum esset.

§. XV.

Quamvis vasallus impensas voluptuarias repetere nequeat, tamen abraderè, & tollere permittitur, modo feudum deteriorationem non sentiat. Si dominus abraderè nolit, æstimationem solvat; l. 9. D. de impens. in res dot., quod sine rei læsione tolli non possunt, dominus solvere cogitur l. 38. D. de R. V. sæpius tamen vasallus contradere nequit, si nihil lucri laturus, nisi ut domino officiat, sicut in his respondet Ulpian. in l. 9. D. de impens. in res dot., l. 3. §. 4. D. de in rem verso, d. l. 38., Pistor lib. 11. q. 42. n. 26. Nec vasallus deducit impensas, quibus initio investituræ se obligavit arg. l. 55. §. 1. l. 61. D. locat. Nec quas in mala fide constitutus fecit, nempe post feudi devolutionem vasallus feudum melioravit. Nam, amisso feudo vel ipso jure, vel iudicis sententia, si ipse in possessione

sione perseverat, & meliorationes agit; malæ fidei possessor dicitur, dum scienter re aliena utitur. Recte S. Aug. in *can. 5. 34. q. 1. & 2. in jure prædiorum tamdiu quisque bonæ fidei possessor rectissime dicitur, quamdiu se possidere ignorat alienum: cum vero scieris, nec ab aliena possessione recesseris, tunc malæ fidei possessor perhibebitur, tunc justo injustus vocabitur.* Qui in alieno solo scienter ædificat, proprietatem materiæ amittit *l. 7. §. 12. D. de adq. rer. dom.*, licet, dissoluto ædificio, materiam vindicare potest *l. 2. C. de R. V.* Atque ita Interpretibus arridet. Mihi autem aliter sedet; ut vasallus, etsi malæ fidei possessor quænes meliorationes necessarias, utiles, atque voluptarias a domino repetere possit. Qui rem alienam sciens possidet, eamque restituere debeat, si impensas fecerit, tempore restitutionis recte petit, *l. 18. §. 2. D. commod. l. 33. D. deposit.*, & Gordianus in *l. 5. C. de R. V.* sanxit, malæ fidei possessorem nullos fructus sibi acquirere, sive naturales, industriales, civiles, sive consumpti sint, sive adhuc extent. Adeo, ut etiam de perceptis, quos tamen percipere potuit, teneatur. Impensas tamen necessarias repetit, utiles tollere valet *d. l. 5. & l. 37. D. eo.* Sicut de voluptuariis, inquit, Cajus in *l. 39. D. de petit. hered.* Excipitur, nisi dominus, amisso jam feudo, vasallo prohibuisset, ne meliorationes faceret, *Scrad. par. II. ix. sect. 2. n. 78. & seqq.*

C A P. IV.

De jure domini, & heredis vasalli in petendis meliorationibus.

§. XVI.

DEvolutio vel ob feloniam, vel generationis finem feudo, vasallus, vel ejus allodialis heres a domino meliorationes, vel earum pretium duplici actione, videlicet *jure retentionis*, & *condictione* petere potest. Jus retentionis heres contra dominum, vel agnatos defuncti exercet, si rem feudalem possidet, eamque tamdiu retinere potest, donec de meliorationibus, atque expensis dominus, vel agnatus satisfaciant. Sicut creditor, si necessarias impensas in servo, vel fundo, quem pignoris causa accepit, fecerit, & actionem pignoratitiam contra debitorem, & retentionem habet *l. 8. D. de pignor. Act., l. 25. D. de pignor.* Aut si quis errore existimans se heredem esse, aut bonorum possessorem bona fide in re hereditaria impensas fecerit, eas jure retentionis servare potest, *l. 33. D. de condit. indeb.* Commodans si rem commodatam commodatario subripuerit, commodatarius furti actionem in eum non habet. Sed si commodatarius impensas in re sibi commodata fecerit, quia sua interest, retentionem, & actionem furti cum Domino habet, si dominus eam subripuerit, *quia eo casu, quasi pignoris loco ea res fuit. l. 15. §. 2. D. de furtis.* Recte itaque hoc remedio heredi consulitur,

De jure domini, & heredis vasalli in petendis meliorationibus. 393
tur, quum securius sit rei potius, quam personæ insistere, eoque
contra dominum, vel agnatum clientelam repetentes se tueri valet,
Rosent. cap. x. 43. n. 116., Scrad. par. 11. 1x. sect. 2. n. 30., Vultej.
lib. 1. c. 11. n. 245., Rothi. in pand. feud. cap. xv. q. 11.

§. XVII.

Hoc retentionis jus heredi adeo competit, ut feudum restituere non cogatur, nisi dominus, vel agnatus usque ad ultimum nummum impensarum persolvat. Nam vasallus ob expensas, & meliorationes, sive pro operis jam in feudo extracti refectione, sive nova extractione factas tacitam adversus dominum, vel agnatum hypothecam contrahit, quæ sibi, ejusque heredibus competit. Evasis enim creditor, & creditori nisi perfecte solvatur, rem vel tacite, vel expresse sibi oppignoratam restituere non tenetur. Sane ex oratione D. Marci, qui cessante domino, domum alienam ultro suis sumptibus restituerit, tacitam hypothecam, & privilegium exactio- nis habet l. 52. §. 10. D. pro socio, Cujac. 11x. obser. c. 20. Non placet itaque Scraderi loc. cit. n. 49. opinio, quæ, inquit, hanc tacitam hypothecam tunc vasallo competere, quoties vasallus opus jam extractum reficiat, aut conservet; non vero, si novum opus extruere velit. Supra probatum est, feuda concedi, non ut vasallus tanquam agricola meliorationes faciat, sed ut servitia præstet. Si itaque meliorationes facit, tacitam in dominum hypothecam contrahit. Eaque antiquioribus creditoribus præferri opinor arg. l. 5. D. qui potior. in pign., nec negotium suum gessisse, sed suum videtur, cum feudum ad seniore reverfurum sciret. Eo minus obtinet sententia Vultej. loc. cit. n. 247., & Fachinzi VII. controv. 92. qui omnino tacitam hypothecam vasallo pro meliorationum repetitione prohibent, Rothius loc. cit.

§. XVIII.

Disputatum acriter est, an heredi allodiali jus retentionis competat, si impensæ, atque meliorationes, quænam, & quantæ sint, demonstrari non possint; & senior feudum vindicans pro resarciendis liquidis meliorationibus idoneos fidejussores dare paratus est? Hac de re nihil jus feudale sanxit; jure igitur romano uti oportet, cui innixi contra Rothium loc. cit., ceteros, heredi allodiali jus retentionis nunquam concedi posse asserimus, dum senior cautionem de solvendo satis idoneam, vel datis fidejussoribus, vel pignoribus, præstare vellet. Nam jus incertum, atque obscurum heredis, jus certum, nempe directi domini vindicationem domino impedire nequit. Veluti causa certa cum incerta compensari non potest l. fn. C. de Compensat., & Paul. in l. 21. D. de Const. pecun., quem sibi Rothius male allegat, solutionem a satisfactione distinguit.

Ddd

394 *De jure domini, & heredis vasalli in petendis meliorationibus.*
 gunt. Qui constituit se soluturum, non aliter liberatur, quam si pecuniam solvat. Nec pignoris, vel fidejussoris datio sufficit. Dum vero se satisfacturum constituit, fidejussorem, vel pignus dare potest, Duaren. *ad tit. D. de Const. pecun. c. 4.* Dum senior feudum petit, se satisfacturum heredi vasalli de impensis solvendis constituit. Atque feudum accipit, si idoneam cautionem præstat. Quin & hæc dilatio seniori nocere posset, cum alteri infeudare feudum vellet, & servitia ab eo acciperet, Pistor *lib. 11. q. 42. n. 33.*, Scrad. *par. 11. ix. sect. 2. n. 31.*, Vultej. *lib. 1. c. 11. n. 245.* Nec heredi nocet, cum fidejussoribus, vel pignore satis cautum fuerit.

§. XIX.

Altera actio, quæ heredi competit, est condictio, seu actio personalis, qua, heres, non deductis meliorationibus, domino, vel agnato feudum restituit, adversus dominum, vel agnatum agit, ut meliorationes, atque impensæ sibi restituantur. Ex auctoritate Marciaoi *in l. 40. D. de condict. indeb., si pars domus, quæ in diem per fideicommissum relicta est, arserit ante diem fideicommissi cedentem, & eam heres sua impensa refecerit, deducendam esse impensam ex fideicommissis constat. Et si sine deductione domum tradiderit, posse incerti condici, quasi plus debito dederit.* Idem, inquit, Julian. *in l. 60. D. de legat. 1.*, sicut heres qui, non deducta quarta, fideicommissum restituit, eadem actione quartam petit *l. 21. D. ad Trebel.* Hac actione, dum heres, vel vasallus errore, vel imprudentia solvens, petit ut sibi restituatur feudum, donec sumptus meliorationum sibi dominus, vel agnatus reddat. Quamvis nonnullis actionem negotiorum gestorum competere magis suadeat; at vasallus dum meliorationes fecit, non rem alienam, sed suam administrabat. Rectius condictionem incerti concedi asserimus. Attamen hodie nomen actionis in judiciis exprimere non oportet. Satis, si agentis intentio judici innotescat, Hotom. *ad d. §. si vasallus, Vultej. loc. cit. n. 246.*

§. XX.

Senior hac actione ab herede vasalli conventus, electionem habet, ut vel pretium meliorationem solvat, vel eas heredi tollere ex feudo permittat, *d. §. si vasallus 11. f. 28. ibi dominus aut patitur adificium tolli, aut solvat pretium meliorationis.* Ratio hæc esse videtur, ne vasallus magnis sumptibus, atque impensis dominum oneraret, ut postea dominus feudum vendere cogeretur. Venum quamvis feudista generaliter domino optionem concedat, tamen æquitatem ex jure gentium, atque interpretationem ex jure communi recipere suadet. Hinc si vasallus meliorationes mandata domini fecit, dominus earum pretium heredi solvere cogitur,
 nec.

De jure domini, & heredis vasalli in petendis meliorationibus. 395
 nec audiendus, si auferri velit. Aut si Reipublicæ interest, eas meliorationes non destrui. Aut, si, aperto feudo, illud vendit, & propter meliorationes pluris æstimatur. Aut si meliorationes sublatæ nullius usus heredi forent, ut arbores fructiferæ, vineæ, aggeres, fossæ, & similes esse solent, quod ex *d. §. si vasallus*, & *II. f. 8. §. e contrario* erui potest, ubi servitutes, si a feudo auferantur, nihil heredi prodesse, & tamen dominum heredi pretium earumolvere disponunt. Aut si illa impensa utilis & necessaria foret, quam etiam dominus si prædium possedisset, facere cogebatur, sicut omnis patrisfamilias in re sua diligentia jubet. Impensa necessaria est, qua non facta res deterior futura erat, ut ruinosas ædes reficere, ædificia ruentia fulcire, & quæ sunt. Utilis est, qua non facta deterior quidem res futura non erat, facta tamen fructuosior evasit, ut si novellata, vineta, arbusum, lapidicinam, & similia fecerit. Proinde si vasallus utile, vel necessarium ædificium in feudo fecerit, dominus optionem non habet, ut heredi destruere permittat, aut ipsemet pretium solveret. Sed necessario pretiumolvere debet. Satis contra æquitatem heredi noceret, cum rudera ædificii jam destructi, lapides nempe, ligna, cetera nibili, aut parvi heres venderet, *Pistor lib. II. q. 42. n. 7.*, *Scrad. par. II. 1x. sect. 2. n. 93.* & *Jegq., Rosent. cap. x. 43. n. 146.*, *Vultej. lib. I. c. II. n. 234.*

§. XXI.

Se his constat, in illis tantum meliorationibus domino optionem competere, quæ auferri possunt. In illis, quæ ablata, nullum usum heredi præbent, optionem æquitas recusat *l. 38. D. de R. V.*, *l. 43. §. 1. D. de legat. I.* Et licet textus in *d. §. si vasallus* generaliter, dominum aut pati ædificium auferri, aut pretium meliorationisolvere statuat. Nihilominus Andr. recte de ædificio ligneo intelligit, qui sensus si displicet; æquitas juri civili, & gentium nixa; ut etsi ædificium, nempe domus fuerit, dominum destruere non posse ministrat. Quod judicis arbitrio relinquitur. Disputatum tamen est, pretium meliorationis an tempore, quo facta est, an quo feudum ad dominum redit, æstimari oporteat? Finge, vasallus molendinum, vel palatium, vel vineam extruendo quingenta expendit; tempore autem devolutionis mille æstimatur. An dominus quingenta, an milleolvere debeat? Leopold. Rothius in *pand. feud. cap. XIV. q. 11.*, tempus, quo factæ sunt, inspicit, quia vasallus feudum meliorare non tenetur, neque hoc sine a domino accepit. Quod igitur impensum est, heres vasalli repetit, exemplo possessoris bonæ fidei *l. 39. §. 1. D. de minor. cap. I. de in integr. rest.*, qui omnes impensas in re bona fide possessa factas expolcit.

§. XXII.

Communis fere Interpretum opinio, non tempus præteritum, sed præsens, nempe devolutionis considerat. Ex auctoritate Venuiliis in l. 137. §. 6. *D. de V. O.* Ubi stipulatio sub conditione, si Titius rem sacram, vel religiosam vendiderit, non valet, & impossibilis censetur, etiamsi postea possibilis evadat; non enim secundum futurum temporis jus, sed secundum præsentis æstimari debet stipulatio. Ex Ulpiano in l. 4. §. 11. *D. de vi bon. rap.* ubi actio damni in turba dolo malo dati, est in duplum, quanti ea res est, cujus rei pretium præsentis temporis æstimatur. Et recte; quia hæc meliorationum æstimatio, est vera venditio, venditio non pretium præteritum, sed præsens rei vendendæ respicit. Nec dominus conqueri potest, quum tempore devolutionis melioratio minoris æstimari posset. Nec vasallo nocet, quia, donec feudum tenuit, ea usus est, & deterior evasit, & tempore devolutionis domino, atque agnato parvi vendere cogitur, quia sicut res domino suo perit, ita & eidem deterior redditur. Hinc Rothii sententia cadit: nam licet vasallus feudum non accipiat, ut melius reddat; attamen dum tale reddidit, & melioratione usus est, præsens tempus in pretii constitutione spectari oportet, Rosent. *cap. x. 43. n. 20.*, *Scrad. par. I. f. ix. sect. 2. n. 102.*

§. XXIII.

Nec tantum in meliorationum æstimatione inspiciendum, quantum vasallus impendit, sed quanto feudum est melioratum, & tempore devolutionis melioratum apparet. Si enim minus melioravit, & plus impendit, vasallus tantum meliorationis pretium petit. Et vicissim, si plus melioraverit, & minus impendit, tantum impensæ, non vero meliorationis pretium repetere potest, Celsus in l. 38. *D. de R. V. in fundo alieno, quem imprudens emerat, edificasti, aut conservasti, deinde exincitur: bonus iudex varie ex personis, causis, que constitue. Finge & dominum eadem facturum fuisse, reddat impensam, ut fundum recipiat, usque eo dumtaxat, quo pretiosior factus est (& si plus pretio fundi accessit, solum, quod impensum est.)* Nam impensa magna, utilitas parva esse potest, non impensæ, sed utilitatis ratio habetur. Aut si parva pecunia pretiosius feudum reddiderit, solius impensæ ratio, non quanto pretiosius feudum redditum est, inspicitur, conf. Cujac. *ad l. 28. in fin. D. de R. V.*

§. XXIV.

Vasallus, vel ejus heres impensas, atque meliorationes a domino, vel agnato repetere non potest, sive agendo, sive excipiendo, nisi probet, cum heredi meliorationum probatio incumbat, si ipse factas esse affirmet. Sicut si dominus dicat, feudi conditionem vasalli

De jure domini, & heredis vasalli in petendis meliorationibus. 397
falli culpa deteriore evasisse, probare tenetur. Probatio domini
facilior est; quum ex investitura, & brevi testato eruere valeat,
in quo, feudi conditionem, fines, redditus, & soli bonitatem descri-
psit. Probatio heredis difficilior esse solet, si instrumentum inve-
stituræ præsertim deficiat, quia melioratio non præsumitur, nisi
probetur. Testibus vero, investitura, peritorum judicio, aliisve
probare valet, quod a se, vel prædecessore, cui ipse succedit, fa-
cta fuerit. Si dubitatur, quisnam meliorationem fecerit, a vasallo
facta præsumitur, quam dominus ei reddere debet, Mascard. *de pro-
bat. concl.* 1041. 30. 2., Scrad. *par.* 11. 12. *sect.* 2. n. 61. Denique, pro-
bata melioratione, vasallus, vel ejus heres a domino, aut agnato
recte petit. Actioni tamen vasalli, aut heredis, dominus exceptio-
nem deteriorationis opponere valet, nempe si tantum meliorationis
fecerit, quantum deterioravit; heres nihil repetere potest. Aut si
nulla melioratio, sed dumtaxat deterioratio appareat; dominus a
vasallo, ejusve herede restitutionem, & refectionem petit. Feudum
deteriorari in qualitate, vel quantitate, vel juribus amissis potest,
Vultej. *lib.* 1. c. 11. n. 238.

DE

De Verborum significatione.

A.

Abbatia, dicitur ab Abbate, hoc est Præfecto, qui regit. Inolevit in media ætate consuetudo concedendi militibus Abbatias, Ecclesias, & Monasteria *jure feudi*, qui ex his fructus percipiebant, omniaque tanquam patroni sere agebant. Cui nec Concilia, nec patres obniti potuerunt, quamvis initio publica necessitate actum esset, sicut de Carolo Martello, inquit, Gotfrid. Wierbien. in Chron., qui decimas militibus dedit in feudum, pro Ecclesie Dei necessitate. Conradus II. Salicus an. 1026. inquit Wippo in ejus vita, Ernesto Abbatiam dedit, in expeditione suprascriptus Ernestus Dux Alemannia, aliquantulum Regi militans, Campidonensem Abbatiam, licet contra fas, & jus esset, liberam Regem nisi liberaliter servire, in BENEFICIUM accepit a Rege. De his testari, ad heres transmittere, aliis subinfeudare non vetantur. Hinc querela Abbonis Floriac. in Apologetico, certe curissimi Principes, nec Catholice vivimus, nec catholice loquimur: quando ego illam Ecclesiam dico esse meam, ille alter dicit esse suam, ac veluti quedam jumenta comparati jumentis insipientibus, utrasque aliquando venales proponimus, propositasque ab aliis emere non formidamus. Est etiam alius error gravissimus, quo fertur altare esse Episcopi, & Ecclesiam alterius cujuslibet Domini, cum ex domo consecrata, & altari unum quiddam fiat, quod dicitur ecclesia. Filescus tract. de Ecclesia Gallic. querelis, & innumera reperiuntur testimonia.

Adoptio, est actus jure Romano legitimus, sed jure Barbarico, & Christiano nullus est actus legitimus, nisi tria sacramenta, baptismus, confirmatio, ordo. Coram Magistratibus fiebat, lib. vi. Capp. Franc. 207. Qui filios non habuerit, & alium quemlibet heredem sibi facere voluerit, coram REGE, vel coram COMITE, & Scabinis, vel missis Dominicis, qui ab eo ad justitias faciendas in provincia fuerint ordinati, traditionem faciat. Adoptator statim omnia bona ei conferebat, hac lege, ut donec ipse vixerit, filius adoptivus alimenta subministraret, aut spem dumtaxat successionis (in allodio, non in feudo) promittebat, formula LVIII. & LXI. apud Lindenbr. in Cod. LL. Antiquar. Ritus adoptionis erat, per arma fieri, Cassiodor. lib. xv. variar. 2. Per arma fieri (hoc est armorum traditione) posse filium, grande inter gentes constat esse præconium. Quia non est dignus optari, nisi qui fortissimus meretur agnosci. In sobole frequenter fallimur. (ignavi autem esse nesciunt, quos judicia pepererunt. Hi enim gratiam non de natura, sed de fortius meritis habent.) Quando vinculo animi obligantur extranei, tanta

tanta in hoc actu vis est, ut prius se velint mori, quam aliquid asperum patribus videantur infligi. Et ideo more gentium, & conditione virili, filium te presenti munere procreamus; ut competenter per arma nascaris, qui bellicosus esse dignosceris. Damus quidem tibi equos, enses, clypeos, & reliqua instrumenta bellorum; sed quæ sunt omnimodis fortiora, largimur tibi nostra judicia. Summus enim inter gentes esse crederis, qui Theodorici sententia comprobaris. Sume itaque arma mihi, tibi profutura. Ille a te devotionem petit, qui te magis defensare disponit: probat tuum animum, & opus non habebit obsequium. Adoptat te talis, de cujus genere tu potius formideris. Nota sunt enim Herulis Gotthorum, deo juvante, solatia. Nos arma tibi dedimus; gentes autem olim virtutum pignora præstiterunt. Salutantes proinde gratia competenti, reliqua per illum legatos nostros patrio sermone mandamus, qui vobis litteras nostras evidenter exponant, & ad confirmandam gratiam, quæ sunt dicenda subjungant. Olaus Magnus de Gentibus septem. lib. VII. c. 5. Coram Rege, vel Comite, vel Scabinis, aut missis dominicis fiebat, lib. IV. Capp. 207.

Arbamire, idem est, ac *jurare*, vel ut inquit, Bignonius, *adfirmare*, vel *jurejurando cavere*, se certa die, certoque loco solemniter juraturum, vel testes adducturum. Sæpe promittere, *adramire duellum*, est promittere se probaturum in judicio id, de quo agitur. Lib. III. capp. 58. Ut Sacramenta ad palatium fuerunt *ADRHAMITA* (hoc est promissa) in palatio perficiantur. Lex Salica tit. XXXIX. Si quis bovem, aut caballum, vel quolibet animal sibi furatum perdiderit, & eum per vestigium sequendo fuerit consecutus infra tres noctes, & ille, qui eum ducit, se comparasse, aut cambiasse dixerit, vel proclamaverit, ille qui per vestigium sequitur res suas, debet per tertiam manum *ADRHAMIRE* hoc est jurare. Eadem Lex tit. XLIX. Lib. I. LL. Longob. tit. 25. l. 76. Lib. I. tit. 55. l. 20. ubi Sæpius *arbamire*, & *arramire* legitur.

Advocatia est jus protectionis, defensio, dignitas. Antiquitus quælibet Ecclesia, vel Monasterium, piusve locus suum advocatum habebat, qui ejusdem Ecclesie in judicio, vel extra, jura tuebatur. Intererat comitum placitis, ut suarum Ecclesiarum jura defenderet: olim non nisi coram Comitibus Episcopi, aut Abbates eligebant. In alienatione bonorum Ecclesie ejus consensu opus erat: jus in vassallos Ecclesie dicebat. De furtis, rapinis, invasionibus, Colonorum Ecclesie criminibus, aliove civili negotio cognoscere poterat. Ecclesia ob hoc patrocinium, vel prædium, vel jus aliquod incorporale, ex penu, horreo, collarioque percipiendum sub pacto feudi concedebat: Hinc feudum *Advocatie*. Vide licet

licet dominium utile ratione officii protegendo dominum in corpore, vita, honore, fama atque averfione malorum, Mundoltzheim differt. de feudo *Advocat.* cap. II. §. 8. Alteser. Alcet. lib. II. c. 7. Trithem. in Chron. Spanhem. ad an. 1325. Sæpe hac potestate abutebatur, cui Concilia imperii, Ecclesiæ, & locorum consuetudines obnixi sunt. Sic consuetudines Villæ Hasprensens a Baldivino Comite Hannoniensi V. confirmatæ apud Martene to. I. *Veter. script.* p. 893. *Comes Ecclesiæ, & villæ est advocatus, nec de rebus, vel hominibus ecclesiæ se debet intromittere nisi ab Abbate, vel Preposito Ecclesiæ fuerit requisitus. Ei igitur per singulas domos Villæ, exceptis domibus clericorum, & Militum, & eis, qui infra atrium continentur, & quibusdam aliis, quæ ab hac consuetudine sunt liberæ, unum octuale avenæ, & tres denarii per annum debentur & hæc a quibusdam militibus de ipso in feudum tenentur.* Nec poterat subadvocatum instituire, nec violentiam in colonos, alioque adhibere, nec in sacris Ecclesiæ electionibus jus vindicare, cap. XII. de pœnis. Ad bellum pro Ecclesiæ defensione progredi, suisque militare stipendiis. *Notitia de jure advocator. Externacensis Monasterii in Martene loc. cit. p. 551. an. 1095. Affirmaverunt item Nobiles, & Majores natu Ecclesiæ nihil amplius erga Advocatum sui juris esse, nisi pro utilitate, & defensione nostræ Ecclesiæ per duorum dierum spatium cum suis stipendiis ire, & si Comes aliquam in vicino urbem, quæ contra Regnum, & locum nostrum sensiat, obsederit, pro ejus amore, & honore per duos dies militare.* Cæpit esse in commercio, emi, vendi, permutari, pignori obligari, in dotem dari, & ad heredes transmitti. Quinimo suas advocaciones in feudum aliis dabat, ut in defensione Ecclesiæ, in bellicis expeditionibus sedulo interesset. Joannes Episcopus Lubecensis ann. 1254. cum bona suæ Ecclesiæ a Comitibus Holtzatiz occupata invenisset, recuperare conatus est, Ita quoque relaxavit Comitibus ducentas marcas, & villam Flemingsdorpe resignavit, & villam Lancken commutavit, ut libertaret (hoc est libertatem, seu immunitatem concederet) Colonos Ecclesiæ universos, & Advocatiam in Urbem EMIT a Volrado de lapide & mansionem principalem Advocati pro sexcentis marcis, inquit, Chron. Lubecense ad an. 1254.

Allodium dicitur a voce Germanica *ald*, hoc est antiquum, aut a *leod*, quasi populare, cum cuivis e populo dari, vendique possit. Aut a *leodes*, quia ejus possessor nemini est vasallus. Pithæus inquit, esse verbum gallicum. Sirmundus ad Capp. Caroli Calvi VII. *alode*, inquit, idem esse, ac propriam cujusque possessionem. Dicitur proinde proprietas, prædium fidei, vel pensationi non obnoxium: hereditas, possessio, quæ feudo opponitur, quod semper alicui

alicui servituti obnoxium est, nec sine senioris licentia alienari potest, proprium paternum, vel maternum. Duplex erat, *nobile*, & *villanum*: Nobile quod jurisdictionem, nec homagio, nec feudali servitio, vel laudimiis obnoxium: Villanum quod jurisdictionem non habebat. Hinc *alodium liberum*, hoc est feudum, sed immune, a feudalibus servitiis, differtque a feudo franco, quod licet a servitiis liberum sit, tamen *hominium* præstat. Sæpe Nobiles sua allodia in feudum erigebant, vel retento directo dominio, utili ad vasallum translato, vel alteri offerebant, a quo jure feudi recipiebant, unde *feuda oblata* orta sunt. Apud Barbaros triplex erat rerum divisio, I. a parentibus accepta, sive materna, sive paterna esset, & *alode*, *alodium*, *alodium*, dicebatur. II. Labore, & parsimonia quæsitæ, & *res ex comparato* vocabatur. III. Feudum, hoc est res fidei, obsequio, & servitio obnoxia. Et sic Capit. Caroli Calvi 20. tit. 8. *Maxime quod ad rem publicam pertinet, aut præreptione in beneficiario jure, aut in alode adsumptum habetur*. Olim proprie illa proprietas, seu hereditas, jure successionis acquisita, *alodium* proprie dicebatur, postea quælibet proprietas *alodium* dici cepit. Capit. Caroli Calvi 4. tit. 32. *ut missi nostri eis, qui firmitatem fecerint, alodes illorum, quos de hereditate, & tali conquestu, qui de nostra donatione non venit, habuerunt, & quos senior noster Dominus Imperator eis dedit*. Et in omnibus mediæ ævi annalibus, monumentis, & scriptoribus occurrit.

Amund, vel *amond*, hoc est *libertate donare*, liber, a enim Germanis est *sine*, quasi *sine mundo* hoc est potestate, Rex Luitprandus lib. II. LL. Long. tit. XII. l. 6. *Si servus cujuscumque ancillam alterius tulerit, & Dominus Ancilla eam liberaverit, & amond fecerit a se, aut si eam vendiderit, & qui eam emit dolo animo, & liberavit, & servus ipse permanserit, amittat ipsam libertatem suam, & sit ancilla Regis*. Rex Rotharis lib. II. eo. tit. 32. l. 4. *Nulli liceat alodio, qui amund (hoc est liber) factus non est, sine voluntate patroni sui terram, aut mancipium vendere, neque liberum dimittere*.

Angaria est transitus per publicam viam. Angarus militari via recto itinere pergit. Si Princeps arma, vestes militares, tormenta, machinas tempore belli, aliove transvehere cogeretur. Provinciales boves, plaustra, naves præstare tenebantur, & nemo ab hoc onere, ne Ecclesia quidem, excusari poterat l. 10. C. de SS. Eccl. l. 2. C. de navibus l. ult. C. de Fabric. Eratque munus patrimoniorum l. ult. D. de mun. Vox nec græca, nec latina, verum ab utraque recepta est, a Persis primum originem traxit. Persarum consuetudo erat, certis stationibus nuntios constituendi, quorum alter alteri mandata daret, citiusque ad Regis notitiam pervenirent

Ecc

quo

quos regioſ tabelliones (nos poſtas) dicebant , qui cum haberent facultatem ſumendi ubique equos , obvioſque ad præſtandum Auxilium cogendi haberent dicti ſunt *Angari* , *Briffon. de Regno Perſ.* 1. Eadem *Angaria* ſignificatio occurrit in Barbarorum legibus: *Lex Wiſigoth. lib. xii. l. 2. tit. 1.* prohibet populos oneribus opprimi , decernentes igitur , & hujus legis noſtræ ſeveritate conſtituentes jubemus , ut nullis indictionibus , exactionibus , operibus , vel angariis , Comes , Vicarius , vel villicus pro ſuis utilitatibus populos aggravare præſumant . *Lex Bajuvario , tit. 1. c. 14.* Paraſredos donent , aut ipſi vadant ubi eis injunctum fuerit . *Angarias* cum carro faciant uſque ad *L. Leugas* amplius non minentur . *Imp. Carolus in lib. II. LL. Long. tit. 44. l. 2.* Aldiones , & antiquos libellarios vetat a Comitibus publicis ſervitiis gravari , & explicat quid ſit *Angaria* , ibi , ad ullam *angariam* , ſeu ſervitium publicum vel privatum cogantur , vel compellantur . Sed quicquid ab eis juſte agendum eſt , a domino , vel patrono ſuo ordinandum eſt . *D. Bernar. epist. 258.* *D. Greg. lib. viii. epist. 35. indict. 1.* Et tamen plerumque contingit , ut & ci-ves *Babyloniae* in *Angaria* ſerviant *Jeruſalem* , & ci-ves *Jeruſalem* , id eſt celeſtis patriæ in *angaria* deputentur *Babyloniae* . Dicitur *hæc* ; hoc eſt cogo , compello , angultiis opprimi , ut sæpe apud *Matth. Paril. in Richar. 1. ad an. 1188.* *Conrad. Fabariensis de caſibus Monast. S. Galli cap. 13.*

Dic pater *angarias* mentis , cur dicere tardas ?

Vis occultari plagam ? non quis medicari .

Arimanna , hoc eſt mulier ingenua , ſui juris , non ſub tutela aut ſaltem libera . Et *Arimannus* , nempe homo ingenuus ; *Rex Rachis lib. 1. LL. Long. tit. 18. l. 2.* *Rex Luitprandus lib. 1. eo. tit. 25. l. 50.* *Imp. Guido lib. iii. eo. tit. 12. l. 5.* Nemo Comes , neque loco ejus poſitus , neque *Sculdafius* ab *Arimannis* ſuis aliquid per vim exigat , præter quod Conſtitutum legibus eſt . *Idem Imperat. lib. iii. eo. l. 3.* *Rex Rachis lib. 11. eo. tit. 35. l. 10.* Si autem amodo præſuſerit cujuſcumque ſervu . *Arimannam* ducete uxorem , ſic exinde detur judicium , ſicut in anteriori editto legitur .

B.

Baculum erat ſymbolum , quo quis de abbacia , aut alia ſacra , vel profana dignitate inveſtiri , quæve eam reſignare ſolebat . Sic *Willelmus Abbas* reſignat prælationem *Monasterii S. Remigii* , & ad *Manaſſem Archiepiſcopum Remorum* , ſcribit , apud *Mabillon. in Analect. epist. 2. p. 251.* *Abrenanciamus* ergo baculo tuo ; *abrenanciamus* etiam *Abbatia* , non tamen , ſi tibi placuerit , *amicitiæ* . *Abrenanciamus* tue prælationi , nullatenus tamen *dilectioni* .

Ballivus jure Francico eſt , qui in provinciis , & majoribus ci-
vita-

vitatibus justitiam administrat. Quique Comitum vicem subibat : & aucta Comitum auctoritate, per Ballivum jus dicebant. Jurisdic-
tio Ballivi in Regno Neap. est fures apprehendere, & justitiariis
cum re furtiva tradere, exigere pœnas ab his, qui mensuras, pon-
dera, atque assilias in rebus venalibus non servant, pœnas banno-
rum non ultra unciam imponere, de parvis furtis, damno ab ani-
malibus dato, levibus criminibus, caussis omnibus, exceptis feuda-
libus, non ultra duos aureos cognoscere, ut *lib. II. Jurispr. dixi-*
mus, lib. I. const. 65. 66. 67. 70. Inter regni Neapolitani Officia-
les recensetur, *Malaspina lib. III. rer. Sicul. de Carolo I. inquit,*
ponit legem regnicolis, novosque Secretos, Justitiarios, Admiratos,
Prothomios, & Comites, Portularios, Duanarios, & fundicarios,
Juratos, Bajulos, Judices, & Nosarios ubique per regnum.

Balliva, est officium, jurisdic-
tio, præpositura. In legibus Sco-
torum *Ballivus* idem, ac judex. Matthæus Paris frequentius pro
officio accipit, ut *Ballivus Vicecomitis, Balliva Monasterii.* Aut
pro *jurisdictione*, idem Paris *in additam. præcipimus iterato, quod*
sicut teipsum, & omnia tua diligis, per totam Ballivam tuam cla-
mmari, & firmiter inhiberi facias, ex parte nostra, ne aliqua hujus-
modi moneta currat in Balliva tua, a tempore, quo hac clamari
facias, & probiberi.

Bajulus h. e. tutor, *bajulia* h. e. tutela.

Bannum dicitur a *ban* voce germanica, hoc est *edictum, procla-*
matio, Matth. Paris in Henrico III. *ad an. 1243. Quorum dux*
Austria novit unum anglicum natione, sed propter quedam, malefi-
cia de Regno Angliæ perpetua bannitione (hoc est exilio) *proscri-*
ptum. *Bannire* est etiam *edicto convocare*, *Lex Ripuar. tit. 67. Si*
quis autem post fidem factam sacramenti in hostem bannitus fuerit,
si non perrexerit, post xl. noctes. Lib. III. capp. 69. Quicumque ho-
mo n stros habens honores (intelligo *feuda*) *in hostem bannitus fue-*
rit, & ad conditum placitum non venerit quot diebus post placitum
conditum venisse comprobatus fuerit, tot diebus abstineat a carne,
& vino. Et *lib. IV. capp. 25. Significat compositionem, & mul-*
ctam, quæ ob spretum bannum filco solvitur, Carolus Calvus in
cap. tit. 33. c. I. Salva constitutione, & in postmodum jure firmissimo
permanente quæ in capitulari avi, & patris nostri de hoc scripta
habetur, quilibet francus homo convictus, quia bannum donarium id
est merum, & bene pensantem, post hunc bannum nostrum ejecerit
medietatem Francilis (hoc est *liberi hominis*) *banni componat.* Hinc
bannum Dominicum, Episcopale, Francile, hoc est *mulcta*, quæ Regi,
vel Episcopo, aut pro libero homine solvabatur, *Hofman. b. v. Ban-*
num itaque est etiam mulcta, quæ infligitur ei, qui edicto non

obtemperavit, qui ad placitum non venit, *Lib. III. cap. 14. v. infra Heribannum.*

Bannalia, hoc est pænæ, Innoc. IV. epist. ad Episcopum Constantiensem in Baluzii Miscel. to. VII. p. 474. *Episcopalis iuris tuam semper personam benignitate solita conservere volentes, ut condemnationes, seu pœnas quæ bannalia vulgariter nuncupantur a Rectoribus, & Clericis Ecclesiarum tuæ diocesis.*

Baro idem est in legibus Barbarorum, ac homo, vir gravis Chron. Monast. S. Gall. ad an. 805. Hoc anno perrexit Dominus Karolus in Saxonia ad Holdistede & multos barones, & mulieres inde adduxit. Lex Ripuaria tit. 58. l. 12. quod si quis hominem regium tabulariam, tam baronem quam feminam, de Mundeburde Regis abstulerit lx. sol. culp. iud. Rex Rhotaris in lib. I. LL. Long. tit. ix. l. 3. Si quis homicidium perpetraverit absconse in barone, libero, vel seruo, vel ancilla, & unus fuerit, aut duo tantum, qui ipsum homicidium fecerit, componat DCCCC. sol. Lingua Gallica dicitur homo stolidus, stultus, cujus nomen migravit ad calones, seu lixas, hoc est seruos militum, Cornutus Satir. v. Persii. Cicero pro Stolido usurpat, descenditque a græco Βαρῆς hoc est servulus mercenarius, qui mercede operas locat, Cassiod. lib. I. var. ep. II. De variis huius nominis significationibus consule Spelman. b. v. Postea pro viro nobili, & militari etiam ætate D. Augustini cæpit usurpari. Denique pro eo, qui feudum a Rege tenet, hominumque præstat, ut in Neapolitanis Constitutionibus, & in Otthone Frisigense, Murena, a S. Blasio, Fiamma aliisque Italiæ scriptoribus, Otto a S. Blasio in Chron. cap. xi. Post bos Consules, aliarumque dignitatum Barones, cum omnibus liberæ conditionis ordinibus, nudis pedibus, sagis induti, exertis gladiis, collo impositis. Veniam nempe a Friderico I. petunt. Et cap. xiv. Anno ab incarnatione Domini MCLX. Fridericus Imperator convocatis omnibus Italiæ Baronibus, generalem Curiam apud Roncaliam, cum Maximo Principum conventu celebravit. Et regalia restitui sibi iussit. Etiam in cap. XXI. XXVIII. XLII. XLVI. & alibi meminit. In Regno Aragoniæ dicuntur homines Rici, qui scilicet numero vasallorum instruuntur, & Regem in bello adjuvant. In Francia, qui vexilla in exercitum educunt, suisque vasallis pro Rege in bello pugnant. Præter eos, qui barones majores dicuntur, qui eadem fere privilegia, ac pares Franciæ gaudent. v. Dufur. b. v. & Hofman. eo.

Baronia est prædium, vel castrum quod jure feudi a Rege tenetur. Baronagium est Baronum, seu magnatum ordo, ut in Constitutionibus Regni Neapolitani occurrit. Hinc Baronæ sunt Regaliæ, quas Episcopi vel Prælati a Regibus tenent. Westmonast. ad an. 1245.

Be-

Beneficium, idem ac *feudum*, prædium fiscale, quod a Rege jure feudi tenetur. Annales Fuldenses ad annum 850. Borac natione Nordmannus, qui temporibus Hludovici Imperatoris cum fratre Harialdo vicum Dorestadum jure beneficii tenuit. Et ad an. 881. Rex post pascha in Galliam profectus Hugonem Hlutharii ex Waldrata filium ad se venientem in suum suscepit dominium, & ei abbatias, & Comitatus in beneficium dedit, ut ei fidem servaret. Carolus Calvus in Cap. apud Compendium to. II. Capp. ex Baluzii editione Cap. 3. Ut missi nostri per singulas parochias una cum episcopo parochiæ requirant de Capellis, & abbatialis ex casis Dei in beneficium datis, qualis census inde exeat, ut Ecclesia de qua sunt, exinde vestituram habere possit & nobis renunciens, ut hoc nostra auctoritate commendetur, atque firmetur, & secundum qualitatem, & quantitatem loci Clericos, & luminaria ibi ordinent, & loca restaurari faciant. Tunc Principes, assiduis impetiti bellis bona Ecclesiæ militibus in feudum dabant. Regino lib. I. de Eccl. disciplin. (ex Cap. lib. I. 40. Ludovici Imp.) cap. 36. qui nonas, & decimas dare neglexerit primum quidem illa cum lege sua restituat, insuper & bannum nostrum solvat, & ita castigatus caveat ne sepius iterando beneficium amittat. Hinc beneficiare, inbeneficiare, idem ac infeudare, Chron. Laurisham. p. 133. & p. 146. de Adelberto Abbate, decimas etiam in Winenheim cum Molendino Domicali, & decimas in Heniscubesheim ne beneficiarentur ab ipsi biantium faucibus dato pretio redemptionis extraxit.

Bunvaria, hoc est modius terræ arabilis, unde mansus, qui XII. bunvaria, hoc est duodecim modios habet, Imp. Lotharius lib. III. LL. Longob. tit. I. l. 46. Si forte in alio loco Ecclesia sit constructa, quæ tamen necessaria sit, & nihil dotis habuerit, volumus ut secundum jussionem Domini, ac Genitoris nostri unus mansus cum XII. bunvariis de terra arabili detur. Regino de Eccl. disciplin. lib. I. cap. 13. Investigandum si habeat ipsa Ecclesia mansum habentem bunvaria duodecim præter cimiterium, & cartem, ubi Ecclesia, & domus presbyteri continetur, & si habent mancipia quatuor.

Burdatio, vox apud D. Greg. lib. I. indict. IX. epist. 44. ad Petrum Diaconum Patrimonii Romanæ Ecclesiæ in Sicilia Curatorem, Præterea cognovimus, quod prima illatio burdationis rusticos nostros vehementer angustat, ita ut priusquam labores suos venundare valeant, compellantur tributâ persolvere. Ibi Guffanvilæus intelligit esse tributum, pensionem, a Burdis, aut burdionibus, seu mulis, qui hæc onera ferebant. Alteserra vero interpretatur pensionem a rusticis præstitam prædii nomine.

Capi-

Capitale, hoc est census pro capite, vel rei furatæ æstimatio. Sed præcipue pro capite census, qui quatuor depariorum erat. *Arduum, magnum, præcipuum*, unde Capitaneus in jure feudorum. Ekkehardus *de casibus monasterii S. Galli cap. 16. Sic ille dominus noster omni tempore, quo vivit, quem subrogari sibi vult, nihil CAPITALALE absque ejus nutu faciat.*

Castellanus, custos Castri, seu qui ob feudum Castro senioris præest *lib. 1. const. 89.* In Gallia est, qui castellum habet, mero, mixto imperio fruitur, & castellum jure feudi possidet, Innoc. *iv. Epist. ad Caricampum Cisterc. ord. Abbatem, Diocesis Ambianensis, in Balut. Miscel. to. vii. p. 447. mandamus quatenus si qui cruce-signati terrarum castellaniarum, seu feudorum Joannis primogeniti, ac aliorum filiorum quondam Hugonis Comitæ Sanctis Pauli.* Apud Germanos, Gallos, Belgas Oppida etiam suos *Castellanos* habebant, quos franchi *Viccomites*, Germani *Burgravios* dicebant, quibus *feuda* adnexa erant. Plures in Brabantia fuere, quas Miræus *in donat. Belg. c. 18.* recenset, & jus etiam dicebant.

Centenarius est minor judex, qui per centenas, seu parvos districtus, vicofque jus sub Comite dicebat. Quælibet enim provincia sub Francis in Comitatus: Comitatus in centenas: centena in decurias: decuriæ in septenas, & quinquenas dividebatur, *Sirmund. ad cap. Caroli Calvi tit. xiv. c. 13. Lex Alemannica tit. xxxvi. Conventus autem secundum antiquam consuetudinem fiat in omni centena coram Comite, aut suo missio, & coram centenario. Lex Wisigoth. lib. ix. tit. II. l. 3. Si quis centenarius dimittens centenam in hostem, ad domum suam refugerit, capitali supplicio subiacebit. Quod si ad altaria sacra, vel ad Episcopum confugerit, trecentos solidos reddat Comiti Civitatis, in cujus est territorio constitutus, & pro vita sua non pertinescat.* Et assidue in omnibus Barbarorum legibus experimur. Has decanias, centenas, similefque in feudum concessas invenimus.

Campio, idem ac pugil, pugnator, gladiator, qui in campum, seu arenam pro alio descendebat, eratque vir infamis, emptitius, conductitius, cujus arma erant baculus, & clypeus *lib. II. Const. Regni 37.* Consuetudo Germanis, aliisque post R. Imperium gentibus, dubias controversias privata auctoritate armis, duelloque dirimendi. Et qui forsitan pugnare non poterat, ut æger, mulier, clericus, senex, aut inæqualis conditionis, pro se *campionem*, seu conductitium hominem exhibebat. *Lex Anglica tit. xiv. Si mulier maritum veneficio dicatur occidisse, vel dolo malo ad accidendum prodidisse, proximus mulieris campo eam innocentem efficiat: aut si*

cam-

campionem non habueris, ipsa ad novem vomeres ignitos examinanda mittatur. Lex Baiwarior. tit. 2. l. 12. Et tit. VIII. l. 3. Furtum equi, vel pecuniæ, vel mancipii, aut jurejurando cum XII. sacramentalibus probari jubet, aut duo campioni propter hoc pugnent. Tit. IX. l. 4. constituit incendium culpa, dolo, vel casu factum probari, aut cum XII. Sacram. aut cum carspione se defendat, & alibi. Lib. I. LL. Long. tit. I. l. 7. Dicitur a campo, seu agro, in quo pugnabatur, unde in his legibus campo *dijudicare, campo contendere.* Quæ consuetudo etsi Principibus, & Ecclesiæ Conciliis displicuisset, nunquam prohibere potuerunt, ut Rex Rotharii in Lib. I. LL. Long. tit. IX. l. 23. fatetur, ibi: *Quia incerti sumus de judicio Dei, & multos audivimus per pugnam sine justa causa suam causam perdere, sed propter consuetudinem gentis nostræ, Longobardorum legem impiam vetare non possumus.* Ant. Matth. Analekt. to. III. p. 215. to. II. p. 560. to. V. p. 206. & 557.

Colonica, hoc est villa, quadam agri mensura circumscripta, quantum unus colonus colere potest, rusticum habitaculum cum sufficienti prædio, quantum usus colonus ali poterat, nec a manso differt, sæpiusque promiscue usurpatur, Bignon. ad Marculf. lib. I. 30. *Colonica vestita* est mansus, seu prædium rustica suppellectile, scilicet mancipiis, colonis, armentis, instrumentis instructum, Maître de bonis Eccl. lib. III. c. I. Unde colonus, qui vel mercede colit, vel certam ex agro pensionem solvit. Jus *colonarium* sumitur pro jure exigendi a colono hanc annuam pensionem, D. Georg. in epistolis. Colonus ecclesiæ erat liberæ conditionis, Lex Alemannica tit. IX. *quicumque liberum Ecclesiæ quem colonum vocant, occiderit, sicut alii Alemanni ita componatur & tit. XXII. & LVII.* Lex Baiwar. tit. I. l. 14. colonos a servis ecclesiæ distinguit, *de colonis, vel servis ecclesiæ, qualiter serviant, vel qualia tributa reddant, hoc est agrarium secundum estimationem judicis, provideat hoc judex: secundum quod habet donet. De triginta modis tres donet, & pascuarium desolvat secundum usum provincie.* Imp. Carolus lib. II. LL. Long. tit. 32. l. 6. Jus *colonaticum* est servitium, quod colonus, sive Ecclesiæ, sive privati, sive Regis præstat. Ex his colonis, quos quisque in suis prædiis habebat, nata est *jurisdictio patrimonialis.*

Conjectum est genus *tributi, collectæ, contributio.* Imp. Ludovicus lib. III. LL. Long. tit. I. l. 38. *Et missi nostri, qui vel Episcopi, vel Abbates sunt, aut Comites, usque quo infra tuam judiciariam, vel terminum fuerint, nihil se alterum conjectu accipiant. Postquam vero inde longe trecesserint tunc accipiant, quod in sua tractoria continetur. Ubi tractoria idem ac diploma, seu littera, qua cursu publico utendi facultas dabatur, diemque certum continebat,*

nebat, intra quem veredis uti licebat, conf. Cujac. & Perez ad tit. C. de tractoriis, & statoris. Hoc genus Tributi in magnis Republicæ necessitatibus indictum videtur, dictumque quasi tumultuarie, & per modum conjectionis, seu per symbolam conferretur. Hinc Gregor. Turon. lib. vi. c. 45. vocat *conjecturas*. Aetate Caroli M. cognitum, & præcipue anno 924 quo res Galliarum armis Nortmannorum vehementer attritæ erant, Flodoard. Hist. Eccl. Rem. lib. III. c. 19. Item ad Ludovicum Regem filium hujus Karoli, quem unxerat, & consecraverat, de conjecto Normannis dando. Alteser. Rev. Aquitan. to. II. lib. VIII. c. II.

Consultum idem est ac *consilium*, diploma Caroli Carvi apud Flodoard. lib. III. Hist. Remen. c. 4. Si petitionibus fidelium nostrorum, maxime domini sacerdotum, præcipue in his, quæ Ecclesiasticis utilitatibus possunt præbere consultum, benignum commodam assensum. Idem lib. II. c. 19. ubi Ludovici Imperatoris litteras refert. In jure feudorum pignus ostendit.

Cucurbitare uxorem alicujus, est adulterio polluere. Proprie de vasallo, qui uxorem senioris adulterio polluit, & instar cucurbitæ inflat, seu imprægnat, l. f. 5. II. f. 38.

Concabiū, hoc est *permutatio*, concambiare, *permutare*. Lex Salica tit. 39. Lex Alemannica tit. 20. Nullus presbyter, nec aliquis Pastor Ecclesie potestatem habeat vendendi Ecclesiasticam terram, nisi contra aliam terram: nec mancipium, nisi contra aliud mancipium receperit. Et si concabiū fecerit, aut de mancipio, aut de terra, semper epistolam firmitatis faciat, ut contentio non fiat nec Ecclesia perdat, quod legitime possidere debeat. Exhibet formulam Marculf. lib. II. 23.

Casamentum, idem ac *feudum*, quod a casa dominica dependet, Fulbertus Carnat. epist. vi. commendationem vestrorum militum, qui de nostro casamento beneficium tenent. Charta apud Balut. Miscel. t. III. p. 118. Affirmant etiam eundem Franconem aliquas villulas, & quosdam vasallos, casatosque, ut nominant, ex præfixo Monasterio (Anisolæ) ad suum opus, dum advixit, retinere. D. Bernard. epist. 39. scripta an. 1127. Nostrum quoque, ac vestrum pariter Episcopum, id est Lingonensem, abundantiori, ut decet honore suscipiatis, & de casamento quod tenetis hominum, quod debetis reverenter & humiliter offeratis. Dicitur a calis, hoc est domibus, & casatus idem ac *vasallus*, qui hoc feudum tenet, v. *servus*.

Camera, vox non germanica, ut putavit Lipsius, sed satis latina, qua Varro, & Val. Maxim. utuntur. Idem ac *erarium*, *gazophylacium*, *repositorium*. Paris in Henr. III. an. 1252. Ecclesie beneficium meruit charitatis intuitu reportare, tale videlicet be-

beneficium, quale de camera Prelati alicujus. Hinc feudum de camera, ubi quis ob fidelitatis meritum nummos accipit ex xerario, thesauro, seu camera Domini. Significat etiam Regis *fiscum*, diploma Caroli M. apud Ughell. to. v. p. 174. *Ut nullus Dux, Patriarcha, Archiepiscopus, Episcopus, Marchio, Comes, Vicecomes, Judex, Scaldio, nullaque nostri regni persona parva, vel magna inquietare, vel divestire presumat . . . mille libras auri, medietatem Camere nostre, & medietatem jam dicto Episcopo.* Mabillon. & Heumannus opinantur, vocem Camera ante Ottonem I. non obtinuisse, & diplomata, quæ hanc vocem usurpant, veritate laborare.

Camerarius, est officialis, cui Thesauri, sive Cimeliorum Regis cura concredita est: dignitas in palatiis Regum. In Regno Neapolitano est, qui reddituum fiscalium curam in provinciis habet, & ad Regis Camera, seu fiscum defert. Hinc Hugo Falcandus, *Camerarii Calabriae, & Apuliae* meminit.

Caneva, Cavena, Canava idem sunt. Alii a voce gotho-saxonica *Caame*, hoc est locus, ubi grex custoditur: alii a *cavitate*: alii quasi *cameram avena* derivant. Quidquid sit, omnes pro *cellario, penuario, horreo* accipiunt, in quo vinum, frumentum, vel annona Principis, vel domini asservatur: Unde *feudum Cavena*, hoc est impropria clientela, quam vasallus a domino sub conditione fidelitatis, & servitii accipit, & quotannis ex cellario, horreo, vel penuario tot vini amphoras, tot frumenti modios, aliave percipit.

Curtis, vel *cortis*, hoc est locus *septus, villa manibus circumta, aula regia, locus, ex quo redditus ad aulam pertinet.* Alii a *Cors*, quod locum conclusum sub dio, ante aedes, præsertim Principum: alii a voce Gothica *Gord*, vel *Goerde*, quæ locum *septum* significat, repetunt. Schilterus, & Rehfeld a *Chortar*, vel *Chortres*, Germanis, *gregem*. In legibus Barbarorum *domum, & territorium* significat, ut *Curtis regia, curtis publica, curtis dominica, curtis monasterii, curtis stabularia*, passimque Goldastus ad *Conradum de casib. Monast. S. Galli*, & Vadianus de *vocibus German.* advertunt. *Lex Aleman. tit. 81. Si quis domum intra curtem (hoc est villam) incenderit, aut scuriam (locus, ubi fœnum reponitur) aut graneam, vel cellaria, omnia similia restituat, & cum XII. sol. componat.* *Lex Burgundionum tit. 23. 1. quicumque animal de messe vel de quolibet damno incluserit, & ante estimationem damni presumptione, & arbitrio suo, is, cujus animal est, de curte (hoc est stabulo) per vim tulerit, inferat illi cui vim intulerit, sol. VI.* Et damni restitutionem. *Lex Baiwar. tit. VIII. 2. Et si in Ecclesia, vel intra Curtem Ducis, vel intra basilicam, vel in mulino aliquid*
Fff fura-

*juraveris, triniungeldo componat, hoc est ter novem reddat: quia ista quatuor domus casa publica sunt, & semper patentes. Et tit. 11. 13. Hujusmodi villæ, & territoria in feudum dari solebant; hinc feudum curtis, & extra curtem. Feudum curtis, quid sit, dissentio est. Aliis placet, quod vasallus in senioris territorio possidet. Aut, quod major pars castri, vel pagi ubi feudum situm est, pertinent ad seniore, qui in eo curiam habet. Aut, quod in re ad ipsam senioris curiam pertinente constituitur. Et suadet: nam feudum in curte est clientela in territorio feudali, certo loco assignata, ubi jus, & regimen obtinet. Territorium vel est feudale, & vasallos, vel civile, & subditos respicit. Feudum extra curtem est, quod extra territorium senioris extat, ut intelligendum quod in *jurispr. de hoc feudo dixi*, seu clientela, & res infeudata a domino extra territorium, & jurisdictionem possessa, vasallo sub lege fidelitatis, & servitii concessa. De his Christianus Rehfeldtius, Guil. de Goebel, Ludovicus Boehmerus, & Gotlieb Franckius disputant.*

Comes jure Romano olim dicebatur, qui Proconsules, vel Praetores in provincias euntes comitabatur, ut quaestor, legatus, scriba, ut passim Svetonius. Postea hæc vox ad Magistratus urbanos, & provinciales referri cepit. Ut Comes Orientis, rei militaris, primi, secundi, & tertii ordinis, Occidentis, cui octo Comites præerant. Comes scholarum, sacri stabuli, aliique, quos Buleng. *de Imperio Rom. lib. 1v. c. 24. & seqq.* & nos in *proleg.* In media ætate comes, vel civitates, vel provincias, vel loca maritima, vel pagos civili, & criminali auctoritate regebat. Lex Wisigoth. *lib. 11. tit. 1. l. 12. nullus iudex causam audire præsumat, que legibus non continetur, sed Comes civitatis, vel iudex, aut per se, aut per exequutorem suum conspectui Principis utrasque præsentare partes procuret.* Et Lex 31. *eo. Comitibus civitatis meminit, & passim in legibus Wisigothorum occurrit.* Lex Aleman. *tit. 1. 18. & 84.* Lex Longob. *lib. 11. tit. 43. t. 3. tit. 45.* Lex Wisigoth. *lib. viii. tit. 1. l. 9.* De comitibus provinciarum disponit, Bignon. ad Marculf. *lib. 1. 8.* Territorium in quo jus exercebatur, dicebatur Comitatus, & Imp. Ludov. *lib. 11. LL. Longob. tit. 43. l. 3.* Et *lib. 11. capp. 18. ministerium* vocat. Olim simplex justitiæ administrator, precario jure regebat, postea feudalis, & ad heredes transmitti cepit, quod non nisi seculo 1x. & xi. hereditarius evasit.

D.

Diffidare, est bellum, vel inimicitiam tanquam per facialem indicere, Paris in Henr. 111. *an. 1233. Rex de Consilio Episcopi Wintoniensis, Mareballum diffidavit per Episcopum Menevensis;*

sem; & sic iussit contra eum arma movere. Quasi extra fidem ponere, vel fidem seponere. Littera Henrici III. ad Barones Angliæ ap. Paris. in ejus vita an. 1264. ibi inimicos diffidamus. Idem ac diffiduciare.

Duellum, græce monomachia, lib. II. Constit. Regni Neap. 32. 33. In dubiis litibus Barbari undique in Europa duello certabant, quibus nec lex imperii, nec canon populis immanitate feris mederi potuit. Justum, injustumque in armis collocabant, licet victus ad iudicem appellare potuisset. Recte Paterculus de Germanis ait *armis lites suas discernere*. Pæna tamen in duello succumbentium erat novissimum supplicium, aut membri debilitatio pro criminis qualitate. Ludovicus V. Franc. Rex apud Balut. t. II. *Miscell. p. 186.* veritatem, aut testibus, aut sacramento, aut duello probari permittit. Henricus Imp. lib. I. *LL. Longob. tit. I. l. 9.* ubi de iis, qui veneficio homicidia committunt, sanxit. *Si quis vero prædicti criminis, aut de facto, aut de consensu accusatus negare voluerit, aut per duellum si liber est: si vero servus, per iudicium ferventis aquæ detendat se.* Elegans exemplum præbet Lucas Archery in notis ad Guibertum Abbat. p. 661. Alexander III. Pontifex in Epist. ad Upsellensem Archiepiscopum, suosque suffraganeos in Gothia, & Svetia constitutos, apud Petrum Cellensem p. 206. de hac consuetudine conqueritur, *ferventis vero aquæ, vel candentis ferri iudicium, sive duellum; quod monomachia dicitur, catholica ecclesia contra quemlibet etiam, nedum contra Episcopum non admittit. Unde Stephanus Papa v. ferri candentis, inquit, vel aquæ ferventis examine, confessionem extorqueri a quolibet sacri non censent canones, & quod sanctorum Patrum documento sancitum non est, superstitiosa adinventione non est præsumendum. Item Nicolaus Papa, monomachiam in legem non assumimus, quam præceptam fuisse non reperimus: quam licet inesse quosdam legimus, sicut sanctum David, & Goliath sacra prædit Historia, nusquam tamen ut pro lege teneatur, divina sanxit auctoritas, cum hoc, & huiusmodi sectantes, Deum solummodo tentare videantur. Non pro qualibet causa, sed graviori indicebatur. Postea ad quatuor causas, cum aboleri non posset, reductum est, scilicet pro crimine capitali, crimine manifesto, reo notorie accusato, & infamia laborante & crimine, quod per testes probari non posset. Sic cum Henrico de Essexia, de proditione Regis, singulari certamine congredivens, victoriam reportavit. Qua de causa Henricus notam infamie simul, & exheredationis (hoc est privationis feudi) jacturam incurrens, indulgentia Pii Regis, apud Radingum, habitum monachalem suscepit, inquit Paris in Henr. II. an. 1163.*

Dominicum, hoc est Regis domanium, apud Anglos antiquum dominicum est terra, quæ ad Regem spectabat ætate Edwardi confessoris, aut Willelmi Nothi, quæ in *Maneriis* hoc est dominio, descripta erat. Aut cujusque privati dominium, hinc *dominicare* est jure proprio possidere, *dominatio*, est dominium, *possessio*. Sæpe dicitur *dominicatura*, hoc est possessio, dominium, prædium, charta apud Balut. t. II. misc. p. 201. excepta de *dominicatura*, & de mensa domini. Lex Aleman. tit. 32. Si quis de rebus, quæ ad Ducem pertinent, aliquid furatus fuerit, ter novigeldos (hoc est 27. multas) componat : & ibi fredum (pœnam filco debitam) non reddat, quia res dominicæ sunt, & tripliciter componuntur. Liber Iv. capp. franc. 34. ubi de domanio Regis, seu patrimonio, contractu, vel successione acquisito agit. Si quis proprium nostrum, quod in vestitura Genitoris nostri fuit, alicui querenti sine nostra jussione reddiderit, aliud tantum nobis de suo proprio cum sua lege componat. Et quicumque illud scienter, per malum ingenium acquirere tentaverit, pro infideli teneatur, quia sacramentum fidelitatis, quod nobis promisit, irritum fecit : Et ideo secundum nostram voluntatem, & potestatem dijudicandus est. Nam Princeps bona coronæ, fiscalia, & suum patrimonium possidet, de quo Theganus in vita Ludovici Pii c. 9. In tantum largus, ut antea nec in antiquis libris, nec in modernis temporibus auditum est, ut villas regias, quæ erant sui, & avi, & tritari fidelibus suis tradidit oas in possessiones sempiternas (non tamen feuda tunc hereditaria erant) & præcepta construxit, & annuli sui impressione cum subscriptione manu propria roboravit.

Dotalitium, *doarium*, *dotarium* est dos, quam vir uxori constituit, nec alienare poterat, nisi vir consensisset. Sic an. 1235. 22. Febr. ind. 8. Fridericus II. Isabellam sororem Henrici III. Regis Angliæ in uxorem ducit, & Petrus de Vineis pacta, & juramenta nomine Imp. recipit, ubi dotarium assignatur, ibi, ipse dominus meus Imperator, die nuptiarum, prout juris, & moris est, per anulum assignabit eidem Domine dotarium supradictum, scilicet in Valle Mazaræ & Honore S. Angeli. Et si sine liberis Imperator decedat, tunc secundum Regni Siciliæ consuetudinem sit in electione Domine supradictæ, utrum velit supradictum dotarium in vita sua tenere (salvo jure, & servitio ipsius dotarii debito, & exhibendo heredibus Domini Imperatoris in Regno) (intelligit Const. mulier lib. III. 15.) vel supradicta triginta millia marcarum recipere, Domino Imperatori pro dote exoluta. Heuman. to. III. de re diplom. c. 5. §. 145. De quibus nuptiis agit Paris in Henr. III. an. 1235. Sic Hildegardis Regina de Gente Svevorum Caroli M. uxor, an. 783. in-

indict. vi. donat Abbatiz S. Arnulphi partem sui dotalitii, voluntate, & permisso domni, & gloriosi Magni Imperatoris Caroli ad basilicam, que est constructa in honore Sancti Jacobi Apostoli, vel ceterorum beatorum apostolorum, ubi scilicet Arnulphus pretiosus corpore quiescit, partem dotalitii, ab ipso piissimo Imperatore nobis concessi, hoc est Vacarias, & subtus curtem sitam in Ducatu Moslinge, in comitatu matonsi, una cum appendiciis, apud Heumannum de re diplom. to. III. cap. II. §. 41. Jure Gothico erat decima pars bonorum mariti, lib. III. LL. Wisigoth. tit. I. l. 5. Jure Longobardico, quarta ex lege Luitprandi lib. I. LL. Long. t. IV. Jure Romano, & Neapolitano, tertia, lib. III. const. 13. 15. 16.

Dissaisire, dissaisiare est possessione exuere, propria auctoritate dominum expellere Order. Vital. lib. VIII. pro terra matris sue qua Rex cum dissaisiverat.

Dux jure Romano dictus, qui universo exercitui præfesset l. 5. D. de pactis. Aetate Taciti, erat militum præfectus. Sub Alexandro, commodo, probo, ceterisque limites imperii a Barbarorum incursionibus curabat. Hinc *Dux limitaneus*, & Ducatus idem ac limitum præfectura, criminali, & civili potestate gaudebat: dixi in prolegom. Buleng. de Imperio Rom. lib. IV. c. 33. Jure Germanico, & Longobardico in Italia *Dux* provinciam olim titulo administrationis, qui nutu Regis amoveri poterat, postea in feudum habere cepit, ipsamque provinciam sub lege fidelitatis, & servitii possessam, *Ducatum* dicimus. Lib. II. LL. Wisigoth. tit. I. l. 26. quæ, cum Magistratus Hispaniæ sub Cothis recensentur, referam, quoniam negotiorum remedia multimodæ diversitatis compendio gaudent, ideo *Dux*, *Comes*, *Vicarius*, *pacis assertor*, *tyuphadus*, *millenarius*, *quingentenarius*, *centenarius*, *decanus*, *defensor*, *numerarius*, & qui ex regia jussione, aut etiam ex consensu partium *judices in negotiis eliguntur*. Et passim in legibus Wisigothicis occurrit. Lib. V. capp. 215. meminit Ducis, qui provinciam regit, idemque lib. II. LL. Wisig. tit. I. l. 17. constituit, ibi *caussa pervenerit ad provinciam Ducem*. Verum *Dux minor*, & *major* erat: *major* provinciam, *minor* civitati præerat. Carolus M. paucos ducum provinciarum titulos concessit, ceteros Duces urbanos *Comites* vocari sanxit, Heumannus de re diplom. to. I. c. 11. §. 55. n. 15. Formulam conferendi ducatum refert Marculf. lib. I. 8. & Lindenberg. de formulis 33.

Dos est pecunia, qua uxor marito tradit ad sustinenda matrimonii onera. Apud Barbaros nemo nuptias fere contrahere poterat, nisi Princeps consensisset, conf. Launov. tract. de potest. reg. super matrim. Magnates, *Comites*, *Duces*, *Marchiones* sæpe feuda,

da, titulo dotis dabant, unde feuda in alienas familias transire cœperunt. Sed in Germania, & Nortmannia maritus uxorem dotabat, Willelmus Germetic. *Hist. Nortman. lib. v. c. 10. Temporibus denique sub eisdem Odo carnotensis Comes quandam Ducis (hoc est Richardi II. Nortmanniæ Ducis) nomine Mathildem cum multimodis muneribus a fraterna domo auferens, sibi in matrimonio legitime copularvit. Cui Dux medietatem Dorcastini castri dedit dotis nomine. Anno 862. Carolus Crassus plura a Ludovico ejus patre accepit, ut Richardum uxorem dotare posset. Anno 938. Lotharius Imp. Adelheidam Rudolphi Regis filiam duxit in curtibus, mansis, atque Abbatiis constituit, dominium, etiam cum potestate donandi, vendendi, & permutandi constituit, apud Heuman. *loc. cit. to. III. §. 76. & 225. ubi alia refert exempla.**

E.

Exheredare in media ætate ostendit feudo privare, Robertus a Monte in *append. ad Sigebert. an. 1163. Bellum Robertus de Monteforti cum Henrico de esseffa pro fuga prelii contra Gualenses, in quo isdem Henricus defecit, & exheredatus, factus est monachus Radingis. Et ad an. 1173. Gaufridus de Poentio, & Bonus Abbas de Rugejo, & alii exheredati de Media, & de Andegavensi pago. Hoveden Annal. Angl. de Henrico I. Willelmus Comes de Moretunio exheredatus est de tota terra sua, quam habuit in Anglia.*

Effestucare, est refutare, dimittere, rejicere. Olim investitura, prædiorum, atque urbium, aliarumque possessio traditione festucæ, vel virgæ celebrabatur. Dum videlicet Dominus ex suo prædio raram arboris, vel terræ glebam novo domino tradebat, illum de prædio investire censebatur. Donatio Comitissæ Matildis Ecclesiæ Romanæ facta apud Baron. an. 1102. Illa bona mea ex integro ab hac die, eidem Ecclesiæ dono & offero, & insuper per cultellum, festucam nodatam, Guantonem, & Guarrascionem terræ atque ramum arboris: & me exinde foras expuli garpini, & absentem me feci. Ubi, putante Vossio, legendum Garpivi, quod est jacere, quasi Comitissa se illis bonis expoliabat, & Ecclesiam investiebat. Nam sicut festucæ traditione, & investitura possessio tradebatur, quæ dicta est infestucatio, ita per festucæ reditionem, possessionis refutatio intelligitur, & effestucatio dicta est. Otto Frisigen. lib. i. c. 8. Condicio autem pacis talis fuit, ut Bertoldus ducatum effestucaret.

Excadentia dicuntur bona, quæ vacant, a cadendo, quasi a possessore ceciderint, possessorem ob lineæ interitum non habent. Passim in legibus Neapolitanis occurrunt. Et Baro licet feudum inconsulto Rege alienare non possit, tamen excadentias, & bona redditia suæ Curia devoluta locare, hoc est iterum infeudare sine Regis assensu potest, lib. III. const. 5.

Fel.

F.

Fello, hoc est *rebellis*, Carolus Calvus *tit. xxvii. cap. 15.* Non tibi sit cura, Rex, quæ tibi referunt illi fellones, usque ignobiles. Natth. Paris *ad an. 1213.* Tunc Rex Francorum rem diu desideratam intelligens, accinxit se ad pugnam, atque omnes suæ ditionis homines, Duces videlicet, Comites, & Barones, milites, & servientes, cum equis, & armis jussit in octavis Paschæ sub nomine Culvertagii (hoc est leodi sub militari servitio) apud Rothomagum ita potenter convenire, ne crimine læsæ majestatis damnum exheredationes incurrere viderentur, vulgariæ sub nomine felonis. Cujacius deducit a græco φήλωσις, hoc est fallacia. Alii a *fefelli*. Rectius ab Anglo-saxonica *felo*, quæ perfidum, & perduellem hominem notat. *Felonis* est proprie delictum vasalli, propter quod feudum amittit. Jure Anglico ostendit omne capitale crimen, infra læsam majestatem, ut rapina, incendium, homicidium, latrocinium, & similia, quæ vitæ privationem merentur.

Feoffare, hoc est *investire*, *infeudare*, *immittere in feudi possessionem*, Paris in *Additam.* ibi: Si aliquis forestarius capitalis de feodo, attraxerit sibi terras, *maritagia*, & *gardas* (custodias nobilium orphanorum) sine assensu regio, quæ pertineant ad ipsum occasione forestæ si inde aliquem feoffaverint, sine assensu domini regis. Item inquiratur, si aliquis capitalis forestarius de feodo, feoffaverit aliquem alium de balliva sua, vel de aliqua parte ballivæ suæ, sine voluntate domini Regis.

Fidelis, idem ac *vasallus*, qui feudum tenet, sicut in legibus francorum sumitur. Burkard. *de casib. mon. S. Galli c. viii.* In hac pestilentia fideles hujus ecclesiæ inter se possessiones nostras dividebant, ministeriales optimos mansus curiarum nostrarum eligebant. Cellarii ecclesiæ jura villicationis in modum beneficiorum habere contendebant. Mussati in *Hist. Aug. lib. III. rubr. 7.* Optio sit Patavinae Communitati quatuor eligere, quos maluerit, fideles dumtaxat imperii.

Festuca est symbolum traditionis, vel translationis possessionis. Hæc venditor emptori tradebat, ut eum possessio translata ostenderetur. Hæc traditio facilius fieri poterat, cum festuca obviam cuique occurrat. Forsitan Barbari ad Romanorum stipulationem respicere voluerunt. Nam proprie *festuca* est stipula quam possessori in signum adepti domini tradebat. Proinde *festucare*, *infestucare*, *exfestucare* est rem tradere.

Fidelitas est jusjurandum, quod vasallus suo seniori præstat, domi, militiæque adjuvandi, serviendi, nec in bonis animi, corporis, & fortunæ lædendi. Duplex est: una, quæ a vasallis, qui feuda possident; altera a civibus præstatur. Vasallus si est etiam
civis

civis ad duplicem fidelitatem, qua vasallus, & qua civis, tenetur; civis vero unam dumtaxat præstat. Osius ad Mussat. lib. I. Hist. Aug. rubr. 4. v. *jusjurandum, sacramentum, homagium.*

Faida, hoc est *privata inimicitia*. Lex Saxonica tit. II. §. 4. *qui hominem propter saidam in propria domo occiderit capite puniatur.* Rex Rotharis lib. I. LL. Long. tit. VII. l. I. *De plagis, & compositionibus plagarum, quæ inter liberos homines evenerint, per hunc tenorem, sicut subter annexum est, componantur, cessante saida, id est inimicitia.* Exemplum refert D. Greg. Turon. Hist. lib. VII. c. 47. *latis prolixum, idcirco abstineo.* Regino lib. II. de eccl. discipl. c. 5. §. 1. *Est in hac parrechia homicida, qui hominem aut spontanea voluntate, aut cupiditatis, aut rapacitatis caussis, aut casu, aut nolens & coactus, aut pro vindicta parentum, quod fuidum dicimus aut in bello, aut jussu domini, aut proprium servum occiderit.* Hunc abusum nec lex Imperii, nec Canon abrogare potuit.

Follis, hoc est stultus apud veteres Gallos, Willelmus Abbas epist. II. id Menassem Remorum Archiepiscopum, apud Mabillon. in Analect. p. 254. *Nisi enim ego follis fuisset ad te tam immitem, tam trucem, tam violentam, tam immanem bestiam non venissem. Et certe omnino stupendum fuit, ut qui follis extiti, ad te veniendo non fierem follior, sub tua tyrannide remanendo.*

Feudum, seu *feodum*, vel *pseudum*, *fedum*, *phaedum*, *fevum* in antiquis Angliæ legibus, idem est ac *stipendium*, *merces*. Hinc plurimi in legibus Malcomi II. sunt tituli *de feudis*, seu *stipendiis Magistratuum*, atque *Officialium*, ut *feudum Cancellarii*, *Camerarii*, *Justitiarum*, & *similium*, *Maistre de Decimis* lib. I. c. 8. Nam prima hujus vocis origo videtur fuisse *fe-od*, hoc est *fundus stipendiarius*, postea ætate Malcomi *feudum* quamlibet mercedem, & *salarium* significavit, putavitque Gebeverus olim non *feuda*, sed *feoba* scriptum. Nonnulli deducunt a *se stidondium*, & *ode fundus*, quæ vox Germanis, atque Alemannis familiaris est. Alii a voce saxonica *feob*, hoc est *salarium*. Quidquid sit feudista a *fide* derivat, quæ feudi essentiam constituit. Dissentio quoque est, quam ætate nata sit? Schürfleischiuss dissert. de Conrado Imperat. nec in chartis Pipini, Caroli M. Ludovici Pii, Lotharii I. Ludovici II. Caroli Calvi, & Caroli Crassi se legisse contendit. Freherus in notis ad legem de *expeditione Romana*, quam male Carolo Crasso tribuit, ævo Friderici I. simul cum feudorum usus natam asserit. Communis thesis tenet, ante seculum X. non innotuisse, falsaque esse monumenta, quæ ante hanc ætatem de voce feudi meminerint. Sed Joan. Heumannus dissert. de prima vocis feudi in diplomate mentione, diplomata Ludovici Pii, Caroli M.

M. Caroli Craffi, Ottonis III. Lotharii I. refert, in quibus vox *feudi* occurrit. Fateor me in genuinis medii ævi memoriis non legisse, nisi initio seculi x.

Fiscus sæpe idem ac *feudum*, Ekkard. de Casib. Monast. S. Galli c. 1. Nondum adhuc illo tempore Suevia in ducatum erat redacta, sed *fisco* regio peculiariter parebat, sicut hodie, & Francia. Et infra de Berinhardo Constantiæ Episcopo, redeunt tandem domum tanquam amicissimi, juramento coram Rege dato, ne unquam Episcopum læderent, nunquam Episcopum in rebus fiscalibus sibi dono traditis se esse læsuros. Diploma Ludovici Lotharingiæ Regis an. 908. apud Miræ. in Cod. donat. piur. to. I. cap. 25. idcirco hoc nostre confirmationis præceptum fieri iussimus per quod Laubacensem Abbatiam a Domino patre nostro Arnulpho Rege gloriosissimo datam, in pago, ac in comitatu Hainuensi sitam, cujus ad præsens Comes videtur adesse Sigebardus, ac *FISCUM* nomine Testis, a Rege Suendipolcho fratre nostro concessum in pago, ac comitatu Liuvensi positum.

G.

Gastaldus, idem qui aliena ex mandato administrat, nomen, & Magistratus Longobardis in Italia præsertim notus. Duplex erat urbanus, & Rusticus. Urbanus in urbe, & locis ad eam pertinentibus jurisdictionem exercebat, unde sæpe *judex* dicitur. Lib. II. LL. Long. tit. 52. l. 14. Si *Gastaldius*, aut *Sculdais* vel *loci Præpositus*, de qualibet judiciaria tam ad suos pagenses, quam ad alios, qui *justitiam* quaesierint, non fecerint, sicut *lex ipsorum* est, componat. Et constat ex diplomate Imperatricis Ageltrudis an. 896. pro Monasterio S. Vincentii ad Vulturum, ubi Ludovicus *Gastaldus*, vocatis testibus, litem simpliciter, uti tunc moris erat, dirimit, apud Heumann. de re diplom. t. III. in append. §. 217. Sub se *Sculdaisum*, hoc est *judicem pedaneum* habebat, prima instantia coram *Sculdaisio*, secunda coram *Gastaldo*, tertia coram Rege fiebat. Urbi, aut Oppido civili, criminali, & militari auctoritate præerat, & proinde bellicis intererat expeditionibus, Rex Rotharis lib. I. LL. Long. tit. xv. l. 3. & 5. Anastas. in vita Greg. II. ubi Dux Neapolitanus 300. Longobardos cum eorum *Gastaldione* interfecit. Postea *feudale* evasit, cum Longobardi has civitates, & oppida jure feudi concederent, unde *feudum Gastaldia*. Rusticus, vel privatorum prædia, vel *curtes*, hoc est villas, & casas Regis administrabat, idcirco D. Gregorius *actionarium*, & Liutprandus lib. I. LL. Long. tit. 34. l. 1. *actorem* dicunt.

Grangia est domus in agris, ubi coloni simul cum Ballivo sub monacho degebant, qui reditus colligebat. Paris in Henr. III. an.

1231. *quandam Grangiam illius Abbatis, bonis omnibus spoliata, combussit. D. Bernard. epist. 252. n. 6. Ceperunt edificari locum, ubi aliquas, e sororibus suis constituerent, longe quidem ab Abbacia sua, in confinio autem duarum Grangiarum domus nostra, & prope pa-sua ovium nostrarum.*

H.

Honor, hoc est feudum, Robertus a Monte in append. ad Sigibert. ad an. 1152. *Ranulfus Comes Cestriae moritur, relinquens successorem sui honoris, Hugonem filium natum ex filia Roberti Comitis Glocestriae.*

Hostis, hoc est exercitus, hostem facere, est pugnare, ad bellum pergere. Lex Saxonica tit. vi. qui homini in hoste, vel de hoste ad palatium, vel de palatio pergenti malum aliquod fecerit, componat in Triplo. Lex Wisig. lib. ix. tit. 2. 3. Si quis centenarius dimittens centenam in hostem, ad domum suam refugerit, capitali supplicio subiacebit, & l. 4. & 5. Imp. Carolus lib. i. LL. Long. tit. xv. l. 13. quicumque liber homo in hoste bannitus fuerit, & venire contempserit, plenum heribannum componat. Et passim in legibus barbaris.

Heribannum, est multa, quam luebat is, qui ad exercitum vocatus venire contempserat. lib. III. Capp. 14. De Heribanno volumus, ut missi nostri fideliter exactare debeant, absque ullius personae gratia, vel blanditia seu terrore secundum iussionem nostram. Et Cap. 35. ut illi, qui heribannum solvere debent, coniectum faciant ad Heribannitorem. Et cap. 67. Quicumque liber homo in hostem bannitus (hoc est vocatus) fuerit, & venire contempserit, plenum heribannum, id est solid. lx. persolvat. Et cap. 68. Roje de Missis domin. ad disciplinam publ. c. 15.

Homagium, quod saepe hominium, hominatum, hominiscum dicitur, est fidelitas, quam vasallus propter feudum patrono praestat. Aut veneratio, quae patrono a vasallo debetur causa feudi cum vasallus se illius hominem esse profiteatur. In praestatione, vasallus genua flectit, manus senioris osculatur, qui vasallum rogabat, an homo suus fieri vellet? Homo in Barbaris Legibus hominem servilis conditionis ostendit, Lib. ix. LL. Wisigob. tit. l. 18. decernimus, ut quicumque domino seu per se, sive per hominem suum requirenti fugitivum suum, & agnoscenti reddere distulerit, vel comprehensum excusserit, quatuor ejusdem meriti servos, & eundem fugitivum domino ejus reddere compellatur. Lotharius lib. III. LL. Long. tit. 3. l. 8. Imo etiam in jure Romano l. 4. C. de dignit. Vasallus dicitur homo senioris, sed de sua libertate nihil amittit, nec seniori servire servitus, sed libertas est. Nihilque refert, an inferior supe-

superiori, an æquali hominum præset, Robertus a Monte in *ap-
pend. ad Sigiber. an. 1175. Rex Scotiae pacificatus est cum Rege An-
glie. Hoc modo, fecit ei homagium, & ligantiam de omni terra
sua, ut proprio domino: & concessit ei, ut omnes Episcopi terra il-
lius, qui sunt numero decem, & Comites, & Barones hoc idem fa-
cerant. Episcopi vero, & Abbates homagium non fecerunt; sed Sa-
cramento se constrinxerunt se hoc observaturos. Ubi recte homagium
a juramento distinguit: prætito homagio, vasallus stans, non fle-
xis genibus, tactis SS. Evangeliiis, fidelitatem domino polliceba-
tur, *spelman. h. v. Matth. Westmonaster. ad an. 1279. de Ead-
wardo Angliæ Rege, inquit, Rex Angliæ veniens Ambianum, a
Philippo Rege Franciæ cognato suo, qui eum ibidem expectaverat
cum potentioribus regni sui honorifice est susceptus. Qui Regi An-
glie Agennam, Lemovicum, Petragoricum, Santonas, Comitatumque
Pontini, qui Regiæ Angliæ jure hereditario competebat, aliasque
terras, receptis homagiis, a dictis Rege Angliæ, & Regina, tradi-
dit perpetuo possidendas. Rex Angliæ diu vasallus Franciæ vixit,
Rigord. de Gestis Philip. Aug. Franciæ Regis pr. & Guilliel. Bri-
to lib. III. Philip. in fine, recenset feuda, quæ Rex Angliæ a
Rege francorum tenet.**

*Nomine quam feudi francorum a Rege tenebat
Neustria, Ditiones, Andis, Vasconia, Santo
Amarici, Bitures, Alvernicus, Anglia tota.
Multi præterea populi, quos aquore lato
Circuit Oceano, Cum Regibus, aique Syramnis
Subiiciebantur illi serviro coacti.*

I.

Inbeneficiare, hoc est infeodare, feudum concedere, investire, Bur-
kardus de Castibus *Monast. S. Gal. c. 3. Simoniace Ecclesias
vendidit, res ecclesiæ inbeneficiavit, thesauros dissipavit. Et infra,
sed Mutzo quibusdam nobilibus acceptam inbeneficias, ipsis, quia fi-
deliter ei adhæserant, cum absque heredibus moreretur: ut de manu
Abbatis eadem beneficia suscipiant, consulit, ibi Goldas.*

*Invadiare, hoc est oppignorare, pignori dare, Gemmetic. lib.
VIII. Hist. Nortm. c. 9. Igitur, sicut supra diximus cum Rober-
tus dux Nortmannorum, anno ab incarnatione Domini MXXVI. Hieru-
salem perrexisset, & Ducatum Nortmanniæ Willelmo fratri suo Re-
gi Anglorum invadiasset. Et c. 2. Robertus etiam frater suus de-
dit illi Comitatum Constansem, vel ut alii volunt invadiavit
Malmesburien. de Willelmo I. lib. III. Hinc noxæ datio Romanis
cognita, si quis alteri damnum intulisset, & solvere nequiret, Lon-
gobardiæ moris erat seipsum invadiandi, hoc est pignori se obligan-*

di. Imp. Carolus lib. I. LL. Long. tit. 14. l. 10.

Investitura, aut *vestitura*, idem ac traditio, possessionis confirmatio, missio in possessionem, quæ symbolis a Dufresne recensitis fiebat. Investire est aliquem in feudum, prædium, munus, vel dignitatem noviter adquisitam immittere, cujus immissio dicitur *investimentum*, sæpissime *investitura*. Duplex est *vera*, dum res ipsa traditur: *fi. fictitia*, si rei nomine, adhibito symbolo, scil. ense, annulo, vexillo, hasta, sagitta investiendo porrigitur. Vita Innoc. IV. apud Balut. Misc. t. VII. p. 39. mandavit, ut dictum Siciliae Regnum prefato Comiti sub quibusdam conditionibus sibi sibi levibus, & multum regno & Ecclesie opportunis concederet, & de ipso ipsum vice Romanae Ecclesie investires, loquitur de Carolo I. Comiti Andegaviz. In Barbaris monumentis, commune traditionis robur erat investitura, quæ justam possidendi conditionem dabat. Tabulæ S. Dionysii apud Heuman. de re diplom. to. I. c. 11. §. 57. n. 15. *Monasteriolo aliquo, qui nuncupatur a Sancto Deodato in sua investitura tenuisse comprobatum est. Sæpius Investitura exigebat aliquam census præstationem, sæpius remittebatur, sicut ex charta, quam Baluzius in to. II. capp. p. 1400. præbet, constat. Nulla in medio ævo traditio, vel allodii, vel usufructus sub lege fidelitatis fiebat, nisi aliquod symbolum interveniret. Lib. IV. capp. 34. 41. 45. Imp. Ludovicus Curtem Vvardistallæ Angilbergæ suæ uxori donavit, & quidam Petrus Angilbergæ Advocatus investituram, seu traditionem per columnam domus suscepit. Violante de Monteferrato an. 1306. Andronici Palzologi Græcorum Imperatoris uxor, Theodorum Comnenum de Marchionatu Montiferrati cum baculo investit, Heuman. loc. cit. to. III. §. 59. & 136.*

K

K *Eminata* a germanica voce *Kemnat*, hoc est *Domus lapidea*, postea quodvis cænaculum, & conclave significare cepit, sæpius camera dicitur. Hinc *Feudum Keminata*, videlicet munitum ædificium, pro fide, & servitiis præstandis a domino vasallo datum. Germani enim, hoc est Gens feudalis ædificia, splendide constructa etiam in feudum concedere solebant. Propriam feudi naturam retinet, nisi pacto derogetur, de quo Salom. Brunnelius *dissert. 1734. composuit.*

L

L *Aga* idem est ac *lex*, Paris in Henrico I. ad an. 1100. *Lagam Regis Edwardi vobis reddo cum illis emendationibus quibus pater meus eam emendavit, consilio Baronum suorum.*

Laudamentum, in jure feudali idem ac *sententia judicis*, ut in Di-

Diplomate Margatetz Imperatricis, & Henrici olim uxoris adjicimus etiam quod quicumque tale laudamentum infringere presumpserit . . . debemus tanquam hostem impugnare. Heuman. t. 111. de ro diplom. c. 5. §. 147.

Leudes, idem ac *compositio*, quæ homicidii causa fiebat. *Lex Salica tit. 37. l. 8.* inquit, quod si quis hominem occidat, *leuden solvst*. Quam Salicam legem in Italia sub Longobardis hac in re Carolus M. admisit, *lib. 11. LL. Long. tit. 22. l. 1.* Dicitur etiam *Weregildum*. Similis videtur & altera vox *Launegild*, hoc est *remuneratio*, quia nemo apud Longobardos donare poterat, nisi a Donatario invicem aliquid accepisset, videlicet annulum, equum, pileum, scutum, Murator. ad *LL. Rotharis c. 175.*

Leudes etiam iidem sunt ac *fideles*, *vasalli* Regis, quos posterior ætas *Barones* dixit, a *leode*, hoc est *fides*, & hodie Germani *feudum*, *leudum*, seu *leben* appellant, Osius ad Alberti. *Muffat. lib. 1. Hist. Aug. rubr. 4.* Proinde *Leudes*, seu *vassi* prædia a Rege sub pacto fidelitatis tenebant, *Greg. Turon. lib. 11. c. 20. similiter convenit ut Leudes illi, qui Domino Grontchramma Sacramenta primitus pyebuerunt: & si postea convincuntur se in parte alia, de locis ubi commanere videntur, ut debeant removeri, Buleng. de offic. regni Gallie tit. de feudis.*

Libellus est scriptura, qua prædium in emphyteusim datur, unde *libellario juro* possidere. *Libellus*, hoc est contractus libellarius, dum quis sub vili denariorum pensione seu censu rem aliquam alteri, vel perpetuo, vel ad certum tempus contractu renovando, utendam concedit, interveniente brevi scriptura, unde *libellus* nomen accepit, parumque ab emphyteusu differt. Nisi quod emphyteusis sub pacto rem meliorandi serendo, plantando, colendo contrahitur, unde *Emphyteusis* dicta est. *Libellus* autem hanc legem non habet, de quo *Chron. M. Casin. lib. 1. c. 45. quæ videlicet omnia usque ad id tempus Abbates hujus loci, sive ad jus proprium retinebant, sive libellario nomine ad censam nonnullis concesserant. D. Greg. lib. 1. epist. 44. indict. 9. Conductores frequenter mutantur: ex qua mutatione quid aliud agitur nisi ut Ecclesiastica prædia nunquam colantur? sed & ipsa etiam libellatica, prout summa pensionis fuerit, moderantur. Et lib. 2. indict. 3. epist. 64. In his libellis privati, Ecclesia, & Principes agrorum locationes scribebant, Cassiod. lib. 5. var. epist. 7. Sæpe sub specie libellatici contractus, omnino bona Ecclesie alienabantur, quod Carolus tit. 10. fieri vetuit.*

Ligium, *ligius* hoc est uni tantum devotus. *Homini*um *ligium*, seu *solidum*. Unde duplex *homagium*, *ligium*, & non *ligium*, seu *pla-*

planum. *Gesta Baldewini de Lucelinburch apud Balut. t. I. Miscel. c. IV. p. 142. Eodem anno Buldensteyn supra Lanam propter rebellionem Reyneri, & Johannis de Westorburch a fundamentis violenter crexit, castrumque Rinchenberch tuac construxit, quod Wilhelmo Comiti Katzenelenboge in feudum ligium cum omnibus pertinentis dedit. Hinc vasalius ligius, hoc est uni tantum obligatus, ligia fidelitas, hoc est uni tantum contra omnes præstita D. Bernar. epist. 317.*

Ligantia, hoc est homagium, fidelitas, obligatio vasalli erga Dominum, adjuvandi contra omnes, Matth. Paris ad an. 1151. Comites & Barones Angliæ fecerunt ligantiam, & fidelitatem Eustachio filio Regis Stephani.

M

M*aneria, Manerium, hoc est habitatio cum certa agri portione, & a manendo dicitur. Et in Gallia pro præcipua feudi domo accipitur. In Anglia est unius feudi circuitus, vel res ex diversis rebus scilicet habitatione, terra arabili, pascuis, praxis, silvis, advocacione, Curia Baronis, & similibus constat. Charta Joannis Angliæ Regis de libertate an. 1215. apud Paris. in ejus vita, ibi omnis Comes, & Hundredi, & Wapentag, & Trethingi, sint ad antiquas firmas, absque ullo incremento, exceptis dominicis maneriis nostris, hoc terris Regis. Innoc. IV. Epist. ad Angliæ Barones in Miscel. Balut. t. VII. p. 451. quidam vestrum, fratres Archiepiscopi, & Episcopi, & filii Prelati, sibi, & Ecclesiis suis quidam vero vestrum filii Comites, Barones, & milites, sibi, & heredibus suis procuraver ab eodem Rege conferri villas, castra, maneria, libertates, & alia quædam jura.*

Mansus, hoc est ager qui XII. jugeribus constat, & duplex est indominicatus, ingenuilis, seu servilis. Indominicatus dicitur, si ipsemet dominus excolebat, fructusque percipiebat. Ingenuilis, & servilis erat, quem excolendum aliis dabat, retento tantum censu, aliisque conditionibus, quæ leviores in manso ingenuili, graviores in servili erant. Ager etiam indominicatus erat proprium Regis prædium, quod demanium dicimus. Jure Capp. RR. francorum quælibet Ecclesia mansum integrum absque ullo servitio possidebat, lib. I. Capp. 91. lib. II. 5. lib. V. 45. De uno manso ad Ecclesiam dato, de quo aliqui homines contra statuta sibi servitium exigunt, quicumque pro hac causa accusatus fuerit, Comes, vel Missi, hoc quod inde subtractum est, presbyteris cum lege sua restituere faciant. Sirmud ad cap. Caroli Calvi 52. Heuman de re diplom. to. I. c. II. §. 57. Mansus absus, (est incultus) Præceptum Caroli an. 885, in Baluzii miscet. to. II. p. 151. ubi donat Genoliacum quo-

quoque villam cum portu & mercato habentem Cappellanos & mansos inter absos, & vestitos (hoc est cultos) triginta tres. Idem inquit, præceptum Ludovici an. 892. apud eundem Balut. p. 154.

Mansuarius, est mansi colonus, qui manlum colendi causa inhabitat. Sicut *Bunnuarius*, qui agri bunnuarium, hoc est terræ mensuram, *Curtarius*, qui *Curtem*, *Hobarius* qui *hobam* tenent, possident, excolunt. *Carolus Calvus tit. xxvii. cap. 14.* in quo regios iudices monet, *circuire loca Episcoporum, Abbatum, Abbatissarum, vel Comitum, & majores, quam ratio postulat, paratas exquirere, & pauperes Ecclesiasticos, & fidelium nostrorum mansuarios in carrigaturis, & paraveredis contra debitum exigendi gravare.*

Marcha idem est ac *limes*, *terminus*, *finis*. *Lex Aleman. tit. 47.* Si quis feminam liberam infra provinciam vendiderit, revocet eam ad pristinam libertatem, & lxxx. sol. componat. *Lex Ripuar. tit. 60. §. Et tit. 75. Lib. II. Capp. 14. Lib. III. 74. Lib. IV. 4.* De vassis nostris, qui ad marcham nostram custodiendam constituti sunt, aut in longinquis regionibus sua habent beneficia, vel res proprias, vel etiam nobis assidue in palatio nostro serviunt, & ideo non possunt assidue custodire placita: quam rem volumus, ut missi nostri vel Comes, nobis notam faciant, & nos faciemus, ut ad eorum placita veniant. *Supplemen. Ermenrici Elewangenis Monachi c. xiv.* Orta magna seditione inter Bajoarios, & Alemannos, devastantibus, & depradantibus, seu spoliantibus omnia, que in Marchis duorum Regnorum consistebant. *Carolus Calvus tit. xxxvi. cap. 27.* ubi statuit in *Marcha wactas*, hoc est excubias fieri. Ex qua dictus est *Marchio*. Significat etiam *pagum*, *S. Theodorus in vita S. Magni lib. II. c. 10.* inter cetera ergo munificentie sue dona, que impertivit beato viro, dedit ei totum ipsum saltum cum *marcha*.

Marchio, est *Magistratus*, *Minister*, qui limitibus alicujus Ditionis præst. Hinc *Marchzan* lingua Alemannica sunt dentes terminales, qui caninos a maxillaribus separant. *Lex Alemannica tit. 63. §. Si autem dentem absiderit, quem Marchzan Alamanni vocant cum III. sol. componat.* In Gallia nomen *Marchionis* vetustum est, in Italia *Carolus M. primo* introduxit. Recte *Cuspinianus de Austria in proemio*, inquit, *Romani enim, quod doctis omnibus constat, finibus suarum regionum posuerunt exercitus, ac Milites, qui limitanei dicebantur: quorum quidam Liminarchæ, quidam Præsides dicebantur. At Germani imperium assequuti, peculiaribus mælebant, & nativis uti voculis: Et quos latini limites, hi March patria lingua vocitarunt, unde Marchiæ, quasi dicas limitanea, dicta sunt; & qui his præerant, Marchiones sunt dicti. Sic Marchia Austriæ, Marchia Moraviæ, Marchia stiviæ, Marchia Baden-*

densis. Et plerumque ubi tales sunt limites, præterfluunt flumina quedam, quæ regiones secernunt, eadem voce dicta. Quantum vero ex vetustissimis Annalibus colligere possumus, temporibus Caroli Magni, qui & mensibus; & vertis germanica nomina, quibus hodie adhuc utimur, in universa Germania indidit, hæc quoque nomina inventa esse credimus, & haud inani conjectura argumentamur. Anne enim Carolum Magnum, neque Marchiones, vel Marchgravios (quod tamen recentius est vocabulum) neque Burggravios, aut Landgravios in ullis reperimus receptis annalibus. Antea simplex erat administrator, nutu a Principe amoveri poterat, postea feudatarius evasit.

Minare, est ducere, agere. Lex Salica tit. x. 9. Si qua pecora propter damnum messis aliena inclusa fuerint, aut minentur, qui ea excutere, vel expellere præsumperit Dc. den. olvat. Lex Aleman. tit. 74. 2. Rex Rotharis lib. I. LL. Long. tit. xxxii. l. 2. Si in curte minaverit, ille cujus peculium (seu animal) est, roget eum, ut reddat illi. Neque verbum latio ignotum videtur, quum eo festus, & Apulejus: utatur, lib. ix. & lib. III. nus duos asinos minantes baculis exigunt. Hinc comminare, prominare idem Apulejus diligens novarum vocum architectus.

Missus dominicus, nempe a Rege missus, palatii regalis, imperialis, missus, post Regem majus imperium habebat. Erat supremus Imperii Germanici Minister a Carolo M. institutus, qui Imperii provincias peragrabat. Videlicet, quomodo Comites, Duces, Marchiones, atque Episcopi suam exercerent jurisdictionem, an Ecclesiasticus ordo disciplinam, aut in publicis Imperii Comitibus, aut a SS. Patribus statutam Monachi, ceterique Prælati servarent. Røye diff. de Missis dom. c. 1. Lib. IV. Capp. 30. 32. 44. 66. in quibus Missis iustitiam, & Regni regalias commendat, præcipue lib. I. c. 122. Ut missi per singulas Civitates, & Monasteria virorum, & puellarum, prævideant, quomodo, aut qualiter in domibus Ecclesiarum, & ornamuntis Ecclesie emendata, vel restaurata esse videntur, & diligenter inquinant de conversatione singulorum, vel quomodo emendatum habeant, quod iussimus de eorum lectione, & cantu ceterisque disciplinis ad ordinem Ecclesiastica regula pertinentibus. De Missi etiam Dominici auctoritate, inquit, Flodoard. lib. II. Hist. Remen. c. 18. Edit. Sirmundi, Tilpinum sequitur Vulfarius qui ab Imperatore præfato Magno Carolo Missus Dominicus ad recta judicia terminanda fuerat ante Episcopatum constitutus super totum campaniam. In his quoque pagis Dolomense scilicet, Vongense, Castricense, Stadenense, Catalaunense, Ormense, Laudunense, Vadenense, Portiano, Tardunense, Svesionense, sicut & alii quidam

Sa-

Sapientes, & Deum timentes habebantur Abbates per omnem Galliam, & Germaniam a præfato Imperatore delegati, quo diligenter inquirerent, qualiter Episcopi, Abbates, Comites, & Abbatiffæ per singulos pagos agerent, qualem concordiam, & amicitiam ad invicem tenerent & ut bonos, & idoneos vicedominos, & advocatos haberent & undecumque necesse fuisset, tam regias, quam Ecclesiarum Dei justitias viduarum quoque, & Orphanorum, sed & ceterorum hominum inquirerent, & perficerent & quodcumque emendandum esset, emendare studerent, in quantum melius potuissent, & quod emendare per se nequissent, in præsentiam Imperatoris adduci facerent; & do bis omnibus eidem Principi fideliter renunciare studeant. Prolixe.

Missatica dicebant regiones, tractusque provinciarum, in quibus Missi dominici legatio exercebatur. *Lib. III. Capp. 17. unusquisque in suo missatico maximam habeant curam ad providendum, & ordinandum, ac disponendum secundum voluntatem Dei, & secundum jussionem nostram. Idem cap. 64. 80. ibi. Ut missi nostri diligenter inquirant & describere faciat unusquisque in suo missatico, qui unusquisque de beneficio habeant, vel quot homines casatos in ipso beneficio. Quam Matth. Paris legatiam vocat. Et cap. 87. Nam Missi Dominici etiam calatos regales, hoc est intra regiam villam adhuc fervientes curabant, Røye differ. de Missis Domin. c. 2. ad Vestigalia. Missatica quoque dicitur ipsa legatio, Carolus Calvus tit. 31. c. 1. Flodoard. lib. III. Hist. c. 26.*

Mansionaticum, est jus mansiones recipiendi, est Hospitum susceptio. In Germania, & Gallia subditi hospitio Missos dominicos, legatos Principis, Comites, Duces, eorumque Vicarios excipere eisque paratas, hoc est alimenta, viaticum præstare tenebantur. *Lib. II. Capp. 17. & lib. III. 36. de missis nostris discurrentibus vel ceteris hominibus propter utilitatem nostram iter agentibus, ut nullus mansionem contradicere eis præsumat. Marculf. lib. I. c. 3. Quæ consuetudo Romanis debetur, tit C. de Metatis, & Epidemeticis.*

Massa, est collectio possessionum, Cassiodor. *lib. VIII. 33. Hoc nos simplici, ac facili remedio credidimus corrigendum, ut spectabilitas vestra prædicto tempore una cum possessoribus, atque conductoribus diversarum massarum, ad quietem convenientium anticipata debeat cautela procurare. Ecclesia Romana suum patrimonium, latifundia, sive Massas in Sicilia possidebat quarum Coloni servi Massarii dicebantur. Quotannis censum vel in fructibus, vel in nummis solvebant, sicut passim in Epistolis D. Gregorii occurrit, lib. I. ind. IX. ep. 44. Cognovimus etiam in aliquibus Massis Ecclesie exactionem injustissimam fieri, & ad jussum pondus mensuram-*

H h h

que

que reduci jubet. In Massa, seu manso plures erant fundi, servi, pecora, jumenta nec cum *casa* confundi oportet: nam *casa* erat tenuissima possessio, unde calatus a mansuario differebat.

Miles in jure feudali Italiae, Germaniae, Angliae, & Galliae, idem ac *vasallus*, qui feudum tenet, Ekkehardus de casib. Mon. S. Gal. c. 10. Audita tandem voce Domini, Milites stupidi, vultuque quondam noto inter crines recognito, clamose salutant, familia gratulans voci feratur. Charta apud Balut. t. II. miscell. p. 201. ubi *Miles* vocatur *cliens*. Sæpissime tamen, qui militari cingulo accinctus erat, vulgo *Cavalier*, & aliquo in palatio Regis munere fungebatur. Chron. Savigniacense apud Balut. t. II. miscel. p. 319. an. 1220. Ludovicus dei gratia francorum Rex illustris Radulphum Dominum Filgeriarum cingulo militiae sublimavit. Nicol. Lanckman. Hist. de Desponsatione Frid. III. istis sic solemnitatibus peractis gloriosissimus Dominus Imperator cum cognato suo Domino Ladislao Hungariae, & Bobemiae Rege, & eorum Principibus, Comitibus, Baranibus generosis. Cum magno gaudio, & ordinatione ad castrum Sancti Angeli ad portum Tiberinum venit. Ibi more suorum predecessorum Dominorum Imperatorum NOVOS MILITES creavit. Consuetudo erat apud medii ævi Imperatores prælia inituros, equites creandi, quos *Tyrones novellos* Henricus Rosla in Herlingsberga, apud Meibom. t. I. scrip. Germ. vocat.

Tirones solempne creat mox ipse novellos

Quos & muneribus animis audacibus implet.

Qui cingulum militare nondum acceperant, *servi*, *servientes famuli* dicebantur. Post acceptam dignitatem, *Milites*.

Morgangeba, vel *morgengap*, hoc est *matutinale donum*, quod post concubitum, durantibus adhuc nuptiarum solemnibus, sponsus sponzæ donabat. Dicitur potest donatio propter nuptias. Munus sane olim voluntarium, nunc majus, nunc minus, sicut quisque novo, ardentiorique amore erga sponsam ferebatur. Verum cum novo matrimonii amore uxor mariti jura usurpat, sibi vindicat, ita & bona e manibus mariti facile eripit. Proinde Rex Luitprand. sanxit, ne quartam bonorum mariti partem excederet, lib. II. LL. Long. tit. IV. l. I. Neque in Italia id moris erat, sed & apud alias Europæ gentes, ut ex legibus, & monumentis constat. Lex Aleman. tit. 56. *Si ipsa femina dixerit: maritus meus dedit mihi Morgangeba: computet quantum valet, aut in auro, aut in argento, aut in mancipiis, aut in equo, pecuniam XII. solidos valentem. Tunc liceat illi mulieri jurare per pectus suum, & dicat: quod maritus meus mihi dedit in potestate, & ego possidere debeo: hoc dicunt Alamanni nastaid.* Exempla refert Balut. 20. I. capp. p. 992. Fædus inter

Inter Guntramnum, & Childebertum Regem apud Labæum coll. Concil. to. vi. c. 337 de civitatibus, vero hoc est Bardegala, Lemovica, Cadurco, Benarno, Begorra, quas Gastesvindam germanam Domine Brunichildis, tam in dote, quam in Morganegiba, hoc est matutinali dono in franciam venientem certum est acquisisse. Idem sædus refert Gregor. Turon. lib. ix. c. 20.

Hinc existit matrimonium ad morganaticam: videlicet si cum femina inæqualis conditionis contrahitur, nec liberi ex hoc conjugio nati succedunt, nec illius dignitatem assumunt, nec uxor legitima jura, & lucra uxorum acquirit, nec dotalitium petere poterat. Sed ipsa simul cum suis liberis hoc matutinale dono, seu morgengaba contenta esse debebat, II. f. 29. Nec verum dici poterat matrimonium, cum Germani non nisi inter pares, more græcorum nuptias contraherent, sed ratum æstimabatur, Boehmer tit. decret. de Clandestin. desponsat. §. 60.

Ministerialis, sæpe est homo servilis conditionis, aut actor, lib. i. LL. Long. tit. 34. l. 2. Si quis præpositus, aut Ministerialis aliquas res Ecclesiæ, quas prævidere debet, aliquo inscriptionis titulo cuique concesserit, quod ad damnum ipsius Ecclesiæ pertineat, pro sacrilego computetur. Hincmarus plebeus vocat. Passim ostendit hominem ingenuum, nobilem, cujus officium dicitur ministerium, a Rege, vel Proceribus prædia jure beneficiario possidebat, sicut quilibet vassallus. In Charta Caroli Calvi an. 855. apud Luc. d'Acheri in Spicileg. to. III. p. 350. fit mentio villæ, quam Ministerialis beneficiario jure possidet. Lib. iv. Capp. 30. Si Homo liber, vel ministerialis Comitum hoc fecerit, honorem, qualemcumque habuerit, sive beneficium amittat. Erant ministeriales palatini, Comitum, Episcoporum, Procerum, qui ab his fere semper feuda tenebant.

Mund, mundium, mundeburde idem sunt, & tutelam, defensionem patrociniū significant, unde Mundualdus, hoc est tutor. Saxonum tutelam, & defensionem mund appellant, bord fidejussionem. Et mundeburde idem ac si diceretur patrociniū, seu defensionis fidejussio. In medio ævo Ecclesiæ, Monasteria, Civitates, Cives, præcipue mulieres erant sub mundio, seu patrocinio Imperatoris, vel Comitum, vel Episcopi, aut sedis Romanæ, ut ex legibus, & monumentis eruitur. Lex Aleman. tit. 51. Nulla mulier sine tutela vivebat, sed aut sub tutela patris, aut fratris, aut aliorum consanguineorum, aut mariti, si nupta, aut curtis reginæ, si consanguinei deerant. Lex Aleman. tit. 54. Si autem ipsa femina sub illo viro mortua fuerit, antequam illi mundium apud patrem acquireret, solvat eam patri ejus CCCC. sol. Rex Rothar. lib. i. LL. Long. tit. II. l. 8. tit. 30. l. 1. 2. 3. Rex Luitpran. eo. l. II, Præ ceteris

in Italia Longobardi de mundio, & mundualdo plurima statuerunt. Exemplum Mundiburdii præstat Chron. I.aurishamen. p. 98. Gundelandus igitur Abbas in sui juris quietâ possessione, tunc distante justitia, tam regia auctoritate confirmatus, Laurisbamense monasterium cum omnibus illuc pertinentibus in manus, & Munde-burdem gloriosi Regis Caroli tradidit, quatenus privilegiis insigniretur regalibus. Innumera collegit Mager. tract. de Advocatia armata.

Ministerium, hoc est Officium, territorium, jurisdictio, lib. II. Capp. 18. decrevimus, ut unusquisque Comitum in suis ministeriis (hoc est territoriis) de hoc iussionem nostram tunc possit habere adimpletam. Et paulo post sicut in Capitulis, quæ de hac re illis comitibus dedimus, in quorum ministeriis moneta percuitur, constitutum est. Imp. Ludov. lib. II. LL. Long. tit. 43. l. 3.

Mallus, idem ac iudicium, quod præsertim Comites in suis jurisdictionibus exercebant. Lex Salica tit. 1. Si quis ad mallum legibus dominicis mannitus fuerit, & non venerit, si eum somnis non detinuerit, (hoc est impedimentis) DG. denariis, qui faciunt solidos XV. culpabilis iudicetur. Et tit. 46. Lex Alaman. tit. 36. Si quis alium mallare (hoc est in jus, seu mallum Comitis vocare) vult de qualivunque causa, in ipso mallo publico debet mallare ante iudicem suum. Lib. IV. Capp. 28. Mallus tamen neque in Ecclesia, neque in atrio ejus (scil. Comitis) habeatur. Minore vero placita Comes, sive intra suam potestatem, vel ubi impetrare potuerit, habeat. Nemo dum ad mallum ibat, arma ferre poterat Pipinus lib. II. LL. Long. 46. l. 1. Proinde malliare erat ad iudicium vocare, ut assidue in legibus, & chartis Barbarorum occurrit.

Mannire, latine monitus, commonitus, ut in iudicium veniret. Mannitio, hoc est admonitio. Necessario coram testibus saltem tribus faciunda, quaterque repetenda, diversis temporum intervallis, ut sanxit Imp. Carolus in Italia, lib. II. LL. Long. tit. 42. l. 1. Si quis ad mallum legibus mannitus fuerit, & non venerit, si eum somnis non detinuerit, sol. XV. culpabilis iudicetur. Si ad secundam, & tertiam vice, similiter. Si autem ad quartam venire contempserit, possessio ejus in bannum mittatur, donec veniat, & de re, de qua interpellatus fuerit, justitiam faciat. Si autem intra annum non venerit, de rebus ejus, quæ in bannum missæ sunt, Rex interrogetur, & quicquid exinde iudicetur, faciat. Prima mannitio sit super VII. noctes. Secunda super noctes XIV. Tertia super noctes XXI. Quarta super noctes XLII. Nam Longobardi in Italia non dierum, sed noctium numerum inibant.

P

Plegium, h. e. vadimonium, Matth. Paris in Henrico II. *Excommunicati non debent dare vadium ad remanentiam, nec prestare juramentum, sed tantum vadium, & plegium standi iudicio Ecclesie, ubi absoluntur. Et in Joanne, ubi ejus edictum refert, fiat autem visus de france plegio, ut pax nostra teneatur. Francum plegium vocat, dum quis per vadithonium pro homine libero se cavet, & obligat.*

Pagus ostendit provinciam, aut non exiguam ejus partem: olim Germania in tot pagos dividebatur. Pagis Comites præerant, eorumque subditi pagenses dicebantur. Lib. III. capp. 73. De vastis Dominicis, qui ad huc intra casam fervient, & tamen beneficia habere noscuntur, statutum est, ut quicumque ex eis cum Domino Imperatore domi remanserit, vasallos suos casatos secum non retineat; sed cum Comite, cujus pagenses sunt, ire permittat. Pagus itaque non vicum, sed integrum Dynastiam significat, Lindenberg. in Glos. v. pagus.

*Pares Curie unde dicuntur, non constat. Sunt, qui immediate ab eodem domino feudum tenent, dictique videntur, quia pares reo respectu status, & dignitatis, quem judicant. Dicimus *corvasallos, compares*, in causis feudalibus inter dominum, & vasallum, vel inter duos vasallos ortis judicant, II. f. 16. & 39. Horum jurisdictione cum Privatorum infeudatione de rebus acta, nata videtur, nam de feudis regalibus soli Imperatores jure antiquo, medio, & novissimo in Germania, Anglia, Italia, & alibi judicabant, Kuchelbecker differt. *de jure, & modo cogn. de F. J. §. 8.* Nec omnes pares judicant, sed domiaus modo septem, modo novem, modo quindecim elegit, nunquam tamen vasallus eligit. Si lis inter dominum, & vasallum sit, etiam dominus optat II. f. 16. & 20. Frid. a Sande *ad Consuetud. Geln. Tract. III. c. 1. §. 1.* Ab his privatis paribus respectu jurisdictionis Pares Francie separari non oportet, de quibus Matth. Paris in *Henr. III. an. 1257. de Rege Francorum* inquit, *magnates suos animat, & confortat, precipue eos, quos duodecim Pares Francie consuevimus appellare. Et quia præactum est de Alemannorum Primatibus, ad quos Regis spectat electio, non reor a materia alienum, si nomina Francorum nobilitum (precipue ad quos negotia regni spectant ardua) presenti inferamus pagine, cum succincta tamen brevitate. Archiepiscopus Remensis, qui Regem Francorum caelesti consecrat chrismate (quapropter Rex Francorum Regum censetur dignissimus) est omnium Parium Francie primus, & excellentissimus. Episcopus Noviomensis, qui est Comes Palatinus. Episcopus Belvacensis, qui est Comes Palatinus.*
Epi-*

Episcopus Catalanensis. Episcopus Lingonensis, qui si pauper sit, dignus tamen habetur. Episcopus Landunensis, qui Dux est & Comes, ratione sancti Remigii: ad quem devoluta fuit illa præclara hereditas. Dux Normanniæ primus inter laicos, & dignissimus Dux Aquitanie, Dux Burgundiæ, Comes Flandrensis, Comes Campaniæ, Comes Tholose, qui dicitur Comes Sancti Aegidii.

Potestas, in Italia præsertim consulare officium, vel Prætozem significat, Chron. Cremon. ad an. 1200. Post hanc electi sunt potestates; Lanfrancus de Rogerio, Bertramus de Rivola civis Pergami, qui per duos annos Potestariam tenuerunt. Et passim in hoc Chronico occurrit. Otto Murena in Hist. Lauden. ad an. 1159. Eodem etiam tempore Imperator, cum Papiæ primum, deinde Placentiæ, atque Cremonæ, seu etiam Laude suos Potestates constituisset, Raynaldum Cancellarium suum, & Ottonem Fallizum-Gravum Mediolanensem dirigens, iustitque eis, quatenus ipsi in Mediolano de ipsismet civibus, sicut in predictis aliis Civitatibus jam fecerant, suos Potestates crearent, quia tunc ipsis omnes etiam Longobardiæ Civitates a Consulibus ab ipsismet Civitatum Civibus creatis regebantur. Et tota Italia his Consulibus regebatur, Ottho Frisig. lib. 11. c. 13. Potestas etiam idem ac Vicedominus, Matth. Paris in Henrico III. ad an. 1234. Item Potestates urbis, & senatores annum tributum exigunt ab Ecclesia Romana.

Peculium, in barbaris legibus, idem est ac animal. Rex Rotharis lib. 1. LL. Long. tit. 13. l. 2. Habeat ille id peculium, qui in damno invenerit, & per novem noctes aquam ei tantum det, & de damno in hoc sit contentus, eo quod novem noctes ipsum peculium tenuit. Lib. 111. Capp. 14.

Precaria, est usufructus quidam illi, qui Ecclesiæ rem suam donavit, vel in aliis rebus Ecclesiæ ad preces illius concessus. Antequam beneficia obtinuissent, clerici ab Episcopis bonâ Ecclesiæ titulo precariæ, in vicem salarii accipiebant. Et ne præscriberentur, de quinquennio in quinquennium renovari oportebat can. 72. c. xii. q. 11. lib. v. Capp. 128. Verus usufructus dici nequit, cum instat salarii perciperetur. Quod si clericus, vel laicus Episcopi largitate rem Ecclesiæ in precariam accepisset, ut ex ea simpliciter usufructum perciperet, reditusque colligeret, tunc magis usufructus dici poterat. Laici, cum egestate premerentur, precibus ab Episcopis impetrabant, ut bona Ecclesiæ jure usufructus ad vitam usque possiderent; quod primum Leo in l. 14. §. 5. C. de SS. Eccl. Sanxit in Oriente, in CP. tantum Ecclesiæ, quam Justinian. ad omnes Ecclesias Nov. VII. c. 4. extendit. Deinde in Occidente nihil, quam preciarum concessio occurrit, quæ sub nomine aliena-

tionis non continebatur, licet bona Ecclesie alienari non poterant. Denique abusus invaluit, ut etiam non indigentibus concederentur, Flodoard. lib. XIV. c. II. de Heriveo Episcopo Remensi, inquit, *recepit denique res diversas, & villas Ecclesie, quas antecessor suus per precarias, sive prestarias diversis contulerat personis. Charta precariae sub Ludovico apud Vadianum de Colleg. German. Cristi adjuvante clementia complacuit mihi Grimaldo Abbati una cum consensu fratrum, nec non & advocato nostro Podoloto ut res, quas Hasvo presbyter ad nostrum tradidit monasterium ei per hanc precarium re-prestaremus (hoc est rem donatam donanti certa conditione locaremus) quod & facimus. Tradidit enim nobis predictus presbyter unam hobam cum manu Chumberti in pago Argengarue, in loco, qui dicitur Arguna, eo videlicet pago, ut ipse presatam suam hobam omne tempus vite sue possideat, censumque inde annuum persolvat, id est unum denarium. Et si predictam hobam redimere voluerit, cum sex denariis redimat. Si autem ipse non redemerit, & ejus obitus de hac vita contigerit, redemptione non peracta, tunc prænominata hobam sine ulla contradictione redeat ad monasterium S. Galli perpetua-liter possidenda. Aliud exemplum exhibet Balut. t. III. Miscel. p. 170. Hinc duplex erat precaria. I. Si quis precibus ab Episcopo bona Ecclesie jure usufructus de quinquennio in quinquennium renovanda accepisset. II. Si quis bona sua Ecclesie donaret, & ab ea titulo precariae acciperet, annuumque censum solveret, & redimere, uti vellet, posset. Quod naturam feudi oblatis sapit, sub barbarorum rapinis, qui omnia diripiebant, cum Ecclesie, magis aestimarentur, Concil. apud Belyacum a Reginone relatam lib. I. de Eccl. discipl. c. 362. Chron. Laurisham. p. 109. dicitur etiam *prestaria*. respectu Episcopi, vel Abbatis, qui prestabat, hoc est concedebat.*

Precarium, hoc est militare stipendium, D. Greg. lib. II. indict. 10. ep. 46. Quia Ariulphus exercitum Auctaris, & Nordulphi habens, eorum sibi dari precaria desiderat, ut nobiscum aliquid loqui de pace dignetur.

Planum: in Regno Neapolitano, & aliis Gallie consuetudinibus saepe occurrit *feudum planum*, & de *tabula*, quod subfeudum dici potest. Dum Baro, vel Comes in sua Baroniam, aliquod praedium, vel jus alteri infeudat, unde nonnulli *mansum*, *tenimentum*, *tenasiam*, & *feudum rusticum* appellant. Baro quotannis, vel pecuniam, vel opera, vel annonam exigit, naturam potius allodii, quam feudi imitatur, solus Baro sine Regis assensu confert, & dum subvassallus alienat, solius Baronis voluntate indiget, nec lex Regni, quae feudalem regit successionem, in eo, sed Romana, aut consu-

stitutio allodialis servatur. Idcirco dicitur *planum*, quia sine solemnitate confertur, de *tabula*, vel quia ejus redditus ad Baronis mensam pertinet, vel quia in quinternionibus R. Camerae, seu libris feudalis non scribitur, ut alibi stictum est, & nos infra, *Larata in Teatro feud. par. VII. dilucid. 60.*

Pontificium, hoc est Potestas: Lex Burgundion. tit. 21. 6. Si intra tres menses soluto debito pignora sua non perceperit postmodum ea requirendi pontificium non habebit. Et tit. 40. 1. l. 1. C. Th. de bon. mater. In form. Lindenborgii 22. 23. 27. 29. 67.

Quaternatus: In Regno Neapolitano omnia feuda, quae immediate a Rege tenentur, ut Baronia, Comitatus, Marchionatus, Principatus, Ducatus, quaternata Leges Regni nuncupant. Quae vox a Norimannis primum usurpata, ad nos pervenit: diciturque, quia in *quinternionibus* R. Camerae descripta sunt, quae omnia feuda, fines, successiones, pacta, servitia, & nomina vasallorum continet. Comparari possunt *libro beneficiorum*, quae Imp. Augustus ex suo patrimonio donabat, quaeque a Primiscrinio beneficiorum in Officio Comitum privatorum notantur, l. ult. C. de quadrien. praescrip. Buleng. de ~~vestig.~~ *populi Rom. lib. ix. c. 95.* Proprietas hujus clientelae est, in ea succedere vasallum jure novissimo in linea collateralis usque ad IV. gradum: in suis controversiis M. Curiam cognoscere: vasallum pupillum a Rege tutelam suscipere: vasallum civiliter vel criminaliter conventum a Paribus Curiae damnari, vel absolvi: servitium, vel adoham Regi praestari: alienari non posse sine Regis assensu: successorem intra annum, & diem investituram petere, secus cum Curia componitur; & similia, quae in *Codice LL. feud. hujus Regni* dicam, *Larath. Th. feud. par. VII. dilucid. 60.*

R

Racimburgus, hoc est Comitum in judicando assensor, a voce germanica *raca*, hoc est, *caussa*, *res*. Lex Salica tit. 52. §. 2. *Tunc Grafio* (h. e. Comes) *congreget secum septem rachinburgios idoneos, & cum ipsis ad casum fidejussoribus veniat, & tit. 59. Lex Ripuar. tit. 32. §. 2. & 3. quod si ad septimum mallum non venerit, tunc ille, qui cum manit ante Comitum cum VII. Rachimburgiis in arabo conjugare debet.* Marculf. in *Append. c. 1. Di* ei potest Scabineus, cum Comiti septem Scabinei assiderent.

Regalia, hoc est jus regium quod ab Imperatoribus saepe Ecclesiasticis concedebatur, ut jus cudandi monetam, saepe temporale Ecclesiae dominium ut regalia D. Petri, Regalia D. Benedicti, significat, *Chron. M. Cassin. lib. 1. c. 45. quomodo ascendit inde ad ipsum*

Sta-

Straphilum de Majella qui dividit inter regalia (hoc est jura regii dominatus propria) & causam Sancti Benedicti , & lib. iv. c. 35. Ne quis eorum , vel presentium , vel absentium , vel successorum eorum intromittant se , vel invadant regalia , id est Civitates , Ducatus , Marchias , Comitatus , Monetas , Feloneum , Mercatum , advocatias imperii , &c. Carta apud Buluz. to. VII. Miscel. p. 340. Actum Remis dum ipsi custodirent regalia post decessum Alberici Archiepiscopi Remensis anno Domini MCCXVIII. Regalia quoque dicitur jura pontificii dominatus propria , ut constat ex juramento fidelitatis , quod Richardus I. Capuz Princeps Gregorio VII. præstitit , apud eundem Greg. lib. I. epist. 21.

Rachatum , hoc redemptio , relevium , certa videlicet pecuniæ quantitas , quam heres vasalli pro obtinenda patris clientela seniori præstat , quam ab eodem emit , dato pretio , quod rachetum dicitur. Statuta Ludovici Francorum Regis an. 1246. apud Baluz. to. VII. Miscel. p. 343. relicta alicujus nobilis , vel alterius feudati habet in Andegavia ballum liberorum suorum & terra , & non faciat rachatum , nisi se maritet ; & si ipsa moriatur , ille habet ballum , qui magis propinquus est ex parte patris , vel ex parte matris , ex parte cujus hereditas movet . Quicumque etiam sive mater , sive aliquis amicorum , habeat custodiam femina , quæ sit heres , debet præstare securitatem domino , a quo tenebit in capite , quod maritata non erit nisi de licentia ipsius domini , & sine assensu amicorum . Et si relicta nobilis , vel alterius feudati se maritet , maritus suus facit homagium domino , & solvit rachatum : & rachatum est valor , terræ unius anni . Dominus autem non habet rachatum de patre ad filium , nec de fratre ad fratrem . Et omnes alii , qui tenent ballum debent homagium Domino , & debent solvere rachatum , &c.

Relevium dicitur a relevando , quasi novus vasallus feudum morte Antecessoris jam caducum reficiat , restauret , & a manibus senioris accipiat . Est honorarium , quod novus vasallus patrono introitus causa largitur . Matth. Paris in Henrico I. ad an. 1100. Et in vita Joannis . Origo hujus pensionis , seu census est , quia olim feuda ad vasalli vitam instar usufructus durabant , & nihil ad heredes transmittere poterant . Si heredes succedere vellent , a Domini liberalitate recognoscere , atque accipere tenentur . Dicitur etiam relevagium , relevamen , relevamentum , Chlandenius de feudo Altavicii §. 16. In Regno Scotiæ , Angliæ , & Neapolitano frequenter eodem sensu neperitur .

Renovatio investituræ tunc contingit , quoties vasalli aut senioris persona mutatur . Est signum devotionis , quo vasallus feudum non a defuncto , sed a seniore recognoscere ostendit . Nihil novi

juris confert, sed vetus confirmat, & conservat. Et quia promissio fidei jurata est personalis, & cum persona defuncti perit, idcirco successor renovare tenetur, ut assidue senioris beneficium recognoscat. Si vasallus feudum ab Ecclesia tenet, & Episcopus decedit, a novo Episcopo sui feudi renovationem petere debet. Modo collatio feudi ad Episcopum dumtaxat pertineat: si ad Episcopum, & Capitulum, tunc, sede vacante, recte a Capitulo petit. Annusque petitionis a tempore electionis novi Prælati currit, Bochner. de feud. Eccl. cap. xv. §. 2. & 3. Si Chron. Osnaburgense de Henrico Osnaburgensi Episcopo ex Comitibus de Holfatia & Ducibus Slewicenlibus nato, ad an. 1402. inquit. *Dedit in Iborg, Worstenowe, & Vorden Oppidanis, privilegia, & immunitates, & etiam municipalia jura, & leges, providaque de successione cognatorum, atque agnatorum prius defunctis, ut privilegia Oppidanorum sigillis suo, & Capituli munita clave attestantur. Instituit etiam, & præfixit diem omnibus suis vasallis, requirens, ut se de bonis Ecclesiæ Osnaburgensis, prout unusquisque tenebatur, se facerent investire. In quo termino multi Nobiles, & Strenui milites, militares, & vasalli comparuerunt, investituram a domina prædicto receperunt, & juramenta fidelitatis præstiterunt.*

Rodaticum est vectigal, quod ex vino vendito colligitur, sicut foragium, vel foraticum, est vectigal, quod ex vino minusatim vendito solvitur. Lib. vi. capp. 210. ut nullus homo præsumat Tholonem per vias, nec per villas rodaticum, nec pulveraticum (donativi genus) recipere Marculf. in append. c. 45. Nullus quislibet de judiciaria potestate vestra, nec missus noster nulla felonæ, nec nullas venditas, nec rodaticus, nec foraticus. . . exactare præsumatis, ibi Bignon.

Roga, hoc est donativum, honorarium, stipendium D. Greg. epist. 46. lib. 11. indict. 10. Theodosiaci vero qui hic remanserunt, rogam non accipientes, vix ad murorum quidem custodiam se accommodant: & destituta ab omnibus Civitas, si pacem non habet, quomodo subsistet, ibi Guffanvil. Sigebert ad an. 633. Cum quidam Spado Imperatoris Herarlis distribueret rogas militibus.

S.

Senior in jure feudali est dominus feudi, qui directum dominium, seu patronale, sibi reservavit, translato in vasallum utile, qui fidelitatem, & servitia ei præstat. Dicitur patronus, dominus. Senior quoque vocabatur, etiamsi directum dominium non haberet: Nam Duces, Comites, Marchiones, Episcopi, Abbates suos vasallos habebant, hisque Senioribus obsequium, sive ad augmentum familiæ splendorem, sive ad subeundos pro eis militiæ labores,

res, præstabant. Unde orta est Italia vox *Signore*, Galliz, & Hispaniz communis. Italia quoque *seniores* vocabat, qui servitia aulica a vassis, & liberis colonis accipiebat, Murat. *dissert. de Allodiis*.

Seniorale, hoc est dignitas Regis. Concil. Meldens. an. 845. cap. 7. *Si vultis regnare & vigorem regium, ac seniorale, & super vestros, & super impugnantes potestatem vestram optatis habere.*

Saisire est in possessione esse: Unde *Seisina*, idem ac possessio, sive naturalis, sive civilis. Henr. II. ap. Paris. co. omnes redditus clericorum Archiepiscopi, & possessiones *saisias* (hoc est in fiscum redigas) in manum meam. *Saisire* est mittere aliquem in possessionem, investire, charta apud Balut. t. IV. miscel. p. 495. *Et eodem anno in divisione apostolorum sesita fuerunt regalia.*

Sagibaro, hoc est vir ætate, & sapientia gravis, qui controversias definiebat, a quo nec ad Comitem, vel Grafionem appellari poterat. Lex Salica tit. 56. 4. *Sagibarones in singulis mallobergiis, id est plebs, quæ ad unum mallum convenire solet, plusquam tres esse non debent: & si causa aliqua ante illos secundum legem fuerit definita, ante Grafionem removere eam non licet.* Hodie dici potest homo legalis, cujus iudicium Gregorius Turonensis iudicium civium appellat.

Solidus: aureus nummus apud Gallos ante francorum ætatem, solidus dicebatur. Jure Romano sex folidi unciam, septuagintaduo folidi libram auri constituunt, l. quoties C. de susceptor. Jure Francico, seu Germanico varia fuit folidi æstimatio. In lege Bojorum tres semisses continet, Lex Baiwarior. tit. VIII. 2. 4. *si duas saisgas, hoc est VI. denarios, vel amplius usque ad unum solidum, quod sunt tres semisses.* Lex Saxonum ultima, solidus est duplex, unus habet duos tremisses, qui est bos anniculus XII. mensium, vel ovis cum agno: alter solidus tres semisses id est bos XVI. mensium. Alibi solidus XII. denarios continet: in lege Salica quadraginta denarios, sed Pipinus immutavit, & Carolus M. ad XII. denarios redegit, lib. III. capp. 30. & 75.

Solidata, est valor unius solidi, imo stipendium militibus præstari solitum ostendit. Aut modus agri ad annum valorem unius solidi. Aut merces, seu stipendium militis a solidario, hoc est, milite dictum, Spelm. b. v.

Soldurius apud Gallos idem ac *devotus*: In veteri Gallia Principes aliquos sibi habuerunt *devotos*, quorum hæc erat conditio omnibus vitæ commodis simul cum his frui, quorum amicitiz se dederant. Si suis Principibus quid accidisset, vel occiderentur, ipsimet sibi mortem consciscabantur. Totos enim se, resque suos domino devovebant. In medio ævo litos, lidos, ledos, sevos gle-

bæ vocari discimus, quamvis melior esset eorum conditio, quam servilis ferret.

Servus est, qui vel jure belli, vel pacto alteri servit. Ecclesia, & imperium servos casatos, adscriptitios, fiscalinos, originarios, & libertos cognovit. *Servus casatus* dicitur, qui casæ, seu domus curam gerit, & differt a *vasallo casato*, qui erat feudatarius, licet minorum gentium, cum militibus serviret, partemque prædii jure feudi aut immediate ab Ecclesia, vel privato, aut mediate a majoribus valvasoribus haberet. *Maistre de bon. eccl. lib. III. c. 5.* *Servus adscriptitius*, seu glebæ est, cui onus agri colendi incumbit, non proprie servus: nam servus nequit sine domini voluntate ordinari, sed adscriptitius potest, modo onus agriculturæ per alium impleat, *Nov. 123. c. 17.* Potius prædio, quam domino serviunt, & si prædium venditur, simul cum eo transit, *l. 2. C. in quibus caus. colon.* Ex qua venditione Ecclesia plurimos servos acquisivit, cum quisque prædia Ecclesiæ donaret. *Servus fiscalinus* est, qui ad fiscum, hoc est Regem spectat, melioris conditionis, quam servus Ecclesiæ: nam si liber homo fiscalinam puellam: & vicissim duceret, nihil amittebat; quam servi Ecclesiæ melioris conditionis essent, quam servi privatorum; unde homicida servi Ecclesiæ in duplum tenebatur, *Lex Aleman. tit. VIII.* Nec etiam servus Ecclesiæ ungaris, parangaris, vel alia fiscali onera præstabat, *Maistre loc. cit. c. 7. B. Rhenen. lib. 1. Rev. Germ.* *Servus originarius* est filius adscriptitii, cujus conditionem sequitur, *tit. C. de agric., Gudel. de jure nov. lib. 1. c. 5.* *Libertus* est ex justa servitute manumissus est, cujus manumissionis formulas infinitas media ætas supeditat. Nonnulli ex his onus militiæ, vel tributum, vel censum, annonam, porcum, panem, Ecclesiæ, vel privato præstabant. Aut cudebant sepulchra: nam veteres christiani in villis, & prædiis more Romano sepulchra habebant. *Lex Aleman. tit. XXII.* *Maistre loc. cit. lib. III. c. 6.* Servitus generaliter seculo XIV. exolevit, licet *homines proprii* remanserit, de quibus *Wissenbac. & Heinece.* disputant.

T.

T*rustis*, hoc est *reale servitium*, ut *Trustis dominicus* est, qui fidem Regi juravit, & in ejus tutela vivit, *Cap. Caroli Calvi 53. 20. ut filius noster cum fidejussoribus nostris in illa parte Regni moretur, ubi major necessitas fuerit, & nemo in villis nostris, vel in villis uxoris nostræ mansionaticum (hospitium) accipiat, & nullus homines nostros, seu alios deprædari audeat, & eorum, qui nobiscum vadunt beneficia, & villæ sub immunitate maneat. Quod si aliquis præsumserit, in triplo componat, sicut ille, qui in truste dominico committit.* Ti.

Titulus est lignea tabula in signum possessionis urbanis, vel rusticis prædiis apposita, D. Greg. lib. I. epist. 65. indict. 9. quoniam edocti sumus domum Petronii Notarii Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cui Deo auctore præsidemus, a Constantio tunc defensore irrationabiliter titulata: experientia tuæ presentis præcepti pagina demandamus, ut omni excusatione, vel dilatione omissa, deposito titulo eandem domum presentium latrici Theodora relicta antedicti Petronii sine mora restituas. Et lib. v. ep. 41. ind. 13. ubi Stephani cujusdam in Sicilia marinarum rapinas, & invasiones Chartularii Constantinæ Augustæ accusat, tanta præjudicia, tantasque oppressiones operari dicitur, invadendo loca singulorum, atque sine ditione caussarum per possessiones, ac domos titulos ponendo. Valent. tit. C. de bonis vacant. Cassiod. lib. IV. var. IV. lib. v. epist. 7.

Tenuta, *tenimentum*, idem ac possessio, hereditas, feudum, prædium urbanum, quod a domino tenetur. D. de Vincis lib. v. epist. 92. Subsequenter per fratres, & oblatos eosdem, corporali possessione tradita, bonorum omnium, hospitalis ejusdem syndico, heremi nominata, vos auctoritate propria, tenuta, seu possessione, ipsorum bonorum spoliantes. Charta ap. Baluz. Miscel. t. II. p. 250. Tenutas vero, & possessiones Nimphanis esse salvas.

Tutela feudalis triplex est testamentaria, legitima, & dativa: quæ divisio recenter in feudis nata est. Nam cum olim feuda ad vitam vasalli durarent, tutela testamentaria dari non poterat. Sed antiquior tutela est illa, quam dominus feudi accipiebat defuncto vasallo superstite pupillo, statim dominus tutelam suscipiebat, nec ab eo servitia usque ad an. XIII. & sex septimanas exigere poterat. Quo jure usæ est Hispania, Lusitania, Normannia, Anglia, Burgundia, Scotia, licet in annorum pupillarum numero differrent. Et tutela *fructuaria* dicitur, cum interim dominus fructus feudi sibi perciperet, pupillumque educaret, Ludewig. differ. de tutela fructuaria. Et senior cum assidue vasallio milite indigeret, etiam ex his fructibus alios alebat vasallos, ut servitia sibi præstarent. Sed cum feuda ad heredes transmitti ceperint seculo IX. & X. tunc testamentaria tutela increbuit. Unde vasallus in alodio, & in feudo potest tutorem pupillo constituere, sive tutor agnatus, hoc est in investitura comprehensus sit, sive extraneus, hoc est in feudo non successurus, Strykius exam. jur. feud. c. VII. §. 12. Tutela legitima ad agnatos, qui in feudum successuri sunt, pertinet sed si est mater, hæc non ratione successione, sed affectionis præfertur, & hodie in omnibus Germaniæ provinciis, si pauculas excipias, obtinet, sive Ducatus, sive Principatus sint. Quia imo etiam in Regnis, nempe Hispaniæ, Angliæ, Scotiæ, Sve-

Sveciz, Portugalliz, Poloniz, Galliz, Daniz, Lorber *Inst. jur. feud. lib. I. tit. 13. §. 80.* Verum in Scotia, defuncto Jacobo, ejus filius VII. an. puer successit, disputatum, an mater tutrix esse posset. In Comitibus Kennedus Fani Andreas Archiepiscopus orationem ex publico satis petitam regimine, qua matrem tutricem esse non posse probavit. Comitibus educationem, non tutelam matri dederunt, apud Buchanan. *Rev. scot. lib. XII.* Si nulli sint agnati, dominus feudi tutelam habebit, sicut si tutor confirmandus erit, dominus feudi confirmabit, cujus interest, qui feudum administrat. In feudis Imperii solus Imp. tutorem assignat, conf. Lorber *loc. cit.*

V.

Vasallus dicitur a voce *vassen*, h. e. obligare, vincire. Duplicem conditionem in media ætate induerat: prima, si quis Comitum, Ducum, Marchionum, aut Regis obsequio se manciparet, illorum *vasallus*, aut *vassus* dicebatur, ut quibus aliquod *beneficium* accipiebat. Idcirco jusjurandum fidelitatis præstabat: ut de Tassilone Duce Annales Francorum *ad an. 757.* tradunt, qui se Regi Pippino in *vassatico* commendavit. De eodem Tassilone *ad an. 787.* subdunt, *Contristatus Tassilo venit per semetipsum, tradens se manibus Domini Regis Caroli in vassaticum, & reddens ducatum sibi commissum a Domino Pippino Rege.* Ubi ob *vassaticum* jusjurandum, ob ducatum, nihil præstitit, prolixè Murat. dissert. *de Allodiis.* Hinc viris eruditis nomen *vassi* a voce Gimbrica *Gwas* deduci placet, quæ *famulum*, vel *ministerium* significat. Antiquitus, ut & hodie, Nobiles ad Regis famulicium inhiabant, ut eorum patrocinio gauderent, vel ab iis *beneficia*, seu usufructum regalium prædiorum acciperent. Et tunc *vassi* dicebantur: *vasalli* idem erant, sed inferioris ordinis *servitium* occupabant. De utriusque nihil frequentius in *RR. Francorum capp.* occurrit. Secunda, si quis feudum vel a Principe, Ecclesia, aut privato accipiebat, eorum *vasallus* dicebatur, ut passim in jure feudali Longobardico extat.

Vasallus casatus est inferioris ordinis feudatarius. In Longobardia, & Francia erant Capitanei, ut Duces, Comites, Marchiones, qui a Supremo Principe feuda tenebant: *Valvalores*, qui a Marchionibus, vel Ducibus, vel Comitibus feuda recognoscebant, quos *lib. v. capp. 136.* vocat *vassos dominicos*, ibi, *vassi dominici de casatis CC. mediam libram.* De *Casatis C. solid. v. de L. unciam unam, & faciant biduanas, & eorum homines, atque eorum casati, vel qui hoc facere possunt.* *Vasallus casatus* Valvalori suberat, partemque feudi habebat, *Maistre lib. III. de bonis eccl. c. 5.*

Vasallagium est fidei sacramentum, quod *vasallus* domino suo, a quo

a quo feudum tenet, præstat, sæpiusque, *vassaticum* dicitur. Petr. de Vineis lib. vi. ep. 9. ibi *absolventes eos ab omni fidelitate vassallagii, seu homagii juramento, quod de mandato prædecessorum nostrorum hactenus præstiterunt.*

Vicecomes. est qui vicem Comitis gerit, civilem, & criminalem jurisdictionem præsertim in Scotia exercet. Descriptio Scotiæ ibi, *Vicecomites etiam in suis territoriis, & magistratus in burgis nonnullis de homicidio cognoscunt.* In Normannia est iudex, qui in minoribus oppidis jus dicit, Order. Vitalis lib. viii. H. E. In Anglia est nomen dignitatis, Dufr. h. v. & passim in Italiæ monumentis pro viro militari imperio prædicto occurrit, Landulph. Senior. Hist. Mediol. lib. II. c. 25.

Walvasor est qui feudum ab alio tenet. Est que vel *major*, si ab Imperatore, vel Rege, vel *minor*, si a Marchione, vel Duce, seu Capitaneis regni feudum recognoscit r. f. r. In Anglia, Scotiæ præsertim Italia leguntur, Landul. Senior lib. II. Hist. mediol. c. 10. *quidam urbis milites, vulgo Walvasores nominati clanculo illius (Heriberti Archiepiscopi) insidiarentur operibus, adversus ipsum assidue conspirantes.*

Valeti sunt filii magnatum, quasi *vasseri*, respectu patris, qui feudum tenet, cum nondum militare cingulum consecuti sint, qui postea milites dicuntur, lib. III. const. 33.

Vicedominus est Vicarius Episcopi in re temporali, can. 2. dist. 89. Similis *Æconomus*, sed ab eo differebat. *Oeconomus* bona Ecclesiæ dispensabat. *Vicedominus* domum Episcopi ordinabat, can. 3. ea. dist. *Vicedominus* omnibus Episcopi ministris præerat, legationes obibat, feudalem jurisdictionem nomine Episcopi exercebat, civili, & criminali auctoritate fruebatur, & merito Schafnaburg. de Rebus gest. Germ. vocat *majorem domus Episcopi.* Et lib. III. capp. xi. inquit, *de advocatis, Vicedominis, Vicariis, & centenariis pravis, ut tollantur, & tales eligantur, quales, & sciant, & velint juste causas discernere, & terminare.* Sigebertus ad an. 1084. criminale iudicium refert, quo audito parentes hominis occisi nunciaverunt *Vicedomino Laudunensi* jubente *vicedomino*, vocata mulier venit, & qualiter hominem occidisset, nequaquam celabit, iudicatum est igitur eam ignibus debere concremari. Olim ex clero eligebatur, proinde pro ea dignitate nihil promittitur, vel dari poterat, secus simoniam incurreret cap. 38. de simon. Deinde etiam ex laicis assumi cepit, qui aliquod beneficium ab Ecclesia tenebat, Morin. exerc. xvi. c. 5. Alteser. differ. lib. II. c. 4.

Wadium, hoc est pignus, dare in wadium est pignori dare. Lex Aleman. tit. 3. & 36. *wadium suum donet misso Comitis.* Lib. III. capp.

cap. 29. liber, qui se loco Wadii in alterius potestate commiserit. Sæpe significat multam, quæ a reo causa delicti debebatur, Carolus Calvus *tit. 32. cap. 6.* pro qua wadium dari oportebat. Hinc *wadiare*, seu *invadiare*, pro pignori dare.

Wergildus, vel *weregildus* est pœna pecuniaria, quæ pro homicidio, aut alio crimine heredibus, vel propinquis defuncti solvebatur. Lex Aleman. *tit. 4.* *Si quis liber liberum hominum infra januas Ecclesie occiderit ad ipsam ecclesiam quam polluit lx. sols componat. Ad fiscum vero similiter alios lx. sol. pro fredo (hoc est banno) solvat: parentibus autem legitimum Weregildum solvat.* Et passim in omnibus Barbarorum legibus reperitur. Consuetudo apud veteres Germanos erat crimina non morte, si pauca, videlicet, crimen læsæ majestatis extinguendi, & puniendi, sed pecunia, cum hominibus ad pugnas indigerent, & in ætate paupertate depresso major pœna estimabatur.

F I N I S.

005643024

Ditta MARIO BRACCA
G. BILECATORE U.E.
Lang. Torino, 21/10/1918
D.D. N. 12345/1918

